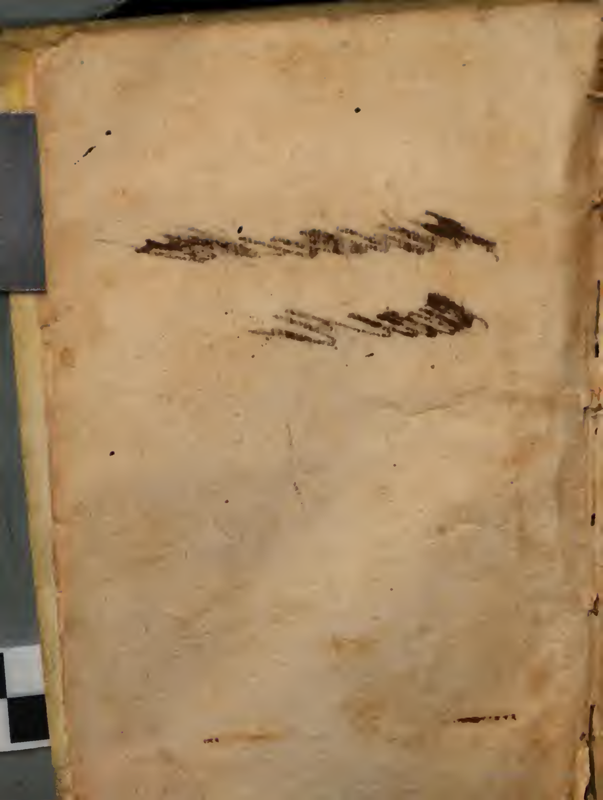

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
25 G
35

[redacted]

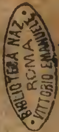
VOCABVLARIVS VTRIVSQVE IVRIS.

VOCABVLARIVS VTRIVSQVE IVRIS DIFFIcillimas quasq; voces iuxta receptos Iuris interprętes edisserés: nūc demum exactissima cura recognitus: ac (velut è sordibus errorū erutus) supraq; cuiusuis alterius editionis auxesin nō paucis vocabulis elegātissimis hac vltima impressione locupletatus. Adiectæ sunt etiā quā plurimę nō solū dictiones, verumetiā lineę: q̄ in studiosorū gratiā suis locis nuper appositę hoc ☞ signo p̄fixę fuerūt.

M. D. XLVI.

Aduersus infantes iurisperitos: verborum cultum non esse aspernandum.

Ocum proprietas significatio ac interpretatio quanti in ciuili prudentia sit momenti: hoc ipso manifestum est: quod iurisconsulti fere simul ac edictū aliquod propositum est: mox ad verborum interpretationem properant. nec in edictis modo id obseruāt: sed in ceteris quoque fere omnibus iuris tractatibus. Hinc Labeo Antistius, teste Gellio: iuris quidem ciuilis disciplinam principali studio exercuit: et consulentibus de iure publico responsitauit: ceterarumque bonarum artium non expers fuit: et in grammatica sese: atque dialecticam literasque antiquiores penetrauerat: latinarumque vocum origines rationesque percalluerat, eaque precipue scientia ad enodandos plerosque iuris laqueos vtebatur. Hinc M. Fabius Quintilianus Romane toge gloria: quem omnibus sine controuersia ingenijs anteponit Vallensis: exactissimi vir iudicij: questionem omnem iuris verborum proprietate: aut equi disputatione: aut voluntatis coniectura contineri asserit. Sic quodam loco Cicero: tantus ille vir: vt Romanum forum similem nunquam habuerit: proprietatem sermonis iurisconsultorum peculiarem esse affirmat. Et plane iurisconsulti omnes qui inter manus versantur, hoc est, hic de quorum scriptis excerpte sunt Pandecte (ne quid de priscis illis dicamus quorum ad nos scripta non peruenerunt) nihil est mea sententia, inquit Valla quod addi adimi ve posse videatur, non tā eloquētie (quod quidē materia illa nō magnopere patitur) quā latinitatis atque elegantie, sine qua ceca hominis doctrina est et liberalis psertim in iure ciuili. Ut enī Quintilianus inquit oē ius aut in verborū interpretatione positū est: aut in equi prauique discrimine. Quod igitur leguleiisti dicunt prudentiam in rerum esse cognitione: orationis facultatē nihil ad rē pertinere, videamus qualiter constitui possit. M. Tullius li. iij. de Oratore: de eloquētia loquēs. Neque vero: inquit, hoc fugit sapiētissimū regē Philippū: qui hunc Alexādro fi

lio doctorem acciverit (de Aristotele loquens) a quo eodē ille et agē
di precepta acciperet, et loquendi. Nunc siue quis volet cum phi-
losophū: qui copiam nobis rerū orationisq; tradat: per me appel
let oratorem licet. Siue hunc oratorem quē ego dicam sapientiam
iunctam habere eloquētie. philosophū appellare malit: non impe-
diam dum modo hoc constet: neq; infantia eius qui rem norit: sed
eam explicare dicendo nō queat: neq; inscitiā eius cui res nō suppe
tat: verba non desint, esse laudandū. Itē in oratore perfecto. Res
sic se habet, cōposite et ornate sine sententijs dicere, insania est: sen-
tentiose aūt sine verborū et ordine et modo infantia. et rursus alibi.
Illud verius: inquit. neq; quemq; in eo disertū esse posse quod ne-
sciat: neq; si id optime sciat, ignarusq; sit facūde ac poliende oratio
nis: diserte idipsum quod sciat dicere posse. Phenix itē apud Ho
merū ad Achillem loquens ita inquit. pater tuus Peleus cum te
primū ex Phthia patria ad Agamemnonē misit paruulū adhuc et
bellicarū rerū ignarū me tibi ideo adiunxit, vt vtroq; in genere in-
stituendū te susciperem. Censuit enim te et dicendi precepta accipe
re debere et agēdi. Ut iā manifestū sit iungendā esse cū eloquentia
rerū prudentiā, et cōtra si quis modo nō aut infans: aut insanus di-
ci velit. Proinde miramur nostri temporis iurisperitos tā ab elo-
quētia alieno: in quib⁹ vel peculiare esse debuerat discrete atq; or-
nate dicere: vt qui in maxima reipublice luce versantur, atq; omniū
oculis: qui se cōsultos prudentes peritos deniq; iuris dici volūt,
dignosq; solos, omnium literatorum hominum existimant. qui re-
rum humanarum diuinarumq; arbitrium disceptationemq; ha-
beant: quiq; viros principes et supra humanum fastigium erectos
soluere et illigare legibus interpretationib⁹ suis possint. Non me
fugit quid Lactantius libro quinto sextoq; de eloquentia disputa
rit, vir ipse loquendo lautissimus: sed nos de latinitate et elegantia
et sermonis puritate loquimur: (ne scilicet illotis manibus: quod
Caius iurisconsultus vetat) diuinarū humanarumq; rerū scien-
tiam aggrediantur: sed latinitatis modo ac proprietatis, verborū
notitia instructi (non deserta illa et oratoria eloquentia q̄ iuris stu-
diosis nostro seculo necessaria nō est) tametsi olim vt quisq; iuris
erat peritissimus, ita etiam in dicendo prestantissimus. Sed nunc

prothpudor: nullam isti verborū rationem habendam autumant, pūm sensus assequant. Sanguinem: scilicet legum querendū, non cutem (vt eorum verbis vtar) arbitrantur, non florem, sed frugem scientie cōsecrandã autumant. At q̄ hec ita dicūt: quasi aut verba, rerū imagines esse nesciãt, ⁊ sensuū inuolucra: que q̄ maxime effingi congruenter ⁊ accommodate rebus debēt: aut quasi Bartolus ⁊ Bald. ⁊ reliqui eiusdem ordinis, quos isti verborum contemptores pro numinibus colunt: ⁊ quorū scripta inter sacrorum vatū oracula in lararijs habent verba non ipsi appendere quasi a Critolai librã soleant. Ut enim ille quadam solertia in altera libre sue lance animi bona imponens, in altera corporis et externa: multū admodum propendere illam animi lancem deprehendebat. sic isti iurisperiti vnūquodq; verbū atq; adeo syllabã: in quib⁹ commodū sit locis ad constituenda sua dogmata: ponderanda solerter admonētes, verborū vires excutere se ⁊ scrupulari; etiã differentia estimare credi volūt. Quos si sibi imitandos isti (id quod fatentur) propo suerūt: nisi manifeste cū ratione insanire velint: sibiq; pugnare, verba quoq; ipsi curent necessum est: non sensum modo: quãdoquidē ex verbis sensus dependēt. In hoc enim cōparate sunt voces: vt id ad qd̄ sunt institute, ⁊ audientib⁹ ⁊ legentib⁹ insinuent: alioqui frustraria esset verborū institutio, si nō suo munere fungantur: sed vel audientis vel egentis arbitrio deseruiãt. Frustranei essent tituli illi integri de verborū significatione, non in iure modo ciuili: sed etiam pontificio. Sed age, viuãt isti suo more: ⁊ iniquissima tyrannide venerandã illã priscã maiestatem legum conculcent, opprimant, euertant, nos quod institutū est nostrū persequamur, recti fiducia subnixi. Nec enim debet ob hoc a virtute quis desistere: q' paucior sit numerus cor͡ qui recte viuūt, sed eo magis ad probitatē cōtendere.

¶ Hec habui que huic lexico preponerē, poscente loco quo peruicaciam eorū refellerem: qui se verbor͡ contēptores ex professo iactitãt: ne quis verborū proprietatem ad significationē que est hui⁹ libelli materia, negligendam, ab illis falso persuasus, credat. Uale lector cãdidissime, ⁊ nostam diligentiam his quoq; minutijs benigno fauore prosequere.

Incipit breue compendiolum de orthographia domini Alberici de Rosate.

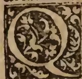

Nunc de orthographia de qua aliquid tangitur in Specul. de rescripti presentatione. §. patris igitur. ij. col. versiculo. et quoniam ex forma scripture aliqua tradam. Circa quam multis modis errare contingit: aut quia geminatur litera non geminanda: aut quia non geminatur geminanda. Ad euitationem igitur errorum multorum, sciendum est quod quinque sunt signa quibus possunt cognosci: scilicet positio: deriuatio: syllabarum naturalis terminatio: et ipsarum breuiatio seu productio. Ex positione enim insurgit multiplex variatio scripture: scilicet litere geminatio: vt cum vltima litera prepositionis seu alterius dictionis mutatur in literam dictionis cum qua componitur: vt apporto scribitur per geminum pp. quia componitur ex ad et porto: et d. mutatur in. p. Litere interpositio: vt prodest componitur a pro: et est: sed interponitur. d. causa euphonie. Litere abiectio: vt traduco componitur ex trans et duco: sed abijciuntur. n. et. s. Et litere vnius magis quam alterius positio: vt comedo componitur ex cum et edo: sed quia, n, transit in, m, scribitur per. m. Syllabe quoque formatio: quia est causa geminationis litere cum additur litera a qua incipit syllaba que secum adiungitur: vt patet in superlatiuis: in quibus geminatur. ss. et syllaba simus: vt albissimus: et in preteritis plusquam perfectis optatiuorum: subiunctiuorum: et infinitiuorum: in quibus geminatur. ss. quia formantur a prima persona preteriti perfecti indicatiui modi addita. s. et se: vt dixisse vel duxisse: vel per mutationem vltime syllabe in aliam. vt patet in datiuo et ablatiuo pluralibus secunde declinationis: que formantur ab ablatiuo singulari, o, mutata in, s, vnde in talibus si, i. est ante, o, immediate: causatur geminatio litere: vt, socio sociis. sed si non, prohibetur geminatio. vt domino dominis. cum multis similibus: de quibus perfecte cognoscere voles recurrat ad Prisc. in. vij. viij. ix. et. x. libris vbi tractat de formatione nominum et verborum. Hoc etiam videtur causare deriuatio: vt quia lupus scribitur tantum per

vnum. p. lupinus quod est eius deriuatiuum non potest scribi nisi per vnum. p. et consules scribitur per vnum. l. quia deriuatur a con sulo lis. quod scribitur per vnum. l. ⁊ mundus cum deriuetur a moueo ris: scribitur per o non per u licet aliqui dicant q̄ o mutatur in u. causa euphonie. et scamnum scribitur sine. p. quia deriuatur a scando dis. ⁊ quondam scribitur per. q. quia deriuatur a quodam. nec mirum: quia dictio que deriuatur: est signum certe scripture dictionis a qua deriuatur: vt sicut velut: non possunt scribi per. d. q2 sicuti veluti que deriuatur ab his scribuntur per. t. et apud scribitur per. d. quia ab ipso deriuatur ad per syncopam: ⁊ similiter sentio sitis et similia si scribūtur per. t. quia deriuatiua ab ipsis retinēt. t. vt sitimus. Naturalis etiā terminatio syllabarum similiter causat geminationem literarū: vt abbas scribitur per geminum. bb. quia nulla superior syllaba in simplici dictione desinit in. b. nisi sequens incipiat a. b. Et similiter fit q̄ vna litera sepe magis ponitur pro alia. vt nunq̄ scribitur per. n. non per. m. quia nulla superior sylla ba desinit in. m. nisi sequens incipiat a litera. p. vel. b. vel altero. m. Et tamen pro regula generali tenendum q̄ in simplicibus dictionibus nulla superior syllaba desinit in consonantē nisi sequens incipiat a consonante: et si sequēs syllaba incipit a vocali: oportet q̄ precedens terminetur in vocalem: quia ante consonantem vel post non potest fieri geminatio consonantis: nisi altera illarū fuerit l vel r. ¶Productio etiam vel breuiatio syllabe similiter variationē magnam facit in scriptura: vt iuppiter scribitur per geminū. pp. quia cum deriuetur a iuo haberet primam breuem: sed quia autores posuerunt primam longam: geminatur. pp. vnde Ouidius: Iuppiter ex alto ⁊c. Et ideo in obliquis retinet primam breuem: ⁊ cum in ipsis non sit. pp. vt in Esopo. Nam Ioue dante trabem ⁊c. ⁊ coruisco ⁊ eius deriuatiua tantum per vnū. s. scribuntur: quia corripiūt prima syllabā: et legitimus scribitur sine. p. quia si scriberetur per. p. gi produceretur per positionem que esset. pt. ⁊ breuiatur per autores: vt per Horatiū patet. Legitimumq̄ sonū digitis calcemus et aure. Si autē latius de ortographia cupis habere: recurras ad libellum orthographie magistri Bonauenture de pergamo.

FINIS.

Incipit proemium Vocabularij vtriusq; Juris.

Uonia iuri operam da-
turu prius nosse op3
vnde nome iuris de-
scedat. ff. de ius. z iu-
stitia. Etia vt ait phi
losophus. j. elenchoz
qui virtutes vocabuloru ignorat: de
facili paralogizantur: id est decipiu
tur. Nisi enim nomen rei sciers: cogni-
tio reru perit. Sm Isido. Turpe etia3
videt patricio z nobili viro: z causas
peroranti: eius in quo versatur igno
rare. ff. de origi. iur. l ij. §. mutu audi
tores. versi. namq; eu dixisse. z: de he
ti. cum ex iniuncto. xxviij. dis. sedulo.
Ex quibus oibus habetur quod ne-
mo debet ignorare scientiam in qua
versatur. Quod attedes legislator Ul
pianus dicit. Bene est prius q ad ver
boru interpretatione perueniamus:
pauca de ipsius significatione titu
li referre. ff. si certu petat. l. j. Idcirco
quorundam terminoru qui in iure
vtroq; maxime freqntantur. neces-
sariu fore duxi descriptiones z signi
ficationes clarius exponere tam ex
summis Azo. z Goff. q aliunde colecto
ru pter iuuenes maxime iuris vtri
usq; alunos. Et hoc breui alphabeti
ordine vt eo melius memorie comit
dent: z tato citius inueniantur: per-
stringendo etia cu allegationib in
locis suis: z in iure modicu pfecti p
ignota minime pcedetes: his cogni
tis pricipijs z terminoz significatio
nibus: accessum faciliorem habeat
vt vtriusq; iuris notitia: q2 oim habe
re memoria: in nullo penitus errare
potius est diuinitatis q humanitatis.
C. de vete. iu. enuc. l. ij. §. si qd aut. v:
q2 oim. Et notat Ber. de rescrip. c. cu
adeo. in glosi. j. de cofir. vti. vel inuti. c.
porrecta. in gl. ij. Et si lectori aliqua
vocabula occurrerint quorum expo
sitio no inueniatur: de hoc non mire
tur: quia nec omnium memoria po-
tuit occurrere. Et primo.

De litera A.

Quado facit separ
ne: z qn includit: et qn
excludit. notat Joanes
and de prebe. ca. statu
tum lib. vi. z Archi. de
electio. c. j. eode. lib. Et
a z ab in simili not. Archi. di. xxj. dist.
aliter. Et de a in c. potuit. de dolo z co
tu. Et etia a z ab denotant separa-
tionem. C. de nup. l. a caligato. et ibi
per Cy. in gl. fi. l. ordinata. ff. de libe.
cau. z. ff. de duobus re. l. si ex duob. vbi
tex. cum glo. ff. de actio emp. l. iij. §. fi.
Item a vel ab e dictio significatiua
primi termini a quo. sicut dictio vsq;
termini ad que e. hic aut terminus a
quo significat exclusiue vel inclusiue.
de quo Bart. in. l. patronus. ff. de leg.
iij. Unde a vel ab significat exclusiue
dicedo in statuto. A pulsu capane de
sero nullus vadat pvicos sub pena ta
li. Nam hoc statutu intelligitur pul
sata campana. Ideo si quis vadat qn
pulsatur: non incidit in pena inclusi
ue significat ibi. A pulsa capane de
mane quisq; potest domu exire: quia
statuens sic videt intellexisse zc. Et
vide plenius de istis dictionib per
Ioa. de ferra. in sua practica i forma
capituli quando testes producuntur
ad eterna rei memoria. Adde hic qd
aliquado hec prepositio a ponitur
pro fine: vt lege. j. de leg. ij. §. hi quis
bus: z ibi glo. super v. stew. apolides.
z glo. in. l. quidam decedens. in prin.
super verbo. alogistas. de admi. tuto.
z de edil. edic. l. quis sit fugitiuus. §.
§. apud labonem. super verbo asylu.
Aliqn ponit causatiue. xxij. q. ij. co-
iuges. z cap. coniunx. §. ex his. Ali-
quado p ex. vt. ff. de acquire. re. dom.
l. adeo. §. quod si ex vno. z. xvj. q. iij
post quingentos. §. ite si de rebus. z
capi. si sacerdotes Aliquado poni-
tur pter. C. ad lege fal. de o pa. l. j. ibi
ad quo id est p que. z. l. sermo legato.
§. ij. ff. de lega. j. Aliquado subadit a
iure. vt. ff. de re mili. l. milit3. ibi mili-
tia: id est si milita. z de nego. gest. l. li
berto. §. lite. ibi a sentetia. i. a sentetia

De istis dictionib⁹ a vel ab an inclu dant vel excludāt: vide Bar. in. l. patron⁹. §. j. in fi. ff. de leg. iij. ⁊ an separa tionē denotent. Bar. in l. meminisse. ff. de officio procon. ⁊ i. l. si ex duobus. de duo. reis. ff.

De A ante B.

Ab aliquādo ponitur pro cōtra. vt. l. cōmissa. ff. de pub. ibi ab heredib⁹. i. cōtra heredes. Aliquādo ponitur p ob. C. si q̄s impera. male. l. j. ibi ab iu iuria. i. ob iniuriā. Aliqñ p per. extra de appel. ab eodē. lib. vj. Et differūt a ⁊ ab: vt his versib⁹ cōtinet. Qd facit a: facit ab: sed in hoc differre videntur. Ab cū vocari reliq̄s vult associa ri. De ab no. ff. de aqua quoti. ⁊ esti. l. j. §. estatē. ⁊. C. de tempo. appel. l. fi. in principio. ⁊. lv. distinc. c. qui parte. ⁊ xxvij. dist. in veteri. xxxv. q. vj. ab isto xxxvij. dist. a quibusdaз. ⁊ per Archi. xxxj. distin. aliter.

Ab aliqñ denotat separationē: vt est glo. expressa in. c. statutā. de preb. in vj. glo. in. l. si ex duob⁹. in ℣bo ab altero. ff. de duob. reis. l. ⁊ i. l. iij. §. fi. in ℣. a Brundusio. ff. de act. emp. ⁊ vendi. Bal. ⁊ Alex. de imo in. l. j. ff. si q̄s cautio. in. iiij. co. Jo. de imo. ⁊ domi. in. c. frequens. in. vj. co. 3. glo. in ℣. xv. ar ctatur tempus. de resti. spol. lib. vj. cū concor. ibidem positis.

Abbas ante benedictionez appellat abbas: sec⁹ in episcopo. ita Fely. in. c. eā te. de rescrip. col. v. ver. iij. restingi tur. ⁊ ibi que sit differētia inter epm ⁊ abbatem: vide ibidem Fely.

Abbatissa habet dignitatē. c. indem nitatibus. de elc. in. vj. in. §. vtrū. ⁊. l. generali. C. d sacrosan. eccle. Domi d sancto gemi. in. c. indēnitatib⁹ Fely. i c. meminim⁹. de accusa. versi. vlteri⁹ quero.

Abbas habet dignitatez. c. apostoli ce. de priuileg. in. vj. ⁊ in. cle. si princi palis. de rescript. ⁊ ibidē Cardi. j. q. imo abbas omnib⁹ prelatis post epz debet preferri. de quo p Fely. in. d. c. meminimus. eo. versi.

Abbreuiatura dicitur instrumētum notarij non extensum. Bart. l. chirographis. in princi. in verb. ij. no. ff. de admini. tuto.

Abdicatio q̄d sit vide. l. ij. §. ⁊ cū placuisset. ff. de orig. iur. in. l. liber ho. de sta. ho. ⁊. l. pe. de offi. presi ⁊. l. abdicatio. de pat. pote. d abdicatiōe fratrū minorū. no. in cle. exiui de paradiso. d verbo signifi.

Abditus id est abscōsus. l. jc. de thesau. li. x.

Abeat sine h. i. recedat. ff. de in diē ad dic. l. j.

Abena est corrigia freni. ad. fille. l. §. impuberes.

Abesse qn̄qз dicitur qui i iure nō est vt. l. iij. §. abesse. ff. de dā. infec. Qn̄qз etiā abesse dici q a tribūali abest. l. nō tātū. §. senat⁹. fidei cō. liber. Itē a besse vel adesse: ⁊ sic siue p. d. siue per b importat absentiam. glo. Bar. in. l. quoties. C. de digni. lib xij.

Abesse non dicitur res que casualit abesse. Bart. in. l. quesitum. §. fi. de le ga. iij.

Abesse causa reipublice dr q̄s q̄diu durat officiū: ⁊ finito officio quādiu redire potuit fm qualitatē sue psone: scз die recess⁹ vsqз ad reditū: si ob commodū suū absfuit. Bart. in. l. abesse. ff. qui ex cau. maio.

Abhinc aliquādo ponitur temporaliter: ⁊ respicit futurū tempus: vt ab hinc. i. ab hoc tempore in antea. C. de sacrosan. eccle l. placet.

Ab hoc. i. posthac. ff. de orig. iur. l. ij. §. hunc.

Abominatio appellat seruitus idolorū: fm Hier. in omil. Largius tñ sumit in cōi vsu loquēdi p qualibet re turpi ⁊ abominabili. Unde dicit abominatiōe ppt. extra d cle. egrotā. c. tua nos. Uel abominatio est deo eleemosyna facta de rapina: simonia vel vsura. j. q. j. non est putāda. xiiij. q. v. scriptum est.

Abhorrere aliqñ ponit p differre. l. si tibi arec. §. sed si puerū. d pscrip. ℣b.

Abijcere est spernere: vt in aut quib⁹ mo. natura. eff. legi. §. si. ergo licētia.

¶ Abire id est recedere. vt. l. j. ff. de i diẽ addic.

¶ Abiudicare ⁊ adiudicare differunt. Nã abiudicare idẽ est ꝙ remouere ⁊ abdicare. adiudicare aũt idẽ est ꝙ applicare. facit tex. ⁊ ibi no. in cũ venerabilis. in ꝟsic. quia vero. ibi: eidẽ episcopo adiudicauim⁹. ꝺ exce. ⁊ i. c. auditꝫ. in ver. adiudicãtes. de ꝑscrip. ⁊. c. cũ causa. j. ꝟ. adiudicare curaui: de re iudi. ⁊ iudicatio ꝓprie habet locũ in his que habent causã mixtã id est in cõib⁹ iudicijs. l. si q̃s fundũ §. officio. ff. cõmuni diui. et. l. sed ⁊ si res. in pri. ff. de publ. Aliquãdo exponit adiudicare. i. iudicare ad se spectare vide Joã. Mo. Archi. ⁊ doct. i. c. abbate sane. in ꝑn. ⁊ ibi Do. de sã. gemi. in. ij. col. i ꝟsi. Nota qꝺ procedit cõclusio. cum seq. ver. de re iudi. li. vj. Quandoq; ponit ꝑ cõfirmare: vt in c. vt qui duas. in fi. de. elec. li. vj. vide Albe. de rosa. in suo dictio. in versi. adiudicatio.

¶ Abauus est pater proaui vł proauie: sicut proauus est pater aui vel auie.

¶ Abauia est mater ꝑaui vel proauie: sicut proauia mater aui vel auie ꝭm Jsid. ix. li. etymo. ⁊ pleni⁹. ff. de gradi. l. iuriscõsultus. §. quarto gradu. et. §. tertio gradu.

¶ Abauunculus est frater abauie scꝺꝫ Jsidorum.

¶ Abamita ẽ soror abaui. ff. de gra. l. ꝑal leg. §. auunculus.

¶ Abmatertera ẽ soror abauie. De his terminꝭ vide ist. ꝺ. gra. §. tertio gradu.

¶ Abnepos est fili⁹ nepotꝭ: sicut nepos filius. filij vel filie secũdũ Jsido. libro etymo.

¶ Abneptꝭ est filia nepotis vł neptis sicut neptis filij vel filie filia. secundũ Jsido. vbi. s̃.

¶ Abigere est a se expellere: vel crimẽ abigeatus exercere: vt sequitur.

¶ Abactor ꝭm Jsido lib. x. etymo. est fur iumẽtorũ: vł pecudũ: quẽ vulgo vocamus abigeũ. Nã abigeus est qui crimen abigeat⁹ cõmittit: ⁊ ꝓprie ille q̃ pecora alicui⁹ a pascuis ⁊ armẽtꝭ subducit abigẽdi studio: hãc artem exercẽs vt per aliquod signũ quod facit ipsa animalia fugiãt separentur ⁊ dispergantꝰ: ⁊ ea sic recipiat: scꝫ cũ panno rubeo vel alias oues quasdã ad nemora fugando vtili⁹ accipiat ⁊ depredetꝰ. Et est abigeatus crimẽ capitale. C. de abligeꝭ. l. vnica. Et maxim⁹ orator apud grecos Demosthenes differẽtiã ponit iter furẽ ⁊ abigeum: dicens ꝙ ille qui vnã solam pecudẽ surripit: fur est: ⁊ vt fur cohercebitur: sed q̃ totũ gregẽ subtrahit: abigeus est ⁊ crimine abgeatus tenebitꝰ. Et sine inscriptione recipitꝰ huiusmodi criminꝭ accusatio vt dicta. l. vnica. C. de abigeis.

¶ Ab intestato. i. sine testamẽto. insti. ꝺ here que ab intest. defe. in rubro ⁊ in nigro.

¶ Abduci ẽ a veritate separari. vñ apłs Nolite abduci doctrinis varijs ⁊ extraneis. xj. di. nolite. ⁊ ad Heb. c. xiiij.

¶ Abolitio est accusationis institute ꝑemptio vel absolutio: qua q̃s nomẽ alicui⁹ accusauit. cũ omni iscriptione iã facta in totũ aboletur: remissa necessitate accusãdi: ⁊ habet ipetrare a. ꝑncipe vel a iudice ab illo scilicet q̃ aliquã accusationẽ instituerat ea se inscripserat: talis enim circa isamiã desistere non potest nisi absolutionẽ impetrauerit. Sed quãdo ptalis impetrat ꝙ desistat ⁊ ꝙ illꝺ qꝺ ꝑ accusationẽ inchoatuꝫ erat: deleatꝰ rite fit. Et ẽ duplex abolitio. s. generalis ⁊ specialis. De generali habetꝰ. C. ꝺ abol. genera. l. vlt. ⁊. ff. de abo. l. abolitio. Et ꝑ hẽc eximitꝰ reus qꝺ nꝺ incidit in turpilianũ si nꝺ deserat accusatũ. ff. de abol. cri. l. si iteruenitẽte. Et si intra triginta dies post abolitionẽ generalẽ causa ꝓposita nꝺ pôt ꝓbari: ad eã redire nꝺ pôt. C. de abolitio. generali. l. j.

Ad Turpilianum.

Ad Turpilianum.

¶ Abortiuus est puer vel alter fet⁹ ante debituꝫ tẽpus natus: ⁊ ideo sic dicitur ꝙ non oriatꝰ sed aboriatur ⁊ excidatur scꝺꝫ Jsido. li. x. Et mulier que sic abortitur dicitꝰ homicida occasionaliter. xxxj. q. ij. quod vero. ⁊. c moyses. l. xxxvij. distin. si exposit⁹. Et pau-

Pꝰ nominat se abortiuū.i.ad Timo.i. ꝛ.xxiij.q.vi.i prefēti.de celebra missa.c.cū marthe.versi.sane.al's nō est homicida q̄ abortiuū pcreat anteq̄ animā accepit corpori infusam vt est embrio.xxx.q ij.c qd vero non formatuz.extra de homi.c.si aliqs.nec talis cōtrahit irregulariter q̄ ad promotionem nisi interficiat hoiem iā alatum.de homici.c.sicut ex literarum.

¶ Abpatruꝰ est frater abaui vel abauie: vt insti.de gra cog.§.vj.gradu.

¶ Ab re i.de sine causa:vt habet in.l.si quis seruo alieno.C.de fur.ꝛ.l.confitenteꝫ.C.quomodo ꝛ quādo iud.senten.ꝛc.

¶ Ablatiuus casus aliquādo resoluit in accusatiuū ꝛ ppositionē pp̄ter:vt mandato.id est propter.ff māda.l.si mandato.§.fin.ꝛ.l.dotem ferro.§.cārem.de publi.Aliquādo in accusatiuum ꝛ prepositionē.in.vt quiete.i.in quietem.C.de pumice.l.i.lib.xij.Iteꝫ ablatiui absoluti in cōtractibꝰ non disponunt sed resoluunt:patet.quia agi nō pōt:ita no.Bar.ꝛ.Bal.i.l.j.C.quādo lic.ab emp.disc.facit.l.euictj agris.ff.de vsu.l.euicta re.euic.l.acceptis.ad.l.falc.Idē i vltimis volūtatibꝰ.l.a testatore.vbi Bar.ꝛ alij.ff.de cōdi.ꝛ demō.nisi verba referant ad eū quē testator pōt grauare leg.fideicō.§.cū essent.cū vbi pleniꝰ bar.ff.ō le.iij.ꝛ ibi late p dn̄ꝫ Iasonē.Itē adde q̄ aliquādo ablatiui absoluti nihil imporāt:vt est textꝰ l.i.§.posthumꝰ.i versi.sed si extraneū.iūcte glo.Verbo filio precedēte.ꝛ.l.adoptare.ff.ō adoptio.Itē etiā adde q̄ ablatiui absoluti faciunt cōditionē expressaꝫ:scḋꝫ Bart.in.l.j.vlti.col.ff.de condi.ꝛ demon.

¶ Absolui dicit creditor cuꝫ sibi soluit l.ꝛ in contrari.ff.de vsufruc.

¶ Absoluere id est reconciliare.xj.q.iij.euidenter.

¶ Absoluta dicuntur lecta et a partibꝰ approbata:vel absoluta subscripta. sic exponit inst.ō cōtrahē.emp.§.j.ꝛ p hec.C.de fid.instru.l.contractus.

¶ Absolute exponit:id est ex toto.extra ō regula.c.bn̄ficiū.li.vj.vel absolute.i.precise.extra.de here c.contra christianos.lib vj.ꝛ in autē.vt fratrū filij §.j.Aliquādo exponit absolute.i.libere.vt in autē.de mā.princip.§.sed neq̄.

¶ Absoluo id est absolutū esse ostendo. xxiiij.quest.i.§.audiuimus.de iureiuran.c.ij.ꝛ.gl.in.c.ex diligēti.de simo. que exponit absoluimus.i.absolutū.ostendimus.

¶ Abrogare est destruere vel delere in toto.vnde dicit lex abrogata.quādo in toto est sublata vel dstructa.Sꝫ derogat et quādo in parte tollit vel ei detrahitur.ff.de verborū significa.l.derogatur.Et etiā abrogare īterdū est addere aliquid.ꝛ septem de causis aliquid abrogatur:vt nota.distinctiō.iiij.§.hoc ꝛ si legibꝰ.Primo.cōtraria cōsuetudine:vt not.in capitulo.erit autem lex.iiij.disti.ꝛ.ff.de leg.ꝛ senatusconsul.l.de quibus.Secūdo cōtraria cōstitutione.disti.xxxi.ante trienniū.Tertio cause cessatione.distI.lxj.c.neophitus.Quarto locorū varietate.dist xxxi.aliter.Quinto nimio rigore canonis.xxiiij.distictI.fraternitatj.Sexto si precibꝰ occasionē malignādi habeat.xvj.q.j.legi.Septimo propter malū inde sequēs.disti.lxiij.versi.Sꝫ an abrogata lex possit allegari:vide glossaꝫ in ver.q̄cūq̄ c.nouit.extra de iudi.Et qualiter populꝰ possit abrogare canonē quē cōdere nō pōt.Solutio.per expressum cōsensum pape.de prebē.c.cū iā dudū. vel dicit cōsuetudo rationalis pscripta que etiā tollit.de cōsue capitu.finali etiā sine scientia principis:qr difficile esset eū omnes cōsuetudies scire:vt in gl.i ver.abrogare.c.i.i istis.distinctio.iiij.

¶ Abrupti.i.turpiter acq̄sitū vel aliē vt.ff.qua.re.ac.non da.l.j.§.si.manumisero.

¶ Absētia est quintuplex.ꝛ qn̄ quis obtentu absentie i integrū restituatur vide glo.l.fi.ff.de in integ.resti.Item: absentiarū alia necessaria:alia pbabilis:alia honesta siue volūtaria.Ne-

cessaria vt causa reipublice vel demã dato principis proficiscenti subueni tur per in integrum restitutionẽ.ff. ex quibus causis maio.l.j.z.l. necnõ. Absentia probabilis vt causa studio rum vel mercature: vel voluntaria: vel peregrinationis:si procuratorez non dimisit absens:nõ ita facile sub uenitur ei.vt l.necnon prealleg.Sed absens contumaciter nõ auditur.vt. C.quorum appel.non reci.l.j.Absens proprie ẽ qui est extra prouinciam. vt.C.de bo.au.iud.possi.l.fi.§.vlt.Ta men qñq; accipitur pro eo qui pre sens non est eo loco vbi petitur.ff.de verb.sig.l.absens.Unde absens mul tis capitur modis.Primo ille ẽ ab sens qui alium audire z intelligere non põt:sic capitur ibi cum dz stipu latio non potest fieri inter absentes. insti.de inuti.stip.§.item verborum. Secũdo absens dicitur qui nõ est in eadẽ prouincia.vt.C.de longi tempo. prescri.l.fin. Tertio absens dz vt hic sequitur testiũ productio nõ potest fieri parte absente si velit adesse.Et sic dicitur absens qui non videt pro ducere vel iurare testes:vt.l.si qñ.C. de testi. Quarto absens est qui non est in domo seu respectu cuius nun tiandũ est nouum opus.ff.de no.ope. nun.l.de pupillo.§.si ds.Quinto dz ille absens qui faciliter non põt in ueniri:vt qz presente principali fide iussor non põt conueniri:et ita absen te põt conueniri. C. de iudi.iniso.z mã. aut presente.Sic etiã accipitur in.l. presens.ff.de procura.vbi dicit.Pre sens est qui in bonis est.i.qui facili ter põt inueniri. Sexto absens dica tur qui ad lucrandas distributiones materiales presentiarum abest:scz qui non est in choro hora determina ta:z ita lz sit in ecclesia:tñ extra cho rum in certis horis dicitur absens. Absentẽ esse aliud est q; haberi pro absente.Bar.in.l.si maritus.§.j.ff. de adul.z que absentia procedit Bart.ibi dein que absentia iuuet absentem aduersus gesta contra eum.Bar in.l. absentem C.de procurato.

¶Absolutio differt a reuocatione:nam absolutio fit a sententia excõicationis: suspensionis vel interdicti iuxta for mam ecclesie cũ baculo dicẽdo psal mum Miserere.z De profundis.z fit cũ solennitate.Sed reuocatio est sen tentia verbalis sine solẽnitate. Etiã absolutio fit si excommunicatio te nuit:z si non tenuit:fit reuocatio.Itẽ absolutio reddit quod excõmunica tio intulit:preterq; fructus quos ex cõicatus iuste perdidit:qz per abso lutionẽ tales nõ recuperat:vt in au tentica:vt cũ de ap.cog.§.gñalez.V. si vero post. col.viij. Et absolutio est falsa causa super nota impetrata nõ tenet:z est nulla. vt notatur ca.quod super his.de fi.instru.Et licet excom municatio sit lata ex falsa causa:sem per tamen timenda est.xj.q.iij.c.j. et de offic.ordi.ex parte.in gl.Et an pe cunia possit peti vel dari pro absolu tione:vide de simo ad aures . et cap. dilectus.z.j.q.j.nullus episcopus.

¶Absq; est priuatiuũ: vt in.l.minus.C. de acquiren.pos.s. et quando poni tur exclusiue et quãdo inclusiue: no notat Archi.de procurato.qui gene raliter.lib.vj. Adde quod ista dictio negat z maxime in positionibus z ar ticulis.Bar.in.l.inter stipulantez. ff. de verborum obligationibus.

De A ante C.

¶Ac aliqñ ponitur pro id est:vt.de sa crosanc.eccle.l.decernimus.in prin ci Aliquando ponitur copulatiue.C. de summa trinita.l.nullus. in fi. Ali quãdo similitudinarie . in clemẽti.j. de iudi.z habet de hac dictiõe extra de testi.c.significauerũt.extra de pro ba ca.licet.in prin.C.de rei vẽd.l.quo ties.cum similib9.Aliquãdo ponitur pro sicut.insti.quibus nõ est per.§.ex hoc.in fi.Aliquãdo pro sic.ff.de acqui rẽ.re.do.l.qua ratiõe.§.litere.Aliquã do abiicitur et pro nihilo ponitur.in stituta.de tuto.§.est aut ẽ.ibi : vis ac potestas exponitur id est violenta potestas.Aliquando pro sed.C.ad le. iul.ma lege prima.Aliqñ ponitur pro inde.ff.loca.l.quero.

¶ Acetū non cōtinetur appellatione vini.ff.de vi.ꝛ oleo le.l.si qs vinū.Bar. in.l.j.de erogatio.mili.anno.lib.xij.C.

¶ Acceptare est frequenter accipere. vel per acceptilationem liberare.ff. de pac.l.tale.§.post diuisionem.

¶ Accipere aliqñ capitur pro recipere vt in aut.de depo.ꝛ denū.circa princ. col.vj.Aliqñ accipere exponitur.i.retinere:ibi. Noli timere accipere Mariam coniugem tuam.xxvij.qō.ij. Accipere vel recipere dicitur quis vere vel interpretatiue: vt not. in gl.l. postulante in fin.ff ad trebel.

¶ Accipere nō inducit dominiū translationem de necessitate.Bar.in.l.natu ralis.§.ꝛ si quidē.ff.de prescript. vb.

¶ Accipiens positum in substitutione est verbum directum.Bar.in.l.centu rio.ff.de vulga.ꝛ pupil.substi.

¶ Acceptilatio est liberatio per mutuā interpretationē qua vtriusq ꝯtingit ab eodē nexu absolutio.i.dissolutio ff. eo.ti.l.pluribꝰ.ꝛ.l.j.Unde acceptifero acceptituli acceptilatū verbū cōpositū a quo venit acceptilatio.ē imaginaria solutio.q̄ simulat debitorē suū sibi soluisse qd nō soluit: idq animo facit remittendi: quia illa verba dicendo: quicquid tibi per stipulationem promisi: vel ex stipulatu debui: habes ne acceptū? ꝛ tu respondeas: habeo acceptūq fero: quasi dicas: perinde habeo ac si accepissem a te per veram solutionē.Et sic sicut vera solutione liberatus esses:ita hac acceptilatione liberaris.vt.C.eo.tit.l.j. in glos.ij.Item acceptilatio inutilis dicitur ratione inepte cōceptiōis:vt tractatur.ff.e.tit.l.an inutilis.in.gl.j.

¶ Accepto ferri id est approbari.C.de susce.ꝛ arca.l.securitatis.lib.x. ꝛ de apo.pu.l.ij.

¶ Accessio dicitur aliquid adiacens alteri:vł omne id quod est accessoriū:ꝛ necessariū pncipali. vt capistrū eq: vel vestis seruo.vt. ff.d posi.l.j.§.q de positis.Si em̄ seruū emeris:vestē in qua traditur acqris:ꝛ si de ea mētio nō sit facta.Et acceptiōes ciuiles vt vsure nō veniūt in ꝯctū stricti iuris: etiā post lit.ꝯtest.C.de ꝯdi.inde.l.j.in gl.ꝛ.ff.de vsur.l.mora.in gl.in vb.difficilꝰ.ꝛ in.c.cū venerabilis. de excep.

¶ Accessorium idē est quod accessio:et sequitur naturā sui principalis.insti. de re.diui.§.ꝙ.sic parti. ff. si qs cau. l.si eū.§.quꝰ iniuriarū.ꝛ in regula accessoriū.de re.iur.lib.vj.Et qñ accessoriū venit officio iudicis mercenario:tūc sublato pncipali tollitꝛ accessorium.C.depo.l.iiij.Secus qñ accessoriū venit officio iudicis nobili. ff.de cōdi.inde.l.si.§.lucrꝰ.in.gl.al'as regularitē nō tenet accessoriū vbi nō tenet principale cum saltē non accedat pncipali:vt in.c.si diligēti.de foro cōpetē.Fallit tñ in casibus.Primo in.c.debitores.de iureiur.vbi accessorium scz iuramentū de soluendis vsuris factū tenet: pncipale tñ non:scz obligatiōe debitoris ad vsuras subla ta:qꝛ ad vsuras soluendas nulla est obligatio de iure canonico ꝛ ciuili:ꝛ tñ iuramētū factum de his soluēdis est seruandū. Sed regulariter cōtrarium intelligitur quando accessoriū ꝛ principale regulātur eadē ratione: eodē tēpore nō mutato respectu persone.Sed illa non seruantur in pmissione ꝛ iuramēto:qꝛ promissio fit parti:sed iuramētum deo.ꝛ dixit Lud.de Roma se cōsuluisse ꝙ accessoriū etiā pretiosius pncipali: sibi tñ accedit. ff.de auro ꝛ argē.lega.l.ꝛ si nō sunt.§. pueniamꝰ.ꝛ.l.cū aur.§.si eo.tit.Et facit ad q̄stionē.Si lego mulieri vestes quas sibi feci: ꝙ etiā ī legato veniūt ornamēta aurea vel argentea vestiū.

¶ Acor ꝛ mucor sunt vitia vini et panis quando acrescit ꝛ mucescit.

¶ Actus est quedā seruitus qua is cui ea debeł habet ius qd pōt p fundū in quo sibi hec seruitꝰ debeł: ducere iumentū vel vehiculum suum scz vt non solū possit ambulare per se: sed etiā iumentū ꝛ quadrigā secum ducere.ff.de ser.rust.pdi.l.j.ver.actꝰ.ꝛ.l. inter actū.ꝛ.insti eo.ti.§.actus. Aliē capitur actꝰ pro operatiōe: vn̄ dicił. Actus actiuorū sunt in patiēte predispositio.secundo de anima.ꝛ.j.q.j.per

Esaiam.ff. qua pau.sc.di.l.j.§.cũ aric tes.z.ff.ad.l.aquil.l.si ex plagis.§.tabernarius.de pen.dist.j.quia diuinitatis.z.c.medicina.

¶Acta dicunt publice scripture negotiorũ q̃ in iudicio agunt: ordinẽ eorũ modũ z figurã cõtinẽtes. Uel et sunt processus siue gesta curie: z sunt cõmunia.C.de iudi.l.vltima.ff.de re iudi.l. actorũ verba.z.l.Paulus.q̃ si perdita fuerint: pñt probari per testes.ff.de fi de instru.l.emancipatione.nec valẽt nisi testiũ amminiculo fulciant.c.cũ a nobis.de testi.Debent ergo scribi per personã publicã: aut duos viros idoneos.c.qm̃ ɔtra.de pba.vbi acta originalia debẽt remanere apud scriptores: z qui ea temere violauerit: nõ põt postmodum ea impugnare.c.cuz olim.de offi.deleg.Sunt aũt acta triplicia.vt.ff.iudic.sol.l.ij.Nã quedam sunt acta iudicij ordinatiua que valẽt ad ordinationẽ iudicũ: vt est libelli oblatio.lit.ɔtest.Quedã valent ad veritatis indagationẽ: z dicunt indagatiua veritatis: vt depositio testiuz: editio instrõz: z confessio partiũ.Et quedam litis decisiua: q̃ valẽt ad decisionẽ cause.de his dicit Iacob⁹ de aret.in.D.l.ij.ff.iudi.sol. q̧ acta a iudice p̃sumunt omnia rite celebrata.de elec.bone.j.de renũti.c.in presentia. Item acta facta corã sacerdote in foro penitentiali faciunt fidem coram iudice seculari: vt in auẽ.hoc ius porrectum.C.de sacrosan.eccl.z.C.de episco.z cleri.l.si quis in hoc genus.Et acta que debẽt fieri coram iudice si fiant coram notario nõ valent: vt no. in glo.l.si C.de lib.cau.z glos.in.l.hac cõsultissima.C.de testa.Itẽ acta etiã quandoq̧ dicimus locuz in quo residet iudex instructus de causa: cognoscens vbi acta detegimtur: vt quilibet factum suum audiat seu videat: z suum consequatur meritum: qui locu z aliter etiam ius appellatur.de insti.z iure.l.pe.§.fina.

¶Actor est qui agit z pulsat aliũ: rẽ aliquã ab ipso petẽs in iudicio.ff.de iudic.l.in tribus.ff.fin.regun.l.iudiciũ. Nam in cõmunibus iudicijs queritur quis actor sit.est ergo ille qui suo nomine agit: vel qui constituitur ad agenduz vel defendendũ causas vniuersitatis vel alteri⁹.ff.quod cuiusq̧ vniuersi.l.item eoruz.§.si decuriões. Uel dicitur qui cõstituatur a tutore: vel curatore ante lit contest.C.de p cura.l.neq̧ tutores.C.de act.a tu.seu cura.dam.in rub.z in nigro.Et est regulare q̧ actore nõ probãte reus absoluitur in.l.qui accusare.C.de eden. vbi dicit text⁹.Actore enim nõ probante: qui cõuenit z si nihil ipse prestiterit: obtineat.glo.Accur.id est absoluat.vj.questione vltima.actor.vt ecclesia.benefi.vj.nostrum.z.C.de pba.l.actor.Fallit tñ hoc in casib⁹ ad minus quindeciz quibus actore nõ pbante reus non absoluitur.hos casus vide in glo.ñ allegata capitulo vt nostrum.z quod actor sequi debet forum rei in.c.si clericus.z capitu.cum sit generale de fo.competen.

¶Actor ciuitatis constituitur sine solennitate: quasi dicat: decretum superioris non exigitur: vel si exigitur: presumitur intercessisse quod est notabile dictum secundum Barto.in.l. actor.in ij.col.ff.rem ra.habe.

¶Actor tutoris debet cõstitui solenniter z cũ decreto: vt institu.de cura.§. fi.z ita dicit glo.in.d.l.acto.ff.rem ratam habe.vbi dicit q̧ modus constituendi est q̧ precedat mandatũ tutoris: z sequatur decretũ iudicis: hoc est quod tutoris mandatum interueniat: z q̧ ipse tutor constituat actorem cum decreto iudicis.quod probatur per text.in.l.solent.ff.de tute. vbi tutor dat permittente iudice.

¶Actor vniuersitatis qualiter institua tur vide Abbatem in.c.j.de senten.z re iudi.qui allegat Barto.in dicta.l. actor.ff.rem ratam habe.z in.l.secunda.C.de iur.libro.x.vide Ioannez de Imol.in.c.fi.de procur.

¶Actio significat tripliciter: stricte: late z latissime.Stricte significat ius procedẽdi q̃d orit ex obligatione. Late significat dũ significat iurisditionez

iudicis.ꝛ ita neduȝ significat perso-
nales:sed etiã reales actiones.Latis-
sime cum etiam significat officiũ iu-
dicis:ꝛ hoc modo querela inoffic.te
sta.dicitur actio ff.de lega.j l.cum fi
lius in prin.facit.l.actionis verbo.ff.
de verborum signi.ꝛ.l.actionis ver-
bo.ff.de actio.ꝛ obliga.Et hoc ver-
bum actio significat bene simul ius ꝛ
factum:nec est inconueniens.

¶Actio ergo significat officium i.ius p
sequendi:licet officium sit facti ꝛ po
natur differentia inter iurisditionē
ꝛ officiũ.Est enim actio ius ꝑsequē-
di in iudicio quod sibi debeť institu.
de actio.in principio.Et addunt qui
dam qđ suum est vel alienũ:ita vt il-
la diffinitio includat omnē actionē
tam in reȝ quam in personã:sed illa
diffinitio p̄missa solũ comprehendit
actionē personalē:illud aũt qđ tuum
est tibi debeť.Si vero quod nõ tuum
est:ꝛ quicqđ est in iudicio debet in-
cludi diuersimode quo petiť ꝛ cõclu
ditur in actione reali ꝛ personali:qꝛ
in personali peto mihi debitum:in
reali vero actione peto aliquid vt
meum:quare hoc verbum actio sumi
tur aliter ꝛ aliter vt premissum est.

¶Et nota qđ hoc verbũ debetur:qñqȝ
large sumitur:vt diciť quicquid in
iudicio tibi debetur.i.res quã petis
vt rem tuã siue rei vẽdicatiõe actio-
ne cõmodati siue depositi secũdum
Azo.in summa tit.de eden.circa prin
cipium.Olim dicebatur actio cõce-
ptio verborum formata a magistrati
bus.l.ij.§.deinde ex his.ff.de ori.iur.
vnde dicebatur formula vulgaris.ff.
de furt.l.si seruus nauem.Hodie aũt
fit sine imperatiõe ꝛ cõceptione ver
borum solẽnium.C.de formu.ꝛ impe.
acti.subla.ꝑ totũ.Nec hodie est ali-
qua differētia inter iterdicta ꝛ actio
nes:cum interdictũ nihil aliud sit q̄
actio pretoria.Diciť ergo actio ius ci
uile vel pretoriũ quo debitum in iu-
dicio a te exigere possuȝ:vł petere rē
mihi restitui ꝑ in Azo.ꝛ Gof.de iudi.
dilecti.ꝛ est actio de iure ciui.l.insti.
de iur.natu.gen.ꝛ ci.§.ius autem.ꝛ
secũdum canones actio dicitur cau-
sa.c.forus.de verborum significa.Et
secundum leges actio debet poni in
causa:quia nemo sine actione experi
tur.ff de negotiis gest.l.si pupilli in fi
ne ꝛ capitu.examinata.de iudi.ꝓhi-
bentur tamē attentius nimis subti-
les actionum intentiones:vt in.c.di-
lecti de iudi.

¶Actionuȝ vero quedaȝ sunt in rem:ꝛ
quedã in personam.Actio in rem di-
citur vẽdicatio rei:qñ.s.dicit aliquis
rem de qua agitur esse suã:ꝛ aduersa
rius dicit cõtrarium.Cũ ergo petis
rem aliquam vt tuam rei vẽdicatio-
ne:tunc agis actiõe in rem.Actio ve
ro in personam cuȝ petis ab aduersa
rio aliquid tibi dari vel fieri.

¶Iteȝ actiones quedam bonefidei di-
cunť:qdã stricti iuris.Actiões bo-
ne fidei dicũtur nõ ideo quia in eis
debeť seruari bona fides:quia etiam
bona fides seruať in actionibus stri-
cti iuris:sed dicũtur bone fidei:ideo
quia maxime exuberare debet bõa fi
des inter cõtrahentes in eis:ꝛ vltra
id etiam veniũt omnia accessoria ꝛ
ea de quibꝰ nihil est excogitatum vt
in actione empti vel cõtractu vendi
ti venit etiaȝ id quod expresse nõ est
actũ:videlicet a tpe more qui alte-
ri non reddit illud ad quod teneť de
natura cõtractus:veniunt damna ꝛ
interesse q̄ debēt restitui:ꝛ sic in eis
multũ exuberat officiuȝ iudicis pin
guius q̄ in actione stricti iuris.Sũt
aũt actiões bonefidei.xvij q̄ enume
rãtur institu.de actio.§.actionum.ꝛ
ponuntur in glo.l.de exceptio.c.cum
venerabilis.ꝛ continentur in his ver
sibꝰ. Empti:cõducti:mãdati:depo-
sitiqȝ pignora:cisscũde:cõmuni:pro
socioqȝ Dotis:ꝛ heredibꝰ:tutele:cõ-
moda:gestor.Prescriptis verbis:cuȝ
estimatqȝ atqȝ pmutat.Iste bone fi-
dei sunt stricti cetere iuris.Alie ꝟo
dicũť actiões stricti iuris:vt actio ex
mutuo:ex stipulatu:ex arbitrio:ꝛ cõ-
siles.Et i istis nõ venit accessoriũ:nec
ea de qb̄ nõ est cogitatũ:vt no.Bar.
in gl.p̄allegat.Nec in his a tpe mo-

requi alteri non redit illud ad quod tenetur de natura cõtractus: veniũt dãna et interesse que dicũtur restitui. Item actionum realium alie competũt pro rebus corporeis: et sic habet locũ rei vendicatio. Alie pro incorporalibus et pro seruitutibus acquirẽdis seruiendi et defendẽdi: et sic cõpetunt due actiones: quarum vna vocatur confessoria: alia negatoria.

¶ Item nota ꝙ actiones ꝑsonales vsqꝫ ad metas. xxx. annorum extenduntur: vt C. de cõsti. pec. l. ij. et ibi no. tex. ꝙ possibile est oẽs res in pecuniã cõuerti. C. de prescrit. xxx annorum. l. sicut in rem. reales autem vsqꝫ ad metas. xl. annorum: vt. C. si ven. pig. agatur. l. j. et in gl. de. vtroqꝫ casu. Est ergo (vt clarius dicatur) actio realis que obligatuꝫ eũ contra quem dirigitur: non supponit Sed ideo cõpetit: quia quis cõtẽdit restituere cõtra que tali actio dirigitur verbi gratia. Intrasti domũ meã violẽter: ego peto possessione meam quã occupas: tu nullo iure mihi obligatus es: nec aliquid mihi ꝓmisisti: nec tecum contraxi: sed tantũ te conuenio: quia res mea apud te est. Sed personalis actio presupponit debitorem contra queꝫ dirigitur: obligatũ esse ex cõtractu vel maleficio: seu ex variis causarum figuris. Et ista dat etiã ad rem sed persupponit obligationẽ persone: vt vendidisti mihi librũ: vel locasti mihi domũ: tu mihi obligatus ex contractu licet agã ad rem scilicet librum vel domum

¶ Actionuꝫ alie sunt particulares: alie vniuersales. particulares. dicũtur que datur ad res particulares vel singulares: non aũt ad id quod est vniuersum vel generale: vt si peto vestẽ: et ago rei vendicatione: vel alia actiõe particulari: seu peto decẽ q̃ tibi mutuaui: et harum actionum alie dicũtur reales: vt quia competunt ad rẽ: et non dicũt personam obligatã. Alique vero dicũtur personales: q2 non ad rem: sed in personam diriguntur: vt si ago ex empto vel actione ex mutuo: dico enĩ personã obligatã et nõ rem nec pecuniã: et prosequere latius: vt insti. de act. in prin. Actiones vniuersales dicit Inno. in. c. cõquerẽte de offi. ordi. ꝙ sunt quatuor: que oẽs. competunt pro hereditate tantũ cũ iusnomine comprehendetur vniuersum ius defuncti. l. nihil aliud. ff. verborũ signi. et sunt iste petitio hereditatis: familie herifcunde: actio ex testamẽto: que datur pro hereditate ex trebelliano restituenda: et actio excẽpto q̃ datur quoties tota hereditas emitur: licet ibi dicat Inno. qd sunt quatuor intellige de istis dequibus iura faciunt mẽtionẽ aperte: sed multe alie possunt dici vniuersales ad similitudinem harũ quatuor: vt quando petitur villa seu castrũ: vt sentit idem Innocen. in. c. cum ad sedẽ. de restit. spolia. clarius per. Bart. in l. j. ff. de edem. Itẽ quãdo petitur ecclesia cum pertinetiis suis: vt est glo. in capit. significantibus. de libe. obla. et Innocentius in dicto. c. cum ad sedẽ et in. c. eam te. de rescript. Uel dic melius ẽm Bar. in. d. prima. l. ff de eden. quod actio vniuersalis potest intelligi quando datur ad aliquid quod de sua significatiõe multa i se vniuersalit cõtinet: siue sit vniuersitas iuris: vt hereditas vel bono possess. simile: siue sit vniuersitas facti vt peculiũ: de quo tamẽ dicẽdum est. vt. l. iiij. ff. de pec. Actio vero generalis ex eo dicitur: vt dicitur in. d. c. conquerente. de offi. ord. quia competit ad id qd sub se cõtinet plura capitula: non tamen vniuersũ: vt est actio negotiorum gestorum: tutele et c. Nam multa potuit habere defunctus que nõ perueneruntad filium: sed continet sub se multa capitula. vt administrationẽ frumenti: vini. olei et similiũ: secꝰ autẽ si ex se et ex proprio significato nõ cõtinet plura seu vniuersitatẽ: tunc enimlicet petãtur plura bona: nõ tamen dicitur petitio vniuersalis vel generalis. vide Panormitanũ in dicto capitulo significantibus. numero decimo octauo.

¶ Actio ad exibendũ datur cõtra pos-

fessorez:vel aduersus eũ qui dolo malo possidet:vt rez exhibeat.i.si publicuz deducat vt fiat aduersario copia vendicãdi ſm Azonem in sum.titu. ad exhibẽ.in prin.Nam exhibere est rem in publicum deducere:ꝛ videnđe tãgẽdeq ꝛ apprehẽdende rei facultatẽ prebere ꝛ ostẽdere:vt aduersarius copiaz habeat rem suam esse cõtendẽdi:vt cum quis dicit:hec est res mea:q: acta seu visa ab eo sibi sua videntẽ:vt.ff.ad exhibẽdũ.l.ij.cuz ibi no.Et si erat instrumẽtũ res ipsa exhibẽda:debet fieri facultas legendi ꝛ etiam describẽdi.ff.quemadmoduz testa.aper.l.i.ꝛ.ij.§.inspectio.Et sic exhibere dicitẽ ꝓprie quasi extra secretuz habere:ꝛ ſm Placent.quasi extra se habere:sicut redhibere quasi retro habere dicitur.ff.de edil.edi.l.exhibere.in princip.

¶Actio arborũ furtim cesarum habet cõdemnationem aduersum eum qui arbores furtim cedit inscio ꝛ inuito dño.Et competit cõtra ipsum damnum dantez ad duplum damni dati. in quo casu etiã competit huic actio legis Aquilie:ita tamẽ vt deducere possit in cõdemnationẽ quod actor cõsecutus est altera actione:vt.ff.arboruz furtim cesa.l.j.ꝛ appellatione arboruz etiamvites cõtinentur.ff.de arbo.ceden.l.j.§.arbores.Item cõtinẽtur hedera:que improprie dicitẽ arbor ex interpretatiõe:ꝛ plerũq arboribus heret.ff.arboꝝ furtim cesarũ. l.vitem.ꝛ in glo.etiam.ꝛ arundo non male dicetur arbor ꝛ idez de salicto quando iam radices immisit:vt eadem.l.vitem.iuncta glo.

¶Actio caluisiana est per quam reuocãtur ea que in fraudẽ creditoꝝ patroni,libertus alienauit:vbi etiã locum habet actio fauiana.ff.de iure patro.l.si libertus ſm Placentinum.

¶Actio fauiana ꝛ pauliana sic dicte sunt ab autorib⁹ ꝛ earũ inuẽtorib⁹ ꝛ habent locuz quãdo debitor in fraudez creditoris alienauit ea que alienata fuerunt creditori:vt reuocatur ipsa alienatio.Datẽ ẽt actio fauiana patrono ad reuocãdum alienata per libertũ vel per debitores in fraudez patroni vel creditoris:in qua veniũt fruct⁹ etiam post lit.cõtest.percepti: vt not.ff.si quid in fraudem patro.l.ij.ꝛ ibi per totum.Sed pauliana datur proprie creditori ad reuocanda alienata in fraudem per debitorem: de qua.ff.que in frau.credi.l.j.§.fi.ꝛ.l.hac in factum.In qua etiam veniunt fructus:vt.eod.titu.ait pretor.§.per hanc.ꝛ §.preterea quod intellige iuxta.l.fi.§.non solum.eod titu.de quibus ambabus .ff.de vsu.l.videamus.ij.§.in fauiana.ꝛ instit.de actio §.item si quis in fraudem.j.

¶Actiones ciuiles que sint:ꝛ quot:require in Specu.tit.de actione ꝛ exceptione ꝓponẽ.§.postremo.Et nota quod quandoq distinguitur actio ciuilis contra criminalem:ꝛ tunc idez est quod actio intentata p̄ro aliquo interesse.quandoq distinguitur contra pretoriam:ꝛ tunc idem est quod actio saphyria directa in re.Pretoria autem dicitur que datur officio iudicis:vt.j.actiones pretorie.

¶Actio commodati est triplex:scilicet directa vtilis ꝛ contraria.Unde directa competit ei qui rem aliquaz cõmodauit:contra commodatariuz ad repetendum ipsam rem:vt eis ꝛeius accessiones restituantur facto ꝛ expleto vsu propter quem commodatum est.ff.commo.l.j.secundũ Placẽ.

¶Actio cõmodataria ei competit qui commodatum accepit:in eum qui commodauit ꝛ impensas in re commodatã facta:veluti si egrum seruuz curauit:quod nomine cibarioꝛuz impendit:non repetit.ff.commo.l.in rebus.§.possunt.cum.§.seq.Actio commodati vtilis:secundum Placentinum competit vbi non est vere commodatum:sed interpretatiue:vt si amicus ex confidentia rem amici ex propria autoritate accepit.Et pone melius exemplum per.l.j.§.finali cũ.l.ij.ꝛ.iij.in principio.ff.commo.

¶Actio ꝯfessoria est q̃ cõpetit ei q̃ dt se habere ius vel seruitutẽ ꝑ fundũ vicini eundi

cini eundi vel agẽdi vel altius edes suas leuandi: vel quācūq; aliā seruitutem in re ipsius etiā inuito eo. hec autem actio in rem dicitur vel realis quia rem tuā corporalem: scilicet ius eūdi per fundū petis. Quis ipsa seruitus sit incorporalis: vt. ff. si ser. ven. l. ij. in prin. Et dicitur ꝯfessoria: quia verbis affirmatiuis cōstituitur. ⁊ ei⁹ cōtraria verbis negatiuis proponitur que dicit actio negatoria scḋm pla. ff. si ser. vend. l. si qū. §. cum in domo ⁊ ibi no. Unde actio negatoria cōpetit ei qui dicit aliquē nō habere ius vel seruitutē ad aliquid qḋ facere volebat alter: ⁊ ip̄um per hanc actionem prohibet: vt qū dominus fundi intendat aduersus te solitū ire per fundū suum: dicens. Nō est tibi ius ire per fundum meū. ⁊ hec actio similiter in rem dicitur: quia dominus fundi vēdicat libertatem dum ipsam intēdit verbis negatiuis: dicēs qḋ alter non habet ius eundi vel agẽdi per fundū suū: nec altius edificādi edes ne luminib⁹ suis noceat: ⁊ sic per hāc dominus fundi ad hoc agit vt fundus suus declaretur liber: ⁊ alter desistat ⁊ phibeatur ne eū decetero inq̄etet. ff. si serui. vendi. l. ij. ⁊ l. loci corpus. §. cōpetit ⁊ institu de actiō. §. econtra. Et actio non cōpetit de dominio: sed de iure prediorum: sicut et cōfessoria vt in prealle. l. ij. in princi. Et licet secundum Placen. dicatur ideo negatoria: q2 verbis negatiuis intētatur: tamē contrariū not. in. l. ij. §. econtra. ī alle. Nam quelibet earum scilicet actio ꝯfessoria ⁊ negatoria potest dari per verba affirmatiua: ⁊ etiam per negatiua. Nō ergo sumūt differētiā per formam verboꝝ: sed differunt ratione materie. Unde breuiter ꝯcludē do siue per affirmationē siue per negationē dentur: tn̄ in hoc differūt: q2 cōfessoria datur ad tuendū sibi seruitutem debitam: ⁊ negatoria datur ad tuendam sibi libertatem suam. Et no tant doct. exempla in quibus confessoria intētatur verbis negatiuis: ⁊ negatoria verbis affirmatiuis in ca. cū

Uocabu.

ecclesia sutrina. de causa possess. ⁊ proprieta. vbi bona gl. de his extra de iudi. in. ca. examinata. ⁊ in. d. l. ij. ff. si serui. vendi.

¶ Actio cōmuni diuidundo inter eos dat̄ q̄ sine societate nec ex causa hereditaria aliquid cōmune habēt: vt id diuidatur: secundum Plac. ⁊ Azonem. habet ergo locū hec actio iter eos ad quos res aliqua cōmunis ptinet: nō per societatē: nec per hereditatem: ad hoc quod res illa diuidat̄. Itē si ex cōtractu societatis res illa sit cōmunis: habet locum hec actio. ff cōmo l. j. Et de ista actione. ff. ō iudi. l. in tribus.

¶ Actio conducti cōpetit ei qui cōduxit a locante vel a locatore fundū vel prediū vel domū: ⁊ cōpetit ei ad hoc qḋ liceat sibi in habitare: vel i vsu habere rem conductā: etiā cōpetit contra locatorē si aliq̄s expensas vtiles vel necessarias ibi fecerit.

¶ Actio directa est quādo aliquid directe petitur i ius: vt ex cōmodato vel deposito: ⁊ huiusmodi.

¶ Actio vtilis est que datur nō ex iure aliquo directo: sed vtiliter ⁊ ex cḋta te competit: vt in publiciana ⁊ hui⁹ modi: scḋm Placenti. ⁊ Azonem. De ista actione vtili habetur ⁊ notat̄ ff. de negotijs gest. l. actio. ⁊. ff. si quadrupes pauperiē fecis. dica. l. penultima. Et nota qḋ actio directa: ⁊ vtilis ei⁹ dem sunt effectus: vt in l. actio. ŝall̄ et. l. differūt. licet secūdum quosdam differant: vt no. in. l. ex legato. C. de lega. ⁊ plene per Cynū in. l. j. C. de acti. ⁊ obli. vnde directa datur secundum verba ⁊ mentē: ⁊ interdictū vnde vi. directum datur tantū contra spoliātem vel mādantē seu ratam habentē spoliationem suo nomine factam: q2 verba et intentio pretoris hoc voluit in hoc interdicto: sed idem intedictum vtile datur ex mente tantum de equitate quadam non virtute verborum. Datur etiam contra eum qui alias ex iusta causa rem possidet: nō tamen predictis tribus modis: sed forte possessionē vacuā intrauit vel

rez in domo sua inuenit credens esse suam. de quo in c. cum ad sedez. de restitu. spo. Et dicit Angel. qd habens ius vtile & intentans directu male libellat: & quando in principio detecta fuit ineptitudo succumbere debet.

¶ Actio depositi est duplex: scilicet directa & contraria. Actio depositi directa competit depositori ad repetendu depositu & accessiones eius: & competit in simpluz nisi forte res sint incendio: ruina naufragio deposite. hoc enim casu qui depositu sic receperit: si negauerit & inficietur: & de hoc conuincatur in duplo condemnabitur: hec probatur. ff depositi l. j. §. ait pretor. Sed actio depositi contraria competit ei penes quem res deposita est ad petendum impensas si quas circa rem impenderit: & illas repetit vel damnum datum per seruum depositum secundum placenti. De illa contraria actione habetur. ff. deposi. l. si apud in prin. & l. actione.

¶ Actio de dolo competit mihi quando damnu dolo malo a quouis est mihi datuz: vel si quis aduersus me verse tur dolose consulendo: vel malitiose negotia mea administrando: nec superest aliqua alia actio qua possuz experiri. ff. de dolo. l. j. §. verba. sed non datur nisi duos aureos excedat. hec autem no datur liberis contra parentes. Ratio quia odiosa est: & in ea condemnat9 infamis efficitur. Nec datur libertis cotra patronos. Nec humili aduersus eum q dignitate excellit: nec plebeio aduersus consularem recepte autoritatis: nec luxurioso vl prodigo aduersus homine vite emendatioris. Dat tame hec actio in factum cotra predictos: vt fiat metio bone fidei: & verbis sic teperadis in conditione libelli in qua nulla est facienda metio doli. hec probantur. ff. de dolo. l. si oleum §. si cum. l. seq.

¶ Actio de dolo & furto eoz qui in ministerio cauponu: stabulariu vel nauez exercet: datur aduersus stabularios & nautas: qui quando officio maloruz hominu vtuntur in duplo: seu in duplum tenentur: quo dolo vel furtum comissum est in his rebus quas saluas forte recepere ff nau. caup. stab. l. j. & j. actio in factum.

¶ Actio de constituta pecunia competit aduersus eu qui sine stipulatione constituit pro se vl pro alio soluere. C. de consti. pecu. l. ij. Nam constituere large dici posset quilibet qui pro alio se obligat: sed. C. de consti. pecu. constituere ponitur pro eo tantu qui quod alius debet: se soluturum constituit: nec distinguit ex qua causa quis debeat: certa vl icerta vel ciuili vl oneraria: dum tamen efficaciter debitu potuerit peti & exigi: vel salte solutu retineri: vt quia tantu naturale erat debitum.

¶ Actio de in rem verso dat aduersus dominum vel patrem: si seruus vl filius pecuniam in re patris vel domini impedit quam mutuo accepit. ff. de in rem verso. l. j. in prin.

¶ Actio de tigno iniuncto datur ei cuius tignum edificio alieno iunctum est ab eo qui estimabat suum tignuz esse. Si vero sciens alienum is dolose fecerit id: tenetur de tigno immisso & furti & actione ad exhibendu no3 q tignu cogatur eximere: sed quod interfuit prestare. Et hec probantur. ff. de ti. iniuct. l. j. & ff. de rei vendicatione. l. in rem. §. cum ibi notatis.

¶ Actio de rebus ecclesiasticis vendit custodibus earu datur aduersus eos qui sacras res emerunt circa forma nulla eis actione relicta cotra sacrosanctas ecclesias de pretio qd dederunt repetendo. hec actio datur in factum cum res in aliarem est mutata vt cum ex phiala factus est scyphus. Si vero in forma sua sit: rei vendicatio locum habet si alienetur. quod ex lege datur.

¶ Actio de pauperie competit aduers9 eu cuius aial damnu dedit cotra naturam sui gnis: verbi gfa: vt si equ9 no ex loci angustia vel non instigat9 calce pcutiat: vel bos cornupetat ex naturali feritate. Secus tn si instigatus vl ex loci angustia damnu dede

rit in huiusmodi actionis cōdemna tione venit dāni resartio: aut in solu tione venit ex.l.xij. tab. noxe deditio. dñs enim noxali iudicio sui nomine cōuentus seruū actorem noxe dedē do liberatur. instit. de noxa. actio. §. et si animalia noxe dedātur: proficiunt reo ad liberationē. instit. si qua. pau. fe. di. Et vtrū malit aut soluēdo dānū sufferēt: aut alias p noxa det anima. hoc per eu3 stat. Et probant hec. ff. si quad. peu. fec. dic. l. prima. in princip. et institu. eode3 tit. §. primo. Et noxia significat delictu3: sed delinquēs vo catur noxa, instit. de noxa. in glos. sup verbo noxia Unde versus. Noxia de lictum delinquens noxa vocatur. Et tamen sepe vnum pro reliquo dici tur seu accipitur: vt ibidem dicitur.

¶ Actio de apposito vl' suspēso qualiter est vulgo: cui⁹ casus nocere poterit dat aduersus eū q̄ in subgrūda: vel p tecto h3 id appositu3 vel suspensum quod nocere potuit cuius condemna tio est decem solidorum. ff. de his qui deiec. vel effu. l. si vero §. ait pretor.

¶ Actio de effusis et eiectis dat aduer sus eū ex cui⁹ habitatiōe vel habita culo aliquid effusu3 vel eiectū est cō tra iter publicum. Unde damnū dat alicui trāseunti. et restaurandū est in duplū: et si liber homo inde periisset dicat in q̄nquaginta aureos hec dat actio. Si ho viuet: nocitū q3 ei esse di cetur: datur ob eam rem quantu3 vi detur iudici ex bono et equo: compen satis impensis factis et operibus qui bus est cariturus inutiliter. ff. de his qui deie. vel effu. l. j. in princip.

¶ Actio edilia cōpetit multis modis. Et primo si res vēdita sit redhibita propter vitium siue morbū: nec tamē a vēditore restituitur pretiū emptori cu3 actionib⁹ et aliis que ediles in hibent: et in hoc casu est perpetua. de hac habet. ff. de edil. edic. l. ediles. in pricipio. §. j. et fi. et l. illud. ij. rñ. et l. red hibitoria. eodem ti. Secūdo cōpetit quādo fit vt si res vēdita nō placet: quod reddatur: et tūc est temporalis vsq3 ad. lx. dies. vt. ff. e. tit. l. q si nolit. et si q̄d ita venerit. Tertio cōpetit si vēditor nō vult tradere seruū vel mā cipiū vel iumētū cū ornamēto cum quo ostēderat tempore vēditiōis p ipso ornamēto: vel vt fiat redhibitio rei pncipalis pter accessoria: et tūc cōpetit etiā vsq3 ad. xl. dies. ff. eo. ti. l. ediles. in princi. et §. vendendi. Quar to vero cōpetit qñ eo loco qua iter est vulgo: habet quis canem: lupum: vr sum: apru: verrem: pātheram: leone3: et c. vel animal aliud qd nocere posset siue sit legatum: siue solutum. ff. e. tit. l. hi enim. et l. sequen. Et si homo liber ab illis damnū patiat seu repererit solidi ducēti prestabunt: vt. l. qua vul go. ff. eo. titu. sed plenius vide de his Guil. in Spe. in tracta. libel. de emp. et ven. §. nunc dicendum est.

¶ Actio de superficie in rem competit ei qui superficiem habet in alieno so lo nemine conducto ad repetendum superficiem si possederat. ff. de super fi. l. j. §. qui superficiem. in fine. et §. quod autem. ver. et sane.

¶ Actio empti cōpetit emptori ad rem repetēdā quam emerat: in qua venit cōmodum quod accessit. Et si q̄d in speciali pacto cōprehēditur. In hac actione attēditur: put quisq3 sibi pa ciscitur. ff. de actiōe empti. l. emptor. in prin. et instit. de emp. et vendi. §. sed nsa. in fine. hui⁹ ɔtraria est actio vē diti: que compe:it vēditori ad petē dū ꝑtiū et interesse et vsuras tpe mo re: prout inter partes cōuentū seu cō tractū est. de ista habet in. l. Julian⁹. §. ex vēdito. eo. tit. et de empt. et vend. instit. in. §. preallег. sed nostra.

¶ Actio ex stipulatu nascit cum de re certa in genere: sed incerta in specie fit stipulatio. vt instit. de verbor. ob ligationib⁹. in prin. Nam si res esset simpliciter incerta stipulatio nō va leret. ff. e. ti. l. ita stipulatus. in princi. Et postulatio est cōcepta: vt cum spō des dare seruū: vel spōdes te facturū domū. Et pertinet hec ad actiōes in personā que oriūtur ex cōtractu ver borū. Et hec colligunt. ff. de actiō. lege prima. §. primo. et l. actionu3

nera.§.in personam.institu.de obliga ti.§.fi.z de actio.§.j.z ver.namq cū similibus. Et nota q actio descendens ex stipulatione non habet dilationem anni: sicut actio de dote.l.j.§.exactor.C.de rei vxo.act.z.§.cum autem.de hoc Barto.in.l.si diuortiū.ff.de verborum obligatio.

¶ Actiōes ex cōtractu: sicut de actionibus in personā.institu.de actio.§.j.q nascunt ex pacto: siue obligatio surgit ex re: vt cōditio certi de numerata pecunia: cōditio certitudinaria: cōditio ob cāz: actio cōmodati: depositi: pignoratitia: de qbus oib⁹ suo loco dicem⁹: siue etiā ɔsurgit obligatio ex vbis sicut in actiōe ex stipulatu qn̄ res certa in stipulatiōb⁹ deducta est. Siue et oriat obligatio ex literis qb⁹ cōditio odio desidie datur in eū qui cū spe future numeratiōis scribit se debere quod ei nō est numeratuz. Numeratiōe aūt non sequuta intra biēniū nō reperit chirographū. Et est itroducta z exclusa exceptiōe nō numerate pecunie cū minime cogat soluere qd scripsit se habere. Siue etiā oriat obligatio ex ɔsensu: veluti empti: vēditi: locati: ɔducti: p socio. mādati: pscriptis vbis: zactio cōstitute pecunie: necnō actio in factū de iureiurādo. Et de his actionibus in prijs locis secūdū ordinē patebit. Et iste sunt species actionū in psonā: que oriunt ex ɔtu: siue re: verbis: literis: aut consensu obligatio oriatur de quibus vide.ff.de actio.z obliba.l.j.z.ij.z institu de obliga.§.j. cum.§.z tit.seq. vsq ad tit.de obliga. que ex quasi contractu nascun.

¶ Actiones ex quasi contractu sunt de actionibus in personaz institutio.de act.§.j.cum ibi note.que neq ex pacto neq ex maleficio oriuntur: sed tamen maiorem habent conuenientiā z affinitatem cum pactis quam cuz maleficijs: z sunt iste.s.condictio indebiti: condictio libere actionis.

¶ Actio negocioz gestoz: tutele z subsidiaria: cōmuni diuidūdo: finiū regūdoz: familie erciscūde: petitio hereditatis directa z vtilis possessoria fideicōmissaria. zactio ex testamēto.

¶ De his omnibus.ff.de actioni.z obligatio.l.ex maleficijs.§.si quibus absentis.z.§.sequen.z institu.de obliga.que ex quasi contractu nascuntur.cum ibidem nota.

¶ Actio de peculio: z qd iussu z de in rē verso actio tributoria: istitoria: exercitoria: actio funeraria: ad exhibēdū de tigno iniūcto. actio in factum: de rei vēditatiōe: actio de paupere: interdictū quoruz bonorum: vti possidetis vtrobi. interdictū saluianū. De quibus omnib⁹ require in loco suo.

¶ Actiōes vel obligatiōes ex maleficio sunt actiōes in psonā.institu.de actio.§.j.cū ibi notatis. Quib⁹ delicta hoiuz coercent: quod publice vtilitatis interest.ff.de fideiu.l.si aureo.§.fi.z.ff.ad.l.aquil.l.ita vulneratus. cum similib⁹: vt est cōditio rei furtiue: actio arboruz furtim cesaz: actio furti: actio vi bonoz raptoruz. actio legis aquilie: actio iniuriarū: qd metus causa: de dolo: actio serui corrupti: actio rerum amotarum: cōditio ob turpez causam: interdictum vnde vi: interdictuz quod vi aut clam: interdictum de libero hoie exhibēdo: de vxore ducenda: de liberis exhibendis: interdictuz quorum legatorum: interdictū prohibitoriuz: ne quid in flumine: ripa ve publica: interdictuz de itinere actuq pri.de quibus omnibus require in litera.J.loco suo.

¶ Actiōes vel obligatiōes ex quasi maleficio sunt actiones in psonā.insti.de actio.§.j.que neq ad pacta accedūt neq ad maleficia sunt tamen similiores maleficijs quam pactis: vt actio in factū aduersus iudicē qui litē suā fecit: z actio i factū de eiectis z effusis. Et actio in factū de dolo z furto eoz qui ministeriū cauponū: aut stabulariū: aut naueз exercet.ff. de actio.z obli l.ex maleficijs.§.si iudex.vsq ad finem.z instit.de obliga. que ex quasi malefi.nasc per totum.

¶ Actio exercitoria sm Azo.in sum.C.e. ti.datur ɔtrahētib⁹ cū magistro nauis

propter nauigādi necessitatē contra exercitatorē nauis: qui magistrū nauiū prepofuit: quē equū fuit teneri vt tenet qui institorē taberne vel negotio prepofuit. ff. de exercitoria actio. l. j. in pn. Hec ergo actio nō datur cōtra magistrū nauis: sed contra eū q magistrū naui prepofuit: scilicet in eā causam in quā prepositus est expresse vel tacite: vt in ea. l. j. §. nō autē. et §. igitur ppositio. Est autē magister cui totius nauis anchora et cura mādata est. l. j. §. magistrū nauis. ff. eo. qui vulgari lombardorū et prouincialiū comitus dr: et in theutonico et in almanico styrmā dicitur. Nec distinguit an iste magister sit liber vel seruus maior vel minor. Et sibi imputatur q eū propofuit: vt. l. j. preallegata. §. cuius autē cōditionis. Sed exercitor dicitur is ad quē obuentiones quotidiane: aut redditus questus et vtilitates nauis perueniunt et pertinent: vt ea. l. j. §. exercitorem. siue verus dominus nauis sit: siue a domino nauem cōduxerit ad tempus vel in perpetuum: vt dicitur ibidem.

¶ Actio estimatoria vel extimatoria: id est actio prescriptis verbis sic cognominata est actio: q estimatio proponitur gratia dubitationis tollende quādo res estimata vēdenda datur. Dubitandū enī est an ex vendito sit actio: an ex locato: an est cōducto: an mandati vt si rem meā tibi do: et estimo tibi eā decē: vt aut rem aut decē reddas: si vero plus vēdas tuum sit. vt not. ff. de esti. act. in rubro. et. l. j. insti. de actioni. §. actionum autem.

¶ Actio ex testamento nō solum scripto heredi competit ad petendum hereditatē: sed etiam contra heredē scriptū a legatariis et fideicōmissariis. C. cōmunia de lega. et fidei commis. l. j. Et sapit naturā actiōis bone fidei. l. in minorez. C. ex qui. cau. in integ. restit. nō est necessaria. Tū dicit Bar. q re vera est stricti iuris: cum non numeretur inter actiones bonefidei. in §. actionum. insti. de actio. vt no. in. l. huiusmodi. §. edes. ff. de lega. j.

¶ Actio familie erciscūde inter eos cō petit qui communem habent hereditatem diuidendā. ff. fami. ercisc. l. j. et ij. Et dicitur actio familie erciscūde id est hereditatis vel substātie diuidende secundū Azo. in sum. vt not. ff. eo. titu. in rubro. Nomen autē familie qnādoq ponitur p cognitiōe vt cū dicit. Illi sunt de familia priami. Et quādoq pro seruitute et potestate vt cū dicit paterfamilias: filiusfamilias. Hic aūt ponitur pro substantia et hereditate: vt. ff. de verb. signi. l. pronuntiatio. §. j. Sed ercisco est vbum grecū idem quod diuido. inde erciscunde. i. diuidende: vt not. glos. ff. eo. tit. in rubr. Et vtimur hoc vbo sicut reperimus apud antiquos qui gerūdia sua pronūtiabāt in vndo. vt legūdo: audiundo. diuidūdo: erciscundo. secundum Azo in summa sua. Et ita etiam hodie dicere possumus familie erciscōdo pro familie erciscūde.

¶ Actio fauiana et pauliana habite sūt supra circa actionem caluisianam.

¶ Actio finium regundorum cōpetit finibus ad distinguendum vel ad iudicandum. ff. eo. tit. l. ij. §. iudici. et. l. se. et inter eos agit qui agros cōfines habent vel predia. insti de actio. §. itē finium regundorū. et habet locū in rusticis prediis tantum. ff. eo. titu. l. ij. et non in vrbanis: quia vrbana pdia nō sunt confinia: sed vicina quia parietibus distingui cōsueuere: sed cōfinia dicimus: q adeo sunt proxima vt nullus paries in medio interponatur. ff. eod. titu. l. sed et loci. §. in iudicio. cū ibi not. Vrbana predia dicuntur oīa predia que habēt edificia: etiā si sint in villa: quia vrbanum prediū non facit locus sed materia habitādi causa facta. Unde si in vrbe edificiū causa non habitandi: sed gratia reponendorum fructuum fiat: dicetur prediū rusticum. Sed et horti in edificiis cōstituti nisi pluriū sint redditus: vinearū forte: vel etiam olitorii: cōtinētur appellatione vrbanorum prediorū. ff. de verb. significa. l. vrbana. Rustica autem predia vocantur agri nō habē

tes edificia. Et si inter te et me cōtra quē ago finiū regundoꝝ: via publica vel publicū iter venit: nō habet locū hec actio: quia confinium nō intelligitur: sec9 si riuus priuat9 interuenerit: qꝛ finium regundorum agi potest cōtra dominum riui. ff. eodē titu. l. j. sed et loci. §. fi. cum. l. seq. et ibi not. Est autē hec actio duplex: qꝛ in ea vterqꝫ est actor: et vterqꝫ est reus. extra de probatio. ex literis. ff. eodez titulo. l. iudicium cōmuni diuidundo: familie erciscunde. et. l. inter coheredes. §. si familie. ff. fami. ercisc. Itē est mixta: qꝛ est in rē et in personā. instit. de act. §. quedam actiones. et. §. itē finiū regundoꝝ. Item perpetua est. vt. C. eo. l. vlti. et. ff. eo. l. iudiciū communi diuidun. et insti. de actio. §. quedam. qđ tñ non sic intelligitur: vt si vicin9 meus ampliores fines ei cui vēdiderat ostēderit: nō possit ille qui emit longo tēpore pscribere: hoc enim falsum est vt. ff. pro empto. lege. ij. §. sed et si fundum. et. l. qui fundū. §. si fundū. Sed sic oportet intelligi secundū Azo. vt esset post. x. vel. xx. annos locū habeat hec actio pro finib9 terminādis quā uis de meis finibus aliquid prescripseris. Nam et si ab initio sine aliqua prescriptione hoc cōstaret esse tuū: agere possem vt cōmodius termini imponātur agris. vt ita rixarū peri matur occasio et c. Si queras quādo incipiat currere pscriptio huic actioni. Respondetur ab eo tēpore quo incipit posse hec actio intētari. Et incipit posse intentari cum fines ceperunt turbari: et ex eo nascitur hec actio sm Azo. in sum. C eo. tit.

¶ Actio funeraria contra heredem bonorum vel possessorez datur. ff. de reli. et sump. func. l. at si quis. §. fi. et datur ei qui funerauit vt non heres defunctū: sed causa pietatis: vt dicta. l. at si qs. §. sed interdum. et. §. si quis. cum ibi nota. Per hanc enim actionem veniunt reficiende expense ibidem a funeratore facte.

¶ Actio furti manifesti secūdum Azo. locum habet quādo fur rem tenēs vi sus vel deprehēsus fuerit: siue l publico: siue l puato: vel a domino: vel alio anteqꝫ perueniat ad locū quo perferre rem destinauit. Si talis depredator vel cum re videatur: et ad eum deprehēdendū occurristi ei: lꝫ abiecto furto aufugerit: furti manifesti tenetur. l. si qs. §. sed celsus. ff. de fur. nisi furripičtis mutetur status: vt tu mihi surripuisti in seruitute manumissus in furto deprehēderis cū re furtiua: vel si tu ptuleris quo destinabas: teneris furti nō manifesti: cū em deprehenderis cū re furtiua priusqꝫ eo loco pertuleris quo destinaueras illo die manere cū furto: tunc fur est manifestus. Hec omnia dicitur. ff. de fur. et de peni. ot. j. c. vulgaris. Utrū qui partē acerui frumēti furatur: toti9 acerui furtum faciat: et datur actio furtē manifesti in quadruplum. institu. de obl. que ex delic. §. pena manifesti.

¶ Actio furti nō manifesti ꝯpetit qñqꝫ predictis modis furtum non manifestum probatur. ff. eodē titu. l. manifestum. et insti. de oblig. que ex deli. na. §. nec manifestuz. Et etiam si vidistī furtum fieri: te tamē abscōdisti cum furtum faceret ne te occideret: nō est manifestum. ff. eodem titulo. l. si quis in seruitute. §. ceterum. et datur hec actio in duplum. instit. de obl. que ex delic. nas. §. pena manifesti.

¶ Actiones hereditarie dicitur q̄ trāseūt ad heredes vel cōtra heredes secundū Azo. Itē que ab heredib9 incipiūt vl cōtra heredes. ff. de act. et obl. hereditariaꝝ. Ut autez plene sciatur que trāseūt ad heredes vel nō: distingue: aut nascit actio ex maleficio vel quasi: aut ex cōtractu vel quasi: ut prosequetur Azo in sum eodem tit. et secundum pla. in sum. sua eodem ti. Hec actiones cōueniunt his qui succedūt in ius: et nō his qui succedūt in rem: vt donatariū vel legatariū.

¶ Actio in factum aduersus iudicē quī litē fecit suam: dat aduersus iudicē qui p imperitiā male iudicauit: et iō videt qsi ex maleficio teneri: et inqꝫtū de ea re equū religioni iudicātis

videbitur penā sustinebit.vt isti. de obligā.que ex quasi delic.nasc.in pn̄ .ff.de va.7 extra or.cog.l.fi.Si vo do lo malo indicauit vere ē exmalificio obligatus actiōe in factū vel actiōe de dolo ad oē interesse ei quē lesit et infamis est.Item tenet crimine falsi:qd penam deportatiōis vel vltimi supplicij ptinet.vt.ff.ad legē corne.d. fal.l.j.§.7 qui iudicē.7.§.vlti.7.ff.de iud.l.filius.Itē 7 tenet crimine cōcussionis vt.C.de concussioni.l.vlti. Itē ciuiliter potest cōueniri ex edicto de calumniatorib᷑ in quadruplū ab eo quē debebat damnare p pecuniā.vt.ff.de calum.l.j.iij.§.illud.fm Azo.pbant hec.C.de iudice qui male iudica.l.ij.7 ibi no.in.gl.fi.iuncta aut.nouo iure ibidē posita.7.l.fi.si filiusfamilias.ff.de iudi.iudex aūt ecclesiasticus male inductus p gratiā vel psonaliter:ab executiōe officij p annū est suspensus:ad estimationē partis quā lesit nihilominus cōdēnamus.Et si durante suspensione se diuinis ingesserit:irregularis ē:nec cū eo nisi per sedem apostolicā poterit dispensari.vt in.c cū eterni.de re iudi.libro.vj.

¶Actio in factum:de eo quod certo loco.dicit:vbi aliquid est promissū dari certo loco:si tamē iudiciū illi loco constitui non possit:introducta est quedā actio arbitraria:vt possit etiā in alio loco agi.pretor enim iniquū esse arbitratur nō posse cōueniri debitorē in alio loco q̄ in loco destinato solutiōi:7 hec actio arbitraria ex sui natura est stricti iuris:in qua habita cōsideratiōe aliarū actionū stricti iuris q̄cqd esset omissū:deberet haberi omissum:tū in illa venit etiā quicquid equū 7 iustū visum fuerit religioni iudicantis:et propter hoc appellatur hec actio arbitraria irregularis:quia contra naturā aliarū actionū stricti iuris est.7 hoc est qd dicit glo.in rubrica.ff.de eo qd certo loco.quid sit actio irregularis.

¶Actio in factū ex edicto pretoris de alienatiōe iudicij mutādi causa facta datur ei in cui᷑ fraudē 7 illusionē facta est alienatio:7 suis heredibus aduersus eū qui rē alienauit quē ad interesse cōuenit quāti interesse actoris corā ordinario vl delegato:d qua Hos.in summa de aliena.iud.mutā. cau.fac.capi.extra eodem titulo.in glossa.Cessat autē hec actio secūdū Hosti.in sum.extra eodem.qn is q alienauit:eandē rē recuperauit sec᷑ in furto.ff.eodem.ex hoc.§.si quis.et depositi.l.j.§.si rem.7 de edili.edicto.l. quis sit fugitiuus.Idē si res nō erat petitoris:vl si mutua est sine culpa nisi si qd actoris interfuit rōne questus vel accessionū vel expensarum.ff.eo. non solū.§.pena.7 de nora actio.electio.§.si is.Itē si re᷑ parat᷑ sit subire vtile iudicium:quod est intelligendum quādo eandē causam promittit se prestaturū:puta:pmittit se restituere sub maxima penā:al's si diceret rē nō restituā quia nec habeo sed quāti intererit tua:vel quāti i li tē iurauerissecus esset:nam 7 si hoc nō offert:tenet ad idē cū dolo desierit possidere:vt.ff.de rei vendi.sinan tem.§.j.7 cū aut.7.l.si possessor.7.l. is qui dolo.

¶Actio in factū de dolo 7 furto eorum quorū ministerio quis caupone aut nauē vel stabulū exercet dat aduersus eos q presunt caupone aut naui: vel stabulo:qui quoniā officio maiorū hominū vtuntur:in duplo tenentur quod dolo aut furto eorū cōmissum est in his rebus quas saluas fore receperūt.ff.nau.cau.stabu.l.j.in princi.7.§.idem poponi᷑.7.l.7 ita.§. idem 7.§.ait enī pretor.iūcta.l.fi.§. hac autē actione.7.ff.fur.aduer.nau. cau.sta.l.j.inst.de oblig.q ex deli.nas. §.item exercitor.

¶Actio in personam dicitur cōdictio quādo contendis aliquem dare aut facere tibi oportere.Quādo vo agis vt restituatur tibi res tuas speciale nomē accipit 7 in deposito dicit simpliciter actio personalis 7 nō cōdictio.Hoc autē nomē conditio inde descēdebat:qr olim iudicia erāt ordi

naria et cetera verba: et que oportuit cō dici. i. finul dici vt si qs caderet a syl laba: caderet a tota causa. Sz postea ille solēnitates i dissuetudinē abierūt: attamē nomē remāsit: vt. adhuc psonales actiones que solēnib9 ver bis interpretabant: cōditiōes vocant. et hec colligunt instit. de actiō. §. appellamus. cum ibi nota. et ff. eo. tit. l. actionū genera. Et harū actionū genera quedā nascunt ex cōtractu: que daz ex quasi contractu quedā ex maleficio ex quasi male inst. de obli §. sequēs. et de actio. §. omnium. Require scilicet de oib9 his. s. i verbo actiōes ex contractu.

¶ Actio i rem. dicitur vendicatio rei. s. quando dicis rem de qua agitur tuā esse. et aduersarius dicit vel ostendit ipsā rem esse suā. ff. de act. et obliga. l. actionū genera. et insti. eo tit. §. appellamus. prca. Et harū actionū alia est directa i rem actio. vt reivēdicatio actio confessoria et negatoria. Alia ē actio in rē vtilis: que sunt actiones de dñio nō directe: sed vtiles q ex eqtate dant qnq nō dñis: vt sūt publiciana q ex aduersis causis cōpetunt. Et actio per quā queritur an actor iurauit: et actio in rē de supficie: et actio fauiana et pauliana caluisiana: actio i rē que cōpetit inter dñm tabule et pictorem. Sunt et alie in rem actiōes i quib9 nō de dñi: sed de pignore agitur: sicut seruiana et quasi seruiana: de qb9 videte loco suo. Et nota q actio psonalis non sequit fundū. ff. de contrahen. empt. et vidi. l. titi9. §. lucius titius. ff. ad trebel. l. i. §. si heres. ff. de iudi i fideicō. §. tractatū. et ff. de alie. iudi. mu. cau. fac. l. iii. §. opus. in gl. p Dy. in. l. fi. ff. de no. ope. nun. Itē actio psonalis est ita affixa ossib9 creditoris qd i aliū transferri nō pōt nisi fictione iuris. ff. de pecu. l. quis ergo.

¶ Actio iniuriarū cōpetit ei qui iniuriā passus est: vt not. insti. de iniuri. in rubrica cōtra eū qui intulit iniuriā vel inferri procurauit. instit. eo. titu. §. non solum et pulsauit. vel verberauit vel famosum carmē ad alteri9 cōtumeliā scripsit: vel quoquomodo iniuria aliquē affecit. institu. eodē titu. §. iniuria. In qua iudex cōdēnabit quāti actor iurauit se nolle illā iniuriā sustinuisse: premissa tamē iudicis taxatiōe inst. eo. ti. §. pena. ff. eo. titu. l. cōstitutionib9. Quidā enim dicunt quod iurare debet poti9 velle de suo perdidisse tātū vel tm q tālē iniuriā sustinuisse. Et hoc vr approbare Ho stiē. in sum. titu. de iniur. dam. dato. et Spec. eo tit. Aliū dicit qd sufficiat eum iurare sic q nollet lucrari tātū vel tantum pro eo q talē iniuriā sustineret vel sustinuisset. Primū tamē videtur verius. Et actio iniuriarū ex pacto nō nascitur sed ex contumelia l. sed si vnius. §. sed et si pater. ff. eo. ti. vbi tex inquit. Illa enim iniuriarum actio nō ex pacto nascit: sed ex cōtumelia: et ex bono et equo ē: dissimulatione abolet. Nam si quis iniuriā reliquerit hoc est si statim pass9 ad animū nō reuocauerit: postea ex penitētie remissam iniuriā nō poterit recolere l. non solū. §. i. ff. de iniur. et neq i heredem: neq in heredib9 datur. l. i iniuriarū actio. ff. eo. titu.

¶ Actio institoria fm Azo. datur cōtra illū qui pposuit aliquē statiōi vel negotiationi gerēde contrahentib9 cuz preposito in eā cām in quā pposit9 est expssim vel tacite. ff. de inst. ac. l. si. et. ii. et. l. cuicunq. §. nō tamē. cū ibi no. et dicit institoria ab institore ppo sito: quis exercitoria noiet a ppo nēte. insti. quod cū eo. §. exercitoria. et §. seq. Nā institor dictus est ex eo q negotio gerēdo istet: nec refert an taberniis sit pposit9: vel cuiq alteri negotiatiōi. vt. d. l. cuicūq. et. l. institor. dicitur ille qui tabernis vinis vendē dis vel alicui alteri negotiationi ppositus est.

¶ Actio legis aquilie duo cōtinet capita vel tria licet vnū nō sit inusu. vt. ff. eo. titu. l. si seruus seruū. §. huius legis. et insti eodem titulo. Primū caput est de serui occisis vel quadrupedibus q numero pecudū cōtinentur vt in. l. lege aqlia. ff. eod. titulo. vbi di

tiẽ de animalibꝰ q̄ se gregatim habẽtur ꝛ pascunẽ: sicut oues: capre: ꝛ eq̄: muli: ꝛ boues: ꝛ asini: ꝛ secunduꝫ Labeonẽ: sues: sed non canes. Et longe minꝰ bestie: vrsi: fere: ꝛ leões: c. sꝫ elephantes ꝛ cameli quasi mixti sũt. Et ideo primo capite eos cõtineri opor tet: quo casu tãti fit ꝯdemnatio quã ti plurimi ipsa res valuit anno. ꝑteri to vt ĩ dicta. l. lege aquilia. ff. eodẽ ti. ꝛ inst. eodeꝫ tit. in princip. Secundũ caput quod non est ĩ vsu hic nõ poni tur: quia. ff. eo l. si seruus. in. §. ꝑallega. ibi dicitur. huius legis ſm quidẽ caput in dissuetudinẽ abijt. Sed tertiũ caput huiꝰ legis est de eis vulneratꝭ ferꝭ bestijs occisis ceterisq̄ rebꝰ ruptis vt veste: vase: ꝛ similibꝰ. Quo casu quis cõdemnaẽ qui damnũ dedit quãti res fuit triginta diebus retro: rei ꝑtiuꝫ ꝛ valorem estimãdo: vt dicta. l. si seruus seruum. §. iij. añt capite. ꝛ inst. eodẽ. §. capite tertio. cũ §. sequẽ. Et ĩ hac actione si quis dãnũ se dedisse inficiatur: idest negat cõdemnaẽ ĩ duplũ. ff. eod. l. ij. §. j. dicitur autẽ lex aquilia ab aquilio plebꝭ tribuno ſm Jsido. l. v. qui ipsam in mõte Auẽtino tempore discordie populi ꝛ plebis cõstituit. ff. eodeꝫ. l. j. ꝛ postmodum cõcordia facta vice legꝭ est habita.

¶ Actio mãdati directa competit mandatori ꝛ eius heredi. ff. eodẽ titu. l. si vero. §. fi. ꝛ. l. si mandato titij. j. respõso. ꝛ. §. i. ꝛ econtra mandatariũ vel ꝓcuratorem post mãdatũ succeptũ. ff. eo. l. si vero non remunerãdi. §. j. Et inquãtũ. interest id factũ esse quod mãdaui puta mãdaui vt fundũ emeres. si mea interest emit: teneberꝭ post mãdatũ susceptũ: tamẽ si eundem fundũ ego ipse emo vel aliꝰ mihi: ne q̄ interest aliõ: cessabit hec actio secũ Azo. ff. eodem titu. l. si procuratorem. §. mandati actio.

¶ Actio mãdati cõtraria cõpetit mãdatario. ff. eodẽ titu. l. si vero non remunerandi. §. cõtrario. vel ꝓcuratori ad expensas aduersus mãdatorẽ: quatenꝰ fines nõ est egressus. Si vero, aliquid erogauerit vtiliter. ĩ cõn habet mãdati iudiciũ: sed tantũ negotiorũ gestorũ ſm War. licet Joan. ꝛ Accur. cõtra ꝑut legi. ꝛ not. instit. eodem titulo. §. is q̄. ꝛ. ff. eodẽ. l. si ꝑ te. cũ. l. sequen. in princi. ꝛ. C. de neg. gest. l. fina. in glo. vltima. Si vero mãdaueris tibi vt mihi fundũ emeres: etiaꝫ si nonduꝫ pretiũ solueris ages mecum mãdati: vt suscipiam obligationẽ qua teneris vẽditori. Nam et ego agere possum vt cedas mihi actionem empti. ff. eod. tit. si mãdato meo. ꝑmo responso. Cõpetit ergo breuiter actio mãdati directa cõtra illum qui mãdatum suscepit adiplẽdum cum primo cogi non posset ꝗ nõ susciperet mandatum quantum interfuit madatoris factũ fuisse quod mandatur. Et rursus ipsi mãdatario qui mãdatũ suscepit competit actio mãdati cõtraria ad impẽsas si quas fecit ratiõe mãdati suscepti si fines mandati non excessit: sed si mãdatũ excessisset expensis factis nõ repetet ipsas per huiusmodi actionem.

¶ Actio negatoria. Require supra actio confessoria.

¶ Actio negotiorũ gestorũ duplex est: scilicet directa ꝛ contraria: vnde negotiorũ gestorũ directa ẽ quia agit dominus rei geste cõtra eũ q̄ negotia eius gessit: vt administratiõis rationẽ reddat. vt puta si ego fui absẽs ꝛ negotia mea ceperũt esse deserta: ꝛ male se habeant tu hoc vidẽs absq̄ mandato a me recepto mei contẽplatiõe ex amicitia quam ad me habes gerebas negotia mea: mihi daẽ hec actio negotiorũ gestorũ directe: ad hec vt reddas mihi rationẽ administrationis vt. ff. de nego. gestis. l. ij. ꝛ ĩstitu. de obliga. que ex quasi ꝯtra. nascuntur. §. j. ꝛ. §. sicut.

¶ Actio negotioruꝫ gestoruꝫ contraria cõpetit illi qui sine mandato se immiscuit alienis negotijs gerẽdis aduersus dominuꝫ negotioruꝫ gestorũ ad repetẽdum expẽsas negotioꝝ gestorũ factas. Et veniũt omnia que expẽdit de suo necessario vel vtilit: nõ

tamē voluptuose.z. hec colligitur.ff. eo.tit.l.ij.cum ibi nota.

¶ Actio de peculio vel peculio ten⁹ cō petit ei q̄ cū filio familias vel seruo peculium habētibus contraxit.ff.qd cum eo.l.j.cum seq. Que post mortē filij vel serui est annalis:z nō post emā cipationē manumissionē vel alienationē.ff.quando actio de pe.est annalis l.ij.§.q̄diu. vbi dicit. Quādiu fili⁹ vel seru⁹ in potestate est: de peculio actio ppetua est: post mortē autē ei⁹ vel post q̄ emancipatus: manumiss⁹ alienatus ve fuerit: tēporalis esse incipit.i.annalis:z cōpetit hec actio aduersus dominum vel partē: vt not. ff.de pecu l.j §.verba.

¶ Actio noxalis sm Azo. dicit actio q̄ nascitur vel oritur ex delictis seruorz. ff.codē titulo.l.j.z inst.codē titulo.in princi. Et dicit noxalis a noxia:q̄ significat ipsum delictū: vel a noxa qd dicit ipse delinquēs. Uersus. Noxia delictum delinquens noxa vocatur.

¶ Actio pignoratitia directa cōpetit debitori ɔtra creditorē inst.qui.mo. re cōtra.obligatio.§.fi. vel cōtra ei⁹ tutorē vl curatorē si pignora acceperūt.ff.codē titulo.l. solutum.§.finali. et habet locū soluto debito:z alit satisfacto quēadmodū voluit creditor licet nō sit solutū: vt si pignora alia data sunt creditori vt a primis recedat vel fideiussores siue res alias: vel ptium: vel etiā nuda cōuentio sine ptio vel pacto. Quoties ergo vult creditor recedere a pignore videt satisfactū: si vt ipse velit vel voluit cautū: licet in hoc decept⁹ sit sui facilitate scdm Azonē: vt.ff.eo. titu.l.si rē.§.omnis.z. l.si necessarias.§.si vn⁹. per hāc ergo actionē dbitor repetit expēsas si qs fecit i re pignorata obligata.nisi eadem res sit ampla:z ad modicū etiā fuerit alij pignorata quasi in nullo captus sit qui pignorata secundo loco accipit.

¶ Actio pignoratitia cōtraria dat creditori cōtra debitorē z dat ad multa. Si enī decipiat a debitore vel ipsa re: vel ei⁹ pposito: quia obligauit ei rē alienam vel alij pignoratam: tenetur ei dbitor pignoratitia ɔtraria. ff codē titulo.l.tutor.§.cōtrariā.tunc ea.l.si quis īpignore.§.fi.z si dbitor maliciose versat⁹ sit obligādo es vel stannū pro auro vel argento ff.eo.ti. l.j.§.si quis.et in.§.palleg.l.qs in pignore.ū.respōsū vt si obligauit seruū per quē damnum datū est puta furtū vel aliud huiusmodi:z hoc si sciuit tenet in solidū: id est in totū: secus si ignorantur: quia tūc liberabit noxe deditiōe: scilicet dādo seruū p noxe. In his cōpetit hec actio secūdū Azonē z alios. hec probantur.ff. codem titulo.l.si seruus pignori Item secūdum Azonē agit creditor actiōe pignoratitia si seruos pignoratos artificiis instruxit.si ceperāt ibut ante q̄ sibi pignorarent: vel debitori voluntate creditor eos istruxit. Sz si nihil horū itercessit si quidē artificiis necessarijs eos instruxit: secū dnm Azonem erit actio contraria.ff.codē titu l.si seruus.

¶ Actio autē pignoratitia vtilis secundū placen. dat qui impignorauit rē alienā sine cōsensu domini:z postea domin⁹ pignoris fact⁹ est.ff.eo.ti. l.si rem alienā.ff.de pigno.l.j.§.j.z l. si titio.cū seq.z tam recta q̄ illa datur principali z suis heredib⁹:z contra heredes creditoris: vt potest pbare.instit.de perpe.z tēpo.actio.§.nō autē.z.ff.de actionib.z obligatio.l.j.§. creditore.z istitu.q̄.mo.re ɔtra.obliga.§.finali.

¶ Actio per quā queritur an actor iurauerit: secūdū quosdam datur ei q̄ cū peteret rez suā: delato sibi iureiurando ab aduersario.eaz suā esse iurauit. Ab eo enim rē suā petit actione in factū qui iurauit suā esse. ff.de iureiurand.l.naz postea.§.j.z.§.fina. Si vero rē suam sibi traditaz postea admisit:z ille qui detulit iuramētū: eam nactus sit: aduersus eū publiciana cōpetit actio.ff.d publicia.actio. l. eum qui.§.si petenti.vbi dicit. Si mihi petenti rem: iuramētum detuleris iurauero q rem meaz esse cum

petit mihi publiciana aduersus te: tamē q̄stio hoc debeat itelligi::ibi notatur plene. ꝛ solet iusiurādū referri ei qui detulit.C. de re.cre.l.generaliter.§.omne igitur. ꝛ.§.sed iuramēto.

¶Actiones preiudiciales in rē esse dicūtur per quas querit̄ an quis liber sit:an libertus:ꝛ de partu agnoscēdo vt in.§.preiudiciales.instit.de actio. Sed illa per quā queritur an aliq̄s sit liber:partim ciuilē causā obtinet partim pretoriam. Ciuilem autē secūdum formam dominij qua in ea directe agitur:ꝛ pretoriā secundū formam ꝛ modū petendi:quia tuum a te ipso nō ab alio petis possessore. Cetere vero due formam capiūt ex pretoria iurisdictiōe:ꝛ in rē dicūtur esse ad instar actionū de seruitute :q: in hac de iure patronat⁹ in re:in illa de proprietatis iure agit̄:ꝛ p̄iudiciales dicūtur:quia quēadmodū exceptiones actiōibus opponūtur: ꝛ ante primam questionem terminātur. Si autē q̄s querat quare nō exceptiones sed actiones dicātur : illa potest esse causa q: nō est exceptio nisi sit actionis exclusio. He vero p̄iudiciales nullam actionem excludunt: sed nō cōpetere dicuntur: ꝛ ideo actiōes dicūtur ꝛ non exceptiones. verbi gratia. Preiudiciales actiōes pro tāto dici possunt ꝙ in ipsis tractat̄ de magno preiudicio:vel q: questiōi morte preiudicāt:vt agis contra me ꝛ aliquid petis:oppono tibi questionē status: dicēdo q̄ꝺ es filius meus vel seruus in potestate mea ꝯstitutus:aut libertus:ꝛ sic de consimilibus Et preiudicabit actioni tue contra me mote. Sunt ꝛ alie in rem actiones in quibus non dicitur de domino:sed de iure pignoris agitur: vt seruiana et quasi seruiana. Require in loco suo.

¶Actio prescriptis verbis ex cōtractibus innominatis descēdit:vbi scilicet ciuilis causa subest sufficiēs ad actionē introducēdam: ꝛ cum negotiū nō cadit in certū ꝛ speciale nomē ꝯtractus:nec causa huiusmodi actionis exprimitur:sed he actiōes exprimuntur sic:do vt des:facio vt faciam do vt facias:facio vt des. Ex quibus nascitur actio prescriptis verbis nominata : alias ciuilis quando mihi aliquid adest vel abest vel absuturum est:nec tibi adest: nec affuturus est:aut mihi nō abest:nec tibi adest: aut si nec tibi adsit:nec mihi absit:ꝛ cesses implere quod conuenit inter nos ego autem si feci : in subsidium intentatur actio de dolo. Nam vbi vnus cessat implere quod in se est quod promisit alteri implere:locum habet hec actio.

¶Actiones pretorie que sunt etquot: require in Speculato.titu. de actio. seu peti:propo.§. postremo. Dicuntur autem pretorie secundum Azonem : quia a pretore sunt inducte. vt institu.de actio. in summa secundū eundem.

¶Actio pro socio ꝙ ex vtraq̄ parte directa est competit ab vsufructu quē solus alter sociorū percipit:vel si dolum commisit in rebus cōmunibus. Nam locum habet q̄n̄do duo incūt contractum societatis:ita ꝙ tam lucrum quam damnū inter eos cōmune est. Et si aliq̄s sociorū male ꝛ dolose versetur:tunc alteri contra eum datur hec actio. Est autem societas secundum Azonem duorum vel plurium conuentio cōtracta ob commodiorem vsum : vberiorem questum. Que definitio secundum q̄ꝺ ipse dicit⁹non est in legibus : sed in Marco Tullio reperitur. Contrahitur autē societas solo cōsensu:vt.ff.eodem.le ge qui admittitur:ꝛ ad tempus:ꝛ ex tempore:ꝛ in perpetuum: id est dum viuunt socij:ꝛ sub cōditione:vt.ff. eodem.lege prima.et.C. eodē.lege penultima. Nascitur autē hec actio demum societate finita:que finitur pluribus modis put sequitur ipse Azo in summa eodem titulo.

¶Actio publiciana ex equitate datur ꝛ q̄ rē bona fide emit a nō domino:ꝛ rem sibi traditā bona fide cepit:credēs vendētem tempore vēditionis ꝛ traditiōis dominū esse.ff.de publ.sed

ꝛ si res §. vltimo. ꝛ sufficit. emptori habuisse bonā fidē: licet vēditor malā fidē habuerit: ꝛ callido ꝯsilio vēdiderit. vt ea. l. §. ꝑtor ait. huic aūt videtur contradicere aut. C. de prescript. lon. temp. male fidei possessore alienāte cessat lōgi tēporis prescriptio. Solutio habet in gl. in capitulo abbate de iudi. lib. vj. Si ergo talis emptor anteq̄ vsucapiat vel ante cōpletam vsucapionē a possessione cadit petat rē a possessore iure quasi dominū. Et appellat actio publiciana a publicio authore q̄ eā inuenit. insti. de actio §. alie. Ad hoc vt auctor obtineat opꝫ istū probare iustū titulū: et rem sibi fuisse traditā: ꝛ bonā fidem habuisse tēpore emptionis ꝛ vēditionis: ꝛ qḋ presumitur nisi cōtrariū ꝓbetur: ꝛ quia credat modo vēditorez vel donatorē tempore contractus dominum non fuisse al's publiciana nō cōpeteret. Permittitur autē tali ven ditione ac si suscepisset vēdicare: nisi forte verus dominꝰ possideat: vt quidam dicunt. qꝛ exceptio veri dominū publicianā excludit. Si aūt post vsucapionē a possessione cadat: tunc nō cōpetit publiciana: sed ciuilis actio vel rei vendicatio: ſm quosdam vtilis. ſm quosdā directa. ff. de publici. l. j. De hac materia vide not. ꝑ Jo. and. de senten. ꝛ re iudi. abbate sane. libr. vj. in glos. vbi dicitur ꝙ rei vendicatio ꝛ publiciana nō sunt ꝯtraria: sed aduersa: cū ad eūdem finem tendūt secus cū tendunt ad fines diuersos.

¶ Actio publiciana. rescissoria datur ei cuius res quā a domino emit credens eū dominū vt supra: absens erat causa rei publice: vel studij: vel peregrinatiōis: vel legatiōis ciuitatis: vel causa appellationis prosequēde. vel testimonij ferendi: vel quia in captiuitate fuit: vel alia causa necessaria fuit absens: ꝛ talis res cum esset absens vsu capta est. Licet em̄ ꝑpter necessariā absentiaꝫ intra annū postq̄ reuersus est rescindere vsucapionē: vt dicat aduersariū nō vsucepisse q̄ suscepit per auxiliū ꝑtoris: hoc auxilium sibi datur. Si autē vere fuit dominus rei: tūc cōpetit ei vendicatio rescissoria. Si vero res talis erat pignori obligata: cōpetit etiā hypothecaria rescissoria: ꝛ hoc i realibꝰ actionibus. In actione aūt personali conditio rescissoria. De hac materia vide Guiller. in Spe. de in iteg. resti. in tractatu libellorum: super verbo sed scias. ꝛ sequenti glos. prima in verbo dominū vel quasi: circa mediū. in. c. abbate sane. de regu. iuris. lib. vj.

¶ Actio quanti minoris quedā est pretoria: quedā ciuilis. Pretoria locū habet cum quis emit animal vel seruū morbosum seu vitiosum: qui propter morbū vel vitiuꝫ minus valet q̄ emptus sit. ꝛ datur ad petēdum id quod minus valet: puta si res nō esset vitiosa vel morbosa: valeret viginti: nunc autē valet quindeciꝫ: proponitur hec actio ad petēdum quāti minoris interfuit emptoris. Hec autē sciēs ꝙ de vitio nunq̄ tenet vēditor nisi in tribus casibus. Primus est quādo nominatim promisit: ꝛ tūc agetur ex stipulatu. Secundus est quando sciebat seruum habere vitium: ꝛ emptorem nō admonuit ꝛ tūc tenetur ex empto: vel ꝙ redhibeat: vel ꝙ admittere teneatur. Tertio si vitio animi fit amixtuꝫ vitium corporis. Datur autē infra annum vtilem. Sed ciuilis actio quāti minoris competit quando librū vel aliā rē vitiosam vel morbosam emit propter quod res minus valet: et agitur quanti minoris esset empturus. De hac actione nihil dicitur in arbore actionū sed de pretoria solū. Vide similit de hac materia in Spec. tit. de emptio. ꝛ venditio. §. nunc dicendum. ver. est ꝛ alia actio.

¶ Actio quod iussu perpetuo datur contra patrem vel dominum: quoꝝ iussu cum filio vel seruo aliquis cōtraxit: siue videatur iussus ad contrahentē: siue ad seruū. Nec est in ea. opus verbis: aut scriptura: velvt distinguatur secundum Azonem: an videatur iussus vel iussio specialiter in vno cōtractu: an generaliter. ita quod volens

cum servo meo cōtrahere:secure pos sit videor eū oia iussisse:nisi lex certa id est cōditio vel pactū contrariū phibeat.habet ergo locū actio quod iussu.q̄n domino viuēte vel patre ser uus vel filius contraxit:q: hac domi nus vel pater eo quod iussu tenebit.

Actio qd' met⁹ causa:datur ei qui ꝓbabili vel iusto metu coact⁹ rē suam vēdidit:tradidit:vel pmisit aduersus eum qui metū intulit.Sed intra annū erit quadrupli propter contumaciam nolentis rē restituere iussu iudicis ante lit.conte. Post annum vero simpli.vt in.l.si cum emptore. j.rū.τ.§.post annum.ff.q metus.cau.

Actio rei vendicationis est quando dicis rem corporalē esse tuā:vt hūc seruum:hunc equum:hanc vestem. Alia dicit vēdicatio quaz legiste nō habent.que dat pro re incorporali:vt not.per doct.in.c.examinata.de iudi.

Actio rescissoria triplex est:vt supra. de publiciana rescisso.

Actio redhibitoria dat emptori ↄtra vēditorem:vt seruū:vel animal morbosuz recipiat:τ p̄tiū restituat τ dat intra sex mēses vtiles:q: hec actio tantum sex mēsibus durat.ff.de edil. edicto.l.j.verbi gratia.Si vēdis mihi animal morbosum latentē morbū habens:vel aliam rez vitiosaz tali vitio quod vitiū si sciuissem nullo modo emissem:mihi datur actio cōtra te ad hoc quod precium receptum restituas intra sex mēses τ rē tuā morbidam:vel vitiosaz reassumas.Sed pactum legis cōmissorie habet fieri si vendo rem meam tibi sub illa condicione.si soluas decem pro eo intra certum terminum:quod si non solueris sit res inempta τ mea sicut prius erat:vide infra lex commissoria.

Actio rerum amotarū competit marito aduersus vxorem de rebus cōstā te matrimōio causa diuortij ablatis. dat aūt post diuortium:τ cōtinet rei psecutionem.Sed si pendente iudicio reintegretur matrimonium solui tur iudiciū rerū amotarū.τ si redintegrato matrimonio iterū fiat diuortium remanebit actio rerū amotarū ob res amotas priorisdiuortij causa. Et in quo casu actio fuerit dat ↄtra extraneū in eodem casu actio rerum amotarū locū hꝫ:dummodo illa con currāt:scilꝫ vt res mariti dolo malo amoueant:τ econtra.Itē q fiat amotio constante matrimonio:vel vt aliquid fiat quod pro amotione habeatur Item qd' fiat causa diuortij.Dat etiā hec actio cōtra patrē filio vel si lic quatenus ex ea re locupletior est factus:vel dolo malo eius factuz est quominus fieret.De hac materia vide nota.per Azo.in sum eod.titulo.

Actio rei vxo.vel vxoratitie sublata est:in cuius locū subrogata est actio ex stipulatu:q̄ datur marito vel eius patri vt dos reddatur.Si enim a datione dos inciperet:hec actio locum nō haberet:licet quidam dicunt contrarium:vt dicit Azo in sum.eo.titu.

Actio seruiana domino fundi:vel domus cōpetit ad persequēdas res cōductoris pro mercede domus quasi res pignoratas:que q̄uis non consentione pignorentur : tamen iuris constitutione obligantur tacite pro locatione iure pignoris:in vrbanis prediis inuecta τ illata:in rusticis vero prediis fructus tantum.De hoc vide in.§.seruiana.institut.de actio.

Actio quasi seruiana que etiaz hypothecaria dicitur : pretoria est:p quā rem mobilem vel immobilē tibi pignori obligatā quam possidet aliqs: siue sit debitor siue alius:poteris ab eo euocare seu petere:τ est actio in rem vtilis:τ datur creditori ad persequenduz pignus hypothecarie.id est rem mobilem obligatam.vide de hoc institu.de acti.§.quasi seruiana.

Actio serui corrupti cōpetit nō solū aduersus eum cui⁹ hortatu vel consilio seruus corruptus vel deterioratus est:sed ēt ↄtra eū noua lex datur qui sollicitauit seruū:lꝫ bonos mores ei⁹ corrūpere non potuerit.Hec autem actio in dubiū habet cōdemnationē scilicet quāti deteriorat. est seru⁹ quāti ye res fuerit a seruo solū

citator tenet qui corrumpit: siue ex bono malū siue ex malo deteriorem fecerit. de hoc in. l. qui seruo alieno suaserint. C. de fur. vbi casus de hoc.
¶ Actio stricti iuris req̄re supra actionum vero quedam ⁊ except. in. c. cum venerabilis. vide institu. de actio. §. sed ⁊ stricti iuris.
¶ Actio subsidiaria dicit: quia in subsidiū ⁊ auxiliū alteri⁹ q̄ inefficax facta est dat: vt si tutor res pupilli alienauerit: vel male administrauerit ⁊ ipse tutor ⁊ eius heres sint nō soluēdo: id est non sufficientes ad soluendum pupillo: datur actio contra illum ad quem res eius alienate sunt.
¶ Actio tutele subsidiaria cōpetit pupillo quando nec tutor nec heres soluere habet: contra eum cui iura tradita sunt a pupillo: vt cautionem exigat a tutore de indemnitate pupilli: quando vel nullam vel parum idoneam admisit cautionem.
¶ Acto tutele directa datur aduersus tutorē ipsi pupillo inquantū cōuenit si tutor in rebus pupillaribus damnum dedit dolo vel culpa ipsi pupillo.
¶ Actio tutele contraria competit tutori aduersus pupillum: si in rem eius aliquid de suo impendit: vel pro eo fideiussit aut rem propriam impignorauit vel obligauit pro pupillo.
¶ Actio venditi competit venditori ad petendum pretium ⁊ vsuras ex tempore more. Et si aliquid speciali pacto comprahenditur: prout is sibi pacifcitur. vel inter pares conuentum est. Et huius contraria est actio empti: quam vide supra.
¶ Actio vi bonorum raptorum de rebus mobilibus vi surreptis datur. ⁊ cui res mobiles per violentiam sunt ablate: ⁊ competit restitutio intra annum ad quadruplum ita quod in quadruplo contineatur ei restitutio. Et hec est vis ablatiua.
¶ Actio hypothecarie. vide. S. de actio. §. item seruiana. Et hec actio aduocat nudam possessionem. ff. de euict. l. si cum venditor. §. primo. dicitur tamen iudicium pretorium ⁊c. ¶ Et tātum de actionibus.
¶ Accipere ⁊ capere differunt. Nam qui capit rem suam facit: sed qui accipit non facit suā. Et qualiter intelligatur hoc verbum accipit. vide de acquiren. re. domi. l. in laqueū. in gl. j. ⁊. ij. ⁊. ff. de fur. l. qui vas. in glo. ij. ⁊. l. naturali. §. turbatio: vbi dicitur: qui accipit furtum committit.
¶ Accola est qui colit terram non propriam. vnde. Accola non propriam: propriam colit incola terram. Et dicitur ab ad ⁊ colo: quasi qui adueniens colit terram.
¶ Acephalus. id est sine capite. ab a q̄d est sine. ⁊ cephas caput. xxiiij. dis. nulla. in aut. de appella. §. generalem. vide panor. in. c. cum nec liceat. in secundo not. quum. de prescrip.
¶ Accersitus est collectus vocatur vel circa se sit⁹. lxiij. dist. quia igitur. xiij. q. ij. quam preposterum.
¶ Accoliti grece dicuntur ceroferarij: vel accēdētes latine: a deportādis cereis quando legendum est euangeliū: aut sacrificium offerendum. Tūc eñ accedunt luminaria ⁊ portant: licet sol eodem tempore rutilet: adī signum tamen letitie ad demenstrandū vt typo luminis corporalis osten datur illa lux. De qua Ioan. primo capite. Erat lux vera ⁊c. vt inquit tex. in. c. clericos. ad fi. xxj distinctione.
¶ Acrimonia est ꝓprie acerbitas. Sed secundum legistas est pena que infligitur sacrilegis. sicut incarceratio: vel exiliū relegatio. C. de sacrosanct. eccl. l. placet. que est canonizato. xvj. questio. j. c. placet. sub. §. nouarum. vbi etiam dicitur de hoc.
¶ Acommode. i. multum commode. de elect. vbi periculum. li. vj.
¶ Accusator est ille qui aliquem coram iudice accusat. Et criminalē sibi mouet questionē. Et dicitur. accusator quia ad causam vocat eum quem appellat. vt in capitulo forus. de verborum significatio. post medium. Et ibidē dī etiā delator: accusator: denunciator. Et inq̄sitor possunt eligi. ordinari: ⁊ eis prebende cōferri. ¶ Et ac

usatio testimoniū et ordo pari pas-
su ambulāt: vt. ij. q. vij. c. ipsi apostoli.
in gl. super verb. esse. Et admittitur
ad accusandum qui i peccato mor-
tali est. Nemo tamē sine accusatiōe
damnari debet.
Accusatores vulgo dicūt emuli pre-
sumitur enim sēper quod accusatio
fiat causa inuidie. vnde canon vocat
accusationem illaudabilem intētio-
nem. c. si quis episcopus. ij. questione
vij. Nec solum videtur esse discordia
inter accusatorē & accusatū: sed etiā
inter domesticos et amicos vtriusqꝫ
partis. glossa. j. in capitu. decetero. ij.
questione. vj.
Actus legitimi dicuntur omnes qua
cumqꝫ iuris scripti parte inuenti. iuri
autem scripti partes sunt septem: vi
delicet lex: plebiscita: senatuscōsulta
decreta principū: responsa prudentū
& magistratuū edicta: vt insti. de iure
nat. gen. & ciui. §. cōstat. & l. ius autē.
ff de iust. et iur. vide de hac materia
Dyn. i reg. actus de reg. iur. in. vj.
Accurate. i. diligēter studiose: curia
liter vel composite.
Accusatiuus demonstrans loquētem
intelligit i infinitiuo ex parte eius. ff.
ad legē aquil. l. inde neratius. §. fi. qr
extranea psona nunqꝫ subintelligit.
ff. de verb. obl. l. ita stipulatus §. chry
sogonus. Item accusatiuus quāqꝫ ca-
ret regimine. de leg. j. l. filiusfa. §. diui
et exponitur ibi eos. eorum.
Accursius ideo dicitur: qr accurrit cō
tra tenebras iuri ciuilis: vt not. ff. ad
trebel. l. facta §. si in danda. in glo.

De A ante D

Ad ponitur pro iuxta. ff. de seruit. vrba
predi. l. quidam hyberus. Bart. in l.
militis codicilis. ff. de testam. milit.
De hac dictione notat Archi. de re-
script. signatiose. lib. vj. & lxxxiij. dist.
presbyter. Et quomodo differant ad:
et in: vide. ff. de iniur. l. item apud la-
beonem. §. cum vitiū. quod notat pro
statutis dicētibus quod aliquid fiat
ad domum vel in domo.

Adam nouissimus: id est christus: vt
in cle. de summa trini. c. j.

Adducere. i. manus iniicere. ff. qui si-
ne lib. manu. l. imperator.

Adducor id est moueor. de fideic. lib.
l. quidam in testamēto. §. fi.

Adeptus id est assecutus cū omni iu
re. de cōfes. preben. c. ne captāde. lib.
vj. & insti. de re. diui. §. si actio. et deri
uatur ab adispicor ris. ff de acq. pos.
l. iij. §. adispiscimur ad hoc in clemē.
gratie. de rescrip. & insti. per quas pso.
no. acqui. §. non solum

Adherentes dicuntur hi qui sponte
sunt eiusdē voluntatis cuius est pri-
ceps. c. apostolice de re iud. in. vj.

Adherentia facit esse eiusdem statꝰ
eum qui adheret & eū cui adheretur
not. Card. in clemē. de reli. do. vbi lo-
quitur de adherentia.

Adhibere id est conuocare seu citare
vt. ff. de adop. l. nā ita diuus. Aliqñ. i.
pstare. ff qui satis. cog. l. de. die. §. i. ali-
qñ. i. reiterare. j. q. i. p illicitā. Aliqñ. i.
recipere. seu admittere. ff. de test. l. j. et
l. scio. & l repetūdar. & l. pater. & insti.
quod cū eo qui in alie. po. in prin. Aliquādo expo
nitur. i. habere ff. de offic. procōsul. l.
nec quicqꝫ. §. obseruare.

Ad instantiam. iste dictiones sonant
sicut si diceretur ad petitionē seu p-
ces talis: & hoc no. qr facit ad multa
& maxime pro istrumētis & arti iudi
cij in quibus dicitur ad istantiā ta-
lis promisit: vide Felin. in. c. cum M.
Ferra. col. ij. versi no. ij. de consti.

Aditus domus est anterior pars siue
introitus. ff. de vsufru. l. si cuius. §. sed
si odium.

Adiectiuū qñ dicatur adiectiue te-
neri: vel substātiuū adiectiue teneri
dicitur quando venit ad qualifican-
dum vel restrigēdum: vt si dico Pe-
trus albus: excludo ab alio Petro al
bedinem. Sustantiue teneri dicitur
qñ notat sic & in substātia: vt si dico
Petrus est quid album: non nego in
aliis albedinem: licet supponā histo-
pasi. in. c. damnamus. nu. iiij. de sum.
tri. & fi. catho. versi i gl. in ver. nec ge
nita. ibi i ea. glo. ibi teneant adiecti

ue. adiectiuum autem appositum in ter duo substãtiua quid importat: vt de Bar. in. l. cum filio. in fi. ff. de leg. j. & si duo adiectiua adijciant vni substantiuo: an requiratur vtriusq concursus Barto. in. l. qui concubinam. in prin. ff. de leg. iij. vide Albe. in suo. dictio. in verbo adiectiuum.

¶ Additamentum est quod pristinis bonis postea accedit. ff. de adminisť. tuto. l. quoties. §. cõstat. & C. ex qb. cau. haben. tut. l. fi. & de cur. fu. l. fi. §. quod tali itaq.

¶ Adiacentes id est confines. in auť. de sanc. epis. §. si autem.

¶ Adiacere id est cogere. C. de ero. mili. anno. actu. lib. xij. Aliquando accipitur pro iudicare vel dãnare. C. de appella. l. adiectos.

¶ Adigere id est cõpellere. ff. de in ius voc. l. adoptiuũ. ff. de iur. patr. l. fi. & de elec. vbi maius. lib. vj. vel adigere. i. de domo adducere. xxxvi. q. j. lex. in fi.

¶ Adolescens proprie dicitur quis qñ do excessit pubertatẽ. tex. i. l. aurelio. §. j. ff. de libe. lega.

¶ Aduerbium quandoq resoluitur in suum nomẽ & relatiuum qd et verbũ est: vt de acq. pos. l. j. §. furiosus. hoc aduerbium varie exponitur. i. varijs locis. in auť. vt omnes obe. iudi. prouin. §. cõsiderantes. item aduerbiũ tanq non notat similitudinem: vt in eo. ti §. si autem ille quidem. in glo.

¶ Aduersus. i. contra. l. non solum. §. fin. de iniur. aliquãdo ponitur inclusiue vt insti. de vsucap. §. pe. & de oblig. ex quasi contractu. §. j.

¶ Aduersarius aliqñ ponitur pro pcuratore vel aduocato: vt. ff. de caluũ. l. j. §. ij. sz aduersarius pncipalis est inimicus. extra vt lit. nõ contest. c. accedens el secundo.

¶ Adulatio est blãdus sermo. xlvij. disť. c. vlt. ff. si quis ali. test. prohi. l. vlt. itẽ adulari dicit quis tribus modis. gl. in. c. vnum etiam. in fi. in verb. adulari xxv dist.

¶ Adulterina sciẽtia dicitur falsa: vt in proe. ff. §. discipuli t tiť. & adulterina moneta. id est falsa. C. de fa. mone. l. ij.

¶ Adinstar. de hac dictione vide. C vnde vi. l. si de possessiõe. & de epis. & cle. l. oia priuilegia. de exercito. l. vlt. ff. de publi. l. eũqui. §. publiciana. C. de lib. exhi. l. si ad instar. & de spõsa. c. ij. & de preben. c. dudum. circa fi. lib. vj.

¶ Adiutor idem est quod actor. insti. de cura. §. fi. de tute l. solet. C. quomodo & qñ iud. l. preses quandoq pro scriniario ponitur. C. de nume. l. nulli.

¶ Adiutor laborũ id est ordo. C de offi. mag. offi. l. j.

¶ Admodũ id est valde: penultima correpta. ff. qd cuiusq vniuer. l. j. in pnc. & C. ne quis i sua causa iud. l. j. de iureiniura. c. romani. versi. nos itaq. in cle. & de cen. c. a. grauis. de corpo. viti. c. j. Aliqñ pfert accẽtu acuto: & tunc exponitur admodum. i. necessitatem de vsu. l. item si fundi. in fi.

¶ Adnotare id est reprehẽdere. ff. solu. mat. l. si vero. §. de viro. & de lega. ij. l. debitor. Aliquando ponitur pro notare. ff. de inoffi. test. l. cum mater.

¶ Adnotatio dicitur que fit proprio motu principis: vt no. C. de pa. l. nõ aliter de diuer. rescri l. j. & C. d omni agro d ser. l. quicunq. Uel annotatio est rescriptuz principis paucis adhibitis factũ. C. de sacrosan. l. iubemus. Quãdoq dicitur adnotatio actus qui sine testibus expeditur. C. de probat. l. instrumenta in gl. j. Aliqñ adnotatio est scriptura facta ppria manu principis. C. de preci. impe. offe. l. j.

¶ Addico ex ad & dico coponitur: & est vendere per licitationẽ: hoc est. in vẽditiõe publica: vbi alius alio maius pretiũ pollicetur: vt sibi potius q alteri venalia addicant: & di in diẽ addictio generaliter quãdo vendo tibi rem hoc pacto qd si aliquis in diem talem meliorem cõditionẽ attulerit: sit tibi inempta. Et dicitur melior cõditio afferri si aliquid pretio sit additum: vel maturior absolutio: aut facilior afferatur: vel locus opportunior soluendo de pretio adijciatur: & sic de alijs: vt in tit. ff. de in diem addi. & ibi per Azonem.

¶ Adẽpta legata dicim9 illa q testator

admit a legatario cui primo legaue rit: mutata prima sua voluntate.

¶ Aderatio dicit quasi eris punitio: vt aderata predia dicebātur ex quibus es puniebat: vt habet ex. l. j. C. de co. rei mil. & C. de coll. dona. vel rele. aut transla. seu adera l. j. lib. x.

¶ Adminicula dicuntur vehemētia iu dicia. capit. cum dilectus. de success. ab intest.

¶ Admittere est recipere: vt. ff. de inof. test. l. papinianus. §. si qs impuberi. vt si dicatur. Iste est admittēdus. i. re cipiendus: Uel est. incitare ad currē dum. Inde apmissaeius. i. velox.

¶ Adoptiuus filius est quē aliquis ado ptat vel accipit datū a patre. Et cō tra pater adoptiuus est qui filiū ado ptat. insti. de adop. §. j. & ij. Et sunt dā nati heretici qui dixerūt christū nō proprīū se adoptiuū filiū dei. xxiij. q. iij. quidā. ver. noetitiani. & in. c. qui dam. de celeb. mis.

¶ Adoptio est gratuita quedā electio qua quis aliquē sibi eligit in filiū: & hoc faciūt plerunqꝫ hi qui filios ha bere non possunt ad ipsorū solatiū. Et talis qui sic recipitur in filiū dici tur adoptiuꝰ: q2 a patre legitimo sic ei datur. Et ille qui sic eū adoptat dr adoptiuus pater. Et que sit differen tia inter adoptionem & arrogationē vide. j. arrogare. & insti. de ado. in pn. Et imitatur naturā carnalis matri monij. hinc est qꝫ per hāc cognatio nem legalem etiam sacerdos qui na turaliter & de facto pōt generare. po test filium adoptare. Idem de aliquo cunqꝫ generare valente: vt in. l. si pa ter. ff. de adopt. & de hoc vide Panor. plene in. c. j. de cogna. lega.

¶ Aduena dicitur eo qꝫ aliunde adue niat fm Isido. lib. x. ethimo.

¶ Aduena dicitur quasi incola l. pupil lus. §. aduena. ff. de verbo. sig. aduene veniunt appellatione populariū. in autenti. de questio.

¶ Aduocatus est qui alio noīe: quasi le gatus seu patronus vocat qui in forē sibus seu extraneis negotijs preemi nentibus prebet litigantibus suū pa trocinum: cuius preciū honorarium vocatur sub antiquo noīe. Et inde ve nit verbū aduocare qđ est postulare p̄ cpponēte & desideriū eius coram iudice exponere: & patrociniū i cau sa prestare. Et aduocatus non potest esse notarius in eadem causa: vt not. in. l. vniuersas. Accur. de decur. lib. x.

¶ Aduocatus fisci dicitur qui patroci nium prestat in causa fisci.

¶ Aduocatus. id est cōuictus vel sentē tiatus.

¶ Adeo i. itantū: media correpta: vt de rescrip. cum adeo.

¶ Adultus dicit qui. xxv. annos cōples uit: vel qui a xiiij annis vsqꝫ ad. xxv. pcedit. Nam adolere in vno significa cato est crescere: in alio cremare: vel vrere. Et adulescēs dr tribus modis: vt no. Archi. xxvj. q. vj. alligantur.

¶ Adeodatus est nomē Dauid prophe te qui datus fuit a deo ad liberatio nem Israel.

¶ Adimatur. i. pro non dolo habeatur. C. de indi. lib. l. vna.

¶ Adire hereditatem nihil aliud est qꝫ velle eā habere. Nam adire nō tam facti est qꝫ animi: imo in nuda & sola voluntate consistit. Nam hoc aio de bet esse vt velit esse heres. Ceterū si quid pietatis causa fecit: si qđ custo die causa vel aliud nō quasi heres fe cit: sed quasi alio iure apparet eū nō pro herede gessisse & ideo solent pte stari liberi qui necessariū existūt: non animo heredis se gerere que gerūt: sed aut pietatis aut custodie causa pro suo: vtputa patrē sepeliuit vel bu sta fecit ei: si animo heredis pro he rede gessit. Enimuero si pietatis cau sa: contrarium est.

¶ Ad quid. i. quare. de censi. peruenit.

¶ Adulter dicitur qui nuptias violat.

¶ Adulteriū est illicitus coitus cū vxo re spōsa ve aliena perpetratus. Et di citur adulteriū quasi trāsitꝰ ad alte rius thorum vel ad alterū. Illud cer nō est adulteriū quo maritus aliquā aliā solutam cognouit: idē & si coniu gatam: nā & tunc nō indicat adulte riū q2 ab vxore discedit: sed q2 cogna

ta est vxor alterius. Nam. ſm petr. d
raue. maior fit iniuria marito vxorẽ
ſuã adultare ꝙ ſuũ propriuz filium
occidere. facit tex. ſing. ſm eũ i. l. co-
dicillis. §. matre. ff. de lega. ij. Itẽ ſm
Azonẽ in ſum. inter alia crimina est
excellẽtius adulteriũ ꝛ ſtuprum: ice-
ſtus ꝛ lenociniũ. Omne enĩ pctm̃ qd
cunq; feſerit homo: extra corp⁹ est:
qui aũt fornicat: in corpus ſuũ pec-
cat. Itẽ ex adulterio oĩa fere crimia
ꝯfiſcũtuṙ: violentia: iniuria. homici-
diuz periuriũ: falſa teſtimoĩa. Sine
colloquio enĩ adulteriũ nõ cõmittiṙ
hoc est ꝑpt̃ enormitatẽ adulterij nõ
licet de eo trãſigere: lz fiat trãſactio
de alijs criminibus q̃ ingerũt penã
ſanguinis: vt. C. de trãſ. l. trãſigere: ꝛ
qr lex iulia de adulterijs ꝛ ſtupro: et
iceſtu: ꝛ lenocinio loquiṙ: ideo pleni⁹
vide loco ſuo: verbo lex iulia ꝛc. Itez
ſz Lud. de Roma. pro adulterio ſtatu
te ſunt quatuor pene de iure hodier
no. Pria est ſeparatio thori. Scda est
pena detruſiõis in monaſteriũ: vt ibi
lachrymis lauet pctm̃ qd ẽ pudor fa
teri. Tertia ẽst qd ſcinduntṙ in pãnis
ꝛ capillis añ ꝛ retro. Quarta ẽ ex cõi
catio que ẽst maior oĩ pena ĩ iure ca-
nõico: licet pena adulterij de iure ci-
uili ſit pena capitis: vt. ff. ad le. iul. de
adul. l. coercẽde. ſed Padue est pena.
lx. ducatoꝝ. Hoc in viro ſed in mulie
re est pena detruſionis in clauſtrum:
vt no. in. l. manci. C. de ſer. fugi.

Adulterinus dicitur q̃ de adulterio
cõcept⁹ ſeu genitus est: vnde adulte
rina moneta vel ſigillũ dicitur falſa
moneta vel falſum ſigillũ ad inſtar
vere vel veri facta vel factum.

De A ante F.

Afficere tria ſignificat. Unde afficit:
affirmat: punit: cupit: hec tria ſignat.
Item dicitur: affectus nõ ſufficit niſi
ſequatur effectus: vbi ex neceſſitate
op⁹ est facto: vt. c. vlti. de ſponſa. ꝛ de
eo qui mit. in poſ. c. j.

Affatus. i. reſcripta que tarde conce-
dũtur per imperatorem. C. de epiſc.
audien. l. iij. in glo. C. de diuer. reſcrip
l. ſacri affatus.

Affluere. i. affluẽtiã habere. C. de me
tal. l. j. lib. xi.

Afficere est lucrum afferre. de diuor.
l. ſi filia. ff.

Affatim. i. generaliter vel abũdãter:
ꝛ ſic ẽ media breuis: ſed media lõga
id est facũde. Unde ſi dicas affatim:
tunc ſignificabis abũde. Affatim di
cẽs: facũde ſignificabis: vt habetur
in. c. vnico. de relig. do. lib. vj. in. gloſſ.
ꝛ. xxiiij. diſtin. preterea.

Affinis est qui habet cõſanguineam
alterius in vxorẽ: vel ecõtra que ha-
bet cõſanguineũ alterius in maritũ.

Affinitas est ꝓximitas perſonarũ ex
coitu prouenies omni carẽs parẽte-
la: ꝛ hoc de iure canonico: ꝛ ſic cõtra
hitur affinitas tam ꝑ coitũ legitimũ
ꝙ per fornicariũ. Sic dicit Gof. affi-
nitas est attinẽtia ꝑſonaꝝ ex copula
prouenies. Nam qñ vir carnaliter cõ
iungitur vxori: oẽs conſãguinei vxo
ris efficiũtur affines viro: ꝛ econtra:
ſed inter cognatos vtriuſq; nulla na
ſcitur attinẽtia. d cõſã. ꝛ affi. c. qd ſu
ꝑ his. ꝛ impedit matrimoniũ cõtra-
hendũ: et dirimit iam contractũ. Di
cũtur autẽ affines quaſi ad alterius
fines accedẽtes: vel affines quaſi ꝓ-
pinqui: vel ex eo qd due cognationes
q̃ inter ſe diuerſe ſũt: ꝓpter nuptias
vel coitũ copulantṙ: ꝛ alter ad alteri⁹
cognationis finem accedit ſm Hoſt.
Sed ſm leges affinitas est irregula
ritas ꝑſonaꝝ ex nuptijs cõiũctaꝝ oĩ
carẽs parẽtela: vt. C. de nup. l. liberi.
Et tñ ſm gl. l. contrahitur etiã affini
tas per cõcubinam: vt. xxxv. q. iij. C. d
iceſtu. ꝛ ibi no. ff. de concubi. l. j. Etiã
ꝑ coitũ inceſtuoſum vel fornicariũ:
vt in. c. diſcretioni. ꝛ ca. tue. de eo qui
cognouit cõſang. vxo. ſue. ꝛ. xxxv. q. ij.
nec eam. Alij tamen reputant abſur-
dum qd tale vĩculum legitimũ. oria
tur ex coitu damnato: cũ ex nuptijs
proueniat. ff. de gra. l. nõ facile. §. affi-
nes. ꝛ §. ſciẽdum. Oritur tamẽ publi-
ce honeſtatis iuſtitia: ſz Gof. in titu.
de eo qui cogno. conſangui. vxo. ſue.

Ubi dicit etiam ꝙ affinitas p fornicariũ coitum contracta non dirimit matrimoniũ:sed exactionem debiti interdicit:vt in.d.c.discretioni. Quot sunt autem genera affinitatis:& qualiter affinitas ipsa genera affinitatis insurgunt:item vsqꝫ ad quem gradum in singulis generibꝰ ꝓhibeat. vide pleniꝰ per Host.in sum.eo.titu.

¶ Affidare.i. fidē dare alicui sup aliquo facto.c.super eo.l.ij.de testi.& ibi Ab. in primo not.vide text.in.c.fin.in verbo esse affidatam.de cogna.spiritua.

¶ Affirmatio exponitur quãdoqꝫ p negatiuã:vt in.c.veniens.de testi.vbi dicitur In ore duorũ vel triuꝫ:scilicet & non paucorum:quandoqꝫ econuerso:vt distinctio.j.ius naturale.vbi dicitur:transire per agrum alienum nõ tuum phas est.iure autem nature omnia sunt communia.c.quo iure. viij.distincti.adde quod affirmatiua pregnans parit negatiuam secundũ Barto.in.l.fina. C.de here.instituen. Item adde quod affirmatiue deponētibus plus creditur quam negatiue. ff.de arbit.l.diem proferre.§.si plures & ibi glo.& notata etiam per Joan.andr.in.c.j.de rescript.lib.vj.

¶ Affictus penes vulgare lombardorum & thuscanorum secundum Petr. de Sam.& abbatem dicitur census qui datur ratione prediorum:prout vide velle in Specul.de loca.& conduct.§.sequitur.in prin.inde affictare:& est locare ad fictum & ad firmuꝫ: vt in.c.pisanis.de restitut.spoliato.

¶ De A ante G.

¶ Agaso dicitur custos equorum:videꝫ dicitur equitus:proprie tamen agaso dicitur custos vel pastor asinorum:iuxta illud Grecistẽ. Asinorum pastor agaso.& habetur.l.agaso.ff.si quadru.pau.fe.di.

¶ Agentes in rebus sunt illi quibus cura euictionum mandatur.& erant olim plures diuerse diuisi per certos numeros. Et quilibet numerꝰ habebat proprium.C.de offic.magi.offic. & tales dicebantur principes.

¶ Agere est generale ad omnia que fiunt tam re quam verbis tam inter viuos quã in vltima voluntate. Nã faciens testamentum dicitur agere: sicut & emens: vendens:locans &c. Sed gerere comprehendit tantum illud quod fit re:& non verbis:& sic faciens testamentum non dicitur gerere.ff.de verbo.sign.l.verba contraxerunt.

¶ Ager appellatur area vel campus in rure:vel locus:scilicet vacuus qui sine villa est:vt in.l.ager.ff.de verbo. sign.sed ager cum edificio appellatur fundus:vel predium vrbanum:& ager nudus vel area nuda sine edificio dicitur rusticum predium:vel ager rusticus.

¶ Ager vectigalis:respice infra vectigalis.

¶ Ager emphyteoticus:respicie infra emphyteota.

¶ Agon est certamen:inde agonista:& agoniculus:& est ille qui pugnat vel certat:vt.ff.de mu.& hono.l.finali.§. mastigophorũ.

¶ Agonethete & sunt ꝑncipes ludi.vt. ff de alea.l.j.§.i eũ.vbi no.Accu.i gl.

¶ Agricola dicit̃ quasi agrũ vel agros colẽs.& est nomē cõe ad oẽs agricolas. Sed nomĩa specialia agricolarũ sunt illa:qꝛ agricolarũ q̃dã sunt ascriptitij:q̃dã cẽsiti:aliȷ ꝑpetui:aliq̃ coloni:aliq̃ ꝯditiõales:aliȷ in lini.aliȷ originarij:aliȷ simplr̃ coloni nuncupat̃. de quibꝰ omnibꝰ.j.locis suis dicetur.

¶ Agricole & cẽsiti prout quidam dicũt sunt duo noĩa substãtiua p endiadiꝫ taleꝫ figuram copulata:vt sit sensus de agricolis & censitis.i.de agricolis cẽsitis quasi cẽsualibꝰ.& habet̃ siće. ff.de tuto.l.j.vbi dicit̃ ꝙ tutela est vis & ptãs:& exponit̃.i.violenta ptãs:ita exponatur agricole & cẽsiti i.agricole censuales. Uñ ver. Ueteris endiade si dixeris. Arma virũqꝫ.i.armatuꝫ virum.secundum Uirgilium & Grecistam. Dicunt̃ aũt quasi censibꝰ ascripti. Et cõstituunt̃ eo modo quo ascriptitij. Uerũ tñ inter cẽsitũ & ascriptitiũ est differẽtia:sed non certa. Quidam dicũt ꝙ cẽsitꝰ sit ille qui nascit̃

ex ascriptitio. Alij dicūt q illa sit dif
ferentia: qr cēsit⁹ est ille q rei certe an
nuatim pstande obligat⁹ est. Ascri⸗
ptiti⁹ aūt est obligat⁹ ad rem incer⸗
tam puta ad tertiā vel quartā par⸗
tem fructuū ex fundo puenientium.
Aliqū tñ etiā cēsitus capitur large:
vt etiam ascriptitium comprehēdat
qñq; pprie ꝛ stricte. quidā tamen di
cunt quod hi non possunt testari in⸗
ter suos: cum alienis tñ dimittūtur.
Joan. autē dicit q possunt testari in⸗
ter suos sed non inter alienos. Pos⸗
sunt enim inter eos qui sunt de fami
lia secundum Joan. ꝛ accur.

¶ Agricole perpetui vocabant illi qui
validi erāt in corpe: miseriāq; incer
tam simulātes: ꝛ ea q veris miseris
erāt assignata ad sustentationem ex
publico percipiēdā diminuentesq;
proditor studiosis etiā diligēs dete⸗
gens ad perpetuū coronatū redigit
si erāt liberi. Si vero serui qui talia
fingebāt dominus eis carebat: ꝛ pro
ditorī assignabant. licet quidā dicāt
quod sit correctum p autenticam de
questore. alij tamen dicunt q nō. De
alijs speciebus ꝛ differentijs agrico
larum inueniens loco suo super ver⸗
bo: ascriptitius ꝛ colonus.

¶ Agrimēsor est qui agros mensurat: ꝛ
metitur ꝛ fines per debitā mensurā
distinguūt: dict⁹ quasi agros mētiēs
ꝛ alibi vocat libripens: qui si dolose
falsuz fecerit: vel fines male distinxe
rit tenetur actione in factuz. vide de
hoc de prescri. capitulo quia indicā⸗
te in gloss.

¶ Aggeres dicūtur munitiones q fiunt
iuxta ripaz fluminis ne flumē excre
scens fluat per limites. ꝛ sic in ru. de
nili agge. non rumpen. Bart. in. l. fin.
de immunit nemi. conceden. libro de
cimo. C.

¶ Aggeribus nili nō rumpendi dicun⸗
tur: quia in egypto nō pluit: sed nil⁹
certis vicib⁹ egredit ꝛ inūdat agros
vnde qui rūpit ibi aggeres: incurrit
crimē qsi lese maiestatis: ꝛ pena eius
est vt in eodē loco vbi ruperat agge⸗
res ꝛ vsurpauerit valles nisi fluctis
fluminis de proprijs ꝛ vetustis vsibus
in duodeciz cubitoꝝ flamma cōbu⸗
rat. Et cōsocij ꝛ participes sceleris
deportātur: ꝛ eorum bona publican⸗
tur. C. de nili agge. nō rūpēdis. l. vni⸗
ca. Adde q chomata etiā dicunt ag⸗
geres seu instrumenta quibus aqua
diuiditur. choma enim grece dicitur
diuisio latie. ꝛ chomata seu aggeres
diuidūt loca adinuicē: ꝛ dicitur fieri
commavocis cliuo extaltat seu eleua
tur in fine: syma vero cum in eodem
statu seu sono retinet. periodus cum
deprimitur seu breuiatur: vt. ff. de ex
traor. cri. l. penul. § in egypto.

¶ Agapē. id est stipa. vt distin. xlij. si qs
etiam apaga dicitur cōuiuiū paupe
rum in eodē significato: vt in. c. si qs
preallegato.

¶ Ago agonis grece est labor latine: qr
qui laborat agit. Unde Christ⁹ dicit
fuisse in agone. inde agri ꝛ fundi ago
netici qui dabantur certantibus in
agone: vel cum agone id est labore
ad fertilitatem sunt perducti. vt. C.
de fun. patro. l. fin. lib. xj.

¶ Agnati dicunt qui per virilis sex⁹ li⸗
neam cōiuncti sunt in cōsanguinita
te. ideo sic dicti qd accedūt ꝛ quasi
nascunt p natis: duz scilicet desunt
admittunt cognati. Unde cognati cō
muniter vocātur omnes qui per vi⸗
rilē sexū vel femineuz in cognatione
sunt cōiūcti: hoc de veteri iure. Ho⸗
die vero inter agnatos ꝛ cognatos
parua est differentia per iura aut.

¶ Agnominatio idem est quod agno⸗
men quandoq; etiam dicitur fedus
coniugale.

¶ Agelli parui agri. extra de pec. cler. c.
vltimo.

¶ Ager dñicus est ordo monachorum
nigrorū. in cle. ne in agro. de sta. reg.
ꝛ vide not. per Joan. and. ꝛ licet ord.
sit ager dominicus monachi tamen
vt plurimum sunt diabolici.

¶ Agitator. i. augur. C. de malefi. l. vl. ali
quādo dr agitator equorum vel alio
rum animaliuz. ff. de his qui no. infa.
l. j. in prin. aliquādo agitator. i. aduo⸗
catus qui causas agit. C. de adul. l. si

nali aliquis:id est discussor.vt extra de testi.cum a nobis.

¶ Agitata res et perfecta. de re iudic. l.j.extra de offi.deleg.cum super.

¶ Agmen aliquando dicitur multitudo militum:vt.C.de de iusti. codi.com. circa pn. aliquando dicitur officium. C.de aduoca. diuer.in. l. pennulti.in glos.aliquando id est certamen.C.de expen.ludo.l.j.lib.xj.

¶ Agnoscere exponitur.i.reddere.ff.de here.ven.l.ij.§.si quid publici.

¶ Agnus dicitur duntaxat sex mensium aniculus est minor.l.cum quereretur. et l.legatis §.fi.ff.de leg.iij.

¶ Aggreditur:expone vt.C.vbi quis de cre.curia.condi.l.j.in fi.

¶ De A ante L.

¶ Album pretoris est quedam tabula dealbata que ponebatur in curia vel in turri pretoris in loco communi:in quo scribebantur et ponebantur nomina vocatorum ad iudicium:et ad cuius instantiam quilibet citatus esset.Et ibi etiam proponebantur statuta et edicta pretoris in glossa litera: ita quod ab omnibus legi possent.Et erat certa pena contra illum qui delebat istud album:quod modo est sublatum. De hoc in.cle.j.de iudi.in autenti.de litigiosis.§.omnem.colla.viij. in spe.de dolo et contu §.restat.in prin.de citato. §.sequitur. versic. et not. Et dicit quod loco huiusmodi sunt modo quaterni:et qui corrumpebat vel delebat:puniebatur in quinquaginta aureis per edictum de albo corrum.C.lib.xj.Est album pretoris triplex. Unum in quo scribuntur edicta pretoris vel lex ciuilis:vt in.l.si quis.ff. de iurisdi. om. iudi.Aliud est in quo scribuntur citationes:vt in.§. preal.in autenti.de lit.col.viij. Tertium est in quo scribuntur nomina decurionum:vt.ff.de albo scriben.per totum titulum

¶ Albergarie sunt census seu pactiones que debentur pro comestionibus.de hoc gl.in.c.preterea.de iure patro.

¶ Allegare est argumentari ad probationes vel conclusiones ad communem iudicem pro commodo sue cause:et proprie pertinet ad aduocatos.

¶ Adde hic quod allegatio quandoque sumitur pro allegatione iuris.ff.de mino. l.minor an.et.C.de iudi.l.rem non nouam §.patroni.aliquando pro allegatione iuris et facti. extra de postulatio. prela.c.bone.§.nos igitur.Aliquando capitur pro probatione.vt.l.laudabile.C. de aduo.diuer.iudi.et de iudi.autenti. indemnis. Aliquando pro exceptione dilatoria vel peremptoria seu declinatoria.C.de iur.et fac.igno.l.j.ibi nota.et. ff.de mino.l.minor.xxv.annis.

¶ Allodium est res libera alicuius ex qua tamen prestatur tributum gl.Guil.de cu.et Bar.in.l.fi.fa.ercis.in gl.si ibi quod si vni per diuisionem iudicis assequitur.totum allodium.C. fa.ercis.Bal. in.c.j.in ti. de allo.in princip. vbi dicit quod allodium est id quod est proprium alicuius et a nemine alio recognoscitur:nisi a deo : et de allodio vide.l. at si quis.§. interdum. ff. de relig.et sumpti.fune.Et allodium allodij dicitur hereditas quam vendere vel donare possum secundum Hugo.

¶ Albagaria sunt procurationes quas certe ville debent dominis suis ad eas venientibus.de rescrip. ad audientiam.

¶ Alimentorum appellatione continentur calciamenta:vestimenta et habitatio:vt in.l.legatis.et.l.fin.ff.de ali.et ciba.lega.

¶ Alba est vestis sacra:vel nomen oppidi in Lombardia.Unde Uer.j.eneid. Albaniq; patres et c.dicitur vrbs alba:vestitur presbyter alba secundum Ioan.and.in clemen.ne in agro.de sta tu monachorum.

¶ Alluuio est latens incrementum:veluti cum paulatim aquis abluendo arenam ex fundo meo vel vicini mei in fundum tuum aliquid ita accrescit vt facile modus non possit apprehendi qua hora sit ablatum:vel hec augmentatio facta.vide institutio. de re. diui.§. preterea et habet locum ius alluuionis in agris qui non sunt limitati secundum Azonem.

¶ Alma.i.sancta et nutriens ab alo alis quasi alios nutriens doctrina et exemplo

fecisti Raba. Quidam dicunt alma. i. virgo nubilis et adolescentula. Uel alma in hebreo: id est virgo i latino.

Apocrypha in greco id est secreta: qr in cameris solent virgines abscondi. ix.q.iii.in antiqs.xi.q.i.sunt nonnulli.

Allcotheta figura est quando singularis numerus ponitur pro plurali.no. ff.de trasact.l.qui cum tutore §.fi.de peti.here.l.diuus.si cer.peta.l.eius q.

Allodium.i.libellarium.vt.c.ii.et.iii.si de feu.qtro.fue.in vsi feu.et vide quod not.gl.in.l.pe.C.de inge.ma.

Aleator est qui ludit in alea. Etiam ille qui quasi scholam illam tenet. et si talis clericus fuerit: repellit a promotione.vt de excess.prelato.c.inter dilectos. Uel aleator est qui lusum alee consueuit apud se causa sui emolumenti exercere sicut et in cauponibus dicit.ff.nau.caupo.sta.l.i.§.caupones.

Alienigena quasi aliene regionis vel aliena gente natus vel genitus: secundum Isid.li.x.etymo.

Allibrati dicuntur qui descripti sunt in libro ciuium vel communitatis alicuius ciuitatis.

Altare dicitur quasi alta res vel alta ara: in quo sacerdos incensum adolebat: vel quia in eo sacrificia ardebant.de conse.distinc.i.de fabrica. et ibi Archi.et significat christum qui dator et conseruator est charitatis. viii.q.i.in scripturis. Item altare non debet esse de ligno: sed lapide vel ferro.de cosec.distinct.i.c.altaria et ibi vide not.per Archi.:

Altare est duplex quoddam est portabile quod portatur de loco ad locum: et est paruus lapis continens formam cum cosecratione: et signo supposito. et istud non execratur nisi moueatur illud signum continens consecrationem.c.qd in dubiis et ibi Panor in.i not.de cosecra.eccle vel alta. Aliud est stabile et illud execratur multis modis. Primo vbicunque violatur locus consecrationis: puta qr cecidit aliqd de lapidibus tangentibus ipsum cosecrationem: vel motum est sigillum ipsum: vel si tota mense est mota: licet ibi non sit foramen consecratio nis. Ratio: qr quando altare est firmum non consecratur solum tabula: sed totum altare: vnde si patitur enormem lesionem amittit formam suam: et dicitur execratum: ideo debet de nouo cosecrari: ita cocludit Panor. in.c.i.de cosecra.eccle.vel alta.nume. iii.versicu.in glos.i.ibi vnde si ius.

Altercationes sunt certamina verborum secundum Ioa. and.in proemio clemen.

Alias: hec dictio significat conditionaliter: quandoque altercationem: vt pmittis dare fundum alias x.nomine pene. ff.de iurciu.l.alias.vbi re perfecta iuratur: alias non: id est si non sit perempta. Secundo alias ponitur p alio loco. l.adeo.§.insula.versic. qd si toto alueo naturali relicto flumen alias fluere ceperit: id est i loco alio.ff.de acq.re do. Tertio: id est alia vice vel alio tpore vt in.l.diem.ff.de arbi vbi dicit.alias est agitatum.i.alia vice vel alia questione. Quarto: id est alio casu.vt.i.l.q testamento.§.mulier.d testa.vbi mulier in testamento testis esse non pot. alias potest.i.i alio casu qm testamenti. Quinto alias: id est alio modo.l.i.§.illud tatum.ff.de aqua plu.arcen. Et breuiter hec dictio alias significat alterationem diuersimode: sed in casu particulari eo modo tantum secundum quem subiecta materia declarat: als applicata casui significat alterationem eius quod est in oratione precedenti.

Alia ista dictio refert ad similia. Bal. in.l.si fugitiui.versic.quero hic dicit. C.de ser.fugiti.et Bar.in.l.et reprobari.in pric.ff.de excusa.tuto. Feli.in.c. inter ceteras.de rescrip.col.vii.versi. denuntias.improprietur tm aliqn.vt cum dicitur crucifixus est christus: et cum eo alii duo latrones: vt.plene per Bar.in.d.c.sed et reprobari.et in.l.non solum.§.scritur.ff.de procuratoribus.

Alius alia aliud denotat diuersitatem et implicat.l.qda relegatus. ff.de rebus du. Etia alius.i.cotrarius.xi.q.i.c.ii.xi.di stin.qs nesciat.vbi dicitur nullus alius qm petrus pdicasse i italia: gallia: hispania, et ceteris puinciis. Ite alius et alt

sunt precedentibus implicatiue qualitatis precedentium.vt.l. si donationis. C.de his q vi metus ve causa fiunt:licet glo.ibi velit q implicet qualitatem contractus.aliter est denotatiuum qualitatis nō autem substātie.ff.de verbo.obl. l.si qs cū aliter.C.de testi.l.etiā.et qd ibi notat gl.et etiā denotat diuersitatem nō in substantia:sed in qualitate vt no.do.Frā.in.l.si certos nummos. ff.de.verb.obligatione.

¶Alioquin dicit vel significat cōditionaliter cōiunctiue et aduersatiue.Cōditionaliter.vt promitto fundū dare:alioquin centū noīe.ff.de dā..infec.l.si finita.§.ex damno.Cōiūctiue capitur in l.dāni.§.pe.ff.de dā.infec.aduersatiue in l.fluminū.§.idē seruus.eo tit.significat ergo simpliciter qd subiecta materia declarat.

¶Aliquādiu.i.p aliquātulū tps.extra de eo q mitti.in pos.cā rei seruā.c.cū post de pari.post par.c.i.i fi.Itē hec dictio aliquādiu recipit moderationē ad arbitriū.iudicis.ff.de iure delibe.l.j.et no.per Archid.extra de restitu.spo.c.ij.lib.v.

¶Aliqd est signū prtitiuū:et qd vnū est: diuidi nō pōt.extra de preben.c.si p ecclesiasticis. lib.vj.

¶Aliquorū res dicunt etiā si non sint cōes:sz vna vnius:alia alterius:vt.ff de re.diui.l.littus.§.fi.

¶Aliquid.i.aliquātulū.ff.ne qd in loc. pu.l.fi.§.sunt.aliqn sumit aliqd p re singulari et determinata:vt.C.de sen. pos.l.fi.debitor.

¶Allumnus est q alit aliquē vel q alit ab eo.vel filius ex cōcubina.vt in.l.alumnus.C.que res pigno.obli.possit.et ibi glo.Et sunt quinqz nomine q significant idifferēter.actionē et passionē:vnde hospes.zelotipus cōuiua vector alumnus.Actum siue pati sub eodem nomine signant.

¶Alienare ē proprie rem aliquā in dominiuz alterius trāsfrerre.inde alienatio est omnis pactio per quā trāsfert domini si de rebus eccle.nō alie. c.nulli.C.de fur.l.Itē alenatio sumitur dupliciter,Uno modo pro dictiōe significāte translationē rei vel iuris vt in.l.alienationis.ff.de verborū significatione.alio modo sumit alienatio pro ipso facto quo rei iuris fit trāslatio. Tale em factū quo fit translatio est alienatio Et factū hoc alienatio significat.Nā factis quandoqz sicut verbis declaratur volūtas.in.l.de quibus ff.de leg.Diuersimode ergo significat prout ex eius modo et circūstātijs adiacentibus infertur.verbigratia:testator legauit stichū quē si alenauit necessitate:legatū nō extinguit:si alienauit volūtate legatū extinguit.l.fideicōmissa.§.si rē.ff.de leg.iij.Rō qz qn testator ex necessitate alienauit nō vr p hoc volūtatē mutasse sec9 qn ex volūtate alienauit legatū:tūc cēsvellevr qd alius q legatarius illd habeat.finaliter verbū alienatio vel alienare significat qd eius ipositio vel aliud pbabile mediū declaret significare.Et factū alienatiōis reuocationē disponis significat si volūtate alienantis est reuocabilis:et sm ipsum factū ex se vel ex quauis circūstātia hoc pbat.

¶Alienare causa mutādi iudiciū dicitur qui credēs se ab aliquo cōueniē duz reali actiōe vel personali que in iure scripta sint alienat rē dolo malo cā iudicij futuri mutādi:id est vitādi i qua actione alienator tenet actiōe in factū ex hoc edicto cōtra ipsuz p posita:et intentione proposita ad interesse cōdenatur:saluis nihilominus pristinis actiōibus aduersus nouos possessores:quia solā possessionē alienās tenet hac acione.Quicunqz ergo metuens cōtrouersiam rē dolo in alium trāsfert vt iudiciū mutet et euitet:dicitur alienare causā iudicij mutādi:vt titulo de alie.iud.mut.cau fac.Et nota quod nomine alienationis continētur questiones seruitutū predialiū et vsucapio.Uix est enim vt non videtur alienare q patitur vsucapi.l.alienationis verbo .ff.de verbo. signifi.

¶Allusio quid sit vide.ff.de acquirēda possessione.l.j.in glo.primis.et si certū petatur.l.ij.§.appellata.Itē allu-

sio facit presumit significatū vocabu li: vt. l. a ibi. Bart. ff. de fide instru.

¶ Alueus proprie est venter fluminis: vt dicit Bar. ꝑ Hug. l. tracta. de alueo. in prin. ꝛ sicut stomachus cōtinet vi nū: ita alueus supra se cōtinet flumē ꝛ vulgarif lectū fluminis appellatur: qꝛ ibi flumē cubat Bal. in rub de re. diui. ff. in. xii. col in vers. nec veniant.

¶ Alternatiua est cōiūctio alternatiue significans: scȝ quē significat alterū ꝺ cōiunctis esse seu orationē factam ꝑ hanc coniunctionē in altero verificari. Et qñqȝ variat significatū: vel ex cōiunctionis natura subiecta materia: seu quauis alia circūstantia. verbigratia. Lego stichū vel pāphilū: significatur vtrūqȝ esse i obligatione: sed alterū tm̄ i solutione: vt alterum soluendo debitor liberet. ff. ꝺ vb. obl. l. si duo. in fi. ꝛ effectus alternatiue ē ꝙ vterqȝ est i obligatiōe: qꝛ vno mortuo alter qui sup est remāet i obligatiōe. Est aūt alternatiua quadruplex. Quedā rerum in qua electio est debitoris. l. plerūqȝ §. fi. ff. de iur. do. ꝛ arbitraria. §. sceuola. ff. de eo qd cer. lo. facit. c. i alternatiuis de reg. iur. lib. vj. Scda est locorum respectu solutiōis fiēde: qꝛ ꝛ illa iterū ē bitoris. est electio ante li. cōtesta. vt in §. sceuola. preallega. Tertia est locorū quātum ad iudiciū inchoādū: in quo loco debeat cōueniri: in qua electio est actoris. §. pdicto Quarta alternatiua est personarum qñ stipulatio est apposita de soluēdo: i illa iterū est electio debitoris: vt i §. item iustan. l. arbitraria: preal. Alij dicūt ꝙ alternatiua legis significat vt eā lex ratio vel subiecta materia significare ꝺclarat. Sed alternatiua hois significat vt pferētē significare vba vel le v. subiecta materia vel quis alia cōiectura pbabilis cōcludēs ꝺclarat. Et distis alternatiuis seu: aut: vel: reqre in loco suo:

¶ De A ante M.

¶ Amita est soror patris
¶ Amita magna est soror auit.

¶ Amitius est ꝗ ex ca generali. s. amitte filius: vt. xxv q. c. vlti.

¶ Amittat hoc vbū nō sonat i pteritū: sed in futurū: nisi addat ipso iure. Fe li. in. c. Rodul. col. xxii. versi. publica sunt bona. de rescrip.

¶ Ambages est dubia locutio vel effugatio sermonis extra propositum.

¶ Ambiguū est vbi opiniōes sunt: ꝛ iura varia videnꝰ. de sen. exc. iter alia. de iud. c. j. li. vj. Et ius ambiguū est ꝑ summū pōtificē declerādū. c. ꝑ venerabilē. §. rationibus qui fi. sint legi. ꝺ rescri. super literis. de offi de leg. sup de causa pos pastoralis. de pñē qꝛ se pe. li. vj. fin archi. Et ꝺ tꝛiꝗ lici ambiguitate: scȝ iuris: facti ꝛ psō. ne nota. xxiiij di c. fi. fm Jo. an i proemio cle. sup vbo ambiguitatitis. Adde qd dicat ambiguū ꝑ Bar. in. l. iter stipulātē. §. j. ff. de vb. obl. ꝛ i. l. si qs intētione ambigua. ff. de iud. ꝛ ꝑ Bart post glo. in l. si qdē. in. ij. col. C. de excep.

¶ Ambire ē ꝑprie cupere honores. argu. de cōsuetu c. j. lib. vj. vnde ambitio. i. cupiditas. ꝑ Archi. in. c. vlt. ē rescrip. li vj. vel dic ꝙ ambire est. bonorū gradus ꝛ ordines ꝑ pctm̄ appetere. Cupere vero ē terrena lucra optare. Uñ vsus. Est censu cupidus vir: ambitiosus honore. not. ꝑ Car. in. c. auaritie, extra de elec.

¶ Ambulare. i. trāsire: sic etiā dicit ambulatoria volūtas ꝺfūcti vsqȝ ad mortē. ff. de adi. leg. l. iiij. de dona int vi. ꝛ vxo l. cūhic stat. §. aut oratio. Dicit etiā abulatoria ptās legis. ff. de fun. dot. l. erit ergo. Itē ābulatoria actio. C. de fur. l. vlti. §. j.

¶ Amen exponit i verū est. ꝺ cōse. dist. ij. reuera. vel id est ita erit: vt not. per Archi in proe. lib. vj. i f. Et de hac dictiōe amē vide de conse. dist. j. c. hoc quoqȝ.

¶ Ampliare ꝛ augere licet videāt idē significare: tñ differunt: qꝛ augere spectat ad quātitatē: ampliare vo ad ꝑtisi quod fit diligēti rerū cultura. C. de sacrosan. eccle l. iubemus nulli. ꝺ iur fisl. non intelligitur. §. diui.

¶ Amplius: hoc vbū habetur. ff. de dā.

infec l.hoc amplius.z ibi icludit:nō tñ semper est excessiuū vt.ff de dā.in fec.l.verbū amplius.z.l.j. §.hec vba. ff.cui plusq̄ p.l.fal. Interdū est excessiuū:z habet in se vim reparatio nis z excessus.ff.de lega.iij.si sic.z.l. tibi pure.z de do.p̄lega.l.qui ita.vbi de hoc.Itē vltra supradicta adde de hac dictiōe ampli⁹ quomodo repetit ver cōparatiue ponanaē.Bart.i.l. si seruus legatus.§.si ita scriptū ff.ō lega.j.z in.l.si tibi.ō leg.iij z ibi an i ducat quantitatē vel conditionē : z de hac dictione pleni⁹ vide p eūdē in.l.recta.ff.si cer. peta.

¶Amplectēs.i.vndiq̄ circūplectēs.C. de lega.l.non dubium.

¶Amputari:vide C.ō iur.deli.l.sanci- m⁹.z.l j.de plus peti.z extra.de resti. spo.C.frequenter.lib lib.vj.

¶Ambassiator est legat⁹ principis i ar duis negotijs:z ambassiata ē huius modi legatio cōsiliariorū.vl' princi pum in suis causis.

¶Amministrator siue administratore rū publicarum est q̄ tēporalia gerit: sed magistrat⁹ q̄ iurisditionē exercet ḟm Azo.C.de admi.reip.lib.xj.i rub.

¶De A ante N.

¶An:de ista dictione an vide institu.de re ciui.§.cū ex aliena.z.§.fere.in fi z §.i.quib mod.testa.infir.l.an vsufru. ctus.de vsufruc.z.l.j. ff.si vsufru. pē. Itē an aliquādo subaudiē a iure.l.j: C.de in teg.resti.

¶Anciani dicunē p̄sidētes vel priores vel regētes qui regūt vniuersitatē vl' prouinciā.ita dicit Panor.in.c.fin.in princi no.ij.de procura.z debēt eligi diuites z nō pauperes.l. ad subeūda de decu.lib.x.C.

¶Anathema vno modo est substātiuū z est dānatio eterne mortis : z nō nisi pro mortali crimine debet iponi:z i illis q̄ aliter nō patiūtur corrigi.xi. q.iij.nemo episcoporū.in fine.Uel est excōmunicatio seu suprema maledi ctio. Et dicitur ab an.i.sursum:z the ma figura:quia olim imprimebaē si gura frōtib⁹ damnatorū.ō hoc not. Ioan.aud.de iu.cum nō homine. vbi post excōmunicationē in corrigibil anathematis mucrōe feriē id est pu niē.id est solēni excommunicatiōe. cum.xij.episcopis candela in terrā proijcientib⁹ z cōculcātib⁹ vt in. c. dz.q.iij.Et anathema tale vel ma ledictio solebat fieri p prelatos.Uel dicië ab ana quod est rectū.thenus diuisio: q̄si recta diuisio dānatorū a deo z a plebe.Alio modo anathēa est adiectiuū omnj generis idecllina bile:z dicië excōmunicat⁹ maledi ctus:separat⁹ vl' dānat⁹.vñ Qui frā git:rapit ac vrit:ferit:est anathema. Frāgit scilicet ecclesias : rapit res alienas:vrit etiā ecclesias:ferit p̄so nas ecclesiasticas.Inde etiā anathe matizare id est damnare vel excōmu nicare:maledicere vl' seperare:vt.s.

¶Anathematizat⁹ dicitur qui tāq̄ im pius a deo separatus est:z ponitur p excommunicato:vt.xxiiij.q.iij.certū est.

¶Annalis actio est que certo tempore finiēdo est puta anno:vt iiuriarū vel minorum.

¶Anchora retinaculū nauis est. ff.de exercito l.i.§.j.

¶Anfract⁹ litigiorū.vide extra.ō sepul. c.ij.li.vj.§.j.Et dicië anfract⁹. litigio rum:quia multas moras habet.vt.ff. vt le.no.cau.l.etiā.z icertos euēt⁹ ha bet.ff.de pecu.qō debet:z ideo sic di cunē:quia vndiq̄ frāgūtur vel cir cūeunt. no.per Archi .de elec.quorū dam.in princi.lib.vj.

¶Angustia tēporis id est breuitas.C. ō.le.nō tantum.z.ff.si quis cau.l.ij.§. si quis. versi nisi.

¶Angusta domo est arcta.ff.de seruit. si tam angu.

¶Annona ḟz Azonē dicitur salarium quod cuiq̄ p capite suo renūeratio nis causa datur.vnde titul⁹.C.de an no.z capite administra.ly.capite ḟcdm Azo.exponië.i.capitatio.e.Sicut eñ ḟm eū capitatio dicit tributū qō daē p capite:ita hic capitatio pro capite ponitur p eo qō datur magi-

stratib⁹: vł causa solarij p renumera do labore. Et dicit capitalio de capi te: qȝ pdictū debitū capiti. i. dignita ti. Et erāt hec ptia q̄ singulorū magi stratuū descriptiōib⁹ arctį ligabant.

¶ Annone militares dicuntur quas mili tes singulis dieb⁹ ȝseq̄bant: vt. C. de anno. mili. l. vi. vbi dr ꝙ ipsi annonas ꝛ capitia a singulį cōseq̄bant dieb⁹.

¶ Annone ciuiles sunt que publice da bant iudicātib⁹ ciuitatib⁹ vel omni b⁹ tpe necessitatis p singłos dies: vt C. d anno. ꝛ tribu. l. ij. lib. x. Etiā anno na est seges vel frumentū vni⁹ anni.

¶ Annotatio sacra cōscriptio bonorum vł eorū cōnotatio seu cōfirmatio: ve luti cū aliqs cuiuscūq criminį reus sit absentat se vocat⁹ ad iudiciū pa tiet bonoꝝ annotationē. vt si īfra an nū venerit ꝛ se purgauerit bona sua recuperet. Si aūt nō venerit: tuc fis co applicent. Et q̄liter fiat ānotatio: ponit Spec. i ti. de ac. §. fi. ver. sed q̄li te. dicēs ꝙ pses siue iudex veniet cū tabellione ad domū accusati ꝛ īqui ret quot dom⁹: quot predia rustica: quot iugere terre habet ī bonis ei⁹. Et omnia bona illi⁹ q̄ nō venit cita tus: ponit in bāno fisci: nisi venerit ī fra annū. ff. de requi. reis. l. j. §. j. Ab hac tamē sententia cōditionalis po terit appellari. d appel. preterea Et d scribunt bona que tamē fisc⁹ de fa cto nō occupat nisi post annuȝ: Post hoc iteꝝ p edicta requirit accusat⁹: ꝛ citās mittit līas suas iudici vł re ctori loci ī quo d̄git accusat⁹: vt p il lū ciato īnotescat se accusatū vł cita tū: ꝛ bona ei⁹ esse anuotata. Inde ve nit v̄bū annotare: vel ecōtra ab hoc verbo ipsum nomen.

¶ Annotatio facta dicitur rescripttū il lud quod imperatoꝛ pprio notu mē tį idulgeat alicui cōstitinēs ꝯ pces ei⁹ seu illis aliud fieri vel nō fieri. C. de diuer. rescri. l fi. ꝛ ibi. i. gl. Et no tat Cardinalis zabar. in. c. sup literį. de rescrip. differētia inter annotatio nem ꝛ pragmaticam sautionem.

¶ Anima. no. Jo. an. in. c. vnico. §. scire. de sacra vnctione,

¶ Animalia sūt ī triplici dr̄a: q̄dā effe sūt māsueta: vt gallie: q̄dā fera proꝛ sus vt lupi: q̄dā v̄o fera naturalit ſȝ accidētaliter māsueta: vt cerui: pauo nes ꝛc. inst. de re. di. in gl. §. pauonū.

¶ Ante: significat ante reȝ factā. ꝛ bene icohatā. ff. si certū pe. l. ij. §. itē mutuū vbi de hoc. ꝛ. ff. de verb. obli. l. q̄ ante ꝛ. l. eum qui ita. §. quesitam.

¶ Ann⁹ quot dies ꝛ mēses habeat: no. gl. in. c. si pp̄ter. de rescrip. li. vj. ꝛ. c. cū sit. de elec. Nā annus cōtinet. ccclxv. dies. vt l. l. cū heres. §. stich⁹. ff. de sta tu. l. Et quando annus icept⁹ pcom plemēto habet. vide Jnn. in. c. gene ralē. de eta. ꝛ q̄litate ꝛ Archid in. c. si annuȝ. de iudi. lib. vj. ꝛ in. l. cum bisex tus. ff. de verb. signi. Item quidā cō putāt annum ab icarnatione dn̄i: vt xxviij. dist. in noīe dn̄i. i. pn. Aliȷ a na tiuitate dn̄i. De hoc gl. i. §. forma. ij. q. v. j. ꝛ ī spec. de īstru. edi. i. pn. l. j col.

¶ Ann⁹ iubile⁹ dicit ann⁹ remissionis: qȝ eo āno debita remittebāt: seruihe brei dimittebāt liberi: ꝛ oīa reuerte bāt ī pstinū statū: ꝛ ē ann⁹ q̄nquage sim⁹: vt i. c. l iubileo. de pent. distin. j.

¶ Annus ad exeq̄ndā volūtatē defun cti currit a die admonitiōis iudicis. extra de testamē. c. nos quidē. ꝛ. C. de fideicō. l. hoc amplius.

¶ Ann⁹ vel annuati ex proprio signifi cato significat multiplicationē sim pliciter siue indeterminate: ſȝ quādo applicat casib⁹: significat diuersimo de: put ex diuersificatiōe materie cō cludit proferētem intellexisse: vt pa cto seu stipulatiōe pmittį. x. titio an nua vł annuati significat multiplica tionem perpetuā: quia significat p missaȝ summā deberi ei cui pmittit: eius heredi: ꝛ heredis heredi: ꝛ sic in infinitū: ideo dicitur i. l. stipulatio. ff de ver. obliga. qd̄ stipulatio annua est. ppetua. Et nota ꝙ annuū legatū p pmo anno est purū. ꝛ p aliȷs annis est cōditionale: qȝ p quolibet anno debetur legatario si tūc viuit. Si v̄o mortu⁹ est: tūc non debetur: nec si de portat⁹ est: qȝ talis ciuiliter mortu⁹ est ꝛ nō habet ius capiendi ex testa

mento quod est ciuile.l.cu3 in annos singulos.ff. de a n.leg. vbi dicit q p singulos ius inspicitur.Sed ibi pmit to tibi decē annua vt sis procurator me9 in parlamēto:significat multipli catio tpalis ex cā q apponit de essen do pcuratorē:qz morte finit:sic z obli gatio q ex hoc inducit.De hoc vide.l. annua.§.fi.z totū titulū.ff.de an.leg.

¶Annuere.i.cōcedere.ff.de dona.inter virū z vxo.l.ea que a marito. Et alit exponit vt ibi not.Item annuere dño exponit extra dē iureiu.c.j.§.ego hui9

¶Anormal9 successor ē sicut ille q suc cedit heredi nō īplēti defuncti volū tatē:vt īstit.de eo.cui li..ca.§.i pmis.

¶Anus per vnū n exponit.id est vetu la.ff.de carbo.edic.l.iij.§.due cause.

¶Angarie penultima longa est iniusta exactio vel compulsio.Nam angaria dicūtur psonalia obsequia proprijs sumptibus prestita. c. non minus.de immu.eccle.Sunt ergo quedā perso nales prestationes que a vulgo dicū tur captiones. Sed per āgarie penul tima longa vide infra deper.

¶Ansa est nod9 cursilis z facilis ad sol uendū ita factus q si recte trahit ca put fili:oīno solut9 est vt not. Berfi.i c.cū oli.de vb.sig.vbi dr in tex.dū an sam soluim9 nodū dicimur ligauisse.

¶Antapocha sine antipocha sine ante pocha.quod idem est secūdum aliqs z secundum Azo.in sum.de fide istru. versic.de antepochis. vocatur chiro graphu3 quod facit debitor credito ri:in quo confitetur se soluisse tantū. z sic est de solutis et fit a debitore in hunc modum. confiteor me tantum vsurarū nomine vel pensionis soluis se z datur creditori. Et sic non dici tur ab anti quod est ecōtra sed ab an te secundum Joan. quia fit ante apo chā:vel ab anti quod est ad:quia est inducta ad securitate3 creditoris: z fit etiā ante apochā:quia enim alie no nomine possedit et pensionem sol uit.vel qui creditori vsuras represen tauit:si quando dicat se suo nomine possedisse:z ita dominū factū vel pro scriptione liberatū cōtendit:ius agē tis facit vacillare:nisi domin9 vel cre ditor vsuras z pēsiones preteriti tem poris sibi solutas comprobet:probat autem per antipochas debitoris. C. de fide instrumēto.l.plures.vbi gloss. dat tres modos dicēdi. Uel vt alij di cunt antipochaest scripturas quā fa cit debitor obligando se:et iu qua fa tetur se debere.z fit contra apocham dicēdo.Confiteor me debere zc.z sic dicitur ab anti quod est contra.Apo cha autem secundum omnes est scri ptura creditoris confitētis sibi a de bitore solutum.z sic apocha est de re ceptis:z fit a creditore puta cōfiteor me recepisse tātum.ff. de condi.inde bi.l.fina.§.titius.ff.de fur.l.qui tabu las.§.apocha.z de accept.l.acceptila tio §.j.plane autem consulitur credi tori vel domino vt dando apocham debitori vel colono exēplar retineat cum subscriptione debitoris vel colo ni:vel creditor det colono apochā: z recipiat ab eo antipocham secūdum Azonem.Dicūt ergo tertiū: vt Jaco. de arena.q creditor scribat duas a pochas:z det eas debitori:vt vnā sibi retineat:z in alia se subscribat z red dat eā creditori:quod non placet Ac cur.vt in glos.prealleg.plures9.Item Hostiē.de fide instru.§.quid sit anti pocha.vbi addit versum:apocha dā tis fit antipocha suscipientis.Alij ta meu dicunt quod apochas. z antipo chas hodie generalit vocamus oīa documenta z signa que solent fieri:si ue in scriptis sint cōfecta:siue in trū culis virgaru3:quas quidā dicas vo cant.Hodie frequēter fieri solent in ter superiores z inferiores dispēsato res in domibus dominorū siue diui tum.Et etia3 inter creditores qui re tinent sibi famē z debitores qui reci piunt sibi minorem quantitatē virge vel dice in signū solutionis faciēde. Differt tñ chirographum ab antipo cha vel apocha: qz chirographū di citur cum duo paciscentes faciunt duas scripturas z sub eadem forma verborū conficiunt:z mutuo tradūt.

¶Animaduersio dicitur pena:quia ant

animaduertere est punire. vnde dicitur animaduertendum est in facinorosos homines. Item animaduersio dicitur cuiuslibet operis determinatio secundum quam quis pro mercede sua suscipit certum opus et determinatum suis impensis faciendum: vt terram colendam vel domum construendam. Etiam animaduersio est consideratio an quis puniendum sit. et qua pena qualiter et quomodo in parochus et circunstantijs conuersetur. Hinc etiam significatio verbi animaduertere considerari potest suo modo.

¶ Anceps est aliquid seu aliquis huc et illuc fluctuans et dubius an istud vel illud recipiat: et anxius in quam partem declinet secundum Isidio. lib. x. etymo.

¶ Antecessor quandoque dicitur doctor qui alios antecedit. in proemio. ff. §. sed cum nos. Quandoque exponitur. i. successor. in constitu. ff. circa princi. Aliquando antecessor dicitur necessitudine. C. de vete. iure enucleand. l. j. §. que officia. Aliquando antiquitate. xxxv. questio. vj. de parentela. Aliquando officij prioritate. iij. q. vj. hoc quippe. et questione. v. c. accusatores.

¶ Antidotum ponitur pro contra a dono vel pro contra dato: vt solet dici: quod datur contra venenum: et sic ponitur pro medicina: vt in. c. ceterum. de iura. calu. Inde antidotarius: et est liber in medicina. de iure in. c. j. i clemen. vbi glos.

¶ Antidorum est etiam contraria donatio. ita exponit glos. super verbo antidora. in. l. sed et si lege. §. consuluit. in fi. ff. de peti. here. et viij. q. ij. illud. et de testa. cum in officijs.

¶ Antidora dicitur obligatio non efficax ad agendum: sed equitate subnixa ad agendum. l. sed et si lege. §. consuluit de peti. here. et. l. ex hoc iure. ff. de insti. et iur. et debet antidora ab eo qui seruitium recipit. Spec. in tit. de expen. §. post co. versi. quid si victor.

¶ Antiphona pro pignore ponitur. ff. de pigno. actio. l. si pecuniam. et ibi gl. vbi etiam aliter exponitur et melius de pigno. l. si is cui. §. j. Item antiphona potest. latine interpretari vox reciproca. in. d. l. si is cui. §. j.

¶ Antiphorizat. i. tacite questioni respondet. de supplen. negli. prela. c. j. li. vj. in princi.

¶ Antistes dictum est sacerdos: eo quod ante stas. c. cleros. xxj. disti. communiter tamen sumitur pro episcopo secundum gl. in cle. dudum. de sepul.

¶ Antithesis est figura que ponit casum pro casu etc. distictio. ix. c. ego solus eis scriptorum. id est scriptoribus: vbi ponitur genitiuus pro datiuo. de figuris vide. c. forus. de verbo. signi. in glo.

¶ De A ante P.

¶ Apparere. i. ad memoriam reducere. in autent. de fide instru. circa princ. secundum vnam expositionem. Aliquando apparere exponitur: vt extra de presum. c. scribam.

¶ Apparitores dicuntur qui citant partes et eas apparere faciunt in iudicio: hoc nomen in detrahentes. Vel dicuntur ideo apparitores quasi apparitores: quia ipsi apparent in iudicio. Idem dicuntur catholicitant quasi communiter et vulgariter seruitutes: vt bidelli ad iudicium. Item dicuntur officiales secundum Azo. vel secundum Isido. appareat et videat vt presto sit ad obsequium vel aliquid audiens teneat. Et no. quod regulariter secundum leges ante lit. contest. contra absentem non precedit ad diffinitiuam sententiam: nisi excepto vno casu contra apparitores. i. nuntios generales. qui ipsi deliquerunt in officio suo. Secus si aliter delinquerent: vt no. in gl. sum. iiij. q. ix. Et de apparitore habetur in. c. tue de homi. et glos. magna in cap. veritatis. de dolo et contu.

¶ Aperire viam quid sit. vide. ff. de via publi. l. j. §. j. respon. Item aperire tabulas. vnde. ff. ad sylle. l. si quis in graui §. aperire.

¶ Appendentia quid sit: vide. ff. de acquiren. hered. l. si quis heres. et de admi. tuto. l. tutores. et. C. si tutor non ges. l. finali.

¶ Apes vel apis est auis volatilis. de con se. distin. v. nunquam. dedeci. nuntius. Et habet apium i genitiuo plurali: vt isti.

de re.di.§.apium quoq3.⁊ hoc qñ in nominatiuo habet apes: lz secundu3 Alexan. habet u3 in genitiuo: tamen Apis habet in nominatiuo. Unde vſ. Um ibi donat apis: ſed apes dati um genitiuo.

¶Apex eſt ſummitas honoris vl' diſtinctionis nota. Nã quod in ſumma eſt diſtat a pedib9 vl' infimis. ⁊ hoc ſummitas reſpicit tẽporalia: vt in.c. ſolite. de maio. ⁊ obe. Etiã ſumit̃ p litera: vt dicit Chriſtus minim9 apex non peribit. Itẽ ſumit̃ pro ſubtilitate du3 dicimus de apicib9 iuris nõ diſputã dũ. ff. mand. l. ſi fideiuſſor. §. quedam.

¶Appellatio ẞ3 Azon. eſt. a minore iudice per inuocationẽ maioris iudicis ꝑtertu iniquitatis prime late ſententie receptio. ff. de minor. l ꝑfecti. Item eſt de minori iudice ad maiorẽ prouocatio: ſecũdum ſummuliſtas: de cõſue. c. ij. lib. vj. in glo. iiij. Uel aliter ẞm Hoſt. appellatio eſt iuriſditionis prioris iudicis per inuocatione3 ſupioris iudicis rite facta ſuſpenſio. ⁊ hec diffinitio ẞm eũ cõpetit tã ẞm leges q̃ ẞm canones: vt extra de offi. delega. §. ꝑterea. Uel ſic Appellatio eſt ab audiẽtia minor3 iudicis ad maiorẽ ꝑpter grauamẽ vel illatũ vel cõminatũ ꝑuocatio. de appella. vt debitus. ⁊. c. cũ ceſſante. ⁊ ſi extra iudiciũ appellat̃: tũc eſt ſuperioris inuocatio ſeu ꝑtectio ab iniuria vel grauamine irrogãdo. c. cũ ſit romana. ⁊ ti. de ap. rela. ⁊ recu. Et appellatio ⁊ recuſatio ſunt paria. de appel ſup eo. ij. reſpõ. ⁊ hoc quo ad modũ ſicut nõ admittit̃ fruſtratoria appellatio: ita recuſatio. Differũt tñ: q2 recuſo ſi nõ grauor: nõ tñ appello a iudice in quẽ cõſenſi niſi grauer ⁊c. vt de offi. delega. c. ſi cõtra. in glo. ſi. lib. vj. Et nota aliquos caſus in quib9 nõ appellat̃. Unñ verſus. Appellare vetant ſcelus excellẽtia pacta. Cõtemptus partis ⁊ interdictio facta. Arbitriũ: res que perit ⁊ ſi lõgius acta. Scel9 q2 in notorio delicto non appellatur. c. cũ ſit romana. §. ꝑterea. de appella. ⁊. c. contulit. eo. titu. Itẽ excellentia iudicis vetat appellari: q2 a papa: pꝛĩcipe: ſenatu: ꝑfecto pretorio nõ appellatur ẞm Goff. in ſum. pacta: q2 ſi paciſcãtur partes ne appellent: nõ poterunt appellare. ff. a quib. app. nõ lic. l. j. Cõtempt9 partis: q2 cõtumax nõ audit̃ appellãs. xxiiij. queſti. iij. de illicitã. niſi veniat adhuc iudice ſedẽte p tribunali. ff. de in integ. reſtit. l. vlti. Uel niſi eſſet cõtumax in exhibẽdo. l. creditor. §. miſſus. ff. eo. titu. Interdictio facta: quia quando inhibetur appellatio appellari nõ poteſt: niſi expreſſa cauſa ꝓbabili ⁊ ꝓbata corã eodẽ iudice a quo appellat̃. Arbitrium: q2 ab arbitro nõ appellat̃. C. de arbi. l. j. Sed petitur reductio. l. pen. C eode3 titulo. ⁊ in ſumma Goff. Res que perit. Nã ſi res ex dilatione patereiur detrimẽtum: ſic quod eſſet peritura non admitteret̃ appellatio in cauſa. Si lõgius actu: nam annus datur a iure ad proſequendu3 appellationẽ: ⁊ decenniũ ad appellandum a tempore ſententie: vel monitionis. de appel. romana. lib. vj. de reſtitu. ſignificauerunt. ij. q. vj. autenticorum.

¶Appellare eſt a minori iudice ad maiorẽ ꝑuocare Et licet ẞm leges regulariter ſolũmodo appelletur a ſnĩa ⁊ in iudicio: tamẽ ẞm canoñ. appellat̃ etia3 extra iudicium. ij. qõ. vj. omnis oppreſſus: ⁊ tũc paſſim. i. ſine aſſignatioe grauaminis admittitur ſeu permittitur quis appellare. c. cum romana. §. ſi vero. in eo. tit. Secus ſi appellatur in iudicio. c. vt debitus. eodẽ ti. Et eſt inductũ appellare ẞ3 leges vt iniquitas: vel imperitia iudicãtium corrigatur: licet nõnun q̃ bene latas ſentẽtias in peius reſo met. de appellationi. cum ſpecialis. §. porro. vbi dicitur appellationis remediũ nõ ad defenſionẽ iniquitatis: ſed ad preſidium innocentie inſtitutu3: vel ideo vt homines oppreſſi releuentur. ij. q. vj. ad romanam. ij. Et quis poſſit appellare: a quo: ad quem: quando: qualiter: quoties. infra quod tempus: ⁊ a qua ſententia: vide. ij. queſtio. vj. per totum. ⁊ Goff. in ſum.

¶Apostoli ſm Hoſt.dicunt litere teſtimōiales:q2 teſtificant de appellatione facta ꝛ ſecūdum eundem ꝛ Spec. in iij.parte.in tractatu libel.§.ſequit. ver.apoſtoli.Ibi vide quid ſint apoſtoli.vñ dicant:ꝛ.de quadruplici eoꝝ ſpecie:ꝛeoꝝ formis.Nā alij ſunt apoſtoli cōuictionales.ſ.qñ pars admittit appellationē ſiue in iudicio iudice refutāte:ſiue tacente:ſiue extra iudiciū.vt.c.ſepe.ij.reſpō.ꝛ oblate.de appella.Alij ſunt teſtimoniales teſtificātes de appellatiōe facta:vt ſupra Alij dimiſſorij p quos apparet ꝙ iudex detulit appellatiōi.Alij refutatorij p quos appꝫ ꝙ iudex non defert appellationi.Alij reuerēdi:vel reuerentiales:ſcilicet quādo ob reuerentiam ſuperioris appellationi deferꝫ. vt.c.j.de app.lib.vj.in gloſſ.Et cuius expenſis apoſtoli ſint tradendi cōmuniꝰ ſeruatur quod expēſis appellantis:licet cōtrarium facit cleſſ.Quis. de appellatio.duꝫ dicit ablatos.ꝛ ibi bona gloſſ.de hoc.Sed de apoſtolis chriſti quando fuerunt conſecrati. vide diſt.xx.c.in nouo teſtamento.in glo.ij.in fine.ꝛ.c.vnico.de reliq.ꝛ vene.ſancto.lib.vj.

¶Apolides dicūtur qui ſunt ſine ciuitate.ab a qđ eſt ſine ꝛ polis ciuitas.

¶Apologia eſt excuſatio vel rñſio.vnde dicit:clerici ꝗ alios accuſant iuſtam accipiant apologiā:ꝛ eſt apologia poſita in defenſione vel negatione tantū:nam in ea ſolent quidā accuſantibus reſpondere:vnde apologeticꝰ.i.excuſatorius: vel reſponſorius.not.per Archi.xxxvj.q.ij.c.circa.

¶Apoſtaſia ſm Hoſt.eſt temerariꝰ receſſus a ſtatu dei obediētie:vel religiōis quā quis pfeſſus eſt ſe tenere xxvj.q.vij.nō obſeruetis.vbi de apoſtaſia.Et dꝛ quaſi retro ſtās:ab apos qđ eſt retro:ꝛ ſtatꝰ:vel dꝛ ab apos qđ eſt aptꝰ:ꝛ ſtaus:quaſi apte ſtans ad regnū dei per antiphraſim.quia non eſt aptus regno mittēs manū ad aratrū dei ꝛ reſpiciēs retro.c.magne.§. primo.de vo.ꝛ voti redemp.Et monachus nō apoſtatat:qui de vno ordine trāſfert ſe ad alium:ſed qui ad ſeculū redit poſt profeſſionem.capi.ex parte.de tempo.ꝛ qua.or.in glo.Uel dicit apoſtata ſm Azon.qui recedit de via iuſta poſt baptiſmuꝫ:ꝛ ad idola cōuertit:ꝛplus eſt ꝙ hereticꝰ.Uel apoſtate ſunt hi qui nomie chriſtianitatis inducti:ſacrificia poſtea fecerint vel faciēda mādauerint fidē polluēdo ꝛ per donationē diuini myſterij in prophana migrādo.Et que ſit pena eorum ponitur in lege prima: ſecunda:ꝛ tertia.ꝛ in lege apoſtatarum C.de apoſta.ꝛ in.c.penultimo.ꝛ ſi.extra eodem titu.

¶Apocriſarij ſunt nuntij domini pape:quaſi ſecretarij:vt diſtin.xvj.c.ſeptuaginta.Nam criſis dicitur ſecretum:aurum vel iudicium.c.ſignificaſti.de electio.in gloſſ.j Unde.Aurum ſecretum dat:iudicium tibi criſis.

¶Apocrypha vel apocryphum dicitur occultū vel ſecretū:ab apo.id eſt de: ꝛ criſis ſecretū:inde dicitur apocryphus:id eſt liber ſecretꝰ ꝛ occultꝰ cuius author ignoratur:vel de cuiꝰ veritate dubitatur:nō tñ ab eccleſia recipitur: ſed reprobat:quaſi diceret: nō ī eccleſia:ſed remote ꝛ lōge ab eccleſia ſit legēdꝰ.Unde dꝛ apocrypha grece:id eſt ſecreta latine:ꝛ q2 in camenis ſolēt ꝟgines abſcōdi:ꝛincludi ☞ iij.q.iij.in antiquis.xj.q.j.ſunt non☞ nulli.hinc eſt qđ virgo in hebreo alma:in greco apocrypha:ꝛ latine dicitur ſecreta.De apocryphis habetur. xvj.diſt.canones qui.vbi glo.dicit qđ ſapientia ſalomonis:liber Ieſu filij ſyrach:qui dicitur eccleſiaſticus:liber Thobie:Machabeorum.ꝛ Iob ꝛc.apocryphi dicuntur.ꝛ tamen leguntur:ſed forte generaliter non.

¶Apotheca eſt arca vel locꝰ in quo aliquid ponit cuſtodiēdi cā:vel in quo publice ꝛ cōiter merces vendunt:ꝛ ſpecialiter medicinales:ꝗ locꝰ ꝛalio nomine ſtatio vocatur:inde apothecarius.i.ſtationarius qui ſtat ad vendendum maxime medicinas.

¶Applumbatio eſt diuerſarū materiarum.cōſolidatio:vt auri:argenti:au-

richalci plumbi:stāni &c.& eaꝝ mate
riarū coniunctio dicit applūbatura.

¶ Apud quandoqꝫ exponitur pro id est
vt no.de preb.statutū.li.vj.qñqꝫ apud
id est contra:vt Marcellus apud iu-
lia.no.ff.de pet.hered.l.nec vllā.§.nō
solum.& de requi.reis.l.iij.quandoqꝫ
exponitur apud:id est penes.C.vnde
vi l.si quis in tantā & in quo differāt
apud & penes.vide.ff.de tab.exhi.l.j.

¶ Appulsus pecoris ad aquā:est ius ad
ducendi pecus vel gregem ad aquā
fontis alieni vel riuum adaquandū.

¶ De A ante Q.

¶ Aqua quotidiana & estiua:aqua plu-
uiali arcenda & aqua de castello edu
cenda.Require.j.interdictū de illis.

¶ Aqua profluēs.i.de celo cadens.inst.
de rerum diui.§.j.

¶ Aquarius.i.aquaꝝ custos.C.de aque
duct.l.decernimus.lib.xj.

¶ Aque vñde ius soli principi cōpetit.
ff.de aqua quoti.& esti.l.j.§.penul.

¶ Aqueductus est ius ducēdi aquā per
fundum vel agrū alienū ad irrigan-
dum agrū meū vel alterius iure ser
uitutis cōstitute:vt insti.de ser.rust.
pred.in princ.Aliter dicitur priuile
gium qđ datur illis qui preficiunt ad
custodiā formarū per quas ducitur:
vel per quorū fines formarū meatus
transeunt:& quomodo purgāt formā
vel ductus aquaꝝ.l.j.C.de aqueduct.
lib.xj.& l.decernimus.eo.tit.& l.ij.

¶ Aque haustus est ius haurīdi aquā
& portādi per agrū:fundum seu pre-
dium alterius rōne seruitutis.Et dif
ferunt.Nā aqueductus fit in fistulis
& meatibus terraneis.Sed aque hau
stus fit per animalia portādo:vt.l.si
prius.§.j.& ij.ff.de aqua plu.arcē.vbi
dicitur quod non debet ille cui debe
tur seruitus aqueductus lapidibus
sed fistulis ordinare:quia vsus domi
ni plus incommodatur.ff.de contra-
hen.emp.l.si aqueductus.

¶ Aquilegia nomē loci.ff.loca.l.penul.
§.j.& dicitur quasi aquisligata:quia
aquis est circūdata:& habet patriar
cham.ex.q.iij.nunc vero.

¶ Aquille actio.Require supra actio le
gis aquilie.

¶ Aquiliana stipulatio est pmissio q̄ no
uat oēm cōtractū.Dicitur autē hoc
noie ab inuētore hoc statuēte q̄ voca
batur aquilius.Et hꝫ fieri hoc modo
Si dicam sic debitori meo.Quecūqꝫ
mihi debes ex quacūqꝫ cā illa mihi
pmittis aio nouādi.& dicat mihi p-
mitto:tūc postea per acceptilationē
tollet obligatio.Ad cuius euidētiā no
ta qđ sic hꝫ fieri acceptilatio & aqlia
na stipulatio:& est q̄dā circuitus:sicut
qñqꝫ qđ q̄s per se immediate facere
non pōt:facit p aliū:ita & hic.Vñ sup
ponendū est qđ si mihi tenearis in cē
tū libris quas tibi mutuaui:hec est
obligatio naturalis & re ꝯtracta:mō
immediate p ciuilē obligationē:que
vbis cōtrahit tolli nō pōt:q2 ciuilis
rō ciuilia iura tollere pōt:naturali a
vero nō tūc si fiet qđ illa naturalis re
cōtracta.i.ciuilē mutabit p nouatio
nē:vt dicēdo sic illud qđ ego mutua-
ui tibi pmittis:si tu dicas pmitto:tūc
obligatio illa prīa efficit ciuilis:& v
bis ꝯhitur p aqlianā stipulationē et
nouationē.Post si te dicēte mihi sic:
id qđ ego pmisi tibi:acceptū ne ha-
bes acceptūqꝫ fers:& rñdeā acceptū ha
beo:acceptūqꝫ fero.i.teneo me p pa-
gato:isto mō tollit obligatio p acce
ptilationē.Et sic patet qualr habet
fieri aqlia stipulatio & acceptilatio.
De hac visū est supra acceptilatio.

¶ De A ante R.

¶ Ara est altare si prima pducitur vel
stabulū porcoꝝ si prima corripitur.
vnde versus.Est ara porcorū breuis
& non ara deorum.

¶ Arabia prouincia est:vt.l.penult.§.j.
de extraordi.crimi.ff.

¶ Artanum est idem quod aratrum:& a
scindendo dicitur scissum.

¶ Arare.i.colere.C.de thesau.l.j.lib.xj.

¶ Aratrum habetur de penitētia distin
ctione secūda pēnaria.Gregorius di
cit retro post aratrū respicit:qui post

exordiū boni operis ad mala reuerti tur que reliquit: no. p Archi. de elec. c. quowndam. libr. vj. ibi. retro respiciunt ad aratrum manumissa.

¶ Ars q̄nq; dr cura animarum: vt de eta. et qualita. cū sit ars artiū cura animarum et ratione dat ibi glo. i. Item sm Archi. ars dicit actus dānatus: vt in. c. vnico. de vit. et honesta. cle. li. vj. ibi: si per annū artem istā ignominiosam. facit hoc qd de vsu. dicitur. xliiij. dist. sicut hi. Interdum etiā vsure arte ini quissima ex auro aurū nascitur. Etiā balistarij dicunt exercere artē. de sagit. c. j. et magi dr exercere artem. de conse. dist. v. ne tales. Et qualiter nimiū inherētes artib⁹ sophisticis etiā liberalibus redarguunt. habes in. c. nōne. et. c. legimus. xxxvij. dis. vbi qua tuor genera hoīm redarguunt vel reprehendunt. Primo dialecti q̄ quotidie in sua garrulitate torquent. Secūde phisici q̄ oculos trans celū leuāt. Tertio v̄sificatores. Quarto cupidi auari qui diuitias per phas et nephas acquirūt. Etiā ibi reprehēdun tur a btō hieronymo q̄ filios et nepotes faciūt legere comedias et poetica carmina per q̄ ad turpia couertūt: q̄ puniēdi sūt sicut hely qui cecidit de sella supinus et mortu⁹ ē: q2 filios nō correxit: vt in. c. lz hely. de simo. Sūt autē quatuor artes paupertatis: scz grāmatica que est principiū: sed cen sus claudit ostiū. Dialectica que verum et falsum instruit: sed sepe seu sepius i psona ridiculū facit. Arithmetica que docet numerū: sed nūmorum nescit computum. Et geometria que mēsurā terre narrat: sed nūmo priua to exultat. Et sūt quatuor sciētie pre ceteris discēde. Theologia q̄ est anime pabulū. Leges que sūt egenis remediū. Decreta sublimatio humiliū et physica morbi subsidium. Versus.

Esurit: ars: decreta tument lex lucra ministrat.
Pontifex moyses: thalamos medicina subintrat.
Dat galen⁹ opes: et sāctio iustiniana.
Ex alijs paleas: ex istis collige grana

¶ Arbiter est qui etiam cōpromissarius appellat. Et est ille q̄ ex cōpromisso: id est cōsensu partiū et ex litigantiū electione de causa cognoscit q̄ nullā habet iurisdictionē propriā seu delegatam. ff. de arbit. l. j. Sed electus est partibus discordantibus ad earū litem sua sententia dirimēdā. Et ergo ab ipso non appellatur: cū ipso iure nō teneat sentētia ei⁹: sed metu pene statur ei. Et quod non tenet rescindi nō potest. hoc verū in arbitro: cōpromissario: secus in arbitro iuris. xj. q. j. peruenit. C. de iudi. l. vlt. de off. delega. suspitionis. de appel. cū speciali. et cle. j. e. ti in glo. j. et. c. ab arbitro. de offi. deleg. lib vj. vbi gl Item arbiter ponitur q̄nq; pro teste: vt in Geñ. ca. xxxix. Accidit vt Joseph operis quippiam absq; arbitris faceret. Et est differentia inter arbitrū et arbitratorē: et amicabilem cōpositorē. Nam arbiter et arbitrator pñt eligi cū pena: sz differēter: quia arbiter dicitur index per cōsensum litigantiū electus: qui iudicis partes suscipit et finem cōtrouersijs sua sentētia se pollicetur impositurū. ff. de arb. l. si de meis. §. recepisse. Et a sentētia talis nō potest appellari. ff. de arbit. l. diem proferri. §. stari. et. l. j. C. eo. tit. Sed arbitrator est in quem alicui cōpromittūt tali forma vt possit cognoscere et etiam iudicare alte et basse: et qui etiā dici possit amicabilis compositor: et a sententia talis etiā nō appellatur. Et si fuerit lata cōtra ius cōstitutiōis: irrita est ipso iure. C. quādo prouo. non est necess. l. ij. Sed si lata est cōtra ius litigatoris valet: redigit tamē ad arbitriū boni viri. l. si societatem arbitrorum. ff. pro socio. Debet eñi arbiter obseruare iuris ordinem tanq̄ iudex ordinarius: et sententia ei⁹ siue iusta siue iniusta semper est tenēda si pena fuerit apposita. ij. q. vij. a iudicibus. Sed arbitrator nō tenet seruare iudiciarium ordinē. Sed si profert iniustam sniam remittit ad audientiā superioris vl' arbitriū boni viri. Et amicabilis cōpositor est sine pena q̄ tentat et experi-

experitur an litigatores patiãtur cõ aduersitam suo cõsilio vel autoritate discuti.§.si quis.in preal.l.si de meis Alias differẽtias multas vide p doc. plene in.c quintauallis.de iureiurã: ꝛ arbiter esse potest qui nõ phibetur a iure: vt liber homo:paterfamilias: etiam filiusfamilias ꝛ libertus:sꝫ nõ seruꝰ. Arbitrorum duo sunt genera: scꝫ cõmissarii qui ꝓprie dñr arbitri: qui eligũtur vt iudices: vt vcꝫ procedãt seruato in substãtialibꝰ ordine iudiciario. Et dãtur ad cognoscendum ꝛ diffiniendum: vt si petis a me domũ: ꝛ ego denego.ꝛ fiat compromissio in aliquem:ille est verus arbiter:qꝛ eligitur vt cognoscat ꝛ diffiniat cuius sit domus. Secũdi sunt arbitratores qui nõ eliguntur vt iudices a partibus vel super re litigiosa:sed vt cõponẽdo vel diuidẽdo inter partes diffiniant:vt si duo socii res societatis diuidere velint ad arbitrium petri: petrus erit arbitrator.arg.ff.pro so.l.si societatem.

¶Arbitriũ est actus certarum personarũ exequentium cõpromissum ſm Azo. Nam arbiter exequit veritatẽ inquirẽdo vt iudex xxx q.v.iudicãtẽ.Nam actor vult vt obtineat:ꝛ reꝰ vt soluat vel actor ad amplificandã cãm:reus ad diminuendã cã.Sũt ergo in actu arbitrii tres psone:scꝫ arbiter actor: ꝛ reus. Ideo aliũ dicũt arbitriũ ẽ actꝰ triũ psonarum sup ciuili qõne quasi in iudicio cõtendẽtiũ. Uel ſm Hostien. arbitriũ ẽ potestas aliena volũtariã tradita ꝛ recepta ad pnunciandũ in lite put arbitro visũ fuerit:aliqñ certa pena vallata ꝛ certis terminis limitata.Sꝫ cõpromissum est ptãs arbitris data:quorum arbitriũ est snia arbitralisq etiã laudũ dicit. Et arbitriũ seu arbitratus suo ꝓprio significato significat libertatẽ arbitrãdi ꝛ volũtatẽ rõne regulatã. Et vbi actus ponitur in arbitrio seu arbitratu significat p modũ cõditionis:vt ꝙ actus valeat si arbitrio decernat:ꝛ hoc diuersimode ſm diuersitatẽ materie subiecte:verbigratia. Promitto tibi equũ arbitratu titii:titio nõ arbitrãte:qꝛ nõ vult vel nõ potest arbitrari: nulla ẽ ꝓmissio:nec recurrit ad arbitriuꝫ boni viri.l.si ꝗs arbitratu.ff.de ver.obl. Ratio:qꝛ cõtra habes de arbitrio illiꝰ tm̃ intellexit:ꝙ hec vba importãt:vbi aũt stat per illũ cui ꝓmittit:cõditio statim deficit:nec promissor decetero ex illa ꝓmissione põt obligari:vt.l.si quis.preal. Ecõtrario si per ꝓmissorẽ steterit: cõditio statim habebit ꝓ impleta.arg.l.iure ciuili. ff.de cõdi.ꝛ demõ.vt ꝓmissio sit efficax siue ille arbitretur siue nõ: sꝫ boni viri arbitrium ad qd̃ tũc recurrit. Et hoc ideo ne sit in potestate debitoris se liberare a promissione.

¶Arbitriũ tutele i.actio tutele:estque datur pupillo ꝛ eius heredi cõtra tutorem ꝛ eius heredẽ finita tutela: vt rationes sui actus efficiat ꝛ pupillo reddat.de hoc.s.actio tutele.

¶Arbor vento deiecta non arboris sed ligni appellatione cõtinetur.l.ligni. de lega.iii.

¶Arboris appellatione multa cõtinẽtur ff.arb.fur.cesa.l.i.§.arboris.l.iii. ꝛ iiii. Item vites cõtinẽtur appella. arboris.vt.ff.de arbo.cedẽ l.i.§.i.

¶Arbores furtim cedere ẽ icindere vl' incidere arbores inscio ꝛ inuito.dño ꝛ cõpetit cõtra ipsum damnum dantem ad duplum damni dan. Etiã cõpetit huic actio legis aquilie.de quibus.s.loco suo.

¶Archicancellarius:require infra cãcellarius.

¶Arbustũ locus est.in quo arbores sũt ad fructum cõsite sicut salicetum in quo sunt salices.hoc ꝛ arboretũ aliqui vocant vt tradit Aulus Gellius: ꝛ meminit Paul.iure cõsul.in.l.se necessarie.de verb.signi.ff.

¶Archiepiscopus est princeps episcoporum.xxi.dist cleros.

¶Archisynagogus est princeps synagoge.

¶Archidiaconus est pnceps diaconorũ qui imperat subdiaconibꝰ ꝛ leuitis. Et dr ab archos qd̃ est pnceps ꝛ diaconus quasi princeps diaconorũ.

Vnde q̄ñ vult pre aliis euãgelium le
git:vel cui vult legendũ cõmittit.ex
tra de offi.archi.c.ij.in princ. Vel est
oculus ep̄i ad cõspiciendũ:corrigen
dum ⁊ emendadũ per ep̄atum exce-
ptis arduis. Et debet audire iurgia
singulorꝫ ⁊ habere curã ⁊ solicitudi-
nē in ecclesijs.⁊ de clericis:vt i.c.ad
hoc.de offi.archi. Inde venit archidia
conatus ⁊ q̄ñ fit per electionē:tūc est
dignitas:si vero habitus sit per col
lationem:non est dignitas.vt not.in.
decernimus.de iudi.

¶ Archipresbyter quasi princeps p̄sbyterorum:qui tñ subest archidiacono:
cuius ministeriũ ⁊ officiũ cũ officio
archidiaconi ponitur.xxv.dist. perle
ctis. Item duo sunt genera archipres
byterorum.s.ciuitatensis.vt c.officiũ
e.ti.⁊ ruralis.vt.c.vt singule.de offi.
archipresbyter.secundum Hostien.

¶ Archiflamines qui sunt.vide.xxi.dist.
in prin.lxxx.dist.c.i.⁊ penul.

¶ Archimandrita est pastor ouiũ:vnde
archimandrita sit ouium tibi pastor
Et p̄ ponit pro episcopo.i.q.vij.dispen
sationes quasi princeps ouiũ:ab ar-
chi.idest princeps ⁊ mandros grece
quod:est ouis latine.

¶ Archiuũ publicum.i.armariũ publi
cum:scꝫ vbi libri p̄ponūtur:seu instru
menta seu acta. Et habetur.C.de fid.
instr.in aut.ad hec.⁊ no.xxx.q.j. pue-
nit. Et deriuatur ab archa. Dicit em̄
Hiero.in prologo Hester. seipsum li-
brum leuasse de archiuis hebreorũ.

¶ Arcarius est qui suscipit aurum ⁊ ar
gentum publicũ a possessoribus ̄fm
Accur.in gl.C.de pon ⁊ auri l.i.lib.x.
vel dicitur custos arce:vel qui facit ar
cas. Et fuerant tres arce in tribus tē
poribus. Vnde.
Temporibus tres esse tribus agno-
uimus arcas.
Prima noe:moysi fuit altera:tertia xp̄i.
Lege carens:sub lege manens a le-
ge soluta.
Hanc pelagus tulit:hãc moyses:hãc
spiritus almus.

¶ Archiatri dicūtur summi medici. Vel ar
chiatri.i.militãtes in intra militia

intra palatiũ principis.s.primi gra-
dus militiã obtinuerūt:eã dignitatē
adipiscitur quã duces ⁊ vicariũ prin
cipis q̄ nil tñ administrauerūt ⁊ etiã
comites p̄mi ordinis. Et dicūtur archia
tri ab archos.i.princeps ̄fm Accur.
C.de communi ⁊ archi.lib.xij.in rub.

¶ Area est fundus nudus vbi nō est edi
ficium.ff.de sol.⁊ lib.l.qui res.

¶ Archus est pons lapideus:nec appel-
latione arcus venit pons ligneus.ff.
de aqua plu.arcen.l.supra scr.

¶ Architectus seu architectũ est prin-
ceps artificũ vt fuit zorobabel:vel p̄n
cipalis edificator:vel domorꝫ tector.

¶ Arduum factũ est matrimoniũ.extra
de procura.c.fi.lib.vj.

¶ Arenga est apta ⁊ cõcors verborum
sententia que ponitur post salutationē
in priuilegijs arduorum negotiorũ.

¶ Aridi fructus qui dicãtur.vide. C.de
vsur.aut.ad hec.

¶ Aristoteles est philosophorum prin-
ceps:vt dicit Ang.in.l.sicut.ff.quem
admo.serui.amit.

¶ Ariopagus est via v̄tutis vel ē vicus
in athenis:vbi fuit olim summũ studiũ.

¶ Arreptitius.i.possessus a demone.

¶ Argentarij sunt quasi campsores:vel
argentarie mēse exercitores:qui sin
gulorum solebãt rationes.i.calculos
⁊ instr̄a cõficere scribentes accepta
⁊ data:ita q̄ ex scriptis eorꝫque erãt
cõmunia:doceatur ⁊ sciatur quantũ
datũ sit.⁊ quantũ acceptũ:q̄ alias dicūtur
numerarij:vt.j.de.N.

¶ Argentifodine:aurifodine:sulphuris
fodine:lapidifodine arenefodine:sūt
loca in quibus huiusmodi res ⁊ me-
talla fodiuntur.

¶ Argutus est seu dicitur ̄fm Isid.qui
cito inuenit argumēta in loquēdo.i.
subtilis ⁊ astutus.

¶ Argumētũ ē rō rei dubie faciēs fidē.
de here.cũ ex inuicto. Et dr̄ quasi ar
guēs mētē:vel q̄si argute inuentum.
vt no.Bern.in.c forus.de ver.sig.⁊ no
tat pbationē naturalē. Nam arguen
tis res plerumq̧ nosci ⁊ approbar fa
cit.l.i.§.idē cornelio.ff.d q̄on.⁊ argu
mētis ē pbãdũ qd̄ liquido pbari nō p̄t

ff. de re milit. l. non omnes. §. a barbaris. Et sunt multiplicia argumenta in iure. unum a contrario sensu qd valet. ff. de offi. ei' cui mā. est iur. l. j §. huius. xv. dist. qualis. Aliud argumentū ab allusione vocabuli. et hoc vz negatiue. ff. si cer. pe. l. ij. §. appellata. et insti. de testa tute. quid si nepotes. §. j. Tertiū argumētū ab auctori. ff. si cer. pet. l. ij. Quartū argumētū ab absurdo C. de tēp. in inte. resti. l. fi. ff. de bo. lib. l. nam absurdū. de iureiur. qu. ead. de homi. c. ij. li. vj. Quintū ar. a fortiori. s. Si id qd magis videt inesse nō inest: nec id qd min' : et ecōtra. C. d sacrosan ec. aut. mult omagis. et c. cū marthe. §. ceterū. de celeb. mis. Sextum arg. a minori: vt si id qd minus videt inesse inest: et id qd magis. c. si i laicis. xxxviij. dist. Septimū arg. a sufficiēti partiū enumeratiōe. ff. de lib. et posth. l. fili' a patre. §. j. in gl. ff. de his qui sunt sui vel alie. in patre furioso. similiter argumētū a sufficienti diuisione vz. c. si vir et mulier. de cog. spi. Octauū ar. a superiori ad inferius valet affirmatiue: non loquēdo tñ in gñe et specie. Nonum arg. a priuatione ad habitū valet. l. qui p3t. ff. de re iudic. l. manu missiōes. de inst. et iu. et. l. decē. ff. de verbo. oblig. vbi per Bar. Decimū argu. a toto ad partem valet negatiue. de offic. deleg. prudentiam. in gloss. verbi circa formam. et sic de aliis.

¶ Armenia. vide. C. de offic. magi. mili. l. vlti. et de agrico. et censi. l. cuz antea. libro. xj.

¶ Armentum est magnorum animaliū vt equorum: et boum. Grex vero minorum. vt porcorum. caprarū: et ouiū: licz etiam large sumatur pro maioribus. ff. de abigeis. l. j. in fi. et cle. j. de deci. Nam armenta proprie dicūtur pecora gregis. inde armentarius. i. armentorum custos.

¶ Armentarium vel armentariorum est locus vbi arma ponuntur.

¶ Arma sunt defensoria. Et nomine armor venuū fustes: lapides: ferrum: et omne illō qd mau et arcu mittit: pūt not. Bart in. c. sicut dignum. de ho. et sic tela comprehendūtur: licet arma pprie sint quibus defendimur. Et sic tela quibus impugnamur instit. de pub. iudi. §. lex cornelia. et no. i. cle. ne in agro. de statu mo in gl. super verbo arma. l. armorum. ff de verb. signi. Et nota quod insultus armorum punitur: lz arma nō extrahant ac si extracta fuissent. l. iij. §. armis. versi. qui accusari. ff. de vi et vi arma. Item expilans aliquem capillis: vel extrahēs barbam: nō tamen sanguis exeat: tenetur pena decem librarum parti applicandarum. et. xx. fisco. vt est ter. in c. j. §. si quis aliū. de pac. tenē. in vsib. feudo hoc secundum Ludouicum de ro. in singularibus suis.

¶ Arma clericorum sunt lachrime et orationes. xxiij q. viij. clerici. et. c. quibuscunqz. et. c. conuentor.

¶ Armus est spatula assata alicui' animalis: vt in. c. vnico. circa med. in versic. principis vnctio. de sacr. vnctio et ibi per doc. j. Reg. ix eo.

¶ Arenatores dicuntur qui in arenis deiecta et collapsa solent extrahere: et dicuntur humiles persone. vt. C. de incest nup. l. humilem.

¶ Arra dicitur in emptiōe et vēditione id quod datur in testimonium vel signum vēditionis: et est ita de iure qd si ille qui dedit arram peniteat de cōtractu inito: amittit arram: si vero vēditor peniteat duplicatam arram dz refundere: scilicet restituere qd accepit: et tantum de suo. Est autem arrarum datio argumentū emptionis. et venditionis contracte. Et quod datū est sub noīe arrarum pretio datur vide de hoc. l. ij. C. quādo lic. ab emp. recce. tex. et doct.

¶ Arre sponsalie vel sponsalitio fm Hostië in sum. de spon. et ma. §. vñ dicat. ver. sed quia arre dicūtur donaria data inter spōsum et spōsam in signū matrimonij cōtrahendi et remunerādi. consentientes. Et fit hoc per vba affirmatiua: scilicet. Do tibi arras istas: vt cū filio meo cōtrahas. Et he arre dicunt sub annuli: qz fiūt per immissionē annuli iuxta illud. Annulo

suo subarrauit me: vt patet per eundem. §. quod sunt species.

¶ Arrestare est aliquem vel bona sua per mandatum iudicis impedire: ne moueatur a loco donec conquerenti respondeat: vt. C. ij. de cri. fal. τ. l. relegatorum. ff. de interdic. τ releg.

¶ Arrogare est aliquem qui sui iuris est in filium recipere: inde arrogatus filius dicitur ille qui sic assumitur in filium. Et sic arrogator est pater qui accipit aliquem hoc modo in filium. Et est differentia inter arrogationem τ adoptionem: quia ille adoptatur qui non est sui iuris sed alterius potestati subiectus vt. §. visum est. Sed arrogatur ille qui primo sui iuris est: τ per arrogationem transit in potestatem patris. s. arrogatoris. Unde arrogo qui suus est: sed habet meus esse necesse. Patris adopto suum: sed patris permanet idem. De hoc de cog. le. c. vnico. in gl. ¶ Item arrogare in alia significatione. i. ascribere. Unde dicitur arrogans quasi omnia sibi scribens. Inde arrogantia id est superbia. Differunt tamen: quia superbia est inanis gloria de eo quod quis habet: vt sunt philosophi: legiste: τ alij sufficientes in arte sua. Sed arrogantia est inanis gloria de eo quod quis non habet: vt cum quis credit se scire que tamen nescit.

¶ Articulus est pars intentionis cōtinens illud quod actor probare intendit. fa. cit. c. veniens. ij. de testi. τ glos. in. c. presentium. §. testes. eo. tit. lib. vj. Et articula dicuntur capitula in iudicio producta... eo. tit. per tuas. Et quandoq assertiones: τ quandoq intentiones. c. ex parte. A. in fine. de testi. τ. vj. quest. io. vlti. actor. τ not. Panor. in. c. cum dilectus de fide instrumen.

¶ Ars dicitur scientia iuris ciuilis. in proemio ff. forum circa prin. §. quibus. §. sed cum vos.

¶ Ars magica est legibus odiosa. C. de thesau. l. vnica. l. x.

¶ Ars mortifera τ odibilis est ars balistariorum τ sagittariorum. extra de sagitta. c. j.

¶ Ars est collectio preceptorum. insti. de insti. τ in. §. iuris precepta. Uel ars secundum Porphy. est de infinitis sumpta doctrina. no. ff. de iusti. τ iur. l. j. sup vb ars. Item ars quandoq sumitur in malam partem: vt C. de his qui ad stat. cōfu. l. j. τ ideo dicitur arte. i. dolo. xxij. q. v. quecunq.

¶ Artifex quid sit: τ nomina diuersorum artificum vide tex. iuncta glo que exponit significata eorum in. l. j. C. de excusa. artifi. lib. x.

¶ Artemon. i. quod retro ponitur ad nauim gubernandam. l. in malum. ff. de ver. sig. τ Bal. in. l. precibus in. vij. col. C. de impu. τ alijs substi.

¶ De A ante S.

¶ As dicitur tota hereditas vel quicquid. i. xij. partes diuidi pōt. In asse autem continentur certe partes. s. quarum. xij. quelibet habet proprium vocabulum. Sunt enim ista noia xij. partium assis. Uncia. sescunx: τ est vncia cum semiuncia. Sextans: quia sextam partem significat. i. duas vncias. Quadrans: quattuor vncias significat. Triens: tres vncie. Quincunx quinq semis. Septunx: bes: dodrans: dextans deunx: as. De quibus omnibus require loco suo. τ insti. de here. insti. §. hereditas. τ in glo. ver. sescunx. As tamen aliter in ponderibus idem est quod vnum. Etiam ponitur pro obolo. Unde versus. As obolus pondus as est possessio tota.

¶ Assassini fuerunt quidam infideles qui ex quibusdam falsis opinionibus nitebantur occidendum christianos: contra quos statute fuerunt pene grauissime. extra de homi. c. pro humani. lib. vj.

¶ Assolatus. i. ad terram redactus τ inuenitur in Nathan in propheta.

¶ Assertio secundum Azo. in sum de assertione tollenda: erat quoddam vanum. τ friuolum iudicium quorundam qui dicebantur assertores: eo quod asserebant eum liberum qui erat seruus.

¶ Asseuerare τ profiteri quomodo differant: vide. C. de proba. l. non nudis.

¶ Asta fiscalis est venditio que fit a fisco sub hastatione. Quandoq autem fiebat hastatio cum dicebatur per preconem. Qui plus dederit intra mensem ille rem habebit: licet ergo intra mensem aliter vel

deretur: tamē admittebatur adiectio intra certū tēpus: vt. C. de fide. istru. et iure haste fiscalis. et de adiectio. l. j. Si aut, cum ipso emptore cōuentum esset vt posset dare plus offerenti: esset pactum in diem adiectionis: vt ibidem. in gl. l. tempora.

¶ Astruere est affirmare asserere: vel assimilare de can. pos. et proprie. cum ecclesia. et etiam est probare. de here. cum ex iniuncto.

¶ Assistere. i. cum aliis esse. C. de aduoc. diuer. iudi. l. vlti. et ibi not.

¶ Assisterium est locus vel domus sanctimonialium: sicut monasteriū monachorū in quo seruiunt deo. et tex. in auth. nouo iure. C. de custo. reo. Itē assisteria est illa q̄ preest assisterio: quia ipsa cure aliarū assistit principaliter. Et scdm quosdam Azo videtur exponere assisterias. i. feminarum debilium in statrices. in sum. C. de epi. et cle. §. nūc de orphanotrophis. Uel assisteria. i. reclusa: ab assistendo: qr quotidie assistit orationi. Itē assisteriū apud grecos est locus in quo vnus sacerdos: duoqz acolyti: quinqz mulieres que assistere dicūtur: sunt manētes. vt. xxvij. q. ij. si qs rapuerit. in gl.

¶ Assistrix. i. ancilla domine assistens ad seruiendum.

¶ Assidue qualiter intelligatur vide extra de preben. c. significatum. et de offi. archipresb. c. j.

¶ Assisij dicuntur qui cōtinue seruiunt in ecclesia: et dicuntur quasi asini: qa quotidie portāt pōdus diei et estus. c. j. de deci. vel dicūtur quasi assassini sicut enim illi exponunt se morti obediendo et in malum pro dominis: vt in c. pro humani. de homi. lib. vi. sic etiā isti ducēdo mulierculas domini suis canonicis: qd̄ q̄ pestiferū sit: legitur in auth. de leno. col. iij. et sicut illi corporū: sic et isti animarū assassini dicuntur. notant Innoc. et Jo. an. in. c. cum ad hec. de cle. nō residen. et ibidē Abbas in gl. p. e. in v̄bo si assisij. et est pessimū genus homicidarū assassinus: et vnde dicātur assassinus vide no. per Arch. in. d. c. p humani. de homi. lib. vj.

¶ Ascriptitius glebe dicitur ille qui ascriptus est glebe fundo: siue solo terre: et astrictus per scripturā in qua promittit dn̄o soli seruire nunqz a solo discedere. Et ex illa scriptura ascriptitius cōstituitur: sz tñ per eam solū non probatur: imo sm Azo. et Hostien. aliqñ scriptura est necessaria: si qua cōfiteatur se esse ascriptitiū. Et a gleba quā colit nec volēs recedere permittitur: nec inuitus pōt cōpelli ad recedēdū: nec sine gleba pōt alienari. Et sic idē sūt ascriptitius et partiarius. Inter ascriptitios glebe et originarios colonos qdā hāc dicunt eē differētiā: qr ascriptitiū inherēt glebe: vt sine gleba nō trāsferant. Sed coloni originarij nō sic inherēt pdijs: qn quicqz sine pdijs dn̄s fundi p̄ ossit eos mutare et transferre ab vno predio in aliud. Itē inter suos et ascriptitios sm Azo. et Host. pene nulla est differētia. C. de agrico. et cēsi. l. ne diutius. lib. xj. Ideo autē dr̄ notāter pene: qr seruus pōt vēdi sine peculio: sed ascriptitius nūqz sine solo. Itē ascriptitiū in pdijs in quib' ascripti sunt: ꝯ dn̄i voluntatē ordinari pñt: et matrimonium ꝯhere: vt in auth. de san. epi. §. ascriptitios. col. ix. serui v̄o nō. C. de epi. et cle. l. iubemus. insti. de in. psonarū. §. ij. et ibi gl. in v̄bo aut seruo. licet sm canones si ꝯtrahāt matrimoniū: tenet. Et ascriptitij qr tenent colere terrā: dicūt coloni. Et qr ascriptitij deputati sūt ad hec faciēda: ex cōditiōe sua dicūtur ascriptitij: Et qr ex sua origine: vel patrum: vel auorum suorum ita adherent glebe vt sine gleba vēdi nō possint: nec gleba sine illis: ideo dicunt originarij. Re. de agricola. et. j. colon'.

¶ Assignare fit nudis verbis testamento vel codicillis. ff. de verb. signi. assignare. et. ff. d assig. li. l. j. §. assignare. Et no. Ange. in. c. appellatio. de appel. lib. vj. in gl. fina.

¶ Assignatius libertus: re. re. j. libert'.

¶ Assecla. i. seru': eo qd̄ sequatur aliquē causa lucri sm Isido. lib. x. et ymo. J

¶ Assessor dicitur quasi assidens iudici in cognitiōe causarū: suū prebēs cōsiliū iudici: qui alio noīe dicitur offi

cialis iudicis et consiliarius. Item di-citur domesticus iudicis. de hoc vide Azo. in sum. C co. ti. q videtur ponere differentiam inter assessorem et domesticum iudicis et causidicum. et Accur. C. de domesti. et protec. in rub. lib. xij.

¶ Assidei sunt iudei qui semper cultui diuino insidebant.

¶ Assellare est opus nature facere: vt dicitur: dum assellaret: emisit intestina.

¶ Astute. i. malitiose. C. de lega. l. l. ij.

¶ Astutia est cum aliquis ad assequendum aliquid siue bonum siue malum falsis vijs et simulatis vtitur: vnde proprie accipitur in malum: non enim oportet etiam ad bonum finem vti falsis vijs vel simulatis. ij. Corin. iiij Abdicemus occulta dedecoris non ambulantes in astutia: neque adulterantes verbum dei. et ad hoc facit philosophus. vj. ethi.

¶ De A ante T.

¶ Athleta di pugil. exemplum ponit Bal. in. l. athletas. ff. de his qui not. infa. in illis qui se armant in bello. vel in ludo gladiatorum. et ad hoc quod athleta habeat immunitatem tanquam victor: requiruntur tria. Primo quod a tenera etate fuerit in arte pugnandi. Secundo quod habuerit tres coronas victorie: et vnam ad minus in aluera roma. Tertio quod obtinuerit aduersarijs in corruptis: ita Bart. in. l. j. C. de athle. li. x. et ille tex. facit pro trina examinatione fienda antequam quis doctorem et trinam approbationem debet reportare secundum Bar. ibidem. quem refert Abbas in c. cum secundum apostolum de preben. nume. vij. et in. c. quoniam venerabilis. de excep. in prin.

¶ Athlete secundum Accursium dicuntur qui sine mercede gratia virtutum pugnabant: vt. ff. de infa. l. athletas. et. C. de athle. in prin. lib. x.

¶ Atauus est pater abaui: et atauia est mater abauie.

¶ Atnepos et atneptis est filius vel filia abnepotis vel abneptis. vnde Est auus est proauus abauus atauus tritauusque Et sic inde venit nepos. pro. ab. at. tri. suscipit hec vox.

¶ Attritus est afflictus: consumptus: exhaustus: imbecillis vel fessus.

¶ At dictio aduersatiua est: vel superabundat: vt in authenti. de trien et se. §. et quod sepe. Aliquando at ponitur pro certe: vt insti. de fidu. tu. §. i. et de re. di ui. §. insula et qui alie. li. §. at contra.

¶ Atque pro sicut ponitur. ff. de iu. dot. l. si pater mulieris: si pars here. pe l. illud et quemadmodum. ser. amit. l. non satis §. si ege. Aliquando ponitur atque pro id est. ff. de admi. tuto. l. j. in princ. Aliquando pro scilicet. ff. de nego. gest. l. cum alicui §. j. Aliquando id est perinde. ff. de pact. l. item quia.

¶ Attilianus tutor dicitur secundum Azonem in sum. insti. eo. tit. q. olim ex lege attilia Rome committebatur datio tutoris pretori vrbano et maiori parti tribunorum plebis. Item prouincijs presidentibus eorum est lege iulia et titia: vt ibi videtur.

¶ Atornati dicuntur procuratores apud acta constituti in. c. vnico. de statu mona. lib. vi §. porro.

¶ Atrox. id est immisericors vel crudelis: quasi acris sit moribus secundum Isido. lib. v.

¶ Atriarij sunt serui siue custodes atrij eo iidem dicuntur etiam atrienses.

¶ Attestationes sunt dicta testium vel testimonia ordine iuris in scriptis redacta.

¶ Attonitus media breui: est eleuatus vel quasi quodam pauore concussus.

¶ Atqui ponitur pro certe: vt atqui pro sed certe. institu. de fi. tu. circa medium. ff. de offi. preto. l. barbarius. veratqui verum est.

¶ De A ante V.

¶ Auarus appellatur cecus et ambitiosus. c. quorundam. de elec. lib. vi. quia excecatur eius animus vt agenda non videat: et a prohibitis non declinet. l. vij. distin. virum. et c. sicut hi. et differentia inter auarum largum et prodigum: habetur de consue. ex parte.

¶ Autoritas et consensus tutorum et curatorum: requirere intra tutor et curator.

¶ Autoritas prestanda not. secundum Azo. in sum. C. de auto. prestan. Autoritatem prestare est cum quis dicat se ap-

probare id quod agit̃.hoc est autor̃
ieri.pr̃stare autoritatẽ pōt q̃libet
utor in reb⁹ minoris ad quā spectat
ericulū administrationi.Et autori
itas videt̃ idẽ qđ cōsens⁹ legitimor̃
utorum ⁊ curator̃.Et differẽtiam
inter autoritatẽ ⁊ potestatẽ vide p
Hostien.in sum.de sacra vnctione.§.
efert aūt.Itẽ de autoritate doctorū
uxtorum habetur dist.in.xv.c.vltĩ.⁊
glo.in.c.sicut veterū.dist.ix.vbi dicit̃
q inter istos tres:Augustinū:Hiero
nymū ⁊ Gregorium Augustino ma
gis credendū est in disputationib⁹:
Hieronymo in historijs ⁊ translatio
nibus:⁊ Gregorio in moralibus:qr
non omnes in omnibus:sed certi per
certa ⁊c.C.de vete.iur.enucle.l.j.§.si.
quia non.
Autoritates diuine scripture sunt ap
probate:⁊ possunt tāq̃ leges allega
i in causis.ita Feli.in.c.ex pte.in ai
repe colū.ver.autoritates diuine scri
pture.⁊ idẽ Feli.in c.qualiter ⁊ qñ.
.ij.col.j.de causa.⁊ adde qđ dictum
mius sancti munitū autoritate vete
ris vel noui testamẽti prefert̃ deci
sioni papali.ita dicit gl.in.c.de libel
lis.xxiiij.dist.quā exclamat Panor.in
.c.qualiter ⁊ quando.de accu.
Autorizare est cingulo militez:aut or
dinibus clericum decorare vel ordi
nare.
Audax dicitur qui nihil metuit:⁊ su
mitur proprie p arrogante.Et ita di
citur audaces faciẽtes contra ius.&
aut.de admi.tu.circa princ col.viij.
Quādoq̃ sumit̃ in bona parte viij.q.
j.audacter.in prin.xxxij.q.v.si Paul⁹.
ver.canequeso.
Audacia idẽ est q̃ temeritas:⁊ acci
pitur in malo.ij.de cen.lib.vj.dist in.
iiij.facte sunt.⁊ not.Archi.c.ij.preal
le.in glo.ij.
Auditorium est forum causarum.vel
locus in quo cause audiunt̃.Sz tñ
recte pōt dici auditoriū magistror̃
vbi disputāt:⁊ nō magistri forus:sed
iudicis:cū cū in audientia pape vocet̃:
⁊ dicitur audiendo.
Audientia licet etiam aliter capiat̃
proprie tamẽ magis dicit̃ esse facul
tas ⁊ potestas loquẽdi corā superio
re alicui cōcessa prout dicim⁹ data
est illi audientia:vel denegata est et
cōmunis audientia.Et denegat̃ au
diẽtia in quatuor casib⁹:vt est gl.in
§.sicut.audiẽtia.xxx.dist.in.in nomine
domini.
¶Auditus exponit̃.i.cōsensus faut.vt
imo.ante nup.dona.col.v.
¶Audiens.i.obediẽs.ff.de arbi.l.excō
promisso.⁊ de edil.edic.l.etiā dum.
¶Auditor in curia pape vocat̃ qui vice
iudicij alicui⁹ causam vel causas au
dit.in.cle.auditor.de rescrip.
¶Auditor camere pape dicit̃ q̃ audit
negotia sup thesauro pape:⁊ sup his
que ad camerā pape pertinent.
¶Auditor cōtradictoriarū ōr i curia pa
pe:qui audit impetrātes rescripta
ad lites vl' aliter ad ius cōmune pti
nentes gratias.
¶Aucupium dicitur locus apt⁹ ad ca
piendum aues:vel rete vel virga visca
ta:vel tuguriū ad hoc preparatum.
An aucupare liceat in fundo alieno.
ff.de ser.rusti prędi.l.diuus ⁊ instit.
de re diui.§.fere.
¶Auertere.i.distrahere.C.de nauicu.l.
cum naucularium.li.xj.
¶Auscultare.i.obedire:attendere:⁊ au
dire mandatum cum effectu:vt in.c.
illud.de maiore.obed.in glo.
¶Auspitium iuris idẽ est q̃ exordium
litis sz Ber.in.c.pastoralis.ō cā pos
ses.⁊ pprie in glo.j.Sed sz Alber.⁊
alios auspitiū.i.augurium:quasi auis
garriū:vt xxvi.q.iiij.c.j.qr sicut ille q̃
se cōmittit augurio.i.diuinationi q̃
fit in garritu auiū:dubius est:ita ille
dubius est qui se cōmittit liti.Quare
dñs catho.in.l.ij.C.de bono.pos.sm
tabulas:q̃ melior lex que sit corpo
re iuris ⁊ illa Cauete a litigādo:fals
tẽ p vobis:qr dubius est litis euēt⁹:
pro alijs autẽ litigare sepe iocundū
⁊ lucrosum est.
¶Aureus.i.solid⁹ insti tu.de pe.teme.
litigan.§.fi.⁊.lxxij.aurei faciūt librā
auri.C.de suscep.⁊ arca.l.quoties.et
no.de in ius vocā.l.fi.⁊.C.de fer.fugi.

t.dc sic.sed.x. aurei faciūt librā argē ti.C.de argen.pre.quod infer.l.j. li.x.
¶Aurū coronariū dicebatur qđ cōferebat ad coronationes principū: vel qđ coronarū faciēdarū nomine pstabatur que in tēplo pēdētes a Tito et Vespasiano sublate sunt. Alij dicūt coronariū illud esse qđ dabat athletis put not. Azo. de auro corona. C. lib. x.
¶Aurū publicū est quod pertinet ad erariū fisci. C. de au. pub. perse. id est doctoribus. lib. x.
¶Auia est mater parētum: et auus est pater parentum.
¶Auunculus est frater matris: et auunculus magnus est frater auie. inde p auūculus frater pauie: et abauunculus frater abauie.
¶Aurusper est inspector momentorum vel horarum quo pūcto aliquid sit inchoādū: et dicit ab auis et inspicio. ita dicit gl. in. l. nullus aruspex. C. de male. et mathe. Sed veri' est aure inspector ab aura et i' spicio. Nā augur dicit q̄ ex garetu auiū pnosticare presumit. Et ariolusque aris. i. altaribus demonū deseruit. vt est glo. in. l. nemo. eodem titulo. vbi de incantatorib': vatib' chaldeis et magicis ceterisque maleficijs dicit. Sileat omnis perpetuo diuinādi curiositas: etenim supplicium capitis feret gladio vltore prostratus. Et dicit tibi glo q̄ crematur vel dentib' ferarū dabitur dilacerādus. Sed iniuriarū nō tenet q̄ alique dixit furē in diuinādo. ff. de iniu. l. itē apud labeonē. §. si q̄s astrologus. Nā dicit ibi tex. si q̄s astrologus vel qui aliquā illicitā diuinationem pollicetur: cōsultus aliquē furē dixisset qui nō erat: iniuriarū agi cū eo non potest. Ratio glos. ibidem qz non dolo sed artis sue causa facit.
¶Autēticū est liber iuris ciuilis excerptus quasi quedā summula ex alijs legalibus libris cōtinēs. ix. collationes et. ix. ptes principales. Sed autētica autētice est lex vel. §. icorporat' in libro codicis. et ergo semp allegat autētica. C. ti. tali vel tali. vt. C. de episco. et cle. auf. generaliter. et sic addit titu. sed non additur numerus colla.
¶Autētica persona que dicat: vide no. per Archi. extra de elec. c. licet canō.
¶Autentica scriptura que sit vide extra de. fi. inst. c. j. et. ij. per Bar. Innocē. et Hostien.
¶Aut quāqz ponit disiunctiue: vt qñ altero posito necesse est alterū tolli: vt cum dicit dies aut nox. Quandoque etiam ponitur copulatiue pro et. Nā quandoque sumus in materia in qua requiritur vtrūque extremorū p talē disiunctiuam cōiunctorum: vt l. c. si postpresitū. de confes. lib. vj. de hac dictione habes in auf. si qñ. C. de cō sti. pecu. et. l. cū quidā. ff. de verbo. sig. et cle. sepe. eodem tit. ij. q. v. omnibus. in glo. ij. xx. q. l. monachus. et. c. cū virum. de reg. l. viti. ff. de verbo. signifi. Sed autē aduersatur in facto et in re. ff. de neg. ge. si autē. et qualiter accipiatur autē: vide. Barto. et doct. in. l. hoc amplius. §. de his. ff. de dā in fe. Et qualiter capiat aut: vide Archi. xlvij. dist. c. j.
¶Auellere est auferre violenter vel extirpare: vt. ff. de incen. rui. nau. l. iij. §. non solum.
¶Aurifodina est locus vbi foditur aurū. Sed aurificina est locus i quo fabricatur aurum.
¶Aurifex est qui operatur aliquid de auro sicut aurifaber.
¶Auricularius est cōsiliarius vel secretarius cui solēt secreta dñi cōmitti.
¶Aurichalcū dicit sm Isido. qđ splēdorem habet auri: et duriciam eris.
¶Aurizenerij vel aurice̅tenari. no. C. de cur. pu. l. quoniam. lib xij.
¶Auster. i. feruor spūssancti in li. de p pie. re. ca. schola et autē. iij. vlt. Aliqñ sumit pro vento australi. Regina austri venit a finib' terre audire sapiētiam Salomonis. viij. q. j. vereor.
¶Auraria secreta nemoris dicta sūt: eo qz ibi frequētant aues sm Isido. xvij. etymo. c. vj. Inde venit impēsatio auraria. C. de fun. patri. l. ij. lib. xj.
¶Auxiliū iuris est suffragium et beneficium iuris prout dicit cōtra hec p dita sunt iuri auxilia. vide de hoc. ff.

ad fi l.cū dñs.Frustra auxiliuȝ legi inuocat qui cōmittit i legē.ff.de mi no.l.auxiliuȝ.de vsur.c.qȝ frustra. Et tantum de litera.A.

De B ante A.

Baburtus vel barbosus idem est q stultus vel hebes:ꝛ babi gor idem.
Bajulare idem est ꝙ portare.
Balan⁹gen⁹ est glādis .l.carbonum. ff.de verb.signi.licet aliq ibidē legē mēdose bali artjs. Acron.vo scribit Balanuū esse herbā vnguentariā :ꝛ ab horatio ꝓ vnguento myrabolano positā Balonus etiā nomē est vrbis in epiro:vt refert Strabo.
Balucla est publica vtilitas: vel est mas luteū.C.de metal.li.x ꝫ Accur.
Balliuus officium dñi tēporalis.vt. c. desenten.excō.dilecto.lib.vj.ꝛ in cle.j.de pe.
Balb⁹dicit balbutiens vel titubās q verba nō explicat:sed frangit:a bal- bādo dict⁹. Sed blesus dicit quil li- teras imperfecte profert.
Bannuȝ ꝑm vulgare gallicorū ꝛ lom bardorū videt esse edictum publicuȝ iuxta illud qd pcit Ray.c.ꝙ clericis de fo.cōpe qd preco partisiēsis nun- ciat bannuȝ nomine episcopi a rege.
Bānire ꝑm dicta vulgariū videt idē esse ꝙ pscribere:ꝛ dicit bānitus qua pscript⁹ de ciuitate.vt i proe.ffoꝝ.
Bannitoriū est locus causarum:alias auditorium.
Baptismus est ablutio corporis exte rior facta subordinata forma.ↄ cōse. di.iiij c.necessariū.ꝛ per totā distī. De triplici baptismo vide ibidē.i.c. baptismi vicem.
Baptism⁹ est triplex.fluminis q quo die vtuntur:qd prodest taȝ adultis ꝙ paruulis.c maiores.de bap.baptis mus spiritusancti qui inuisibiliter ba ptizat corꝫ interius in.c.debitū.de ba ptis.ꝛ in.c.peraquā.de conse.dist.iiij. prodest adultis tm q i charitate ꝛ fide xpiana decesserūt nō aūt ꝓdest par uulis.qȝ cum ipsi nō sentiāt:non ha bēt christianā fidē nec charitatē.ꝛ isto baptismo potuisset ꝓcedere op nio illorū hereticorū asserentiū par uulis batismū nō ꝓdesse.in preallē. c.maiores.Baptism⁹ sanguinis est qn aliqs occidit ꝓ fide christiana:ꝛ ista fides ꝓdest tā adultis ꝙ paruulis ex quo nō ↄtēpserūt baptismū fluminis. exemplū est in sctis innocētibus.La tro vero i cruce nō fuit baptizat⁹ ba ptismo sanguinis:qȝ nō pro fide chri stiana:sed pro suo demerito fuit cruci affix⁹:sed fuit baptizat⁹ batismo fla minis ꝓpter fidē quā habuit in xpo. vt in.c.ñ de pe.di.vij.panoꝛ.i.c.apo- stolicā.de presb.non bapti.Barbari sunt q extra Romanū imperiū sunt ꝛ maxime hostes.institutio.in proemio.
Bartolus lucerna iuris ciuilis:sic est appellat Ang.i.l.j.C.de iudi. De auc. Bar.vide pulchre ꝑ do.Frā.ↄ curte. in repetitio.l.admonēdi.in.j.col.ff.de iureiurādo.ꝛ per domi. Joso. in.l.j.ff. si cer.pe.
Basilica dicit palatiū regis : et inde dicit quelibet ecclesia basilica:qȝ ē palatiū regis eterni.De hoc ꝑ Archi iuxta dist. nō oportet.ij.ꝛ ibi cōcordaȝ. Adde ꝙ basilica dicitur ecclesia cō structa anteꝙ sit ↄsecrata:post ↄse- cratione ꝟo ecclesia no.Jo.and.in.c. nobis.ↄ.in ꝟo ecclesiam.ↄ iure patr.
Bastāgarū ꝫ quosdā dicūtur quasi bestie angarie:eo ꝙ rusticos āgaria bant id est angebāt ad quintā bestiā prestādā.vt.C de nutri.l.quod ad pre sens.lib.xj.ꝛ ꝫ Accur.bestāgarū sunt de domo prīcipis quasi bestigarū pri mo modo:vel qsi festatores anima liū secundo modo aliter bestatores.
Bases dicuntur orbiculi illi in qbus vasa in mensis collocātur:ne toralia polluātur:quorū meminit Jabo in.l. heres meus.§.pe.ff.de leg.iij.quāuis apud iureconsul.verba mēdose cir cūferātur:sunt ꝛ alie maiores:vt ses siones statuarū : columnam seu sta- tuarū:sūt ꝛ fabricarū que a fundo cō surgūt ꝛ supposite fabrice sustinēt pō- dus. de his intellexit Pompo. i ꝑ ff.de verbo.signifi.

¶ Bariona.i.filius colūbe.ita dict⁹ fuit sanctus petrus.distin.ix.ita domin⁹ et Mat.xvj.
¶ Barilles dicunt vasa sicut in alpibus solent haberi.

¶ De B ante E.

¶ Bellū iustū quid sit:innuit.xxiij.q.ij. per Archi.in sum.z.c.iustū bellū. In stū videlicet illud quod fit de pcepto principis de reb⁹ repetēdis vel pter iniuriam repetēdā. Sunt autē septem genera bellorū. Primū ē bellū romanorum cōtra infideles de here.excommunicamus.ij.z.dicitur romanum quia romana ecclesia caput fidei.xxiiij.q.j.hec est fides. Secūdū est iudiciale quod fit autoritate iudicis habentis merum imperium.de sententia excom.c.dilecto.li.vj. de rei vend.l.qui restituere. Tertium est psumptuosum quod faciūt inobedientes iudi.de pe.di.vj.ad fi. Quartū est licitū quod fit autoritate iuris: quo ad illū cui cōceditur.de rest.spo.olim ōsentē.ex cō.si vo.C vnde vi. Quintū temerarium contra illos qui se iuste defendūt. Sextū volūtarium quo mo deri pncipes vtunt.c.noli xxiij.q.j. Septimū est iustum z necessariū qd fit se z sua defendēdo. Et i iusto bello morietes salui fiūt ceteris parib⁹. xxiij.q.v.omnium vestrum.z.c.si homicidi.z ea.causa.q.viij.omni timore. Sed q̄ sine iussu principis bellum ducit.teneatur.l.iulia.maie.ff.ad.l.iul.ma.l.iij.z in auc.de armis.co.l.vi. Et in aut.de mā.pn.colla.iij. Necessitate tamē imminēte sufficit licentia magistri officio⁊ vz hostiē.C.ō fab.l.fi.lib.xi.de bello vide Archi.in rosario.xxiij.q.ij.c.iustū.vbi ponit hec septem genera.

¶ Beneficiū sumitur latissime p omni liberalitate.Minus late p liberalitate pncipis:z sic sumptū significat large z stricte. Large vt cōtinet bñficiū stricte sumptū:z cū hoc rescriptū z priuilegiū. Stricte dicitur beneficiū principis cōcessio facta a principe ō aliqua re vel iure:qd est pncipis cōcedētis.z per hoc differt a rescripto vel priuilegio.z licet ita stricte sumatur:tamē est interpretatio latissima est.l.si ō constit pnn.c.cū dilecti.in fine.de dōa.z de vb.signific.c.olim. Et natura enī pncipis decet esse libera lē i quisque sua sunt. Vbi gratia.princeps alicui cōcedit domum aliquā z delatam ipsi principi cū integro eius statu.hec vba sumūtur latissime:scilicet cū his que insunt z adiacētib⁹ z omni iure suo.l.si quando.cū ibi nota.C.de bon.vacā.libro.x. Sed pone princeps cōcedit domū:nō apponit do cū integro ei⁹ statu:certe sola domus cōcessa videt.quia vbuz dom⁹ ad alia nō pōt extendi.videlicet curtē:viridariū:z adiacentia.facit.l.si quando.p̄alega.nisi aliūde sumeretur scientia quod pnceps de illis itellexerit. Nam sola libertas nō ē sufficiens significatū nisi aliud significatū cōcurrat:quia alis sequeretur q cōcedendo vnā rem:videretur alia concedere.

¶ Beneficiū iuris est id quod a iure nō cōcedit vel indulgetur. Et horū bñficiorum iuris quedam sunt ordinaria:quedā extraordinaria:vt illa que ex speciali priuilegio q̄busdā specialiter indulgent:sicut beneficiū restitutionis integrū ecclesie vel minori.xxv annis cōcessuz.facit de in integ.restitu.c.j.z.ff.de cōsti.princip.l.vltima.

¶ Beneficiū epistole diui adriani. Require.j.in epistola.

¶ Beneficiū noue cōstitutionis de fideiussor.Require infra fideiussor.

¶ Beneficiū noue cōstitutionis de duobus reis stipulandi vel promitēdi est per quod subuenit duobus reis s̄tipulandi vel p̄mittēdi:vt per ipsum postulare possint se non insolidū:sed pro parte posse conueniri:nisi obligauerint z huic bñficio renūtiet: z hoc adiecta noua ōstitutione i actiōe ō duobus reis pmittendi z stipulādi: quia vt dicit Azo in summa.C.eodē tit.effectus duo⁊ reo⁊ promissio

nis fuit: vt si duo vel plures eandem pecuniam promiserunt: aut stipulati fuerunt: ipso iure singulis insolidum debebatur: et singuli debebant. Poterat ergo ab vno eorum insolidum peti: quia vnusquisque eorum insolidum erat obligatus.
Beneficium cedendarum actionum. Require. j. cedendarum actio. Quomodo autem renuntietur his instrumentis et beneficiis require. j. renuntiatio. et de hoc in Spec. tit. de renuntia. §. finiti s partium. ver. sed nota.
Bene meriti sunt qui aliquid insigne seruitium fecerunt. c. si quis papa. xxix. distinc. nam pro premio remunerandus est seruus libertate. c. eps. § in criminali. xij. q. ij. ij tamen bene meritus large dicitur quicunque non demeruit l. seruos. ff de ma. testa. sic quilibet dicitur dignus qui non est indignus c dudum. de presump.
Beneficium feudorum federici: et bficium femine: hec duo require i lib. feud.
Beneficium ecclesiasticum datur ratione efficij. de preben. cum fm apostolum. lxxx. distinc. si quis ammodo. Et ergo beneficium tale non confertur excommunicato. c. cum bene. de eta. et quali. qz officiari nõ potest: nec fructus percipit fm Gof. de cleri. excom mu. ministr. §. si tamen queris.
Brephotrophus fm Azo. i sum. C. de episco. et cleri. §. sic de orphanotrophis est idem quod gubernator infantium: pauperum et orphanorum.
Brephotrophium est domus in qua aluntur pauperes infantes. de hoc vide. C. de epi. et cle. et orpha. et po.
Beguardus et beguina vel begutta sunt viri et mulieres tertij ordinis que etiam alii vocantur fratres de penitentia. Et dicit Jo. an. quod beguinarum genus pniciosum est: nec de facili alios quam religiosos admittunt: a quibus oibus modis est cauendum. xviij. q. ij. diffinimus. et c. perniciosam. De his vide clemen. j. de reli. do. vbi Hostien. idem dicit. Et vide clemen. ad nostram. de here. vbi dãnatur secta talium bernardorum et begni narum. Item c. cum ex eo de excess. prela. lib vj. et cle. cum. ex eo. de senten. excom.

De B ante I.

Biarcha vel biarchus dicitur pnceps. xl. militum a bis viginti: et archos pnceps dictus: vt colligit. C. de offi. qsto. vbi apparet quod biarcha est minor dignitate quam centarcha cui est potestas centenarij: qz dux centum militum.
Bibliopola est venditor librorum. no. ff. de proxene. l. j. C. de mono sub rub.
Bigamus fm Hostien. dr qui diuersis tpibus et successiue duas legitimas habuit vxores. xxxi. q. j. appellat. Sed large et interpretatiue dicitur qui contraxit cum corrupta vel vidua. xxxij. dist. fenatum. vel qui duas vxores habuit ante baptismum: vel vnã ante baptismum: et aliam post. xxxiiij. dist. in. si quis viduã. vel qui castitatem pmissam violauit. xxvij. q. j. quotquot vt subdiaconus vel monachus qui contrahit de facto: cum de iure nõ possit: vel qui vnam de iure: alteram de facto: vel qui de facto duas duxit vxores: vel qui vxorem adulterã postea scienter cognoscit. Nã non pot pmoueri ad sacra: cuius vxor adulterata est etiã si eam virginem duxerit dum post adulterium eã cognouit: alias secus. xxxiiij. dist. si cuius vxorem. Secundum quosdam aut indistincte bigamus censetur etiã si ignoranter cognoscat eam sicut qui publicã pniam egit: vel repudiatam duxit. l. distin. in capite ieiunij. Dicit aut. bigamus fm Innoc. iuxta vulgare prouincialium quasi bis gamus. i. stultus: vel fatuus: qz ibi stultus dicitur gamus Uel dr bigamus a bis quod est binum: et gama quod est mulier: quasi homo bine mulieris vel bini coniugij. Et licet bigamus ad sacerdotium promoueri nõ possit. c. j. de biga. qz phibentur bigami nõ pter culpã: sed pter sacramenti defectum. c. super. et. c. debitum. eodem tit. tamen in necessitate bigamus ordinat in subdiaconum. xxxiiij. dist. subdiaconus. Et bigamus nõ est ille qui ctrahit cum vidua si est incognita. c. debitum. prealle. Nec est bigamus cõtrahens cum vnica et virgine. de cleri. coiu. c. sane.

¶ Bigamia triplex est: vna videlicet qñ quis duas vel plures habet vxores. Alia est cũ q̃s cõtrahit cũ corrupta. Tertia est qñ quis castitatẽ promissam per votum solẽne violat: vel qñ scienter cognoscit vxorẽ adulterã: ⁊ cũ talib⁹ nõ dispẽsatur: ⁊ qui tales ordinat: priuatur officio ⁊ potestate ordinandi. Et similiter ordinatus tali ordine priuatur: vt no. e. tit. c. ij.

¶ Bifaria. i. bis nupta.

¶ Bima. i. duoꝝ annorũ. de annu. leg. l. iij. ⁊ de vsufru. lega. l. si vsusfructus.

¶ Bisse sũt due partes assis: ⁊ cõtinet octo vncias: nec dr̃ ad respectum totius cum nec duplicatus reddat suũ totum: ⁊ alias dicitur bes. vide s̃. as.

¶ Bissextus habet dies. ccclxvj. vt not. in. l. cũ bissext⁹. ff. de ver. sig. vbi gl. de nouis calẽdis ⁊c. Et vnde dicatˀ: no. Ber. in. c. que. sunt de ver. sig. ⁊ not. ff. de statu lib. in. l. cũ heres. §. stichus.

¶ Blanditie potentium equiparantur minis gl. in. l. j. C. si rec. prouin. in verbo pignora.

¶ De B ante O.

¶ Boethi legistarum adiutores eorum sunt qui rões publicas discutiunt. Et inde boethius nomẽ accepit. Boethus enim grece latine dicitur adiutor s̃z Accur. C de ta. scribis ⁊ log. li. x.

¶ Bolida vel bolidis est massa plumbi quam mittunt naute ad mare ad experiendum profunditatem. vnde per bolidam plumbi dic missam significari: per quam nauta solet maris explorare profundum.

¶ Bona eorũ qui sibiipsi mortẽ ɔsciunt seu infligũt: s̃z Azonẽ in sum. C. de bo. eo. q̃ mortẽ sibi cõsciũt. si hoc faciũt ex impatiẽtia doloris vel ob pudorẽ eris alieni: tũc nõ auferunt bona heredibus. Si autẽ faciũt ex cõsciẽtia delicti: scilicet si aliquis infligit sibi mortẽ: ideo q: erat delictũ vl' crimẽ ob qd̃ nõ erant bona publicãda: puta furtũ: homicidiũ: vl' huiusmodi: tunc auferũtur bona heredibus. Itẽ si erat crimẽ cuius accusatio poterat inchoari post mortẽ: vt repetundarũ: peculatus et lese maiestatis: tunc etiam auferuntur bona heredibus. Si autem accusatio non poterat inchoari post mortem: non auferuntur sibi bona: nisi adiudicauerit sibi mortem: postq̃ fuerit in scelere deprehẽsus. ff. de bo. eorum qui ante sen. mortem sibi consciue.

¶ Bona libertorũ. patron⁹ succedit in bõis liberti i tertia parte adita locupletate hereditatis liberti vl' ab vno ex heredib⁹ ⁊ nõ relict filiõs a libertorum: vel etiã relictis: sed ingratis: vt nõ possint arguere testamẽta suorũ parẽtũ inofficiosa. Locuples aũt hereditas vocatˀ si est maior cen: ũ aureis. vidi Azo in sum C. de bo. li. ⁊ iure pa.

¶ Bona materna et materni gñis sunt illa q̃ ex matre vel auia debẽtˀ filiis̃ familias: vel emãcipatis deferũtur: et qñq; p nepotib⁹: puta res aute ip so.

¶ Bona ciuitatis abusiue publica dicta sunt. Sola enim publica sunt q̃ populi romani sunt: vt. l. bona. ff. de verborum significatio.

¶ Bona dicuntˀ sic a beãdo eo q; beãt. i. beatos faciũt: vel prosunt. Nam beare idẽ est qd̃ prodesse: et quod pdest beat. l. bonorũ. ff. de uerb. sigf. Sumitur autẽ hec dictio p omni bono vtili: delectabili vel honesto spirituali vl' tẽporali. vt. j. de anima. In iure autẽ hec dictio bona i plurali ⁊ neutraliter significat res nostras q̃ sũt i dominio nostro vel quasi. in. d. l. bonorum. et ipsas res ex suo proprio significato ɔmuniter accepto significat deducto ere alieno. ¶ Qñq; aũt nõ deducto significare concluditˀ: verbi gratia Testator legat alicui certã partẽ bonorũ ⁊ ibi bona dicuntˀ ere deducto alieno. l. cum autem. ff. de lega. ij. Nã sensus est q; per heredem deducto omni ere alieno de hereditate legatarius habeat q̃rtã in bonis q̃ supersunt. i. quotã sibi legatã: ⁊ sine onere creditorũ: vt in l. preelleg. Sed vbi testator herede istituto legat titio oĩa bona: vl' p fideicõmissum vult restitui: significat es alienũ nõ deduci: imo trãsire ad legatariũ vel fideicõmissariũ. Et

ita idē significat φ hereditas.l.nāq.§.
in cum.l.seq.ff.ad treb.finaliter ergo
hec dictio bona significat latiunne
omne qd̄ quouis mō ptinet ad esse et put
in iure accipit in cōmuni significa-
to significat q̄ sunt in nostro dominio
vel quasi deducto ere alieno. Etiā si-
gnificat hereditatem quādo probabi
le medium cōmodius hoc declarat.
et sic bonorum appositio aut est ciuilis:
aut naturalis. Ciuiliter enim significat
sicut lex et eius significatū se adaptat
in bonis annumeratur si quid est
in actionibus:petitionibus:persequu
tionibus.l.bonorum ff. de ver. bo.sig.
Bonorum possessor dicitur ille q̄ qui
iure ptorio alteri succedit:qr bonorum
possessiones a ptore sunt inuēte. et est
differētia inter bonorum possessorem
et heredem:quia bonorū possessor de
iure ptorio succedit.inst.de bono.
possessio.§.i.et.ff.eod.tit.per totum.et
est nomen iuris.vt not Ber.de causa
pos.et proprie.in glo.iiii.et.ff.de verbo.
signi.l.hereditas.Aliud est possessor
bonorum due dictiones:nomen com
positum significans factum et non
ius:sed heres succedit de iure ciuili.
Bonorum possessio ponitur p vna di
ctione fm Azonem:et significat ius
recipiēdi persequendi et retinendi il
lud qd̄ in bonis illius erat cui succe
dit de iure ptorio:et differt a petitiōe
hereditatis q̄ est de iure ciuili vt in-
stitu.et.ff.precalleg.Item est ius qd̄ p
sequimur et in hoc differt ab actione
hereditaria vniuersali:scz possesso-
ria hereditatis petitiōe.Et qñ ponit
pro vna dictione:vt bonorum posses
sio significat hoc ius.Si aūt dicit pos
sessio bonorum:tunc significat factū.
Diuiditur autem bonorū possessio:
quia alia est ordinaria:alia est extra
ordinaria.Alii diuidunt bonorū pos-
sessionem in has duas species.s.bo-
norum possessionem secundum tabu
las testamenti quam pretor dat libe
ris a patre in testamento iniuste pre
teritis:et bonorum possessionem con
tra tabulas testamenti:vt.j.dicetur.
Bonorum possessiones extraordina-

rie sunt due ex testamento:scz secun
dum tabulas et ↄtratabulas.Et qua
tuor ab intestato:scilicet bonorum
possessio vnde liberi:bonorum posses
sio vnde cognati:bonorum possessio
vnde agnati:et bonorum possessio vn
de vir et vxor. Quarum descriptio-
nes subijcientur.

¶Bonorū possessio extraordinaria di-
citur duobus modis.Uel quia nō est
stabilita certa pte edicti scz ex testa
mēto tm̄:vel ab intestato tantum:sz
vt vaga:quādoq3 ex testamēto:qñq3
ab intestato defertur.et cōpetit tan-
tum his qui vocantur ex nouis legi-
bus:vt ecce materalis i testamēto in-
stitutis:postea in puerperio decessit
et filiū quem gestabat in vtero preter
üt presumitur enim filius hic institu-
tus:et habet bonorum possessionem
fm tabulas:et septimā partem extra
ordinariam.Cuius bonum est exem-
plum fm legē corneliam tam ex testa
mento quā ab intestato. Que fingit
eū qui morit in captiuitate decessis-
se ipsa hora captiuitatis.Et ideo qui
libet potest ei noua lege cornelia ex
testamētō ab intestato succedere vt
instit.de bo.pos.§.sunt etiā:dr autem
extraordinaria possessio: qr ius non
tribuit vt carbonianum et que datur
ventri:et que datur gratia litis agno
scende.Unde et extraordinaria datur
sine cause cognitiōe q̄ in ordinariis:
qr omne ius tribuit quantū est.Item
bonorum possessio aliter diuidit quia
alia dicitur bonorum possessio edicta
lis:vt q̄ ex edicto ptoris morati de-
cernit.Alia vo bonorū possessio de-
cretalis que a viuo ptore decernit.
vel qr hodie nō est necessarium eam
decerni vel dari.Dicitur enim decreta
lis siue iudicialis a iudicis psentia
que in eius agnatione exigitur:qr se
cundum Azonem posset et illud dici
vnam esse bonorum possessionem edi
ctalem.et candem appellari decretalē
vel iudicialē ex eo quod accipit effi-
caciam ex presentia iudicis Nec est
differētia inter decretū et decretalē:
licet quidam dicāt cōtrarium.Repel-

funtur autem bonorum possessio. qui amiserunt libertatem vel ciuitatē: vt ff. eodem. l. edicta. Petitur autem bo. posses. a liberis inter annū vtilem: ab agnatis autem τ cognatis intra centum vtiles dies: τ si plures sint in eodem gradu omnes admittuntur. Si autem repudiauerint vel tēpore sint exclusi statim possunt admitti sequētes intra eadem tempora. vt insti. eo. titu. §. liberis itaqꝫ.

¶ Bonorum possessio secundum tabulas est ordinaria ex testamento. Et dicitur esse ex testamēto secundū Azo. nō quia iuuatur ex voluntate defuncti sed quia non habet locum nisi existēte testamēto: τ datur scriptis heredibus: τ eis deficiētibus vocantur substituti. τ inde substitutis deficiētibus vocantur substituti eis. Petuntur autem ex originalibus tabulis tātum nō exemplo. Item si fiat questio de tabulis: debet probari cuiuscūqꝫ intentio per septem testes: τ nō per duos tantū secundum Azonem. licet quidam dixerunt contrarium. Si autem testator nō facit testamentū in scriptis: sed in verbis et vel nuncupatione rerum vel hominum datur bonorum possessio secundum nuncupationem testamenti.

¶ Bonorum possessio contra tabulas quā pretor liberis pollicetur secundum Spe. in tractatu de libel tit. de test. §. sequitur videre. vbi dicit. Est τ alia bonorum possessio cōtra tabulas q̄ datur filio vel nepoti pretorio cōtra testm̄ patris vel aui qui filiū vel nepotem in testamēto suo: vel vita preterijt: τ alium in tabulis si filio vel nepoti legauit: ipse tū legatū nō agnouit: τ secundū Azonem in summa. c. ti. defertur liberis naturalibus τ legitimis tm̄: puta adoptiuis. Item natis τ nascituris. Item emancipatis precipue: τ his qui erāt in potestate defuncti: τ datur ex illis ex quibus potuit aut hereditas aut bonorum possessio peti de iure communi. Datur autē τ patre naturali τ in adoptione nō habet locū hec bonorum possessio nisi instituātur ab eo heredes. τ alius eis cōmittat edictū. Itē alia est bonorum possessio cōtra tabulas secundum Spe. ibidem: que datur patri vel matri: auo: vel proauo: si sint preteriti ex testamēto filij vel nepotis emancipati gratis τ sine pecunia cū quo nō est factum pactum ne pater vel auus inquietaret sua iudicia: nec receptū est ab eo quātum satis est q̄ etiā nec miles: nec in militia decessit. Item secundū eundem ibidē est alia bonorum possessio cōtra tabulas que datur patrono preterito cōtra testamētū liberti si sit maior cētenario ad recipiēdum per patronū tertiam partem sibi debitā de iure: τ datur patrono si sit preteritus omnino: vel etiā si sit sibi minus tertia parte legatum. τ tūc datur pro supplemēto vsqꝫ ad tertiam partem. Et differt in hoc secundum Azonem a bonorum possessione que datur liberis: quia tunc hec demū datur si hereditas liberti sit adita saltem ab vno de heredibus. Sed illa que datur liberis: satis est quod quis potuit esse heres: licet nō potuit petere secūdū tabulas bonorum possessionem. Item notādum qꝫ querela inofficiosi testamēti fere hoc idem operatur quod bonorū possessio cōtra tabulas: quia testamētum rescinditur de facto. Sed Specul. dicit quod de iure scissum τ irritum est. Sed in hoc differunt: quia bonorum possessiones omnes pretorie actiōes sunt: vel edicta pretoria. Querela autē inofficiosi testamenti ciuilis est. Et premisse bonorum possessiones ordinarie sunt: τ competunt ex testamento. Alie bonorum possessiones competunt abintestato.

¶ Bonorum possessio vnde liberi secundum Spec. vbi. s. §. viso. datur filio emancipato quādo pater decedit ab intestato. τ est ordinaria: τ eam non habent liberi in linea materna. l. quoties. ff. de suis τ legi. here.

¶ Bonorum possessio vnde agnati vel vnde legitimi ordinaria est: secundum Spe. ibidē datur primis cognatis cōiunctis per virilē sexū post liberos ab itestato. τ nota quod bonorum possessio vnde legitimi nō est caput speciale sed generale.

concurrens cum aliis specialib[9] bonorum possessionibus: scilicet cum vnde liberi. vnde agnati: vnde cognati: vnde ex lege et senatusconsulto.

¶ Bonorum possessio vnde cognati fit ordinaria est: et secundum Spec. datur his ab intestato qui per feminineum sexum coniuncti sunt. vt si neque liberi: neque legitimi existent: cognati proximi succedant.

¶ Bonorum possessio vnde vir et vxor similiter ordinaria est: et datur viro: muliere ab intestato decedente: agnatis vel cognatis non existentibus: vel econtra datur mulieri: viro ab intestato decedente: agnatis et cognatis non existentibus. Et hee omnes ordinarie quattuor bonorum possessiones competunt ab intestato: alie vero que sequuntur: sunt extra ordinarie.

¶ Bonorum possessio extraordinaria est que nomine caret secundum Spec. ibidem et competit his qui ex lege senatusconsulto ex constitutionibus principum tam ex testamento quam ab intestato veniunt scilicet vt cum aliquis vult succedere patri suo qui ab intestato decessit se inuenit cum ab hostib[9] redit vel cum a captiuitate fuerit emancipat[9]: et sic iure ciuili cum cognatis in successione iure postliminium petit sibi hanc bonorum possessionem concedi.

¶ Bonorum possessio ex lege cornelia eodem modo datur filio emancipato de iure ciuili incognito cum vult succedere patri decedenti ab intestato apud hostes in captiuitate.

¶ Bonorum possessio extraordinaria septima datur vno modo patrono volenti succedere: liberto ab intestato decedenti sine liberis. Alio modo filio volenti succedere in bonis matris: vel econuerso. Et datur alio modo infanti vel curatori eius volenti succedere ex testamento matris: que testamentum narrare non potuit preuenta morte cum in puerperio decessit: et alios filios coheredes instituit. Datur autem hec bonorum possessio filio adoptiuo: vel arrogato volenti succedere patri adoptiuo: vel arrogatori ab intestato decedenti. Omnes autem bonorum possessiones premisse ius tribuunt: sed que sequuntur ius non tribuunt licet facti sint.

¶ Bonorum possessio carboniana est illa per quam filius impubes volens succedere in bonis patris ab intestato tanquam primior: vel rumpere testamentum per contra tabulas: vel dicere ipsum nullum ipso iure cum fuerit preteritus: cum obuicitur sibi controuersia bonorum et filiationis: vel mouet sibi questio status: puta quod si seru[9] petit p carbonianum possessor institutus per controuersiam motam de bonis: et filiationem et questionem status vsque ad tempora pubertatis sue differri. Et datur solum cognitione luminaria. Require.) carbonianum.

¶ Bonorum possessio nomine ventris datur mulieri pregnanti in bonis mariti in quibus secundum dignitatem suam sibi et fami lie sue alimenta constituuntur.

¶ Bonorum possessio ex edicto diui Adriani tollen. datur alicui volenti succedere in bonis alicuius ex testamento in quo institutus vel inscriptus est: ex eo quod ostendit testamentum non cancellatum nec abolitum: nec in aliqua parte sua abrasum secundum Albert. Et datur volenti succedere ab intestato secundum Gof. quod probat secunda pars rub. que dicit de scripto herede. Sed ratio Goff. dicit contra in sum. hoc tamen notandum secundum Spec. de bonorum possessione quod bonorum possessiones olim fuerunt vtiles: sed hodie sunt inutiles preterque in quinque casibus. Prima quando viuo testatore posthumus preteritus decessit: quasi videatur testamentum ruptum iuris solemnitate: et in illo omin[9] heres scriptus ex isto testamento petit bonorum possessionem. vt in l. posthumus ff. de iniusto rup. et irri. testa. Secundus est in l. filius. eo ti. Tertius instit. quib. mod. te stamen. infir. §. ij. Quartus in l. heres. ff. de decre ab ord. fa. Quintus in l. equissimum. §. ij. eo. tit. et l. filius. C. de inoffi. testa.

¶ Bonorum possessio ex testamento militis in militia decedentis non datur patri vel auo vel pr[illegible] contra tabulas: [illegible] tamen. [illegible] quidam. et l. militis.

¶ Bona vacare est ipsa dñm nõ habere.

¶ Bonefidei possessor est q̃ credit se ali quã rez iuste retinere: sed malefidei possessor est q̃ iniuste scit se aliquã rẽ possidere: vt in reg. possessor. de reg. iu. lib. vi. et insti. de vsuca. per totum.

¶ Bonefidei emptor dr qui ignorauit rem alienã esse: vel putauit vendito rẽ habere ius vẽdendi: scz esse procu ratorem vel tutorẽ. ff. de verbo. signi. l. bonefidei.

¶ Bos cornupeta est bos qui facile cor nupetit. i. cornibus pungit.

¶ Boues non continentur sub appella tione iumẽtorũ: sed pecudũ vel armẽ torũ. ff. de verbo. signifi. l. boues. vnde si lego armẽtã: cõtinẽtur boues. ff. de leg. iij seruus. §. armẽto sed si lego iu menta: nõ cõtinenẽ. l. legatis. §. iumẽ tis. eo. ti. et ff. de edil. edic. l. ediles.

¶ De B ante R.

¶ Breuiter no. Jo. cal. in cõmẽto suo su per decreta. cũ dilect⁹. de cau. pos. et proprie. Et Jo. an. testa c j. lib. vi.

¶ Breuiatores q̃ sint: no. in aut. de ꝯsul. vlt. col et sunt etiã in curia Romana officiales q̃ sic dicunẽ: qui scribunt et dictant rescripta curie Romane.

¶ Breuiloqua: hec dictio significat sub stitutionẽ. que breuib⁹ verbis ꝯtinet substitutionẽ: cumulationẽ: seu multi plicationẽ Etiã breuiloqua est illa sub stitutio q̃ substitutionis vni⁹ psone ad aliã fit repetitio. Itẽ breuiloqua illas tot et eodẽ modo significat sub stitutiões: vt significãt ei⁹ vba vel q̃ uis aliũde sint ipta significata. Et dicit breuiloqua: qr breuibus verbis fit: et breuib⁹ verbis cõprehendit plures substitutiões: vt no. Accur et Barto. ff de vul. et pup. substi. De hoc vide. j. Substitutio breuiloqua.

¶ Brocardica materia dr que est cõtra riarũ opinionũ rationib⁹ inuoluta.

¶ Brutus dr quasi obtutus: qr sensu ca ret: et est sine ratione et prudentia se cũdũ Isid. vnde brutire. i. infatuare.

¶ De B ante V.

¶ Bubulus est magn⁹ et siluestris bos: sed buculus est paruus bos.

¶ Bucus est garrul⁹ q̃ ceteros oris lo quacitate nõ sensu superat ſm Isid.

¶ Buccellarij sunt latrones qui ponũt in ore captiuorum lignum vt nõ cla ment C. ad. l. iu. de vi. l. vlti.

¶ Bulla est sigillũ pape vel litera quã dat papa vel ornamentum schedule

¶ De C ante A.

Caducum legatum ſm Azonẽ in sum de cad. tollen. est quod deficit post mortem testatoris quacunq̃ ratione. Et quia quibusdã modis et rationibus iniquis olim le gata fiebant quandoq̃ caduca: ideo lex ponit vnã rubri. C de cadu tol. Et differunt pro non scriptum: quasi ca ducum: et vere caducum. Unde lega tum pro non scriptũ est quõdo legaẽ alicui damnato in metallũ: vl' nõ exi stẽti in rerum natura: puta nõ noto. Quasi caducũ est qñ non oĩno cadit. Sz vere caducũ est seu dr qñ legata rius vixit post mortẽ testatoris: et sup uenit ei cõditio pp̃ter quã efficitur incapax legati. Sz in alio casu legaẽ illi qui est in rerũ natura: sz moritur ante mortẽ testatoris p̃imũ accre scit sine onere. scdm vero cũ onere.

¶ Cadat ab omĩ iure suo. ista verba im portant per sententiã Feli. in. c. rodul phus. in xviij. versi. cadit ab omni iu re suo. de rescrip. et ibidẽ loquiẽ diffu se maxime in emphyteota q̃ nõ soluit canonẽ. vel qui vẽdit emphyteosim. irrequisito dño an cadat ipso iure.

¶ Calcitrosus equus est qui solet calce ferire. i. pedibus retro se percutere.

¶ Calculator scdm Isid. dicitur a calcu lis. i. lapillis minutis quos antiqui in manibus habuerunt componẽdo numeros.

¶ Calculus. i. cõputus. C. de erro. calcu. l. vnica. Itez est cause cognitio et enu meratio vt. C. de iud. l. rem non nouã Itez prima sententia diffinitiua. C. de app. l. si actor. Uide aliquid de calculo de fi. instru. cum dilectus.

Calum

alũnia ẽm Hosti in sum. est cũ quis ex certa sciẽtia iniuste agit vel resi- stit. ff. ad turp. l. j. §. calũniari. Uel est petitio iniusta ex certa sciẽtia in iu- dicio facta: et iuste petitioni iniusta responsio: vel est falsi criminis inpo sitio ff. de ver. sig. l. j. in prin. et l. si quis calũnietur. Pena aũt calũnie sẽ Azo nẽ est eadẽ vel similis que imponere tur accusato si conuinctus fuisset de crimine. Et est hoc apertum si crimẽ erat ordinariũ: sed si erat extraordi- nariũ imponitur eadẽ. i. quanta pro eo crimine solet imponi. l. vlt. C. de ca lum. et. ff. de preuari. et l imperatore.

Calamitas est infelicitas vel miseria que euacuatur omni bono: vel est pe na vel labor immensus.

Calũniator est qui sciẽter alicui falsa crimina imponit, veràdi occasiõe. vt ff ad turpil. l. j. in pn. vnde ẽm Isido. calumniator a calumniãdo. i. frustrã do vel decipiẽdo dict⁹ est. Et inde dr iuramẽtum calumnie: scz vitãdc. Et est assertio vere petitionis vel repul sionis ẽm Gof. cũ q̃s iurat se bona fi de et nõ calumniãdi aio causam mo- uisse: vel q venerit ad reluctãdũ pu tãs se bona iustitia vti. C. de iura. ca lum. l. ij. §. j. et habet quinq3 capitula: vt. c. j. e. ti. vbi verius dicit de hoc in gl. Et qui calumniose accusat debet officio et beneficio priuari: et in exiliũ deportari. c. j. prealleg. Idem no. Cy. in. l. sciuerit. de excusa. tuto.

Calũniari ẽm Azo. in sum. C. de calũ. est falsa crimina sciẽter intẽtare et ali cui opponere vel imponere. Et ex eo q quis nõ probauit crimẽ calumnia ri videẽ. licet tex. videaẽ sonare in cõ tra. q talis nõ sit calũniatus ij q. iii. §. notãdũ. vbi dicit. Calumniari est falsa crimina intentare seu intẽdere preuaricari vero crimina abscõdere Tergiuersari inuniuersũz ab accusa tione desistere. Sed nõ vtiq3 qui non probat qd intendit: calumniari pti- nus videtur. similis tex. in. l. j. ff. ad se natusconsul. turpilia.

Canniũ potio est que fit ex hordeo et alijs frugibus: ẽm Dioscoridem, vo- Uocabu.

catur furca: arabes vero vocãt foca: et est species ceruisie. et meminit Ul- pia. in. l. si q̃s vinũ. ff. de vi. tri. olc. leg. q legi: nec alibi legitur.

Cãcellarius nomẽ accepit a cãcellã do. Cãcellare enim est lineã ducere vel dãnare. Unde litera vel scriptura que damnaẽ: cũ linea per mediũ du- cta diciẽ cãcellata. Et inde diciẽ can cellarius cui⁹ officiũ est rescripta vẽ respõsa imperatoris et mãdata inspi cere: et mala scripta cãcellare: et bene scripta cũ signaculo suo signare: et si gillũ eis imprimere. Inde etiã venit archicãcellarius quasi princeps cã cellarie ẽm Azo. in sum. Differũt tñ cãcellare et suppunctare: qr cancella re ẽ literã linea per mediũ ducta dã nare: sed suppunctare est literas pun ctis suppositis damnare.

Calliditas. requ. J. dolus malus. Est enĩ calliditas dolus adhibitus tacẽ do: vt no. ff. de dolo. ma. l. j. in gl. Inde callidus. i. fallax: vel astutus.

Caligatus. i. miserrim⁹. Inde caliga tus miles dicitur qui habet ferreas ocreas vel caligas de corio. Etiã idẽ est quod infirmus vel obscurus. has expositiones facit gl. in. l. a caligato. C de nup.

Canonia est ius qd puenit, electione et receptione in fratrẽ. vel est ius per cipiẽdi fructum prebẽde siue reddi- tus. c. relatum de preben.

Canonica monitio est quãdo interue nit citatio cum tribus monitionib⁹: vel vna peremptoria tres continẽs: de qua in. c. cõstitutionem. de senten. excommunica. lib. vj.

Canonica portio ẽ canone deputata ecclesie parochiali de relictis a pa- rochiano defuncto illi eccl'ie vbi ele git sepulturã cũ alibi q̃ in parochia si elegerit eam: et ẽm varias cõsuetu nes alia et alia. Nã alicui medietas: alicui tertia: alicui quarta datur. de sepul. c. certificari.

Canon grece ẽ regula latine. iiii. dist. canon. Et in vna significatione est id qd in cõcilio gñali vel pũinciali sta tuitur: et sic capiẽ. de cõstit. c. canonũ

statuta. In alia significatiõe videtur esse id quod ab emphyteota de re emphyteotica soluit: et sic videtur sumi ab Azone in sum. C. de iur. emphy. versi. ex hoc aũt contractu. Etiam dr illud qđ sumitur p pedagio vel vectigali: vt in rubr. ff. de publ. et vect. Et no. q̃ qñ papa vult cõcedere canones possunt episcopi cõtradicere q̃ nõ coueniũt cõsuetudini regionis eoꝝ. dis. iiij. erit autem lex. et no. in. c. seq in ver. iudicet vbi queritur an sententia pape preualeat sententie episcoporũ. Et dicit q̃ nõ: qr orbis maior est vrbe. xciij. dist. legimus. post mediũ et ibi gl. q̃ statutum concilij preiudicat statuto pape arg. contra ibidem.

Canon largitionaliũ titulorꝝ est summa tributi: et p̃statur de regulari prestatione a prouincialibus fisco. Et dñr tituli ex specialibus titulis. i. literis breuibus cauta legitur: vt C. de iur. fisc l. pe. et. C. de anno. et trib. l. iij. §. acceptiones. et. l. j. de canone. largi. titu. j. lib. x. sm Accur.

Canon frumentarius vrbis romane est certus numerus mensurarꝫ frumẽti: que singulis annis metiebantur rome. l. j. et. ij. c. ti. lib. xj. qđ erãt etiã de oleo. Et cõtra hoc nõ licebat alicui beneficii vel indulgentiã aut priuilegium impetrare: et impetratum nõ valuit: vt ibidem dr. Itẽ canonũ quidã est late sententie. quidã ferẽde. Et primus ex primitur per verbũ innodatus vel eo ipso. Scds per verbũ innodetur: vt est glo. in. c. quicũq; de heret. lib. vj. Itẽ canon habet sub se quatuor species xx. q. iij. si quis dogmata.

Canoni est nomen tituli et iuris. Prebenda vero nomen facti: et cadit in extrancum: vt no. Inno. in. c. cum M. de consti. quere. j. prebenda.

Cantare et legere differũt: qđ no. l. statutis: qr qui tenetur cãtare officiũ: nõ satisfacit dispositioni legẽdo: sed cui permittitur legere: permittitur cãtare Abb in. c quod in te. 6. no. de peni. et remis. et in. c. vt quisq; in. ij. no. de vita et honestate clerico.

Capere est ita accipere q̃ id qđ capis tunc fiat. Vñ aliud est capere: et aliud accipere: qr capere est cũ effectu qđ secũ remansurũ est: ideo non videtur qs capere qđ erit restituturus: Sed accipere est si quis nõ sit accipiat vt habeat: et sic accipere potest illud qđ nõ sit tuũ accipiẽdo. rub. j. C. lib. x. et. ff. de ver. sig. l. aliud est capere.

Capiendis. i. distrahẽdis pignoribus tributorum require. j. pignus.

Captio. i. deceptio. inde captiosum. i. deceptorium: vel deceptiosum aut dolosum: vt no. Jo an. de offi. delega. l. si duo. lib. vj. in glo. j. in fin.

Captio causa mortis: alias capio sm Azo. est qñ per mortem alicuius occasio capiẽdi obuenit alicui: exceptis his capiẽdi figuris et causis q certis et p̃prijs noibus nuncupantur: vt here ditas: legatũ: et fideicõmissuꝫ: qr scꝫ talis captio vel capio non incidit in naturã captionis hereditatis legati vel fideicõmissi. Et causa mortis capio sm Azo. in sum. C. de dona. causa mort. est cũ post mortem alicuius aliqd datur alicui causa cõditionis implẽde: vt aliqd pueniat ad aliquem mortis occasione: nec tñ aliquo certo trãslationis vel acceptionis noie nũcupatur: verbigratia fundũ tibi cõmisi vt titio dares: cum tu post mortem meam nõ haberes fundũ dare titio: dedisti sticho: qui forte est heres. Et stichus tũc causa mortis capit cũ fundus ei donatur causa mortis: qr donatio merã obtinet voluntatem vel libertatem et non emptam vel conditionatam.

Capitatio. require. s. Annona.

Capitatio ciuium censibus eximẽda capitatio. i. cẽsus capitis. Unde dicebãtur ciues romani per excellẽtiam exempti et quedam oriẽtales prouincie. l. vnica. C. eo ti. lib. xj. Quidam tamen dicũt quod loquitur illa lex in plebe cuiuslibet vrbis. Captiose per hoc quod dicit et excipitur.

Capite cẽseri dr qui dat cẽsũ p capite. C. in q. cau. colo. ce. do. ac. pos li. xj.

Caput est mẽbrũ honorabilius inter cetera mẽbra. Pañ in. c. cũ nõ liceat. de p̃scri. in. ij. no. Bal. in. c. j. §. ad hoc

de pact.iur.fir.ꝛ Anze.in.c.si quis.C. de pe.vbi dicitur ꝙ non valet statutum ꝙ pro delicto quis bulletur in facie seu fronte.adde Fel.in.d.c.non liceat.in princip.de prescript.

¶ Capitalis inimicus quis dicatur:vide Accursi.ff.cum arbit l.licet autē. in gloss.iij.ꝛ Barto.ff.de questio.l.j. §.si quis dicatur.

¶ Capitales inimicitie sunt cū q̄s alicui minat̃ mortē cū odit vel ad mortē desiderat:vel q̄ eū accusauit criminaliter.ꝛ idē dic qn̄ est questio de oībus bonis vel maiori parte.ar.in. c.frequētia.de resti.spo.li.vj.nā bona temporalia sunt vita hoīum.l.aduocati.C de aduo.diuer.iudi.vbi est gl. vitā.facit tex.in.l.ij.C.de ꝯsti.pec.quē tex.Bald.alle.in.c.cum cā.de re iudi. c.ad hoc quod pecunia deseruit necessitati humane.de hoc vide Paul. in.c.cū oporteat.numero.ij.de accusa.

¶ Capitale crimen quod sit.vide.ff.de penis l.rei capitalis.de bon pos.l.edicto.§.rei capitalis.

¶ Capitales pene tres sunt.Prima est mors corporis.l.capitaliū.ff.de pe.scda est dānatio i mettallū l q̄dā.ff.de pe. tertia est deportatio.ꝛ tali nō perdit̃ libertas:sꝫ ciuitas.d̄ hac materia vide Feli i.c.q̄liter ꝛ qn̄.l.ij.de accusa.

¶ Capitulū vno modo est locus vbi res capitales firmant̃. Scdo significat lectionē. Tertio distinctionē:vt ille hꝫ quinqꝫ capitula. Quarto significat congregationem multorum ꝛ precipue virorum ecclesiasticorum:vt not.Joan in.c.capitulum.de rescrip.

¶ Captiui ꝛ postliminio reuersi.require.j postliminium.

¶ Capitis diminutio est status ꝯmutatio:vt qn̄ liber efficitur seruꝰ Et est triplex diminutio capitis.s.maxima media ꝛ minima. Minima capitis diminutio est qn̄ q̄s nec ciuitatē in qua morat̃:nec libertatē amittit:sed tm̄ patit̃ ꝯ se statꝰ cōmutationē:vel minorationē circa familiā:vt q̄ iuris sui est alieno iuri incipit esse sub iectꝰ:veluti p arrogationē:aut cū q̄s emācipatur qui primo erat in aliena potestate.Et debet intelligi p̄dicta prescriptio cū ꝯmutat̃ status hoīs facto eius interueniēte:vt in condemnādo vel emācipando:vel arrogādo:vel adoptādo:vel etiā in reuocando ex ingratitudie:vn̄ lꝫ patre alicuius mortuo mutet̃ eius status q: sui iuris est factus:nō ideo capite diminutꝰ est.Et status hic ponitur secūdū Azo p ciuitate ꝛ libertate:vel ciuitate:tm̄:vel patria potestate seu propria potestate aut media.Tria enim sunt q̄ habet homo.s. ciuitas libertas:ꝛ familia:ꝛ p̄m hec tria sunt tres capitis diminutiōes.Media capitis diminutio est cū salua libertate ciuitas amittit̃:vt cū quis deportat̃ seu relegat̃ ad exiliū per quinquenniuꝫ vel bānit̃.Maxima capitis diminutio est cū ciuitas amittit̃:nec libertas retinet̃:vt cū deportat̃ quis in insulā:ꝛ seruꝰ efficit̃.aut in metallū dānat̃:ꝛ sic etiā bannit̃ in opus metalli:vel si maior viginti annis patit̃ se venūdari ad pretiū participādū: vel si manumissus in seruitutē ex ingratitudine reuocet̃ pena autē damnādi in metallū hodie locū nō hꝫ vide insti.de capit.dimi.p totum.Speti.de tuc.§.tutela.Effectꝰ autem capitis diminutionis maximus est.nā si quidē fuerit capitis diminutio maxima vel media:certū est taliter capite minutū haberi p mortuo:ergo nō cōuenit̃ a creditoribꝰ:nec agit ꝯ debitores nisi p relicto legato in alimēta:vel p habitatione legata:que legata potiꝰ cōsistūt in factū q̄ in iure.eius cū bona publicata sunt vel in aliū deuoluta.dat̃ tn̄ actio in eos ad quos bona eox puenerūt.Itē non vocabit̃ ad tutelam:vel curaꝫ:vt eo. l.ij.ꝛ.l.tutela.§.vlt.Si aūt fuerit capitis diminutio minima p eam non expirant publica iura:remanet enī taliter capite minutus magistratꝰ ꝛ senator ꝛ iudex:ꝛ in quolibet officio pristino.Itē nec per eā expirant iutele:nisi sit legitima:illa enim expirat quia refertur agnatis scdm Azo.

¶ Capsarij dicūtur qui in balneis vesti

menta suscipiunt custodienda.vel aliter sunt illi qui portant aliis libros ad scholas.

¶Carbonianum require.§.bonorum possessio carboniana.unde secundum Azo.dicitur a carbonio inuentore vel auctore.Et datur soli nato et non nascituro.in quo differt ab edicto de ventre in possessionem mittendo:quod subuenit nascituro.

¶Carbonum appellatione quid contineatur:vide.ff.de verb.signi.l.carbonum. vbi appellatione materiali non continetur materia:vt appellatione librorum non charte.ff.de lega.iij.l.librorum.§. quod tamen.Nec econtra appellatione materie continetur materiatum.s.seruus eo.tit.Et sic non continentur ligna ad coquendum vel calefaciendum:quia non sunt carbones.

¶Careat viribus importat necessitatem ipso iure.Feli.in.c.rodulphus.in.xx. col.ver.careat viribus.de prescript.

¶Carpentum est genus currus.in autem. vt ordi.prefec.et ibi glos.

¶Chartulariorum indices dicebantur olim illi qui ab imperatore habebant potestatem iudicandi:et illos solum qui certa cis eligebant litigare poterant eligere sine consensu propriorum iudicium sicut traditur in gloss.l.j.ff.de iudiciis.

¶Chartophilacium est armarium vel locus in quo charte reseruantur.Et dicitur a charta quod est instrumentum:vel scriptura:et phylace conseruare:quasi etc.vt not.in.c.j.de proba. et.c.ij.xx.distinctione.

¶Charte appellatione venit chartapapiri:negant membranam.l.chartis. et ibi Barto.ff.de leg.iij.

¶Chartophylacium dicitur a charta: et phylace quod est seruare:quasi locus vbi seruantur charte.Alibi dicitur gazophylatium:et dicitur a gaza quod est diuitie et phylace:quasi locus vbi reponuntur diuitie: vt est text.iuncta glo.in.c.ij.xx.distin.et Panor.in.c.j.in gl.pe.de proba.

¶Charta seu instrumentum seu rescriptum dicitur falsa seu falsum bene quatuordecim modis:vt no.l.c.in memoriam.di.xix.glo.verbo.falsam.Primo ex dicto vel tacito.Secundo scripto. Tertio facto.Quarto sine testibus. Quinto per subscriptiones variis manibus notatas.Sexto per alienum sigillum dum proprium habeat.vt ibi.

¶Character proprie est signaculum quo dam quo aliud insignitur:vt ordinetur in aliquem finem:sicut charactere insignitur denarius ad vsum commutationis et milites charactere insigniuntur: quasi ad militiam deputati.Nos autem fideles ad duo deputamur.Ad fruitionem glorie.Et ad hoc insignitur signaculo gratie.apoc.vij.Nolite nocere terre et mari quousque signemus ser.etc. Secundo anima fidelis deputatur ad recipiendum vel trahendum aliis que pertinent ad cultum dei:et ad hoc insignitur charactere sacramentali:id est signo indebili anime impressio.

¶Character est etiam ordo clericalis in anima fixus.vnde ordinati etiam ab heretico vel chismatico(dummodo in forma ecclesie)talem characterem recipiunt et ordinem:sed non ordinis executionem.c.conuenientibus.j.q.j.vij.

¶Carena dicitur a carentia hominum:vel cibariorum:nam per quadraginta dies ieiunant in pane et aqua.Et includuntur in aliquo secreto loco iuxta ecclesiam: vbi non habent consortium hominum:vt no.Ber.in.c.accusasti.de accusa.et simile no.gloss.in.c.ij.de spon.

¶Carcurarij:scissorij:et atriarij idem sunt videlicet serui vel custodes atrij.

¶Cardinales dicti sunt a cardine:quia sicut ostium regitur a cardine:sic per eos regitur ecclesia vniuersalis.xxiiij.di. presbyteri.Dicuntur etiam quandoque cardinales.i.principales : quia per eos debet officium in ecclesia regi.

¶Cardinalatus est de iure diuino:quia per sacerdotes leuiticos intelliguntur cardinales:vt in.c.per venerabilem.qui filij sint legiti.et ibi Abb.in. ij.col.et idem Abbas et Host.in.c.ex gestis.de cleri.non resid.Barba.late in tractatu cardina.in.iij.col.

¶Carnificare est carnes facere.s.mactare.Inde carnifex qui carnes facit et vendit.de app.significauit. Etiam homi-

eide solent dici carnifices: vt gl. iiij. in cle. j. de vi. z bone. cle.

¶ Dasellę sunt granaria in quibus fructus componuntur. ff. de iudi. l. j. dicitur quasi cellula granariorum: aľs granorum.

¶ Castellus fm Alber. vel castellū: secūdum alios dicitur secūdum Specu. receptaculum quod aquam publicā suscipit que ducitur ad aliquod predium irrigandum: require. j. interdictum de aqua caś. edu. vt. ff. de aqua quoti. z esti. l. j. §. equissimum. Alias id est castrum. ff. de leg. ij. l. titia. §. fin.

¶ Castratus caste natus. spado vero q̄ suis testiculis caret. gl. in. l. sed z que sitū. §. spadonem. ff. de libe. z posthu.

¶ Castruz si vēdatur: iuspatronatus ei annexū accedit. secus si vendo palatiū vbi est ecclesia vbi habeo iuspatronat⁹. de hoc vide Inno. in. c. ex literis. de iure pa. z Hostiē. in sum. de iurepatro. §. qualiter. ij. q. vij. accusatio.

¶ Castitare est minutatim vel minime stillare.

¶ Castrēse peculium. require. j. peculiū.

¶ Cathedra secundum Hug. est grecū: z poniť pro excelsa sede iudicis presidētis: z dicitur a catos. i. sedes. z hedra sponda. quasi spondata sedes. Et ponitur etiam pro sede doctoris: ita dicit gl. in cle. dudū. de sepul. et allegat ibi grecismuz: vnde. Rex solium: doctor cathedraz. iudexq̄ tribunal.

¶ Cathedraticum est quod soluitur annuatim epō a suis clericis sue diocesis in signū subiectionis vel obediētie: et etiā substentationis: et est duorum solidorum. vt. x. q. iij. placuit. z de offic. ordina. conquerente. Et dicitur cathedraticum: quia soluiť ad honorē cathedre episcopalis. x. q. iij c. j. Et non debet exigi vltra antiquum morem. ca. q. nec numerus. Per quod intelligitur ꝙ potest currere ꝑscriptio in quātitate cathedratici. c. olim. de censi. sed totaliť non prescribitur qn soluatur secundum not. Joan. tento. xvj. questio. vij. quicunq̄. Et vide Archi. c. j. de prehen. lib. vj. vbi cōtrariū alleg. Goffre. z Hugo. xiij. questione ij. in princip.

¶ Cathecizare est imbuere. docere seu instruere vel benedicere. Inde cathecismus: nam ante baptismuz instrui debent baptizandi in fide: et precipue adulti. de consecra. distin. iiij. ante. ex ita no. in cap. per cathecismuz de cog. spiri. lib. vj.

¶ Cathecuminus instructus diciť: vel qui baptizari ꝑponit: medio tēpore symbolū dei dicens. x lviij. distin. §. j c qm̄ multa. vel dicitur audiēs eo ꝙ doctrinam ante valuas ecclesie audiat cū suscipere velit baptismum.

¶ Catholicianus. i. vniuersaliter deseruiens. vt. C. de iudi. l. ante ex c. z vlt. z in auť de iudic. §. hic qui causas preparāt. z de desen. ciui. §. ex prouinciali.

¶ Catillus est superior pars mollendini. ff. de fun. instru. l. cum delanionis.

¶ Castrametor: id est pono: figo: vel diuido castra.

¶ Cathedralis ecclesia: id est episcopalis vel regularis collegiata: extra de elec. ne pro defectu. per Inno. z Host. z vide Archid. de rescript. c. statutum. super verb. cathedralibus.

¶ Cathegorica propositio notatur. ff. de acquiren. re. domi. l. quesitum. in fi. z ibi in glo.

¶ Cathomus est flagellum ex virgis factum in modum scobe: z tali vtuntur religiosi in capitulis.

¶ Caupona quomodo differt a taberna vide. ff. de ri. nup. l. palam.

¶ Cautheria instrumēta sunt inustoria q̄bus bitūinatiōes z fectiores queq̄ cōglutinationes coquunť: et de his intellexit iuriscō. in. l. pictoris. ff. de fun. instru. ꝙ uis apud cū mēdose legať auteria. cauterus etiā vtūtur medici in remediis q̄bus morbi alioq̄n insanabiles inurūtur. Hinc illud notū diui Hieronī. prouerbium. Putride carnes ferro curantur z cauterio.

¶ Cautio. hec dictio ex ꝑprio significato significat nudam promissionez ex qua induciť firma obligatio. C. de verbo. signi. l. sancimus. vt quis tenetur cauere de euictiōe: de vitiis z morbj. Et intellige nudaz a fide iussoribus.

τ pignorib9:sed nõ a stipulatiõe.nã astrict9 cauere:debet stipulatiõe cauere:vt obligatio sitfirma.l.pen.§.docere.ff.ne qs eũ qui in ius voc. vi exi mat.τ de clericis nõ resid c. relatũ. Quandoq significat cũ pignoribus: vel fideiussoribus qñ hoc aliud verbum ei adiunctũ declarat: vt mãdani pcuratori vt recipiat idoneã cautionẽ a debitore: alias nõ daret dilationez ibi cautio intelligitur cũ fideiussoribus vl' pignorib9.l.si mãdato.§.fi.ff.mãda. Ratio significati sumitẽ ex verbo idoneã: quod apponitur vt addat τ fortiorẽ cautionez exprimat qualis non esset per stipulationẽ solam. Item pretor vbi iubet p colatione bonorũ faciẽda recte caueri: vt.l.j.§.iubet.ff.de collatio.bono. significat cũ fideiussoribus vel pignorib9.vt.§.caueri. ea.l.τ hoc ratione verbi recte. Quñq significat cum fideiussoribus τ non cum pignorib9:quãdoq cautio de pcuratore exigitur. l. j. de pcu.per.l. pretorie. ff.de preto. stip.τ hec est cautio p̃toria req̃rẽs fideiussores est lege positiua pretoris preallegata que est facta pp̃ter honestatẽ iudicij:vt enim prouisio legis aliquid operetur:τ nõ inutilis sit.l.si quãdo.ff.de leg.j.tunc. ex iusta causa quãdo debitor bona dilapidat iudex facere debet q caueat creditori

¶cautio est generale nomen omnium securitatem quoties quis secur9 reddit de eo qđ sibi promittitur:vnde cautio priuata cũ trino teste notata: Hoc ius est nacta quod cautio publice facta. Et diuiditẽ i multas species q2 alia est cautio hypothecaria:alia chirographia. Et possunt dici satisdationes:etiam cautio dicitur charta:in qua scribitur cõputatio.vt Luc xvj. Accipe cautionem tuam ⁊c.

¶Cautio rati danda est cum de mandato dubitatẽ.C.de pcur.l j.Et dicitẽ illa securitas que req̃ritur a procuratore actoris pro dño:cuius nomine agit: q ratũ habebit ome illud quod in iudicium per illũ factũ fuerit. vnde cauere de rato vel satisdare est pcuratorem actoris promittere velle perseuerare vsq ad finem litis.

¶Cautio fideiussoria est quando interuenit fideiussor p̃ncipali obligationi. Et dicitur satisdatio:τ he sunt multe: vt de lite prosequẽda:iudicio sisti:iudicatum solui:τ de rato.

¶Cautio fieri proprie interuentu dicitur que fit per fidem prestitam sine solennitate iuramenti.

¶Cautio iuratoria est qñ ꝑ promisso iuramẽto firmatur:vt qñ iuro solẽniter me debere aliqđ:vl' ipleturũ pmitto.

¶Cautio nudo pacto est cũ aliqs fidez tãtã habet de me q cõtẽtus sit nuda pmissione mea. Et hoc p̃prie dr polliçitatio vel pollicita p̃ctio. Un̄ vere τ p̃prie dr satisdatio:τ satisdatio dici põt. Sʒ satisdatio p̃prie est cũ duo pacisceẽtes duas scripturas sub eadem forma verbor̃ inter se cõficiũt τ mutuo tradũt τ pollicitatio τ satisdatio cautele dici possũt p̃prie loquẽdo.

¶Cautio pignoratitia siue hypothecaria est cũ pign9 tradiẽ:aut hypotheca supponitur:τ dicitur etiaʒ satisdatio.

¶Cautio de euictiõe dr qñ securitas p̃standa vel prestita emptori a vẽditore fit ea cõditione vt si ab eo euincatur: venditor ei restituat estimationem rei in duplum vel in simplum: prout inter eos prius cõuentum est.

¶Cautionũ aũt alie multe p̃nt esse species:put ad diuersas materias applicant:vide Spe.I tra.li.ti.đ pig.§.seqẽ vbi q̃sdã alias sp̃es cautionũ p̃sequẽ.

¶Cautio de dãno infecto est q̃ prestatur cũ tua domus ruinosa ruinã minatur domui mee: vel etiã prestatur s̃m quosdã cũ timeo q aliquis mihi insidietur: q2 possum agere vt mihi prestet cautionem ne me offendat.

¶Cautio de opere demoliendo quam prestat ille qñq;cui nuntiatur opus nouũ scʒ q ipsum opus demoliatur si cõstiterit eum iniuste edificasse.

¶Cautio de vsufructu:in qua de duob9 cauetur.s. q vsufructuari9 re nõ male vtatur:τ q etiam vsufructu finito restituat quod ex re ipsa supererit.

¶Cautio q̃ heres cauet ipsi legatario

cũ heres dat fideiussores legatario de legato pстando.

Cautio qua legatariꝰ cauet heredi: illa qua legatariꝰ satisfdat heredi: vt si falcidia locũ habeat: qd̃ ampliꝰ nomine legatari recipit ꝙ rõ leg. falcidie patitur: id heredi restituat.

Cautio arrogatoꝛis qua arrogatoꝛ stipulatur seruo publico ꝙ restituat arrogato q̃ ab eo habuit: vel eis ad qs peruẽtura sint: ⁊ ꝙ dabit sibi quartã partẽ de bonis suis si eũ sine causa emancipauerit seu exheredauerit.

Cautio qua canet ei cui restitutio fieri d̃bet: p quã rogat restituere bõa alicuiꝰ si sine liberis decesserit: q̃cq̃d post moꝛtẽ d̃ hereditate extrahit cogit cauere illi cui d̃bet fieri restitutio ꝙ seruabit ei quartam partem.

Cautio mutiana: a mutio iurisconsulto dicta est: ⁊ habet fieri in vltimis volũtatibus vt cõmuniter sm̃ doct. nõ in cõtractibꝰ: ⁊ fit. i conditionibꝰ negatiuis puta sic dicendo. Si titius capitoliũ non ascenderit si seruũ nõ manumiserit lego ei. ꝛc. l. mutiane cautionis. ff. de cõdi. ⁊ demon.

Cautela est diminutiuũ a cautiõe: et tñ quãdoq; superabũdãtiã impoꝛtat vt cum dicitur abũdans cautela nõ nocet. l testamẽto. in. fi. C. d̃ testa Quĩ ꝙ que pp̃ter cautelã fiunt no. Archi l. dist. presbyteros. Inde cautelosus i. prouidus circũspectus vel plenꝰ cautelis.

Caupo quid sit. patet. j. de dictiõe stabularij. in fine.

Catulus. i. sapiẽs media p̃ducta: sz media breui ẽ animal: vñ. Est aĩal catulus: fruitur ratione catulus.

Cauillatio est qñ ab euidẽte veris trãsit ad euidẽter falsa per quandã verboꝛum inuolutionẽ vel sophistiã. c. venerabilis. de iud.

Causa est quo aliquid p̃ducit: vt pater est causa filij: ⁊ cõtractꝰ cã obligatiõis. l. an eã. §. actiões. ff. d̃ exce. rei iudi. Itẽ cã est finis ex q̃ ipulsio dat faciẽde dispositioni: ⁊ ita sumitur i titu. de cõdi. ⁊ demõ. ⁊ causis ⁊ modis earũ. vbi ptz ꝙ cã differt a modo: q̃ ẽ de futuro ⁊ a cõditiõe. q̃ est d̃ futuro: ⁊ suspẽdit ẽt a d̃mõstratiõe q̃ tñ declarat rẽ vel psonã vbi gr̃a. patronꝰ põt cõpellere libertã vt nubat: vt ciuitates repleãt. Iste finis vt ciuitates repleant est causa cõdẽde legis: ideo dicitur ꝙ cessãte cã cessat lex: vt. l. adigere. §. quis. ff. de iure patro. Et vtimur pmiscue illis v̾bis cessãte causa legis vel cessante rõne leg. differũt tñ causa ⁊ ratio: q2 rõ est oculꝰ coꝛdis discernẽs rẽ p mediũ. Sz causa ẽ qd̃ in facto accidit p qd̃ rõ discernit q̃d iuris dicit etiã causa efficiẽs. i. cõditoꝛ legis in cõctibꝰ cõtrahẽdis. Causa materialis i legibꝰ est materia de qua in illis disponit. Et cã foꝛmalis ẽ modus tractandi: foꝛmã cõtrahẽdi vel disponẽdi: q̃ addit cõtractui vel dispositiõi. Dicit etiã causa istrumẽtalis: vt est istrumẽtũ artificis. Et breuiter q̃cq̃d ad rẽ alicuiꝰ ret cõcurrit: causa dicit: aliter ⁊ alit tñ. Et significatur cã p dictionẽ si: dicẽdo: dono vel lego illi si negotia mea gesserit. l. demõstratio. §. j. ff. d̃ cõditio le. demõstratio Itẽ p dictionẽ quia. inst. de le. §. lõge magis. Et p dictionẽ qñ. nã exponit p q2 significat causa i dictionibꝰ illatiuis. vt dicẽdo. Titiꝰ negotia mea gesserit: ideo vel idcirco sibi lego. Itẽ i dictiõe cũ: vt dicẽdo cũ titiꝰ negotia mea gesserit: le. sibi ꝛc. Etiã i dictiõe siue: vt siue titiꝰ negotia mea gesserit siue aduocatꝰ fuerit ꝛc. Itẽ in ꝑpositiõe p: vt tibi lego vineas p alimẽ. l. §. §. j. ff. de al. ⁊ cib. leg. Vñ sensus est ꝙ et causa almẽtoꝝ lego vineas. Itẽ significat causa p dictiõe noĩe: vt dicẽdo. lego vxoꝛi. ꝛc. noie dotis. l. cum q̃dã vxoꝛi. ff. de leg. ij. Causa d̃r a casu quo venit. nã casꝰ ẽ materia ⁊ origo negotij nedũ discussiõis examie pate facta: q̃ dũ exponit cã ẽ: dũ discutit iã dicit: cã diffinit iustitia. c. foꝛus. de verb. sig. vbi Ber. dicit in glo. Cã est res in dicendo posita cũ iterpositiõe certaꝝ personaꝝ. s. actoꝛis: rei: iudicis ⁊ testis: ⁊ dicit a casu: quia casualiter occurrit p̾ter hominũ voluntatez. Et differũt causa ⁊ actio: nã causa ẽ

negotiū vel cōtractus ex quo qs mouet ad petēdū vl' litigādū vt est: vēditio vel vacatio rei: ex q oritur obligatio et est causa proxime obligationis: q obligatio parit actionē cū obligatio ma mater sit actionis. Et duplex causa. s. proxima et remota q differūt i actione reali et personali: nam i personali remota est ipsum factū. proxima est ipsa obligatio: et i psonali nō sufficit exprimere causam primam: dicēdo: ago cōtra te: quia obligaris mihi in decem: sed oportet exprimere cām remotam: vt dicendo conuenio te: qr mutuaui tibi decem. In reali proxima cā est dñium. Sed remota ex q qua cōsequit quis dñium: et nō est necesse exprimere remotā. vt dicēdo ago cō te: qr emi domū a Bernardo: sz sufficit exprimere primam causam: dicendo. ago contra te: qr sum dñs domus illius. et hec no. in gl. et per doct. in. c. dilecti filij. de iud. De diuersis speciebus causarū vide bonā glo. xj. q. i. in sum. Est eñ quedā cā spūalis vel annexa spūali. vt illa q fit de iure patronus. qdā ciuilis vt cū agitur: super rei ven. in cā pecuniaria: qdā criminalis vt cū agit directe de crimine quedā mixta: vt cū agitur de crimine ciuiliter: vt de adulterio ad separationē thori. In his tribus vltimis casibus iuratur de calumnia: in primo non iuratur de calumnia: sed tantum de veritate dicenda

¶ Cause criminiles dicuntur in qbus agitur ad vindictā: siue ad penam: et hoc etiā dicitur qñq agi criminaliter qñ agitur ad vindictam publicā qñq dicit agi ciuiliter qñ agitur ad penam per modum inquisitionis de nuntiationis: vel ad interesse partis per viam accusationis.

¶ Causa minima est duorum aureorum vel decem aureorū vel quinquaginta solidorum: vel illa que nō sufficit ad sumptus iudiciales.

¶ Causa aūt argumento scilicet naturalis rōnis cōstat: aut pbatiōe testiū vel tabularū et instrumentorū. c. for. de ver. sig. Facit eñ pbationem cōfessio. vt ibidem not. in. l. s.

¶ Cause fauorabiles sunt quatuor. s. de libertate matrimonio: dote et testamēto. c. duobus. de re iudi. et de causa no. pauor. in cle. dudum. de sepul sup verbo causis. et Io. an. in. c. cum dilecti. de accu.

¶ Causor causaris. i. conqueror.

¶ De Cante C.

¶ Cecitas morbus est. vt. ff. de edil. edi. l. i. §. sed sciendum.

¶ Cecus dicitur qui superne cōtēplationis lucem ignorat. xlix. dist. hinc. Quandoq exponitur cecus. i. indoctus et talis non est ordinandus. xlix. dist. c. fi.

¶ Cedendarum actionum beneficiū est p qd postulare possum fideiussores: et alij q obligati sunt in vna obligatione sibi cedi in alia cō fideiussores et alios in qb' sunt obligati alioquin nisi cedat eis possūt recusare solutiones: vt insti. de satisd. §. si aūt et. C. de solu. l. stichum vel pamphilum. §. pe. De hoc vide in Spec. tit. de renū. §. finitis. postremo dicendū. De beneficijs et alijs require ibidem. §. parum autem. versi. et nota. et vide. j. in verbo renuntiato.

¶ Ceda idem est qd charta. inde cedula parua carta.

¶ Cedere bonis est vniuersitate bonorū suorū recedere et eis abrenūtiare: veluti qñ aliquis oneratus debitis vel obligatus pluribus: nō habēs vnde soluat vt satisfaciat oib' creditorib' abrenuntiat bonis suis vniuersis: cedēs illis: vide. j. cessio. Etiā cedere est vēdere. l. si dubitāter. ff. de fide in stru et hoc nota p statutis. Et cedēs bonis nō liberat et a ciuili obligatione. l. qui bonis. ff. de ces. bo. vbi notat Accur. licet cōtrariū tenuerit gl. et male in. l. vbicūq. ff. de fideiuss. Item nō audit debitor fisci vel reipub. volēs cedere bonis fm Bart. in. l. is q. ff. de ces. bo. q̄uis videatur tenere oppositum in. l. iij. iūcta gl. C. de ces. bo. et beneficio cessionis renuntiari non pōt

scdm Bar.l.alia.§.elegāter.ff.sol.ma. licet Cy.videat tenere contrariū in l.1.C.qui bo.cede.pos. Et bonis cedi pōt:non tm̄ in iure:sed etiam contra ius:z sufficit per nuntiū z per epistolam id declarari.l.fi.ff.de ces. bo.

¶Cedere actiōi est ius actionis mihi ꝯpetētis in aliū trāsferre:z ip̄z quasi in locū meū ponere:ita vt dicta actione possis vti aduersus eos ꝯ quos actio talis poterat intentari.

¶Cedere diem est incipere diē debiti vt si mihi ꝓmiseris centū si titius factus fuerit consul:vel ep̄s: vel si nauis ex asia venerit:cum he conditiones extiterint:tūc dr̄ dies obligationis cedere.vel diem cedere debiti ē pecuniam īcipere deberi:vt si debes mihi centū in festo Joannis bap.adueniēte festo dicitur venire dies debiti.l.cedere diem.ff.de ver.sig.

¶Celeriter.i.summarie. Barto.in.l.si cuis.C.depo.

¶Celicole dicūtur illi qui celū vel planetas celi.i.solem z lunā z stellas q̄si deū colunt.Et hi licet christiani sint vel non tm̄ non sunt tenendi in plena veneratione christianorū:sed nec ce terorum hereticorum penas pati debent ſm leges:vt.C de iudic.z celi.l. celicolarum z quasi per totum tit.

¶Celū i.celestis altitudo imperij. vel expone aliter vt nota.C.de sum.tri.l. vlt.in ꝓn.super ver.celū. Uel celū.i. vniuersalis eccl'ia.extra de maio. et obe.c.solite.Uel celū.i.aer.ff. de vsufruc.l.si cuius.§.inde quesitum.

¶Ceila a cellando.i.occultando dicit̄. c.priuilegium.de ver.signi. in glo. v.

¶Celebs dr̄ esse ille qui nonvult cōtrahere matrimoniū.Et hic ſ3 Azo. fore orbꝰ dicebat̄ q2 sine matrimonio z sine liberis erat.Et illi olim nō poterant cā mortis donare:ꝙ hodie ꝑ leges corrigitur.vt patet.C.de infirmādis penis celibatꝰ z orbitatꝰ.Dicitur aūt celebs quasi celo beatꝰ:q2 talis est ſm Jsid.qualis sunt lumina in celo que absq3 connubijs sunt.

¶Celibatus vero inde:z est status vel modus ꝑmanēdi seu viuēdi sine cō-iugio.Uñ put dicūt theologi: celibatus Joannis.i. virginitas vel castitas nō preferebat cōiugio Abrahe.

¶Cementarij dicitur operatores murorum:idem ꝙ latomi:q2 cementoꝝ calcis z arene vtuntur.

¶Cenaculum est locus aptus ad cenā dum vel comedendū in quo quis magis de die ꝙ de nocte solet residere causa refrigerij.

¶Cenotaphium est inane sepulchrū.id est monumentū sine corpore:ꝙ cōstat ad memoriā defuncti.hunc autē locum placet esse religiosuz:sicut in ea re testis est Uergilius.S3 duo fratres Ant.z Seue.ꝯtrariū scripserūt: quorum sententia preualet: vt.ff.de re.diui.l.intantum.§.fi.

¶Cenobiū est locus religiosoꝝ. z dr̄ a cenon id est cōe:q2 ibi omnia debēt esse cōmunia.c.cū dilectus. de ꝯsue.

¶Censere est iudicare:iudicium cōstituere:ꝑcipere:vt no.Jo.an.in gl.Nobi censemus.in cle.j.de ꝯcess.preb. ff.de ver.sig.l.cēsert.Inde nomē censoris sumptum est. Predia etiā dicuntur censeri q2 censum prebēt.Etiā censeri est in censura conscribi:vt.C.in q̄bus cau.pig. taci.contra .l.j.

¶Censores a censu eris.i.pecunie sunt dicti:q2 censum tollunt.Cum em̄ aucꝰ esset census in vrbe Romana adeo vt consules non sufficerēt : cōstituti sunt cēsores:z censoris nomē inde vr̄ esse tractum:q2 senatuz aliquid censuisse dicimus.l.censeri. pcalle. Itē cēsor ē iudex.Inde cēsura.i. iudiciū: z ꝑ censuram ecclesiasticā significatur interdictū:suspēsio z excōicatio. c.querenti.de ver.sig.Etiam cēsores Romanos procuratores dicimus.

¶Censiti dicunt̄ qui censentur.i. cēsuz prebent.require.s. agricole z cēsiti. j.colonus.

¶Census:tributū:z pensio publica idē vt.C.in qui.cau.pig.ta.cōtra.l.j.z.C.si propter pensionē publicā.l.si accipitur.Unde census idē est ꝙ pensio q̄ soluitur de prouentibus.

¶Censitor est qui recipit ꝑsentatiōes collectoꝝ coloni:z pignoris iure vē-

dit prediū si census non soluit: vt. ff. de ces. l. forma §. illa. l. cū possessor. §. cum pro pecunia.

¶ Censura ecclesiastica quid sit: vide extra de sepul. c. vlti. z vt. lit. nō cōtesta. c. tue Itē quid importet: vide extra de verbo. si. c. querenti. in cle. de iudi. c. ij. de foro compe. c. j.

¶ Cenodoxa est vana z inundi gloria.

¶ Centenarij: dicunt duces vel magistri cētum militū: quorum potestas dicitur centena.

¶ Centurio est qui preest centū. C. de in off. test. l. de inofficioso. z ibi no. z de mili. te. l. ex militib⁹. z ibi in glo. z de vulg. z pupil. substi. l. centurio.

¶ Cerdo dicit vilis homo q artes exercet illiberales quod libet lucrum sectans: cerdo enim grece: lucrū latine dicitur. de eo meminit iureconsu. in. l. cerdonem. ff. de no. oper. nun.

¶ Cessio est iur z actiōis trāslatio. nā per cessionē iura z actiones in eum cui cessit: trāsferunt: qz sicut in vēditione vel quolibet titulo alienatiōis rei corporali necessaria ē traditio q̄tum ad dominiū trāslationem: ita ad trāslationē rei incorporalis: scilicet iuris z actionis vtimur cessiōe: q̄ reputatur pro traditione. itē cessio sz Isido. lib. vj. etymo. proprie est rei cō cessio: sicut est ille Ruth. iiij Cedo iuri ppinquitas. Nā cedere dicimus quasi cōcedere: vtpote ea que ppria sunt: nā aliena nō cōcedimus sed restituimus. Cedere etiam proprie dicitur qui contra veritatē alteri cōsentit. vt Cice. Cessit emilisse autoritate viri: id est poti⁹ paruit. Et est sciēdū q in instrumēto cessionis dicitē qd cedens eū cui cedit: cōstituit pcuratorem in rem suam. Ad cuius euidētiā notādū. Si cū titio ex mutuo ɔtraxisti: tibi cōpetit cōtra eum actio directa z personalis: quia cū eo i tua persona contraristi. Tibi etiā cōpetit actio vtilis: qua vtiliter z cū effectu debitū ipsum tanq̄ rem tuam prosequeris. Si autē mihi iura z actiōes contra debitorez tuū ex causa venditionis vel ex alia cōmiseris: trāsferturi me vtilis actio qua vti possum ad ipsuz debitū tuū tanq̄ meum exequēdum. Directa vero z p sonalis remanet apud te cum a te cessionē nō potuerit separari. Et si velis adeo tibi adheret. ff. p socio. l. j. Et sic patet q in directa actione z personali sū p curator tuus: qz aliter nō poterā vti. licet enī directa non possit cedi: pōt tamē mādari eius exercitiuz. Et nota q cessio actionem psumit simulata ex trib⁹ q̄ notat Accur. i l. j. z pe. C. de man. z ibi docto. z. c. fi. de alie. mu. iudi. cau. fa. Itē sunt sex cause pp̄ter quas episcopus potest cedenti sentētiā postulare: scz cōscientia criminis: debilitas corporis. d fect⁹ sciētie malitia plebis graue scandalum: z irregularitas psone. Decrimine: de renūtia. nisi cū pridem. circa prin. z p totum tit. vnde. Crimen debilitas defect⁹ plebs mala: cogit reddere platū: simul addas scādala fratrum. Adde predictis si quis sit regularis. c. j. de renuntia. in glo.

¶ Cessionarius dicitur ille in quē trāsfusa est obligatio vel nomen: z debet certiorare debitorē q nomē eius i ipsuz trāsfusuz sit. ipm notificādo: vel ostēdēdo istrumētū. z legēdo: et copiaz si velit habere: dādo: vt. l. nomē. que res. pigno. obliga pos. C. alia alteri soluere posset debitū: nō credēs se obligatū cessionaria. l. j. §. j. ff. de no. oper. nūtiatio. z. l. j. C. de oblig et actio. per Barto.

¶ Cerimonia est rit⁹ sacrificādi. Dicuntur enim cerimonie sacrificia z solēnitates in deorū que cereis exercebātur: z sic in veteri testamēto peccata purgabantur.

¶ Cerimōialia pcepta sunt que ad cultuz dei pertinent: de quib⁹ ratio reddi nō potest sm Ioā. theuto. distin. vj. §. his ita respondet. quia ad litteram fuerunt mādata: vt nō arabis i boue z asino: nō indues veste lino lanaqz contextam: z non feres agrū diuerso semine. Sūt enim tres duplicitates phibite: scilicet in corde i ore: z in opere.

¶ Ceroferarij acolyti sunt. xxj. distinctio. cleros. xxxij. dist. si quis post. §. deseruientes.

¶ Cesar fuit primo nomen proprium Julij imperatoris: a quo postea oēs imperatores dicti sunt cesares.

¶ Ceso onis. est puer scissus ab vtero matris. Inde cesar: quia cesus extra ventre matris: vt per gl. in rubr. instit. in verbo cesar.

¶ Certare. i. pugnare: quasi certum se dicens habere: quod fit etiam disputando. C. de posthu. here insti. l. quod certatum. de leg. cum quidam.

¶ Certatores dicunt monachi. in auc. de mona. §. cogitandum.

¶ Certum dicitur nō dubiū: vnde procurator debet esse cert⁹. ff. de pcura. l. ij. Item arbiter certus debet esse. ff. de arbi. l. itē si vnus. §. si in duos. Similiter tutor debet esse certus. ff. de testa. tut. l. tutor incertus. & . l. duo sunt titij. vt tenet Uber. de bobio. c. j. de procura. lib. vj. in glos.

¶ Certi cōdictio cōpetit ex omni obligatiōe & est omni causa ex qua aliqd certū & determinatū petitur: siue ex ɔtractu siue ex causa legati: siue ex suo nomine: siue obligetr hereditario & sunt due certi cōdictiōes. vna gñalis in omni cōtractu vbi certū petitur. alia specialis in cōtractu mutui. Et lz nulla lex hoc manifeste dicat: pōt tñ elici ex tex. isti. qui. mo. re ɔtra. oblig. §. j. in fi. ibi ex eo cōtractu: scilicet mutui nascit certi condictio: qñ ponomīt eo demōstret specialitatez in mutuo. etiā in simili licet solūvna bonoꝝ possessio nominetur: cōiter tñ sunt due: vna generalis: alia specialꝫ posset etiā probari ex rubr. ff. de re. cre. & si cer. pe. & de cōdi. Que rubrica hꝫ tres partes vbi in secūda tangit certi cōdictio specialis. & est gl. instit. §. preall. similis gl. in. l. certi condictio. in prin. ff. si cer. pe. & in. l. j. in prin. ff. de triticaria. &c. Cōtrariū notauit catho de saxis. in. l. j. C. qui admit. ad boñ. pos. sup rub. Nā bene datur aliq̄ bonorū possessio in gñali: sed nulla gñalis. & sic deest certi condictio sicut p Arist. datur animal in genere: nullū tamē reperit animal generale quod omnibus participet animalibus. Et nota ꝙ i libello nō procedit certi condictio generalis: quia non instruitur aduersarius an debeat cōtendere an liti cedere: dicendo: te cōuenio: quia ad cētum mihi teneris.

¶ Ceruisia vini appellatione non continetur. ff. de vino & oleo legato. l. si quis vinum.

¶ Cetus: vide. ff. ad. l. iul. de vi. l. qui cetu. & in clemen. de elec. c. hi qui. Et quid sit cetus: & vnde dicatur: vide. xv. distin. canones. in fine. Item quot homines faciant cetum: vide Bar. in. l. pretor. ff. vi bo. rap.

¶ Ceterum. no. Jo. cal. in cōmēto decre. vestra. de coha. cleri. & mul. & Pau. in cōmento decre. nobis. de iure patro.

¶ Cetera: hec dictio habet iportare in ɔtractu ea q̄ veniūt: q̄ sunt de natura ipsius cōtractus. hoc est de ɔsuetudine. vt no. in. l. si duo patroni. §. fi. qs iurauerit. ff. de iureiur. & p hoc infert doct. ꝙ si in ptocollis alicui⁹ notariū inueniāt hec verba &c. ꝙ intelligant ea venisse in cōtractu q̄ de natura vl de ɔsuetudine ei⁹ sunt: vt dicit Bal. ꝙ p verbū cetera nūq̄ itelligit vt veniat pmissio cū pena. Ratio: qr pena dr esse q̄d extrinsecū ab ipso cōtractu ideo nō intelligit venire nisi expsse appareat. ar. ex his q̄ no. i. l. sciēdū. ff. de verborū oblig. & l. ij. C. de fal. si tñ fm Bal. Jctus esset conceptus ad cōsiliū sapientis: & in ipso verbū &c. reperiret: nūc bene posset apponi pena in hoc cōtractu. & hoc operatur appositio illa: vt consiliuz sapientis dicat istum cōtractum iuxta not. in. l. aperte. ff. de vb. oblig. Et nota ꝙ dictio & cetera duplici modo scripta reperit: & secundū hoc dupliciter pfert. Uno mō ponit in determinate in fine orationis sic ꝙ nō regit ab aliquo vbo: & tūc debet scribi breuit vt sic &c. Secūdo modo ponit determinate sic qd refert ad verbum in oratione positū a quo regitur: & debet scribi lōge pro duab⁹ dictionib⁹ vt sic & cetera. Sic

etiā pfertur breuis' ⁊ lōgi'. ⁊ vtroqȝ modo significat put verba pcedētia vel aliud mediū significare declarat ꝗā breuiter.⁊c. significat illd quod deficit: ⁊ supplet vba deficiētia: vt in l.gallus.versi.credendū.ff.de libe. et posthu.vbi testator dicit. Si meuius nepos decedat: tūc q̄ pnepos ⁊c. credendum est gallum denotasse idē de pnepote. Et sic dictio ⁊c. supplet ibi verba ſm q̄ pnepos potest substitui: que sunt in princ.illius. l. vt gallus introduxit. Item si pcedit instrumentum extensum locationis vnius domus facte vni: ⁊ sequitur instrumentum abbreuiatū emptionis alterius domus facte eidem.dictio ⁊c.significat clausulas in precedēti positas q̄ huic locationi sunt applicabiles: qr precedentia declarant sequentia.l.si seruus plurium.ff.de lega.j. Itē qr in habentibus symbolum facilior est transitus.l.in rem.§.itē quecunqȝ.ff. de rei ven. Contractus autē emptionis ⁊ locationis sunt similes.l.j.ff.locati. Et est sciendum ꝙ notarius qn notā positā breuiter in protocolo redigere vult ad instr̄m publicū tunc significata per dictionem ⁊c.dȝ extēse scribere.qr scit qd actum est: ⁊ qd p hanc dictionem intellexit tanꝗ testis ibi ɔtētorū: qr dispositionē ɔtrahentium recipit ergo mortuo primo notario post protocollū añꝗ redigeret illud in publicū instr̄m: scds notari' non dȝ significata p dictionem ⁊c.in ptocollo positā extēdere nisi ꝗtum ibi sunt extensa.l.ɔctū.C.de fid. inst. Sed talis nota ptocolli legēda est partibus corā testibus et illis exponētib' verbū ⁊c debet notari' scdꝰ dus sup hoc req̄situs expositionē illorū redigere in publicū instr̄m extēsum.al's iudex dȝ arbirari ex pcedēti bus ⁊ sequētib' ⁊ ɔiecturari quid p vbū ⁊c.significetꝰ.l.si seru' plurių.§. j.ff.de le j.⁊.l.volūtatis C. de fideico. Scdo sumitur ⁊c. prout longe ponit ⁊ significat alia pter ea q̄ enumerata sunt.l.itē queritꝰ.§.exercitu.ff.locati.vbi dicit ꝙ milites,de domo fenestras ⁊c sustulerunt. Itē ibi: heres q̄ cōpulsus adit: sicut ceteris ɔmodis caret ita hoc ɔmodo qd non pōt detrahere quartam.l.nāqȝ.§.qui ɔpulsus.ff.ad trebel. vbi dictio et cetera regitura verbis sustulerunt ⁊ caret.

¶ Cibaria sunt panis grossus: caseus: faba: cepe: ⁊ similia.ſm.gloss.in.l. seruis vrbanis.in ver.ex libellis.iuncta seq.ff.de leg.iij.

¶ De C ante I.

¶ Cicera est omne qd bibitur. ꝑriū. qd. ū.admonere.circa medium in prin.

¶ Cicatrix dr. que vultū excecat vel deturpat: ⁊ post sauatū vuln' remanet Bart.in.l.si qs in metallum.C.de pe.

¶ Circuitores dicuntur qui circū eunt vel circūdant patrias a nūdinis ad nūdinas deferētes res venales. Et dicuntur alio nomine circūmeatores.

¶ Circūforaneus ſm Isid. li. x. dicitur qui ad modim rote circunfertur.

¶ Circūseptus est circundatus vel vndiqȝ cinctus: vt not. in proe.clemen.

¶ Circūducere literam est eam circunducta linea damnare: ⁊ sic differt a cancellare ⁊ suppunctare.

¶ Cemiterium est locus solenniter per episcopum benedictus.de conse. di. sti.j.nemo.et dr a cemos.i.dulce.⁊ sterio;stotio: quasi dulcis statio.

¶ Chirographum est cum duo pacisceñtes duas scripturas sub eadē forma verboꝝ inter se cōficiūt: ⁊ mutuo sibi tradunt: vel dr instrumentū seu illa litera in qua debitor confitetꝰ se esse obligatū creditori: idēqȝ antepocha ⁊ chirographa dū veniūt nomē sine corpus venisse videtur.l. seruum filij.§.eū qui chirographū ff. de leg.j.

¶ Circūstātia alicuius loci intelligitur per.xxx.pedes: vt dicit Bar.in.l.item apud labeonē § cōuitium.ff.de iniu.

¶ Chiliarcha est princeps super mille homines.

¶ Cilium est parua pellicula in oculo que dicitur lachrymale.

¶ Cimiliarchium locus est vbi reponitur thesaurus.C.de bo.auto.iud.pos. l.fi.§.finautem. ⁊ de agrico. ⁊ ceasi.l. litibus.§.finautem.

¶ Cimiarcha. i. custos vasorum et aliarum rerum ecclesie. C. de sac. san. eccle. l. iubemus. in glo. quasi procuratori etc. et c. ea que extra de offi. archi.

¶ Cingulum quandoque exponitur. i. administrationem in aut. vt liceat ma. et auie. §. quia vo quidam. et. C. vt dig. or. ser. l. ij. li. xij. de meta. l. omnes. Quandoque cingulum ponitur pro ense vel pro titulo dignitatis. in aut. vt oes obe. iud. prouin. §. arripiat. et. C. de prepo. sac. cub. l. vlti. lib. xij.

¶ Circa est significationis restrictiue: non autem ampliatiue. vt in. l. rutilia pollaff. de 3hen. et imp. et hoc no. pro statutis. Et quid dictio circa operetur in teste. vide Bar. in. l. celsus. ff. de vsuca. Et circa pertinet ad tempus circum ad locum circiter ad numerum.

¶ Circunscriptio quid sit. Bart. in aut. ex causa. C. de libe. prete.

¶ Citatio est in ius vocatio vel inuitatio cum quis de aliquo conqueritur: et que monitoria sua coram iudice deposita: iudex emisso citationis edicto: ad eius instantiam vocat vel inuitat illum ad se in quem agere desiderat qui conquestus est. Si vero in edicto iudex: vel pretor: adiiciat hanc clausulam: si in die prescripto non veneris quasi contumax condemnaberis vel reputaberis: tunc edictum olim dicebatur peremptorium. Hodie autem sufficit quod dicatur. Citamus talem peremptorie: et est quadruplex modus citandi secundum Guil. de mon. lau. Primus per nuntium literis citatoriis. Secundus per preconem. Tertius per edictum. cle. j. de iudi. Quartus fit ex iuris dispositione. Item quedam citatio fit ad monitionem iudicis. c. consuluit. de offi. deleg. Item quedam est verbalis quedam realis: vel actualis ducendo ad iudicem. Item citationis sunt tres actus. Primus est impositio: cum iudex imponit nuntio vt citetur reus. Secundus manifestatio: cum nuncius denuntiat citato vt veniat. Tertius relatio: cum nuncius refert iudici talem in tali loco citasse. additur etiam quartus. s. comparatio citati: et quando citatus teneatur comparere: et si non comparet mulctetur. no. per docto in. c. preterea. de dila. Et de illis actibus in. c. fi. de seruis. Et no. quod citatio est de iure naturali. vt in cleme. pastoralis. de re iud. Et citatus ad locum morbosum seu vbi aer est pestilentialis vel corruptus: non tenetur ire cum saluti horum sit ratio adhibenda. l. recusare. §. si quis in vno. ff. ad treb. et ibi per doc. Nec citatus pemptorie pot dici contumax ante libelli oblationem. l. si finita. §. si plures. ff. de dam. infect.

¶ Cito aduerbium id est intra xx. dies in aut. de man. princip. §. sed et si suscipientes

¶ Citra quandoque ponitur pro preter. de cal. l. vlti. de pac. l. pacisci. et de mino. l. verum §. ex pacto. quandoque habet effectum priuationis vel negationis. ff. famil. ercis. l. si filia. §. pap Quandoque ponitur pro fine. in aut. vt in fine quoquo suf. §. quod autem a nobis. Quandoque exponitur citra quam. i. aliterquam in aute. iusiur. quod prest. ab his. §. iuro quoque. quandoque exponitur citra. i. contra. ff. de noua. l. seruus. Aliquando. i. ante. extra de testi. c. dilecto.

¶ Ciuitas dicitur quasi ciuium vnitas: et murorum ambitu terminatur. de sen. exco. si ciuitas. cuius appellatione etiam comprehenduntur burgeses. ff. de verbo. significatione l. ij. Item ciuitatis appellatione comprehenduntur mille passus a muro ciuitatis. ff. e. tit. l. mille. et. ff. de pe. l. quod liquide. §. si ita legitur. Item comprehenduntur orti. ar. ff. de procu. l. presens. Item ciuitatis nomine non comprehenduntur dioceses: nec econtra: vocatur autem proprie ciuitas que habet episcopum. vt lxxx. distin. in illis.

¶ Ciuilis actio. Require. s. actio.

¶ Ciuile debitum. vide in gl. j. finali. de solu. Et quandoque ciuile idem est quod vrbanum et elegans: vt in glo. in. l. ciuile est. C. de fur. Sic in ciuile. i. inurbanum vel indecens. l. inciuile. ff. de legi. vbi dicitur: inciuile est respondere. l. tota non inspecta.

¶ Ciuis est natus in ciuitate. l. ciues. ff. de app. vbi glo. Sed quid de natis in comitatu? Dicitur in autentico quib mod. na. effic. sui. §. si vo neque ciues. co. vij. et

ibi per Iaco. de bel. mouetur questio de rege concedente priuilegiuz ciuitatibus: et ciuibus regni.

¶ Ciuium appellatione veniunt non solum illi de comitatu: sed etiam illi de territorio. Fel. in c. rodulphus. ix. col. ver. quarta conclusio. Adde q; ciuiuz appellatione veniunt illi qui sunt de ciuitate: diocesi vel comitatu in rub. ff. sol. mat. licet glos. aliter sentiat in. d. c. Rodulphus. Bart. in. l. j. ff. ad mu. adde quod Bart. in. l. iij. C. de nat. lib. dicit ibi per illum text. q; ille qui ex vico est: sortitur originem ex ipsa ciuitate cui subest vicus: et an represalie concesse contra ciues comprehendant conciuitatenses. Bald. in. l. fin vbi alij. ff. de offic. procon.

¶ Cisterna est locus in quo congregantur aque pluuiales. et ibi collectiue vsui reseruantur: alij ponunt cistellam pro eodem.

¶ De C ante L.

¶ Clam possidere. i. occulte possidere.

¶ Clamys est vestis militū: purpura regum: stola sacerdotum: toga aduocatorum: birrus rusticoꝝ: vel custodū: cucula monachoꝝ: vt C. de vesti. holo. et aura. lib. xj. et C. qui mi. nō pos. l. si clarissimi. put no. Azo. i sum. C. de off. prefec. preto. Apud imperatorē erāt in triplici gradu: q: alij erāt maiores et hi vocabant illustres sicut pfect⁹ ptorio orientis: item aphrice: itē vrbis Romane. Alij erant minores: et hi vocabantur clarissimi puta presides. Alij medij: et inter illos erant spectabiles: vt proconsules et prefectus egypti: qui etiam dicuntur augustales.

¶ Clandestinum coniugium est despecta personarum presentia vel iuris solēnitate: vel denūtiatione non premissa sine sacerdotis benedictione occultum matrimonium.

¶ Clandestina electio dr q̄ in cameris per occulta cōuenticula fit: vel illa quā canonici inter se secretā tenēt.

¶ Clarissimatus est dignitas C. de pri. sa scri. l. pecuniarie. Aliquando accipitur pro consulatu. C. de eque. dign. l. j. Et ibi nota. et de dome. et protect. l. ij. libro. xij.

¶ Clarissimus dicitur etiam qui est spectabilis eo q; claram habeat dignitatem. C. de prin. agen. in re l. fi.

¶ Classis. i. nauis inde classicus. i. numerus classatorum. i. nauium ad bellandum. Et qui censetur vel voluerit se huic ministerio deputare: dicebatur incensitus: vt. C. de classi libro. xj.

¶ Claustrum dicitur quasi claudens: siue castrans. i. priuans habitantes in eis ne euagentur. vij. q. j. §. vlt. et not. per Archi. de statu regu. c. vno. §. verum. lib. vj. super verbo more. est locus religiosus. extra de consti. c. ij. in prin. Aliquando claustruz dicitur instrumentum ad claudendū domū vel partem eius. ff. de act. empti. l. fundi.

¶ Cliēs dr ille cuius cām aduocat⁹ tuetur et defendit. Inde clientulus diminutiuum: et idē est sm Isido. Vel dicitur quasi colēs a c[o]lendis patronis Vn̄ solēt puerū aduocati dicere suis cliē t[ibus]: [si] [f]alsum resp[o]nderis: cāz perdes: sz non dicunt si falsum responderis regnum dei perdes: et cum iniusta sententia damnationez acquires: vt est gloss. magistra. in. c. j. de confes.

¶ Cliui appellantur fosse terrestres per girum. ff. de seruit. vrban predi. l. seruitutes. §. si domo.

¶ Clerica dicitur corona clericorū rasa: vt no. Io an. de vi. et hon. cle. clerici.

¶ Cleros grece est: sors latine: vel hereditas. Sūt ergo dicti clerici: q: de sorte dn̄i sunt. xxj. dist. cleros. vbi ponuntur nōia oluz graduū in ecclia xpi de seruientiū Et appellatiōe clericorū etiā intelligunt monachi: lz nō econtra: q: sunt etiā electi in sortē dn̄i. xij. q. ō. j. duo sunt gn̄a. Et hoc maxime in causis fauorabilib⁹: sz i odiosis sec⁹: vt no. in c. j. de iur. cal. vbi ēt appellatione clerici nō venit mōach⁹: q: ibi postea specificat. vide. c. cum secūdū apl'm. de preben. et c cleros prealleg.

¶ Cleronomia: idem est quod hereditas diuina.

¶ Cloaca dr loc⁹ cōcau⁹ vbi sordes cōfluūt ex quocūq; vili loco: vl' effluūt de vijs et plateis: vl' vbi stercora reci

pluuntur: scilz latrina. ff. de clo. l. j. Uel cloaca est locus cauus per quē colluuies quedā fluit: ꝛ ponit ꝑtoꝛ ibi duo interdicta de cloacis. Primū est ꝓhibitoriū: quo ꝓhibetur vicinis facere vim quo minus cloaca purget̄ ꝛ reficiat̄. Scd̄z est restitutorium. Uñ Flauius mela scripsit ꝯpeter interdictū hoc vt in vicini ede ꝯueniat ꝛ rescindat pauimēta purgāde cloaca grā. Et si q̄s velit ꝑuatā cloacā facere vt exitū habeat in publicā cloacam nō esse impedimentū Pōponius putat. Et vtrūq; interdicto ꝯ̄ ē ad salubritatē ciuitatū. Nā ꝛ celū pestilēs ꝛ ruinas immūditie cloacaꝝ minant̄: vt ibi d̄r. Est ergo duplex cloaca: priuata et publica. Et appellatiōe cloace tubi ꝛ fistule ꝯtinent̄. ex. l. j. ꝑal. ff. d̄ cloacis.

De C ante O.

Coactio ē duplex: absoluta ꝛ cōditionalis. Coactio absoluta est cui resisti nō pōt: vt cū quis violenter trahitur ad aliq̄d faciēdū: quo casu quis oīno excusat̄. l. dis. p̄sbyteros. ꝛ. i. q. j. ꝯstat. Coactio cōditionalis est q̄ metū cruciatus vl' aliq̄d graue minat̄ q̄ si excusat a tāto: nō tñ a toto. c. sacris. d̄ his que vi me. ve. cau. fi. in gl. verbi attenuet ꝑm Gof. in sum. eo ti. ꝛ etiā in. c. cū dilectus. e. ti. vide Bar. brix. in gl. verbi minuta dist. v. ad ci' vero. vbi bene distinguit. Et coacta voluntas etiā voluntas est. xv. q. j. merito. ff. q̄d met. cau. l. si mulier. §. si metu.

Coarctare. i. restringere: ita exponūt Hosti. ꝛ Arch. extra de rescri. c. dispēdia. li ꝑn. li. vj. ꝛ h̄r hec dictio. extra de imu. eccl. c. j. i fi. de offi. deleg. ꝯsuluit.

Cocus venit appellatiōe artificis: q2 coci esse: est ars. l. si q̄s venditoꝛ. §. j. ꝛ. ij. ff. de edi. e. di. Imo cocus imperatoris habet dignitatē. ad quod Bal. allegat tex. in. l. j. q̄s cocoꝝ. in vsibus feudo. hec Lu. de ro. in singul. suis.

Codicilli dn̄r codices parui. i. libelli in quibus cum aliquis impedit̄ aliqua necessitate ne faciat testamētū de rebus suis disponit in vltima volūtate: ꝑm Azo. in sum. C. de codicillis. In hoc autem differunt a testamēto. Nam si idē possent codicilli: q̄d testamentū: cur diuersum his instrīs vocabulū mādaretur: q̄ visac potestas vna sociasset. Igitur in codicillis hereditas neq; dari neq; adimi potest directe: ne cōfundat̄ ius testamētoꝝ ꝛ codicilloꝝ. Nec in eis potest exheredatio scribi: nec cōditio heredi instituto pōt adijci: nec substitui in eis directe potest: sed per fideicōmissuz in eis hereditas directe relinquit̄: vt insti. e. §. codicillis. ꝛ. §. directo. ꝛ plura alia q̄ no. Azo. ꝛ Host. in sum. ti. de test. Spec. ti. de instru. edi. §. viso.

Codicillus d̄r ab autore q̄ hoc genus scripture instituit. Et ē scriptura vel litera in qua testatoꝛ voluntatē figurat suā nulla indigens solemnitate: sz sola testatoris volūtate qualiscūq; scripture significatiōe expssa: cuius bñficio subuenit̄ volūtatibus defunctoꝝ ꝑpter deficiētem solemnitatē verboꝝ legaliū: vl' certe ꝑpter necessitatē adhibendoꝝ solēnium. Et sicut codicillus fit vice testamēti: sic epl'a fit vice codicilloꝝ. Et nota q̄ illa clausula: si nō valet iure testamēti valeat tñ iure codicilloꝝ: ꝑm Accur. in aut. ex causa. C. de lib. p̄te. vel exhere. nō habet locum qñ testamentū deficit vitio testatoris vt q2 exheredauit vel p̄terijt filiū: sed bene operat̄ qñ testamentum nō habet vitiū intrinsecū: scilicet preteritionē vel exheredationē: sed habet defectum extrinsecum: puta quia minoꝛ est numerus testiū ꝛc. vt ex modernis doct. Gui. de cu. tenet cum glo. in l. fi. C. de codicillis. licet Dyn. ꝛ alij teneāt contrarium in. l. patronus. §. si paganus. ff. de iniusto rupt. testa. Hec ponit Bal. de peru. in quedam consilio.

Codex ē quilibet liber qui cōtinet in se diuersos libꝛos partiales ꝛ hoc generaliter. Sz ꝑprie est liber qui cōtinet diuersa p̄cepta imperatoꝝ. Unde ante tp̄s iustiniani erāt tres codices scz Gregorian': Hermogenianus: et Theodosian': ꝛ multe ꝯstitutiōes ex

illis diuagātes pterea duo pene milia librorū: tricies cētena milia versuum. Vidēs ergo Iustinianus tantā legum multitudinē: voluit circa hoc adhibere remediū salubre. Primo direxit animū suū ad imperiales cōstitutiones: de istis tribus codicibus extrauagātibus fecit fieri vnū codicē: quem suo felici noīe nūcupauit codicē Iustiniani. Deinde direxit animū ad immēsa veteris iuris volumina: de illis duobus pene milibus librorū tricies cētenis milibus versuum fecit fieri librū digestorū seu pādectarū: quē diuisit in quinquaginta libros partiales: tres integrales scz. ff. vetus. Infortiatū. ff. nouū. Postea pro iuuenibus legū tyronibus fecit librū institutionū: mediocrē scz eruditionē cōtinētem: per quā quasi p pontē iuuenes ad legū subtiliora altiora peruenirēt.

¶ Coetanei sunt homines paris etatis secundum Isido.

¶ Cognatio legalis sm Hostien. eo. tit. est quedam proximitas prouenies ex adoptione vel arrogatione: vt no. in rubri. eiusdem titu.

¶ Cognatio spūalis est ppinquitas vel attinētia que prouenit ex sacramēti datione: vel ad sacramentū recipiendū attestatione vel attētione. vnde ex cognatiōe spūali que in baptismo cōtrahitur noue propinquitates nascūtur. Prima filiatio inter sacerdotē baptizātē baptizatū. Scda cōpaternitatis inter sacerdotē patrē baptizati. Tertia commaternitas inter eundē matrē baptizati. Quarta inter filios sacerdotis baptizatū. s. fraternitatis. xxx. q. i. hoies. q. iij. ita diligere. Quinta filiatio inter baptizatū suscipiētē de baptismo. Sexta filiatio inter eūdē vxorē suscipiētis. Septima fraternitatis inter baptizatū filios suscipiētis. Octaua cōpaternitas inter suscipiētē patrē suscepti. Nona maternitas inter eundem matrē pueri. xxx. q. iij. per totum.

¶ Cogere ex dōnē. i. cōgregare ff. vi bonorum rap. l. ii. in prin. §. dolo.

¶ Cognatio cōsanguinei vxoris est cōtus cum consanguinea vxoris.

¶ Cognati require. s. Agnati. habetur post agnatos: qr cognati p femineū sexum: sed agnati per masculinū cōiūcti sunt: hoc tamen hodie modicū curatur. Sed an agnatus psumatur scire factū cognati vide legē octaui gradus. ff. vnde cognati. c. quosdā. de presump. per doct.

¶ Cognomen dr a cognatiōe. ff. de lib. posth. l. i. inst. de leg. §. si qs in noīe. C. de testa. l. si in nomine.

¶ Cognomina debent poni quando ex noibus propriis resultat incertitudo. Bar. in consti. j. Fforum. versi. quero. nunquid sit necesse.

¶ Cognoscere instāa est ea religere distinguere: conferre accepta data.

¶ Cohors i. societas. ff ad. l. iul. repe. l. j. de offi. prefec. vigi. l. iij. in prin.

¶ Cohortalis est apparitor q obnoxius cohorti. l. si cohortalis. C. eo. ti. lib. xij.

¶ Colonus est q prediū habet agricolē di causa. Differt aūt colonus ab inquilino: qr hic in rure: iste aūt in ciuitate moraē: hz plures species agricolarū sm Azo. qr alij vocātur coloni conditionales: alij coloni inquilini: alij originarij: alij coloni simplr nuncupati c. de quibus j. patebit. Pro differētia coloni ab vsufruct. vide in glo. insti. de rerum diui. §. is vero.

¶ Coloni cōditionales dicunē quasi ex sua cōditione prediū vel agrū colere debētes fz Io. sic cōstituunē q primo i scriptis vel sine scriptis ppetuo iure colonos se esse in fundo pmittūt vt postea per viginti annos in fūdo pmaneāt. Et licet quidā putent hos esse ascriptitios cōditionales: tū sm Ioā. male putāt: qr colonus tpis trāscursu pōt liberari: ascriptitius vo minime. vt. C. de agri. cēsi. l. cum scimus. li. xj. require. s. ascriptitius.

¶ Coloni dominici dicebātur qui colebāt agros imperatoris. vt. C. de pre. omnibus re. lib. xj.

¶ Coloni illyrici: als meli illyriciani de illyrico. i. de sclanonia dicunē: hē in. l. cū quererebaē. C. vnde vi. vbi dr inter illyricianā aduocationē. gl. j. inter aduocatos

uocatos de il'lyrico.C.de coll. illyric. libr.xj.

Colonus inquilinus.licet sm quosdã inter colonos conditionales & inqli nos nulla sit differētia(pro quib' videtur facere.l.diffinimus.C.de agri. & cen.li xj)tñ sm Jo.hec est differentia:qr inqlinus minus astrictus est ꝙ colonus cōditionalis:vñ inquilinus bene potest in alia parte cuiusli bet suburbiũ domũ cōducere & inhabitare:sed cōditionalis colonus non audet cũ sua familia recedere a fundo quem colit:nec alibi habitare.

Colonus originarius sm Jo.dr coloni cōditionalis fili':ex eo ꝙ origina liter cōditioni colonarie subiectus ē:nec refert sm Jo.siue in sole fuerit natus:siue extra solũ:qr tãꝙ origina rius ad terrã illã reducēdus est quã pater suscepit colendam.

¶Coloni palestini sunt de palestina puincia dicti.

¶Coloni partiarũ.sm quosdã dicũtur illi q terrã colunt pro parte dimidia vel tertia:sm sterilitatē terrarum:& sm Jo.nullũ ius habēt statim fructibus a solo separatis.Et ille dicitur pprie partiarius qui cōducit rem rusticã pro cōmuni damno & cōmodo. Et cō petit contra eum actio pro socio.

¶Colonus simpliciter sm Joã.dicitur q sub certa annua mercede in pecunia numerata predia colēda accipit. Nam sm eũ nō esset locatio sine pecunia ff.depo.l.j.§.si quis seruum.

¶Colonus proprie dicitur qui rusticã rem cōducit nummis:& cōpetit contra eum actio prescriptis verbis siue in factum vbi.s.

¶Colonus ad nummum cōductus est ille.qui statim cũ fructus fuerint a solo separati vt vsufructuari' intelligitur:sm Jo.ff.de fur.l.si a apes.

¶Colonus superficiarius est qui areã conducit ea conditione vt sibi liceat in ea edificare:& domum tollere cũ voluerit.

¶Coloni partiarij sunt qui totũ agrũ suis expensis colunt : & ex fructibus prestant dño fundi quãtũ conuenit.

¶Coloni palatini:habet.C eo.tit.lib.xj.

¶Collatores dñr a conferendo:qr cōferunt in fiscum.siue ordinaria sit collatio:siue extraordinaria.

¶Collatio sm Azo.in sum.C.de col. est ius quo res quedã nō hereditaria fit hereditaria.i.redigitur in cōe Et dr collatio quasi in cōmune latio.Nam qd erat ppriũ:dr ibi medium:& cōfertur.i.cōmumunioni subijcit.Uel est cōfusio siue coadunatio rerũ cōferē tis in res cōes seu cum rebus cōmunib' diuidēdis:vt not in l.si soror.C. de col.Item sm Ful.in rub.C.e.ti.collatio est triplex.Una quã faciũt scholares disputando:& de iure disceptãdo:vt in aut.& si cōtra C.de fi.instru. Alia quã facimus bibēdo & comedēdo.Tertia q fit res coadunādo:& ista hic descripta est.& in tit.de coll.

¶Collatio instrumētorũ est qñ duo instrumenta inspiciuntur & examinant simul vtrum in vno ita sit sicut in altero:vel videatur per modum & formam scripture effectus eius.

¶Collectaneus idem est ꝙ consurgēs sed collectaneus.i.condormiens alacte primus.secundus autem a lecto nomen habet.

¶Collega sm Isid.dicit a colligatione societatis vel cōplexu amicitie:& est idem ꝙ solidalis in officio alterius paris potestatis.

¶Collegiarius etiam est vnus ex talibus socijs.

¶Collegiati dñr aliqui qui sunt de aliquo corpore.i.cōgregatione vel artificio hoc velut pistorum:fabrorum:monachorum:& quorũdam aliorum collegiũ habentiũ:qui etiã dñr chartepatri: qr eorũ noia scribebantur in charta vel matricula patrie:vt.C.de coll.lib. xi.in rub.Scribebãtur autē pro eo vt patrie fierent incorporati.Uel dicebãtur corporaliter emētes chartã.i. locũ cuiqꝫ p chartã assignatũ :vt in ei' locũ surrogent:& patrie fiant incorporati:sꝫ Accur.ibidē in.l.vnica.

¶Collegiũ est ꝯgregatio quã ad min' tres facere pñt.Nã duo faciũt cōgregationē:collegiũ tres:populũ decem.

turbam.xxv.gregē.v.porci:vel decēꝫ oues.vt no.Ber.de elec.c.i. Et collegia licita ⁊ approbata in q̄bꝫ in q̄bꝰ habēt iurisdictionē ⁊ quo ad ea que ad ep̄os collegiatos pertinēt pn̄t fa cere statuta:vt no.in gl.fi.C de iurif. om iud. Et expressius.C.de cōsti.pec. l.ij in fi.per Bar.in.l.oēs populi ff.de iusti.⁊ iur. Item collegio nō approbato nō relinquit in testamento.l.collegium.C.de hered.insti.⁊ de licito vel illicito.l.i C.de sacrosanct.eccl.de ex cessi.prelat.cum dilecto.⁊ per Bart. ff.de colle.illici.

¶Collaterales dr̄ qui se attingūt vel sibi attinent trāsuersaliter per lineā collateralē nō per lineā rectā ascendentē vel descendentē: vt cōsanguinei vel cōsimiles. Dicuntur etiā col laterales generaliter oēs equaliter quasi lateribus considentes

¶Collobiū est toga vel vestis sine manicis.

¶Collectiua dictio dr̄ q̄ significat collectiue ex sua impositione:q̄nqꝫ etiā ex significato sumpto aliūde ex qualis alia materia subiecta significationi:verbi gr̄a ibi:oēs ferūt lapides vel trabē:significat collectiue. l.ita vulneratus.ff.ad.l.aq. Sꝫ ibi oēs student auaritie:significat distributiue Ratio q2 in primo exēplo ex vnitate lapidis sumit significatū verbi:sꝫ in scd̄o exēplo sensus est q̄ąlibet homo studet auaritie. Silr̄ hic oēs hoīes aut sunt liberi aut serui.insti.de iure perso.sm materiā subiectā nō patit sensum collectiuū:q2 falsū est q̄ oēs hoīes sunt liberi:vel serui:q̄ꝫ aliqui liberi sunt ⁊ aliqui serui.sed in.l.si ne cessaria §.si annua.ff.d pi᷑.act.sumitur dictio vnaqueqꝫ collectiue:vbi si stipulatus sū᷑ triginta mihi solui an nua bima trima die i quolibet anno in trib᷑ mihi solui dece᷑ ⁊ pi᷑nus ac cepi:deinde pactū est appositū q̄ si mihi vnaquaqꝫ die pecunia soluta nō esset:mihi vendere pi᷑nus liceret dicit tex.q̄d pecunia nō soluta vno ter mino scꝫ primo vel scd̄o:nō licet vendere pignus:sed oībꝰ terminis pre teritis. Et sic illa vba:vnaquaqꝫ die significant collectiue:scꝫ oīm termi norū simul. Dicitur ergo collectiua dictio que significat collectiue p mo dū eiusdem corporis: vt sunt turba: domꝰ:grex:peculiū:collegiū. heredi tas:ciuitas vniuersitas:cōmune ⁊c. Itē dictio quisqꝫ est collectiua:ibi. Titius ⁊ seius pro quāta parte q̄sqꝫ eo᷑ me heredē fecerit:heredes mihi sunto.l hoc articulo.ff.de here.instit. q2 enim refert ad vtrūqꝫ: collectiue dicitur.tn̄ ex subiecta materia (scilicet institutionis) sumitur q̄nqꝫ signi ficatū distributionis. De hoc in.l.fi. C.de impu.⁊ aliis subst. ⁊.l.si filia bꝰ §.i.ff.de lega i.⁊.l.si fuerit.ff.de rebꝰ dub hoc ponit Bar.in.l.hoc articulo pre al.ega.

¶Colles intelligūtur homines inferioris sorte.C.de sum.trini.l.i.in prin.su per verbo collis.

¶Collirium est vnguentum ad oculos insti.de re diui.§.cū ex aliena.⁊.ff.de acqui re.domi.l.adeo.§.cum quis.

¶Collisum argētum quid sit.vide.ff.de auro ⁊ argen.lega.l quintus.ij.§ cuꝫ aurum.

¶Colluctatio fit duꝫ aliqui simul luctātur pugnis vel calcibꝰ:vel veriusq̄ pugnātes nō stant certo loco.ff.ad.l. aquil.l.qua actione.§.si q̄s colluctatione.in glos.

¶Coluber dicitur quasi colēs vmbras vel hymbres:quia fit lubricosus.

¶Collusio fm Bert.in glo.in.c audiuimus.de collu.dete.⁊ c.cū.clerici.de cēsi.est inter actorē ⁊ reum latens ⁊ fraudulēta cōuentio per quam alter in iudicio superari se pmittit:qua in teruueniente fm Hostiē.in sum aliq̄ delicta remanēt impunita:⁊ etiā cō mittuntur.⁊ fm Azo fit per procuratorem ⁊ aduocatum causa᷑ qui se in lite superari patiuntur:⁊ fit p princi pales personas in similibꝰ tam in ciuili causa q̄ in spirituali:vt in.d.c.au diuimus In ciuilibus autē fm Azo. fit impune:vt q̄ñ quis per collusionē patitur seruū vel libertū ingenuum pronuntiari. et hoc ideo ne per ta

les degeneres inquinaretur amplissimus ordo senatorum.

¶ Comma grece diuisio. Chomata .i. ad geres. ff. de extraor. cri. l. pe. §. pe. z ibi nota.

¶ Commentarius est ille qui causa cõmentatur vel scribit.

¶ Comminctor aris est cõponere vel fingere seu glossare.

¶ Commentũ significat deceptionẽ vel occultum seu malitiosum tractũ. de. restit. in integ. c. j. li. vj. xxxviij. distin c ij. de testit cogen.

¶ Comes orientis secundum Azo. in sum. eo. fortе erat procurator rei fi ce faris quas habebat in oriente.

¶ Comes palatin⁹ dicit̃ qui curaʒ gerebat precipuã vt missoꝶ notarioꝶ z iudicum negligẽtiã argueret: z a ꝓuincialib⁹ tributa exigeret: z ꝯsueta deposceret: ita ꝙ non in prouincialib⁹: sed precipue iussus est vt iudicibus z eoꝶ officialib⁹ precepto immineret z superesset. C. de offi. comi. sacrarum largitionum. z de offi. re. pro.

¶ Comes rerũ priuataruʒ ẽm Azo. erat forte ꝓcurator cesaris in priuatis rebus: z ẽm eũ etiã fuit illustris. Alij dicũt ꝙ priuati commodi z fiscaliũ rerũ habuit administrationem: vt eas conseruaret: z eis negotiaretur.

¶ Comes sacrarũ largitionuʒ ẽm Azo. erat ille per quẽ principes sua stipẽdia largiebant̃: z hic forte erat ꝓcurator reipublice q̃ grece logista nũcupat̃ z illustris erat. Alij dicũt ꝙ per hũc īꝑator libertatẽ suã z magnificẽtiã exercebat: z largitudinẽ agebat.

¶ Comes sacri patrimonij erat qui imperatoris procurabat patrimoniũ: z in hoc differt a comite rerũ priuataꝶ q: hic tenet custodiã reruʒ priuataꝶ z exercet negotiatiõẽ circa mobilia sed ille patrimoniũ z immobilia procurat: z hec differentia p̃sumit̃ ex verbis. C de offic. comi. re. priua. z. ff. de offic. procu. cesſ. l. j.

¶ Comites cõsistoriani sunt illi qui steterũt ī ꝑncipis ꝯsistorio q̃ dici meruerũt et spectabiles: z ꝓcõsulib⁹ eq̃parabant̃. C. de cõsisto. li xij. l j. Uñ cõsistoriani dicebant̃ q̃ p̃erãt castris ꝑncipis ordinãdis: z erant plures z eligebant̃ decani de cõsistorianis z ministerianis: vt. e. ti. ꝑal. Alio mõ cõsistoria dicebant̃ castrẽsiarii: z apud nos hodie castellani vocant̃: z lʒ apõ alios vocẽtur oẽs quibus ꝓuisum est de certis redditib⁹ vt in castro aliquo pro defensione z custodia commorẽtur. de cõ. mil. z qui prouincias regunt zc. vide. C. lib xij. cum suis ti.

¶ Comminus .i. statim vel ad minus. ff. de pig. ac. l si qua. z de rei vẽ. l. si a bonafide. z de verb. obli l. cõtinu⁹. Aliq̃n cõmin⁹ exponit̃ .i. tota ea die. C de fru. z lit. expẽ. l. terminato z ibi no. z. ff. de re iu l. paul⁹. vel cõmin⁹ .i. ꝓ pñsentialr̃. C. de le. l. si imperialis. in princ.

¶ Comitariẽses milites dr̃ comitatẽses dñr milites stipẽdiarij: a comitatu dicti: q: militãt ñ soli. s; i comitatu.

¶ Comitariesis dr̃ custos in carcere positoꝶ. ff. de ori. in. l. ij. z. C. de custo. reo. l ad cõmẽtariẽseʒ: vbi talis punit̃ tali pẽa cũ socio suo q̃ punit⁹ fuisset aufugiẽs ex negligẽtia eoꝶ nisi ex necessitate ꝓcul ab offõ egerit: q: tũc adiutor eius pari pena constringitur

¶ Cõmẽda est custodia ecclesie alicui cõmissa. c. nemo deinceps. de elec. lib vj. vbi bõa gl. de cõmẽdis cũ multis questionibus. in. c. dudum. de elect.

¶ Commendatarius dicitur nudus minister. vt patet in. l. lucius. ff. depo.

¶ Commende est verbum importans fideicommissum. Bar in. l. fideicõmissa. §. si ita. ff. de leg. iij.

¶ Commendare est deponere. ff. de ver. sig. l. commendare. ff. depo. l. lucius. z. xxij q. ij. ne quis arbitretur. Etiam capitur pro laudare. vt in gloss. preallé.

¶ Commodatũ est alicuius certe rei ad aliquẽ specialem vsum gratuita facta cõcesſio. Adde ad certũ tp̃s tacitum vel expressum ẽʒ Jo. an. in. c. vnico. de comio. z differ a p̃cario p vsum specialẽ: itẽ q: p̃carium nõ põt reuocari nisi tpe expleto: sed cõmodatũ nõ põt reuocari nisi expleto vsu ad quem datur. Itẽ cõmodatum solum in mobilib⁹ reperitur: precariũ vero

etiam in immobilib⁹.instit.qui.mo. contrahi.obli.§.item cui res.ver.cōmodata autem res.Et dicit facta con cessio:nō autem translatio:qr is qui commodat:dñium possidet.ppriearē retinet.ff.eo.ti.l.rei cōmodate.Dicit gratuita:qr nulla merces interuenire dz:alias si merces interueniret: tunc res transfret in locationem vel in contractum innominatum do vt facias.inst.locati.§.j.z mādati.§.vlt.

¶Commodare est rem ad vsum alicuius ꝙdiu velit concedere.

¶Commodatarius est ille cui res aliqua dat vtēda:vcz ipsum cōmodatū.

¶Commodati actio.require.S.actio commodati.

¶Commodum fm Isid.li.v.est illud qđ est nostri iuris:z etiā ad alios temporaliter translatū est cum modo tpis ꝙdiu adud eos sit:vnde cōmodū dicitur etiam alio noīe commodatum.

¶Commercium secundum Isid.li.v.est deriuatum a mercibus:quas res venales nuncupamus:vnde mercatus dicitur cetus multoꝝ qui res emere vel vendere solēt:z est commercium quasi cōmutatio merciū.Etiā dicit copula:dicēdo: carnale commerciū.

¶Comestor vel comessor idem est quod gulosus.

¶Comminationes sunt mine per iudicem imposite:nec tamen habent autoritatem rei iudi.secundum Azo.

¶Communi diuidūdo fm Isid.li.v.est inter eos quibus res cōis est q̄ actio iubet postulātibus his arbitriū dari:cuius arbitratu res diuidatur.Require.S.actio commu.diuidundo.

¶Cōmunia prediorꝫ.Require.J.pdiorū.

¶Communia de vsucapionibus.Require.J.vsucapio.

¶Communia de successionibus.Require.J.successio:z inuenies.

¶Cōmeatus dicit licētiarius vel recōmēdatio seu remuneratio ipsis licētiatis tpe licētiature facta:vt in epistola Alex.mag.z Arist.legit.z est qđ vulgo dicit cōduct⁹ liber.i.trāsit⁹ a commeādo descēdens:vt ibi dr optimis nos susceperunt commeatib⁹.

¶Comedia.i.villana locutio:vt in gl.c.nō li.ha.metr.lo.sua ad extraneā cōferre.in rub.li.xj.Itē est dignitas:sed fm Donatū est rusticana laus siue cātilena.a come.i.villa:z ode.i.cantus

¶Comēdatitie litere sunt dimissorie q̄b⁹ cleric⁹ dimittit z absoluit a potestate sui epi:in quib⁹ perhibetur de vita z in ordinib⁹ illius testimoniū.

¶Cōparatiuus capit interdū pro positiuo:vt latt⁹.i.late.c.auaritie.de ele.li.vj.similiter.c.lz.ppe fi.de accu.ibi: potius.z.c.si pignorationes.de iniu.ibi districti⁹.i.districte.Sicut interdū positiuus capitur p cōparatiuo: vt in epo.c.xvij.Bonū est confidere in domino:ꝙ in homine.Bonum est sperare in deo z c.ibi bonum.i.melius.

¶Compēdiosa.hec dictio significat substitutionē q̄ sub cōditiōe mortis alia multa ꝯplectit tpa seu longū tps:qđ dicit post puberē etatē.Et dr ideo cōpendiosa:qr sub verboꝝ compendio plura complectit tpa:z q̄nq; plures substitutiones.facit.l.meuius.§.duorū ibi orationis cōpēdio.ff.de le.ij.z.l.precibus.C.de impu.z ali.substi.Et hoc prout adaptatur illud significatum:quia potest ad alia adaptari:vt aliter significet prout verbum cui adaptaretur significare dictaret.vide.J.substitutio compendiosa.

¶Competere dicit cū ius est ad petēdū illud qđ petit.no.in gl.ff.de dā.infec.l.damnū.in prin Itē cōpetit exponit.i.conuenit:vt in aut.de equal.dot.§.quia vero.z.ff.ad velle.l.he actiones.

¶Competenter.not.gloss.xxiiij.q.iiij.votum z vide quod not.de ver.signi.c.fin.lib.vj.super verbo cōtempserit.

¶Cōpilator fm Isido.lib.x.est ille qui aliena dicta suis pmiscet.Et sic solēt pigmētarij in pictura diuersa mixta cōfundere.Vñ illud Hora.Pictorib⁹ atq; poetis.Quidlz audēdi semp fuit equa ptās.hoc scelere quōdā accusabat Mātuan⁹ ille vates cū quosdam ꝟsus Homeri trāsferēs suis pmiscuisset:z cū ꝯpilator veterū ab emulis diceret:ille rñdit magnarū esse viriū: clauā a manu Herculis extorquere.

Complures qui dicantur: vide Bar. in.l.1.C.si rector prouincie.
Conclusio est terminus exclusiuus probationum & allegationum. Pa-nor.in.c.cum dilectus.de fi.instru.in fi.
Concubina sumitur duobus modis. Primo dr illa quam quis cognoscit fornicario affectu. & talis non impedit ordinis promotionem. Secundo dr illa quam aliqs cognoscit vxorio siue materiali affectu: & talis impedit p mouendum ad sacros ordines.xxxiij.dis. si quis de laicis.de presum.c.illud.de clande.despon.per totum. Item concubina s3 Azo.in sum.e.ti.constituitur sola intentione animi: & ab eo qui q non potest vxorem ducere: vt ecce p̄fes mulierez quandam de prouincia non duceret vxorem: tn̄ potest habere concubinam. Potest autem scdm leges: vt ipse Azo dicit eas solas habere mulieres sine metu criminis: in qb' stuprum non committitur: sicut in virgine: vidua: & minore.xxv. annis. in quibus stupum committitur.
Concubinat' est crimen mere eccl'ia sticum: vnde debet puniri per iudices ecclesiasticum: non p secularem. Feli. c. ecclesia scte Marie. in. col. l. alias xliij. ver. decimoseptimo. consti. Adde q crimen concubinatus non debet puniri per iudicem secularem: qr s'm leges non est crimen. l. in concubinatu.ff.de concu. & de hoc tantum cognoscit ecclesia: s'm omnes scribentes. vide. Fed. de senis consi. suo. clij. Jo. an. in reg. sine culpa. de reg. iu. in. vj. et Abb. in. rubri. de adul. & in. c. per venerabilem. in. xij. col. qui fi. sint legit. & in. c. cum venissent. de inst. in fi.
Conclaue dr cella vel thalamus secret' ad quem p multas claues venit. vide. gl. in verbo conclaue. l. qd concla ue.ff.de dã. infec. & ideo in electione pape cardinales intrant conclaue.
Confessio facta alicui de aliqua re: respicit personam cui fit: non aut ipa rez: adeo q finit morte ipsi' cui facta est: nec ad heredes ei' transmittit: nisi in ipsa confessione fiat mentio de heredibus. l. cum seru'. §. si quis. ff. de leg. j.
Confirmatio est iuris pri' habiti corroboratio: vt colligitur de fi. instr. c. inter dilectos. Alio modo est sacramentorum administratio: sc3 in fronte chrismatis assignatio. Et fit confirmatio primo modo dicta his verbis. Confirmamus te sicut rite possides: vel sicut iuste prauitate facta est electio: vel sicut prouide facta facta est.
Confirmare est alicui iuri vel facto firmitatem prestare.
Conjectura est verisimilis ratio suspitionem inducens: non de necessitate personam vincens.
Coniunctio qnq ponit p disiunctione: vt cum dr mihi herediq meo. ff. de v. bo. sig. l. coniuncti. & disiunctio qnq pro coniunctione: vt. ff. eo. l. sepe.
Concurbita est verbum iniuriosum: vt no. ff. de his qui. vt indi. l. sed inimicitie. in gl. Alias est concurbita: & cito crescit: nec videtur quomodo. insti. de re. di. §. preterea.
Conditio est dispositionis suspensio ex euentu incerto futuro ei apposit: in quem euentum ei' dispositionis facta e collatio. ff. si cer. pe. l. itaq. v. g. pmitto: vel lego si titi' fuerit consul. hec dispositio est conditionalis: est incerto apposito si titi' &c. Et p hoc dispositionis vel legati fit suspensio: & eueniente casu quo titi' fit consul purificat: & no plus suspendit. inst. de v. sig. §. ex conditionali. & ff. de cod. & demo. p totu. Pot aut capi conditio dupliciter. Uno mo p temporis suspensione qd solet apponi in contractib': aut vltimis voluntatibus. de quo in tit. preal. de codi. & demon. & in ti. de codi. institutionum. Secundo modo qn aliqd solutum est: & illd intendim' repetere: & appellatur condictio quasi soluti repetitio. de ista tractat in ti. de codi. ob cau. data. & ti. seq. et de sui natura non solet dari dno: qr repetitio psupponit dnium ee transflatum. l. si. ff. de vsufru. ea re. que vsu consu. Et hec conditio pncipalr est duplex: vna generalis concurres cum qcunq actione ex qua certum petit. l. certi condictio. ff. si cer. pe. Alia est q diuidit i multa mebra: scilicet in condictionez ob cau

faz ob turpẽ causam indebiti: siue causa furtiua ꝛc. de quib⁹ omnib⁹.j. dicetur. Et nota cõditio differt a mõ ꝛ a causa: ꝛ a demonstratione: fm gl. in rub. ff. de condi. ꝛ demon.

¶ Cõditio est legati cui⁹ de futuro de defect⁹ seu cõfirmatio pẽdet suspensio: ꝛ ibi legati ponit exẽplariter: ꝛ sic nõ restringit quin conueniat alijs a legato: quia exẽpla nõ restringũt regulã. l. dãni infecti stipulatio. ff. de dã. infec. bar. sic diffinit. Cõditio est q̃dã euẽt⁹ futurus in quẽ dispositio suspẽditur. ꝛ intelligitur de euentu in facto: vel in re. l. multũ interest de cõdi. ꝛ demõ. Et cõditio est affirmatiue vel negatiue. l. in testamẽto. e. ti. Et dicit futur⁹: qꝛ de preterito ꝛ presenti ꝓpe nõ est cõditio: qꝛ nõ suspẽdit. l. cuz ad presens: cum duab⁹ sequen. ff. si cer. pe. bal. vo sic diffinit. Est adiectio quedaz per quã dispositũ habet in sui esse pẽdentiam: existentiam vel defectuz. Et hec generalis est ad omnez conditionez inductiuam: ꝛ extinctiuam: de preterito presenti: vel futuro. Petrus de perusio sic diffinit. Cõditio est verboꝝ adiectio in futurũ suspẽdentium: fcõm quam dispones vult despositũ regulari. Significatur aũt conditio per dictionem si: vt in exẽplo: lego si titius fuerit consul. Itez per aduerbium cum. vt dicẽdo cũ titi⁹ consul fuerit Sed est differẽtia inter si ꝛ cum: nõ quo ad conditionez faciẽdã: sed quo ad modum significãdi: qꝛ dictio si: significat ꝓncipaliter cõditione vel suspensionez ꝛ per cõsequẽs tempus dilationis ꝛ dispositiõis in euẽtum futurum. Et quia ille est incert⁹ ideo cõsecutiue suspẽsionez significat. l. si titio. ff. qñ dies leg. ced. ꝛ. l. q̃ ꝓmisit. ff. de condi. ꝛ demon. Item dictio nisi significat cõditionem: vt vẽdo tibi librum pro decẽ: ita q̧ vẽditio valeat ꝛ perficiatur nisi ali⁹ cõditionem meliorẽ intra mẽsez faciat. l. ij. cum ibi notatis. ff. de in diẽ adiec. Itẽ dictio alioquin cõditionem facit: vt promittis mihi scribere librũ intra mensez alioquin decẽ nomine pene. naz sensus est: si nõ scripseris ꝛc. l. si finito. §. ex hoc edicto ff. de dã. infecto. Itẽ in dictione alias: quia eodem mõ exponitur: id est si non scripseris. Item in dictione siue dicẽdo: ꝛ mitto si nauis ex asia venerit: siue titi⁹ cõsul fuerit. Et que illaruz cõditionũ disiunctiuarũ prior fuerit: purificat dispositionez. l. si ita quis stipuletur. ff. de verboꝝ obliga. Itẽ in alternatiua: vt dicẽdo. aut relinquas predia ꝓpinquis aut libertis. l. cũ pater. §. penul. ff. de leg. ij. nã sensus est: si non sunt propinqui: veniant liberti. ꝛ hoc significato sũpto ex maiori affectiõe propinquoꝝ: quib⁹ testator ꝓmo derelinquere voluit vt pꝫ ex ordine scripture. Item in aduerbio quãdiu: vt ibi ꝓmitto vel lego singl'is annis decem quãdiu res meas vel heredis mei gesseris: nam sensus est. si gesseris habeas decẽ. l. pf. §. fi. ff. de cõdi. ꝛ demõ. Item in dictiõib⁹ quoad donec quousq̧. qꝛ idẽ significant. Item in dictione dum dicendo lego vxori dum cum filio meo erit. l. q̃ concubinã. §. vxori. ff. de leg. iij. Idez in dictione quãdocunq̧: vt vir legat vxori quãdocũq̧ filios habuerit. l. cũ vir. ff. de. conditio. ꝛ demõstra. Idem de quandoq̧: vt lego pupillo qñ nupserit. l. pupillo. ff. de le. ij. Idẽ de vbi dicẽdo: lego filio vbi nupserit. l si ita scriptuz. §. j. ff. de lega. ij. Idem de quaten⁹: vt lego quatenus heres me⁹ erit: quia sensus est: si in toto vel in parte. l. sticbuz. ff. de leg. j. Idez de postq̧ ꝛ ad: vt lego ed tempus liberorum. l. si vit vxori. ff. de condi. ꝛ demõ. Item de prepositione cuz: vt ancilla cuz liberis libera esto. intelligẽdo q̧ ancilla libera nõ fit nisi cuz liberis. l. si ita fuerit. ff. de manumissis test. Idẽ de in: vt lego titio in disciplina. l. nec solũ. §. si in habitatiõe. ff. qñ dies legati ce. Ida in nomine: vt promitto tibi partuz agnetis: vel fruct⁹ fundi talis. l. interdum. ff. de verbouꝫ obligat. et. l. j. in fine. de cõditio. et demonstratione. et pendet dispositio ex icerto futuro euẽtu:

ia est pariat:vel fruct⁹ si crescāt.Idē pmitto centū nomine dotis:idest si matrimoniū sequatur.l. si stipulatio nē.ff.de iure do.quia dos sine matrimonio esse nō pōt ergo sic intelligit̄. Idē donatione cāmortis.l.si mortis causa.ff.de dona.causa mor.⁊ hoc ex natura hui⁹ cōtractus q̄ procedit:ex cōmuni modo sic agēdi. Idem in pnomine vt vestē que mea erit lego l. nup.ff.de leg.iii.Idē de quisquis.:vt quisquis mihi heres erit:sit heres filio meo.l.qui liberis §.hec v̄ba.ff.de vulgari substit.Idē ō quisq̄:vt. titiū ⁊ seium pro quāta parte quisq̄ herede me fecerit:ipsum instituo.l.hoc articulo.ff.de heredib⁹ istituēdis.Idē ō qui:vt qui pri⁹ ascēderit capitoliū.l. si fuerit.ff. verborum obligatione. Idem de quicūq̄.vt quicunq̄ pfessus fuerit.⁊.l.hoc edicto.ff.ō iure fis. ⁊ hoc ex significato non tantum p nō minus sed verbi futuri tpis.l.ii.ff. de here.institu.Similiter ibi emo pisces qui capiētur.emptio est conditionalis.idē ā participio:vt acceptis cētum a titio:instituo eū heredē.l. testatore.ff.de cōdi.⁊ demonstratio. Nā licet acceptis sit preteriti tēporis:tamē significat ibi futurum scili si accepero.⁊c.Idē ibi lego stichum futurum meum.argū l.stichum.ff.de leg.i.Idē in gerūdio vt sum institutus adeundo repudiante titio.l.si tu ex parte.ff.ō acquirenda heredi.Idē in supino.vel lego vel promitto emtibus speciarium i die dominico:⁊ sic de similibus.

¶ Condictio multiplex est. Nā quedā est conditio certi: que competit ex omni causa ⁊ omni obligatione ex q̄ aliquid certū petitur: siue excepto cōtractu:siue ex lege aquil.agat̄:siue suo nomine:siue hereditario obliget̄ Unde manifestū est quod ista cōdictio cōcurrit cū actione mādati:depositi:⁊ ceteris vbi quid certū petit̄. Et ideo s̄m diuersitatē causarum nūc re:nunc verbis:nūc eliteris:nūc cōsensu contrahitur:nunc etiā ex cōtractu:nunc ex quasi contractu:nūc ex delicto cōpetit.immutata tamen pecunia:sola ista compet̄it.

¶ Condictio ex lege s̄m Azonē eodem titulo locū habet quādo seu q̄ties ex noua lege surgit obligatio nec in eadē lege cautū ē quo genere actionū experiat̄:que pro varietate causarum:nunc ex cōtractu:nunc ex debito nascitur:⁊ sic nō statuitur vel cauetur qua actione agatur.

¶ Cōditio furtiua cōpetit domino rei, contra furem eiusq̄ successores ad ipsam rem prosequendo vel estimationē ei⁹ quāti pl. rimi fuerit postq̄ ablata fuit.eo quod fur semper est et fuit in mora.

¶ Cōdictio indebiti cōpetit ei qui per errorem indebitā pecuniā soluit alicui credēs ei teneri : cū nō teneatur vel cum a pcuratore suo soluta esset ipso ignorāte. Est ergo condictio indebiti secundū Azonē in sum.eodē titu.postq̄ soluta indebita repetuntur siue per ignorantiam facti etiam nō probabilē:vt quia errauit quis in facto suo : siue per ignorātiam iuris talia indebita soluantur quia ignorātia iuris non debet alicui nocere in damno vitando : vt. ff. de iur.⁊ facti igno.l.iuris ignorantia.

¶ Cōdictio liberationis competit ei q̄ quod omnino non debuit promisit.

¶ Condictio ob cām datorum secundū Azo. eo. titu. competit ⁊ locū habet vbicūq̄ duo cōtractus innominati interueniūt scz do vt des:facio vt facias. In illo aūt cōtractu innominato.s.do vt des:datur actio de dolo. Et pūt alii dicunt:tūc cōpetit ad rē petendā q̄ ob causam honestā: vtpote in causam futurā vel pteritā data est causa non secuta.pōt enim cōdici eā nō secuta si penituerit dantē re integra.Si vero dedisti:decem:vt donoriā frem: ⁊ aliquid quod erogaui ad profectionē exprimam: habes cōdictionē.ita tū vt prestetur mihi indēnitas. Quia autē ex obligatione q̄ re trahit̄ et nō consensu perficitur hec cōditio minima est:q2 res ad aliquē pfecta sine cōsensu vt infra ⁊tra cā

dem assensum petitur et repetitur.

¶Cōditio ob turpē cām est per quā repetim⁹ ea q̄ dedim⁹ alteri causa non secuta ob quā data sunt: si turpitudo tātū ex parte accipiētis vsetur. Alioquin si ex parte dātis ⁊ accipiētis: repeti nō potest. qꝛ in pari cā turpitudinis potior est cōditio possidētis. c. in pari. de reg. iur. lib. vi. et s̄m Azo. eodem titulo ponitur exēplum. Ego dedi tibi vt sacrilegiū non faceres: ab hoc enim debuisti abstinere nullo tibi dato. Et ideo etiam causa secuta possum petere quod tibi dedi.

¶Cōdictio ob causam. hāc cōdictionē parit res apud aliū ꝯstituta siue ab initio: siue iā: siue postea ꝑuenit ad eū ex iusta causa postea ad instātiā redijt vt chirographū apud creditorē debitor post debiti solutionē recipit. Sed hāc cōdictionē ob cām putāt q̄dē ex cōtractu ꝑuenire: qꝛ non cōpetit nisi aliꝗ cōtractus precedāt. Aliꝗ ex quasi cōtractu credūt descendere: ad similitudinē cōdictionis indebiti: quia qui ob causam condicit actori: primū contractum dissoluit.

¶Conditio sine causa competit: qn̄ aliquid ꝑmo ex iusta cā est apud alterū sed postea ꝑ aliquē effectū esse nō debet. Vbi gratia: mutuasti mihi centū feci tibi instrumētū in quo ꝯfessus sum me tibi teneri: soluo tibi: modo istrumētū obligatoriū est apud te si ne cā ꝑ quā repetā ipsum. Cōpetit ergo ꝯdictio sine causa: finita causa ex qua res ad aliquē ꝑuenit ex cōtractu q̄ iā finit⁹ est: vn̄ vr̄ descēdere. nec inde qđ expirauit: adhuc cām subsistēdi habere. Itē si sine causa penes te res est quā nō habes ꝑ cōtractū: ⁊ ita nec ex cōtractu: nec ex maleficio es obligatus mihi. Etiā locū habet vbicūq̄ sine causa aliquid qđ apud te est mea inter me habere.

¶Cōdictio triticaria gn̄alꝭ est: de alijs rebus omnibus competens preterq̄ de pecunia numerata: siue soli mobiles: siue immobiles sint. Ideoq3 fundus ⁊ vsusfruct⁹ ⁊ cetere seruitutes prediōꝝ per ipsam repetūtur. Rē aūt suā nemo petit hac actiōe nisi ex certis causis: vt ex causa furti vł rapine cū itaq3 sit generalꝭ hec cōdictio. vt cōdictio certi: i multis alijs cōpetet.

¶Cōditiones generales semper in pactionib⁹ includūtur ⁊ intelliguntur: vt pote si deus voluerit: tres in codē statu permanserit: ⁊ similia: vt not. in glo. verbi intelligēda de rescrip. c. ij. ⁊. c. quemadmodum. de iureiur. cum similibus. Et not. q̄ cōdictio in legatis nō retrotrahitur s3 Bar. in. l. j. §. serui. ff. ad falc. ⁊ pro sua opinione facit tex. i. l. si filie familias. ff. ex q̄. cau. in pos. ea. Bal. tamē cōtra: et dicit qđ ille casus. §. serui est specialꝭ. ergo in cōtrariū est ius cōmune. ⁊ ꝑ ista opinione facit. l. si. filius. ff. de vb. obl. S3 isti legi posset respōderi q̄ loquatur in cōtractibus: secus in vltimis voluntatibus: vt in. d. l. si filiefamilias.

¶Conditionalꝭ stipulatio. require. ĩ. stipulatio. Et ponunt tales versus đ cōditiōe. Si ius dicet: si res peiorare timetur. Si ꝑ transf. detur: si solues certus habet Si res furetur: res sine duplando legetur. Si non debetur: sed pro debito numeretur. Si quid soluetur. his casibus non repetetur.

¶Condicere est rē suā in iudicio petere: personam pulsando: vel inquietādo: ⁊ ipsam dicēdo obligatā sibi esse ad aliq̄d dādū vel faciendū. Unde dicit indebiti cōdictio. ⁊ tractū est hoc vbū a veteri obseruatiōe: qꝛ olī erāt in vsu solēnia vba. q̄ oportebat actorē cū litigabat corā iudice cōdicere. i. simul dicere qn̄ litigaret: vt si caderet a syllaba: caderet a tota causa. Et qꝛ in ꝑsonalibus actionibus hoc obseruabat: iō ꝑsonales actiōes dicebāt ꝯdictiōes. Deide ꝑfata solēitas in dissuetudinē trāsijt: hoc tn̄ nomen adhuc remāsit vt ꝑsonales actiones adhuc dicāt ꝯdictiōes: q̄uis non sit necesse hanc solēnitatē obseruare: et hec vba cōdicere. Et ex hoc dat. intelligi q̄ cōdictio nō est aliđ nisi ꝑsonalꝭ actio. Et ꝯdicere apđ ātiq̄s erat talē formā verboꝝ vt conditionē indebiti: vel cōdictionē ob causam da

torum: vel similem formam verborum tanquam nomen actionis exprimere: quod hodie sublatum est. Uerum hodie respro pe non condicitur nisi a fure: quia nemo condicit rem suam nisi a fure. §. idem iu lianus. l. si duo patroni. ff. de iureiu. Aliter etiam sumitur conditio in titulo de conditio appo. Et differunt conditio facti: et conditio iuris in testamenti: unde condictiones facti dicuntur que apponuntur a testatore siue sint conditionales siue potestatiue: Et vocantur facti quia habent voluntatem testatoris que est facti: quia omnes potentie anime .s. volitiua appetitiua: concupiscibilis: sunt facti vt. l. l. bone fidei. ff. de acquire. do. et de. his not. in. l. multum interest. ff. de condi. et de monstra. vbi illa dicitur facti: si nauis ex asia venerit: si titius consul factus fuerit. Et illa est iuris: si quis se filium familias existimet cum pater familias sit. et ibi hoc interest: quia in conditione facti non sufficit vera existentia: nisi concurrat opinio et scientia heredis vt adire possit sec⁹ in conditionibus iuris: vbi sufficit existentia et purificatio sine opinione et scientia. Et quod infertur quod mitti⁹ agitur cum lege quod cum hic. l. cels⁹. ff. de ar. et. l. multum interest preallegata. Item addo magnam esse differentiam inter conditio. et condictio. vt isti. de ac. §. sic namque. ff. re. amo. l. re rum amotarum. et no. C. de pact. l. legem. super vltimo verbo.

¶ Conducere dicitur ille qui rem aliquam ab aliquo data mercede vel promissa accipit vtendam. vnde. Conducit qui dat: sed qui locat: accipit illud.

¶ Conducti actio competit ei qui conduxit a locante vel locatore fundum vel predium aut domum: et competit ei ad hoc quod licat sibi vti vel habitare in re conducta. Item eidem competit contra locatorem actio contraria si aliquis expensas necessarias ibidem fecit aut vtiles. Require. s. actio.

¶ Confestim intelligitur cum prius vel quam prius poterit. l. ii. §. pe. ff. ad trebellia.

¶ Confessio est duplex: scilicet iudicialis: et penitentialis. Et ad hoc quod confessio iudicialis preiudicet: debet habere hec sex: vnde. Maior sponte sciens. contra se ius sit: et hostes. Nec natura negat fauor: aut lis: ius ve repugnet. Uide hoc cum allegationibus singulorum in glo. c. nos in quemquam. ii. q. i. in verbo confessus. et de confessio. c. ex parte. in gl. i. et in sum. hostien. eod. tit. §. qualiter. Et confessio iudicialis est certa et clara assertio id est responsio ei⁹ de quo queritur iure coram legitimo iudice facta. Et fit in iure tripliciter: scilicet ore: facti euidentia: et interpretatiue: scilicet contumacia c. null⁹ dubitet. de pre sump. Et preiudicat dum fit in iure: id est in iudicio coram iudice competente: et aduersario presente: quod intelligitur per dictionem hostis. s. posita. Item fit per lit. conte. nec fit contra naturam. vt cum occidisse quem viuit. nec de religiosa: nec in causa fauorabili: secundum Bar. in gl. preal leg. Et confessio facta in penitentia sacerdoti non facit fidem coram iudice seculari. C. de epi. aud. l. archigerotes. et ibi per doc. Sicut nec preiudicat confessio extra iudicium facta nisi causa adiiciatur: vt confiteor me debere tibi centum ex causa mutui. C. de non nume. pecu. l. generaliter gl. no. iii. q. ix. c. testes. §. de his.

¶ Confessoria actio. Require. s. actio confessoria.

¶ Confinia dicuntur ea que adeo sibi proxima sunt vt nullus medi⁹ paries interponatur: sed vrbana parietib⁹ distingui consueuerunt. Et ideo vbi non possunt dirimi fines occasione controuersiarum finitimorum permittitur iudicium finium regundorum .i. dirimendorum vel separandorum: quo casu opus est vt ex alterius predio alii adiudicandum sit: et is cui adiudicatur: pro eo quod ei adiudicatur: certa pecunia condemnandus est. actio enim fini. regundorum habet locum in rusticis prediis tantum: in vrbanis autem prediis locum habere non potest. quia vrbana predia sibi non sunt confinita: sed magis dicuntur vicina. ff. fi. regun. l. iiii. §. hoc iudicium.

¶ Confiscari est fisco applicari: vel in fiscum induci: vnde fisc⁹ est regius saccus in quem reducuntur bona damnatorum et proscriptorum. Unde dicitur. Facta est omnium bonorum confiscatio. Et

casus in quibus possunt bona alicu- ius c ofiscari post mortem suam: vide glo. et doct. in l. fi. C. ad l. iuli. maie- statis. Et qualiter formabitur sententia: est gl. insti. de heredi. que ab inte- sta. §. p contrariũ. Casus autẽ in qui- bus possit quis incarcerari: notat Bar. in l. i. de custo et exhi. reo. C.

¶ Conniuere est oculos claudere. et in- terdum ponitur pro dissimulare: vel pro parum dormire: vt cum dicitur cõ niuentibus oculis. Quandoq; cõsen tire vt conniuens consentiens dici- tur. Unde. Qui mihi cõniuet: oculis signum mihi prebet.

¶ Compensatio sm Azo. in sum. eodem titulo est debiti et crediti adinuicẽ: id est abvtraq; parte inter se ɔtrahẽ tes contributio. Dicitur enim cõpẽ- satio quasi cõmunis pẽsatio: ac si a- perte dicat lex nõ est nisi in ponderi bus et quãtitatibus cõpẽsandis. vel est debiti ad debitũ hincinde facta deductio: vt debeo tibi. xl. tũ mihi cẽ tũ. vñ peto a te centũ: tu deducis. xl. et nõ recipit pmutationẽ speciei ad quantitatẽ. ff. de leg. j. l. sed si certus. et l. si cõuenerit. ij. in princip. ff. de pu gno. act. vt deposui pecuniã in saccu lo in centũ ducatis depositarius mi hi totidẽ cõmodauit: et nõ põt tenere sacculũ me penitẽte: licet Bar. pe et Cy. ɔtra facit. C. depositi vel cõmo. l. fi.

¶ Comparare et emere differũt: vt no. l. illam ff. de contrahen. emp. et vend. et l. illi. C. de rerum permu.

¶ Compillare leges siue cõponere est leges ab aliis scriptas in vnũ volu- men redigere.

¶ Compita dicunt loca vbi plures vie cõueniũt simul: vt. xij. q. ij. de viro. in prin. ibi. per abruta itinera et cõpita.

¶ Compromissarius dicitur cui simpli citer vel ad tempus committitur vt eligat vice eorum qui compromit- tunt. vt extra de elec. c. quia propter. Nec est p omnia idem arbiter et com promissarius ad eligẽdum datus: vt ibidem c. sicut cum per formam. ibi- dem de re iud. cum ab vno lib. vj.

¶ Compromissum. i. arbitrium.

¶ Cõpromittere est causam executori vel executiuã ad dictamẽ arbitrorum dare: et sm dic. tũ recte rationis ɔtra que pte apposita explicari ab ipsis.

¶ Conchylia concha dicunt: inde con- chylegulus leges cõchas vel cõchy lia. C. de murile. l. q. autẽ patre. lib. xj.

¶ Coniugium idẽ est qd matrimoniũ. et dicitur coniugium: q: cõmuni iugo et equali coniuges vitã trahere de- bent licet aliquando dispari tractu.

¶ Cõiicere est ppẽdere vel presumere.

¶ Consequens id est comforme. iusti. de dona. §. est et aliud.

¶ Consequentia literarũ dicitur cõse- quẽs ordo scripture: scilicet quando scribitur sine titello vel titulis id est siue omnia abbreuiatiõe. Et dicit te- nor literarũ: seu tenorẽ dicimus tex- tum literarũ: ɔ quis titellis scribatur.

¶ Consensus et autoritas tutorũ. requi re. s. autoritas prestãda. et cõsensus est qdruplex: scz negligẽtie: cõsilij: coope rationis: et autoritati: aut palliati- is vel defensiõis. Et primo et scdo cõsen tiẽs minus punit q faciẽs: tertio equa liter: quarto vero plus. vnde. Cõsensus spernit: suadet: iubet atq; tuetur. Hic minus: ille minus luit: hic equaliter hic plus. De hoc gl. optima in. §. de offi. de lega. super versi. pari pena.

¶ Consiliarij dicuntur eo quod alter al teri suum prebeat consilium.

¶ Consilium est tractatus consulũ. Et cõsiliũ a grauibus et expertis est req̃ rendũ. §. q. j. estote. Et qui fraudulen- ter dat cõsiliũ. tenetur de dolo. et ɔtra eũ agi potest. Et dicitur a cõ. idest si mul. et sales saliũ: quia nõ est precipi tandũ consilium. l. distinc. ponderet. ibi Nos enim tẽpore indigemus vt aliqd maturius agamus: nõ. precipi temus consilia et opera nostra: neq; eorum ordinem corrũpamus. Item cõsiliũ dicitur hominis intentio. seu propositum: vt. ff. eo. si quid fur. §. j.

¶ Cõsiliũ est cõuentus aliquorũ tractã tiũ ardua causas totã christianita tem cõcernẽtes. Et dicitur a vbo cõ calare. i. ɔuocare. Uelacõi intẽtiõe di ctũ est: eo q existẽtes i cõsilio: i vnũ

dirigāt omnem mentis obtuitū. Uel
dr quasi considium. in. d. l. literaꝝ trās
eūte. xv. dist. c. i. Ubi etiam synodus
cetus ꝛ cōuentus exponitur. Et ibi
de quatuor cōcilijs in quibus dam⸗
nati sunt heretici. de fide catholic. ꝛ
sum. trini. perperam sentientes.

¶ Consistoriani. Require .s. comites.

¶ Consistorium idem est qđ ptoriū vel
tribunal: locus scꝫ in quo ius reddi⸗
tur ex more. Et est vulgare italoꝝ seu
lōbardoꝝ. cle. pastoralis. de re iudi.
ij. q. vi. anterioꝛuꝫ. de appella. ꝛ ex in si⸗
nuatione. Et dr a consisto consistis.
Hester. v. c. in pnci. Sedebat sup so⸗
lium suum in consistorio palatij.

¶ Cōstitutio speciali vocabulo dr impe
ratoris vel alterius principis qui cō
stitutionē facere pōt. ꝛ describit sic.
Est ius relatū in scriptis redactum.
Uel sm Gof. est ius scriptū. di. j. §. cū
itaqꝫ Dr aūt cōstitutio quasi cōmu
ne statū. Nā papa cū frib9 suis car
dinalib9: ꝛ ceteri plati cū capitulis
ꝛ cāonicis suis ꝯstōnes faciunt. de
sen. excō. inter alia. Et de his q̄ fiūt a
prela. per totū. Itē legat9: synod9 pro
uincialis: synod9 epalis: pnceps cū
procerib9: prefectus ptorio: populus
roman9: collegiū appbatū: capitu⸗
lū facere pnt cōstitutiōes sꝫ Gof. in
sum. eo tit. §. nāqꝫ papa. Et sunt qua⸗
tuor virtutes ꝯstōnum: vn̄. Quatuor
ex his virtutes collige legis. Per⸗
mittit: punit: imperat atqꝫ vetat. Nā
pmittit vt vir fortis petat pmiū. pu
nit scelera ꝛ delicta. Imperat ꝛ pci⸗
pit vt statuta canōica fuēt: vt clerici
reglare ppositū ꝛ honestū habitum
deferētes: cōtinēter ꝛ caste studeāt
viuere. Prohibet clericos secularib9
immesceri negotijs. Et ꝯstitutio cō
sulit q̄ virt9 pꝫ cōprehēdit sub pma.
nam qui consulit satis permittit.

¶ Cōstitutor dr qui pro alio se soluturū
pmittit: vel aliqua facturū: ꝛ alteri9
in se trāsfert vel suscipit obligationē.

¶ Cōstituere potest quilibet qui se pro
alio obligaturum promittit: vel obli
gat sm Azo. in sum. de consti.

¶ Cōspiratio est quedam fraudulenta
cōfederatio facta in preiudicium ali
cui9 persone vel dignitatis. xxij. q. ij.
si qs laic9. ꝛ est palea: ꝛ dr a simul spi
rādo: qn̄ scꝫ plures spirant fiant ꝛ tē
dunt in vnum. ꝛ fit sine iuramento: ꝛ
spū superbie ꝛ elationis: ꝛ omnis ta
lis est illicita sm gl. in. c. exhibita. de
iudi. Et qn̄ quandoqꝫ licita: iusta eo
approbata: vt si canonici cōspiret de
nō obediēdo prelato excōicato: vel
de nō eligendo indignū. in dubio tn̄.
presumitur illicita. vide xi. q. iij. c. cō
iurationem. ꝛ. c. cōspirationū. Nam
cōiuratio est pluriuꝫ in vnū iuratio.

¶ Cōsobrini dnr duaꝝ sororū filij: quasi
cōsororini dicti. l. ꝯsobrinoꝝ. C. vn̄ le
git. in. l. j. Etiā possunt dici ex duobus
fratribus nati: licet pprie dicātur
fres consanguinei vel patrueles in⸗
stit. de gra. §. q̄rto gradu. ꝛ. §. plerūqꝫ.

¶ Cōsortes eiusdem litis dicuntur illi
qui simul agere vel cōuenire possūt.

¶ Cōsortiū idē est qđ matrimoniū: ꝛ dr
qꝛ ois societas iter eos excōicari dꝫ.
vt no. l. p gl. j. §. sūt ꝛ alie. insti. de nu.

¶ Cōsul oli dicebatur senat9 magistra
t9. vt. ff. de sena. ꝛ instit. de iu. nat. gē.
ꝛ ciui. hodie tn̄ cōsul sumitur a cōsu
lēdo: qꝛ reipublice consulit. Exactis
eni a romana ciuitate regib9 cōsti⸗
tuti sūt ꝯsules vt reipublice ꝯsulerēt.

¶ Cōsularis dr vxor cōsulis: qꝛ femie nu
pte clarissimis viris clarissimarū pso
naꝝ nūero ꝛ noie cēsent seu ꝯtinētur:
vt. ff. de sena. l. femie nupte. vt dixit
gl. Femie choruscāt a radijs marito
rū: vt i aut. ď ꝯsuli. §. hoc itaqꝫ col. iiij.

¶ Cōsult9. i. iterrogat9. ff. ď pact. l. itēqꝛ.
vn̄. Cōsulo te: q̄ro a te. tibi ꝯsulo: ꝯsilium
do. ꝯsulator poscit qꝫ ꝯsult9 bn̄ noscit.

¶ Cōsultatio dicit in qua alicui papa
de iure respōdet. Et nota qꝫ cōsultus
pōt vēdere cōsiliū suū. ꝛ aduocatus
iustū patrociniū: n̄ tn̄ iō iudex sn̄iaꝫ
vēdere pōt. c. sane. xiiij. q. v. lꝫ ꝯtrium
videtur dicere gl. in. c. non licet. xi. q.
iij. dicēs. q̄ si doctor sine reuolutiōe li
brorum pōt consulere: tūc gratis de
bet facere. sꝫ ista gl. nō recipit hodie
a doctorib9: quia sic doctor subtilis
ꝛ memorosus minoris esset reputa⸗

tionis ꝙ grossus ⁊ obliuiosus: vt pa tet: sed hoc esset inconueniēs: vt no. in.c.in nomine domini de testi.

¶ Cōtestatio litis ꝫ Host.e.tit.est fundamētū iudicij ꝑ petitionē in iure ꝓ positā: ⁊ cōgruā rñsionē ad eā secutā a10 cōtestādi litē facta narratio: quo omisso: inanibus vexātur laboribus ⁊ expensis litigātes. vel est actoris narratio ⁊ rei rñsio in iudicio facta vel ꝫm Gof. est hincinde apud iudicē negotij principalis facta narratio: ꝑ principales ꝑsonas: nō ꝑ aduocatos: nisi forte principales adeo fuerint indiscreti: vt eorū defect⁹ de licētia iudicis per alios suppleatur. ⁊ litis contest. perpetuat iurisditionē de of. deleg. ⁊ debet precedere receptionē testiū: nisi ⁊c.c. qm̄. vt lit. nō ↄtesta.

¶ Contestari litem patet ex dictis.

¶ Consumptum vel consumptio est ratio: videlicet quando dictio vel syllaba abraditur: ⁊ alia scribitur.

¶ Contignatio dicitur lignorum vel tignorum vel aliarum rerum coniunctio. Et quādoqꝫ dr̄ tegmen. vnde due edes dicuntur esse sub vna contignatione hoc est sub vno ⁊ eodē tegmine.

¶ Consuetudo dicitur ius quoddā motib⁹. i. assiduis actibus institutū: qđ ꝓ lege suscipitur cū lex deficit. j. dist. cōsuetudo. Que eīn in scriptis redacta est vocatur lex siue ↄstitutio. q̄ aūt in scriptis non est retinet nomen suū ↄsuetudo. di. j. §. cū ergo. Uel est vsus rōnabilis ↄpetēti tpe cōfirmat⁹: nullo actu cōtrario interruptus: frequēti seu cōtradito iudicio: vel tpe cuius nō extat memoria introduct⁹: vsuqꝫ cōi vtētiū approbat⁹. c. fi. de cōsue. ⁊ si dz ꝑiudicare iuri cōi vel spāli req̄rit ꝙ sit nō erronea: nō ↄtra ius diuinū: rōnabilis: ꝑscriptibilis: ꝑscripta sciente ppl'o introducta: q̄m maior ps populi vtit: ⁊ qua vtēs intēdāt sibi ius acq̄rere: quā etiā rō ⁊ veritas semp excludūt. dis. viij. c. veritate. vbi dr̄. Nemo cōsuetudinē rationi ⁊ veritati ꝑponat. Nā dn̄s dr̄. Ego sum veritas. non ego sum ↄsuetudo. ea. dis. c. si consuetudinem. ⁊ c. qui contempta.

¶ Et dr̄ cōsuetudo q̄si cōis assuetudo. gl. insti. de iu. na. ge. §. ex non scripto. ⁊ adhoc ꝙ confirmata sit requiritur vsus decē ānoꝝ. vt. ff. qui ⁊ a quibus ma. li. nō fi. l. si cum fideicom. §. arist.

¶ Cōsanguinitas est attinētia ꝑsonaꝝ ex eo ꝓueniēs ꝙ vna descēdit ab alia: vel ābe ab eadē: vel est vinculū ꝑsonaꝝ ab eodē stipite descēdētiū carnali ↄpagine ↄctū. Uel ē ↄiūctio vni⁹ ꝑsone ad aliā: ꝓueniēs ex parētela: et dr̄ ↄsāguinitas q̄si sāguinis vnitas.

¶ Cōseruator est iudex datus ad defendēdū aliquos cōtra manifestas iniurias: iudiciali indagie nō vtēs. ff. de of. deleg. c. statuim⁹. li. vj. Et nō sūt nisi epi vel eoꝝ supiores: abbates: vel dignitates: aut ꝑsonat⁹ in cathedralib⁹ ecclesijs obtinētes. de offi. delega. c. vl. lib. vj. vbi ponitur differentia inter conseruatorem ⁊ delegatum.

¶ Consensu dr̄ obligatio cōtrahi: velut in emptiōe: locatiōe: cōductiōe: permutatiōe: mādati ꝓ socio ⁊ similib⁹. In quib⁹ dr̄ ideo obligatio cōtrahi cōsensu: q: absqꝫ eo ꝙres ī ꝑsēti dat hincinde nascitur: ⁊ erit actio ⁊ obligatio vtilis ⁊ efficax ad agēdū.

¶ Complexus vel copulatio dr̄ plurium in idē in vnitate ꝫmonis coniunctio. Et fit ab hoīe vel a lege. Ab hoīe fit triplicit: vt. l. triplici. ff. de ꝟ. sig. Nā aut est cōe lex⁹ vel copulatio nolam tātū: scꝫ verbis: qñ vnum nomen sequitur aliđ immediate cū copula vl' sine. verbi gratia. Titio ⁊ Seio lego fundū pro equis portionib⁹. l. re coniūcti. j. rñ. ff. de le. iij. ibi: insti. nō sunt re cōiuncti: sed verbis tantū: q: vnū sequit aliđ immedietate cū copula: ⁊ idē eēt si sine copula: q: tūc intelligitur. l. triplici. ꝑal. in. §. videam⁹. Aut ꝫ rē tm̄ qñ ꝑ rez tantū fit cōplexus: vt titio lego fundū: ⁊ eūdē fundū meuio lego. l. p̄eal. re coniuncti. in prin. Aut tertio re ⁊ verbꝭ simul cōplectēdo res ⁊ nola: vt Titio ⁊ Scio lego fundū sēpꝛoniū: vbi Titi⁹ ⁊ Sei⁹ sūt cōiūcti verbis: propter verbū cōplexum: ⁊ re: q: eadez re copulantur. Et sic testator cēsetur cuilibet insolidū

legasse eã rem: vt. §. si eadẽ rest. insti. de leg. Et ex cõplexu pdictis modis facto habet hec dñia: qr ex 9plexo re tm: vel re z verbis: si vnus coniunctor deficit vel qr repudiat: vel al's nõ ad mittit in perpetuũ: vel interiz aliter nõ in totũ admittit: iure non accrescendi. l. si separatim. ff. de cõdi. z demon. Nã nõ potest partem agnoscere: z partem repudiare. l. neminez. ff. de leg. ij. z. l. vnica. §. sinautem ad deficiẽtis persona. C. de caduc. tol. z res in solidũ cuiq3 assignat. d. l. vnica. §. si vero. Sed in coniunctis verbis tm si vnus cõiunctor repudiat vel alias deficit: aliter admittit ad partez deficiẽtis iure accrescẽdi: z cũ onere im posito: socio deficiente: vt. l. planc. §. si cõiunctuz. ff. de lega. j. z. l. vnica. §. ne aũt huc. de cad. tol. palle. Itẽ si soci⁹ interim nõ admittit: sed spes est qd admittat. alter iterũ ad hanc partez non admittitur. l. si duobus. in princ. ff. de leg. j. sunt z alie differẽtie ex cõ plexu vel coniunctione prouenictes. s. de qb⁹ in tractatu de verbo. signi. qui incipit verbũ. Finaliter ergo cõ plexus vel cõiunctio significat diuer simode: secundum quod sunt coniu gendi modi: vel quoduis aliud signi ficatum significare declarat.

¶ Coniũctio autez legalis dicitur que lege inducitur: significat id quod ipsa lex vel alia ex suis vel alterius legis aut verbis aut aliter quocunq3 modo significare debeat.

¶ Cõtract⁹ est duorum vel plurium in idez consensus. Et ponitur qñq3 pro omni pacto. conuentione vel quasi cõ tractu: vt si quis gessit alteri⁹ nego tia vel tuelam. de hoc vide Archi. in §. contrahentes. c. romana. de for. cõ pe. li. vj. in gl. verbi mittis. Ideoq3 di cimus qp paciscẽdo diuersas in vnũ trahimus volũtates. vñ emptiones: cõductiones z similia cõtracta dici mus: que omnino obligatiõis ex con tractu nascuntur. Et nota quod etiaz alique obligatiões dicunt oriri ex qsi contractu: in quib⁹ fingitur tacite cõ sensus inter cessisse: dato qp nõ inter cesserit expresse: vt pote heres adeũ do hereditatem obligatur creditori bus hereditariis: z legatariis. Et in pluribus aliis casibus. de quibus. j.

¶ Contrahenda emptio. secundũ Azo. eod. titu. contrahitur solo consensu.

¶ Cõtract⁹ etiam est nomẽ iuris qñ na scitur obligatio: z est nomẽ facti qñ nõ nascitur obligatio. l. labeo. §. con tractũ. ff. de ver. sig. z ibi per Bart. si cut in simili dicim⁹ de testamẽto l. tabularũ. ff. quemad. testa. aper. z sm alios in aut. sacramẽta puberuz. C. si aduersus ven. Et in suo gñali nomie cõtractus plures continet tã inno minatos qp nolatos 9ctus: vt est glo. super verbo in suo nole in. l. iusgẽtiũ. ff. de pac. Et hoc vz pro statutis Bal. not. triplicem esse contractum. s. pro prium: improprium: z improprijssimũ. Prim⁹ est quãdo vltro citroq3: id est hincinde ex vtraq3 pte orit obligatio §. cõtractum. in. l. labeo. pcalleg. vt in emptione z locatione. Secundus sez impropri⁹ est qñ solum vna pars obligatur. vt in donatiõe solum do nans ad tradendũ: z aliqñ de euictio ne: vt not. l. aristo. ff. de dona. cau. mor. z in mutuo solũmodo recipiens obli gatur ad tantundem restituẽdũ. ff si cer. pet. l. ij. Et in stipulatione qñ solũ modo vna pars obligat: nã tũc nõ est pprie contractus. z ita intelligit gl. instit. de diui. stipu. §. conuentiona les. que super verbo cõtrahendaruz. Tertius. s. impropriissimus est qñ ex nulla pte oritur obligatio: sed potius dissoluitur obligatio facta vt est trãs actio facta nudo pacto ex qua nõ agi tur ante cõplemẽtũ conditionis. de hoc Sal. i. l. siue apud acta. C. de trãs actio. vt etiã est liberatio p accepti lationem. instit. quib. mod. tol. obli. §. j. z in. l. vbi pactum. C. de transac. per Bar. Et ergo si statutũ facit mentio nem de cõtractu intelligit de pprio tm: qr vba statutor sunt pprie intel ligenda. l. j. §. si igitur qui nauc. ff. de exerci. act nisi diceret omnez cõtra ctum. vt in gl. §. contractum. pcalle ga. Item contractus appellatione

intelligit de validis nõ de inualidis vt in auf sacramēta puberū.pncalle. ꝛ continet instrumento.ff.de duo.re. l.eandem.Item continetur donatio. C.quod met.cau l.si donationem.Et generaliter omne illud ex quo nascitur obligatio appellatione contractus intelligit.l.si ab eo.ff.de lega.ij.

¶Contumax a cõtemnendo dr.Et fm Hũd.Est q̃ ꝯparere dz in iudicio:ꝛ nõ cõparet.Et dr qñq; vere:qñq; ficte presumptiue.Uere contumax dicit q̃ expresse dicit iudici vel eius seruienti scz nuntio ipm citandi qd non comparebis coram ipso:vel qui dum cõparet illicentiatus recedit.Ficte vere cõtumax est qui citatur:non tamē venit vel latitat.aut facit quod citatio ad ipsum non veniat:aut eum nõ apprehendat:vel qui vocem iudicis audire negligit.Sed isto vltimo casu potius dicitur vere contumax.

¶Contumacia est erga iudicez vel prelatū cõmissa inobediētia.Et est multiplex.Aliqñ eñi cõmittitur in nõ veniendo.Aliqñ in nõ respondēdo.Aliquando in latendo:absentãdo vel procurando ne ad citatū veniat citatio. Aliquando in non restituēdo. Aliqñ in non emendando delictum.Aliqñ in non exhibendo.Unde Goff.de sententen.excom.§.excõmunicatio fieri habet.in summa.ꝛ Guil.in Specu.ti.de contuma.§.j.versic.ꝛ nota.vbi distinguis duplicem contumaciaz.primo scz veramꝛ presumptam.Scdo,triplicem:scilicet veram:euidentem:ꝛ presumptam:vt in gloss.notabili in clemen.vnica.de do.ꝛ contu.que est gl. fin.ꝛ per Innoc.in.c.queram.de procu.Barto.in.l.fin.ff.de in integ.resti. ꝛ in.l.consensu.§.ij.ff.de appel.Ex.ꝛ pe.post Iaco.but in.l.properandum. §.sinautem reus C.de iudic.

¶Continue ꝛ continuo non semper notat.i.statim:sed recipit interuallū.ff. de verb.obli.l.stipulatus sum.ff.de solu tua.xvj.q.iij.[illegible]mus.ꝛ per Bar. in.l celsus.ff.de [illegible].vbi pbatis extremis probatur mediū.Etiam qualiter continue intelligat.ponit Bar. in.l.si quis ita.ff.de condi.ꝛ demonst. Nã qui tenetur cum aliquo cõtinue morari qꝛ nõ tenet quolibet momento cū eo morari.facit hoc ad questionem si testes debeant pbare ꝙ titius decē annis continue possedit fundū: sufficit deponere ꝙ viderūt eū omni anno colligere fruct⁹:vel arare ꝛc.lz eñ nõ continue steterunt in conspectu titij ꝛ fundi:tamen intelligūtur continue per decem annos vidisse.

¶Contradictor quando dicatur legitimus ad cõtradicendum alicui actui: de mittendo aliquem in possessionē vide Bart.in.l.a diuo pio.§.super rebus.ff.de re iudi.ꝛ Inno.in.c.cū sup. de re iudic.ꝛ Specu.in titu.de actio. §.superest.

¶Copulatiua oratio dicitur in qua plura copulãtur:vt in omnibus verificetur:ꝛ ideo ad verificationem ipsius omniū concursus exigitur expꝛ ssio si gnificato.Sed hunc cõcursum qñq; diuersimode significat:put diuersa materia vel ali⁹ quiuis modus significãdi significare declarat.v.g.ibi lego stichum ꝛ pamphilum significat vtrunq; esse in stipulatiõe:vel dispositione.l.inter stipulãtem.§.sed stipulante.ff.de verb.obligatio.l.scire debemus.in principio.eodem ti;u.ꝛ.l. quoties.ff.de lega.ij.

¶Copulatiua etiam qñq; significat cõcursuz alterius tm prout ex significãdi modo concluditur.Et ad veritatē copulatiue requirirur vtranq; partem esse veram.ff.de condit.insti.l.si heres ꝛ.l.si is qui.ff.de reb.dub.

¶Conuersi ꝛ oblati differūt:qꝛ cõuersi portant habitum religiosorum:ꝛ psitentur solēniter:sed nõ sunt clerici: oblati vero portãt aliquãdo habitū ꝛ aliquãdo nõ:ꝛ possunt recedere nisi sint ppetuo oblati quo casu cõparãtur alijs pfessis.Dominic⁹ de sancto gemin in c per exceptionez in.ij. colum.de priuilegi.in.vj.Cardina.in clement vltima.de decimis Bald.in autenti ingressi in.iij.colum.C.de sacrosan.eccle.panor in.c.nostra.de sepul.Felin.in.c.in presentia.de proba,

in.ii col.versi.ibi obtulit se & sua.
¶ Cōversi veniunt appellatione mona chorum:& gaudent immunitate reli giosorum Felin.in.c.non dubium.de senten.excom.
¶ Conuitiū dr quasi cōnocium a conci tatione vel cōcentu.i.collectione vo cum:scilicet qñ in vnū plures voces cōferuntur.ad iniuriā esse labeo ait.ff. de iniu.l.apud labeonē.§. conuitium.
¶ Conuenire est simul in vnū locū veni re.Etiam dicitur cōuenire qđ alicui cōpetit ꝑm cōditionem suā: vt istud cōuenit illi.Item conuenire capitur quādoq; pro conuentione.i.pacto ex consensu de aliquo faciendo.
¶ Cōuenire etiā qñq; sumitur pro aliū in iudiciū vocare:vel facere euocari. Itē est placere.Unde cōuenire inter aliquos est ꝯplacere inter eos:vt cō uenit inter te & me vt des mihi hoc.
¶ Conuenire mihi est cōgruere mihi: vel adesse mihi quod me decet & ho nestum est.
¶ Conuenire me est alloqui me super aliquo facto.
¶ Contubernium est matrimonium cō tractum & proprie seruorum.insti.de nup in glo.super verbo ciues.& l. ser ui C.de adulte.
¶ Coram no.Pau in commento de con fes.c.ex parte.de ele.vt circa.li.vi. Et intelligitur ita vt presentes intelligāt ff.de arbi.l.diem.§.focum.
¶ Cornicularij dicūtur illi qui gerebāt cornua vel aciē in bello:vel qui in au res iudicum vota pertulerunt sua.
¶ Cornupeta.require.s.bos.
¶ Corona que etiā clerica dicitur est si gnum regni & perfectionis:cū sit cir cularis carēs angulo:in signū caren tie sordium:quia vbi angulus ibi sor des.Se igitur & alios vir:utibus rege re:& a sordibus mundare debēt : qui coronas gerūt:& sic in deo regnabūt xij.q.ij duo sunt.& qño rasura tōsura & corona differant:& quid significēt. vide gl in verbo tonsuram.in cle ij.de vita & hone.cleri.Et differētiā inter diadema coronam & sertum.vide in clemen.vnica.de iureiuran.Et no.ꝙ rex Romanorum coronatur triplici co rona.Primo ferrea ab archiepiscopo Coloniensi Aquisgrani et significat fortitudinē qua vincere debet rebel les:& infideles conculcare.Scđo ar gētea ab archiepo.Mediolanēsium in villa Modoetiensi que significat mundititā & claritatē quā talis prin ceps habere debet Et hodie vt pluri mum datur Mediolani in ecclia san cti Ambrosij:vbi Hēricus de quo lo quitur clemē.& Sigismundus noui sime fuit coronatus.Tertio coronat corona de puro auro a papa in eccle sia sancti Petri ad altare sācti Mau ricij.Et quia aurū est metalliū omni bus excellētius: significat imperato rem aliis regibus & principibus in po tētia & iustitia excellētiorē esse,debe re.in glo.clemē.vnica de iureiu.&per Joan.de pla.in proemio instit.
¶ Corpore vitiati dicitur qui sunt mu tilati in mēbris:vel debilitati ꝑprie sicut qui mēbrū habēt:sed inefficax vt oculum cecum:manū aridā : crus confractum &c.sic mutilatus proprie dicitur qui caret aliquo membro.
¶ Corporati.i.collegiati.require.s. col legiati.
¶ Corporatus vrbis Romane ē:qui in aliquo corpore & ꝑcipue vrbis scribi tur:sicut quodlibet mēbrū hoīs dici tur corporatū vel ciuis factus vel in cola:vt.C.li.xi.de ꝑui.cor.vrb.Roma.
¶ Corrogare est quasi simul rogare:& si mul colligere vel adunare.
¶ Corpus quandoq; dicitur collegiū si ue vniuersitas:cuius caput est prela tus.c.nouit.de his que fi.a pla.Et ta le corpus potest habere vnū sigillū. de excess.prela.dilecta.Diciturettiam cōgregatio cuiuscunq; ciuitatis vel ville vel castri habere corpus. Item quelibet cōgregatio ꝑ iustitia faciē da:vt cōgregatio fabinorum vel totius vniuersitatis.Itē societas causa reli gionis:cui permissum est corpus ha bere ꝺz instar reipublice habere res cōmunes:scilicet actorem siue syndi cum communem:per quem agere po test &c.ff.qđ cuiusq; vni.no.agatur.l.i.

Item eps cũ caplo suo facit vnũ corpus cuius ipse caput est. Sed cũ clero ciuitatis vel diocesis nõ dr facere vnũ corpus: sic nec abbatissa cũ clericis suis licet sit caput: vnũ corpus facit.

¶ Corepiscopi dr remoti sunt ab ecclia vt. lxviij. dist. §. presbyteri vero. Et poterãt cõstitui in villis vel castris: episcopi vero non nisi in ciuitatibus: cõferebant tantũ minores ordines.

¶ Corpus etiam vnũ dicitur quod vno clauditur spiritu vt animal. Etiã dr qd habet partes integrales siue sibi coherẽtes: vt domus: vel habet partes distantes: vt grex: populus: collegium: fm Bar. de excess. prela. lib. vj.

¶ Corruptela est peruersa ꝯsuetudo sacris canonibus inimica. de consu. c. cum venerabilis. & de vi. & hone. cler. cum decorem &c.

¶ Corciuia dicit morsum freni: vel fm alios illud quod come equi imponit vt curucẽ. C. nulli licere in fre. & eque sellis &c. in lib. xj. fm Accur.

¶ De C ante R.

¶ Crassature dicuntur que fiũt a latronibus in itinere dum crudeliter cõtra trãseuntes crassantur. de peni. dist. j. a crassaturis. Et crassatores sunt qui prede causa aliquid faciunt & primi latronibus habentur: & sunt malũ nitentes: vt est tex. iũcta gl. in l. capitaliũ. §. crassatores. ff. de pe. & dr a crassor crassaris: als grassor: idq recti⁹.

¶ Creditor est qui alienã fidẽ sequitur mutuatã pecunia numerãdo. Generaliter vero creditor dr qui ex causa quacũq alienã fidẽ sequitur. Et dicitur ideo creditor: qr credit debitori.

¶ Creta est limus vel gleba. i. si crete. ff. de fur. in gle. magna l. j. C. de ser. fug.

¶ Crassari est quasi crudeliter gradi. ij. Reg. vl. Cesset interfectio que crassatur in: pplo. facit. xxiij. q. iij. militare. ff. de pe. l. capitalium. ad medium. Et no. Ioã. and. in cle. j. de peni. in verbo crassantibus.

¶ Crimen est peccatũ querela. i. accusatione & damnatione dignissimum.

¶ Criminum capitas erãt carceris custodes: qui etiã stratores dicuntur a sternendo: qr damnatos pungebant.

¶ Crimen ecclesiasticũ est qd pertinet ad iurisditionem ecclesie: vt heresis sacrilegium: simonia: periurium: vsura: adulteriũ. xij. q. ij. in sum lxxx. dist. c. j. de foro competẽ. cuz sit generale. vbi de hoc per doct.

¶ Crimẽ mere ecclesiasticũ est qd principaliter ortũ a canonib⁹ sumpsit et soluz corã iudicib⁹ ecclesiasticis cognosci habet: de cui⁹ cognitione iudices seculares se nullatenus intromittere psũt: vt est crimẽ heresis. Sz crimẽ mere ciuile per oppositũ ẽ delictum legib⁹ ciuilibus ꝓhibitũ: als in se nõ peccatũ: vt in ciuitate ire de nocte post s: nũ cãpane vel consimile. Crimẽ vero mixtũ est qd spectat ad foruz vtrũq: vt est sacrilegiũ qd spectat ad forum eccesiasticuz: & potest etiam iudex secularis de pena ei⁹ cognoscere: & sacrilegiũ punire: fm gl. in vbo audiuimus l. c. felicis. de pe. lib. vj. & de hoc est gl in sum. xj. q. j.

¶ Crimen lese maiestatis ẽ vbicũq qs cõtra vrbẽ aliquid molit: aut qui profugit ad hostes: vel illos iuuat qualicunq causa. s. armis ꝯsilio vel pecunia: vel qui subiectas ꝓuincias nitit facere rebelles vel seditiões: aut bella mouet in ciuitate: vel qui prelatũ: magistratũ vel principem occidit: vel qui cõtra latus ei⁹ militat: vel arma fert & occupat cõtra rem publicã. Et idẽ dr crimẽ perduellionis. i. hostile. nã perduelliones dñr hostes. Secus si cõmittatur hoc crimẽ nõ cõtra rẽ publicã: qr tũc nõ dr ꝑduellionis: sz simplr lese maiestatis. Et no. nõ subditus crimẽ lese maiestatis nõ ꝯmittit. vt in. §. rursus. in cle. pastoralis de re iud. vbi rex Sicilie Robert⁹ nõ eo modo subfuit Henrico imperatori q crimẽ lese maiestatis in eũ ꝯmiserit.

¶ Crimẽ heresis i multis ꝯuenit cũ crimine lese maiestatis: & hmõi sz can. est ꝓprie lese maiestatis: qr ledit rẽp. imperatorẽ etiã diuinuz & celestem.

¶ Crimen sacrilegij fm Azo. & fm. ll. fit

proprie

ppt̄ ille q̄n sacrū de sacro aufert. Ac etiā s̄m eū si quis nō sacrū de sacro recipit: vel sacrū de nō sacro. Sed secundum ll. tūc sacrilegium nō est: qr q̄n res priuate auferunt̄ de sacro tūc actio furti locū habet. Hosti. tū dicit q̄ accipiatur sacrum de sacro vel sacrum de nō sacro: semper sacrilegiū fit: vt. xvij. q. iiij. quisquis. versi. simpliciter. Et sic s̄m ll. requiruntur duo vt fiat sacrilegiū. Primo vt auferatur res sacra. Scd'o de loco sacro. Quorū alterū sufficit s̄m cano. Sȝ pone statutum est q̄ faciēs sacrilegiū sic puniatur: quero an intelligatur s̄m ius ciuile vel canonicū. Solutio. Si statutū fit a ciuitate: intelligitur scd'm leges. l. oēs populi ff de iusti. ⁊ iure. Si fit per ep̄z intelligit̄ sȝ cañ. do. Cato putat q̄ etiā primo casu intelligat̄ sȝ cañ. qr disponit de rebus ecclesiasticis: ergo debet intelligi s̄m materiā subiectā. l. j. C. de adic. suc. vbi est casus a contrario q̄ gradus cōputātur sȝ leges: exceptis causis m̄rimonialibus. ¶ Querit idē do. Cato. Sacerdos dicit missam in domo laici dimisit ibi calicē: q̄ subtractus est: an cōpetit actio furti: an sacrilegij? nō sacrilegij: qr de iure ciuili nō ē sacrilegiū rē sacrā de loco nō sacro asportare. Nec actio furti: qr calix ē res sacra: q̄ in nullius bonis est. Dicit Ra. Fulg. cōpetere actionē furti: qr talis est in domo dei: cuiꝰ loco dn̄s domꝰ intentare potest actionē furti. ⁊ forte quilibet hoc posset. ff. de iusti. ⁊ iure. l. j. §. huius studij. ⁊ etiā in verbo sacerdotes. Sed de iure cañ. intētatur crimen sacrilegij.

¶ Crimen peculatus s̄m Azo. e. tit. locū habet pro pecunia publica intercepta: vel quocūq̄ modo cōtaminata: vt si aurū vel argentū vel es publicū aliquis ferrū vel simile aliquid inducat. i. adijciat. Idē est i sacra re. vt in vasis ecclesie. idem est in religiosis: vt in ornamentis sepulchri ⁊c.

¶ Crimen stellionatus s̄m Azo. eo. ti. dicitur a quodā aiali reptili qd' dr̄ stellio: ⁊ est quasi simile serpēti stellionatum: quasi diuersis coloribus pictū sicut celū stellis. Et cōmittit hoc crimen qui ex varietate animi rem aliquā alteri pignori obligatā siue pignoratā aliȷ postea obligat: ⁊ dr̄ a stellione: qr sicut ille vermis est varius in coloribꝰ: sic ille qui cōmittit hoc crimen est varius in ore: ⁊ incōstans in mēte. Deinde tamen illud crimē locū habet generaliter q̄n deficiēte in criminibus alia speciali actione. equum est alicui subueniri cōtra delinquētem. Sicut em̄ in pecuniarijs causis actio datur de dolo i subsidiū ita in criminibus quibuscūq̄ vbi titulus deficit criminis: crimen stellionatꝰ obijcitur: vt si quis vēdidit tibi massam electri pro argento. vel simile: aut aurichalcum pro auro.

¶ Crimen fraudati cēsus committitur cum quis furatur publicam pecuniā sibi accommodatam.

¶ Crimen fraudate annone est cū portitores furantur victualia a re publica ad exercitum missa.

¶ Crimen piaculare est quod morte expiatur.

¶ Crimē cōcussionis cōmittit qui p̄tertu officiū sibi cōmissi extorquet ꝯminādo aliqd' ab inuito: ⁊ tali crimine punitur quis pena quadrupli. j. q. vij. sancimus. in fi. ⁊ tā laicus q̄ clericus punitur pena ꝯcussionis. xxiij. q. j. militare. Cuiꝰ cōtrariū tenet gl. in v̄bo quadruplū dist. xviij. §. porro.

¶ Criminū alia sūt p̄uata: vt illa quoꝝ executio. i. accusatio vel denunciatio ptinet tantū ad illos q̄bus inferunt̄: vt furta: damna illata: ⁊ iniurie. Alia sunt publica. quorū accusatio datur cuilibet de p̄p̄lo: q̄n ad publicā vtilitatem spectat ne malencia maneāt impunita: vt sunt homicidia: parricidia: adulteria. ⁊ post quadragesimū tñ diē: vt. l. iure mariti. C. de adul. Itē crimē lese maiestatis. Itē sūt q̄dā crimina excepta. s. ad quoꝝ accusationē ⁊ testificationem etiā laici cōtra clericos admittūtur: si bono zelo procedant: ⁊ sunt ista: crimen simonie: heresis: ⁊ lese maiestatis: ⁊ sacrilegij: de

quib9 vide cōcordātias in glosam ii. q.vij. vbi addit crimē dilapidationis. ꝛ.c.cū P.mānconella.de acc. Et no. ꝙ crimē dr quatuor modis. Primo sumit p quolibet pctō: siue mortale: siue veniale sit. Scdo p crimine irrogāte infamiā qd est accusatione ꝛ dānatiōe dignū. Tertio p peccato ꝙ euenit ex deliberatiōe: siue mortale: siue veniale sit: qd nō delet nisi p penitētiā. Quarto qd semel cōmissuz sufficit ad cōdēnationē nō tñ infamat. Quinto ꝙ irroget ppetuā infamiā: vt no. xxv. dis.c vnū orationū.§.nūc aūt.et. lxxxi.dis. apl's.vñ. Si qlibet est peccator: nō tamē quilibet est criminosus.

¶Chrisma fit ex duobus liquorib' scz oleo: per quod puritas mentis ꝛ nitor conscientie intelligitur: ꝛ ex balsamo. per que ordo fame figuratur: vt est tex. in.c.vnico. de sacra vnctio.

¶De C ante V.

¶Cubicularij dicuntur serui qui cubiculum domini sui procurant.

¶Cubicularij officiū quid sit. ꝛ an sit dignitas. vide Bar. in.l.j.C. de prepol sacr. cubi lib. xij.

¶Cubit9 pprie est mēsura pedis cū dimidio: vt i historia scholasti. sp Gen.

¶Cullei sūt sacci de corio. ff. de pig. act. l. vlt.§. fi. ꝛ.C. de his qui patrē vel fi. occi.l. vnica. Et processit illa pena a Tarquinio rege Romanoꝝ: vt patet apud Valeriū maximuz. lib.j. c. xiiij.

¶Culpa: dolus ꝛ fraus quomodo differunt no.l. dist.§. dolus. Itē quotuplex sit culpa: que sit leuis: leuior ꝛ leuissima: itē q lata ꝛ latior. vide per Bart. latissime in l. quod nerua. ff. depositi.

¶Cuniculus est riuus directus coopertus: vt ē glo in.l. supra iter. ff. de aqua plu. arc. vbi dr ꝙ ille cui debet seruitus aque ducēde p riuū pōt facere cuniculū. i. de aperto riuo coopertum.

¶Curator dicitur qui curam alicuius gerit defendēdo ipsum a pretore sm leges extra ime datus. Uel sm alios est qui res adolescentiū administrat. Datur autē secūdū eos curator principaliter rebus ꝛ secūdario persone: tutor vero primo ꝛ principaliter datur persone: ꝛ secundario rebus vel patrimonio. Et hec est differentia vna inter tutorē ꝛ curatorē. Alia ē differētia: q tutor dat pupillis itra. xiiij. annū existētib9. Sed curator dat eisdē vlteri9 ad. xxv. annū: masculis qdē ab etate. xiiij an. ꝛ feminis ab etate duodecim. Et silr dat adultis furiosis vl' silib9 ist. de cura.l.j. ꝛ.§. furi. ꝛ.§. si mēte captis.

¶Curia media breuis est loc9 vbi reddit ius vel habitatio pncipis. Et z media lōga est meretrix. vñ. Curia ius curat: meretrix est curia dicta.

¶Curialis dr ille q est de officio curie vel iudici obnoxi9 i. obligat9: ꝛ adulat pncipib9. dist. xxxvij. nōne. Uñ curialis vl curiales dicimus oēs q quacūq3 cōditiōe obligati sūt curie alicuius publice ptātis. siue milites: siue aduocati sint: siue iudices. siue officiales: siue histriones: ꝛ breuiter quoscūq3 siue habentes officiū honestū: siue inhonestum.

¶Curiositas sumitur pro subtilitate nimia cura exquisita. de renū.c.j. lib. vj. Nam curiosi de his que non multū expediūt: sepe disceptant. de re iud. abbate sane. li. vj. Quod tñ faciendū nō est: vt in.c.j. pañ. ꝛ.c.ij de here. lib. vj. ꝛ.C. de sum. tri. ꝛ fi. ca.l. nemo.

¶Curuus dicitur qui nō habet corpus rectum de edil. edic.l. iij.

¶Curules equi. no.C de spect.l. nemo. li. xj. Ediles curules quare sic dicantur vide. ff. de edil. edic.l.j. in prin.

¶Custodia ꝛ exhibitio reoꝛuz (vt dicit Azo) sm legistas est custodia que fit in carceribus publicis: ꝛ etiā phibet carceres priuatos: vt patet. ff. ꝛ C. de priua. carce. inhibendis.

¶Cuppe sunt vasa facta causa portādi fructus.

¶Culleus vel culcipenus est idē qd saccus i quo portatur triticū: ꝛ maxime de corio: q supraponitur equo. Uel est saccus coreus in quo ponunt interficiētes parentes.l. vnica.C. de his qui pa. vl' fi. occi. vbi dr insutus culleo cū cane ꝛ gallo gallinaceo: vipa: ꝛ simia.

¶Cunicul9 ē riu9 coopt9. ff. de dā. infec. l. pcul9 ē etiā alal min9 lepe: ꝛ ci sile.

¶Cũ accipit interdũ p & .ff.de lega.j.l. titio.§.nihil.Et de ver.obli l.qñcũq3 .§.nõ solũ.Etiã interdũ accipit p in & principaliter notat tẽpus:& nõ cõditionẽ:nisi in cõsequẽtia.l.cẽtesim⁹. in fi.ff.de ver.ob.Etiã facit adiunctũ videri accessoriũ:nõ pricipale:sicut cõiũctio:vt l.si fundũ.ff.de fun.instru. Et nota qd dictio cũ:inuenit in duabus partibus orõnis.Uno modo est ppositio:& cõstruitur cum ablatiuo. Alio mõ est aduerbiũ tpis.Prio mõ significat dupl'r.s.accessorie:& pnci paliter.Accessorie:vt lego seruũ cuz veste:equũ cũ capistro:fundũ cũ ei⁹ instrumẽto.l.j.ff.de pecul.l.si cui fundu3.ff.de fun.instru.& instru.leg.Ide3 in cõtractu:vt depono seruũ cũ veste.l.j.§.que depositis.ff.depo.Et ibi no.p glo.& doc.& est effectus q nõ d3 depositari⁹ restituere accessoriũ sine principali.& si seru⁹ morit sine culpa depositarij:vestis p se peti põt:alias locupletaret deposnari⁹ sine cã cum iactura aliena:q esset iniquũ.de regu.iur.locupletari.lib.vj.Principalr aũt secũdo mõ coniungit qñ res cõiũgit quarũ vna nõ est alteri accessoria:vel cũ psonas cõiungit:vt patrẽ aut matrẽ.l.iij.&.iiij.ff.de pecu.&.§.si ei⁹.insti.de leg.& l3 inter filiũ & mre3 aut patre3 nõ sit equa principalitas quo ad honorẽ debitũ & reuerẽtiam q̃ debent parẽtib⁹ a liberis:& nõ ecõ tra est tñ principalitas equalis inter eos quo ad effectu3 iuris:nam extinguit legatũ in patre vel matre.Nõ se quit ergo q in liberis extinctũ sit:qz aia que principali⁹ est in persona:est a Deo & nõ patre vel matre.Item ex cõi modo loquẽdi:dictio cũ significat accessionẽ honoris inter psonas: vt dicẽdo:veni mecũ:significat te mihi accedere associãdo accessorie:sec⁹ in dictiõe:&:vt dicẽdo ego & tu eam⁹: qz significat vtrũq3 principalẽ.Sed ibi dñs vobiscũ nõ põt significare q dñs accedat vobis:qz hoc mõ patit summa & immutabilis maiestas.Et nõ refert si ppõat accessoriũ sic dicẽdo:depono capistrũ cũ equo:lego instrumentũ cõ fundo.ar.l.pposteri.C. de testa.nisi essent alie coniecture ex quibus concluderet voluntas testantis leganiis:vel 9hentis.Itẽ dictio cum posita circa numerũ nõ includit.v.g.testator deposui t apud Seiũ. cc.& legãdo bona dixit.Scio.ccc.cũ cc.q̃ apud eũ deposui:lego.nõ includunt cũ.ccc.l si is q̃ ducenta.in pn.ff. de re.du.Sed cũ prout est ad uerbiũ: significat tps & dilationẽ qñq3 etiã acceleratiõe:qñq3 ẽt accelerationẽ tpis & dilationẽ significat:vt ibi p mitto cum. Titi⁹ morietr.l.nã & si.ff.de cõdi.& demõ.tps & 9ditionẽ significat:ibi lego titio ipubericũ.xxiiij.an.erit.l.si titio. ff.qñ di.le.ce.facit.l.q̃ promisit.ff.de 9di.& de Itẽ significat tps & nõ 9ditionẽ ibi.lego titio cu3 ipse morietr.l. heres meus.in pn.ff.de cõdi.& demõ idẽ in.l.ex his vbis.C.qñ di.le ce.Qñq3 nec tps nec dilationẽ significat: vt ibi pmittis decẽ cu3 petiero:vbi statim cũ petit soluere tenet.Qñq3 etiã nihil significat:& frustratorie ponit:vt ibi lego cũ heres adierit hereditatẽ.l.ij.ff.de ver.sig.Bar.pdicta ponit in.l.gallus.§.j.ff.de lib.& posthu. vbi ponit drĩam inter &:& cũ:vt not. in l.sticu3 qui meus.ff.de leg.j.An inducat cõditionẽ vel demõstrationez.de hoc text.singularis in.l.si ita fuerit.§.fin.ff.de manumis test.qñq3 inducit copulã:in.l.illi cũ illo.ff.de vsuf.leg.& qñq3 est cõiunctio nõ faciẽs cõditionẽ.in.l.demonstratio.ff. de condi.& demon & quando est aduerbium:tunc iungitur verbo futuri tpis:& principaliter notat tps:& in consequentia conditionem: vt not. Barto.in.l.j.ff.de condi.& demon.

¶De D ante A.

Dactilotheca est vas in qua anuli reponuntur .ff.de legaiij l.argento.

¶Dalmathica est vestis qua modo vtũtur omnes diaconi ex consuetudine in solẽnitatibus vt.lxxvj.di.de ieiunio.Antiquitus tñ sine concessione pape nec epĩs:nec diaconis licebat hec vestis.dist.xxiiij.c.omnus filius.

¶Dammum est diminutio vel adeptio patrimonij: ꝛ dr a demo vel diminuo ſm Hoſt. ff. de dã. infe. l. iij. Etiã qñqꝫ damnũ est lucrum ceſſans: de quo an veniat in cõdemnationẽ. no. in. c. con queſt⁹. extra de vſur. Et diuidit dãnũ ſicut actio: qꝛ alia ẽ de dãno dato. alia de damno infec. ꝛ actio de dãno dato cõpetit ex. l. aquil. require. ſ. actio le gis aquilie. Duo autẽ in hac actione requiruntur. ſ. ꝙ damnum datũ ſit: ꝛ ꝙ culpa dãtis pceſſerit. Et aliud eſt dãnoꝝ restauratio ꝙ expenſaꝝ ſatiſ factio: vt de iniur. ꝛ dam. da. c. in nra. Datur aũt alicui damnũ in pſona ho minis puta ſi ſeru⁹ caſtret: vel ſile: ꝛ etiã in beſtijs: vel alijs rebus. de qua materia vide Hoſt de iniu ꝛ damno da. Nec quelibet actio iniuriarũ eſt pẽtoria: qꝛ actio dãni dati ciuilis eſt: put patet per legiſtas ꝛ Hoſt. vbi. ſ.

¶Damnare ꝛ reprobare differunt. Naꝫ damnare eſt rem ſine remedio ſuble uandi tormentis ſeu ignominie ſen tentiali: et deputare: reprobare vero eſt rationibus euidentibus ream fa cere. iſtam differentiam aſſignat pa nor. in. c. damnamus. in. ij. notabili. de ſum tri. ꝛ fide catho.

¶Damnum infectum ſm Spec. de no. ope. nũtia. in tract. libelloꝝ. ꝗ. nũc dicamus. dicitũ ſi edificiũ alicui⁹ rui nam minatũ edificio vel pdio alteri⁹ vicini tũc eñ edificiũ iſtius vel pdij dñs a dño edificij ruinã minãtis pe tere pt ꝗ ſibi caueatũ noĩe dãni infe. que ſtipulatio continebit totũ inter eſſe illius vicini ff. e. ti. l. ſtipulatiõe. ꝛ. l. ſed ꝛ ſi conditione. ꝛ. l. dãni infe cti Et damnũ pateris: qñ rebus tuis aliqd decreſcit: nõ qñ accreſcit. qñ autẽ lucrũ amittis: damnũ nõ pate ris. Etiã quoddã damnũ ſiue inter eſſe eſt circa reꝫ: vt ſubſtraxiſti mihi inſtrumẽta quibus poſſeſſio firmatũ teneris mihi ad dãnũ qð contingit propter ablationem inſtrumentoꝝ. Et quoddã damnũ eſt extra rẽ. diffe runt etiam damnũ ꝛ iactura: vt not. Jo. and. in nouella. de elec. qꝛ ſepe lib. vj. Et no. ꝙ qui occaſionẽ damni dat: damnũ dediſſe videt. ff. de reg. iur. l. is damnũ. ꝛ. c. ſi culpa. de iniur. ꝛ da. da. rideo tenetũ ſi dat operã rei illicite: ꝛ etiam ſi licite: duꝫ nõ adhibet diligẽ tiam quam poteſt.

¶Damnas in iure ciuili qñqꝫ eſt nomẽ adiectiuuꝫ omnis generis adẽ valẽs qð damnatus: vt in. l. damnas eſto. ff. de vſu ꝛ vſufru. ꝛ. l. ſi pluribus. ff. de le. ij. ꝗ. reſpon. ꝗ. ꝛ ſi ita legatũ. alias ca piendo in multis legibus non eſſet ſtricta congruitas.

¶Dapifer dicitur ferẽs dapes: ꝛ eſt no mẽ officij magne dignitatis in curia imperatoris: vnde inter proceres eli gentes imperatorem computatur.

¶Dapſilis eſt ille qui liberaliter ſecũ dum menſuram communicat.

¶Dare intelligitur qui remittit. l. gene raliter. ff. de cal. ꝛ. l. ſi mulier. ff. de con di. ob cau. Bart in. l. modeſtin⁹. ff. de ſolu. dare etiam eſt accipiẽtis face re. ꝗ. ſic itaqꝫ. inſtitu. de actio. ꝛ. l. non videtur. ff. de reg. iur.

¶Dare beat⁹ eſt ꝙ accipe. c. cũ mar the. de cele. miſ. ꝛ ibi Abb. in. iiij. not. ꝛ tex. in. c. predicatoꝛ. xvj. q. j. ꝛ Abb. in c. de dona.

¶Dare in arte notariat⁹ dupliciter ca pitur. ſ. proprie ꝛ improprie. Proprie qñ res data tranſit in dñium accipiẽ tis: vt in inſtrumẽtis in quibus agi tur de rerũ alienatiõe ꝛ dominij trãſ latione: in quibus transfertur dñiuꝫ ſi tradens erat dominus: alias non. vnde dare proprie eſt accipiẽtis fa cere: aliter eñ nõ datur: niſi ſic detur quod in ipſum cui datur: ſtatim do minium transferatur. Improprie ca pitur in inſtrumentis emphyteoti cis ꝛ feudi ꝛ locationis: vbi ille qui locat vel cõcedit: licet dare dicatur: non tamen dominium transfert. Et eſt differẽtia inter dare: donare: ꝛ tra dere. Nam tradere dicitur qui ſoluꝫ poſſeſſionem transfert: ꝛ non domi nium. De hoc no. xxiij. q. vj. ꝗ. vltimo

¶Data vel datũ eſt caracterizatio in ſi ne cõſtitutionũ: vel lfarũ inſcripta: ex qua cognoſci põt quo anno: meſe: vel die inſtrumẽtũ: vel quelꝫ litera ema

nauit:t a quo tempore obliget constitutio vel prosit gratia in scriptis facta. vide de hoc Joan.and.in fi. lib. vi.super verbo data.

Datio in solutum est datio pro solutione t satisfactione. t est vna species contractus innominati: scz do vt facias: verbi gratia. Cum petrus deberet Joanni centu: agitur inter ipsos vt petrus det ei in solutu.i.p solutione t satisfactione eiusde vnam domum.

Datiuus quãdoq resoluitur in ablatiuum per ppositionem: vt ei.ab co.l. iij.de condi. tritica. Aliquando ponitur p ablatiuo tantum.ff.vsu.qui.ad. ca.l.huic.ff.cer.pe.l.fi.de do.cau.mor. l.senatus.§.si duobus.vbi exponitur vtri corũ.i.a quo.Idem not. in.l.a diuo pio.§. sz si emptor.in gl. que incipit.si est.ff.de re iudic.

Datiuus quid importet:vide.Bar.in l.impuberem.§.fi.ff.de falsis.

De D ante E.

De ista ppositio quãdoq auget vt in dictiõe depositũ: vt no.ff.depo.l.j. in pn.Aliqñ priuat:vt xxxv.di.episcopus. Idem quoq exponitur de. i.propter vt de refamiliari.i.propter familiam.C.qñ ciui. ac.pciu.crimi.l.vnica.i pn.et.ff.de peti.here.l.iij. Aliqñ. id est.pro:in aut. vt nulli iud.§.necessarium.et.ff.de:aqua plu.arcen.l.post venditionẽ. Aliquando ponitur pro a.l.si is quirem.§. fin.ff.de furt. C.de fun. rei pri. lib.xj. ibi de fisco.l.i. Aliquando demutat ex toto significatũ dictionis cui adiungitur: vt destruo: dedecus:degener. Aliquando nec addit nec minuit vt detergere:id est tergere:in aut.de mona.in prin.Et regulariter ponitur declaratiue.ff. de arbi. l. si demeis. cum aliis ccordam. Interdum ponitur pro super. C. si a non cõpe.iudi.l.iij.Interdum ponitur pro valde vt deproperat: id est valde properat.C.de ve in en.l.ij.§.sz qr di uine . Aliquando ponitur pro fcõm: vt de libellis. id est secundum libellos.xx.distin.de libellis.et. C.descen. ex cert.reci.l.ij.Aliquando pro turpiter.vt depectus.i.turp iter pactus.ff. de calũ.l.gñlar.Aliqñ subaudit a iure.ff.de adul.l.lenocinũ i fi.Aliqñ. denotat cãm materialẽ:vt.ff.de centum cõ eman.li l.§.nunc videam⁹. Item amissa ppositio de significet causam pximam:vel remotã.vide.Bar.in.l.si finita.§.de his .ff.de dam.infecto.

Debet t opz aliqñ dicũt necessitatẽ: aliqñ honestatẽ.vide Jo.an.in.c.si.de iur.cal.sup vbo parte illã.t no.in.c.in tellexim⁹.in qbo dz.de ind.Et not. q verbũ dz in ppria significatiõe ipoztat necessitatẽ:vt est gl.in cle. attẽdẽtes.in vbo debeãt.de sta.regula. Sz honestatẽ significat xxv.q.vij.c.i.vbi eqtate suadente vba psit ipropriari. C de pig.l.iij.c.intellexim⁹ pzeatl.ff. lo.l.si vno.ã.rñ.l.q rome.§.fi.ff.de vb. ob.de bap.c.maiores.ver.ceterũ . Itẽ debere est de alio habere:ergo qd nõ est nec esse potest:nulli debetur.t sic nec obligationẽ nec actionẽ parit:cũ actio sit ius psequẽdi i iudicio qd nobis debet.fm gl. in regula nemo. de reg.iu.li.vi.No.tñ.vbi materia est in differẽs: vbũ dz regulariter importat necessitatẽ.gl.i.c.attẽdẽtes.de sta.re.

Debitũ est in quod aliquis alteri ex naturali vel ciuili obligatiõe tenet.

Et debitũ intelligit remitti. in reddi tione chirographi vel instrumẽti:nõ aũt sic i redditiõe pignoris. Itẽ debitũ est qd exigit ab iuito.xiiij. qõ.j.qd debet.ff.de vb. signi.l. debitor.et est gl.in cle.j.de decl.Et debitum ciuile põt capi duob⁹ modis. Uno mõ est tacite pprie:put est in chirographo post bienniũ. vel in obligatiõe ciuili resultante ex snia l.iulian⁹.ff.de adi. inde.Secũdo mõ imppzie t inefficacit put ẽ in ol debito reg. cui obstat exceptio:vt etiã pone exẽplũ sz gl.i.l. j.ff.e adi.ide.c.in chirogra.añ.biẽniũ.

Debitũ grauit⁹ qd dicitur:vide Bar. in.l.si quid ex famosa.ff.de fal.

Debitor est q accipit pecuniã a creditore.Itẽ fm Marcellum dr qui nactus est exceptionẽ iustã:nec a naturali equitate abhorrẽtem.i.discrepãtẽ:fm Acc.i.l.marcell⁹. ff.de reg.iur.

Debitores ciuitatum sunt qui tenen

tur ciuitati: sed in actione debiti fi-
scus precedit: vt.C.eo.ti.l.ij.lib.xj.

¶ Debiti viam venire est debitum pos
se petere.

¶ Decanus nomen dignitatis est: et di
citur a decas: id est decem: ⁊ canos
canonicus: quasi ad minus supra de
cem canonicos cōstitutus ſm greci
stam: licet quandoq; sit sine summa.
Etiam decanatus est societas.x.viro
rum ſm Hug.⁊ Accur.ibidez in rub.
de deca.C.libro.xij.

¶ Decanica dicuntur carceres. in au-
tent.apud quos opor.§.pe.

¶ Decima ſm Host in sum. de deci.§.i.
est omnium bonorū mobiliū3 licite
quisitorū pars decima deo data: diui
na cōstitutione debita: vt colligit de
deci c.j.et.c.parochianos.c. nō est.c.
tua nobilis.§.verū.c.cū nō sit ab ho-
mine. Et est dāda de omnibus bonis
iuste acq̄sitis.eo.tit.c. cū ex trāsmis-
sa.⁊.c.cōmissū: sc3 de lana feno ⁊ pisca
rijs: nullis deductis expēsis.c.pasto-
ralis.e.ti.⁊.c.cū homines.etiā de mo
lendino ad ventum.c.cū ex trāsmissa
pcalle. Itē de apibus ⁊ omi fructu.
c.nuntius.codez ti.⁊ tenētur decime
in signū vniuersalis dominū: nec sūt
retinēde: sed soluere compelli debēt
p ecclesiā.de ap.re.c.tua nobis.ij.l fi.
De hoc.vide gl.in verbo pmoniti.in
cle.ij.de iudi.q dicit. Videt expedites
ecclesijs q faciant monitionē gene
rale3 fulminantē excōmunicationis
sententiam in nō soluētes decimas:
imo cōtra pertinaces inuocari potest
brachiū seculare.c.postulasti.de ho-
mici. Etno. Ludo.de roma in singula
rib⁹ suis q sacerdoti petēti decimas
non potest obijci cōpensatio et dicit
q gl.singularis est: quā legiste igno
rant.xvi.q.j.c.decime. Et est ratio: q3
fisco petenti tributa nō potest obijci
compensatio.l.iij.⁊.iiij.C.de compē.l.
aufertur.§.qui compensatione.ff.de
iure fisc ergo multo magis nec in de-
cimis que deo debentur.vt.s.

¶ Decimarū tres sunt species ſm Ho-
stiē.in sum.sc3 quedā personales que
debent ex opere personali: vt ex arti
ficio: scientia: militia: negotiatione
⁊c q̄dā prediales: q̄ prouenit ex pre
dijs.vt vinū: bladū: fruct⁹ arbor ⁊c.
Tales em dāde sunt illi eccl'ie in cu
ius parochia sita sūt pdia.de deci.ad
apostolice.etiā decimas pdiales te-
nentur soluere iudei.c.de terris.e.ti.
Itē debēt solui de diuersis seminib⁹.
vni⁹ agri: nō tn̄ de vno: si fuerint sue
cessiue seminata.c.ex parte canoni-
cor.eo.ti. Etiā cisterciēses ⁊ alij q̄nul
lo gaudēt priuilegio dare tenent de-
cimas de terris de nouo acq̄sitis: li-
cet eas pprijs manib⁹ excolāt.c.nup.
eo.ti. Quedā sunt decime mixte. ſm
Host.ibidē.⁊: possūt dici he de quib⁹
dubitat vtrū sint prediales vl' psona
les: vt de agni ⁊ fetib⁹ aliorū anima
liū q̄ sūt i pascuij ⁊ segregatim pascūt.

¶ Decisio est lex imperatoris: de quo vi
de.C.de Zhen.⁊ comit.sti.l.veteris.et
de emēda.iusti.cod.in princ.sup⁹ bo.
decisiões.⁊ insti.de nup.§.vn̄ q̄situz.

¶ Decessor d3 qui obijt nullo medio:
predecessor qui ante decessorem: an-
tecessor qui ante predecessorez.xciij.
dist.c.j.per Archi.

¶ Declinare sententiam est paulatim
illam infirmare: ⁊ ideo nisi snia decli
netur: rebus iudicatis stabitur.

¶ Decretū ſm Spec.dicitur multis mo
dis.vt in ti.de pmo ⁊ scd̄o decreto.
§.dicitur ergo. Q̄nq; d3 sentētia diffi
nitiua: vt.ff.d re iud.l.decreta.vel int
locutoria: vt.ff.de assesso.l.j.l fi. Q̄nq;
d3 id qd papa cōstituit seu statuit de
cōsilio cardinaliū nulla facta cōsul-
tatiōe: tunc in scriptis redigit: vt de
rescrip.presenti.xx.distin.decreta.⁊.
c.seq. Q̄nq; est cōsequēs cōsensus eli
gentiū in scriptis redactus.vt.ij.q.j.
legi.⁊ de elec.c.innotuit. Q̄nq; est il
lud qd capitulū vel ordo vel vniuer
sitas vel maior pars ordinauit: vt.ff.
qd cuiusq; vni.no.l.plane.⁊ quasi p to-
tū. Q̄nq; est iudicij autoritas i aliena
tionib⁹ rex pcipue minor iterposita
vt.C.de pdi.mino.l.interposita: ⁊ p totū.

¶ Quādoq; decretū d3 autoritas princi
pis in rescriptis beneficialib⁹ inter
posita.vt de rescri.c.gratia.li.vj.⁊ ē3

Azo. Illud decretū est confirmatoriū
gratie: quod ex hoc princeps insinuat suā
voluntatē: que seruanda est: etiā mi-
cum legat ignorantes. Est etiā quod
dā decretum decurionū quod in in-
uitos super muneribus rerū tribui po
test: exceptis qui in liberaliū studio
rū laboribus sunt: et qui medēdi cu-
ra funguntur. C. de decre. decurio. l. exce
ptis. li. x. Quādoque decretū est iussus
iudicis quo mandat bona alicuius p-
pter eius cōtumaciā possideri. et illō
diuiditur in primū et secūdū decretū.
Decretū primū est primus iussus iu
dicis quo mandat bona propter cōtu
maciā in penam cōtumacie detineri
vel sic describitur. Primū decretū est
alicuius rei prohibitio regulariter: vel p-
missio regulariter in certo casu facta
prima prohibitio vel pmissio. referen-
do singula singulis. Secūdū decre-
tū codē modo describitur: nisi quod ibi
ponitur secūda prohibitio vel permissio.
et taliter dicitur primū rescriptū se
cūdi. Quandoque interponitur primum
decretum: et non secundū: quia in ali-
quibus nō est opus secundo: vt not.
in. c. quāß frequenter. §. in alijs. vt lit.
non contest. in gl. super ver. bo. consti.
tuitur. Et illud decretum habet locū
in actione reali. vel psonali: licet di
uersimode: vt. d. §. et. §. seq. et interpo-
nitur ante litem: et post. quotiescūque ali
quo cōtumace existēte adhuc nō ita
liquet de causa quod diffinitiua snia va-
leat terminari. vt. l. d. c. quādoque preal
lega. Decretū secūdum est secūdus
iussus iudicis: quo licet bona alicuius
propter contumaciam possideri: que
prius ex primo decreto detinebātur
vt de eo qui mit. i pos. c. i. in gl. vlt. Et
habet locum sm quosdam i actioni
bus personalibus tantū. quia sm Ber.
in glo. vbi. s. in realibus solū lapsus ā-
ni cōstituit missum ex primo decreto
verū possessorem: nec est opus secum
do sm alios tamen habet locū. tam i
realibus: quam i personalibus. de hoc ple
ne not. Bar. in. c. ptingit. de do. et con-
tu. in gl. vlt. Vel sic sm Lud. de roma.
Est prima iudicij aggrauatio punitiua
cōtumacie: et sic suo modo diffinitur se
cūdum decretū. Et secundū non po-
test interponi nisi contra latitantē.
Et latitato est debitoris absconsio
fraudulēta in dannū creditoru. l. ful-
cinius. §. si quis possidet. ff. ex qui. cau.
in pos. eat. quod est verū nisi periculū
sit in mora. tūc enim interponitur
secundū decretū contra non latitā-
tem debitorem: vt not. Joā. and. in. c.
consultationibus. de cōfi. dele. in no
uella. et Bal. dicit in c. j. de mi. va. qui
contu. est. in vlt. seu. Sed vtrū secun-
dū decretū sit sententia interlocuto
ria: vel diffinitiua effectus est magnus
vt in. c. cū cessante. de appel. et l. quod
iussit. ff. de app. vbi p Bart. et. c. de epi.
audiendi. l. ij. per Bald. et l. si finita. §.
si forte. ff. de dam. infec. vbi p Dynū.
et varie loquuntur Sed Lud. de roma di-
cit quod secūdū decretum est sententia
interlocutoria. allegat glo. singularē
in presenti. §. cū asit. i verbo ad modū.
C. de his quod ad ecclesiā confug. et pro
bat rationibus. Nam sententia dif-
finitiua nō pōt dari cōtra minorē: vt
in. l. cō et minores. C. si aduer. rē iudi.
Sed secūdū decretū patitur minor
l. si minor. C. de bo. auto. iudi. p. ergo
nō est diffinitiua: sed interlocutoria.
Preterea diffinitiua nō fert lite nō
cōtestata. l. fi. §. illud. C. de tēpo appel-
la. et l. p batū. similibus. Sed secundum
decretum sic: vt l. i. cū ppona. C. de
bo. au. iu. possi. Et hoc ergo iustifica-
tur dictum singulare Jnn. c. dilecto.
de verbo. sig. vbi vult quod quandocūque
iudici cōstaret decretū interpositū
esse iniustū: potest illō renocare. Quod
etiam tenet Ba. t. in. l. nō videtur. ff.
de iudi. licet canoniste cōmuniter re-
probent prefatum dictum Jnnocen.
et male. Hec ludo. de roma. in suis sin
gularibus. Et nota quod secundum
Jnnocen. et Hostien. differunt decre
tum: autoritas: consensus iudicium
vel collaudatio. Nam decretum est
snia qua iudex contractum iustū fu-
turū fore decernit autoritatē suā in
terponēdo vel immittēdo: declarādo
et c. Sz autoritas est assensus autoriza

bilis q̃ ꝯpetit sibi ex publico officio iudici: vel legitima administratiõe: vt tutori ⁊ curatori. Cõsens' aũt siue collaudatio est multorũ volũtas ad quos res ptinet: simul iuncta. no. Jo. and. in gl. magna in fi. c. j. de reb' ec cle. nõ alie. li. vj. ⁊ ibi vide iura õ hoc

¶ Decretũ fuit editũ anno dñi mille si mo. cl. gl. est in. c. post appellatiões ij. q. vj.

¶ Decretalis epistola est I qua papa ad consultationem alicui' respõdet. de rescrip. c. j. siue solus: siue de cõsilio fratrũ. vt de. elec. bone memorie. j. Unde. Decretũ statuit: decretalisq; rñ det. Sed canon est constitutio ecclesiastica: vel statutum I cõcilio gñali edictum Unde constitutionum alia ciuilis: q̃ dicitur decretũ forte vl' ciuile. Alia ecclesiastica qui dicitur canon. Et constitutio dicit' dupli. Uno modo cõmuniter: ⁊ sic ꝯprehẽdit oẽs decretales leges: ⁊ decreta. Alio modo stricte: ⁊ sic cõstitutiones dicunt principiũ: leges populi Rõa. edicta ptorũ vel etiã iudicũ: qr dicit' iudex citare trib' edictis Et de oñia horũ nominũ. decretal; epistola: decretũ: canõ: dogma: madatũ: interdictũ et sanctio: est glo. sum. dist. iij. Jtẽ notat Archi. xix. distin. super glo sum. in fi. ꝙ decretalis epistola aut diffinit ius aut imperat: aut prohibet: aut pcat aut indulget. Et sic quo illorũ modorũ necessitatem inferat: ponit ibi.

¶ Decurio dicit' qui decimã partẽ õbonis ducit: vel qui est sup dcẽ milites cõstitutus in curia dominorũ vel pn cipũ sicut centurio super centũ: qui alias ẽt vocat' est cẽtenari'. Et vtũ tur illo vocabulo theologi: qr dicit'. j. Macha. iij. ꝙ iudas cõstituit duces populi tribunos ⁊ cẽturiões. Beda tñ dicit sup illud Luc. xxiij. ⁊ Mat xv. Joseph nobilis õcurio. qõ decurio vocat' ideo qr ẽ de ordine curie: ⁊ offĩm curie admistrat. Qui ẽt ꝓzeũ dicit' curiali: pcurãdo: qr: pcurat munera ciuilia ⁊ curialia Uide de hoc. ff õ decurio. ⁊ fili. eo. Quidã aũt dicũt decuriones appelari ex eo ꝙ cũ ciuitates ⁊ municipia ꝯstruebant: cuiusq; loci gratia cõsiliũ: decima pars hominũ pia colligebatur: vt. ff. õ verb. sig. l. pupillus. §. decuriones. Etiã quidaz dicũt decuriões esse ex eo dictos qõ cũ colonie ducerentur: decima pars eorũ qui ducebantur in cõsiliũ publicũ cõstituebãt ⁊ decuriões vrbis Romane a muneribꝰ excusantur. vt. C. eo. ti. lib. x.

¶ Decussate. i. ornate. vnde dicit: ille õcussate loquitur. i. ornate.

¶ Decubuerit. i. I lecto iacuerit. ff. si q̃s cau. l. ij. §. si per valetudinem.

¶ Dedecus: qñ aliqd dicit fieri cũ dedecore: vide Bar. in. l. ij. §. si emancipatus. ff. de bo. pos. contra tabu.

¶ Dederit i. dare voluit. ff. de arbi. l. si cõ dies. §. fi. de verb. obl. l. si stipulat' sum dãnũ. ⁊ de iur. do. l. si rem estimatam. ⁊ si quis in ius vocan. nõ ierit. l. j. Aliquando õderit exponitur. i. reddiderit. in auẽ. de nup. §. dotes. ⁊. ff. loca. l. in naue saupheli.

¶ Deditia libertas ꝑm Azo. in sum. eodem tit. hodie sublata est: sed oliz eorũ dicebat deditita libertas: q̃ sic se quebãtur: vt toto tpe vite sue seruili iugo detinent: post mortẽ ꝟo eripere rent I libertatẽ. colligitur in. l. vnica. C. de la. li. tol. ⁊. inst. de succe. li. §. vlti. ⁊. l. vnica. C de dedi. lib. tol.

¶ Dedititij liberti oli erãt ⁊ dicebant: qr hi q̃ se dedebãt timore destructionis sue: hanc talẽ libertatẽ cõsequebantur. ⁊ dicebant liberti: forte propter spẽ libertatis. Uel veri' libertiuocabãt qr vere liberti erãt: licet serui re cogerent. hodie ꝟo non sunt: ⁊ sic hoc nomẽ deditũ nihil significat ꝑ se vel adificte: sicut chymera: nec illa libertas vnq̃ in vsu frequẽtata: put hec oĩa ponit Azo in sum. C. de dedi. lib. tol. Erãt autem hi pessime cõditionl: qr toto tpe vite sue erãt serui: ⁊ in morte liberti. vt dictũ est: vt inst. de liber. §. libertinorũ aũt. Et dicũt doct ꝙ tales mõ erat serui: sed coacti erant ad seruiẽdũ: ⁊ erant Iducti ex I eliascẽtia: Etiã multa alia (scilicet mala) induxit: vt I glo. insti. tit. palle.

¶Defalcare est aliqd ab aliquo iure d bitum insolutum cōputare. Vel de iure aliter dicit defalcare ad modū legis fauiane: iuxta notata instit. eo. titu. super rubrica.

¶Deductio est defalcatio vel separatio qua deducere separare dicitur.

¶Defensor est ille q sine mādato cautiōe pstita de iudicato soluit: aliū defendit vel ei9 dfensioni se offert: vt. ff. de procu. l. si pcurator §. fina. et l. si defensor. cum ibi nota. et institu. de his p qs ag. po. §. procurator. et §. aliis. Et vide ibi Spec. in quibus causis interueniat vel non.

¶Defensores ciuitatū scd Azo. in sum. codē titulo sunt hi qui in omnib9 tanq patres poti9 q vt iudices se habere debēt: vt ita nominis sui vtāt officio. C. eodem titulo. l. iii. et in auc. vt iudi. sine quoquo suffra. §. eos. Constituit aūt defensor ciuitatis decreto. cū iureiurādo sine electiōe omniū possessorum in illa ciuitate consistentium: vt in auc. codē tit. §. interim illud. coll. iii. Inest autē officio defensoris hui9 pbere autoritatem his que aguntur apud eū ex volūtate partiū: vt adoptionis: emācipationis. manumissionis testamētorū insinuationis. vt in auc. codē tit. §. sed neq proprias. Itē donationis insinuatio. In [illegible] autē iurisdictione habet [illegible] vsq ad. ccc. aureos. vt i auc. [illegible] ta. §. et iudicare.

¶Defendere est vicem dñi subire: vel illud facere qd faceret domin9 in lite: et p eo respōdere. et olim vsq ad. xi. annos potuit. vt. C. eodem tit. l. i.

¶Defensio quotuplex est: vide Bar. i. l. de pupillo §. i. ff. de no. oper. nunt. et quo iure est itroducta: idē Bar. in. l. vt vim. ff. de iusti. et iu. et quot modis sumat defensio. Bar. in. l. liberto. i fi. ff. de ne. gest. Qñ: aliqd dicit fieri ad defensionē vide Bar. in. l. C. vnde vi

¶Dferre aliquē est eū accusare: sed deferre alicui ē grates et reuerētias sibi facere. ff. d accu. l. libellis. Et sic dicim9 plus deo deferēdū est q homini. de sentē. excō. c. relatū. xi. q. iii. quisqs metu. et. c. iulianus. Differūt tñ dferre accusare in hoc: qr deferre fit reo absēte: sed accusare fit reo presente.

¶Deferre iuramētū est aliquem arctare vel astringere ad iurādū: et qñq defert a iure quādoq a iudice: qñq aparte: quādoq etiā delatio a parte parti defert. de omnib9 his nota. C. de iureiurā. l. i. Potest autē ipsum deferre maior. xv. annis: etiā minor ips deferre non prohibetur: dū saltē conditio sua peior nō fiat: sed si ledat: restituit. de. iureiu. l. nā postea §. sed si minor e! iā paterfamilias non filiusfamilias. C. de iureiu. l. nec filius. Item liber: nō seruus. ff. eo titu. l. multo magis. al's quanto magis. in fi. Item compos mentis nō prodigus: nec consimiles. vt. l. tutor. §. prodigus. ff. codē titulo. et hoc in reb9 que ad eos ptinēt. Si autem administrationē adūt tanq procurator: licet ei iuramētū dferri i trib9 casibus. s. si specialē habeat administrationē: si in rem suā sit datus: et si generalem et liberam habeat administrationē: vt. ff. de iureiur. l. iusiurandū. §. si tibi. et l. sequē. Et episcopus habet hanc administationē quo adea q alienari possunt. Cui aūt deferat: dicēdū est scdm Hosti. q a parte parti defertur. quod vocatur secūdum eundem iuramentum voluntarium vel extra iudiciale. Verū aliud est necessariū et iudiciale: scilicet qñ iudex parti dfert. vt. C. de iureiu. l. iii. §. bonefidei. vide d hac materia Hostien. in tit. de iuretur. sub §. de iuramento assertorio. quasi per totum.

¶Defectus hui9 dictionis significatū clarū est: significat quod ipositio significare dictat scilicet dfectū realē: sed defect9 modi vel cōditionis p incōplemēto habet: put ex natura cōditionis vel modi vel quis alio significādi modo ifert: vel signicare concludit: vt dicēdo pmitto: istituo: vel lego tibi decē si capitoliū ascēderis intra mensem: et p te stat quominus accēdas parando cōditioni: et nōvissimo recusas expresse: si mēsis labit cōditio vere est dfectiua: et hic dfect9

significat dispositionem defectiuam.l.&. heres.§.§.per totum.ff.de cdi.et de mo.Si autem legatario volente implere heres impedit:tunc effectus iste significat implementum conditionis:et pro hoc purificationem dispositionis.l.iure ciui li.ff.de cdi.et demo.Si autem tertius impedit ipleri:tunc si iuste:significat ipletam.l.titius.eo tit.si tertius iniuste impedit:et est soluendo habetur pro defecti ua.l.ide neratius ff.ad.l.aquil.Si iste tertius non est soluendo:habetur pro:impleta.arg.l.fi.ff.de eo per quem factum est.in princi.

¶Defuotare virginem quid sit not.per Archi.extra de despo.impube.c.vnico.li.vj.

¶Defunctio est a debito liberatio.Ide defunctus.i.liberatus.Secundo idem est quod mortuus:vt capitur.C.de sta defun.l.post.et per totum.Et forte dicitur ideo mortuus defunctus:quia liberatus a miseria coditionis humane.

¶Defunctorie et pfunctorie idem sonat quod transitorie:vel cursorie.

¶Degradare est deponere de ordine:vt lxxxj.di.dictum Qualiter autem habeat fieri degradatio:no.de pe.c.degradatio.li.vj.nam deponere fit simplici verbo:sicut suspendere degradare autem cum solennitate.

¶Degradari potest ab ordinibus nedum presbyter:sed etiam inferior clericus.Panor.in.c.si quis presbyter.in.j.no.de cleri.excommunica.mini.

¶Deierare est false iurare.c.in literis.de testi.et.c.literas.de presump.

¶Deinceps.i.de cetero.l cle.de sum.tri.c.vnico.§.porro.C.de epi.audi.l nemo deinceps.et.ff.de visur.l.seia.

¶Deinde vide instit.de re diui.§.insula per quas pso.no.aqui.§.fructuarius.i auf de here.et falci.§.si vero oblatam.et ff.pro dona.l.j.§.j.

¶Delator est idem quod accusator:vel qui bona aliqua tamque vacantia fisco denuntiat.i.manifestat.vt.v.q.vj.delatori.ibi habetque ei aut ligua capuletur:aut conuicto caput amputetur.et sequitur.Delatores autem sunt qui inuidia produnt alios.Et nota quod deferre dicitur multismodis primo.i.afferre seu offerre.vt.dicitur hereditas defertur vt.l.ij.C.de carbo.edic.Item accusare de quo libet crimine.vt.l.iubemus.C.ad.l.iul.repe.Item dilator id est bonorum nuntiator.l.intra.ff.de di.et tem.prescrip.et Bar in rub.de dila.et de hac materia vide plane per Bar.in.d.rub.de delato.lib.x.C.

¶Delegatus est cui causa committitur terminanda vel exequendo:vices delegantis representans:et in iurisditione nihil proprium habens:vt.ff.de offi.eius.cui man.est iuris.l.j.in.fi.et extra de offi dele.sane quia.et.c.cum olim.et Hostien.in sum.eode titu.vel sic Delegatus est is cui a summo pontifice vel ordinario vel delegato principis causa committitur.Item inde venit subdelegatus:qui dicitur respectu delegati.Item is cui principium cause vel medium committitur.et sic iudex proprie dici non potest:vt.c.sup questionum.§.porro delegatus.eo.titu.Delegatus tamen proprie delegare pot principium:medium:et finem in.§.intentionis.c.sup questioni.prealleg.Vel fin Spe.eo.tit.in princi.est is qui ex alterius commissione recipit alicuius cause iudicialem cognitionem nam et subdelegatus est cui per aliquem habetur iurisditionem demandat in iudicio aliquid vel extra iudicium.faciendum:non iure proprio:sed de iure mandatis.Et differt a su[illegible]ogato et conseruatore.Nam [illegible]ogatus habet iurisditionem iure proprio:et merum imperium sicut iudex principalis cui surrogatur:sed conseruator nullam habet iudicialem cognitionem:sed tantum potestatem sup notorijs et manifestis.c.statuimus.de offi.delega.lib.vj.Iudex autem delegatus habet iurisditionem in ecclesiasticis personis:non proprio:sed a superiore commissam.vide Gof.in sum.eo.ti.Et delegatus in causa sibi delegata maior est ordinario.de off.dle.sane.ij et de off.or pastoralis.quia talj vices gerit denegantis:et potest compellere episcopum rebellem per sententiam suspensionis vel interdicti:vt.c.sane prealega.

¶Delegare plura significat primo et ali

quem in iudicem loco sui et autoritate sui iudicaturus cõstituere vel substituere. vt. l. precepimus. C. de appellatio. circa medium. et. l. seq. in fi. Quando q; autẽ est in locum suum vel vice sui alium rerũ creditorem dare vel cui iusserit creditor. Et hoc modo inter delegatum ⁊ eum cui fit delegatio: oportet interuenire stipulationẽ vel litis cõtestatio. His enim modis fit hec delegatio: vt. l. delegare. ff. de noua. Et Azo in sum. eodem titu. de noua. Delegare ẽm possum: id est vice mea debitorẽ meum dare creditori: ⁊ ex delegatione liberor ego a creditore meo: ⁊ extinguit ipsa delegatio: qua tenebar: vt qñ tibi sum obligatus ei alium habeo debitorẽ mihi obligatuz: ⁊ istum tibi assigno vt de bitũ ab eo recipias: te et ipso volentibus: hec est delegatio quedam.

¶ Deliberare est factum diligenter tractare: vel in mente reuoluere: vel cũ amicis suis explorare an expediat si bi illud amittere de quo q̃ritur: puta hereditatez agnoscere vel adire. vt. l. si atisto. § pen. ff. de iure deli. Datur autẽ deliberãdi tẽpus heredibus institutis: vt. l. si plures. ff. de iu. deli. Itẽ tutoribus. vt. l. ait pretor. ff. eodẽ tit. Et curatoribus eorũ. Itẽ heredibus ab intestato venientibus. vt. l. si quis heres suus. ff. eo. tit. Datur autem ad hoc tẽpus ab imperatore vsq; ad an. nũ. Sz ab alijs iudicibus vsq; ad octo vel ad nouẽ menses: ⁊ nõ vltra. vt. C. de iure delib. l. fi. §. sed q̃r. Sed nõ minus tribus diebus. ff. eodẽ tit. l. j. in. fi. Est autem effectus deliberationis: quia interim bona non debet minui nisi causa cognita. vt: ff. e. l. ait pretor. Huiusmodi autẽ deliberatio hodie non est necessaria si quis inuẽtarium ẽm. ll. facere voluerit. vt d. l. fi. §. sz q̃r. De hac materia vide Azo. in sum in ti. de iure delibe.

¶ Deliberatio est prouida cause circũspectio cum qua ratio totũ agit: ⁊ furor sibi nihil vẽdicat. xj. q. iij. illa pre positorum. ⁊. c. sequen. qua etiã indiscussi hominuz calcres possunt refrenari. Et in sententijs ferendis maxime est necessaria. ij. q. vj. anteriorum. xj. q. iij. cum apud.

¶ Delictum dicitur quasi derelictũ: et nota prout. s. tetigi in vbo cõtract⁹. q; sicut actionum quedã proueniũt ex cõtractu vel quasi cõtractu: ita actionũ quedã proueniunt ex delicto: alie vero ex quasi delicto. Ex delicto proueniunt actiões vbi delictũ persone vere ⁊ directe cõprehenditur: vt est videre in furto: rapina: homicidio. Ex q̃si dilecto vbi persone delictuz vere ⁊ directe non cõprehenditur: sed interpretatiue vel iuris fictiõe. vt si iudex per imperitiã suam male iudicauit: tenetur parti quã lesit ex quasi delicto. Itẽ si tenes in domo vel officina aliquem prauum hominem qui damnũ dedit mihi: teneris ex q̃si delicto: eo q; in culpa sis vtẽdo malorũ hominũ ope. Et est delictũ desertio boni. Peccatuz vero prauus actus. Sed crimẽ est peccatum graue accusatiõe ⁊ dãnatione dignissimũ. Hec est differentia ẽm Aug. lxxxi. distinctio. c. j. ⁊ not. de peni. distinctio. j. si peccatũ ⁊ per Joannem and. in regula peccatũ. Et pro differentia inter delictum ⁊ peccatum est bona gl. in. l. j. C. si ad delic. vbi dicit Accur. Delictuz est genus generalissimũ: siue veniat ex animo: siue non. Crimen vero genus subalternum. Continet enim sub se furtuz adulterium: ⁊ alia que ex animo proueniunt: id est ex conscientia.

¶ Deludit id est decipit: et sic delusio non approbatur a iure. extra de alie. indi. muta. causa fac. c. j. de postulatio. prelatorum. c. ij. §. nec nocebit. ⁊. ff. ne quid in locis publi. l. vlti. de iudi. si pretor. ibi delusoria essent pretorum decreta. C. de spor. l. fina. in fi.

¶ Demẽs est qui nescit vel non potest exprimere quid velit aut nolit. c. pastoralis. de cle. egro. lib. vj. vbi bonus tex. ⁊ gl. ibi super ver. remitti.

¶ Demoliri est dissipare vel destruere. Matth. vj. Thesaurizate vobis thesauros in celo: vbi tinea nõ demolit.

¶ Demonstratio idẽ significat qđ ostẽ-

significat dispositionē defectiuā.l.ꝙ heres.§.i.per totum.ff.de cōdi.⁊ de mō.Si aūt legatario volēte implere heres impedit:tūc effect⁹ iste signifi cat implementū cōditionis:⁊ p hoc purificationē dispositionis l.iure ciui li.ff.ꝺ ꝯdi.⁊ demō.Si aūt terti⁹ impe dit ipleri:tūc si iuste:significat iple tam.l.titi⁹.eo tit.si terti⁹ iniuste impe dit:⁊ est soluēdo habetur pro defecti ua.l.ide nerati⁹ ff.ad.l.aquil.Si iste tertius nō est soluēdo.habet̄ pro:im pleta.arg.l.fi.ff.de eo p quem factū est.in pnci.

¶Desuorare virginē quid sit not.p Ar chi.extra ꝺ despo.impube.c.vnico.li. vj.

¶Defunctio est a debito liberatio.Ide defunctus.i.liberat⁹.Secūdo idē est quod mortu⁹:vt capitur.C.de sta de fun.l.postꝗ.⁊ per totū.Et forte dicit̄ ideo mortuus defunctus:quia libera tus a miseria coditionis humane.

¶Defunctorie ⁊ pfunctorie idē sonat qꝺ transitorie:vel cursorie.

¶Degradare est dponere de ordine:vt lxxxj.di.dictum Qualiter aūt habeat fieri degradatio:no.de pe.c.ꝺgrada tio.li.vj.nā deponere fit simplici ver bo:sicut suspendere degradare aūt cum solennitate.

¶Degradari potest ab ordinib⁹ nedū pſbyter:sed etiā inferior cleric⁹.pa nor.in.c si quis pſbyter.in.j.no.de cle ri.excommunica.mini.

¶Deierare est false iurare.c.in literis. de testi.⁊.c.literas.de presump.

¶Deinceps.i.de cetero.i cle.ꝺ sum.tri. c.vnico.§.porro.C.de epi.audi.l ne mo deinceps.⁊.ff.de vsur.l.feta.

¶Deinde vide instit.de re diui.§.isula per quas pſo.no.aqui.§.fructuari⁹.i aut de here.⁊ falci.§.si vero oblatā.⁊ ff.pro dona.l.j.§.j.

¶Delator est idē quod accusator:vl̄ ꝗ bona aliqua tāꝗ vacātia fisco.denū tiat.i.manifestat.vt.v.q.vj.delatori. ibi habesꝗ ei aut ligua capulet̄:aut conuicto caput ampu:et.⁊ sequitur. Delatores autem sunt qui inuidia p dunt alios.Et nota quod dferre dici tur multismodis pmo.i.afferre seu offerre.vn̄.dicit̄ hereditas deferri vt.l.ij.C.ꝺ carbo.edic.Itē accusare ꝺ ꝗ libet crimine.vt.l iubem⁹.C.ad.l. iul.repe.Itē delator id est bonorū nūa tiator.l.intra.ff.de di.⁊ tem.prescri.⁊ Bar in rub.de dla.⁊ de hac materia vide plane per Bar.in.d.rub.de dela to.lib.x.C.

¶Delegatus est cui causa committit̄ terminādavel exequēdo:vices:dele gātisrepresentās:⁊ in iurisditione nī hil propriū habens:vt.ff.de offi.ei⁹. cui mā.est iurif.l.j.in.fi.⁊ extra de offi dele.sane quia.⁊.c.cū olim.⁊ Hostiē. in sum.eodē titu.vel sic Delegatus est is cui a summo pōtificevl̄ ordina rio vel delegato principis causa cō mittit̄.Itē inde venit subdelegat⁹: qui dicit̄ respectu delegati.Item is cui principiū causevel medium com mitit̄.⁊ sic iudex proprie dici nō po test:vt.c.sup questionū.§.porro dele gatus.eo.titu.Delegatus tamē pro prie delegare pōt principiū:mediū: ⁊ finē in.§.intētionis.c.sup ꝗstionū. prealleg.Vel sm Spe.eo.tit.in pnci. est is qui ex alteri⁹ cōmissione reci pit alicui⁹ cause iudicialē cognitio nē nā ⁊ subdelegat⁹ē cui p aliquē ha bētē iurisditionē dēmādat̄ i iudicio aliqꝺ vel extra iudiciū.faciēdū:nō iure ppꝰ sed de iure mādatis.Et differt a sur rogato ⁊ cōseruatore.Nā surrogat⁹ habet iurisditionē iure p prio:⁊ merū imperiū sicut iudex pn cipaliscui surrogat̄:sed cōseruator nullā habet iudicialē cognitionē:sed tantū potestatē sup notorijs ⁊ mani festis.c.statuim⁹.de offi.delega.lib. vj.Iudex autē delegat⁹ habet iurisdi tionē in ecclesiasticis personis:nō p priā:sed a superiore cōmissam.vide Gof.in sum.eo.ti.Et delegat⁹ i causa sibi delegata maior est ordinario.de off.dle.sane.ij ⁊ ꝺ off.or pastoralis.q2 talijvices gerit dnegātis:⁊ potest cō pellere episcopum rebellē p senten tiam suspēsionis vel interdicti:vt.c. sane prealleg.

¶Delegare plura significat pmo ē ali

quem iudicem loco sui et autoritate
sui iudicaturuz cõstituere vel substi
tuere. vt. l. preceptinus. C. de appella-
tio. circa medium. et. l. seq. in fi. Quan
doq3 autẽ est in locum suum vel vice
sui alium reru creditorem dare vel
cui iusserit creditor. Et hoc modo in
ter delegatum r eum cui fit delega-
tio: oportet interuenire stipulationẽ
vel litis cõtestatio. His enim modis
fit hec delegatio: vt. l. delegare. ff. de
noua. Et Azo in sum. eodem titu. de
noua. Delegare enĩ possum: id est vi-
ce mea debitorẽ meum dare credito
ri: r ex delegatione liberor ego a cre
ditore meo: r extinguit ipsa delega-
tio qua tenebar: vt qñ tibi sum obli-
gatus ei alium habeo debitorẽ mihi
obligatuz: r istum tibi assigno vt de
bitũ ab eo recipias: re et ipso volenti
bus: hec est delegatio quedam.
¶ Deliberare est factum diligenter tra
ctare: vel in mente reuoluere: vel cũ
amicis suis explorare an expediat si
bi illud amittere de quo qritur: puta
hereditatez agnoscere vel adire. vt.
l. si aristo. l. prin. ff. de iure deli. Datur
autẽ deliberãdi tẽpus heredibus in
stitutis: vt. l. si plures. ff. de iu. deli. Itẽ
tutoribus. vt. l. ait pretor ff. eodẽ tit.
Et curatoribus eorũ. Itẽ heredibus
ab intestato venientibus. vt. l. si quis
heres suus. ff. eo. tit. Datur autem ad
hoc tẽpus ab imperatore vsq3 ad an
nũ. Sz ab aliis iudicibus vsq3 ad oc
to vel ad nouẽ menses: r nõ vltra. vt.
C. de iure delibe. l. fi. §. sed qr. Sed nõ
minus tribus diebus. ff. eodez tit. l. j.
in. fi. Est autem effectus deliberatio
nis: quia interim bona non debẽt mi
nui nisi causa cognita. vt: ff. e. l. ait
pretor. Huiusmodi autẽ deliberatio
hodie non est necessaria si quis inuẽ
tarium sm. ll. facere voluerit. vt d. l.
fi. §. sz qr. De hac materia vide Azo.
in sum in ti. de iure delibe.
¶ Deliberatio est prouida cause circũ
spectio cum qua ratio totũ agit: r su
ror sibi nihil vẽdicat. xj. q. iij. illa pre
positorum. r. c. sequen. qua etiã indi
scussi hominuz calores possunt refre
nari. Et in sententiis ferendis maxi-
me est necessaria. ij. q. vj. anteriorum.
xj. q. iij. cum apud.
¶ Delictum dicitur quasi derelictũ: et
nota prout. s. tetigi in vbo cõtractus.
q sicut actionum quedã proueniũt
ex cõtractu vel quasi cõtractu: ita actionũ
quedã preueniunt ex delicto: alie ve
ro ex quasi delicto. Ex delicto proue-
niunt actiões vbi delictũ persone ve
re r directe cõprehenditur: vt est vi
dere in furto: rapina: homicidio. Ex
qsi dilecto vbi persone delictuz vẽ r
directe non cõprehenditur: sed inter
pretatiue vel iuris fictiõe. vt si iudex
per imperitiã suam male iudicauit:
tenet parti quã lesit ex quasi delicto
Itẽ si tenes in domo vel officina ali-
quem prauum hominem qui damnũ
dedit mihi: teneris ex qsi delicto: eo
q in culpa sis vtẽdo malorũ hominũ
ope. Et est delictũ desertio boni. Pec
catuz vero prauus actus. Sed crimẽ
est peccatum graue accusatiõe r dã-
natione dignissimũ. Hec est differen
tia sm Aug. lxxxi. distinctio. c. j. r not.
de peni. distinctio. j. si peccatũ r per
Joannem and. in regula peccatũ. Et
pro differentia inter delictum r pec
catum est bona gl. in. l. j. C. si ad delic.
vbi dicit Accur. Delictuz est genus
generalissimũ: siue veniat ex animo:
siue non. Crimen vero genus subal-
ternum. Continet enim sub se furtuz
adulterium: r alia que ex animo pro
ueniunt: id est ex conscientia.
¶ Deludit id est decipit: et sic delusio
non approbatur a iure. extra de alie.
iudi. muta. causa fac. c. j. de postula-
tio. prelatorum. c. ij. §. nec nocebit. r.
ff. ne quid in locis publi. l. vlti. de iu-
di. si pretor. ibi delusoria essent preto
rum decreta. C. de spor. l. fina. in fi.
¶ Demẽs est qui nescit vel non potest
exprimere quid velit aut nolit. c. pa-
storalis. de cle. egro. lib. vj. vbi bo-
nus tex. r gl. ibi super ver. remitti.
¶ Demoliri est dissipare vel destruere.
Matth. vj. Thesaurizate vobis the-
sauros in celo: vbi tinea nõ demolit.
¶ Demonstratio idẽ significat qd ostẽ-

sio. Nam omne verbū vel factuꝫ per
quod aliquid ostēditur: demōstratio
dicit̄. Ideo dicit text. i. l. certū. ff. si cer.
pe. Certuꝫ est ꝙ noīe ꝓprio vel alia
demōstratione q̄ vice noīs ꝓprij fun
git̄: ostēdit̄ ⁊ sequitur. Nō refert an pro
prio noīe res appellet̄: an digito ostē
dātur. Et lꝫ falsa demonstratio nō sit
demōstratio: tñ ex ea quādoqꝫ sumi-
tur significatū ad inualidādum actū
qui alꝫ ea non expssa esset validus ꝟ
bi gr̄a. Testator dicit: lego vxori mee
vestē que causa eius parata est. Hec
ꝟba: que causa eiꝰ: ⁊c. sunt demōstra
tiua. Sed pone ꝙ nihil est paratū cā
eius: tunc demōstratio est falsa: et di
cit tex in. l. quitus mutius. ff. de au. et
arg. leg. ꝙ nullū est legatū. Secus si
diceretur. Vestem meā purpureaꝫ q̄
causa eius facta est: quia licet demō
stratio sit falsa: tamē apparet de re le
gata ꝑverba precedētia: vt in. l. quin
tus mutiꝰ. p̄alleg. Itē si dicat: lego
dotē: si nihil sit in dote: nullum est le
gatum: q2 si demōstratio est falsa nō
demōstrat: ⁊ nō apparet de legato ni
si ꝑ demōstrationē. l. iij. C. de fal. cau.
adiec. lega. Secus si dicat: lego cētū
que in dotē accepi: nam tūc valet le
gatum: q2 licet demōstratio sit falsa
tamen apparet de re legata. Itē dicē
do. Titum filium meum heredē insti
tuo: in casu quo non est filius meꝰ: nō
valet institutio. Licet eñ cōstet de ꝑ
sona: tamē volūtas testatoris fuit in
stituere filiū: et sic illum Titium nō
filiū instituere nō voluit: ergo nō va
len: vt i. l. si pater. C. De here. in sti. Si
militer ibi: instituo titiū fratrē meū:
quē scio nō eē fratrē lꝫ vti fratrē fra-
terna dilecti ꝫe diligā eū: nō valet in
stitutio. l. nemo §. j. ff. de here. insti. Itē
ibi. lego decē q̄ sunt in arca: si sunt in
ea tantū quinqꝫ: valet legatū ad illa
quinqꝫ. l. si seruꝰ §. q̄ quinqꝫ. ff. de leg.
j. ⁊ si nihil est i arca: legatū nō valet.
Sꝫ. ibi lego decē q̄ debeo. si nihil de-
beo: adhuc valet legatuꝫ l. si sit. ff. de
lega. j. q2 lꝫ demōstratio sit falsa: con-
stat: tñ de re. legata: nā falsa demōstra
tio nunq̄ impedit legatū vbi cōstat

de re ⁊ volūtate. Itē ibi: lego scio de-
cē q̄ titius mihi debet. si titius nihil
mihi dꝫ tūc nō valet legatū. l. si sit. s.
alleg. Ratio: q2 ex hoc legato signifi-
cat̄ cessio actiōis legate nō enim vo
luit decē legare scio: sed. cedit actio-
nē sibi cōtra titiū: modo si nihil de-
bet titius. nō potest actio cedi cū ni
hil sit in legato. Itē digito demōstrā
do: lego hūc equū: ⁊ est bos nō equꝰ:
valet legatū. similiter etiā valeret ꝑ
missio talꝫ: vt no in. l. q̄ extrinsecꝰ. ff.
de verbo. oblig. q̄a ꝑ demonstrationē
cū digito: constat de corpore: nisi aliū
de appareat: nisi credidissem equū
fuisse: et bouē nō fuissem legatarius.
Sed: ibi lego bouē meū: ⁊ nō est bos
sed equus: nō valet legatū. l. si q̄s in
fundi vocabulo. ff. de leg. j. si tamē ap
paret de volūtate: vel quia istū equū
solebat vocare bouē: forte q2 ibat lē
te: vel q2 habet grossum ventrē: tunc
valeret legatū: vt. d. l. si quis in fundi
vocabulo. Iteꝫ quidā habebat duos
seruos: stichū fullonem: et pāphilū
pistoreꝫ: ⁊ sic legauit. Lego vxori sti
chū seruum meum pistoreꝫ. quis eo
rū debebitur: an stichus. vt sic falsa
demōstratio per nomen pistoris: nō
noceat: an pāphilꝰ pistori: vt demon
stratio per nomē stichus nō noceat.
Dixit tex. ꝙ si testator vere sciebat
nomē propriū cuiusqꝫ serui: tunc ille
seruus debetur cuius nomē propriū
expssit: ⁊ dicet̄ in artificio errasse. Si
autē nō vere sciebat nomen cuiusqꝫ:
tūc debebitur pistor: ⁊ dicetur in no
mine proprio errasse: vt in. l. q̄ habe-
bat. ff. de re. dub. Item ibi: seruus cō-
munis titij ⁊ menij stipuletur domi-
nis suis. dicit tex. ꝙ refert an dicat:
dominis meis simplr̄: an dicat: titio
⁊ meuio simpliciter: an apponat vtri
usqꝫ noīa ꝓpria et appellatiua: q2 si
tātū ponat noīa appellatiua dicēdo
dñis meis: vr̄ stipulari vt dñis: ideo
si sunt dñi pro equalibus portiōibꝰ:
ita eis eq̄liter acq̄ritur. si ꝓpa noīa
tūc licet sint inequaliter domini: tñ
eis acq̄ritur equaliter. sicut si vni iso
lidū nominatim stipularetur: si per

vtrūqꝫ scꝫ nõia ꝓpria ꝛ appellatiua refert qđ nomē precedat: an ꝓpriū an appellatiuū: nā si ꝓpriū precedit: eis equaliter acquiritur. si appellatiuū precedit: tūc acquirit̄ eis ꝑut sunt domini. l. si seruus cōis ff. de sti. pu. seruo. Itē ibi. Iudex precipit seruienti: vt citet Petrum Joannis: ipse citat petrum martini sub noīe petri Joannis. Dicitur quod si hic citatus sub nomie petri litigabat corā illo iudice: ꝛ in illo litigio iudex fecit eū citari: vꝫ citatio: qꝛ cōstat de corpe: ꝛ quod de illo taꝫ iudex ꝙ pars litigās egit. Idem dic si non litigabat coraꝫ illo: sed cōmuniter sic vocabatur qꝛ taꝫ iudex ꝙ pars litigās se retulit ad illud corpꝰ: qꝛ sic cōiter vocabat̄: lꝫ in rei veritate alio nomine vocetur. Idē si nō cōmuniter sic vocet̄: sed est de illo maleficio: vel debito de quo queritur reputatus obnoxius: qꝛ taꝫ iudex ꝙ pars aduersa de tali sentit. Non obstat de Isaac qui benedixit Jacob: ꝛ animus ferebat̄ super Esau. nam animus suus ferebatur sup illo corpore quod erat Jacob: licet crederet ꝙ esset Esau. ꝛ ideo tenuit bene dictio in Jacob que procedebat ex animo facto ipsius Isaac benedicentis. Secus in citatione que fit per seruientem: ꝛ nō procedit nisi ex animo iudicis. l. fin. C. de exhib. re.

¶ Pena. i. decē: sed improprie. ff. de verbo. oblig. l. si ita stipulatus. ꝛ ibi in gl. de annu. leg. l. iij. proprie autem significat bis x. C. de agr. in reb. l. vltima. ꝛ ff. de le. ꝫa. primo. l. si quis testamento. vbi de hoc.

¶ Denarius dicitur a numero deceꝫ. de conse. dist. v. ieiunium.

¶ Denuntiare est crimen alicuius superiori nuntiare: vt ꝓposito de augeat nuntiationeꝫ: vt in sumi. ff. depositi. l. j. in prin. Host. aūt in sum. ti. de accu. ꝛ ru. de denun. §. j. dicit ꝙ denūtiatio est criminis alicuiꝰ apud iudicē sine inscriptione facta delatio: ad omnia agenda: vel aliā legitimā penā imponendā: vel etiam ad vtrūqꝫ. ꝛ in. §. se. ipse distinguit denūtiationē: dicēsqꝫ est quedā denūtiatio penitentialis: euāgelica: ꝛ ad illā qlibet admittit̄. Quedā ꝟo iudicialis ꝛ canonica: ꝛ ad illā nō qlibet admittit̄. vide ibi de illa: ꝛ in reprobationibꝰ Jo. and. in. c. nouit. de iud. Et Gof. i sum. ti. de acc. Dicit ꝙ mādatū euāgelicū si peccauerit. ij. q. j. extēdit̄ solū ad illos qui in magistratu sunt positi: siue clerici: siue laici. arg. xxiij. q. iiij. duo ista nomina. quo ad alios antē est ꝯsiliū. Et hoc est verū in peccato cōmisso naꝫ in cōmittendo omnibꝰ est ꝓceptuꝫ. xxij. q. v hoc vr̄. Et dicit Gof. se approbare dictū Jo. an. qđ quilibet admittatur ad denuntiandū: dū bono ꝫelo denūtiasset. de sen. ꝛ re iud. c. ū. J. ꝛ. A. Sed lꝫ infames ꝛ irregulares amittantur: nō tñ admittuntur criminosi qui sua crimina non correxerūt: qꝛ presumit̄ quod malo ꝫelo denūtient. Distinguit tamen dicēs denūtiationem de peccato commisso esse euāgelicam: sed de cōmittēdo canonicam: ad quā quilibet admittit̄ vt de cog. spi. tua. Et sufficit qualiscūqꝫ notitia. vt in. c. hoc videtur pre alle. Nec turpitudo propria obsistit. extra de spō. c. preterea. ij. Nec impedit iuramentum ꝓcedens. xiij. dist. nerui. Et not. qđ nō sequitur. iste denūtiatus est excōmunicatus publice: ꝛ nedū in iudicialibus sed etiā in extraindicialibꝰ euitari: ꝛ a legitimis actibꝰ remoueri dꝫ. ergo est excōicatꝰ: quia forte excōmunicatus nō est: vt si post appellationem legitimam sententia lata sit in eum: non tamen fuit (vt debuit) prosecutus appellationem eandem intra tempus ab homine: vel de iure statutum ad ipsam prosequendam. c. licet de senten. excom. lib. vi.

¶ Deniqꝫ. not. Archi. xiiij. distinctione. deniqꝫ.

¶ Denuo. i. de nouo vel iterū. ff. de distr. pig. l. cum prior. in aut de nupt. §. sup his. ff. de aduo. diuer. iud. l. j.

¶ De plano aliqđ dr̄ fieri qđ iudex sine figura ꝛ strepitu iudiciario facit. de cuius verbi significato habes hodie plene: de verbo. signifi. in cle. sepe. Ar

chi. de elec. c. indemnitatib⁹. lib. vj. sup verbo strepitu & figura. de acc. c. sicut olim. vbi statuunt psone idonee simpliciter & de plano absq; vlla iurisdictiõe solicite inuestigãtes. Dicit ergo iudex aliqd facere de plano: qñ. s. nõ est in ꝯsistorio: vt. s. residẽs in loco in quo iudicare cõsueuit: & aliqualiter instructus: sine iuris solennitate aliquid facit: statuit: aut determinat.

¶ Deportare est aliquem perpetuo exilio dãnare: s3 relegare ad tps: vt. ff. de interdic. & re. l. relegatorũ. §. differentia. Et in gloss. instit. quibus mod. ius pat po. sol. §. relegati.

¶ Depositum ẽm Host. eo. tit. est qd custodiẽdũ alicui vel alicui⁹ fidei datũ est vel creditu3: in quo d3 qui recipit maximã diligẽtiã habere: q2 in deposito cõtrahitur obligatio. insti. quibus mod. re con. ob. §. penul. Et dicitur depositũ inter clericos: cõmodatũ vero inter vulgares. Rei aũt deposite sicut & cõmodate dñium retinemus: vt. ff. cõmodati. l. rei cõmodate. Et di secundũ Host. a de: & positum: sic qd prepositio de auget. Vel dicitur a de. i. deorsum positũ: al's seorsu3 positu3: scilicet ad deponẽte: vt ostẽdatur totũ fidei eius cõmissum apud quez ponitur quo ad custodiam: & videtur separata custodia a deponẽte. Est ergo aliud pono: aliud depono: vt. ff. eo. l. j. Quid sit actio depositi directa ex cõtraria. Require. s. actio depositi.

¶ Depositarius est apud quem res aliqua deponitur custodiẽda: & ita sumitur in aut. sed iã. C. depon. Et differt a sequestro: q2 depositarius ad hoc p̃cise tenetur: vt depositori rẽ restituat: tenetur etiam maximã diligentiã adhibere sed sequester neutri litigantiũ tenetur p̃cise rem restituere: sed indeterminate ille qui vicerit.

¶ Depositarius si vtitur deposito contra voluntatem domini: vel denegat illud: committit furtum: & condemnatus efficitur infamis. Panor. in. c. j. in. j. noi. de depos.

¶ Derelictu3 dicitur illud qd caret possessore: vel qd in nulli⁹ est possessiõe vt insti. de re. diui. §. hoc amplius circa finem.

¶ Derogare est diminuere vel in parte tollere vel detrahere. vt. ff. de ver. sig. l. derogare. & differt ab abrogare. ibidem require. s. abrogare.

¶ Dissidere est discordare.

¶ Desidia similis est impitie. C. de tes. l. ambiguitates. & qd est desidia. no. 3 Archi xxx. q. j. deinde desides. i. negligẽtes. C. de anno. & trib. l. iudices. li. x.

¶ Desertores dicuntur clerici qui ꝓprie ecclie ministeriis destitutis: ad aliã vitio fuge se trãsferũt vel ꝯfugiũt: vt. xxj. q. ij. placuit. & hoc s3 canones. S3 ẽm leges desertores dicuntur milites: vitio fuge suam militam deserentes. vt. C. eod. tit. l. j. & ij. lib. xij.

¶ Desertum est locus nõ habitatus penitus neq; cultus: vltra memoriã hominum: vt. c. j. de ver. sign. lib. vj.

¶ Desuetudo & ꝯsuetudo differunt ẽm Bar. in l. de qbus. ff. de leg. sup verbo desuetudinẽ. Nã cõsuetudo est qñ fit contra legem per ipsam consuetudinem: sed desuetudo est quando non vtimur aliqua lege in iure posita de hoc no. l. p̃em. inst. in fi. & in gl. p̃cal.

¶ Detegere. i. publicare: vel testib⁹ probare. C. de malefi. l. & si excepta.

¶ Detestari est absenti denũtiare testibus adhibitis. vt. l. subsignatum. §. ij. ff. de verb sig. & l. seq. Aliter aũt detestari est facta alicui⁹ abrenuntiare: spernere: vl' abomiari: s3 nõ approbare: vel est exarari: vel describi res aliquas: & eas: que: quales: & q̃te sunt: scripto cõp̃hẽdi. vt. ff. e. l. p̃callega.

¶ Detestatio est cum testibus facta denuntiatio.

¶ Deunx est vna ps assis q̃ ex xj. vnciis perficitur. inst. de he. insti. §. hereditas.

¶ Deusdedit est ppriũ nomẽ. c. tãta. de simo. Similiter deodat⁹. e ti c. iij. Et sic nomẽ ppriũ diuersimode cõponitur. Quãdoq; ex nomie & participio. Qñq; ex nomine & verbo. Qñq; ex p̃nomine & verbo & nomine: vt dequo nulideus. vt. c. j. de iud. Nec valet ar. ab etymologia nois ppriij: q2 ad placitum ponitur. S3 nois appellatiui qñq;

sic scilicet negatiue: vt. l. si quis in fundi vocabulo. ff. de leg. j.

¶ Dextãs est pars assis que ex .x. vnciis perficitur nec recipit totum. vt in. §. precalle. require. s. as.

¶ De D ante I.

¶ Diaconus grece dr minister latine: quod est in sacerdote cõsecratio: ita in diacono ministerij dispensatio hr. Et hypodiacones grece dñr subdia coni latine: q2 subiiciũt preceptis le uitar. Et apud hebreos nathanei vo cant: vt habetur xxi. dist. cleros. Dia stoli vel diastoles dñr cũ astu dicta tores vel distinctores logon: hoc est publice rõnis. Et sm hoc accipit in glo. de tab. scri. logo. C. lib. xi. l. iiij.

¶ Diadema ppriẽ ẽ corona imperialis et est solũ de auro et lapidib9 pciosis. a dia. i. duo: et demo: q2 ex sui rotundi tate principium demit et finẽ. Jo. an. in cle. romani de iureiuran.

¶ Diabolus idẽ est qd demon: a dia qd est duo: et bolus morsus: qsi mordens corp9 et aiam: et creatus est bon9: sed ex libero arbitrio fact9 est mal9: imo adhuc habet liberũ arbitriũ: 3 illud est tñ ad malũ: alioqñ nõ demereret et quotidie peior efficit. Silr angel9 habet liberũ arbitriuz quo quotidie meret et melior fit: hoc ergo ad bonũ tñ. hõ vo habet liberũ arbitriũ eque ad bonũ et ad malũ: sm glo xxiij. dist. in noie dñi. vbi tex. dicit q in 2secra tione epi querendũ est post multa si credat q diabolus nõ per ordinatio nez: sed per arbitrium factus est ma lus: q2 hoc quilibet credere tenetur.

¶ Dictatores oim dicti fuerũt q sum mũ magistratũ gerebãt: et quorũ erat in maiorib9 causis sñias ferre vel di ctare vt. ff. de orig. iu. l. ij. Et a populo dñr autores quorũ creati fuerũt tres a Romanis post cesares.

¶ Ditio est idez quod potestas vt. ff. de orig. iur. l. ij. §. capta et. ij. q. vj. c. a iudi cibus. ad fi. unde iurisdictio: et cõponi tur ab hoc nomine.

¶ Didragma est denari9 valẽs duos de narios stater vz duo didragmata: vñ ualet nũmos didragma duos stater duplicat. idẽ no. 3arch. p. q. magnũ.

¶ Dieta in vna significatiõe est cenacu lum in quo die magis q nocte solẽt hoĩes residere. vt. ff. de dona. l. lucius. vel domuncula 2structa i hortis p col gẽdis fructib9: seu oblectatiõis fa: ita capit in. l. senat9. §. marcell9. ff. de leg. 3. In alia vo significatiõe dr spatiũ vni9 diei vel lapsus. Quarto ẽ vnius diei certa dõterminata comestio. Et la tine aũt dieta legalis x. miliaria ita lica. Dieta vulgaris dr illa que habe tur secundum conditionẽ regionis.

¶ Dietarij dñr q in cenacula aliena se dirigũt ad furãdũ: a dieta sm primã significationẽ sic dicti. et sic exponit in. l. saccularij. in pc. ff. de extraor. cri. licet ibi legatur in tex. directarij.

¶ Diffamator quis sit: et qs dicat diffa mare. vide Bart. l. turpia ff. de le. j. et qñ qs diffamari dicat de maleficio: an sufficit in genere: vel in specie ma li fieri requiratur vide ibidẽ Barto.

¶ Diffinitiua sentẽtia require. j. sua.

¶ Difficile dr qñqz qd nullo mõ fit. ij. q. vj. biduũ. ver. sed aduersus. et glos. fi. de testib. c. pñtium. exponit nõ de fa cili. i. nullo mõ. Adde q difficile in terdũ exponit. i. raro vt. ff. de le. iij. scio. et. l. heres meus. §. vxori. Aliqñ diffici le. i. nunq̃ j. q. j. si quis neqz. et. c. prin cipatus. vbi no. Aliqñ difficile expo nitur. i. laboriosum. in auẽ. vt hi qui ob. se ha. per. res mi. §. qñ aũt. Aliqñ. i. zix. lxvij. dist. quantumlibet. et ibi not. Ita qualiter difficile et facile in telligit. vide de here. insti. l. seruus.

¶ Difficultas et ipossibilitas sepe pari ficãtur: vt pulchre ponit Feli in. c. ec clesia sctẽ Marie i. xxix. col. ver. scdz notabile est q ecclesia d consti.

¶ Digestũ sm Azo. in sum. de vete. iur. enuc. dicit legalis liber qui alio noie vocat pãdecta: seu liber pãdectaz ex quo oẽs disputatiões et decisiões legi timas i se hz: et vndiqz collectionẽ i summis recipit i cẽtũ qñqgintapene milia versuũ totũ opus p ficiẽs quẽ i qñqginta libros partiales, digessit

imperator Collectus aūt fuit iste liber ex veteri iure qḋ ab vrbe Roma cōdita ⁊ a Romuli tpib⁹ vsq ad tpa Iustiniani fere .p mille ⁊. cccc. ānos ɔfuse statutū obtinuit. Et extēdebat ī duo milia pene librorū: ⁊ tricies cētena milia vsuū: vl' rnsorū: vt ptz. C. de vet. iu. enu. l. ij. §. fz cū oīa. Et dictū fuit digest. eo qꝛ oīa ibidē decidētia digerunt ⁊ soluūtur: fm Acc. in pe. insti. Quare aūt pādecta diuisa fuit in tres libros vl' volumina: quorū pmum vocat digestū vetus: scḋz infortiatū tertiū digestū nouū. ratio: qꝛ a duobus impatorib⁹ nūcupatis hoc noīe Federicus: postea maturius ruminatum est: ergo scribit per duplex ff. fm quosdam. Dicit aūt pādecta a pan qḋ ē totū: ⁊ decta doctrina qꝛ ibi est tota doctrina oīm iuriscōsultorū: vt in. §. pal. cū oīa decidētia ibi digerātur ⁊ soluantur: fm Azo. ac Dy. in prin. insti. Et no: Io. an. in proe. cle. ꝙ digestū capit alibi p decoctū. xxv. q. i. ꝫ apl'ice. de cōsec. dist. v. natales. ⁊. c. preceden. Quidā dicūt qḋ iste liber olim per duplex dd scribebat: vel per c ⁊ g. ⁊ ꝙ postea per vitiū scriptorūz corruptū sit. Sed pma ratio videt melior scz ꝙ digestū scribatur cōtra morem oīz legaliū librorū per duplex. ff. (ꝗuis ille due lr̄e nec in pncipio nec in fine huius noīs digestū ponātur:) ideo qꝛ ille liber fuit digestus secūdario per duos Federicos. impatores: a quorū cuiuslibet noīe sumpta est prima litera f. sic erūt duo ff. licet ista ratio aliis nō placeat: qꝛ neuter illorūz impatorū aliquid fecit. exceptis paucis cōstitutionib⁹ positis in vsibus feudorū. Dicūt ergo esse vitiū scriptorūz. Et vnus illorū librorū nōiatus est infortiatū: qꝛ cū Rome esset studiūz amissum: ⁊ Bononie inolceret. ei⁹ recuperatione facta Rauēne cum esset amissuz ius est redditū: forte cū multa adsint que deerāt: ⁊ sic sumit in p valde. Alij dicūt qḋ fortes leges ī eo sunt: sz certe ⁊ in veteri. Alij ab inuētore seu autore sic noīatū dicūt. Uel dz ꝙ noīa magistralia sunt quare nō est de eis disputādum: sed relinquit pertinacibus fm Tulliū: ⁊ qꝛ plura sunt negotia quā vocabula. ff. de pre scri. ver. l. natura enim. Alij ab infortiū chaldeo vocabulo qḋ est dispositio: dictum volunt: qꝛ vltime dispositiones in eo sunt vñ. Sum liber fortis disponēs spolia mortis. Et clausis portis me discat lector in hortis. Hec in gl. hui⁹ libri. Et dz ꝙ vn⁹ Federicus de pdictis: qui fecit auf. oēs peregrini. C. cōia de suc. nat⁹ fuit in ciuitate Panormitana ex antiq̄ssima muliere q̄ ne credet ptū esse suppositum publice in medio palatij pepit.

¶ Digitus nō est membrum: sed mēbri officiū. ff. de sta. homi. l. nō sint liberi Adde Bar. in. l. ij. ff. de publi iudi. in ṽsi. sed quid appellat. Adde Fe. in. c. ego enim. in. iij. col. versic. digitus de iureiuran. vbi limitat in sex casib⁹ ⁊ fallit fm Bart. ad hoc: quando quis esset notabilis artifex: qꝛ si amittit digitum dicitur amittere mēbrum: ⁊ ista cōfirmat Bar. vide Io. de ana. in. c. ex iniuncto. de here. in. vj. Fel. in c. cū illorū. de sen. exco. in. iij. col. versi. ⁊ no. limita. vide ibidē late per eum.

¶ Dignitas quid sit: fm Arch. patet de cōsue. c. j. lib. vj. in glo. ⁊ hec erat contra: que est notabilis. Dignitas q̄nq idē est ꝙ potestas vel cōditio vel prerogatiua secularis. vt. xxij. q. v. administratores. ⁊. C. de digni. li. xj. Et sic iudex dicitur habere dignitatē: vt. ff. de albo scrip. l. vlt. De hac etiam no. iiij. q. iij. in prin. Itē dignitas est quedam preeminētia ecclesie vl' in ecclesia. c. quāuis de verb. sig. vide not per Io. and. iij. distin. denicq. ⁊ Uin. ⁊ ber. de cleri. non residē. c. iij. ⁊ de preben. de multa. Et quot modis sumatur dignitas no. etiam: de rescript. sedes apostolica. in gloss. super verbo maiores que incipit: sed quas personas. Quandoq aūt sumitur strictius pro eminētia prerogatiue persone ecclesiastice: que prerogatiua etiam dicit personatus: qui cognoscitur quādo aliquis habet prerogatiuā in choro vel capitulo in optionib⁹ ān pcessionibus

nibus:in vocib⁹ dandis:ꝛ similibus pluſq̃ alij canonici sui ordinis:vt in- d.c.j.de cõsu prela.cũsimi.Et illa co gnoscitur his modis:primo qñ quis habet administrationẽ rerũ ecclesie cum iurisditione.Scdo quando ha- bet nomen dignitatis ꝛ prelationeʒ seu prerogatiua tã i choro ꝙ in capi tulo.Tertio qñ ex cõsuetudine eccle sie habeẽ aliquis in dignitate. vide Archi.vbi.s.Etiam dignitas signifi cat latius ꝛ strictius scdm vsuʒ eccle siarum.nam qd in vna ecclesia conti netur sub noie dignitatis:in alia cõ tinetur sub noie officij:ꝛ ecõtra put cuiusuis ecclesie vsus habet.Reperi tur etiã latissima significatio ꝑ qua uis excellentia:verbigratia cum ali quid relinquitur pricipi. ꝛ princeps moritur ante diem legati cedẽtẽ de- betur successori.Ratio quia videtur legatũ eẽ dignitati:significato sum- pto ex hoc qd relictũ est sub noie di- gnitatis.Dignitas autem non mori- tur rij. q. ij.liberti.Sed cũ relinquit auguste:ꝛ ipsa moriẽ ante diẽ legati cedẽtem:legatũ perit.l.qd princi pi. cũ.l.seq.ff.de leg.ij.Ratio quia cũ di- gnitatem non exsc:sed ex augusto ha beat non videtur ei relinqui sub no mine dignitatis:sed sub noie ꝓprio: ꝛ perinde ac si sub nomine ꝓprio re lictum esset ei:ideo nõ debeẽ augu- ste succedẽti:nisi quocunq alio me- dio probabili cõcludatur voluntas testatoris esse talis.Ex his Bar.talẽ decidit questionẽ.Si relinquitur vi cario epi:eo mortuo ante dieʒ:nõ de betur successori:cum vicarus nõ ha beat dignitatem a se:sed a solo epo. Et breuiter voluntas disponẽtis de bet inspici.Item ibi:cõcedo domino Joanni:videtur concessum persone: significato sumpto a noie proprio.Si vero ponitur nomen appellatiuũ tã- tum:videtur relictũ dignitati.Si ve ro ponitur vtrũq:propriũ ꝛ appella tiuum dignitatis:tunc distinguitur. Nam si propriũ precedit:videtur cõ cedere persone.Si appellatiuũ digni tatis vel ecclesie precedit:tũc digni

Uocab.

tati cõcessum videtur. hoc per Bar. in.l.ciuibus.ff.de rebus dubijs.

¶ Dilatio est tẽporis in causa prolonga tio.Et dilationũ ẜm Host.in sum.tit. de dilatio.§.j.alie sunt citatorie:que dantur vocato ad causam:ad venien dum ad iudicẽ ante lit.cõtesta.intra quas citatus se ꝑparabit: vt veniat in termino:ꝛ nihilomin⁹ post morẽ: vt extra de off.deleg.cõsuluit.de qui bus.ff.de iudi.l.ad peremptoriũ. cuʒ sequẽ.vsq ad.l.de quare:Et alie sunt restitutorie:que dãtur his qui spolia ti fuerũt seu sunt vel dãtur ad appel landum que sunt.xx.dier.vel ad resti tutionẽ in integrũ petendã:que olĩ intra annũ vtilẽ:que hodie intra qua driennium continuũ dantur.vt.C.de in integ.rest.l.fi.Alie sunt deliberato rie:que dãtur reis ad deliberẽdum: de quibus.C.de lit.ↄtest.in auẽ. aufe ratur.hodie canonizata.iij.q.iij.§.of- feratur.Alie sunt reparatorie:q dan- tur volẽti ꝓbare.de quib⁹ in.l.j.C.de dilatio.Alie sunt executorie:que dan tur ↄdemnato ad hoc qd satisfaciat. de his.l.ij.C.de vsu.Alie sunt reuoca torie:que dãtur habẽtibus ius reuo candi domũ:de quibus habeẽ.l. ij.§. legatis.ff.de iu.Alie sunt vacatorie si ue feriales:vt i.l.j.ff.de fe.ꝛ.xv.q.iij. per totũ.Alie sunt ꝓsecutorie:q dant ad appellationẽ prosequẽdã.de qui- bus in auẽ.ei qui appellat. C.de tẽp. appel.Alie sunt salutatorie:vt penitẽ tiales.Alie ꝑceptorie.de appel.c.pre terea.Alie electorie.vt de ↄuer. cõiu ga.c ex publico.ff.de adop.l.mãcipio rum.ꝛ de elec.ne pro defectu.Alie ex peritorie.vt extra de frig.ꝛ malcficia laudabilẽ.Alie exemptorie:vt q ma- trimoniũ accusa.posẽ.c.fi.ꝛ.C.de inge. manu.l.diffamari.Alie sunt repręsen tatorie:vt de app.c.ꝑsonas.ꝛ.c.de se- cundo requi.ꝛ.c.sepe.de elec.dudũ.§. ꝛ de renun.veniens.Alie exceptorie scilicet ad proponẽdas exceptiones concessas a iure de excep.pastoralis hos modos ꝛ species latius ꝓsequi- tur Host.ibidem ꝛ Spec.eo.ti.ꝛ plu res addit Spec.vide ibidem.ꝛ gloss.

sum.iij.q.ij.declarat notabiliter qui-
s species induciarum vel dilationum
Spe.aut enumerat quindecim in ti.
de dila.§.j.et post.in sum e.ti.§.j.Nam
restitutorie inducie dabantur olim
spoliatis.vel eiectis:et tandem restitu
tis intra quas a iudicio(rum) strepitu
quiescebant:et erant minores sex mensi
bus:nec maiores anno.iij.q.ij.eiectis
Vel verius erant arbitrarie. c.si eps.
ea.q.Et deliberatorie dant ante lit.
contest.Cum enim citatus venit ad
iudicem:porrigitur ei libellus:quo ob
lato datur a iudice inducie.xx.dierum.
in quib(us) deliberat reus vt cedat vel
contendat:sine iudicem recuset. Et talis
exceptio dilatio est:ideo ante lit.con
testa proponenda.de re iud.c.cum inter
monasterium.Et exceptio recusatoria
iudicis dz prima esse inter dilatorias
qua omissa si alie pponant.ad ipsas
rediri non potest nisi ex noua causa.
Datur etiam ante lit,cote.que paterna
les adiectiones induciarum dicuntur:
vt.v.q.ij.pati.Preparatorie vo dant
post lit.cotest.probare volentib(us).in
tra quas preparant suas probationes
quarum spatium moderandum est:vt di
cit lex iij.q.iij.§.spatium.Et datur tam
actori quam reo et tamen semel:vt in.§.spa
tium.preall.nisi casus emergat inopi
natus.Iudicatorie autem dantur con
demnatis:et sunt quatuor mensium.de
re iudi.c.ad consultationem.Nec ha
bent locum in causis criminalib(us).in
quib(us) executio non differtur nisi in
quatuor casibus:vt no.Goff.de iudi.
.§.partib(us).Et no.quod in ciuilibus cau
sis pro qualibet causa necessario da
tur vna dilatio.In criminalib(us) vero
tres sunt reo:et due actori.hec Goffr.
in sum.eo.titu.

¶ Dilatio potest etiam sic describi secundum
Bald.Est tempus quod habet certum
principium:et certum finem.Vel sic.Est
tempus datum a lege vel iudice partib(us)
ad veniendum.Et talis est duplex scilicet
prima:que datur ab hoie vel a iudice
secunda que datur a iure vel a lege:vt pa
tet in rubrica.de ferijs.

¶ Dilapidare est res vel bona prodiga
liter et indifferenter erogare secundum quod no
Archidi.de rescrip.statutum.lib.vj.
et de elec.quia sepe eo.titu Et sic su
mitur in.l.si pro ea.C.mandati.et.ff.de
mino.l.verum.circa finem.

¶ Dilapidatio que fit in bonis ex qui
bus coniecturis appareat.vide pan.
in.c.licet Hel.et.in.ij.col.versi.item no.
quod suspitio.de simo.

¶ Diligenter verbum exponitur secundum sub
iectam materiam:secundum Consetum singu
lari incipiente.verbum diligenter:in li
tera D.vbi refert dnm suum ita tenuis
se.in.c.super eo.de cri.fal.vbi dicit quod
aliquando refertur ad oculum intellect(us)
et ad subtilem modum inuestigandi.
et optime probatur secundum eum in.c.quam gra
ue.et.c.licet.eo.titu.

¶ Delitere est latere.Inde delitescere,in
choatiuum:et vtuntur multum oratores di
centes.Unde tibi scribendi capessam exor
dia mea:sane rones delitescunt:et hr i
l.dies festos.C.de fer.vbi dicitur,Ta
ceat aparitio:aduocatio delitescat.et
venit a verbo delitere:a de:et latere.

¶ Diminutio capitis.Require.§.capi
tis diminutio.

¶ Diploma atis.teste Seruio dz epistol
la vel scriptura ad alium missa:a Vbo
greco diploo:quod est duplico.inde di
ploma.i.duplicatio litere:eo quod dupli
cetur:Iureconsultus autem vsus est pro
itineris duplicatione.in l.cotinuus.
.§.cum ita stilatus.ff.de verb.oblig.
quia duplomate apud eum legatur.

¶ Diocesis secundum Archi.de rescript.statu
tum.lib.vj.dz distinctio vel diuisio si
ue gubernatio:quia diuisa diuersa est
ab ecclesia alterius epatus:et commissa
gubernationi vnius vt patet.vj.q.j.
epm:et.xvi.q.iij.quicunque.et c.licet.et.c.
inter.et ibidem no.de tep.or.c.eos.li.vj.
Aliquando sumitur pro regione vel puin
cia:et sic forte capitur.l.presides.C.de
offi.rec.puin.Aliquando sumitur pro puin
cia:etiam interdum sumitur pro parochia.
Uide de hoc Archid ibidem.et.vj.q.j.
epm.et dz a dis quod est duo:et cessio.i.se
paratio:quia separat duas iurisdictio
nes.Et no.quod appellatione diocesanorum
comprehendit ciuitas:quia digni(us) sub mi

nori cōpprehendi nō dz:sz ciuitas dignior est diocesi:sed appellatiōe ciuitatis bene diocesis cōprehēdit:vt ne. in.c.Rodulphus.de rescri.Et q nomen ordinarius plura cōprehendat q̄ nomen diocesanus:vide glo.ij.cle.j.de vita z ho.cle.z melius gl.in verbo diocesanus.in cle.j.de iure patro.

¶Diocesis tota est parochia episcopi. vt in.c.parochianos.de sepult.z in.c. apostolice.de dona. Panor.in.c.quoniam.in.ij.not.de deci.

¶Dypondius est genus pōderis leuissimi ex duobus assibus cōpositi:vt dicit Beda sup illud Lu.xij.Nōne qnq passeres veneunt dypōdio:vel est as duplicatus:videlicet.xxiiij.vncie vt no.in sti:de here.institu.§.z si plures vncie Et qd in numeri est vnuz: in ponderibus est as:quod duo habet dypondia:z dicuntur a dya quod est duo z pondus:quasi duplex pondus leuissimi ponderis.

¶Directum verbū est quando significat illū cui relinquit vel in quē disponit:vt sua manu recipiatur.Sz obliquum verbū est qd significat vt de manu alterius accipiatur.Et cōverbum est qd vtrāq significationē hz: verbi gratia:directum verbum est institutio:qz significat quod institutus sua z non alteri⁹ manu accipiat.ff de heredi.insti.per totū.Idem in verbo heres esto.eo.ti.z in vbo accrescat: in titu.C.qñ nō peten.par.petentibus accrescunt.Idem in verbis accipit:lego:captat:qz sunt directe significātia.obliquū verbū est restituo.l. restituta:z per totum titulū.ff.ad tre. Itē ibi:volo q talē heredē recipias qz tūc per fideicommissum pars hereditati:z est illi restituēda.l:pater filium.§.fi.ff.de leg.iij.Itē ibi:rogo vt titiuz heredē facias.l.ex facto in pn. ff.ad treb.nā per hoc videtur velle intelligere q hereditatē suā sibi restituat:z sic nō directe heredū illū facit Idem in verbo det.l.fundi trebatiani.ff.de vsufru.lega.Et breuiter omne verbū significās quod quis de manu alteri⁹ accipiat:ē obliquū de cōi verbo:vt substituo:nā si paganus substituit filio inpuberi qncunq decesserit p verbū substituo:hec substitutio est fideicōmissaria:vt no.f.l.cēturio. ff.de vul.substi.Si autē substituit filio si heres nō erit substitut⁹ admittit ex directo suo iure.Est ergo cōe: qz hz vtrāq significationē.Ft rōnez quare nō est directū:sicut illud vbū instituo:pōit Bar.in pal.l.cēturio.qz magis gnale est:nam in loco alteri⁹ qualitercūq posit⁹:dicit substitut⁹ etiam in singularibus legatis:secus de verbo instituo.Idē in his vbis p-ueniat pertineat:habeat:retineat:remaneat:reuertatur:deuoluat:cōuertur:succedat.Et breuiter quodcunq verbū significat sic vtroq modo q quis sua māu habebat:vl ab alia:dz cōe:vt no.Bar.i.l.cēturio ꝑallegata.

¶Discretio.i.differentia.C.qui test.fa. pos.l.discentis.z de sac.sanct.eccle.l. fin.in princ.

¶Discrimen.i.damnum.C.de fi.instr.l. ij.z dic vt ibi z extra de cle.vt q̄s.duas lib.vj.Aliquando discrimen.i.differentia.institu.de liberti.§.fi.z ibi not.Aliquando id est periculum.ff. de injur.l.pretor edixit.z.C.de pena iudic.qui male iudic.l ij.

¶Dispositio debet large interpretari q̄tumcunq penalis sit:si aliter non possit habere effectū.Pa.in.c.bōe me morie.ij.nume.vj.de postula.prelat.

¶Dispositio etiam penalis extenditur ad limites rationis expresse.Panor. in.c.j.iiij.colum.versicu.quid autem. de re iudicata.

¶Dispositum in vno vtruz significet tātuz illa:vel etiam disposita in alio dissigue:qz aut factū est denegādo in vno:z querit an significet cōcessionem in alio.Et ecōtra factū est de cōcedēdo in vno:z q̄rit an significet de negationez in alio.Scdo si dispositū in vno hz casum significatū a contrario sensu:an significet dispositionem ꝯriā in illo casu.Tertio si est dispositū in fauorē an significet dispositum in odium vel econtra.Quarto an dispositum in vno:simplr significet zc.

tensionē in alio. Pro quo notandū ꝙ lz regula sit ꝙ dispositū in vno signi ficet cōtrariū in illo: q2 illud cōtinet qd̄ significat qn̄q; tn̄ significatū extēdit: put ex quouis mō significādi pbabili cōcludit. Un̄ ad primū q̄situ rn̄det dicēdo ꝙ dispositum de negando in vno significat cōcessionē in alio ꝛc. v. g. testator dicit lego domuz excepto tali instrumēto: p hoc denegatū significat in aliis instrm̄ concessum. l. q̄situm. §. idem respōdit: ver. deniq;. ff. de here. insti. Itez in mutuo denegat esse pcuratorē ꝛ pupillo testē significatur. qd̄ aliis ꝯcedit. Idē dic in oib9 edictis phibitoriis. l. cū pretor. ff. de iud. Nā qd̄ de vno negatur de alio cō cedit. xx. dist. qualis. xv. q. iij c. c. Siliter concessum in vno significat denegatiuum in alio. q2 ecōtra qd̄ de vno cō cedit: de alio negari videt. l. cū ita legatū. ff. de cōdi. ꝛ demon. Et notat in. c. nōne. de psump. ꝛ l. quesitum. §. j. ff. de fun. instru. ꝛ instru. leg. v. g. testator dicit sic: lego duas statuas marmoreas: ꝛ omne marmor. p hoc qd̄ dicit duas statuas marmoreas: vr̄ denegare de aliis statuis: nec comprehendūtur sub illis verbis gn̄alib9: ꝛ omne marmor: vt. l. cū heres. §. j. ff. de leg. iij. Itē vbi collegiū conceditur aliquib9 aliis vr̄ denegatuz: vt in ti. de col. illi. C. Itē vbi mulier p bonis parapher nalib9 (i. bonis q̄ tradit marito supra dotē: ꝛ nō pro dote) sibi puidet ꝙ alique res pignori obligate: tūc alie res mariti nō sunt sibi pignori obligate: ꝛ tn̄ si sibi nō puideret: oēs essent sibi obligare pignori: ꝛ sic dispositio in vno: opat denegationē in alio vt. l. fi. C. de pac. Item ibi in scđo casu rn̄detur ꝙ dispositūz in vno si hz casum signatuz a contrario sensu: tunc significat dispositionez cōtrariam in illo casu. v. g. debes mihi pecuniā pure iussu meo pmisisti eā titio sub con ditiōe si ex ea venerit dispositū videtur sub contraria dispositione. s. vt si nō venerit: eam mihi non debeas. Et ista dispositio cōtraria contrario non tollit casu ex istis verbis dispōni seu

coruz significato expressa: sed aliūde vt. l. pecuniaz. ff. si cer. pet. Item legatuz ademptū sub cōditione: sub ꝯtraria cōditione datū esse intelligitur vt. l. aliqn̄. in fi. ff de cond. ꝛ demō. vbi tex. non dicit datuz est: sed datū intelligitur. facit qd̄ no. glo. in. l. apud antiquos sup v̓bo coniecturā. §. de furt. Itē ibi: dando dotē mulieri stipulor mihi reddi si per diuortiuz matrimonium fuerit solutuz hoc casu: in casu cōtrario. s. si fuerit solutū ne p diuortiuz: sed per mortē nihil videor dispo nere. l. si cū dotem. ff. sol. mat. Itez ibi cōuenticulā illicitā fieri phibemus extra ecclesiā l. cōuēticulā. C. de epi. ꝛ cle. Nō ideo sequit ꝙ in ecclesia p mittatur fieri: q2 cōtra rōnē naturalē ꝛ ciuilē est: ꝛ sic hec v̓ba extra ecclesiā ibi nihil operant: sed ibi ponūtur: q2 de facto nō fiebāt in ecclesiis: sed in priuatis domib9. Et sic lex phibet morbū vigētē: q2 qd̄ medicamēta morbis hoc exhibet iura negotiis. in aut. hec cōstō. in not. cōstit. in prin. col. viij. facit. c. vt ꝯstitueret. l. di. Itē in tertio mēbro rn̄detur ꝙ in disposito in fauorē significat etiā dispositū in lesionē: vt si ꝯtrahēdo tecū societatem: dico paciscēdo ꝙ habeo duas ptes lucri: ꝛ tu tertiā: significat alia dispō ꝙ etiā habeo duas ptes dāni ꝛ tu tertiā. insti. p socio. §. illud. ꝛ sic significat dispositio retorsiua dispositi in lesionē disponētis seu paciscentis sui fauore. Ex hoc deciditur q̄stio talis ꝙ q̄ impetrauit gratiā ad pbēdas integras nō hz gratiā ad semiprebēdas: q2 i semiprebēdis nihil est dispositūz. ¶ Item iudei nō psīt cōueniri die sabbati ꝛ nō psūt ꝯuenire. C. de iude. l. die sabbato vtrunq;. s. non posse cōuenire: nec posse ꝯueniri: disponitur expsse: ꝛ significat ex v̓bis dispositionis: nec hoc dispositū ꝙ nō possint ꝯueniri: retorquet in eor lesionē ꝙ nō possint cōuenire: q2 dispositio vtrūq; cōtinet. ergo nihil significat aliunde. Idem dicēdum in dispositio in odiuz: scz qd̄ etiā significet fauorem: vt aliqs est infamis: ecce odiuz

z sequitur fauor: q nō ɔpellitur esse testis. Idez in relegato q etiam non testificatur. Ad quartū mēbrū respōdeē affirmatiue q dispositum in vno simpliciter: etiam significat ɔtētionē in alio: vt qui cōcedit alteri in fundo suo aque haustū: etiā intelligit cōcedere seruitutē itineris aque haustum. l. itez. §. j. ff. de serui rusti pdio.

¶ Distributiuū dr quod distributionē significat: z hoc diuersimode: put diuersitas subiecte materie vel aliōmediū pbabile hz diuersificare: verbi gratia sic dicēdo: qlibet fert lapidē sensus estq vnusquisq p se insolidū fert lapidē. Ideo si testator dicat: qlibet heredū meorū det titio decē: tūc quot sūt heredes: toties titi9 habebit decē. l. si plurib9. z ibi no. gl. ff. de le. ij. Si autem testator ostēdēs duos vel tres cuz digito: dicat quilibet vestrū heres mihi esto: sensus est q qlibet sit heres in pte: nō insolidū. l. hoc articulo. in fi. de here. instit. Nā materia subiecta nō patitur de plurib9 quēlibet insolidū heredē esse: cū impossibile sit cuilibet eādē hereditatē insolidū attribui. Itē ibi qsqs mihi heres erit det titio cētū: siue vn9 sol9 heres sit: siue plures: titio debēt centū solū. l. ab oib9. in pn. ff. de lega. j. z. l. si qs in fundi vocabulo. in fi. co. ti. Et si in eodē casu testator postea phibet vnū heredē dare titio: vel eximit eū a dādo: adhuc cētū debēt titio ab aliis. l. ab oib9 in pn. preal. Itē ibi quicūq prio ingressus fuerit castrū habebit cētum: duo simul ingrediūtur. qlibet admittit: qr hec distributiua verificat in vno solo: z etiā in plurib9 vel omnib9 concurrētibus: qr pmus est qui aliū ante se nō habet: z actus primi verbi distribuit cuilibet in solidū. ideo etiā act9 secundi verbi ergo qlibet qui pmo ingredit: habet centū. l. qui filiuz. §. j. ff. de leg. j. Sed si dicatur: qcūq ingressus fuerit primo habebit illū equū: vel hunc fundū: tūc plurib9 simul ingredientibus null9 debet habere in pprio significato verbi: qr vnuz tantum require. Itez ibi quicunq ceperit vexillū bohemoruz habeat cētū: duo simul capiūt. hi duo simul centū tantum habebūt. Ratio Barto. qr actus primi verbi. s. capiēdi vexillum: nō competit cuilibet insolidū: ideo nec actus secundi verbi: scilicet habendi cētū. z est simile sicut cum duo simul portāt trabez: z null9 eoz per se. l. ita vulneratus. §. j. ff. ad. l. aquiliam.

¶ Discussor. require. j. inspector.

¶ Dissertus vel disertor est idem quod facundus: z inde desertatio: et est ciuilis sapientia: vt. C. de or. cog. qualis inde venit superlatiuus disertissimus: vt. C. de aduo. diuer. iudi. l. petitionem in iudicio.

¶ Despungere vel distinguere est conferre data z accepta: vt in. l. cognoscere. §. j. ff. verb. sig.

¶ Dispēdium dicitur dannum vel detrimentum. Aliter dicitur longum z inutile: compēdium vero breue z vtile. de accu. c. qualiter z quando ij. ad fi. z. c. dispendia. de rescrip. li. vj in gl. ij. z cle. dispendiosam. de iud. facit regula quod ob gratiam. de reg. iur. li. vj. inde dispendiosus: id est damnosus. cle. pealle. de iudi. vbi concor. in glos. Quandoq dispendium dicitur idem quod tediosum: absq tamen vtilitate. vt in iure. preal. c. dispendia. z. c. qualiter.

¶ Dispēsare idem est quod disponere vnde dispēsatores dicuntur eo q domū alicui9 vel res disponūt: z ita accipit in. l. dispensatores. ff. de solu. Et dicitur dispēsare quasi diuersa pēsare: videlicet rigorez iuris relaxare p eum qui hoc facere potest. Et si aliter fit non est dispensare: sed dissipare.

¶ Dispēsatio est iuris communis puida relaxatio vtilitate seu necessitate pensata: secūdum Guil. in spe. ti. de dispē. Uel sic: est rigoris iuris per eū ad quē spectat cāonice facta relaxatio. j. q. vij. nisi rigor. z. c. se. Quādoq enī dispēsatio sumitur improprie. i. p iuris declaratione: vt in. c. quintauallis. de iurein. prout ponitur in Spec. ti. de leg. rub. de dispē. §. j. Item scdm

Jo.and.(quē seq̄t dñs Ant.de bu.)di spēsatio est q̄da cōis mensuratio ad singl'a:ꝛ est.de iure cōcessa pp̄ter im possibilitatē prouidēdi de oib⁹ par ticularib⁹:sicut nauigātes q̄daꝫ p̄ij ciūt vt alio salua sint.i.q.vij.dispēsa tiōes.Et traxit origineꝫ a deo:qui ex sola mia ꝛ dispēsatiōe vniuersa crea uit:ꝛ ea subiecit homini.insti.de re, diui.§.in pecudū.Et dispēsatio ēqua druplex.s.semiplena ad minores.i.q. j.si q̄s heretice.plena ad sacerdotiū. j.q.ij.ꝯuenītib⁹.plenior ad ep̄z.xij. dis.nos ꝯsuetudinē.Et plenissima ad primatuꝫ: oēs ordines ꝛ dignitates. xxiij.q.iiij.ipsa pietas.vt no.Jo.an.in gl.c.pal.nos ꝯsuetudines.Jteꝫ nota ꝙ dispēsās habere debet intuitū bo ni vniuersi:cuꝫ omnis lex p̄ bono pu blico sit inuēta.iiij.dist erit autē lex. ꝛ intuitu rōis ꝛ cāe.Hinc est ꝙ si di spēsatio fiat absq intuitu rōis: dispē satio non d̄r:vt no.in.c.qr intantum. de prebē.in gl.vl.etiā nō tn̄t⁹ est quo ad deū:cū quo sine cā dispēsatur: vt no.bar.in.c.nō est d̄ vo.ꝛ vo.redē.sa. xi.q.iij.is q̄ p̄est.ꝛ.xxiij.q.j.manet.Et debet tria mouere dispēsāteꝫ:necessi tas:vtilitas:ꝛ euidēs p̄rogatiue me ritoꝝ.j.q.vij.tali ꝯiugio.ꝛ.c.exigunt. itē dispēsatio nō ꝯcedit̄ cuiq nisi ha bēti legē ꝯcedere ꝛ tollere: ꝛ sic p̄ p̄n cipē ꝛ papā vel eoꝝ autoritatē fieri pōt.Et dicitur notāter ꝙ dispēsans d̄ꝫ respicere commodum vniuersi:qꝛ al's videretur dispēsatio īpossibilis tio.cū ius cōe introductum sit p̄ bōo publico.iiij.di.c.ō.alle.Et ꝙ dispēsa ius p̄uatum dicatur:patet .iij.dist.p̄ uilegia.ꝛ ꝙ ius publicum p̄ferēdum sit p̄uato:patet.c.bone memorie.j.de postu.pla.Sic em̄ dispēsatio fit etiā pro bono cōi.Jtē nō d̄ꝫ acceptio per sonaꝝ:que p̄hibet.c.nouit.de iud.et de reg.iur in iudiciis.lib.vi.Qm̄ em̄ circa equales eq̄lia: ꝛ circa inēq̄les seruātur inequalia : cū bonos nō so lū metu penarū: verū etiā premioꝝ exhortatione afficere debeamus.ff. de iusti.ꝛ iur.l.j.ideo bene concedit̄ vni quod aliis denegatur.Jtem lꝫ con tra ius naturale nō admittat̄.c.dispē satio.xiij.dist.in p̄n.ꝛ ius cōe fundet̄ super naturali ratiōe.dist.j cōsuetu do tn̄ dispēsans mouetur ratiōe par ticulari cōtra ius cōe: quod nō pōt oibus particularib⁹ prouidere:ergo dispensatur secūdum naturalē eq̄ui tateꝫ:ꝛ rōnabilitatē:nā q̄ pro aliis laborat p̄miatur:ꝛ plura sentit ꝯmo da q̄ plura habuit onera:vtin regula. Que sentit on⁹ ꝛc. de reg.iur. lib.vj.

¶ Disputare est allegare:ꝛ vcꝫ intētio nem suā per p̄bationē in iudiciuꝫ de ductaꝫ ōndere:ꝛ eam pro viribus as seuerare ꝛ roborare:vt.ix.q.iij.alioꝝ. ꝛ.xxiij.q.viij.ꝯuenioꝛ.ꝛ de fide instrū ter dilectos.ꝛ de re iu.abbate sane. li.vi.cū similib⁹.Quod autem hm̄oi allegatiōes ꝛ disputationes fieri de beāt sup testib⁹ ꝛ aliis actibus patet in.c.in causis.de test.ꝛ in autē.c.ti.§. qꝛ cū similib⁹.De hac materia vide Spec.ti.de dispu.§.alleg.

¶ Distrahere est vendere.vt.ff.de con trahen.emp.ꝛ vend.l.si ita distrahi tur.ꝛ.l.rem alienam.ꝛ.l.quoties.e.ti. cum multis similibus.

¶ Distractio ponitur pro diuortio.Jnau tē.de nup.§.nuptias.ꝛ ibi in gl.ff.de diuoꝛ.ꝛ rep.l.ij.Et vide.C.ꝛ.ff.de dis tra.pig.ꝛ.C.de iure deli.l.j.

¶ Distribuit nō est verū directū in sub stitutiōib⁹.bar.in.l.cēturio.ff.de vul ga.ꝛ pup.ꝛ est veꝝ qō d̄t Bar.de ver bo distribuātur:qꝛ est obliquuꝫ si est simpl'r platū:secus si cū adiūcto:scꝫ p̄fideicōmissarios seu executores:qꝛ tūc est directū:vt ibidē p̄ Bar.in ver si.sed quid si testatoꝛ d̄t ꝛc.ꝛ melius per bar.in.l.fundi trebatiani.in fi.ff. de vsufr.de leg.dū loquit̄ de v̄bo det. De natura distributiui vide bar.in l.sichū.§.stipulatio.ff.de ver.obli.et in.l.si q̄s in fundi vocabulo.§.j.ff.de leg.j.ꝛ in.l.q̄ filiab⁹.§.fi.eo ti.Et que sint nomina distributiua Barto.in.l. hoc articulo.ff.de here.insti.

¶ Districtus idem est quod territoriū. cle.ne romani.de elec.ꝛ territorium dicitur a terrendo.l.pupillus.§.ter ritorium.ff.de verb.sig.

¶ Diu ponit pro biennio. ff. de re iudi. l. si. ꝛ. ff. loca l cū dñi Quādoqꝫ ponitur ꝑ tribus mēsib⁹. xiij. dist. lectis. in gl. Aliqñ pro decē. insti. de li oblī. §. penul. ꝛ. ff. qui ꝛ a qui l. si cum fidei com missaria ꝯ aristo. Ponitur etiā aliis modis: vt ibi not. Aliqñ pro triennio ff. de vsuc. l. j. ꝛ. l. quis aduersus. Aliqñ ponit ꝑ anno. ff. de successo. edi. l. j. §. largius. ꝛ. §. quibus. Aliqñ momentum significat. C. de acqui. pos. l. ij. Itē qñ diu fieri itelligatur vide extra de elec. quia propter. ꝛc. offerri. de libel. obli. cum multis iuribus.

¶ Diuertere est discedere diuortio. i. cō tractum matrimoniū separare: vnde dr: mulier diuertit se a viro suo. vt. l. iij. ff. de diuor. ꝛ. l. si ita filia. eo. titu.

¶ Diuinatio accipit tripliciter. Primo pro sciētia theologie: a quo theologi dicūtur diuini. Scdo pro scientia infusa a deo: ꝛ sic accipitur prouer. xvj. Diuinatio in labiis regis: in iudicio nō errabit os ei⁹ ꝛc. Tertio ꝑ scientia magica vel fallaci prophetatiōe vel ꝓphetizatione: qua falsi ꝓphete ꝛ magi fingūt se prenidere vel ꝑscire futura: vt capit in. l. nemo. C. de male et mathe: ꝛc. ꝛ sic dicitur diuinatio a diuino as. are. i. vaticinari: vel futura predicere themusañt diuinatiōis a persis fert esse allatū. Et diuini dicti sunt quasi deo plem. Sūt aūt duo genera diuinationis: cuius quidam quatuor dixerūt esse genera. Et habent hec oia. xxvj. q. iij. c. j. in princip.

¶ Diuortiū sm Gof. ꝛ Host. in sum. eo. titu. §. j. inter virū ꝛ mulierē legitime facta separatio. Et dr legitime qꝛ quos de⁹ cōiunxit homo nō separat: scꝫ violēter ꝛ absqꝫ rōne. Nō eñ homo separat: quos pena damnat: quos reat⁹ accusat: quos maleficiū coarctat. xxxij. q. ij. solet. ꝛ de ꝯsan. ꝛ affi. c. de infidelib⁹. Et dr a diuersitate mentiū: qꝛ illi q matrimoniū distrahūt: in diuersas partes eūt. vt. ff. eo. tit. l. j. ꝛ. l. ij. ꝛ. ff. de verbo. signi. l. inter stuprum. §. diuortiū. ꝛ. l. inter diuortiū. Sic ergo dictum est a diuortendo: qꝛ in veritate diuerse sunt mētes diuortiatorū: q prius erant coniuncte vnitorū: quare etiam repudium dici solet. ff. eo. ti. per totum. ꝛ. C. de repu.

¶ Diuus idē est qđ sacer vel diuinus.

¶ Dinalem accipere: id est epistolam imperialem: per quam reuelata est quantitas que solita erat dari in ordinatione pontificis.

¶ Dies est duplex: naturalis ꝛ artificialis. Naturalis est q more romano incipit a media nocte ꝛ altera sequēti media nocte finit. l. more. ff. de fer. Et significat prout quiuis significandi modus declarat. Nā ibi heredē instituo ex die tali vsqꝫ ad diē talē: dies nihil facit qꝛ tollitur dies: ꝛ dispositio remanet puta. l. hereditas. de here. insti. Similiter ibi: ꝯstituo predio tuo seruitutē a tali die vsqꝫ ad talē diē. ff. de serui. l. iiij. Ratio: qꝛ hoc casu ꝛ precedēti sic ciuiliter disponitur: vt nihil significet ipso iure: sed in effectu: Itē ibi ꝑmitto tibi ascēdere: capitolium ꝑma die qua mortu⁹ ero nihil significat: qꝛ subiecta materia significare nō dat. Sed ibi lego tibi fundū post decēniū ꝑ hāc diei appositionē impedit trāslatio dominij: vt i. l. sē prouī⁹. ff. de vsufruc. leg. ꝛ tñ ibi ꝑmitto tibi decē post decēniū: nō impedit obligatio. l. cētesimis. ff. de vbo oblig. et ita dies apposita significat ibi dominiū impediri hic autem non significat obligationē impediri: sed tāt um executionē. Sed que sit ratio diuersitatis doc. se multū inuoluerūt pōt. tamē dici ita ratio. quia si īpediret obligatio nulla esset promisso vel legatū nam ad id tempus trahi nō potest. Sec in cōditione. que de sui natura retrotrahit: sed dies certa nō pōt sic retrotrahi in dominio: et sic dies optime impedit dominiū trāslatione Itē ibi ꝑmitto tibi qua die mihi placebit. valet dispositio qꝛ dies sed tps pōt poni in volūtate obligātis. licet nō ipse actus etiā dies incertus ꝑ cōditione habet. vt i. l. dies incertus. ff. de condi. ꝛ demon.

¶ Dies qñ apponit ad aliquid faciēdū non est opus interpellatiōe ad morā

cōtrahendā. panor. in. c. potuit. in ij. col. ver. item nota. de loca.

¶ Dictice sunt colūne ecclesi. in quib⁹ imagines patrū in suo cathalogo ponuntur. Uel sunt tabule scribēdi vel pingendi: a dicto dicte.

¶ De D ante O.

¶ Docibilis proprie dicit liber sed docilis est homo doctrinalis: ponitur tñ vnum pro reliquo. xxij. dist. q̄ episcopus. in pnc. Et petr⁹ in ep'la. Erūt omnes dociles dei. xxxvj. dist. §. ecce.

¶ Dolones dicuntur flagella quedā intra quorum virgā latet pugio: de quibus meminit iureconsul. in. l. si ex plagis §. j. ff. ad legem aquil.

¶ Dolus malus ꝫ host. eo. ti. in sum. et Goffre. est calliditas: fallacia aut machinatio ad circūueniēdū: decipiēdū seu fallēdū alterū adhibita. vt. ff. eo. ti. l. j. §. j. ꝯmittitur calliditas talis in tacēdo vel dissimulādo. vnde Salo Qui dissimulat iniuriā: callidus est. prouer. xij. ꝛ potest poni exemplū in venditore. qui si sciebat seruitutem deberi: vel rē alienā vel alij obligatā esse: nec certificauit emptorē: tenetur: qꝛ dolo malo versatus est De hoc de rescrip. c. sup literis. ꝛ. xv. q. ij. prescriptū. Sed fallacia cōmittit in mētiēdo: ꝛ falsum asserēdo ꝯ cōsciētiā. Uñ Aug. Mēdaciū est falsa vocis significatio cū itētatiōe fallēdi. xxij. q. ij. §. ille ergo. Machinatio cōmittit ex pte v̄boꝝ. xxij. q. v. quacūq arte verboꝝ. nā machinatio est occulta insidiatio. Dicit aūt dolus mal⁹ ad offerentiā doli boni: nam dolus bon⁹ est qñ aduersus latronē vel inimicū q̄s machinatur multo forti⁹ i hostē publicū. xxij. q. ij. vtilem. ꝛ. c. queritur. ꝛ xxiij. q. viij. vt pridē. ff. de lega. ij. l. cū pater. §. titia ad fi. ꝛ talis dolus fraudem excludit. ff. de leg. ij. p̄ealle. Est tñ hosti fides seruāda fidez seruāti. xxiij. q. j. nolli estimare. Sꝫ frāgāti fidē fides frāgat eidē: vt. C. de pac. c. cū pponas. in glo. Accur. Uñ veteres dolū. bonū vocabāt solertiā: vt. ff. eo. tit. l. j. §. nō fuit. Uñ dicimus. Iste est bone indolis. quasi bonū dolū intus habēs. i. ingeniū ꝛ solertiā. Unde ꝛ Salomon in iudicādo meretrices, bonū dolū adhibuit. i. ingeniū. de presum. c. afferte. Itē dol⁹. bon⁹ fraudē excludit. p alleg. l. cū pater. Itē dolus fraus ꝛ simulatio. sunt noīa reatuū: q̄ nūq̄ ꝑmittunt a cauone: ꝛ qui peccat non peccat ō legi autoritate. xxij. q. iiij. q̄ peccat. Et vtilis simulatio est de his q̄ vi vetus ve cā fiūt. Uide nil refert: armi cōtingat palma dolo ve. Nā dolus est virt⁹ quā q̄s in hoste reqrit. Sꝫ ne dū q̄s alienam perfidiā arguit ppriā fidē soluat. xxij. q. iiij. innocēs. Et qño ex dolo detur actio doli q̄ dicitur subsidiaria: cū nullū aliud remediū superest de hoc vide Gof. Et nota differētiā iter ista quinq̄ noīa: dolus: lata culpa: leuis culpa: leuissima culpa: ꝛ casus fortuitus. Nā dolo⁹ est insidiosa vel studiosa machinatio ad aliquē decipiēdū: vt. s. dictū est de dolo malo: verbi gfa. Deposuisti penes me libꝛū: ꝛ ego dolose ad finē, ꝑtitiū (quē scio furē esse: ꝛ q̄ vult furari librū tuū) in domū meā intrare faciā: dimitto ostiū aꝑtū vt itret ꝛ furet: ego teneor deposito subtracto: qꝛ cōmisi dolū. Sed lata culpa est nō intelligere q̄d oēs itelligūt: v̄ nescire q̄d oēs sciūt q̄d maior pars. scit. Leui culpa est desidia vł negligētia. Sꝫ leuissima culpa est q̄ aliquo modo potuit ꝑ uideri. Et cas⁹ fortuit⁹ est inopinat⁹ rei euētus. q̄ a nullo diligēti potuit ꝑ caueri: vt inūdatio: naufragiū: ruina incēdiū: tēpestas: icursus latronū: de q̄b⁹ inst. q̄. b. mo. ꝯtra. obl. §. itē is cui. ꝛ ibi meli⁹ ꝑ aliqua alia lex. fi. C. depi gno. act. l. qña fortuitis. Et qñ dolum adhibet reus: itelligēda sunt v̄ba sꝫ q̄d actor intelligit: alias debēt itelligi v̄ba in ꝓprio sensu. de spō. c. ex literis. in tex. ꝛ in glo. Itē qui dolū obijcit: dolū probabit. l. quoties. ff. de probatio. Hoc tñ fallit in pastore qui negat suo dolo vel negligētia quē perūsse ꝛ custode carceri. ar. ff. ō edē. l. si q̄s. §. vlt. Itē dolus est fraus: ꝛ nō eco-

uerso.ff.de pac.l.iurisgentiū.§.dolo. Sed cōtra.ff de re iudi.l.fraudē. vbi dr qđ fraus nō fit sine dolo.Sol.Fraꝰ fit dupliciter Uno mō de re cū consilio:ꝛ sic fraus nunq̄ fit sine dolo.Alio modo de re sine cōsilio:vt quādo aliquis decipit aliquem re ipsa ignorāter ꝛ sic fit sine dolo.

¶Doli capax est proximꝰ pubertati:scilicet quādo mas habet duodecim annos ꝛ dimidiū:tūc enim potest delinquere:p̄terq̄ in adulterio:fз Accur. Femina vero quādo habet vndecim ꝛ dimidiū annos:vt no.ff. đ reg.iu.l. pupillū.Augustinꝰ vero dicit in epistola ad Renatū:ꝙ puer dicitur doli capax cū est septē annoꝝ qꝛ tūc mētiri ꝛ verū loqui potest.đ hoc.not.in.c. omnes vtriusq̄ sexus.đ pen.ꝛ remis.

¶Domicilium alicuius est ibi maiorē.partē fortune siue cōstituit:vel magnā partem bonoꝛuз suoꝛū:vel si ibi habet larem.i.familiā:vt.C.de i co.ꝛ cen.l.siue .lib x.vel nihil ibi habet assidue tñ ꝯuersatur:solatñ domꝰ non cōstituit domiciliū sed magi ibi erit vbi sūmā rerū suarū cōstituit:vnde rursus discessurꝰ nō sit:vnde cū profectꝰ fuerit perigrinari videt̄ ꝛ ad quē locū cuз redierit:peregrinari đsinit de hoc Inn.de fo ꝯpetē.ex pte Abbas tamē nō potest habere domicilium nisi ī suo monasterio: licet alii seculares clerici.ꝛ laici bñ possint plura habere domicilia si diuersis locis se ista istruxerint:vt nō minꝰ ī vno q̄ in alio se collocasse videāt̄.potest etiā quis esse sine domicilio .fз Gof đ.fo. cōpetē.Et q̄nis Go. scripsit clericus ibi habet domiciliuз vbi larē cōstituit ꝛ nō semꝑ vbi ecclesiā habet Archi.tamen no.ꝙ locꝰ vbi clerici seu loca in quibus clerici tenent̄ ad residētiā.semper debent pro domiciliis reputari.licet etiā aliqui cōtradicant:ꝛ sic etiā not.Innocē.Hostiē. đ ꝑui.c.ex oꝛe.Uide de hoc Archi.de rescri.statutū.lib.vi.in. glo .sup verbo actoꝛ ꝛ reus.

¶Domesticꝰ quis dicat̄ . vide Barto. in.l.j.in princi.ff.ad sylle.ꝛ in.l.ij. C.đ testi.i.l.presenti.§.sane.C.đ his q̄ ad eccle.cōfu.bo.glo.iij.q. v.in. summa. Feli in.c.cū oportear.col.iij.ver .nec obstat.de accusa

¶Dominium directū secundū Azonē in suma de iure emphy.circa fi dicitur habere ille q̄ possidet ciuiliter tā q̄ dominus. ꝛ illud dicit̄ dominiū directum:qꝛ solus dominus directꝰ habet ciuilē possessionē : vt not.in. l.iij. §.ex ꝯtrario.ff.de acq̄rē. posses. Uel ideo dicit̄ habere dominiū directū: q̄a sine omni alia obligatiōe liberaз potestatē habet rei qualiter nō est ī illo q̄ habet dñium vtile,vel mixtū.

¶Dominium merū forte idem est qđ directū:licet de illo dominio ꝛ sequēti raro legat̄.dicitur tñ ꝙ illa dno dominia merū ꝛ mixtuз sunt potiꝰ due differentie que diuidūt hoc genꝰ imperiū:vt sic omni imperiū aut sit meruз aut mixtum.vt in.l.imperiū.ff.de iurisdi.om.iudi.

¶Dominiū mixtuз est illud qđ partim cōuenit cum directo dominio: ꝛ partim cum vtili.

¶Dominium vtile scđm Azonē dicitur habere ille qui solū naturaliter possidet:et nō ciuiliter: vt emphyteuta: vsusfructuarius ꝛ feudatarius.quod Ioā.nō placet:vt.l.iij .§. ex cōtrario. ff.de acquiren posses. Sed quidaз vt Azo refert ī sum.C.de iure emphy.dicunt emphiteutā habere quandā ciuilem pos. ꝛ vtileз rei vēdicationeз. ff.si ag.vect.c.j. Et differt dominiū a possessoꝛe.vt.l.si q̄s.ff.de acquirenda pos.in .§. differentia. ꝛ ibi not:Bart. quid sit dominium:ꝛ quotuplex.Et q̄nis cōmuniter dominiuз tradat̄ rei traditione:datur tamē casus quo dominiū traditur sine rei traditiōe: saltem noua:quādo videlicet quis priꝰ habet rem aliquo titulo :scilicet pignoꝛi obligatam ex locato vel conducto:ꝛ creditoꝛ dicit debitoꝛi : placet qđ habeas pignus insolutuз: ꝛ alter respōdeat:placet:vt not.in.l.cum dominam.C.de pigno.

¶Domini recti erant quidā officiales defensoꝛes ciuitatū vel municipioꝝ.

¶ Domini moies magistrat⁹ tsic dicti
qz dñi recti. suffragio duoz eligebã-
tur: vnus cõstituebatur a plebe: al-
ter a maioribus: C. de iudi.

¶ Domus sumitur qñq agnatione. l.
cum vnus. i prin. ff. de ali. z ciba. lega.
z ad filii in prin. Itez pro omnib⁹ co-
habitãtib⁹ in domo. C. ne li po. patr.
li. pre. l. j. in fi. Accipitur etiã pro oib⁹
gerentibus eadem signa vel arma.
Etiã. cõmuniter dom⁹ est que cõstat
ex parietibus: tecto z fundamento.
ptegens nos a chaumatib⁹ z imbri
bus. Si omnes de domo nobilium di
cuntur. an bastard⁹ comprehendat:
Et respondetur qd capiendo p agna
tione: tunc non. cõprehẽditur. Si pro
descẽdẽtibus ex eodẽ sanguine tunc
comprehenditur: vt. l. pnũtiatio. in.
ff. de ver. signi. Si capiatur p habita
tione: tunc attendit an sit habẽs: vl
ne Similiter accipiẽdo pro portãti-
bus idem signum. est vdendũ an por
tet: vel ne. z dicit Bar. qd sz cõmu-
nem modum lombardie dicendo om
nes de domo intelliguntur omnes de
eodez sanguine descẽdẽtes: sed quã
do simpliciter fit mẽtio de domo: tũc
capitur pro loco. De hoc vide. Bar. l.
tutele. ff. de ca. dimi. Nã appellatio-
ne domus sz Barto. nõ cõprehendit
porticus nisi fiat extensio. vocabu-
li: z sic statuta d domo nõ ɔprehẽdũt
porticuz. Aliũ cõtra. in. l. certa. ff. de le
j. i. §. sed si quis ad opus. Stãte ergo
statuto q puniat repert⁹ sine lumine
in nocte extra domũ: secũdũ illos nõ
puniet repert⁹ sub porticu dom⁹ sue.

¶ Domum reuocare est dicere te nõ de
bere litem pati eo loco q cõuenirris:
sed ibi domum habes. Unde legat⁹
qui mittitur romaz: vel vocatur a pn
cipe p necessitate vl vtilitate reipu
non tenebit tunc respõdere sed ha-
bet ius reuocãdi domũ. De hoc vide
quod legitur z no. de fo. compet c. vl
z de dila exposuit. z. ff. de iudi. l. ij. §.
legatis.

¶ Donatio sm Azo. in sum. C. de dona. z
sm Hostien. in sum. codez titu. §. j. est
rei licite nullo iure cogẽti mera libe
ralitate facta collocatio. vt. ff. eodẽ ti. l.
donari. Nã illicita rei donatio nõ te
net. vt. d. l. §. scilicet. Et dicit donatio
quasi donis gratis ɔtractio. vt. ff. de
do. cau. mor. l. senat⁹. §. donatio. Do-
nationis aũt diuerse sunt species: put
no. Azo z Host. ibidẽ. quia alia est iter
viuos. alia est causa mortis: z hec sunt
duo genera donationũ: vt insti. eo. ti.
tu. in prin. Itẽ donationũ inter viuos
alia est ob causam interpositã. alia
simpliciter. Et illarũ simpliciũ alia ẽ
simplex pura z pfecta. alia iperfecta
seu cõditionalis. z sub hac specie do
nationis ob cau. sou e cadit donatio
nes int vir z vxorẽ: imo qñq sũt sim
plices: z tũc: regularit sunt phibite
pter causas q no. C. d do. ante nupt
l. fi. ante mediũ: ibi: simplites. Inter-
dũ enĩ donatiões ille sũt ob causam
honestã z licitã. z sunt permisse: vt in
casib⁹ qui sunt. ff. de dona. inter vi. et
vxo. l. si spõsus. §. concessa. vsq ad §.
si marit⁹. z que in illo §. etiã cõsueue
rũt notari p doct. scilicet cas⁹ plures
inter quos casus sunt aliqui in qb⁹
etiã simplex donatio valet: ideo dictũ
est supra regulariter. Et spõsalitia do
natio semp in dubio ob causaz futuri
matrimonij psumit facta: vt no. i. l. cũ
veterẽ. C. de do. ante nup. Donationũ
etiã causa mortis tres sunt species:
nõ tantũ sm ordinẽ regularẽ: sed etiã
sm ordinẽ alphabeti: vt in ti. dado. p
pter nup. A quo iure vero descẽdat.
vide institu. in glo. de do. §. j.

¶ Donatio ante nuptias vel propter nu
ptias sm Azo. in sum. C. eodẽ tit. est
illa quã facit spõsus: vel aliquis no-
mine ei⁹: spõse vel alteri nomine spõ
se. z hec donatio est ob cãm. Forte ta
mẽ sic dicit l. fi. C. eodez titu. vbi hoc
expsse habet q si sit donatio simplex
qz sicut sine matrimonio dos ẽ nulla
ita z donatio sine matrimonio nulla
est. Hinc est qd illa donatio vocat ãti
pherna: quasi ɔtraria donatio. Et di
citur ab anti qd est cõtra: z pherna
donatio: vt preallega. l. fi. C: eodẽ titu
lo. Marit⁹ eniz ab vxore accipit dotẽ
id est donationẽ ob matrimoniũ: sic

ecōtrario ipse donat vxori ꝓpter nuptias. ꝛ ideo licet olim diceret donatio añ nuptias: tñ q̄a hodie cōcedit̄ fieri post nuptias: ideo hodie vocat̄ donatio propter nuptias: vt inst. de dona. §. est ꝛ aliud genus. ꝛ. d. l. final.

¶Donatio cā mortis s3 Azo. in sum. e. tit. est cū quis vult magis se habere q̄ eū cui donat: subaudi tradēdo vel se obligādo: nec hec diffinitio legatū ptineat p verba ibi posita. Dicitur eñ attradēdo vel se obligādo: vt non referātur ad testatorē. Differt autē hec donatio. s. cā mortis a legato: iuxta ea que not. C. de dona. §. j. in fi. Hostien. aūt eodem tit in sum. §. j. eam sic diffinit. Donatio causa mortis est timore mortis imminētis vel future alicui⁹ puide ꝛ liberaliter facta collatio. Et huius tres sunt species sm Host. tit. de donationib⁹ in sum. quas ponit sub. §. quot ei⁹. sub ✠. donatio nū. Nā donationū causa mortis prima spēs est cū q̄s donat metu mortalitatis future: ꝛ nō instātis. Scđa est cū quis donat metu mortalitatis instātis: desperās oīno de conualescentia: ꝛ hec donatio cōparatur ei q̄ est inter viuos. Tertia est qñ magis vult se hr̄e q̄ eū cui donat: ꝛ magis donatariū q̄ suū hr̄dē. Predicte spēs pñt colligi ex. l. senat⁹. §. mortis: ꝛ lecta. l. s. ff. eo. tit. ꝛ sunt expresse in. l. ij. eo. tit.

¶Donatio inter virū ꝛ vxorē s3 Azo. in sum. C. eo. ti. est que fit cōstante matrimonio: que s3 leges est prohibita ideo ne mutuo amore inuicē spoliarēt donationib⁹ nō tēperātes: sed ꝓfusa erga se facilitate abutētes: nec esset eis studiū liberos potius educādi. ꝛ illa est ratio sm Azo. q2 sepi futurū ēt vt matrimonia separarēt si nō donarēt hi q̄ possēt: ꝛ matrimonia venalia eēnt. Oīa ꝓdicta habēt e. tit. l. j. ꝛ. ij. Aliter tamen accipitur. de hoc vide Hostien. in summa.

¶Donatio inter viuos s3 Azo. in sum. est quādo rē quā dono: malo habere illum cui dono q̄ me. Hec diffinitio colligi potest ex. l. j. in pn. ff. de dona. ☞ Et hec quinq3 causis pōt reuocari.

gl. in sit. de dona. §. sciendum.

¶Donatio inter parētes ꝛ liberos: s3 Azo. in sum. C. de dona. inter virum ꝛ vxo. ola illa q̄ dñr de dona. inter virū ꝛ vxorem: intelligitur etiā de donatione inter parentes ꝛ liberos. Hec eñ (vt no. C. e. ti. l. donationes) iuris impossibilitate prohibite sunt: cū vna ꝛ eadē ꝑsona iuris artificio estimet̄ pater ꝛ fili⁹: genitor ꝛ genitus: vt. C. de impub. ꝛ aliis substitu. l. fi. ad ff. Si eñ alter alteri donat sibi̇psi donare videtur: ꝛ ideo nl'la est donatio: nisi in casibus: puta in dote: ꝛ donatione ꝓpter nuptias: vt. ff. fami. ercisc. pomponi⁹ philadelphus. ff. de col. do. per totū: q̄ equis passib⁹ ambulant: vt. l. fi. C. de dona. añnup. Item cum donat mobilia filio familias eunti in castra vt. C. fami. ercisc. l. iiij. Item valet remissio vsufruct⁹ in reb⁹ aduētitiis: vt. C. de bo. lib. l. cū oportet. §. finali res. Et de oīb⁹ ꝓdictis casibus: scilȝ in quib⁹ tenet hec donatio: est gl. no. C. de in of. dona. l. j. in verbo duabus. Item donatio facta in alimētū. Alias nō tenet donatio: s3 tamē si factū est in filium tā q̄ in extraneum: vel collata in cā supremo iudicio: ꝯfirmat̄ eo dē modo ꝛ cum eadē determinatione qua cōfirmatur donatio facta inter coniuges. vt. l. donationem. ꝓreal. C. de dona. inter virum ꝛ vxorem.

¶Donatio mera est eadem cū simplici scilȝ quādo inter viuos donatio fit: q̄ etiam dicitur. pura libertate fieri nō ob causam secuta. Si vero fit ex causa precendente: tunc dicitur remuneratio potius q̄ donatio: vt. C. de bo. li. l. cum oportet. §. cum autem.

¶Donatio facta ob cām interpositam s3 Host. in sum. eo titu. §. quot eius species: est q̄dā donatio inter viuos que fit ob causam interpositam: ꝛ de notat vt aliq̄d fiat vel non fiat: vel ꝓpter quid sit donatio secuta: iuxta ea que habentur. l. j. §. j. ff. de donationi. vt etiam. s. dictum est.

¶Donatio ꝑfecta ꝛ pura est spēs donationis simplicis: ꝛ est qñ statim pura liberalitate trāsfert̄ dominiū rei

date de ista. C. de dona. ꝛ. ff. eo. ti. specialiter per totū. ꝛ maxime. ff. eod. ti. l. j.

¶ Donatio aūt imperfecta siue conditionalis vel sub mō: est etiā species donatiōis simplicis: ſm Hostiē. ibidem. Et est q̄n statim trāffertur dominiū rei date: ꝛ non nisi sub cōditione: vel modo: vel in diē: vt dono tibi si rex intrauerit Italiā: vel dono ita q̄ tuum sit hinc ad annum: vel aliquid huiusmodi. De ista materia re qre. C. de dona. que sub modo. ꝛ cō.

¶ Donatio simplex est que causam nō habet: ꝛ cum donans nullo casu vult ad se redire quod dedit vel daturum se promisit: vt. ff. de dona. l. j.

¶ Donatio sub mō comprehenditur. s. sub donatiōe pfecta vel imperfecta.

¶ Donatio spōsalitia ſm Azo. in sum. C. de dona. ante nup. §. spōsalitia. dicit illa que a spōso sponse fit: vel ecōtra. lz raro accidit. C. ti. p̄al. l. si a sponso. §. q̄ si spōsa interueniēte: vbi dr. Si spōsa interueniēte vl' nō interueniēte osculo: donatiōis titulo (qd raro accidit) fuerit aliq̄d spōso largita ꝛc. Rō: qꝛ femininū genus auarissimū est in donādo. ff. ad velleia. l. ſ3 si ego. in fi. vbi dr. Facili⁹ se mulier obligat q̄ alicui donet. Et ibi notat Accur. Hec donatio fit intuitu mulier: ꝛ idō nō pōt dici vere propter nuptias donatio: sed simpliciter. Cōditio autē inest: si steterit p donātē: vt. C. de do. antenup. l. cum veterum sententia.

¶ Donec: vt no. Jo. cal. in cōmēto decreta. post cessionē. de proba. significat diuersimode: put q̄uis mediū pbabile significare declarat: vbi gfa. Lego filie decē donēc nubat: significat legatū esse ānuū. l. legatū. ff. de annu. le. Rō quia hec dictio significat limitationē. Et ex hoc seq̄r q̄ testator voluit facere multiplicationē: cui⁹ fit limitatio ad tps nubēdi: vt extūc non debeatis. itē ibi: lego filie fundū cornelianū: donec nubat: vel donec capitoliū ascēdat: nō significat legatū ānuū: qꝛ subiecta materia nō patitur: q̄ nō est multiplicabilis: ſ3 tātū significat extictiōē aduenięte tempore nupt⁹ vel ascēsionis capitolij. Itē ibi donec inuentariū scribitur: nōlicet creditoribus ꝛ legatarijs herdē cōuenire. l. fi. §. donec. C. de iure de libe. qꝛ subiecta materia hec declarat. Nā inuētariū dz incipi ꝛ finiri intra certū tps: vt in ead. l. dicitur. Item ibi: creditor facit debitori pactū de nō petēdo donec titi⁹ fiat ꝯsul. significat imitationē exceptiōis per euentū: ꝛ sic etiā ꝯditionē: vt si titi⁹ fiat cōsul: finiat exceptio pacti: si nō: sed moriat añq̄ fiat consul: fiat ppetuo exceptio. l. sufficit. ff de ꝯdi. ꝛ demon. Nā' ex euētu incerto futuro significatur cōditio. l. itaq̄. ff. si cer. pe. itē ibi locus est cōditiōi furtiue donec dñs a dño recedat: significat limitationē ꝛ q̄ ipso iure dominio ab eo recedēte nō loc⁹ conditioni. l. siue. §. tādiu. ff. de conditio furti. Item promieto decem singulis annis donec titius consul fiat: titio existente consule ad huc obligatus sum ipso iure: sed ptętem repellam. l. cum qui ita. §. qui ita. ff. de verborū oblig. Ratio: quia nō est in potestate disponentiū obligationē limitare tēpore vt ipso iure finiatur tempore. Item lego fundū donec titi⁹ fiat consul: ipso existente cōsule finitur legatum: ꝛ dominiū: ipso iure ad heredē reuertitur. l. fina. C. de leg. quia in potestate testatoris est facere legatū certo tempore finiri ipso iure: vt ibidē. Item ibi. Dono tibi prędium donec titius: fiat ꝯsul: titio existēte cōsule nō finitur donatio ipso iure: nec reuertit dominiū ad donantem: argumē. l. ea lege. C. de cōdi. ob causam. Rō: qꝛ nō est in potestate contrahētium facere contractū finiri tempore: vel dominiū trāsferri. Et sic de consimilibus.

¶ Dos secundū Azo. in sum. C. de iure dotiū est quod datur a muliere marito. vt. l. si rē estimatam. ff. de iud. dotium vel. ab ei⁹ patre vel extraneo: vt in. §. accedit. l. vnica de rei vxo. ac. C. cū infinitis alijs in q̄bus dos semper marito datur: vel. ei⁹ patri: vt lege fund⁹. ff. familie ercicunde, ꝛ. l. si

marit⁹.et.l.filia.§.hoc ampli⁹.eo.ti.et hoc propter onera matrimonij.vt.l. pro oneribus.C.de iur.dot.vt perpetuo sit penes eum:vt.l.j.ff.de iur.dot. et durat quādiu durat matrimonium: nisi marit⁹ vergat ad inopiā.Hoc idō dicitur:quia dos solu.mat.dz redire ad vxorē vel eius heredes:sicut donatio propter nup.ad maritū vel heredes. C.de pact.conuen.super do.l.pe.et in aut.de quali.do.et ppter.nupt.do. vbi dicitur quod bonū est argu.de dote.ad dona propter nup.Fallit hoc in casibus:in glo.vnica.circa medium:in.c. peruenit.de emp.et ven.Dicitur aūt dos pherna:vt canit glos.C.de dona.ante nup.l.fi.i.donatio quę ppter matrimoniū cōcedit:et sine eo nō pōt esse:vt pal.l. ff.de do.ante nup.et.ff.de iur.dot.l.iij. cū simi.nec ppter matrimoniū prohibet:sicut phibent simplices donationes.Et opz vt dos sit qñ matrimoniū est nedū de facto:sed de iure ɔtractū vt.C.de condi.ob cau.l.j.et repetit qñ matrimoniū stare nō pōt c.et si necesse. de do.inter vi.et vxo.Etiā reddit mulieri,separate ppter ɔsanguinitatē.c. nuper.et.c.j.e.ti.Diuidit aūt fm Azo. vbi.s.dos in pfectitiā(de qua habet in.l.profectitia.ff.de iur.dot.)et in aduētitiā.Que diuisio colligit ex.l.filie dotem ibi nec dubium.C.de collat.

¶Dos aduētitia.secundū Azo.est que nō proficitur a parente:vt si extraneus dederit patri vt daret in dotē.l. profectitia.§.si quis certā.ff.de iur. dot.Uel si pater nō tanquā pater.sed vt extrane⁹ dedit:puta quia debeat filie: et de eius voluntate dedit in dotē vi ro:vt.d.l.profectitia.§.fi.ver.ceteruz.

¶Dos profectitia est que a patre et tanquā a patre:vel ab auo.vel a proauo pater no pfecta est.s.de bōis ei⁹:vel facto ei⁹ p filia:vel nepote ei⁹:vel quā alias de mādato eorum cōstituit:vel preses aut curator dedit de bonis alicui⁹ eoruz:si erat parens pdigus:vel furiosus.Nec refert an filia vel neptis sit in potestate ɔstituta:vel emācipata: Nō enim ius potestatis:sed nomen parētis facit profectitiā.A parēte er go vel data si ipse dedit vel iussit aliū dare:vel pses:vel curator ei⁹ dedit: vt dictum est.Idem est si negotiorum gestor eius dederit:et ipse ratum habuerit:que omnia habent in dicta.l. profectitia.in pricipio.iūcto.§.j.et fi.

¶Dotis priuilegia sunt multa.require de hoc in sum.de priui.do.et Spec.in tracta libel.ti.de dona.inter vir.et vx. §.formatis.vbi not.

¶Dotis promisso secundum Hostien. vel nuda pollicitatio secundum Azo. cod.tit.fit per stipulationem:et etiam quandoque sine precedenti interrogatione.Nam pollicitatio nihil aliud est quam offerentis promissio:vt no. eo.super rub.

¶Dotalitium.i.donatio propter nupt. vel res paraphernales.i.vltra dotez date.docto.in.c.ex parte.de fo.cōpe. et in.c.nuper.de donat.inter vi.et vxo.

¶De D ante R.

¶Dromones dicuntur qui preerant nauibus ad seruandum traiectum maris:in hoc reipublice militantes:et maris transitum tenentes vel tuentes.C.de offic.prefec.pretorio aphri. l.ij.vnde etiam adhuc eorundem naues nomine vulgari dromones appellantur.

¶De D ante U.

¶Dubium siue obscurum verbum interpretandum est pro reo:nisi in quatuor casibus.s.quando agitur causa liberali.de inoffic.test.de matrimonio:et de dote:vt de fid instr.inter dilectos.in gl.vl.et de re iu.c.vlt.Item dubia sunt in meliorē partē interptanda.de regu.iur.estote.In quibus ad cōem intelligentiā verborum recurrendū est.c.ex literis.de spon.et tutior via in dubijs est eligenda.de homi. ad audientiam.et de spon.iuuenis.

¶Dubium esse nō dicit illud de quo est regula:lz sint aliqui casus spāles nisi de casibus specialibus mētio fiat. Barto.in.l.quoties.ff.si quis cautio.

¶Dubius in fide est infidelis de he.c.j.

¶Ducennarij dicūt duces vel magistri ductorum militum:quorum dignitatē dicimus substantiuo noīe ducennam.

¶ Duces factionū.i.malorum operum. ff.de appel l.constitutiones.
¶ Dudum.i.ante.in aut.vt lib.de cete. §.qȝ ppter.⁊ hec dictio aliqñ nō respicit multū retro.in aut.de her.⁊fal. §.si vero aut.⁊.§.si vero null⁹.⁊.§.si vo nulla.Quãqȝ dudum.i.cum.in aut. de non eligen.secun.nub.§.gregoria.
¶ Dumodo.vide gloss.in.c.nō potest. de preben lib.vj.
¶ Duellū dr singularis pugna:q̄ fit propter pbationē alicuius:ita vt q̄ vicerit:pbasse credat:⁊ victus in pbatione defecisse:⁊ dr quasi duoꝝ bellū factum ad probationē veritatis:ac si p testes quis intentionē suam fundasset:vt.c.ij.de pur.vul.qñō aūt sit licitum vel non:no.gl.in.l.qua actione.§.si quis.ff.ad.l.aquil.vbi dr.Si quis in colluctatione vel paucratio: vel dū pugiles inter se certant:alius aliū ociderit.si q̄d ē in publico certamine:cessat aquilia:qȝ glorie cā ⁊ nō iniurie gratia damnuȝ datum vr.Et duellum nō debet fieri p ecclesia vt in.c.de cle.pugnā.in duel.Si tñ clericus faceret duellū ⁊ non sequeret mors:vel membri detrūcatio:posset ex sui epi dispēsatiōe in susceptis ministrare:⁊ etiā pmoueri:vt in.c.preal.eg.Etiā de iure ciuili duellum nō permittitur l.cū filius.§.j.ff.de lega.ij.⁊ ibi no.glo.fi.Et ibi dicit Bart.se audiuisse ab impatore quod anteqȝ duellum permittatur:qnqȝ requirunt.primo qȝ ille qui puocat sit suspect⁹ vel diffamatur.Scdo qȝ non possit vera pbatio haberi de eo de q̄ inculpat.Tertio qȝ puocat⁹ sit par vł maior puocante:qȝ minori vel inferiori nō lȝ ascendere ad superiorem. Quarto qȝ cā sit psonalis ⁊ nō pecunialis.Quinto qȝ electa sit p duellū via armoꝝ:⁊ non.via strepitus iudicialis.Sed Jo.de Imo.dicit qȝ reperit ṡm leges feudoꝝ in tribus casib⁹ permissuȝ esse duellū.Primus casus est in titulo de pace tenēda.§.si quis hoiem.in.c.j col.x.Secundus casus est in eadem instōne.§.si quis aliuȝ. Tertius casus est ēt in eadē institutione in.§.si quis miles.vbi videt in nuere qȝ in q̄libet cā capitali pōt fieri duellū:lȝ glo.cōtra teneat de iure Lombardoꝝ:q̄ glo.remittit ad Boff. bononien.q̄ fecit tractatū de pugna ⁊ duello.Et dr ēt duellum monomachia a monos qȝ ē vnū ⁊ machia pugna.q̄ si pugna vnica:⁊ singularis:⁊ id inter laicos phibet:qȝ in eo deus tētat.ij.q.v.c.monomachia.Nec ob. exēplū Dauid pugnātis cum Golia: qȝ puilegia paucoꝝ nō faciūt cōeȝ legeȝ.xxvj.q.ij.c.non exemplo.⁊ in his q̄ raro fiūt miraculū est.in aut.de cōsulibus.§.j.circa medium.colū.viij.
¶ Duellum fuit inuentum ex diabolica imaginatione seu instigatione:vt homines se trucidarent:⁊ sic insurgeret periculum animarum.Panor. in.c.j.in fin.de cle.pu.in duel.
¶ Duplicatio est allegatio q̄ datur reo ad īfirmādū replicatiōnē actoris:vt insti de rep.§.rursuȝ.⁊ no.i Spec.de exce.§.nūc de replicatiōe.vł ṡ3 alios est elisio vł annihilatio replicatiōis: ⁊ hȝ fieri a reo ꝯ replicationē actoris.
¶ Duplicitas prohibetur in sex casibus:vt not.Archi.xviij.q.ij.in nullo.
¶ Duploma:vt habet.ff.de ver.ob.l.cōtinuus.§.cū ita.est iter duplicatum: vel celeritas ṡm glo.ibidē.naȝ text. ibi exponit dicēs.Neqȝ duplomate.i. dieb⁹ ac noctib⁹ ⁊ omni tempestate cōtēpta iter cōtinuare cogatur.q.d. duploma facit nā text.ibi phibet eū qui expresi daturū se promiserit:nec cum duplomate cogi iturū:nec tam delicate progredi:vt reprehensione dignus appareat Uel ergo duploma dicitur ille qui duplata vtitur dicta: vel est ille qui fortuito temporis euentu de duabus dictis facit vnam.
¶ Duntaxat.de ho vide Archid.de rescrip.statutum.§.in nullus.lib.vj.⁊ de iureiur.c.ieo.lib.
¶ Duplois vel dyplois est dupla vestis.
¶ Duūuiri.i magistrat⁹ municipij q̄ curie psunt.C.de decu.l.duūuiris.lib.x. Utrum sit magistratus:vel nō nota. C.quo quisqȝ or.conuc.l.si ita.lib.vj.

¶ De litera E.

E preposition aliquãdo excludit extra de renũ.c.j.ibi emeritus.i.indignum.aliqñ includit: vt. in Lucano.Que rura dabuntur emeritis.i.bene meritis.

¶ Eatenus quot modis capiatur.vide Bar.in.l.j.in prin.ff.de no.ope.nun.

¶ Ebrietas refertur ad superfluitatem potius:et est.immoderatus vsus vini et duo sunt effectus ebrietatis.Nam inducitur mentis exilium:et prouocatio libidinis:et idem olim patres abstinebant ab vsu carniũ et vini. c. ab exordio.et.c.ante omnia.xxxvj.distin. vbi dr qp ebrietas est fomes omnium maloꝝ.Pañ.i c.a crapula.de vi.et ho. cle.Ebrietas assidua.ẽ pctm mortale.§.als demũ.xxv.dist.nã frequẽter qs inebriat:ꝗ scienter et volũtarie iebri atur.Abbas.i.c.a crapula et i.c.j.de reliq.et.c.fane.in prin.vbi dicit etiã qp vir ebriosi decedit sine peccato:et vide gl.in.l.j.C.de reliq.et vene.sanc.

¶ Ebrietas facit delictum mitius puniri.Bar.in.l.respiciendũ.§.delinquũt.ff.de pe.

¶ De E ante C.

¶ Ecclesia fm Archi.de elec.fundamẽta.li.vi.in pn.multis modis dr.Qñqꝫ dr collectio fctõꝝ.vt.xxxj.q.j.nuptiaꝝ xxxij.q.iiij.recurrat.in fi.Scdo est catholicoꝝ vel fideliũ collectio.de cõs. dis.j.ecclia.et sic sumitur.ii.q.iiij.engeltrudã.Et no.qp sicut ex decreta.iulij pape.c.ij.sumit tũc ecclia est nomen grecũ:et latin latino cõuocatio:ppter hoc quod oẽs ad se vocat.Et de expositione huiusnois ecclesia vide.et.q.relã.ne pla.vj.su.sub.an.cen.cõce.in glo.vbi not.Nã synagoga est cõgregatio que ppie est iudeoꝝ.Scd cõuocari ppie ẽ vtẽtiũ rõne.Cõgregari aũt solẽt pecora:vt dicit Hug.Et dr catholica.i.vniuersalis:qꝛ p vniuersum mundũ est cõstituta:ita exponit glo.C.de sum.tri.et fi:catho.sup rubr. Uel vniuersalis dr i.gñalis in eadẽ doctrina ad instructionẽ vl administrationẽ:vt in pall.c.iulij pape. Uel dr ecclesia fm grecos:ab eccleys:qp est miserãs:qꝛ ipsa plena mia est.Nã nũqꝫ claudit gremiũ suũ redeũtib᷒ C de sum.tri.in epla inter claras.q est Joãnis sanctissimi archiepi romani ad Justinianũ imperatorẽ:et incipit.Uictor Justinian᷒ pius.et habet sex columnas:et de here.sup eo.lib.aj Tertio est collectio malignãtiu.ps Odiui ecclesiã malignantiũ.Quarto est murorꝫ ambitus.Et vide gl.i vbo matricẽ.in cle.j.de sen.excõ.ibi cõcordãtie Et qñqꝫ sumitur pro materiali ecclia et ecclesie parietib᷒.Quinto est corpus Christi.Sexto platura ecclesie.Septimo pbuctiones ecclesiasticeꝫ puenictes ratione ecclie.Octauo cpalis ecclesia.Et hãc despõsat eps qñ cõsecrat.Nono viri ecclesiastici. lxiij.dist.c.j.Decimo canonici matricis ecclie.xiij.q.j.§.vlti.Undecimo maioꝝ pars capituli.lvj.dist.aplica. Duodecimo significat epm tãtũ.vij. q.j.scire.Tredecimo ẽ quelibꝫ ecclesia puincie cathedralis:nõ romana. Naꝫ appellatione ecclesie matricis intelligit ecclia cathedralis:sed nõ romana:vt in.c.cũ sup.de vsu pallij:vl de glo.ii.in.c.cũ clerici de ver.sig.et.x. q.j.c.j.Antiquo ecclesie cathedralis noie etiã intelligit eps et capim illi᷒ ecclesie:et nõ alij clerici.Et ecclesiaꝝ bona sunt dei:licet oĩa sint eius: dec spaliius.Et eaꝝ res et persone diuino et humano iure ab exactionib᷒ secularĩũ personaꝝ sunt immunes.c.cuã quã.decem.lib.vj et ecclesia nõ debet ditari cum aliena iactura.liiij.distic. generalis.de pe.suam.ff.de condi indebi.l.nam hoc natura.

¶ Ecclesia collegiata que dicat: et quo modo cognoscat:videlicet per Abb. in.c.nobis in.ij.col.versicu.in glo.in verbo in cõuentuali.de iure patro.et per Archi.in.c.monasteriũ.xvj.q.vij. vide etiam aliquid per Car.in cle.ij. de eta.et quali.in.q.iiij.q.et per Fel in c.accedẽtes.in.ij.col.versi.dicit etiã Oldra.de prescrip.

¶ Ecclesiaꝝ appellatione in materia dio sanꝫ penali nõ venit hospitale:nisi

sit religiosorum. Dñicus de san. Ge. mi. in. c. cupiētes. §. j. de ele. in. vj. l. iij col. Feli. in. c. de quarta. in. vj. col. ver. q omne hospitale. de prescrip.

¶ Ecce no. Paulus in commento. c. ter tio loco. de proba.

¶ Etiam illa dictio implicat. C. si tutor vel cura. l. etiam. z. l. fi.

¶ Eculeus est genus tormenti ad modum crucis dispositum. C. de malefi. z mathe. l. z si excepta. in fina. de hoc. xxxiij. q. j. c. j. per Archi.

¶ De E ante D.

¶ Edes sm Azo. dicūr edificia vrbana: sicut ville rusticana. ita exponitur. ff. de verb. sig. l. fundum.

¶ Edere actionē sm Azo. in sum. de edē est exprimere vel designare ius quo quis petit aliquid ab aliquo in iudicio. Fit autē editio actionū vel per libellū iudici oblatū. s. vt per eū reo detur. z ipse deliberet vel in alio quē ipse descripsit: vel sine libello: dictāte autore vel sapiente suo quid tunc est dictaturus: aut quo iure est vsurus. ff. eo. ti. l. j. §. edere.

¶ Editio instrumentoz sm Hostiē. in sum. de. instr. §. an instrumētū edi possit: z qualiter fiat pōt dici copiatio vel cōicatio facta corā iudice vel eo pñte: siue aduersarius sit p̄sens: siue non saltē cum consule. vt. l. j. §. editiones. ff. de edē. vbi de editione instrumentorū in gl. ibidem. Nā edere est ostēdere: z copiā describēdi facere. vt no. in. c. j. de probationibus.

¶ Edictum qñq; idē est qd mandatum principis: sm illud Luc. ij. Exijt edictum a Cesare Augu. Qñq; idē est q gñale statutū pricipis vnde. Edicūt reges: indicit festa sacerdos. Et differt a cōstitutione qr constitutio pōt esse gñalis vel spālis: vt. l. j. ff. de cōsti. prin. z sic accipitur. C. de edicto diui adria. tol. z sil'. Qñq; idem est qd statutū vel mādatū p̄toris: sicut oia p̄toria edicta: vt edictū de albo scribendo: z de inius vocādo: z de hmōi: de quibus vide Spe. de. act. seu peti. proponēdis. §. postremo. versic. nunc dicamus de edictis. Et quedam alia differentia edictoz est diuisio: quia qdā sunt prohibitoria: vt edictum de testibus z matrimonio: quedam permissoria: vt de iureiuran.

¶ Edictū prohibitoriū est illud in quo regulariter omnis permittitur qui nō prohibetur: vt in pcuratoribus z in testibus. ff. de testi. l. j. z de transla. episco. c. inter corporalia.

¶ Edictum permissorium sm Jo. cal. de supplē. neg. prela. c. romana lib. vj. est illud quod regulariter est prohibitorium: z tamen in certis casibus permittitur. vt in. c. romana. p̄eall'.

¶ Edictum carbonianum. Require. Ea carbonianum.

¶ Edictū diui adriani sm Azo. in sum. C. de edic. diui adria. tol. ɔtinebat q si scriptus heres postularet se mitti in possessionē: nō aliter fieret missio nisi vicesima pars darcē reipublice. Et qr multe erāt interpretationes z distinctiones circa hoc edictū facte ideo hodie sublato hoc edicto: fit missio in possessionē rez hereditariarū: iuxta dispositionē q ibi disponit seu ponit Azo. z ideo ponit vnica rub. de edi. diui adria. tol. in. vj. lib. C.

¶ Edictum edititiū dr idē quod actio edilitia. Nā actio edilitia ab edicto edilitio descēdit. vt. l. cū autem. §. hę actiones. iuncto. §. edilitie. in. l. fi. ff. de edil. idic. de hoc require supra. Actio edilitia.

¶ Edictum pretoriū ē qd pretor edicit iubendo: mandādo: vel cōstituendo: vt facit in edicto. de dam. infe. vt. l. ff. de dam. infe. l. p̄tor ait. z. ff. nau. caup. sta. l. j. z ne quid in flu. pu. l. j. z in alijs pluribus. Forte pro eodē sumitur hic mādare z iubere: vt not. ff. qd iussu. l. j. in gl. super verbo quemadmodum.

¶ Edictum successoriū sm Azo. in sum. C. eo. tit. est quo prouidetur creditoribus. Et dicit ibi gl. q est qd prioribus non petentibus: sequentibus petentibus permittitē. Fit etiāqñq; successio de gradu in gradu: z de capite in caput. C. de suc. edict. l. j. nā illud edictū

propter creditores inductũ est.ff.c.l. j.vbi:illa scripta q̃si de verbo ad vbũ posita sunt.et hoc ideo ne creditoribus longior mora fieret:dum bona hereditaria vacua sine dño diutius iacerẽt Bene igit̃ putauit pretor prestituere tẽpus his quibus bonorũ possessiones detulit:et dare successionẽ inter eos: vt citius possent creditores scire vtrũ habeãt cũ quibus cõgrediantur:an bona vacãtia fisco delata sint:an potius ad bonorũ possessionem procedant quasi sine successore defuncti:

¶ Edilis olim dicebatur qui no solũ cõstruebatur a plebe ad hoc vt preesset edibus:vt.ff.de orig.iur.l.ij.§.itẽq; vt essent.sed etiã prefuit plebiscitis.q̃ etiã aditus dicebatur a noĩe edes: et a verbo tueor ris.q2 tuebat̃ edes vt insti.de tut.§.tutores autẽ.prospiciebat enĩ ne in ciuitate essent domus ruinose vel inordinate posite i p̃iudiciũ reipublice.Deinde plebs sibi patres creauit:q̃ etiã plebẽ excederẽt. De numero patrũ vide.ff.de orig.iur l.ij.§.deinde cum placuisset.

¶ Ediles curules sunt.cõstituti postq̃ placuit plebi:q̃ etiã curabãt de edibus patrũ et negotiationibus.vel etiã dicti sunt:q2 curã habebãt edendorũ animalium vt sana vẽderent̃.vt not. ff.de offi.prefec.vigil.l.j.in glo.

¶ Edilis cerealis d2 a cerere:q2 fuit an none.i.frumẽto distribuẽdo.Itẽ ẽt d2 p̃fectus annone.de q̃bus edilibus in pal.l.j.et.l.ij.§.deĩde.ff.de ori.iur.hic tñ p̃prie vel improprie de edo es.et ñ de edibus edilis d2:nec enĩ spectat ad eũ cura ediũ s3 eduliorũ.Qñq; est alterius administrationis nomẽ alij impositũ per vsurpationẽ eius:et q̃dã credũt vocari cõtinue annone p̃fectum. Azo tñ in sum.C.de offi.p̃fe.anno. dicit q; annone et publice functiones a quolibet debebũt p̃stari:et tũc qñ aliq̃s priuilegio vel p̃scriptione p̃tẽdebat excusationẽ:prefectus annone de hoc ipso cognoscebat:alioq̃n imponebatur ei pena triginta libra2 auri.

¶ Educare est ad victũ necessaria prestare.ff.de ali.leg.l.vlti.

¶ Edulium.i.comestio.ff.de offi.procõsul.et leg.l.solent.

¶ De E ante F.

¶ Effecta.i.aperire.de cons.distin.iiij.c. postea tanguntur.

¶ Effusionis verbũ abundantiã significat.xv.q.j.reuertimini.xlij.di.si pe.c.vi de gl.de sen.excõ.c.cum illorũ. in verbo effusionem sanguinis.

¶ Effusor et electio req̃re.s.actio.d eff.

¶ Effeminati dicũtur quibus virilia exciduntur:vel sodomite.

¶ Effractores dicutur qui sine diurni vel nocturni furandi causa solẽt domos effringere:vt.ff.de effra.et exp. l. j.et.ij.vel qui carcerẽ vel aliud frãgũt vt euadãt.taliter puniẽdi sũt diurni et aliter nocturni:q2 atrociores sunt: et acerbius puniunt̃ : vt in.c. si perfodiens.de homi.et ff.ad.l.aquil.l.j:

¶ De E ante L.

¶ Electio s̃m Jo.est alicuius p̃sone idonee ad dignitatẽ vel fraternitatẽ siue societatẽ p̃uata forma canõice facta vocatio:et hoc mõ electio sumit̃ stricte:q̃nq; eligere ad multa se habeat vt etiã no.Gof.in sum.e.ti §.j.in prin Unde ad electiõnẽ tria req̃runt̃.s.autoritas:nũerus:et zelus.Autoritas cõsiderat̃ in dignitatibus et meritis vite. zelus cõsistit in alo:vt sine carnali alo fiat:sed s3 meritũ p̃sone eligẽde viij. q.j.si ergo.l3 cõtra istã cõditionẽ sepius cõmittat̃ electio de facto:nõ de iure. Uñ q̃dupl̃r eligi solẽt vel q̃tuor portis intrare solẽt viri ecclesiastici.vnde pocta.Quatuor eccl'ias portis intrat̃ ad oẽs.Cesaris et fluminis sanguinis atq; dei.prima pts magnis: sed nũmis altera charis.Tertia:s3 paucis quarta patere solet.de numero patet Debet ergo electio fieri s̃m ista tria habito respectu meriti ad meritũ zeli ad zelũ:numeri ad numerũ.Si tñ ex vna parte sit dignitas:et zelus melior tã respectu eligẽtiũ q̃ electi:et ex alia parte numerus maior certe p̃ualebit

dignitates cũ zelo ipi numero: vt extra de ele. c. eccl'ia vestra. Itẽ differũt electio: collatio: ꝛ pñtatio. nã electio fit p collegiũ ad dignitates. ꝛ papa ꝯfirmat: ꝛ quodlibet collegiũ dꝫ eligere ꝓlatũ suũ nisi aliud fit ẽ ꝯsuetudine vel priuilegio: vt extra de elect. ꝛ ele. potc. c. j. collatio fit ad bñficium simpliciter: ꝛ pertinet de iure cõi ad epm p totã diocesiz cũ cõsensu capituli: nisi aliud habeat consuetudo vel priuilegiũ: ꝛ dat plenũ ius: nec indiget confirmatione. Sꝫ pñtatio ptinet ad patronũ: nec dat plenũ ius pñtatio: sed requirit institutio ꝛ Innestitura epi vt per totum tit de iure patro.

¶ Electio debet esse cõis cõsonans ꝛ canonica: ita ꝙ si vnũ deficiat: erit viciosa. tex. in c. nulli⁹ laicoꝝ. iuncta gl. lxiij dist. Que aũt dicatur electio canonica: vide Io an. in c. nõ potest in verbo canonice. de preb. li vj. Spec. tu ti. ij. §. videndũ restat. Vñ nũquid nocet. ꝛ debet fieri loco determinato als est nulla: nisi causa subesset. c. venerabilem. de elec. gl. in c. in nomine domini. in verbo. fieri. xxiij. dist.

¶ Elemẽta pma sunt q̃tuor: ex q̃bus sola corpora ꝯstituunt: quoꝝ virib⁹ totus mũdus gubernat. s. terra frigida ꝛ siccissima: aq̃ hũida ꝛ frigidissima: aer calid⁹ ꝛ humidissimus: ignis sicc⁹ ꝛ calidissimus: pmũ melãcolicũ: scdm phlegmaticũ vel reumaticũ: tertiuz sanguineũ: ꝛ quartũ cholericũ: vt no. in gl. i pe. ist. sup vbo. pma elemẽta.

¶ Elimatum. i. purgatũ. C. de vete. iure enu. l. ij. §. sed cum prospeximus.

¶ Elogium idẽ est qꝺ testamẽtũ: vel dicitur etiã eulogium. vt infra dicetur.

¶ Elogia. i. eple. ff. de cust. reo. l. diuus. ꝛ de re mili. l. iij. in prin. Aliqñ. i. generalis sermo. de edil. edic. l. ediles. ij. §. iumentorum. Quandoꝙ. i. panis benedictus. j. q. j. non licet.

¶ De E ante M.

¶ Emancipatio ẽm Azo. c. ti. est relaxatio patrie ptatis corã iudice facta: et dicit quasi extra manũ idẽ potestatẽ patria positio: qꝛ qñ filius extra manum patris ponitur: tunc emancipatur: vt in tit. C. de eman. lib.

¶ Emancipatus dr filius vel nepos qꝛ iugo ꝛ potestatẽ vł manu pris vł aui est relaxatus: ꝛ sui iuris effectus: qꝛ emãcipare est a ptãte: manu: ꝛ iure patrie ptãtis dimittere vel liberare. Sed manumittere ẽ seruũ a seruitute eripere vł emittere seu sinere: ꝛ sic emãcipatio ptinet ad liberos: ꝛ manumissio ad seruos. Et no. ꝙ de⁹ emãcipauit hoiez dum dedit ei liberũ arbitriũ: ꝛ sic sum⁹ filij dei emãcipati. c. nisi cũ pridẽ. de renũ. §. vez. vbi de hoc gl. Et no. ꝙ pr pꝫ ꝯpelli a filio ad emãcipationẽ ei⁹ q̃tuor casibus: vt no. glo insti. de tute. §. ꝛ eadem.

¶ Emãsor dr que diu vag⁹ fuit extra castra: tãdẽ rediẽs ad castra: vt. ff. de re mili. l. iij. §. emãsor. Et ponit de pe. di. j. c. pene Vel dr q̃ iminente lite fugit extra castra: ꝛ pace reformata redit.

¶ Embola felix appellat: vel romanoꝝ iuuctus excrescẽs. Vñ annus bisextilis dr embolismus vł embolismalis: qꝛ crescit in vno die. De hoc. C. de sacrosan. eccle. l. iubemus. in glo.

¶ Emergere est aliq̃d subito euenire vł accidere. ꝛ sic forte accipit. C. ẽ admi nistra tut. l. cũ quedã. ver. siue huiusmodi. Et nota differentiã inter illa q̃ fit q̃stio emergẽs ꝛ incidẽs: ꝛ quomodo differãt: est gl. optima in c. i. de or. cogni. Et dicũt ibi doc. ꝙ incidẽs respicit negotiũ principale: ꝛ tãgit merita eius: siue fit acq̃situ añ: siue post lit. cõtest. Emergẽs vo tñ pcessũ respicit ꝛ tẽdit ad ipm impediẽdũ siue etiã ante siue post lit. cõtest. oriat. Et dicit emergẽs id qꝺ extrinsecus euenit: ꝛ nihil cõe habet cũ negotio principali. Sed incidẽs intrinsec⁹ respicit negotiũ principale. Quãuis eñ vtrũꝙ oriatur ex circunstãtijs: tñ in hoc interest: qꝛ incidẽs est ex circunstãtijs cause vel negotij principalis ꝛ emergẽs ex circũstãtijs iudicij vel pcessus vnde. Incidẽs perimit: emergẽs iurgia differt. Et ad saluandam glossaꝫ pallegatã q̃ videt deficere in

differētiā quaz ponit:qꝛ incidēs etiā
in iudicio pōt oriri.s opponendo pa-
ctū de nō petēdo:ꝛ emergēs qñꝙ añ
lit contestatione.vt si excipiat de ex
cōicatione ante lit.contē.dicas ꝙ in
cidens dicit habere cām vetustiorē
ad negociū principale:sed emergēs
dicit de nouo oriri:qꝛ tēdit ad impu
gnandū:ꝛ ante ꝓcessum de nouo fa-
ctū esse nō poterat:cū nō posset impu
gnare nō esse facit.c ad dissoluēdū.3.
de spon.impu.ꝛ est glo.bona in.l ꝙ
iussit.ff.de re iu.q̄ dat exēplū incidēs
vt si actor dr̄ seruꝰ:emergēs:vt testē
non admittendo.Et ibi docto.plene
notant de hoc an ꝓtor vel iudex pos-
sit reuocare interlocutoriā ꝑ quā q̄
stio incidens vel emergens occidat.

¶Emiola.i.sescupla cōpositū ab emi i.
dimidium ꝛ holon totum quasi con-
tinens totum ꝛ dimidium:ꝛ est vsura
que continet totum:ꝛ alteram eius
partem:vt si de quatuor solidis acci
pitantur in fine anni sex.

¶Emerit dicuntur milites veteres qui
iam sunt a militia soluti:vt in titu.ff.
de vete.ꝛ mili.successione.

¶Emptio require.s.ꝯhenda emptio.ꝛ
cōtrahitur postꝙ̄ de precio cōuene-
rit ea mente.vt preciū soluat.Nam si
imaginarie ꝛ ꝑ similitudinē de pre-
tio cōuenirent emptio nulla esset:ꝛ cō
trahit solo ꝯsensu:siue īter ꝑsentes:si
ue inter absentes per nuntiū vel per
epistolā:vt probatur institu.eod.tit.
in prin.ꝛ.ff.eo.l.j.§.vlti.ꝛ.l.ij.§.j.ꝛ ar-
re datio est argumentuz emptionis.

¶Emptio presumitur facta ex pecunia
illius cuius nomine cantat instrumē
tum.Panor.in .c.presbyter.in.ij. not,
de peculio clericorum.

¶Emptor bone f.dei dr̄ esse q̄ aut igno-
rauit rem alienā:aut putauit eū q̄ vē
didit habere potestatem vendendi.

¶Emphyteosis ꝺm Azo in sum.C.de iu
re emphy.ꝛ ꝺm Gof.in sum.rub.de lo
ca.ꝛ.codu.§.quid sit emphyteosis dr̄
emphyteosis grece est melioratio la
tine Ab initio eniz sterilia tantū per
hunc cōtractum concedebant:vt is
qui acciperet rem in meliorem statū
deduceret ꝛ sterilem fertilē redderet
Postea tñ permissū est de rebus fer-
tilibꝰ ꝛ fructuosissimis emphyteoti-
cari posse:vt.C.de iure emphyt.l.j.in
principio.Et dr̄ emphyteosis.vel em
phyteoticus cōtractꝰ ille qui in me-
liorationibꝰ ꝛ in rebus soli tm̄ consi
stit.Ecclesiastica autē emphyteosis
cōsistit in reis immobilibꝰ q̄ ad hoc
cōgrua vident economo ꝛ alijs gu-
bernatoribꝰ:vt.C.de sac.sanct.eccle.
in aut. ꝑpetua.ꝛ aut.leges quas.Et
prout communiter dicitur:asic emphy
teosis est media inter locationē ꝛ vē
ditionē Et ita diffinit zeno impera-
tor:immo dicit dictū ꝯtum esse quo-
dam tertium genus ab emptiōe ꝛ lo
catione separatū:vt.l.j.C.de iur em-
phy.que est lex zenonis.Sed Hostiē.
suam diffinitionē ꝺm hāc intellexit:
vt puta quemadmodū Host.dicit.ꝛ
est hoc ideo qꝛ decretalis potuit em
phyteotā ponere sub titulo de loca.ꝛ
conduc qꝛ magis similis est emphy
teosis locationi ꝙ̄ venditioni:cū do
minium retineat:ꝛ aliquid certū an
nuatim recipiatur.vide Spec.de loc.
ꝛ condu.§.nunc aliqua.inde emphy-
teoticus.ca.cū adiectiuū.vñ dr̄ em-
phyteoticꝰ ꝯtus:emphyteotica cō
cessio:ꝛ emphyteoticum instrumen-
tum.Inde etiā emphyteotico cas.id
est in emphyteosim concedere.Et est
natura huius ꝯtus vt soluat pensio
sicut conuētū est:nisi res ex toto per
eat item ꝙ licet dño auctoritate sua
emphyteotam ꝛ eius successorem ex
pellere:si per triennium cessauerit
soluere pensionem:sed emphyteota
ecclesie repelli potest si per bienni-
um non soluerit pensionem.

¶Emphyteota vel emphyteoticariꝰ di
cit ille qui agrū cōduxit vel accepit
ad tempꝰ colendū sub certo precio.
Cuius contrariū dñs Uuilracus te-
nuit:videlicet ꝙ nūꝙ̄ ad tempꝰ:sed
bene ꝑpetuo tempore cōduxit ꝙ̄diu
viuet hereditario iure tenendū:ꝛ co-
lendū sub certo precio ꝛ certis cōdi
tionibus:prout inter ipsos cōtractū
est per.l.j.C.de iure emphyte.ibi per

petua stabilitate.ff.si ag.vectig. vel emphy.pe.l.j.§.qui in ppetuū.ꝛ dicit hoc expssum esse in.l.j.§.q̄cūq;.C de fun.patri.vel ppetua scriptura inter nemētē:ꝛ ꝯsensu vtriusq;.i.dñi ꝛ emphyteote adhibito:in hoc.s.vt statim dominus aliq̄d p re accipiat.s.ꝙ inter eos conuenerit:vel pecuniam vel aliam rem: puta predium aliquod: vel simile:vt propriū sit domini:itē vt hic emphyteota de cetero annis singulis vel duos venetos:vel simile soluant in specie redditus:prout dicit Azo in sum.C.de iur.emphy.

¶ Emphyteosis ppetua est regulariter phibita in reb⁹ ecclesie:ꝛ dicit ppetua:etiā si sit ad.xxx.an.Panormita. in.c.nulli i vlt.no.de reb⁹ eccl'ie alie.

¶ Emphyteomata vl' emponemata (al's emphyteomata) ſm Azo.eo.tit.sunt res meliorate ꝛ ita exponit tex.l.iij.C. eo.tit.vel meliorationes q̄bus ager labore sic retinctis melior efficitur.

¶ Empleumata dicunt impositiões.vñ emple grece est impositio lat'ne.vel sunt superstitiones siue superabūdātia Itē expleuma est eminēs scriptura.Et dicit Ac.in.l.tigni.ff.ad exhib. ꝙ empleumata sunt ornamēta vasorum vel ornatus aut varietates colorū:vt.ff.de vi.triti.ꝛ ole.leg.l.iij.§.j.

¶ Imo vero emblemata legendum est non embleumata:quod nihil est.Et dicitur emblema a greco verbo emballo:quod est immitto:insero:seu iniungo:vide Budeum.ff.ad exhibendum.l.tigni.Embleuma vero cuius autor meminit:nusquam legi.

¶ Emolumētū capitur pro sustētamento in dispositione contēto:ꝛ onere sibi annexo:q: ex emolumēto regulat on⁹:vt ex volūtate testōris:vel quolibet alio medio disponēte cōclusum vl' ꝛ materia subiecta patit.v.g.lego titio decē:ꝛ volo ꝙ dentur seio q̄ndecim nō tñ on⁹ in quinq;:ꝛ sic in excedēti q̄ntitate.l.imperator.§.j.ff.de le. ij.Ratio:q: lȝ hec si volūtas testatoris:tñ materia subiecta nō patit hoc significatū.s.on⁹ esse sine emolumento vel circa emolumētū:q: quem nō honoro:eundē nec honorare debeo: Item ibi lego decē tibi:vt des titio librū tuū qui vȝ quindecim:si acceptas decē teneris ad on⁹ libri valentis q̄ndecim.l.imperator:enimuero. ff.de leg.ij.Ratio:q: significatū sumitur ex verbis testatoris:ꝛ acceptatione legati:nam per acceptationē videris reȝ tuā tm̄ estimasse in qua oneratus es.Item ibi:testator legat tibi decē ꝛ rogat vt stichuȝ seruū alienū qui vȝ.xv.titio des:si acceptas legatū nō teneris titio vltra emolumētū. l.gñaliter.§.q̄ alienū.ff.de fideicū.here.Ratio:q: acceptans verisilr ignorat valorem rei aliene.item ibi.testator legat tibi fundū valentē centū:si cētum dederis heredi alieno:si onerariis restituere fundum nō teneris vltra emolumētū.l.ciuitatib⁹.§.j.ff. de leg.j.Similiter si fundus legatus est titio:ꝛ onerat⁹ est in dando alium fundū q̄ est maioris valoris:nō tenet onus vltra emolumētū ꝑ alleg.l.imperator.itē ibi testator legat mēsam que est debitoris ꝛ creditoris:legatari⁹ acceptat:ꝛ onus est debitoris:vltra emolumētū tȝ onus:vt in.l.cū pf. §.mēse negotiū.ff.de leg.ij.q: ex vniuersitate cōcurrit voluntas testātis ꝛ acceptātis.Unde nota ꝙ min⁹ emolumentū nō patitur maius onus:sed tñ onus nō censet min⁹:qñ vere vel ficte est equale:ꝛ sic diminuto emolumēto diminuit onus inquantū esset emolumēto maius:ꝛ hoc verum:nisi vbi pōt culpa imputari habēti emolumentū.Sed tūc onus videt mai⁹: q: equiparasse videt.ꝛ finaliter post multa dicta Barto.ꝛ doct.in.l.plautius.ff.de condi.ꝛ demon.concluditur ꝙ emolumētum onus sibi iniunctum regulat:vt voluntas disponentis vel acceptantis declarat.

¶ Emologari alias homologari est confirmari:vt dicimus ꝙ arbitriū emologatur i.confirmatur silentio decem dierum tacite vel expresse:secunduȝ Goff.in sum.de arbi.§.effectus.

¶ Emunitas ſm Gof.in sum.eo titu.est libertas cōcessa ecclesijs vel eccl'ia-

ficis personis & rebus aliis ad eas spectātib⁹. Uel est priuilegiū eccl'astice libertatis vel psonaꝝ vel rerū ad eam ptinētiū. Dicitur autem emunitas quasi extra munia.i. officia vel onera: a qb⁹ eccl'ie sūt immunes: vt e.ti.c.ecclesie: vnde loc⁹ cōsecratus scʒ eccl'ia hʒ emunitatē: id est libertatem vt null⁹ inde trahatur p vim. nisi in casib⁹: scʒ si fugiēs ad eccl'iaʒ sit public⁹ latro: vel noctur⁹ depopulator agroꝝ.i.deuastator fructuum in agris. Etiam si in ipsa ecclesia cō misit homicidiū: furtū: vel maleficiū quia frustra auxilium legis implorat qui cōmittit in legem. de vsur. qꝛ frustra de ap. c.an sit. C. de iure deli.l. sancim⁹. §. si vero. vel dicitur quasi extra munia.i.nūera Non eni ecclesia subit sordidaʒ munera: vt calcis coquende: arene: fodiende: & similia. de quibus vide Host in sum.eod.tit.

¶ Emissarius vero dr qui faciliter salit super aquas vel per aquas & fossata.

¶ Emulatio'.i.inuidia: & habet plures significatiōes: vt.xliij.dis. scim⁹.

¶ De E ante N.

¶ Encenia erat festiuitas dedicatiōis tēpli: grece eni kainon: id est nouuʒ.

¶ Energumini sūt a demonib⁹ obessi: vel q̄ in defectu lune patiūt defectū mētis. not. de cōse. dist. v commi die.

¶ Enigma.i. subtilis dubitatio. C. de le.l. si. circa si. & extra de relī. & vene. san. c.j.li.vj. alibi expōitur.i. figura. C. de ve. in enu.l.j. §.j. aliter sumit in autē. de equali. do. §.j. versi. ille autem.

¶ Enim.i. certe: exponit gl. in auten. de nup. §. nuptias. & habetur hec dictio eni. extra de rest spo. c. frequēs. §. illum autem. in. vj. & insti. de re. diui. §. lū eni. & §. paru⁹ Aliquādo exponit eni.i. qꝛ. C. de eri. sacri. l. ij. Aliquando ponitur continuatiue cum superiore. vt. ff. de mil. test. l. neq3 enim.

¶ Enormis lesio qñ dicat: gl. in. c. cū illorum. de sen. excom. dicit ꝙ statur arbitrio iudicis Feli. in. c. cum illoꝝ. col. iiij. ver. in ca glos. ibi relinquitur.

¶ Enucleare vet⁹ ius.i. extra nucleum obscuritatē ponere. Nā put Azo. dt. C. de ve. iur. enu. sicut in nuce inuenitur qđ est amaꝝ: ita & in veteri iure erāt tot multitudines qđ nemo eas habet vel legere poterat. Nā sicut i nucleo dura testa inuenit: ita ibi dure & inicā sne erāt. Itē sicut nucleus cū inutili pellicula tegit & latet: ita & in illa multitudine tāta & sublata sup flui tate ātiq̄ & necessariis & vtili b⁹ collectis put melius fieri potuit: ius vet⁹ enucleatū est. Nā meli⁹ est pauca & idonea effundere ꝙ multis inutib⁹ hoies pgrauari: vt. C. e. ti. l. ij. §. sʒ & si q̄d. itē dr vet⁹: qꝛ ab vrbe Roma condita & a Romuleis temporibus vsq3 ad tempora iustinani fere per mille quadringentos annos confuse statutum obtinuit: vt. C. de ve. iur. enu. l. j. §. j. ibi reperimus autem &c.

¶ Enūtiatiū verbū de se tm̄ significat ꝙtū sonat. s. enūtiationē ei⁹ qđ est vł qđ nō est: sicut nūti⁹ dr qꝛ refert voluntatē dñi sui: scʒ q̄d velit: & q̄d nō velit: vt in. l. & l3. ff. de cōst. pecu. Cū ꝯtū verbis enūtiatiuis significatur dispositio: qñ hoc significari ꝯcludit ex q̄ nis probabili significato: verbi gra. Creditor dt debitori suo quē scit esse debitorē: ꝯfiteor te nō teneri vł debere. Hec sunt v̄ba enūtiatiua tm̄ & falsum enuntiāt: qꝛ veꝝ est ipʒ teneri: & ideo hec verba veram liberationē inducunt. l. tale. pactuʒ. ff. de pac. Nō est voluntas proferentis: ex fauore liberationis: secus si ignoranter proferret. item ibi testator leganit multa vxori: & dixit se non dubitare quecunq3 acceperit vxor: liberis communibus restituturā. Hec verba: nō dubitare: non sunt dispositiua: sed enuntiatiua qꝛ enūtiant voluntatem mulieris: & eius factum futurum in reb⁹ sibi legatis: tamen accipiuntur pro fideicommisso: & sic signīcāt dispositionē: vt in. l. vnū ex familia. §. si. ff. de leg. ij. Ratio: qꝛ hoc impetrat voluntas testatoris ex significato amoris ad liberos: & ex infirmitate enuntiatiōis dicit se non dubitare. itē ibi: in iudicio cōfiteor me tibi debere decē significatur dispositio: qꝛ p hoc v̄bū

obli[illegible]: soluere: licet ante nō esset obligat⁹.l.vnica C.de confes.Ratio: q: hoc importat preceptum iudicis de soluendo expressum vel tacitum: licet enim expresse non precipiat habetur tamen pro precepto: ex cōfessione sufficienter probatur debitum: et sic lex hoc disponit etiam preter voluntatē obligari propter necessitatem iudicii. itē ibi extra iudiciū cōfiteor me tibi debere decem ex causa mutui: per hec verba non significatur dispositio: sed est tātum enuntiatio ex qua oritur sufficiens probatio debiti.ff.de po.l.publia.§.fi.Ratio: q: hoc tantum significant verba: nec potest aliūde concludi Alia dispositio. Nam obligatio faciliter infertur sicut liberatio. itē ibi: extra iudicium confiteor me tibi debere centum: nō exprimendo causam: hic tantum est enuntiatio: sed ex ea non infertur sufficiens probatio debiti.l.cum de indebito.§.fi.ff.de proba. quia non sufficienter cōcluditur: cum non appareat de quo debito. De verbis enuntiatiuis vide plene Bar. in.l.ex hac scriptura.ff.de dona.

¶ De E ante O.

¶ Eo ipso: ista ṽba importāt absq; alia snia. Feli.in.c. Rodulphus. xvii col alias col.xix.vers.quoties.de rescri.

¶ De E ante P.

¶ Epidemitici dr̄ qui habebant sub se mēsuratores q̄ mēsurabāt hospitia: et in eminēti loco describebāt nōia eorum qui ibi habebant hospitari.

¶ Epitogium est vestis vel tabardus superior clerici. Et d̄r ab epi.i.supra: et tego: quasi superius tegens.no.in gloss.in cle.ii.de vi.et hone.cleri.

Epitimium est suspensio vnius septimane: vel est queda increpatio vel genus pene: sm Jo.and.in gloss. xxi.q iiij.omnis iactura.

¶ Epitimio.i.voluntate testatoris.ff.de tut.et cur.da.ab his.l.scire oportet.§. sed et si quis.

¶ Eps d̄r ab epi: quod est supra et scop⁹ vel scopē intēdere: q̄si supra intēdēs: q: h3 curā supintēdēdo sup oēs laicos et clericos sibi cōmissos: vt.viii. q. i.q̄ cb3tū xxi.di.cleros.vbi etiā inter pta⁹ speculator eo q̄ speculet̄ sibiectoru mores et vitā cui⁹ offīm cōsistit in cōfessione chrismatis: chrismatiōe frōtis: collatiōe ordinū: cōsecratiōe ecclīaru altariū: vt de sen.excō.c.q: piculosum.li.vi.in gl.Sz quare papa nolat se ipsū: Nota q̄ nūis in ecclīa dei sint dignitates episcopatu maiores: tū q: in ecclīa sunt nouem ordines pcalle.c.cleros.et.xxiii.dist.episcop⁹.et.c.seq.l3 sm theologos solū sint septem ordines: qui episcopatus et psalmistatū omittūt: et inter istos nouem episcopatus est maior: ideo papa nō adignitate.s abordine maiori volēs vocat se episcopū. fz Jo.an. in pn.li.vi. Et episcop⁹ eligēdus debet hēe has cōditiones. vnde. Anni triginta: facer ordo: pura volūtas: Et morum grauitas: sapientia spōsa pa rētis: Cōcurrēs: fama: dec⁹: hec dāt pōtificatū: vt de elec.cum in cūctis. Et vide Hof.de tēp.ord.qui p longū declarat reglās apostolicas. Et eps est pater ecclesie.xcv.dis.esto.et etiā pcurator de dona.c.fi.x.q.ii.casellas. xii.q.ii.fine exceptione. Et tenetur reddere rationem pro animabus sibi commissis si male custodierit oues suas.de re iudi.c.penul.

¶ Episcopi appellatio in materia odiosa et valde exorbitāti intelligit̄ solū de consecrato. Feli.in.c.cū te.in.iiij. col.vel nouissime antem.de prescri.

¶ Episcopalis audientia est iurisditio ipsi⁹ epi quā habet in suos clericos quādoq; ex necessitate: vt si clericus cōueniat̄ ciuiliter vel p crimine ecclesiastico: vt in autē.de māda pn.§. si ṽo cānonicū.et in.c.si q̄s cōtra.de foro cōpe. Q̄nq; ex volūtate: vt.C.de epi.audi.l.si q̄s ex cōsensu.s.de causa pecuniaria nō criminali: vt.ff.de arb.l.nō distinguem⁹.§.itē iulian⁹.et hoc cum eligit̄ vt arbiter. Sz et vt index ordinari eligi pōt: vt.C.e.ti.l.epōpale.et.ff. de iudi.l.i. Aliq̄n et desiderat̄ ex necessitate in quibusdā negotijs q̄ nō

dominio formā iudicij habēt: vt i alie natione rei ecclesiastice. vt in auth. de alie. τ emphi. §. per eos vo. τ §. ab illis. τ in titu. de anna. except. l. vt perfecti⁹. τ. C. de epi. audi. l. si presens.

Epistola decretalis Require supra decretalis epistola.

Epl'a diui Adri. fm Guil. in Spec. de renū. §. in primis ergo. sub §. finitis. locū h3 iter fideiussores: mādatores. τ cōstitutores: itē iter tutores. τ est il li⁹ ep'le officiū q. q̄uis aliq̄ sint isoli dū obligati tñ p ei⁹ bñficiū. si oēs par tes sint soluendo. t pe litis pñt postula re vt diuidat actio iter eos vt vnusq̄sq̄ q3 p virili portiōe (al's actiōe) cōue niat. Alioq̄n nisi dictio bñficio iuua rētur posset creditor quē mallet isoli dū cōuenire: vt. C. d cōsti pec. l. fi. τ isti. de fideius. §. si plures. τ ff d fideiusso. l. int fideiussores. τ. l. si dubitet. Si er go huic bñficio fuerit renūtiatū po terit creditor quē maluerit cōuenire. Qn aūt renūtiet huic bñficio: vide ibidē.

Epithaphiū est scriptura siue titul⁹ in lapidib⁹ sepulchrorum sculptus.

De E ante Q.

Equestris dignitas erat in his q̄ Ro mā custodiebant: nā τ hi habēbāt p absentib⁹ reipublice causa. Et dicit Accur. q aliqui erant presidētes: qr simplex militia n on est dignitas. De hoc vide eo. titu. in rub. C. lib. xij.

Equitius dicitur custos equorum.

Equitiū al's equitiū est grex equorū: fm Accur in. l. q̄d ergo. ff de vsufruc. τ quemadmodum quis vtatur.

Equuli. i. pulli equorū vel parui equi insti. de re diui. §. in pecudum.

Equitas est cōueniētia rerū q̄ cuncta coeq̄parat τ in paribus rōnib⁹ paria iura vel iudicia desiderat: vt C. ad. l. falc. l. vbi. gr̄a Mutuasti mihi cētū aureos mutuo nō equū est q isti. nu meratiōi cōueniat solutio fm eādē q̄ litatē τ q̄titatē. vt. ff. si cer. pe. l. mu tuū. Itē dedi tibi dānū cētū aureor: dignū iustū τ equū ēvt fm eādē quā titatē dānū tibi resarciā. Eqtas etiā

dr quedam mitigatio tēperās: furis scripti rigorem. Et in quibus casibus talis equitas preferatur rigori iuris: no. Jo and. extra de transac. c. fi.

Eqtas nihil aliud est q̄ naturalis rō fz Bal. l. l. iij. C. de do. p mis τ vid. eum dē Bal. l. l. j. in. iij. oppo. ff. d iust. τ iur. τ an eqtas preferat rigori vide oīno dñs Ja. post alios in. l. placuit. C de iu.

Equanimiter. i. equo animo.

Equus calcitrosus dicit q̄ solit⁹ ē cal ce ferire.

De E ante R.

Erarium est repositoriū pecunie: ab ere dictum.

Ergagabi dñr opaij laborātes i statio nib⁹ suis: τ dr ab erga q̄ ē opa τ gabor q est labor Recti⁹ tñ legas ergo labi.

Ergasteria sunt stationes operario: τ dicit ab ergo. i. opera vel opus: τ sterion statio: quasi operarū statio. vt no. C. de epi τ cle l. ij.

Ergastula dñr carceres vel p̄siōes: τ dicit ab aer: q̄d est lis: τ stolon missio

Ergo no. Jo. and. desum. tri. damnamus. in princ.

Eripere ē de manib⁹ auferre p raptū.

Ermaphrodit⁹ est q̄ ibet q̄ h3 vtrūq3 sexū. Tn aūt ad testificadū ex hiberi possit: q̄litas sex⁹ in al escēt: ē mōstra bit: si eū calore durāte p viro se gef serit recipit i test': al's nō. iiij q. iij c. j post mediū. Itē talis ponit iter infa mes τ nō pōt esse aduocat⁹ iij. q. vij. infamis. Recti⁹ aūt scribit p aspira tionē hermaphroditus.

Erro est pusill⁹ fugitiu⁹: q̄ nō q̄de fu git: s3 ex cōsuetudine q̄dā aberrare so let: τ freq̄ter sine cā vagat: τ pibusq3 in reb⁹ nugatoriis cōsumptis: tādē 'z fe ro redit ad domū: vt. l. q̄s sit fugitiu⁹ §. erronē. ff d edi edic. S3 vtrū erro faciet furtū sui sicut fu⁹ fugitiu⁹ τ ā sit inusucapillis? primū dubiū est disputabile vt i gl. i. de ser fug. q̄ dicit in fi. q aliq̄ sunt d. vt fūt Frā. Accur. Martia. Gil. τc. S3 Cato sec⁹ tenet ibi q sibi. Rō prima qr erro h3 animū in crādit: sū sui. Scōa rō sua: qr l3 nō fit furtū odiosum vl' penale: est tñ furū

fauorabile & rationabile: preiudice
tur dño; Ad scdm dubiũ sit r'ndetur
qd sic: notat plenius per doct.in.d.l.
j. super glo.ij.
¶ Errare e aliud p alio putare.xxxviij
di.q̃uis.xxij.q.ij.in quib'.in fi.& not.
Io.and.in cle.j.de iudi.sup ver.certa
scientia: Et nota q errãs nõ semp d
cipit: vt si seruus dicit liberã q cre
dit anci.lã: cũ eius cõditio meliorẽ:
ergo rõne talis erroris nõ posset di
uortium petere vxore cõsentiẽte sm
Gof.de coniu.seruo.§.si liber.vbi alij
aliter dicũt: & forte ideo qz sicut igno
rantia opponit scientie: sic error con
sensui: vt in glo in cle.preallegata.
¶ Error est qñ aliqd aliter cõtingit: vel
aliud est q creditur vel putat. de quo.c.
preallega.in fi.vbi dicit Au 3.in enchi
ridio: q i quib' reb' nihil interest ad
capessendũ regnũ dei vtrũ credant
an nõ.& vtrũ vã putent an falsa: i his
errare: aliud p alio putare: nõ est ar
bitrãdum pctm: aut si est: nimiũ esse
atq leuissimũ & error cõis excusat:
& facit i': vt i.d.l.barbari'.ff.d of.psi.
¶ Error aduocati in facto põt redargui
vsq ad sententiam.
¶ Error calculi sm Azo.in sum .eo.ti.e
error cõputationis. Ueteres eni pputa
bãt p lapillos: q calculi vocabant: p
eo q pedib' qñq calcant: lz nõ ipu
ne: vñ Persi'. Hũc macrine die nũe
ra meliore lapillo. qz p bono die pone
bãt bonũ lapillũ. Qñq etiã calculus
ponit p cognitiõe: vt C.de iud.l.rem
nouã: Etiã qñq p fusa. C.de appel.l.
si acto. ibi: deteriorẽ calculũ: qz cau
sa calcatur.i. terminat per sniam est
glos.in.l.vnica.C.de errore calculi.
¶ Error quadruplex est: cõditionis: p
sone. fortune: qualitatis. & quis eoz
matrimoniũ impediat. declara Pa
nor.in.c.proposuit.de coniug. seruo.
¶ Error intolerabilis est error a iure re
probatus. Et nota q error sumit p
facto: siue sit error iuris: siue facti: qz
lz sit iuris inquantũ e error facti tñ
est: cũ sit in alio q i veritate Vbi gra
titi' vir. honest' petijt a me pecuniã
sibi mutuari: dixi mutuat: assignan
do sibi dixi: illa die venit alter titi' vl
lis q assimilabat illi in facit: dicẽs se
esse illũ: & p hoc sibi tradit & mutuo.
ibi est error in quo impedit dñij trãs
latio.l.si qa vxori & cũ titio.ff.de fer.
qz significatũ sũptũ est ex errore in
psona: nec tradẽs cõsẽtit i illũ cui tra
dit saltẽ sciẽter: ergo sibi nõ tradit iu
re. Itẽ ibi titio amico meo tradit rẽ
ex cã donatiõis: quẽ credo sãe mẽtis
esse: cũ sit furios': impedit trãslatio
dñij.l.q meo.§.si furioso.ff.de acqrẽ.
pos. qz furiosus nõ acqrit dñiũ: cũ nõ
habeat cõsensum: & sic error tradẽtis
mihi opat: qz q̃tũcũq vellet cõsenti
ret trãsferre: nõ tñ transferret. Itẽ ibi:
filiusfa.asserens se patrẽfamilias: vl
seru' libertũ: petit a me sibi mutari.
& mutuo: nõ i mpedit trãslatio dñij.l
si qs vxori palle.§.seru'.&.l.fals'.§.
si qs.ff.de fur.qz error est in qualita
te significãte nõ cõsensũ trãsferẽdi:
lz aliqui cõtra. Sed si trado .ff.vet'
credẽs.C.nõ transfert dñiũ.l.si me in
vacuã.in pn.ff.de acq.pos qz rẽ q tra
dit.nõ intẽdit ergo nõ trãsfert: & res
q trãsferri itẽdit: nõ tradit. Sec' si in
noie error sit: vt trado tibi fundũ cor
nelianũ sub noie sempniani: credẽs
sic vocari. certe nõ impedit transla
tio dominij: qz cõsensus est in re dñij
ci' trãslatiõe: & sic de alijs suomodo.
¶ Eruta cesa dicũtur omnia que cedũ
tur & eruuntur.
¶ Ruta cesa apud peritiores dicuntur
non eruta. vide. But.ff.de act.empt.l.
fundi.§. ruta cesa.

¶ De E ante S.

¶ Esopus est humilis herba & medici
nalis: cui' radix petre inherere dici
tur & purgat pulmonẽ inflatũ: vt not.
gl ibi asperges me domine esopo &c.
per Archi.i.dist.cum exaudiero.
¶ Hyssopus omnino scribẽdũ est p aspi
rationẽ cũ y & gemino ss media lõga
¶ Estas quot mẽses capiat: Bar.in.l.j.
§.j.ff.ne quid in flu.pub.
¶ Estiualia sunt ocree.s.calceamẽta de
corio: quib' etiã aliqui vtunt iterdũ

in estate.et fiunt opitma apud sanctū Seuerium:vt dicit Joā.an.in cle. ne in agro.de sta.mo.

¶ Estimatio significat taxationē:prout subiecta materia vel quoduis aliud significare declarat.verbi gra.Res tradit estimata:hoc addito ꝙ reddatur estimatio:et nō res.ex hoc significat emptio et vēditio:vt i.l.qties.ff.d iure do.vbi dicit res estimata data viro i dotē si ē empta:vir agere pōt ex empto ꝯ vxorē.de hoc insti. de ēp. et vēdi in prin.et.l estimate.ff.sol.ma. et l.pleraqꝫ.in prin.ff.de iu.do.iūcta.l. necessaria.in pn.ff.d peri:et cō.rei vē. Sed vbi res dat estimata hoc pacto ꝙ res reddat:et nō estimatio:tūc nō est empio:sꝫ significat ꝙ re parempta vl' diminuta:attendat estimatio facta.l.si iter.C.de iure do.Nec periculū diminutiōis vl' pemptiōis sit recipiētis:nisi sit in culpa:qꝛ cum rē traditā teneatur reddere periculū dbet esse dñi rei:sed in casu precedēti periculuꝫ vel deterioratio rei trāsit in recipiētē.vt l.estimate palleg.Itē ibi res dat estimata i dotē hoc pacto ꝙ reddat res vl' estimatio tūc significat transire periculū peremptionis:sed nō deteriorationis.l.plerunqꝫ.§.fi.cū.l.se.ff.de iur.do.Et hoc ex natura ꝯtractus et alternatiue.Nā natura dotis ē ꝙ dominū trāsit in matrimoniū:et sic periculū est sui.Sed ex natura alternatiue alterum horum sufficit:aut rē reddi:aut estimationē iuxta regulā: in alternatiuis.de reg.iur.li.vj.Sed res perēpta reddi non potest. que si redditur:nō est reddēda estimatio.

¶ De E ante T

¶ Etas legitima semp itelligit d natura legis:nō de ea q̄ p pncipis bñficiū implet:vt. C.de his q ve.eta.ipe.l.vl.

¶ Etas puppillaris est minor. xiiij. ānj in masculinis et in femina.xij.ff.d vbo.sign. l.pupillus.

¶ Etas pubertatis diuersimode:accipit. Nā in nuptiis ꝯtrahēdis etas pubertatis est in masculo.xiiij.ānoꝝ:et i femina.xij.annoꝝ.vt inst.de nup.in pn cū ibi no.Nō aūt idē tps requirit:sꝫ alimēta requirūtur vsqꝫ ad pubertatem:que debent masculo ad.xviij.annum:femine autē vsqꝫ ad.xiiij.ff.de ali.et ci.l.mela ait in prin.

¶ Etatis venia e puilegiū qd impetrat minor a pncipe habeat pro maiore Impetrat eā masculus maior.xx.annj femina aūt maior.xviij.vt.l. c.de his q ve.eta.ipe.Maturior eni est sexus feminaꝝ hac rōe vt no. Accur.i.gl.in.l.ij.palli qꝛ mala herba cito crescit.et citius est sudola mulier et auara.ff.ad velle.l.sꝫ si ego.in fi.¶ Nā regula naturalis est.Quāto lōgius res hꝫ esse tāto tardius ad pfectionē deuenit:et eꝯ: quāto breuius esse habꝫ:tāto:maturius ad pfectionē deuenit:patet hoc in plātis et brutis.Sed vir lōgius habet eē ꝙ mulier:ideo tardius ad perfecionē deuenit ꝙ mulier:et ideo mulier citius subdola et sagacior efficitur.

¶ Etas qbus modis pbat:et cui incūbit onus pbādi etate:gl.melior d iure i c.presbyt.xxviij.di.et ibi Archi.et Do. de san.gemi Spec.in ti.de act.i pnc. Jo.an.regula infantibus.de re.iu.in vj.Sali.i.l.si maiorē.C.de in integ.resti.mino.Bal.i.l.de etate.ff.de mino. adde feli.in.c. in presētia.in.xliij.col per glos.in verbo sol.tamē de proba.

¶ Etas virilis diuersimode fꝫ canōes et leges iterptat.l.iij.ff.de mino.l.fi.C. d his qve.eta.ipe.et illa diuersificatio est qꝛ diuersos habēt effectus.gl.i.c. eps.in verbo antequā.lxxviij. distin.

¶ Et si idem est ꝙ quis.de simo.et si qdnes.de offi.iu.or.c.et si ab apostolico; in cle.de iureiur.et si christus.

¶ Etiam require.s.Ecce.

¶ Et:hec cōiūctio licet pprie copulet.ff. de ꝯdi.in.l.si heredi.tñ aliqñ sumit p vel.ff.de vbo sig.sepe. cū simib9.Aliqñ repetit qlitates pcedētes.ff.de sum. instru et istr.le.l.scio §. caio.Aliqñ p.i.vt.c.ij.de spō.Et etiā no. i.c.ij. de rescri.vbi de hoc.Uñ hec dictio et: cōiūgit principal'r simul et successiue: put infert significato tūc hoc dictāte:et fꝫ qd volūtas disponētis quouj

medio significare declarat. nã q̃nq̃ ẽ
cõiunctiua rerũ ꝑncipaliter. q̃rũ tñ
vna est alteri successoria: vt dicendo.
Lego fundũ ⁊ ei⁹ instrumẽtũ. ꝑrinci
paliť eñi significat istrumẽtũ legatũ:
lz sit accessoriũ ad fundũ: ⁊ ex isto fun
do legato nõ extinguiť legatũ istrũen
ti. Secus est in propositiõe cũ: q̃ cõiũ
git accessorie facit. l. cui fundus. ff. de
fun. instru. ⁊ istru. lega. Posset tñ etiã
faciliter trahi ad coniũgẽdũ accesso
rie: ꝑ volũtate disponẽtis q̃ exprimit
⁊ pro cũ: Significat etiã ibi successi
ue: filiũ meũ vel nepotẽ heredes in
stituo nã intelligitur ꝙ fili⁹ admitta
tur: ⁊ eo deficiẽte nepos. l. gall⁹. §. fi.
ff. de lib. ⁊ posthu. Ratio. q̃ nõ simul
admittitur cũ filio: ⁊ hoc ex ordiata
charitate seu naturali affectiõe. arg.
l. naturaliter. C. de inst. ⁊ substi. sub cõ
ditione factis. l. lucius. ff. de here. in
stitu. vbi disiunctiua resoluiť i cõiũ
ctiuã: propter voluntatẽ que cõclu
ditur ex charitate. fa. l. cũ frater. §. cũ
pater. ff. de leg. ij. Idẽ in contractib⁹.
si quis emit reddit⁹ vel fundũ ꝑ se: li
beris ⁊ nepotib⁹: ibi eñi ⁊ cõiungit
successiue: scilicet. ꝙ ꝑmo pater sol⁹
admittať: post liberi: deinde his defi
cientibus nepotes.

¶ Etates sunt sex: q̃b⁹ gẽeratio ⁊ stat⁹
hoĩs finiť. xxxv. q. iiij. c. j. et Io. an in
ꝑn. li. vj. Alij ponũt septẽ etates hoĩs
similiter septẽ mũdi. vñ. Infans. inde
puer adulescẽs. post iuuenis: vir: Di
ciť idẽ senex: ⁊ postea decrepit⁹ fit. An
nos ꝑma tenet septem: post altera bis
tot Terna q̃ter septẽ: sed quadragin
ta q̃terna. Annos: exultat ad q̃nq̃gi
ta iuuẽt⁹. Sed si porrigiť ad septua
gita senect⁹ ex tũc decrepit⁹ incerto
tpe durãs. Itẽ nota versus de etatib⁹
mũdi ꝑim⁹ adã: iustusq̃ noe: magn⁹
pf abrã. Et post hec moyses: dauid
natusq̃ redẽptor. Septima fine ca
ret: locat requieq̃ beatos.

¶ Et cetera q̃nq̃ scribiť extẽse ꝑ duab⁹
dictiõib⁹: sic disponi sz ꝙ relatiuũ
sequiť: si saltẽ aliqd sequiť. vt dicẽdo
⁊ cetera q̃ sunt scribenda. al's respi
cit omnia que ꝑmissa sunt. Quãdoq̃
scribitur abbreuiate. vt ⁊c. ⁊ si oẽs cõ
ꝑhẽdit clausulas ɔsuetas apponi i
tali ɔtractu. De hoc tradiť in. l. gall⁹.
in ꝑn. ff. de lib. ⁊ posthu. ⁊ no i ca. q̃m cõ
tra falsam. de ꝓba. vide. s. in. l'ra. C.

¶ De E ante V.

¶ Eucharistia grece dr panis ⁊ calicis
sacramentũ: ⁊ latine bona gr̃a inter
pretať. ⁊ q̃d meli⁹ corpore ⁊ sangui
ne dñi nostri Iesu xp̄i. j. q. j. multi.

¶ Euestigio. i. statim vel cõtinuo. vt. j. c.
vnico. de sta. mo lib. vj.

¶ Eulogiũ idest qd testamentũ: vt in
c. nos quidẽ. de test. ⁊ in. l. iubem⁹. C.
de test. ⁊. l. quedã eulogio. C. de iure
deli. ita exponit Bar. de testa. Apud
nos aũt aľr accipitur: vt. ff. de re. mil.
l. desertorem. circa prin. Diciť ab eu
qd est bonũ: ⁊ logos sermo: quasi ⁊c.
vel ẽm Host. ab eu quod est flebile: ⁊
logos sermo: quia vt plurimũ fit i ex
tremis: ⁊ est nota doloris. Etiã eulo
gia dñr xenia que olim portabantur
metropolitanis ad cõciliũ ꝓuincia
le: vt. xviij. distin. c. de eulogijs. vbi sz
glo. eulogia dñr munera que deferũt
subditi suis prelatis.

¶ Euidens est qd semper palã est: ⁊ eui
denter apparet j. q. j. vt euidenter.

¶ Euidẽtia. ff. de contrahẽ. emptio. l. ea
que. ⁊ quod est in euidenti: nulla põt
tergiuersatione celari de coha. cle. ⁊
mulie. c. vlti. de offi. ordi. si canonici.
§. ceterum. lib. vj.

¶ Eunuchi sz Azo. i sum. C. eo. ti. dicunť
spadones tñ: ⁊ nõ castrati. Homines
aũt barbari extra solũ Romani impe
rij possunt eunuchi fieri: ⁊ facti eunu
chi pñt vẽdi: ⁊ quolibet modo aliena
ri. Si vo facti sunt eunuchi in roma
no solo: nõ poterũt vẽdi: sz ɔfiscabũť
si dñis patiẽtib⁹ hoc fuerit factũ: sz q̃
fecerit eunucho: penã capitis subibit.

¶ Euincere est aliquid ab aliquo extor
quere vel eripere: vel per sententiã
iudicis acquirere. Res etiam euicta
dicitur cum est amissa.

¶ Euictio ẽm Azo. in sum. C. de euict. sz
quosdam ita diffiniť. Euictio est rer

empte vel ex alia iusta causa accepte per iudicis sententiam abductio: vel (vt puto) a'io euincente cause amissio. nec enim semper est necessarium rem abduci vt videatur euicta vt.ff.eo.ti.l.euicta.§.j. Et euictionis cautio solet prestari a venditore ipsi emptori ad hoc vt si quis ab emptore rem emptam tanquam suam petat dicens eam sibi esse obligatam: aut aliquid ius in ea habere emptor recursum et regressum habeat ad venditorem: cui denuntiare hoc tenetur: et venditor debet assistere et defendere emptorem in causa euictionis. Et dicitur euictionis alicuius rei in causam alterius abducte per iudicem acquisitio. Uide .S. cautio de euic.

¶ De E ante X.

¶ Exactio .i. petitio: nam exigere est rem ab alio petere.

¶ Exautorare est militem cingulo: vel clericum ordinibus spoliare. vt in .l. qui cum vno .§. non oes .ff. de remili. Uel est statum alicui vel autoritatem auferre. Et quandoque habet fieri expresse quandoque tacite: vel si princeps vel dux belli militi in exercitu delinquenti calcaria absciderit: talis dicitur tacite exautoratus dato quod nihil exprimatur. Expresse: vt si dux exercitus militem fugitiuum exautorauerit. Item potest habere locum in clerico: quia exautorare etiam idem sonat quod degradare.

¶ Excandescere est subito irasci haben do similitudinem inter furorem et estuantis ferri candorem.

¶ Exceptio est rei defensio: per quam se reus defendit et tuetur ab actore secundum Azo. in sum. C. e. ti. Quandoque ponitur large et improprie pro omni defensione: put reo competit etiam si nulla actori competit actio: tunc quidam vocant eam exceptionem facti vt quando sine actione quis colliniose petit. Sed Azo vocat eam exceptionem intentionis. Et de exceptionibus intentionis: que sint: not. ff. eo. tit. l. i. in prin. et l. ii. §. illud. C. de transf. et talis non potest de iure experiri: quia nemo potest experiri sine actione: et cum tunc nulla sit actio: nulla pot dici actionis exclusio sed dicitur contra intentionem actoris defensio. vt quando quis se in aliquo instrumento obligat ad aliquid sine exceptione iuris vel facti: sensus est quod contra hoc nullam faciat defensionem de iure vel de facto. Differunt tamen exceptio et defensio. Nam defentio proprie dicitur que ipso iure actionem tollit: vt solutio: que est eius quod debetur redditio: et acceptilatione omnis obligatio tollitur. inst. quibus mo. obl. tol. in prin. et §. item per acceptilationem. Item renuntiatio dicitur defensio. c. super hec. de renu. concordat gl. in. c. j. de lit. contest. lib vi. vbi not. ex gl. pe. quod omnis exceptio peremptoria que perimit literas et formam: opponitur ante et post lit. contest. C. de exceptio. l. vi. et no. Host. et Inn. in. c. constitutus. de rescrip. Item large dicitur etiam exceptio replicatio: que datur actori. omnis enim replicatio est exceptio: vt. ff. e. tit. l. ii. §. replicationis. et sicut se habet exceptio ad actionem: sic replicatio ad exceptionem: secundum Gof. de proba in sum. Stricte vero et proprie exceptio ponitur pro illa defensione que competit reo contra actionem competentem in eum: et sic dicitur actionis exclusio. et hec est exceptio iuris: vt si petis a me debitum: et ego excipio quod remisisti mihi: vel quod fecisti mecum pactum de non petendo: vel quod non venit dies promissus. et sumitur vtraque exceptio. ff. e. ti. l. ii. in prin. re sponso. et §. replicationis. et quod exceptio sit actionis exclusio: habetur extra de electio. c. dudum. sup ver. irritari. in gl. Exceptio autem diuiditur in plura genera: quia alie sunt temporales et dilatorie: alie perpetue et peremptorie: vt. ff. e. ti. l. i. §. exceptiones. Alie sunt odiose: vt macedonie. Alie fauorabiles: vt velleiane. Hec diuisio colligitur ex. l. si exceptionem. ff. de condi. inde. Item alie sunt in rem: alie in personam. vt. ff. eo. ti. l. i. §. exceptiones. preallega. item secundum Hosti. et Spe. alie sunt anomale: alie mixte: et multas alias diuisiones dicti docto. prosequuntur vide eas.

¶ Exceptio dilatoria est que causam dictiones differt: vt insti. eo. §. appellantur. Et istarum

est multiplex diuisio: de qua aliquã tulũ notat in .l. exceptionẽ. C. de proba. Est enim quedã dilatoria solutionis: que sapit istã naturã quod respicit actionẽ nimis tẽpestiue intẽtatã: et potest opponi ante litis ↄtest. sed probatio eius fit post lit. cõtest. c. inter monachos. de re iud. Quedã est dilatoria iudicii: que opponitur proprie ad impediẽdũ iudiciũ ante lit. cõtest. et probatur tanquam preiudicialis: et expediẽda venit ante lit. cõtest. Et idem dicẽdũ est de replicatiõe eiusdẽ. Quedã est declinatoria fori: vt ibidẽ notat. Idẽ colligit hec diuisio ex .l. iii. in fi. ff. e. ti. vide de hoc Spe. e. ti. Et not. quod declinatorie iudicii sũt in initio pponẽde: et sunt ille que ↄtra iurisdictionẽ iudicis opponuntur. Rõ: ne si eis scienter omisis ad alia pcedatur: videatur quis in iudicẽ cõsentire. c. de excepti. l. vlt. et no. Gof. de dila. §. sũt et alie. in fi. Sũt etiã iste pbãde in initio: vt prius sciatur de iurisditiõe iudicis antequam procedatur ad vlteriora: habent tamẽ etiã locum post sentẽtiã: si ex ignorantia omittat. de sen. et re iud. ad pbãdum. C. si a nõ competenti iud. l. vlt. Etiam dilatorie proponẽde et probãde sunt ante lit. ↄtest. c. inter monachos. preallc. et c. pastoralis. de exce. C. de pba. l. penul. Dilatorie solutiões sunt proponẽde similiter in initio cause. i. ante lit. cõtesta. et pbande postquam actor suã intẽtionẽ fundauerit. Sed peremptorias probabit reus postquam actor suam intentionem probarit. De hoc vide Gof. de proba. §. restat.

¶ Exceptio peremptoria secundum Specu. vocat sic: quia actionẽ vel intẽtionẽ agentis pimit secundum Io. an. c. i. de deli. ↄtest. li. vi. seu ius ledit: vt inst. de ppe. et tẽpo. act. §. ppetuũ. vt pactũ de nõ petẽdo in ppetuũ: et iusiurãdũ de nõ agendo vel accusãdo: vt si petebãt a te cẽtũ. et tu excepisti quod pepigi tecum de nõ petẽdo inppetuũ: vel iuraui nõ agere vel accusare: que ipso iure tollũt naturalem obligationẽ: vt. ff. de iureiur. l. fi. circa prin. quod doctores intelligũt esse verũ de volũtaria et cõuẽtionali: secus aũt de necessaria. Ciuilẽ aũt ipso iure nõ tollũt: sed ope exceptionis elidunt. et secundum Azo. semper obstant hec agẽti: etiam si cessauerit agere per mille annos.

¶ Exceptio perpetua est que perpetuũ habet effectum: vt cum petis a me debitũ et excipio quod tu remisisti. Hec exceptio perpetua dici potest: et perpetuo competit quandocunque actor agit: quia exceptio non competit nisi quis agat. ff. de excepti. l. exceptio.

¶ Exceptio tpalis est que ad tempus vtilis est: vt cũ petis debitũ: et excipio quod tu fecisti pactũ mecũ de nõ petẽdo. Hec exceptio vsque ad annũ vtilis est: postea vero nõ. de quo ↄrescri. c. plerũque. et de of. or. c. pastoralis. in fi. et. ff. e. ti. l. exceptiones. §. temporales. et hec etiam dilatoria dicitur: quia differt et prolongat causam: non autẽ aufert. Aliud exemplum: conuenisti me coram iudice non tuo: et tu excipis te non esset de foro eius. Vide gl. in verbo excusari. c. si autem. de rescriptis.

¶ Exceptio anomala est que non sequitur normã aliarũ: quia põt opponi ante lit. ↄte. et post. et in lit. ↄte. vt exceptio excõicatiõis: et alie: scilicet de quibus dubitat an sint perpetue: an tpales: vt exceptio matrimonii: et exceptio nõ nũerate pecunie: et nõ nũerate dotis: vt no. inst. de exce. §. appellantur. et plures alie secundum Host. et Spe. e. ti. vt exceptio que cõpetit fideiussoribus ex epistola diui Adriani contra creditores: vt not. insti. de fideius. §. si plures.

¶ Exceptio rei iudicate non potest opponi quando fit super eadem re: et quando est ex eadem re: et quando est ex eadem causa et eadem persona.

¶ Exceptio doli est quadruplex: vt not. Accur. in gloss. l. qui se debere. ff. de condi. ob cau. da cau. non se.

¶ Exemptio pprie est vbi aliqua cõuentualis ecclesia canonicorum secularium vel reglarium monachorum: vel moniaлium: imediate subest pape. Harum exẽptionũ alia vniuersalis: alia particularis. Uniuersalis est que cũ vniuersitate iuris spectat ad papã: ita quod metropolitano aut diocesano nihil iuris ma

net in eadē. particularis est q̄ p parte in certis casib⁹ ab eoꝝ iurisditiōe eximit̄: ⁊ alias ptinet ad eosdē: verbi gratia: si forte aliq̄ eccl'ia q̄tū ad hoc est excepta vt null⁹ archieps: vel eps possint in ea diuia suspēdere: sicut in sua diocesi: ⁊ alias exhibeat reuerentiā ⁊ honorē. Itē exēptiōis mōasterioruꝫ due sunt species. Quedā eñ monasteria nō recognoscūt supiorē: nisi papā: alia sunt ordinū exēptorū vt mōasteria Cirstercienſiū ⁊c. q̄ nō corrigit ordinari⁹ loci: sꝫ abbas vł prior eoꝝ. gl. est in cle. attēdētes. de sta. mo. Itē exemptionū alia personalis: alia localis. Personalis est vbi archieps vel eps eximit̄: vt a nullo etiam a legato sedis apostolice: nec etiam a iudice delegato excōicari vel interdici valeat aut suspendi. Sed localis est que loco hoc est ecclesie datur.

¶ Exemplaris dr̄ illa substō q̄ fit filio furioso seu mēte capto in euētu mortis in furore: seu nō sana mēte: ⁊ dr̄ exemplaris: q2 admittit̄ fieri pdictis: sicut pupillaris pupillus fit. q2 sicut hc pter etatē sibi per testm̄ puidere nequeūt: sic etiā pdicti pter furoreꝫ. demētiā seu defectū mētis reb⁹ suis supesse nō pñt: vt insti. de pu. sub. §. i. in prin. In multis tñ differt a pupillari: vt. j. dicet̄ de substōnibus. Significat aūt hec substitutio diuersimode vt significatū ex ei⁹ v̄bis vel al's vñcunq̃ sumptū significare pbat. Significat eñ primo vel ei⁹ v̄ba significāt scīosaꝫ. s. q̄ filio cui facta est substitutio mortuo in furore: vel dementia: substitut⁹ admittat̄: vt §. i. insti. de pup. substi. Significat vlteri⁹ tacitā vulgarē. ar. l. iā hoc iure. ff. de vul ⁊ pup. subst. §. ; insti. e. ti. §. a. rō: sicut eñ in primo significato cōsiderat̄ pprietas v̄borū eius: sic in secundo significato cōsiderat̄ identitas psonarū: vt q̄ per substōnē testator filio puidet sic: nisi aliud appareat significat etiā hec substō pupilla. v. g. facta est furioso impuberi: si in furore decesserit: sensus est q̄d si decedat in etate pupillari: tūc significat exēplarē: q2 facta impuberi: licet furioso ⁊ vꝫ pupillaris tñ. q2 v̄ba hoc significant: ⁊ q2 defect⁹ naturalis poti⁹ extēdit̄ q̄ accidentalis. l. iij. §. j. ff. de tute. ⁊ hoc qñ illa cōcurrunt q̄ requirunt̄ in pupillari: q2 fili⁹ est in potestate patris: ⁊ sic de aliis. Si autē nō cōcurrunt: tūc intra tēpus pubertatis vꝫ vt exēplaris: postea nō: pter limitationeꝫ illaꝫ. si etate pupillari decesserit. Si auteꝫ factum est sine temporis limitatione: tunc vꝫ simplr̄: seu pro omni tempore vt exemplaris. Significant vlteri⁹ hec verba filio furioso substituo: subaudi. i. si fili⁹ furiosus in furore decesserit: ⁊ requirit̄ q̄ sit furor tempore mortis: vt in §. j. insti. de pupil. substitu. pr. alle. ⁊. l. ex facto §. j. ff. e. ti. licet alias per ista v̄ba titio furioso lego talem qualitateꝫ: sufficiat adesse tempore dispositionis. vt in. l. mela. in pri. ff. de ali. ⁊ ciba. lega. quia. opponit̄ cause demonstrationis. Ratio vtriusq̃. q2 significatum sumptū est ex affectiōe qua significat̄ ei prouideri cui puidetur: cū eo modo quo potest modo in primo casu meli⁹ puidetur ei recipiēdo ea verba in illo sensu. Sed secūdo casu meli⁹ prouidetur furioso recipiēdo v̄ba demonstratiue tātum: quod est propriū eorum significatum. Significant vlterius quod existente conditione substitutionis: substitut⁹ admittat̄ volens: vel inuitus secundum qualitatem psone substituti. Si enim est substitutus fili⁹ furiosus qui erat in ei⁹ potestate tempore mortis est necessarius vel voluntarius: vt in §. j. instit. de heredum quali. ⁊ differen.

¶ Excōmunicatio est extra cōmunionē ecclesie separatio: vel cēsura ecclesiastica excludēs a cōmuniōe fideliū. xj. q. iij. c. nihil. ⁊ §. euidenter. vel est eterne mortis dānatio. xj. q. iij. nemo episcoporū. ⁊. c. nullā. ergo festinare debem⁹ vt mortu⁹ Christo separat⁹ per excōmunicationē redintegret̄: ⁊ reconciliet̄ Christo per absolutionē. Maiorib⁹ eniꝫ malis debet sincera charitas subuenire. l. di. vt cōstitueret̄.

Et glo.in.c.pñti co.ti.li.vj.vel si gñа
liter:est qualibet licita cõione:vel le
gitimo actu separotio:vel a sacramẽ
tis exclusio.Species excõicatiõis in
finite pñt eẽ:qꝛ tot quot sunt species
cõiõis.Due tñ sunt species ei⁹ q̄ p̄ci
pue ẜȝ canonistas cõiter vsitãẽ:scilȝ
maioꝛ ⁊ mioꝛ de vtraqȝ illarũ habeẽ.
iij.q.iiij.engeltrudrã.ꝓñã vna excõica
tio q̄ maioꝛ est dicitẽ anathema ⁊ ex
cludit ab ĩgressu ecclesie:⁊ a cõione
fideliũ:⁊ a sacramẽtis.hec vocaẽ ma
ioꝛ:⁊ fertur cũ solẽnitate:de qua etiã
datur p̄cedẽs descriptio cũ dicebaẽ.
Est a qualibet licita cõione hoĩu vel
legitimo actu ⁊ sacramẽtoꝝ separa
tio Vñ ⁊ adã excõicat⁹ fuit ab esu li
gni.in.§.euidẽter p̄al.q.iij.⁊ de sen.
excõ.si quẽ.in gl.iij.Alia dicitẽ minoꝛ:
⁊ illa tñ separat a sacramẽtis:⁊ est
duplex.vna per preceptum a iure:vel
per snĩam ab hoĩe.Alia separata a cõ
munione fidelium:nõ sacramẽtoꝝ.
v.q.ij.pñti ẜm Gof ⁊ de cleri.excom.
mini.§.iteȝ sciendũ.Est eñi quedam
excõicatio iuris:a qua absoluit ep̄s:
nisi absolutio sit summo põtifici re
seruata.de sen.excõ.nup.Alia hominis:
vt ep̄i vel sui vicarij vel delegati.de
offi.oꝛ.cũ ab ecclesiaꝝ.de maio.⁊.obe.
c.vnico.li.vj.in gl.Et nota ꝙ excõica
tio est medicinalis:nõ mortalis:di
sciplinãs:non eradicans:dum is in
quem lata fuerit:nou cõtẽnateã.c.j.e.
ti.lib.vj.Etiã excõicatio dicitur mu
cro ep̄i xvj.q.ij c.visis.i fi.vbi d̃:Feli
ci mucrone ep̄i sacerdotũ piacula re
secenẽ.⁊.xxiiij.q.iij.corripianẽ.Itẽ di
citur anathema improprie ab ana.i.
sur sum.⁊ thema figura olim in frõti
bus dãnatoꝝ impssa:⁊ sic quasi ana
thema d̃r.⁊ hec maioꝛ dicitur:que du
plex est.Quedã sine solẽnitate.Alia
solẽnis:qñ.xij.ep̄i vel p̄sbyteri cãde
las in terrã p̄iciũt:⁊ pedib⁹ calcant
⁊ nõ differt ab alia nisi in substantia:
qꝛ maioꝛ est terroꝛ ⁊ cõfusio.De his
duab⁹ in c.cum nõ ab hoĩe.de iud.⁊
excõmunicatus amplius ⁊ sepi⁹ ex
cõmunicari põt.de treu.⁊ pa.ca.j.Itẽ
excõicato possunt participare ⁊ com
municare familia ⁊ vxoꝛ ⁊ liberi:qꝛ
sunt a canone exẽpti.de sent.excõmu
quod in dubijs.Et participãs in lo
quela quo ad correctionem nõ est ex
communicatus.c.ti.porro.nec p̄dica
toꝛes:vł alij recipiẽdo elecmosynas.
eo.ti.cũ pro voluntate:vel p̄dicando
seu monendo.eodẽ titu respõdeo.Et
nota casuȝ in quo quis est excõicat⁹
vel excõicaẽ sine peccato mortali in
c.literas.de resti.spol.vbi mulier no
lens reddere debitum ꝑpter cõsciẽ
tiaȝ cõsanguinitatis(in quo bene fa
cit)tñ excõicatur:⁊ sic excluditẽ ab ec
clesia militante:nõ tamen triumphã
te.c.inquisitioni de sen.excõm.ꝙuis
alias nõ nisi pro peccato moꝛtali sit
quis excõicãdus c.nemo epoꝝ.xi.q.
iij.Et no per.xviij cõstitutiões cler.
cõprehẽsi sunt.i.casus(quorum sex
decim reseruati sunt pape)quib⁹ q̄s
ipso iure excõmunicatioñẽ incurrit
expresse:⁊ per duas tacite.Vide gl.in
verbo excõicationis.in cle.j.de sent.
excõ.vbi enumeranẽ loca istoꝝ.casu
um itẽ excõmunicatio maioꝛ ꝯtrahiẽ
in decẽ ⁊ octo casib⁹ ẜm Gof.in sum.
de sent.excom.§.cõtrahitur.Itẽ ex
cõmunicatus nihil dare dȝ ꝓ sua ab
solutione.c.ad aures.de simo.Si tñ p
manifesta offensa est excõmunicat⁹
primo debet satisfacere:⁊ postea ab
solui de verbo.significa ex parte.Sȝ
pone statutũ episcopi est ꝙ quilibet
excõicat⁹ anteq̄ȝ absoluatur dȝ sol
uere decem pro quolibet mense:vtrũ
valeat statutum.Respondetur ꝙ nõ.
in.c.ad nostram.⁊.c.nemo.de simo.li
cet in contrarium determinet Host.
⁊ Joan.and.i.c.ad aures.preallег.

¶ Excõmunicationis appellatiõe intel
ligitur de maiori.ita text.in.c.sen.de
sen.excommuni Adde ꝙ videẽ dicẽ
dum contrariũ:qꝛ in paucib⁹ mitioꝛ
pena est infligenda.Hosti.in.d.c.pe.
dicit q̃d ex quo excommunicatio est
medicinalis in his q̄ cõcernũt aiam
est capiẽda pars tutioꝛ:⁊ idem tenet
Abb.in.d.c.penultimo.Et ibidẽ vide
Feli.⁊ cõtra istam solutionẽ docto.
videẽ text.in contrarium:in.c.pia.de

excep. in. vi. vbi dr q si opponitur in iudicio q aliqs sit excõicatus oportet q exprimat species excõicatiõis si intelligeret de maiori: hoc non est necessarium. vide per Feli. late in. d. c. penul versi. iij. requiritur.

Excõsul est qui desijt esse cõsul. simile n ot. de questore z exquestore. insti. in proemio. §. cum hoc.

Excusatio est alicui9 iuste cause allegatio in defensionẽ vel supportationẽ alicui9 ne cogat cõparere in iudicio. de quo in. l. ij. ff. si quis cautionib9 z in ti de va. z excu. munerum.

Excusatio tutorz fit ex varijs causis: z quedã innititur equitati. Quidã enim excusant ad tẽpus scz qui causa reip. abesse ceperint: z reuersi ad nouã tutelã intra annũ nõ vocant: sed veterem cogunt statim recipere: vt insti. de excu. tu. vel, cura. §. itẽ qui reipub. Est et alia excusatio a tutela: que dr excusatio veteranorz: qui excusantur a tutela si sint a militia dimissi honesta causa interueniẽte z iusta: puta ppter infirmitatẽ: vel aliã causam. Sz illa que alio modo fit: nõ vocatur honesta: sz causaria: vt. ff. de his qui no. infa. l. ij. §. ignominie. Et ppetuo excusantur qui soluũtur a militia post. xx. annos. Sed ad tẽpus qui intra. xx annos. z hoc diuersimode tenet: quia si intra quinqz: nullã sibi vendicat immunitatẽ. Si vo post quinqz annos solutus fuerit: habet imunitatẽ vni9 anni. post octo annos hz immunitatẽ biẽnij. post. xij. triẽnij post. xvij quadriẽnij. post. xx. annos habet excusationẽ perpetuã. Est z alia tutele excusatio eorz qui numero liberorz se excusant. vt Rome liberorũ trium C e. tit. l. j. cũ cõcor in Italia quatuor: in prouincia quinqz. Est z excusatio eorũ q morbo excusant: vt ceci: surdi: muti: furiosi: z perpetua valetudine detenti. C de excu. vete. l vnica.

Exercitor dr is ad quez quotidianus questus z vtilitas nauis pertinet: magister vero nauis dicitur cui tota nauis z anchora commissa est. Require §. actio exercitoria: vbi de hoc,

Ecusatio eorz qui etate excusant: vt maior. lxx. an. l. vnica prealle. z inst. de excu. tuto. vel curato. §. item maior.

Excusatio eorz qui numero tutelarũ excusantur: scz qui habẽt tria onera tutele. i. tres honores tutele: secundũ Azonem, que omnia habentur. C. sub his ti in rubro z in nigro. vide de hoc Azo. ibidem in sum.

Excusator sm Azo. z Specu. eo. ti. est qui venit ad proponendũ causas absentie alicuius qui nõ poterat simul ratione sui vel cause pcuratorẽ constituere: vt in causis criminalib9 in quib9 licet procurator non interueniat (vt in. l. j. ff. de publi. iudi. §. rei) excusatur tamen allegatis causis absentie: z bene admittitur: vt in. l. absens. ff. de procu. vel vocatus erat vt personaliter compareret.

Executor sm Spe. eo. tit est officialis per quẽ litis executio vel ipsi9 cause pparatio iubẽte iudice suo expedit: vel sm Azo. pprie ẽ ille q discussa cã snĩam executioni mãdat. Vocat etiã in iure apparitor. Reqre. §. Apparitores. Als etiã vocatur in iure diuersimode. De istis modis est glo. notabilis. C. de execu. rei iudi. l si vt pponis quam psequit Spe. in ti. de citatione. §. sequitur. ppe priu. Itẽ appellatione executoris intelligit delegat9. c. sciscitatus. de resc. z. c. si qs contra. de fo. cõpe. Unde executores sunt illi per quos iudex snĩam suã exequitur: z rem iudicatã mancipat effectui: et mãdat executioni. Et duplex est executor. s merus: z mixt9. Executor merus dicitur qñ per nuntiũ non est demãdata aliqua cognitio: sed tantum cause executio: z talis nõ debet audire exceptiões: vt. C. de execu. rei iud. l. si vt pponis palleg. c. de cetero. de re iudic. z. ff. de iudi. l. pretor. z de tali loquitur. c. pastoralis. §. quia vero. z e offi. deleg. vbi bona gl. de executore duplici sm Hosti. tamen tenetur admittere exceptionẽ excõicatiõis: als applicari potest. De hoc vide Arch. de exceptio. pia. lib. vi. Vel sic. Executor merus est qui nõ potest de frau-

de interposita cognoscere:nec ab illa appellat nisi modū executiōis excedat.ff:de app.τ rela.l.ab executore τ de re iud.qui ad consultationes. in si.τ.ij.q.vj.sub illo §. sunt quorū.τ.§. ab executore.j.c.si verū.τ.§.seq.Sed a mixto executore bñ appellat si non admittit legitimam exceptiones:vel alias ptes grauauerit.de app.c. dilecto.τ.c.vt debitus.sz executor.mixtꝰ est q̄ habet cognitionē. cause annexam:vt in.c.nouit.de appel.τ de iud. c.de cetero.prealleg.de offi.deleg.pastoralis.in gl.vt cū papa mandat alicui restitui rez suā:vel alicui dari beneficiū τc. talis debet recipere legitimas exceptiones:quātūcunq̧ scribatur sibi absolute a papa:vt de offi. deleg.ex parte.de rescrip.c.si quādo. τ.c.cum adeo.xxv.q.iij.τ.c.si non.

¶ Exceptio est actionis vel intētionis exclusio:sm̄ panor.in rub. de excep. in j.col.ꝟsic.quero q̄d dicit.Adde q̧ cōiter tenetur q̧ exceptio ꝓprie est illa que excludit actionē actoris. de quo vide ꝑ Bal.in.l.j.col.xxij. ꝟsi.vij. C.qui accusa.non pos.τper Feli.in.d. rub.de excep.in.prin.

¶ Exceptionū varie sūt species.τ varijs tpibus opponēde.Alia enī est dilatoria: alia perēptoria:alia media siue mixta.dilatoria diuidit ī dilatoriā iudicij:τ dilatoriā solutiōis.Dilatoria iudicij in principio actus est ꝓponēda.c.inter monasteriū.ꝺ sen.τre iud. τ.l.fi.C.de excep.nisi illa exceptio ad eū de nouo peruenit.c.in nostra. de pcu.τ.c.pastoralis.de excep. vel nisi de nouo ꝯpetere ceperit.c.insinuāte. de offi.iud.deleg.l.nō distinguemus. §.cum quidā.ff.de rece.arb.τ.c.si q̄s epor.iij.q.vj.Dilatoria autē solutionis debet ante litē cōtestatā obijci: sed ꝓbari debet postq̄ actor intētionemsuā fundauerit.l.si quidem.C.de excep.τ.l.exceptionē.C.de ꝓba.perēptoria dicit que pōt opponi τ ꝓbari quādocunq̧:dummodo ante sententiam opponat:vt.l.peremptorias.C. sentē.rescin.nō pos.τ.l.ꝑscriptiones. C.de exce.Media aūt vel mixta dicitur que in hoc habet similitudinem cū peremptoria:q̧ post litē ꝯtestatā potest obijci:sed in hoc habet dissimilitudinm cū dilatoria:q2 potest quandocūq̧.ante sniam obijci.c.per tuas. qui matri accu.pos.sed in hoc habet silitudinē cū dilatuoria:q2 ante litē cōtestatā potest obijci.c.exceptionē. extra de excep.Sunt τ alie exceptiones anomale que etiā post sentētiaz obijciūtur vt exceptio velleiani:macedoniani:armate militie:τ similes de quibus agitur ad vell.ad maced. ff.τ.l.j.C.de iur.τ fac.igno.

¶ Exēptus dit qui a suo iudice siue iurisdictiōe ordinarij subductus est.τc.

¶ Execrari est abominari vel detestari τ ꝓprie attribuit delictis:dicendo hoc delictum est execrabile.

¶ Exempla non sunt semper imitanda. sed exēplū pape est nobis sequēdum. xvj.q.iij.licet.dist.ix.c.sane.vbi gl.j.c. de quibus.dist.xx. Quod per exēpla sit iudicandū cum ius deficit:intelligitur de exemplis publice vel autēti ce persone:vt principis vel apostolorum:τ de exemplis pluriū:τ nō paucorum.vide ibidem.

¶ Exēplis veteris tamēti licite indicamꝰ:maxime si sint diuina:vt in. c.q̄liter τ quādo.ij.de accus.deus omnipotens.ij.q.j.panor.in.c.afferte.in. j.not.de presump.

¶ Exheredatio est alicuiꝰ a sua substātia vel hereditate exclusio: τ alteriꝰ seu alieni istitutio:veluti cū parētes exheredāt filios : τ scribunt alienos heredes ī testamēto.ita accipit inst. de exher.libe.per to.Et sic exheredare est filiū cōstituere alien a substantia vl hereditate paterna.τ debz fieri causa incerta τ ꝓbata. Et propter quas τ quot causas per filiū:τ econtra filiuspatre possit exheredare:no. gl.in.c.quintauallis de iureiurā.τvide Bar.in.l filio preterito. ff. de iniusto.rup.τ irri.testa:

¶ Exero.i.peto.sic ponit exeratur.i.petatur.l.vt verborum.que est fi.C. qui admit.ab bo.pos.ibi gl.penul. vel est idem quod aperiatur via petenti.

Exestua

¶Exeſtuare eſt feruere:bullire:vł caleſcere:vt eſt glo.in cle.dudū.de ſepul.

¶Exhibere eſt rē in publicū deducere ſeu oſtēdere:vt copiā habeat aduerſarius rem ſuā tāgendi ⁊ eam ſic viſam ſi ſibi ſua videtur:vēdicandi.de hoc.ff.ad exhibē:l iij.⁊ de libe homi. exhibē.l.iij ⁊. l.ait pretor.Require.ſ. actio.ad exhibendum.

¶Exilium triplex no.Archi xlv.diſt.cū beatus.in fi.

¶Eximere eſt quoquo mō auferre puta ſi qs nō rapuerit quemq̄:ſed morā fecerit quominus in ius veniret: vt actionis dies exiret:vel res tēpore amitteretur.⁊ datur in eū qui vt exemerit actio in factum:que nō id continet quod in veritate eſt: ſed quāti ea res ab actore eſtimata eſt: de que coctrouerſia eſt.

¶Expenſe ſunt ſumptus voluntarij: et non neceſſarij: et dicit̄ expenſa quaſi extra penſas ⁊ debitū facta.Sed impēſe ſunt vtiles ⁊ neceſſarie:a verbo impēdere dicte:vnum tū multoties pro alio ponitur:vt.l.iulian⁹. in fi ff. de minori.vbi expēſe pro neceſſarijs ⁊ vtilib⁹ duntaxat ponuntur ꝑut ibi no.Etiā impenſe pro voluntarijs ponuntur:nō ſolū vtilib⁹ ⁊ neceſſarijs. ff de ver.ſig.l.impēſe. quāuis differētia predicta cōtrariū dicat.Et expēſe differūt a damnis.vnde iuramentum factū ſuper vnū nō extenditur ad alterum.nā expenſe fiūt cauſa litis:dāna vero ex diſcordia ꝓueniūt: vt deſtructio domus:⁊ ſimilia.de iuiur.c.noſtra in tex.⁊ gloſ.

¶Expilatores ſ͡z Azo.in ſum.C.⁊. ff. de crimi.expila.hered.hi ſunt qui ex rebus vacatis hereditatis aliquid ſurripiunt ⁊ expilāt.de pe.diſt j. aut facta.Require.ſ.actio expi.here.

¶Experiri qñq; ponitur pro reſpōdere ſeu defendere:vt extra de iudi.c.j.de procur.c.qui gñaliter li.vj.Quādoq; pro agere:vt de cauſa poſ.⁊ proprie. c.paſtoralis.

¶Explicatio eſt allegatio que ſupplicationē infirmat:vnde replicatio eſt allegatio cōtra exceptionem ⁊ adiuuat actorem:⁊ ſupplicatio eſt allegatio que replicationē infirmat:⁊ reum adiuuat.Sed explicatio eſt allegatio infirmans ſupplicationem:et ſic pro actore contra reum.

¶Exponere.i.contra ſe ponere.

¶Exponi autē dicunt̄ infantes ſerui liberti:⁊ languidi: ſi ſine cura dimittuntur:vel eis alimēta negātur a parētibus: a dñis ve a patronis : vt in ca.vnico.de infan.⁊ lāgui. exponere enim aliqui ſolent relegato pietatis officio infantes vel lāguidos ante eccleſias vt eos alij miſeratione moti colligant.lxxxvij.diſt.ſi expoſitus.

¶Expoſitus infans a pr̄e vł ab alio eo conſentiēte vel ratum habente: hoc ipſo a patria poteſtate liberat̄: et ſic paria ſunt patrem exponere:vel aliū eo ſciente ⁊ non noīe patris:vel etiā non nomine patris:⁊ patre poſtea factum ratū habēte.Abb. in. c.j.de infantibus expo.numero.ij.

¶Exigere ꝓprie eſt ab inuito extorquere.ff.de leg iij.l.fideicōmiſſa.§.ſi rex. licet quandoq; exigere dicatur quis etiam a ſponte ſoluente:vt.C.de fur. l.falſus.

¶Expreſſum quomodo dupliciter ſumatur:no.ff.de vulga.⁊ pupil.ſubſti.l.j.in prin.⁊ de preben.ſi epiſcopus in glo. certas.lib.vj.

¶Expreſſa pupillaris ſubſtitutio.require.j.ſubſtitutio.

¶Exorciſte grece:latine dicūtur adiurantes.xxx.diſt.cleros.

¶Extimare eſt alicuius rei certū ꝑciū dare:⁊ eſt idem qō taxare vel certum pretium diffinire ⁊ determinare.

¶Extra ordinariū remedium qō ob aliquem cām extra vel vltra curſū ſolitum alicui dat̄: vt reſtitutio minori leſo:vel abſenti cā iuſta ⁊ neceſſaria: vł ꝓbabili.ad q̄ remedia nūq̄ recurrendū eſt q̄diu remedio ordinario locus eſt ad qō pōt haberi recurſus.

¶Extraordinarium iudiciū eſt corā delegato:vel qñ nō proceditur in figura iudicij:ſed ex officio iudicis in modū inquiſitionis vel denūtiationis. vide tex.iuncta glo. in.c.quoniā con

tra.de proba.

¶ Extra not. Archi. de prescrip. statutū. lib. vi. §. iij.

¶ Extra ordinem quid importet: vide Bar. in l. j. ff. de fur. & Bal.

¶ Exterminare .i. quasi extra terminos vite vel iurisdictionis sue ponere. cl e. vnica. de iureiuran. & de her. excōica mus. §. moueantur. & §. seq. ponitur etiam pro deponere: desolari: in exilium mittere.

¶ Extunc tempus extremum significat ff. de con. ii. & demon. l. si is. §. si ita.

¶ Ex no. Arch. iij. q. v. q̄squis. & plenius Jo. cal. in c. vestra. de coha. clemen. & mulie. Jo. mo. de here. excusamus. h. vs. etiam Arch. de prebē. cum in illis eo. lib. & Pasiā. c. in literis. de restit. spolia. etiā no. G. de legi. l. nō dubiū. & quōcq; in cōpositione stat au ʒmētatiue p valde: vt exequare .i. valde equare: vt. l. j. ff. de le. j. vbi dicit per omnia exequata sunt legata fideicōmissis.

¶ Explosa id est exclusa. c. inquisitioni. de sen. excom.

¶ Extorres .i. immunes vel insontes. de sen. excō. cōtingit. & dist. xix. nulli fas est. vbi dr: sed extorris a sctō fiat ministerio. & ca. d. c. ita dūs §. in oēz terram. vbi dr vt extorrē .i. alienū ministerij diuini itelligeret se eē. &c. & hō. C. de cust. reo. in. l. j. de his que est. l. si & de pe. di. ij. itē pinde. vbi dr nudari facultatibus ppriis & patrie sue extorres fieri etiā xi. q. j. conspirationum.

¶ Quod autor hic cit ex xix. dis. c. nulli fas est: extorris fiat &c. in libris quibusdam legitur exors. id qd eādē pene significationē habet cū dictiōe extorris. hoc pcipue loco: cū exortē eū intelligamus: qui extra sortē (hoc est partem) sit: cui contrariū est consors hoc est particeps.

¶ Exquestor est qui publice pecunie cōgregāde: cōseruāde: & querēde officiū habebat: & hoc administrationē deposuit: vl dr ille qui q̄storis deposuit administrationē: vt no. inst. l. pe. §. cū hoc. c. i. gl. vide. s. excōsul. & j. q̄stores.

¶ De F ante A.

Faber lignarius dicitur nō solū qui ligna dolat: sed generaliter omnia qui edificat. ff. de ver. sig. l. fere & fabros.

¶ Faber nō debet malleare iuxta scholas doctoris: & potest cogi. ad vēdendum suam domum: vt no. Bar. c. alij. in. l. j. ff. solu. mat. & glo. & doc. in. l. j. C. de stu. lib. vrbis Ro. li. xi.

¶ Fabricēses dicebant q̄ erāt deputati armis faciēdis: reparādis vel vēdendis: vt. l. j. de fab. li. xi. C. Jo. an. in. c. si iudex. de sen. excō. li. vj. Et q fabricenses dr qui publica arma faciūt: idcq; in publicis fabricis: & nō alibi & dat pmi certo vt reponat i puplicis armamētis ḡrū brachia stigmate figurāt: vt no. i. l. stimagia. C. e. ti. re q̄re. j. stigm.

¶ Fabriles ope. ff. de pscrip. ver. l. pe. & de oper. li. l. fabriles. Et q̄ sint fabriles: & q̄ obseq̄ales: & q̄ artificiales. vide. C. de cōdi. inde. l. nō forte. §. si libertus.

¶ Fabula est que nec vera nec verisimilia cōtinet. in pe inst. §. ij. sup ver. fabulis. & l. antiqui. ff. si pars here. peta.

¶ Facere dicitur ille cuius autoritate fit de sent. excō. c. mulieres. & facere dr quis statim: cōfestim: incontinenti: mox: illico quod facit sine interuallo: nullo actu cōtrario aut impertinēte intermedio de elec. quia propter. vbi dicitur q post collationē mox debet electio celebrari. Sitr cū vis inferēdo psonē incōtinēti repelli debet .i. sine interuallo quasi bello cōtinuato. Itē id qd in triduo facit. C. de erro. aduo. l. vlt. vbi dr q aduocatus pōt reuocare errorē suū statim .i. intra triduū. Et hoc intelligit Placen. sicut sonat. Sed Accur. hoc intelligit: qū causa durat post errorē tātū per tres dies. Itē qd facit in decē diebus. ff. de cōsti. pecu. l. pmissor. vbi dicitur qd si quis sine die cōstituerit se soluturū pecuniā alicui: cōtra eum agi potest si statim nō soluerit itra decē dies. Itē qd facit in vno anno. xx. q. j. puella. vbi dicitur q si insciis parētibus intra xij annū velum acceperit: parētes vl tutores possūt hoc statim irritare itra annū. Item qd facit cum quodā tem

peramēto tpis:ita ꝙ nec nimiū nec
maximū tps assumit:qd̄ magis pōt
intellectu cōcipi ꝙ dici.ff.de sol.l.ra
tum ꝛ.l.qd̄ dicimus.vbi dr ꝙ heres si
deuisori testatoris hoc qd̄ añ aditā
hereditatē soluit ꝓ defuncto statim
soluere dz.s.cū quodā temperamēto
tpis.nec eñi statī cū sacco parat⁹ ve
nire dz.Itē ꝙ facit ꝙ primū potest.
de resti.spo.olī causē:vbi dr ꝙ vīz il
latā reb⁹ pōt quis repellere incōti=
nē:i.i.ꝙ cito poterit:collectis ami=
cis:ita tñ ꝙ illud incontinēti nō ex=
tendat vltra annū.hoc Ber.de cle.
q: ꝓpter.Idē qd̄ facit in vno mense.j.
q.j.costat.vbi dicit ꝙ si aliqui ordi=
nati sunt ab hereticis ꝑ vni si statim
renūciauerint cōcilii.i.ouulo heretico=
rū.i.intra mēsem:tunc excusant.Itez
ꝙ cito scit:vt.xxxij.q.v.mulierē.Itez
quod facit quandoqꝫ.vt.ff.si cer.pe.l.
j.vbi dicitur.Cuicūqꝫ rei assentimus
alienam fidez secuti:mox recepturi:
quid ex eo ꝯtractu credere dicimur.

¶ Facin⁹.i.del.ff.de acti ꝛ obli.l.seru⁹.

¶ Factitare est frequenter facere.l.ful=
cinius.§.latitare autez.ff.qui ex cau.
in pos.ca.

¶ Factio est conspiratio.l.quisquis.C.
ad.l.jul.maie.vbi glo.

¶ Factionū duces qui dicant.vide Bar
to.in.l.cōstitutiōes.ff.de appellatio.

☞ Facultates magne dicūtur quinqua
ginta aurei:vt.C.de def.ci.l.j Uel.x.li
bre auri:vt in aut.de app.§.ij.col.iiij.
Uel.ccc aureoꝝ:vt in aut.de def.ci §.
ei⁹.col.iij.Uel veri⁹ vsqꝫ ad q̄ngētos
solidos summe parue:si vltra summe
magne insti.de act.in.§.nos autem.

¶ Falcidia dr lex a falcidio tribuno ple
bis q ipsaz adinuenit ad hoc qd̄ qs
extraneo testō suo legare nō posset
quin ad min⁹ q̄rta remaneret here=
di:ꝙ si ꝯtrafaceret:locū nō haberet.
ꝛ sic dicit falcidia a falce:ad de falcā
dum singulis mādatis per quā per=
mittitur heres habere quartā partē
legatiōis:vel hereditatis:qñ etiam
tota hereditas:vl' maior ꝑsē legatis
exhausta. Et ē triplex falcidia sz Jo=
an.and.in gloss.cisti.ictio.ij.respon=
sa prudentum.Require.l.falcidia.

¶ Factuz fieri contentum in dispositio
ne significat ipsum ad heredē:vel a=
liū transire:seu transire posse vel nō:
prout enim ipsum factum:vel quod=
uis aliud medium probat:significat
vel declarat:verbi gratia in conuen
tione deducitur hoc factum licere
ire agere ꝑ per fundum permittentis
ad fundum eius cui ꝑmittitur.hec
cōuentio nō transit ad heredes:si=
ue sit appositum verbum personale:
tibi vel mihi:siue non imo simplici=
ter dictum est.cōuenimus licere ser
uo agere:hoc factum non transit ad
dominum §.sed cum factum institu.
de stipula.seruo.Sed ibi:debitor con
uenit cum creditore quod ei non li=
ceat debitum petere:ꝛ ita sit pactum
de non petendo simpliciter hoc fa=
ctum seu pactum trāsit ad heredes.

¶ Facere qd̄ pōt qualiter quis cōuenia
tur:ꝛ quomodo intelligatur:habet
in.l.sunt qui cū.ix.legib⁹ seq.ff.de re
iudi.nam patroni patronoꝝ liberi:ꝛ
parētes comnilites armate militie:
vl' doctor ꝑsbyter ꝛc.si cōdēnant ad
id quod facere possunt:nō totum qd̄
habēt extorquendū est:sed ratio ha=
bēda est ne e cant.vt.l.in cōdemna=
tione.ff.de reg.iur.Nam intelligitur
quis facere debere quod cōmode ꝛ
honeste pt.Nec eñi videt fieri posse
quod nō pōt fieri honeste.ff.de ver=
bo.signi.l.nepos proculo.Et quando
factum pro non facto haberi non po
test.de cap.ꝛ postli.reuer.l.in bello §.
facte.Item per factū probatur volun
tas.ff.de leg.i.de quibus.c.dilecti.de
appel.c.fin de coniu.ser.Et factum
vel de facto constat quatuor modis.
c.quesitum.de coha.cle.ꝛ mulie.

¶ Fallōis(alias felonis)est culpa iniu
rie ꝓpter quā vasallus amit.it feu=
duz.Et est quedā culpa q̄ respicit do
minū.s.qñ tribus vicib⁹ citatus le=
gitime:fidelitatē ꝑstare noluerit:ꝛ
inuestibus feudoꝝ que fit prima causa
bene⁹ cū amit.c.i.Est ꝛ alia cā quan=
do infeudauit alia lege quā ipse l z
vel talē vasallū q feudū deseruire nō

potest. Quedã vero est culpa vel fal=
lonia q̃ non respicit dñm. ł qñ vasall⁹
interfecit fratrẽ vel filiũ suum: vel fi
liũ fratris vel aliud crimen cõmisit
quod parricidij appellatiõe cõtine=
tur: ⁊ plures alias fallonias tã respi
cientes dños q̃ alios propter quas
feudum amittitur: not. Hostiẽn sum=
ma. de feud. C. qui mod feud. amitta.

¶ Falsarij sunt q̃ crimine falsi tenent
vel qui crimẽ falsarioꝝ admittũt. vt
de crimine falsi. c. ad falsarioꝝ. extra.

¶ Falsitas est imitatio veritatis. de cri
mi. fal. c. j. c licet. ⁊ per totum titu. no.
de rescrip. super literis per doc. eo. q̧
falsatores semper studenti imitari ea
que vera sunt vt falsa videatur veri
similia: vt in autẽ. de instru. cau. in prin.
col. vj. ⁊ sm ea que no. Azo in summa
C. ad. l. corneliam. de falsis.

¶ Falsitatis ad esse tria requiruntur. s.
mutatio veritatis: dol⁹: ⁊ q̧ alteri sit
nociuũ: quorũ si alterum deficit falsi
tas nõ est punibilis. iuxta not. p Ho.
stien. Azo. ⁊ Tancr. in suis summis: ⁊
per tex. in. l. quid sit falsuz. ff. ad. l. cor.
de fal. ⁊. l. nec exemplum. eodez tit. C.
⁊. l. damnus. C. eod. pet. de ancha. con
silio. xxiij. ⁊ Paul. de cast. consi. cxlix.

¶ Falsuz est quod caret veritate: vt re=
scriptum falsum est qđ non hȝ aliqđ
primordiũ seu substantiã veritatis.
scȝ qđ nõ emanauit a papa: ⁊ tñ ap=
paret emanasse. c. sua nobis. de offic.
vica. vbi de hoc. Et no. in. c. super lite
ris. de rescri. per Fran. de zabarel. Vñ
falsa. i. iniusta. ⁊ vera. i. iusta. insti. qui
⁊ ex quib. cau. manumit. nõ pos. §. ea
dem. l. eliascentia. vbi dicitur q̧ cau
sa semel approbata siue vera vel fal=
sa non retractatur.

¶ Falsum exprimere detestabilius est
q̃ verum tacere. Paul. in. c. quia cir=
ca. de consan. ⁊ affini.

¶ Fallacia sm Host. in sum. de do. ⁊ con
tu. §. j. cõmittitur in mentiẽdo in his
que asserit aliquis falso ex certa sciẽ
tia fin. de fur. l. falsus §. si quis.

¶ Fama sȝ Spe. ti. de noto. cri. §. fama.
est ille dignitatis stat⁹ vita ⁊ morib⁹
cõprobatus. ⁊ in nullo diminut⁹: sm
glo. C. ex qui. cau. infa. irro. l. j. ⁊ gl. iũ.
in. c. vestra. de cohabita. cle. ⁊ mul. Et
hec fama quandoq̧ minuitur: qñq̧
consumitur ex toto pro extincta ha=
beatur. s. cuȝ media vel maxima capi
tis diminutio interuenit: minuit ve=
ro cum ciuitas ⁊ libertas retinet: sed
circa statutuȝ pena plectimur: vt. ff.
de var. cogn. l. pen. §. existimatio. ⁊. §.
minuit: ⁊. §. cõsumit. Et loquit de fa
ma hominis. Sed fama de aliquo ne
gotio que est mediũ veritatis eliciẽ
de describitur sic. Est cõis ⁊ clamosa
insinuatio insurgẽs apud totam vel
maiorem partẽ populi ex incerto au
tore proueniens: ⁊ dicitur a for faris
⁊ dicitur ab opiniõe que vltra cõem
opinionem requirit cõmunem locu=
tionem: ⁊ sic duo exigit. Et in descri=
ptione fame per Spec. nomen digni
tatis non ponitur p honore publico
sm Azo. sed p potentia a natura cun
ctis attributa. Et hec descriptio locũ
hȝ in bona fama. Qñq̧ etiã fama po=
nitur p infamia siue mala fama: vt in
c. tua. de coha. cle. ⁊ mu. ⁊ iõ sm Spe.
fama potest aliter describi: vt cõpre=
hendat vtranq̧. i. bonam ⁊ malã: sic
fama est vehemẽs vulgi ⁊ minoris p
tis opinio rei de qua queritur cõsen
tiens vel cõsonans. Fama de homi=
ne sic cõsueuit describi. Est dignitas
status: vita: ⁊ moribus comprobata:
vt. ff. de var. ⁊ extraord cognit. l. cogni
tionis. ⁊ qui talẽ famam negligit cru
delis est xij. q. j. nolo. ⁊ fama: opinio:
⁊ existimatio idem sunt.

¶ Fama inter homines est publica ⁊ cõ
munis insinuatio ex sola suspitione:
⁊ ex certo autore proueniens.

¶ Fama differt a rumore: qꝛ rumor est
ab incerto: fama aũt a certo pcedit
autore. Itẽ fama pcedit a maiori par
te vicinie: rumor a maiori: not. Jo. an.
c. nostra. in. xviij. col. versi. ad gradũ.
de coha. c le. ⁊ pl⁹ est fama q̃ clamor:
qꝛ plurimorum est fama: clamor pau
corum. no. Feli. in. c. qualiter ⁊ quan=
do. ij. in princi de accu.

¶ Familia sm Azonẽ in sum. C. de edil.
acti. appellatione familie cõtinẽtur

oēs qui sunt in seruitio alicuius: etiā liberi hoīes qui seruiunt ei bona fide vel etiā alieni serui: & etiā q̄ sūt in ptāte eius: similiter oēs propinq̄ liberti & patroni. sic ḡnaliter sumit C. de ver. sig. l. fi. Unicus vero seruus familie noīe non continetur: nec duo faciūt familiā. ibidē. Et dicitur a femore: que est pars hominis genitiua: vt dicitur. l. fi. C. de verbo. signifi.

¶ Familie appellatione quid venit: vide bar. in. l. j. §. familie. ff. de vi & vi arma. & l. fi. C. de ver. sig. idem Bar. in. l. si cognatis. ff. de reb. dub.

¶ Familie ercis cūde. i. hereditatis diuidēde. no. in rubro. ff. fami. ercisc. Requ͛e. S. actio familie ercis. Et diffrentiā inter famulum: mancipatum & seruū no. Archi. xvij. q. iij. c. patrem.

¶ Familiaris & domestic⁹ in quo differunt: ponit Bal. in. c. in literis. de testi. & Feli. in. c. insinuante. in. iij. colli. versi. & que differentia sit. de offi. deleg. & debet disinere esse familiaris quando dominus eum licentiauit: vel quasi ipse familiaris sic ipsum licentiauit: vt not. Joan. andr. in. c. fi. de verbo. signi. in nouella. in. vj.

¶ Famosum carmen secundum Azo. in sum. C. de iniur. est dictamen vel historia composita ad alicuius infamiam: prout ibi notare videtur Azo.

¶ Famosus libellus potest proprie dici liber conscriptus ob alicuius infamiam. ff. de iniur. l. lex tormentorum. §. si quis liberum. Et imponitur ei pena capitis qui famosum libellum inuentum non corrupit: sed alii manifestauit. Et qui eum dictauerit: si non probauerit de calumnia: capitaliter punietur: secundum Azo. C. e. ti. Hec plura ibi vide per eum. Et hoc est verum si reo conuicto capitalis pena esset imposita: aliter. non: vt no. in. l. vnica. C. eod. tit.

¶ Faces. i. honores seu dignitates i au tē. de consul circa princ. & vt iud. sine quoquo suffra. §. necessitatē: & vide ff. de of. procon. & lega. l. pe. & ibi in gl. Fastigiū: id est altitudo vel magnitudo. C. de no. cod. cōpo. § j. vel. i, culmē dignitatis: vel summus honor: scḋm papiā: vt no. per archi lit. di. ordinationes. & C. de procu. l. p̄enulti.

¶ Fatū est genus diuinatiōis: cui qui intendit damnationē anime sue incurrit. xxvij. q. vlti. non obseruetis.

¶ Fatalis dies secūdum Azo. in sum. C. de tem appel. dicitur spatiū temporis intra quod appellās dʒ appellatione prosequi: & quidē olim quatuor dies fatales cōcedebātur: quorū primus erat spatium semensium: & hoc si appellatum fuit a sententia clarissimi viri: vl' spectabilis viri: vl' delegati a principe. Secūdi autem dies fatales fūt spatium. xxx. & vnius dierū. Tertiū & quarti sūt similiter totidem si saltē facta fuerit appellatio a delegato vel spectabili vel clarissimo viro: put hoc habetur in. ij. l. C. de tēp. appel. Hodie aūt ex ordine vnus tantū fatalis dies est: id est vnic⁹. Sed si iusta cā intercesserit: alius annus indulgetur: & ita erit secūd⁹ dies fatalis: quo trāsacto lite nō contestata rata manet sententia: vt in autē. ei q̄ appellat. in dicto titulo de tēp. ap. Dicebantur autem fatales dies: quia in eis fatum id terminus cause imponitur: vel mors accidit cause.

¶ De F ante E.

¶ Felonia dr̄ delictum quod committit vassallus contra dominum: vt habetur in vsibus feu. c. j. de abre. feud.

¶ Femina secūdū aliquos dicitur a feditate: eo q̄ fedas: & enormes superfluitates menstruales emittit. Sola eī femina est aīal mēstruale: cuius cruoris cōtractu fruges non germināt: arescūt herbe: arbores amittūt fruct⁹: ferrū rubigine corripit: & si q̄d inde canes con. [illegible]āt: rabiē incurrūt: verificantur hec in sadamante.

¶ Femina quare citius pubescat q̄ masculus. dicit gloss. in. l. ij. C. de his qui ve. eta. impe. q̄ mala herba cito crescit: sed alias rationes reddunt doc. in. c. literas. de despon. impu. & illas ennumerat Pa in. c. ij. eodem titu.

¶ Fenū an veniat appellatiōe frugū: no. l. l. j. §. labeo. ff. de aq̄ plu. arcē & su

mitur feudū octo modis ꝭz Archi in.c. vnum orariū.§.penul xxv.dist. Uenit autem appellatione fructuum: vt est tex.in.l.si vsufructuari⁹ messem.ff.q̃bus modis vsufru.amit.ibi in verbo: fructumq̃ percipit spica aut feno ce so.ꝛ est tex in.l.pratū.ff.de verb.sig. et Lu.ro.in suo no.cccccclx.

¶ Ferie ꝭz Azo in sum.C.e.tit.dicuntur a foro quasi foerie: q2 prestāt vacatio nē ab his que consueuerunt agi in fo ro.Hostien.tn̄ in sum.eo.ti dicit q̃ fe rie dicuntur per cōtrariū. Cum enim ferie colēde nō sint: he tn̄ colūt. Uel dicūtur ferie dies quasi dies festinā di secūdum papiam: q2 istis feriari id est a malis opib⁹ abstinere debe m⁹:ꝛ nihilominus prestāt immuni tatem mercantiis: cū difficile sit in ter emētes ꝛ vendētes peccatū non interuenire.lxxxiiij.di.eiiciēs.ꝯ penl. dist.v.c.qualitas ꝛ negotiū. Ea tamē que pertinēt ad disciplinā militarē vel scholasticam: vt artes liberales: vel ius ciuile in dieb⁹ feriatis pagi possūt: ꝭz Azo.ff.eo.ti.l.j. vide not.per doct.in.c.coquestus.extra de ferijs: vbi cū q̃rit an liceat studere leges: vel pro otio scribere in dieb⁹ feria tis vel festiuis vel dn̄icis: dicit Io. an.q̃n studium fit sine solēnitate: nō propter lucrū quod tūc licet: cum nō sit opus seruile sed cum solennitate: scz in publicis scholis: non lz. dn̄s An.de bu.dt q̃ causa consiliū dandi: vbi necessitas suadet: scz q2 cā tpe peritura est: vel de loco lōginquo ꝛc. tūc licet studere etiam ad lucrū al's nō: nec in scientijs positiuis que ad lucrū vel honores tēdūt: sed in theo logia ꝛ in spectatiuis lz.ꝛ addit Pa. etiā in iure cāonico: q2 talis laborat in vinea domini: ꝛ efficit̃ hō specula tiuus: ꝛ abstrahitur a vitijs Non au tē cultus diuinus vel officiū preter mittatur: quia sani⁹ est maiorib⁹ stu dere ꝛ mentes occupare quā ociū in sequi: vel in laruis vagari imo meli⁹ est domi manere q̃ festa ecclīarū p̱ pter dn̄as visitare.xxiiij.q.j.odi.ꝛ p̱ie ci.vbi gl.ꝛ.l.pe.ff.de fer. Describenti b⁹ ꝛ legentibus: vide in titu.de fer.p̱ doc. Et sic ferie sunt quedā solēnita tes tēporū in quibus cause tractari nō debent: ꝛ secundū Goffre. dicun tur ferie: quia forēsib⁹ negotijs im munitatē prestant.l.diuus.ff.eo.titu. Unde feria vno modo capit̃ p̱ quali bet die in hebdomada: ꝛ ita seruat ec clīa dicendo: feria p̱ma: feria scd̄a: ꝛ dicitur a for faris: scz a fando: id est loquēdo: q̄b⁹ singulis ferijs solo ver bo loquēdo de⁹ creauit hominem ꝛ omnia. Alio modo capitur p̱ die, solē ni festiuāda: ꝛ sic dr̄ a feriēdis victi mis que offerebātur in ferijs: vel a fe riēdo secundum papiam: quia et si omnibus diebus abstinēdū sit a ma lis: istis tamen precipue: vt in.c.j.de fer. Sunt ergo sic ferie causarum fe stiuande: ꝛ ferie nuptiarum: de qui bus.c.capellanus. de fer. xxiij.q. iiij. non oportet.xv. questio.iiij. placita. lxxv. distin.quod die dominico.

¶ Feriarū alie sunt repētine: quas im perator vel princeps indicit repēti ne pp̄ victoriam: vel vxorem ductā: vel filium natū: vel propter publicā cōgratulationē ob diē natalis impe ratoris: vt.C.eo.tit.l.j.ꝛ dicuntur re pētine: q2 sunt certe: imo quia repen te ꝛ subito indicūtur: ꝛ a nullo iudice indici possūt nisi a principe. vt in.l.j. C.de fer. A.nullo enī iudice presumi dz vt autoritate sua aliq̃s condat fe rias. Nā feriales ferias nouari opor ter q̃s administrator edixerit. Alie sūt solēnes quarū quedam indicuntur ob reuerētiā dei: vt dies dominicus: vt.l.ij.C.e.tit.ꝛ.l.omnes dies.ꝛ preci pue oēs dies ꝛ omnes festiuitates gloriosissime v̄ginis Marie sancto rū apostolorū: ꝛ aliorū que numeran tur.c.vlti.eod.tit.ꝛ de consecra.di.st. iij.c.j. Alie ob honorem principis: vt dies natalis vel coronnatiōis ei⁹.C. e.l.fi.ꝛ in.d.l.omnes dies. Alie autē ob honorem ciuitatū ꝛ dici natalitiū maximarū vrbium: vt Rome ꝛ Con stātinopolis.l.omnes.p̄alleg. Alie ob necessitates hominum: vel publi cā vtilitatem: vt sunt duo menses

ennus gratia messiū: alius causa vindemie: de quibus etiā in preallegata l. oēs dies vbi dī Omnes dies iubemus esse iuridicos: illos tñ manere feriarum dies fas est quos geminis mēsibus ad requiē laboris indulgē tior ann⁹ accepit estiuos quidē dies feruorib⁹ mitigandis: et autūnos fructib⁹ decerpēdis. Has vero ferias Spec. eo. tit. non vocat solēnes: sꝫ innidicat rusticas vel publicas: qꝛ ꝓpter rem publ. vel vtilitatē rusticam īdicūtur: et forte Spec. mouet ex. l. j. ī prin. ff eo. tit. Et statuuntur he ferie sꝫ cōsuetudinē loci: et sm varios terrarū ritus: vt. ff. de fer. l. presides.

Ferri proprie dicimus ea q̄ quis ī corpore baiulat: portari vo ea q̄ quis iumento secum ducit. Agi vo vel duci dicuntur animalia: vt. ff. de verbo significa. l. ferri.

Ferruminatio est eiusdē generis materiaꝝ solidatio et cōfictio: vt scypho argēteo fundus ferr⁹ apponat. ꝺ hec not. in. l. rē. ff. de rei vendi. sꝫ applumbatio require. ꝟ. in A.

Feudū sꝫ Host. et Azo. eo. tit. in sum. ꝟ. j. ē bñficiū alicui⁹ rei. inuestitura interueniēte sic cōcesse seu date alicui: vt dominiū penes cōcedentē remaneat: cui⁹ occasiōe recipiēs et successor ei⁹ cōcedēti domino ad id de q̄ et quousqꝫ conuenit: aut feudi natura require sꝫ diuersarū regionū ꝯsuetudines obligatur. q̄b⁹ deficiētibus iuri scripto obligat. p̄ro diffinitiōe feudi: et denotatiōe ei⁹. vide gl. in vsi. feu. et q̄. modo. feu. amit. in prin. et summā ad quam ibi remittit. Dicit. autem feudū a fidelitate vel a fide quē vasallus domino prestare tenet. Nec enī dꝫ aliqua innetusta fieri ei qui fidelitatem facere recusat nisi feudū eo pacto. sit acquisitum vt ō eo fidelitas nō prestatur: vt in consti. feudorum: per quos fiat inuesti. et per quos ripiat. c. nulla. et. c. seq. in quib⁹ cau. feu. amit in. c. ꝟ. j. in vsi. feudo. not. Itē feudū ē res cōcessa alicui ad vtēdū ꝑ seruitio. Scdm Goffredū est beniuola cōcessio rei ꝑ homagio facta. Et dicit ꝯcessio beniuola: qꝛ fit ex gratia et beniuolētia: et ergo bñficiū dicitur. Etiā ideo cōcessio dicit: qꝛ apud dominū remanet ꝓprietas et dominiū directū: sed vasall acquirit vsumfructū et vtile dominiū: arg. eorū q̄ not ꝺ emphyteota. ff. si ager. ve. ꝑ e. l. ꝟ. q̄ in ꝑpetuū. et fuit hoc dictū. s. Pōt ēt sic describi. Feudū est beniuola actio tribuēs. gaudiū capiēti cū seruitio retribuendo ꝑ quā trāsfert vtile dñiū de dño in vasallū et dicit a fidelitate quam vasallus tenetur domino ꝑstare. de quo in. c. ex diligēti. de simo. et in titu. de feu. per totum.

Feudū legiū sꝫ Spe. tit. de feu in tracta. libellorū. ꝟ. qm sup homagiū. v. porro. est qñ causa et occasione homagii ceperit a dño: vt cū baro dicit alicui pauperi militi q̄ aliquam rē imobilē sibi daret si ei faceret homagiū et illā dedit: talis res vocat feudū ligiū: et talis vasall⁹ hō legi⁹ vocat: et hec probant in. l. feu. si de feudo ꝯtrouersia fuerit. vide infra homagium.

Feudatarius est qui feudū recipit: q̄ etiam vasallus dicitur.

De F ante I.

Fictio iuris est quādo ius certū de aliquo facto fingit statuendo oppositū: exēplū: bene fingit vxorē stipulatā dotē reddi sibi: licet sit certū q̄ non fuerit stipulata. sꝫ in fauorē mulierū. hoc fingit Abb. extra. i. c. his qui nu. vi. de spon. et i. c. quāto. de presumpt. De materia fictionū vide latissime ꝑ Iaso. in repe. solenni. l. si is qui ꝑ empto. e: ff. de vsuca.

Fictio iuris differt a presūptione: qꝛ fictio iuris semper est cōtra veritatē: vt in iure post liminii et c. Presumptio autē frequenter intelligitur stare cū veritate. sicut sepe stat. Ius enim fingit aliud quaꝫ est: vt fingit mulierē stipulatam que non est. l. vnica ꝟ. pn ci. C. de rei vxo. actio. Fingit natū q̄ non est. ff. de statu homi. l. q. in vtero. Figit nō esse natum quod ē natū. ff. de libe. et posthu. l. in iure testamens.

to.§.luci⁹.Fingat viuere qd nō viuit init.d excu.tu §.defuncti aūt:ver. hi enim.Fingi nō conceptum eū qui mortu⁹ nascitur.ff.de vbo.signi. l.q mortui.no Azo.i pn.sunt.circa.x.pdi cameta.Et Goffr in sum de psumpti.

¶ Fictus scdm Bal. aliqn appellat cēs⁹. Bal.in ti.de pa.cstā.in vsi:gsoluere. cēsualis.C.de dona.r.Fel.in.c.ad au dictiā.vij.col v.r dū remittit.de pser.

¶ Fideles est substātia rer sperādarū argumētū nō apparētiū. Et scdm Aristo est ratio rei dubie faciēs fidē. Et fideles:scdm apostolū i epistola.ad Gala.v.(vt sumit extra de sum.tri.firmi ter.)hec est que per dilectionē opera tur.Sed i epistola ad heb.xi.dicitur. vt iā dictum est:q fideles ē sperāda rum substantia rerū:argumentū non apparētiū. primum dicit q sperare debemus quod dictum est a pphetis futurū.Secundum dicitur q pphetias iam cōpletas debem⁹ habere argumētu i.probationē:non apparētiū i.de futuris cōplendis.Sed illa est quā notificatio: r non vera diffinitio.qre magistralit sic diffinitur.Fides est volūtaria certitudo ab sentium:infra scietiā:r supra opinionem cōstituta.Augu.dicit.Fides est credere qd nō vides.Et due sūt spēs ius:scz formata:r in form.Et capit multis modis.de quo vide gl.bonā i. c.firmiter.d summa tri.r fide catho.

¶ Fideicōmissum est illud legatū vl relictū qd cmittit fidei heredis alicui dādū ab eo:cōtestator dicit. Heres: fidei tue cōmitto vt des legata r cōmissa:vt scdm Azo.in sum.C.eo.tit §. sequit.Hodie tamē nō est differentia inter fidei cōmissa r legata:sz oli multe erant differentie.Omne em legatū fideicōmissū dici potest r ecōtra.pro quo est tex.isti.de.le §.sed nō vsq.Nam ipsorū eadem est natura. ff.de le. j.l:j vbi dicit.Per omnia exequata sunt legata fidei commissis.

¶ Fideicommissarius est ille cui⁹ fidei legatum vel relictum committitur.

¶ Fideicommissa libertas require.j.li. bertas.

¶ Fidei cōmissarie hereditat petitio ē q cōpetit ei cui fideicōmissaria heredi tas restitui ē senatusconsulto Trebelliano.vt q habēt agros cōfines:q p ipsam diuidantur agri vel fundi.

¶ Fide iussor est q aliquā obligationē i suā recipit vl suscipit fidē pncipali nihilominus manente obligato:vel q se p alio:obligat vt eo.s.pncipali debitore n satisfaciēte ipe. satisfaciat. Et dicit qsi iussu alteri pones fidem suā:vt ist e.ti.i pn r.ff.e l.r.ij.Est aūt fideiussor nomē generale:q cōprehē dit sub se mādatorē r cstitutorē:r eū qui ex toto in se alienam obligatiōe trāsfert:qui r promissor vocat.Sz hi differūt inter se:q cōstitutor nō obligat nisi pcedat obligatio q in iurib⁹ data sit:vt i.l.r.l iij §.j.cū aliis. ff.de csti pe.r.l.ij.C.e.ti. Fideiussor vo obligationē pcedit r sequit.ist eo.ti.§. fi deiussor Mādator aūt nunq sequit sed semp pcedit obligatiōē:vt.ff.mā. l.si vono renumerādi causa.§.si post creditam.nisi in casu qui habetur in eo.§. versic.plane Et differetiā hic positam no.gloss in.l.pre.al.§.si post.i prin.Qui est similis gl.C.eo.ti. super rubrica:Et qd pcedat obligationē vide Hostien.in sum.eo.tit.§.

¶ Fideiussor in rē suā dr q fideiubet p aliqua re i ea causa qua res futura ē ei⁹.vbi gratia.dedi pcuratorē ad defendēdū i cā mea:r fideiussi p eo iudicatū solui.hoc casu fideiussor i rē meā dicor:vt.l.si dfunct⁹.ff.de pcura

¶ Fideiussio ita fit:si iterroget fideiussor sic Fide tua iubes qd iste dz:r ille respōdeat.Fideiubeo.vt ist.eo.ti.§. in stipulati ib⁹.Hodie tn sz Host.in sū.e.ti.§.qlr.vulgares vtūt hoc mō Es fideiussor p tali:r,pmittus mihi p eo?Et iste rspōdet:Sic: vl:pmit.

¶ Fideiussor sz Hobie.in sunt.de feu.§. quid sit fidelitas.nihil sit aliudē nisi iusiurandū quod a vasallis pstatur domino.Et ibidē habet plena forma fidelitatis.vt.xxij q.v.de forma.de iureiurand.cap.ego.N.Et i quo differt ab homagio not.in cle.pastoralis §. rursus.de iudi.

¶ Figuline dicunt loca in quib⁹ figuli exercent officia sua vel artem.
¶ Fili⁹ arrogat⁹. Require. s. Arrogatio.
¶ Filius adoptiu⁹. require. s. adoptio Et fili⁹ est is quē nuptie demōstrāt ff. de i ius voc. l. quia mater. vel p cōfessioē patris τ matris. c. trāsmisse. qui fil. sint legit. vel per affectū. extra de presumpt. afferte. ij. q. vij. ad Roma nam. τ statur his cōiecturis donec p betur cōtrariū sm Goffre. in sum. tit.
¶ Filiusfamilias dicit qui est i potesta te. patris vel parentis. vt accipitur i l fin. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. sicut filius emācipatus dicitur: qui extra potestatem patris est.
¶ Filij naturales s3 Azo. i sum. C. eo. ti. sunt multiplices. Aliqui sunt natura les τ legitimi: vt qui nō nascunt p le gitimum thorū. Alij sunt legitimi tā tum: vt adoptiui. Alij naturales tātū: vt nati ex concubina vnica τ i domo idubitato affectu coniuncta. Alij ne q naturales neq legitimi: vt q ex il licito τ dānato coitu nati sunt. de hij omnib⁹ est gl instit. de adop in prin. τ glo in. c. per. venerabile3: q fil. sint. legi. Et quot modis naturales d solu ta cu3 soluto efficiāt legitimi: patet in. c. tāta qui fi. sint legi: vbi etiā dici tur q filij vulgo nati vl 9ceptisunt q nō habēt patrē determitatū. Sed vt Azo dicit: hec distinctio secundu3 iu ra ciuilia imperatorū datur: τ. nō sc cundū iura naturalia: q2 forte secū dū theologos nō est vsqquaq verū: secūdū quos matrimonia seu indiui due maris τ femine coniūctio est de lege nature: q2 scdm Aristo. τ philoso phos. j: politicorū Naturalis videt coniunctio vnius ad vnā: τ vagus cō cubitus contra naturam.
¶ Filius naturalis τ bastardus idem i portāt. glo. τ in rubrica. ff. de concu. Bar. in. l. ex facto §. si quis rogat⁹. in in fi. ff. ad trebel.
¶ Filij spurij dicuntur qui de adulterio ex soluta cu3 non soluto: vel ecōuerso concepti sunt. c. transmisse. preallg. l. vulgo. ff. de sta. ho.
¶ Filij noīe i statutis filia nō venit. Fel, in rub d fi. instru. colum. f. na. Filiatō probatur vt per docto. in l. luci⁹. ff. de condi. τ demon. sc3 per cōmunē no minationē parentum: τ qd natus est in domo matri commorātis vxori vl cōcubine. l. filiu3. ff. de his q sunt sui. gloss. c. michael. de fil. presby.
¶ Filiaster filiastra. E fili⁹ vl filia ex alio cōiuge genit⁹ vl genita: nō ex eo quē mō h3 mulier. xxx. q. j. si qs f liastrum.
¶ Fili⁹ est agnat⁹ patri p xim⁹ τ cōpre hēdit in se ma culū τ eminā: posthu mū posthumā: filia aūt n⁹: quouiam mascul⁹ p̄tcipere femininū: τ nō ex. glo. instit. de leg. agn. tu §. si quis.
¶ Finiū regundorū. Require. s. Actio finium regundorum.
¶ Finitimus. i. vicin⁹. c. per tuas. de sen tem. excom.
¶ Fit τ fiunt: hec verba nō tantū respi ciunt presens: sed etiā futurū. xxv. q. j. generi in tex. τ in glo.
¶ Fieri incōi. inēti dicitur hoc quod po test cōmitti iudicio arbitrio vt dicit Alan⁹ de appel. c. an sit. in glo. vlti. i. in actu se tenēte hoc est anteq cōtra hentes se ad alium actū τ negotia di uertant. ff. de verbo. blig. l. continu⁹. vide. s. facere. vbi de hoc.
¶ Finitimi id est vicini. Josue. ix. xxij. q. iiij. §. sed cū ex his. τ. c innocē. §. l. ici tum τ extra de elec. venerabilem.
¶ Firmum τ ratum differunt: q2 firmū dicit esse de facto: ratū vero de iure. Bar. in. l. id quod pauperib⁹. iuncta glo. C. de episco. τ cleri.
¶ Fiscus est facc⁹ regi⁹ in quē reducū tur vel cui applicātur bona bānito rum vel proscriptorū: taliter accipit. ff. locati. l. sed edes. §. fiscus. vel est re gū vl imperialis thesauri 9gregatio vel imperialiū bonorū collectio: vel priuilegium: q2 fisc⁹ multa habet p uilegia: vt no. Azo in. sum. C. de priui le. fisc. ad qd vide no. C. de iur fis. i. ru bri. Et nota q differētia est int fiscū τ rempublicā: sicut it er speciē τ ge nus. Fiscus enim est bursa solū de cō modo pecuniario: s3 respublica p ecu nias: honores. pmia: τ alia cōsiderat no. in. l. mancipia. C. de ser. fugi.

De F ante L.

Flamines dicebantur sacerdos gentilium: a flo quod incapite vtebatur: a quo dicebatur flamines quasi filamines: nam iudex eos capitibus penitus incedere nephas erat. dist. xxi. cleros post medium. Inde archi flamines dicebantur. et pretoflamines. vt eadem distin. §.

Floci nomine intelligitur habitus habens manicas longas et amplas. Cuculle vero nomine habitus longus et amplus sine manicis: vt in cle. ne in agro §. verum. de statu mona.

Fluctuare. i. dubitare. xii. di. c. ita aut nauicula. j. q. i. iiij. § his ita.

De F ante O.

Fodine dicitur loca vel fouee vbi aliquid foditur. di: xxi. cleros. Inde dicuntur ferrifodine fouee vbi foditur ferrum: et aurifodine vbi foditur aurum.

Fomes carnis cum languore nature vel anime. qui appellatur concupiscentia carnis. xvi. q. i. §. vt itaque. et non est peccatum: sed pena peccati. Et dicitur anime infirmitas quia accedit anime ex coniunctione carnis. §. vtraque. pecal.

Formula require. s. Actio.

Forus est exercendarum litium locus a fando dictus: vel a forone rege qui primo grecis literis legem dedit: vt extra de verbo. significatione. c. forus et. vii. distinctio. Moyses. et constat ex tribus: scilicet causa: lege: et iudicio. Item forus idem est quod tributa. et vt Azo dicit: forus ponitur pro bursa. et aliomodo dicitur forarium: vt ait Placen. de quibus sedilia iudicantium conficiunt ideoque appelatur pro. Tribunal autem dicitur maiorum iudicum: scilicet qui habent merum imperium. pape autem proprie dicitur consistorium. Item est planicies in naui. Item est locus vbi merces reponuntur. Item est forament rei inanis. Item scriptorium forum mosum pro imponendis pennis et cetoribus vel calamis ad scribendum deputatis. Et hec significatio habet forus vt plurimum in masculino genere secundum Hostien. in summa. de foro competen. §. j.

Forum autem in neutro genere secundum Host. ibidem ponitur pro loco deputato ad emendum. vel vendendum res. Aliter autem secundum Azonem dicitur districtus ciuitatis vel territorium iudicis in quo animaduertere et punire habet delinquentes. l. pupillus. § territorium. ff. de verbo. signifi. Et veniunt. ibi que sunt iurisdictionis: non que sunt ordinis. et dicitur quasi fodium: eo quod sunt in districtu ad fodi vel numera seu angarias compellitur. Uel dicitur ferendo: eo quod mumera subeunt et ferunt Aliter Goffr. et Host. ibidem conuenientes: forum inquiunt est idem quod tribunal: quia tribunal forte habet aliquam similitudinem cum foro: quia sicut in venali quod nos nominamus forum: conueniunt multi venditores et emptores: siue res venales inferentes: sic etiam in foro iudiciali. s. in tribunali conueniunt multi ligantes seu contentiones et lites inferentes et exinde diffinitiones.

Fornicatio est cuiuslibet illiciti coitus genus quod fit extra vxorem legitimam: specialiter in vsu viduarum: meretrice: vel concubinarium. Sed stuprum: raptus: scelus: require locis suis. Et quilibet fornicatio simplex est peccatum mortale: vt cle. ad nostram. de here. ergo de iure canonico hodie prohibitus est concubinatus: qui tamen permittebatur tanquam licitus de iure ciuili. l. in concubinatu. ff. de concubi. instit. de pat. pote. in glo.

Fornicatio cum meretrice vel concubina est mortale peccatum et a iure diuino prohibita: licet quidam vulgares et ignorantes credant oppositum. quod est falsum: vt no. panor. in. c. inter opera. ad fi. de sponsa.

Foresta est locus vbi fere habitant vel includuntur. glos. in c. cum dilecti. de dona alias dicitur latum nemus. de his ponit Fel. in. c. rodolphus. in. xcv. col. al's. xiiii versic. quid autem sit foresta. de rescri. Et vbi quis habet vsum venandi secundum Bar. de donat. cau. di-

lectus.in gloss.j.

¶ Foraneus, dicitur qui forum tenet: vel de foro venit.iii.q.vj.peregrina.j

¶ Forte: quādo sit dubitatiuum facti: et qñ iuris.no.Archid.xj.q.iij.nolite. Et qñque capitur certitudinaliter pro expressiuo veritatis: et non pro nota dubitationis: vt in multis iuribus.

¶ Fortuitus casus est inopinate rei euētus qui preuideri nō potest. vbi ergo diligētissimus preuidisset: non est casus fortuitus: vt in.c.Jo.de homi. Et de materia casus fortuiti: vide Abb.in c.Joanes.numero.iiij.vbi etiem dicit Abb.quod casus fortuitus non imputatur dando operam rei licite: secus si rei illicite.vt in.c.dilectus.eo.ti.de homi. Et nota casus in quibus diligentissimus prouidere non posset: in.l.si quis domum.ff.loca.

¶ Forsitā etiam quandoque capitur non dubitatiue.de vo.et vo.redē.c.magne. et sic est expressiuum veritatis.de pcur. tue.xxxij.qōne.ij admonere.circa medium.et de pe dist.j.quod obstē.de sup. neg. prela.c.j.li.vi. Quandoque est note dubitationis.de testa.c.ij.cle.pastoralis.ver bo.nunquam etiam.de re iudi.vide glos. in preallega.c.ij.de testa.

¶ De F ante R.

¶ Framea penultima correpta accipitur pro lācea seu hasta: de qua meminit Juuenalis dum dicit. Et martis frameam et tyrtei spicula vatis.et in lectione zacharie prophete.c.xiij. Framea inquit suscitare super pastorem meum: et super virum coherentem mihi.et ita debet intelligi locus vlpiani in.l.iij.§.armis.ff.de vi et vi armata.licet aliqui aliter intelligant.

¶ Francia conuersa fuit ad christū tempore Joānis pape.j.vt no.l martiniana.dist.cclxxv.et de cōsec.dist.j. ecclesias Arrianorū. Et nullo modo subijcit imperatori: vt.c.per venerabilē. extra qui fil.sint legitimi.et per dñm ex Jas.inst de pa.po. circa pncipiū. vbi dicit quod nati in illa puincia ideo appellāt franci: quia liberi. De hac materia vide plenissime in pragma. sctio ne.circa principium.et in tractatu de regia potestate.

¶ Frater dicitur quasi ferēs aliū vel alterū.

¶ Fratres consanguinei sunt fratres ex eodem patre et eodem sanguine geniti.ita exponit tex in.§.sunt autem cognati.instit de legi.agna.suc. et.l.itaque.C.eodem tit.

¶ Fratres patrueles sunt duorum fratrum filij.vt.d.§.sunt autem. versi.eodem numero.et instit.de grad.§.quarto gradu.

¶ Fratres vterini sūt filij eiusdem matris: vt exponit gloss.instit.de leg. agna.suc.§.hoc habendum.

¶ Fratres communiter dicuntur omnes christiani tam laici quam clerici per lauacrum regenerationis in baptismo c.ad mensam.xj.q.iij.et.c. Joānes de regul.per Jo.an.ij.q.j.si peccauerit. Sed an denuntiatio euangelica habeat solum locum in fratribus istis: vel etiam in infidelibus: videlicet si christianus denūtiaret pagano. Uidetur quod non quia dicitur ibi: frater tuus. Potest dici sm Panormi. quod sic saltem aliquo modo: scilicet quādo peccat contra precepta naturalia. c. quod super his.de vo.et vo.redem. Sunt enim proximi nostri quorum animas lucrifacere debemus.sm gl.in.c. proximus.de peniten.dist.ij. Et sic concluditur denuntiationem euangelicam aliquo modo locū habere cōtra infideles. Itē ante cōcilia apostolorum in primitiua ecclia oēs appellabant fratres discipli xpi.xxij.dis. sacrosancta.pprie tñ religiosi mēdicātes nō habētes bōa in cōi fratres dicūtur et alij habētes bōa in cōi: vt ordinis scti Bñdicti: Ber.et.c.qui monachi dicuntur.cle.dudum.de sepul.et cle.exiui de paradiso.de verbo.sig.et sz Pa. monachi nō appellant fratres nisi pe: lz large loquēdo sic. Sic etiaz de monialibus: quede ordinibus mendicātiū dicūtur sorores: et alie monache moniales vel sanctimoniales.

¶ Fratres appellatiōe cōtinetur soror. tex.in.l.lucius.§.quesitū.ff.de leg.iij. et no.i.d.l.tresfratres.ff.de pac.

¶ Fraternitas quot modis sumat in iu

re no.Jo.an.in cōmento decre. Joannes de regu.z transeunti.adre.

¶ Fraus idē est q dol⁹. Nota tamē quādā differētiā in.l.iurisgentium.§.ait pretor.C.de pac.vbi vide.hic tamen fraus capit put fit legi:qñ quis facit ɔtra significatū legis:quesita palliatiōe qua videat nō agere in fraudē:legis.ff de legi.l.fraus.verbi gratia fili⁹fa.indiget pecunia:petit a me sibi mutuari.video q per hoc incide rez in senatusɔsultū Macedonianū. pecuniam non mutuo:sed frumentū vt vendat:z pecuniam habeat:ne videar incidere in Macedonianū:certe ego nihilomin⁹ incido:vt.l.sz Julian⁹.§.mutui.ff.ad Mace qz frumētū nō trado nec recipit nisi ad palliationē.patet hoc:qa frumēto nullatenus indigebat:z pecuniā habebā ad mutuādū:sz nolui mutuare ne inciderē:z tamē incido mutuādo frumētū.Nam attento aīo meo z recipientis:nō mutuo frumētū:sed pecuniaz. Et idē si trado librū vt vēdat.Idez si vir donat titio:vt titi⁹ donet vxori.l.si spōsus.in pn.ff.de dona.inter virū z vxo.qz in animo donātis est simpliciter donare vxori:nō titio:ideo facit fraudē legi.Fit autē fraus legi:quando fit cōtra significatū legi palliatione q̄sita:sed fit cōtra legem qñ fit cō tra id qd per legē significatur nulla palliatiōe q̄sita.ff.de legi.l.contra legē.Ex his pz q si bona fide mutuo filiof.frumētū:credēs ipz indigere: nō incido in macedonianū:qz nec facto nec aīo facio ɔtra ei⁹ significatū. Et hoc ēt si sic error intollerabili:qz fraus req̄rit aīz.sec⁹ si pecuniā mutuo:errās in iure:qz talis error nō excusaret:eo q factū est ɔ significatū legis:ar.l.ij.C.ad ma.patet in statuto pedagij in pōte aurelianēsi:quo cauet vt q̄libet nauis trāsiēs onerata subt⁹ pontē soluat certū quid:si habēs duas naues oneratas exonerat vnā z pōit i alia:vt soluat tm̄ p vna: certe talis nō icidit in legē:nec facit ɔ legē:nec fraudē legi:qz lex nō phibet hoc facere:z iste pōt sibi puidere de meliori suo seruādo significatū legis.Et idē est si statuto caueat q ducēs quadrigā oneratā per pontē soluat tm̄:qa potest exonerare eam vt nihil soluat:z facere trāsire p flumē:vel portare p homines:qz licite pōt seruato termino legis:sicut pōt non ducere merces p terras:ne pedagia soluat.Sed si ducem nauem vel quadrigam oneratā:z nō soluerē:vel soluerem pecunias tamen scienter inutiles:tunc facerem contra legem vel in fraudem legis.no.Jo.facit ad hoc.§.penulti.insti de adoptio.

¶ Frequēter fieri dicitur quod assidue fit.ff.de inof.test.l.nā z his.de mi.l.et si sine.Quandoq dicitur fieri frequēter qd bis fit.in auten.de defen.ciui. ad fi.z ibi no.Quandoq exponitur.i. multoties.in pe.decretaliū.§. sane. Quādoq.i.volūtarie.C.de vsur.pupil.l.j Quādoq.i.sepi⁹.xviij.q.ij.non semel habetur hec dictio extra: vt.l. non conte.quoniam frequenter.

¶ Frequentia quid operetur. vide in.l. insto.ff.de vsuca.z vnum no.p Corse. singu.suis in litera.F.incip.domin⁹ fendi.

¶ Fructus dicuntur qui supersunt deductis expensis que fiunt gratia fructuum acquirendorum z collegendorum z conseruandoruz:quod locū habet tam in bone q̄ in malefidei possessoribus z in predonibus:vt.ff. de peti.here.l.si a te. §.fruct⁹.z.l.placet.in.fi.C.de fruc z li.expen.l.j.

¶ Fructus appellatione continetur collatio bñficiorū:que dicūtur esse in bonis z fructu mense episcopalis.no. gloss.in.c.cum olim.de mai o.z obe.

¶ Fructuuz aūt aliq̄ sunt industriales: vt frumētū:vinū:oleum z similia:sz lac z lana .q̄ sine industria hoīs nō puenitūt.Alij sūt fruct⁹ naturales qui ex ipa natura pueniūt:sine magna. s.industria hoīs:vt poma:pira:ficus z hmōi.Utraq diffinitio pōt colligi ex.l.j. § fruct⁹.ff.de vsuris.de restit. spo.c.graui⁹.in gl.fi. Sunt ergo naturales fruct⁹ in quib⁹ factuz naturale pcedit factū hominis.: z ex solo

rudi vsu possumus illis vti:sed indu strialibus non sic solo vsu rudi:sed curis adhibitis:licet enim etiam na tura cooperetur:cura tamen maior reperitur non modica z perfectoria: sicut in naturalibus.vide gloss.in. l.sequitur.§.fructus.C.de vsucap.

¶ Fructus percepti dicuntur qui ali quo modo sunt a solo separati z.in horreis reconditi.

¶ Fructus percipiendi dicūtur qui im maturi sunt:quos verus dñs possi det.de his in Spe.e ti.vel fruct.z lit. expen.z Azo.in sum.C.de rei.ven Un de fructus diuersimode significat ac cessionem:vsumfructū:seu ius vtēdi fruēdi.z ius fruēdi:dēpto:vsu prio si gnificat accessionem:z hanc duplici ter.s.stricti ex eo qd ex prediis per cipit.vt nō cōprehendat fetus ani maliū:vel vsuras pecuniarū:sicut su mitur in rub.de vsu z vsufru.nam ibi fructus sumit put distinguit ab vsura z a pecudibus:qr in his etiā fructus est. l.in pecudibus.ff.de vsu.non aūt cōpre hendit partum ancille.Magis late aūt significat vt etiā comprehendat vsuras:vt.l.vsure.ff.de vsu.Itez zpen sionis prediorum.l.pdiorum.e.ti.Secū do significat vsumfructum.Nam le gato fructu fundi videtur legatus vsusfructus:quia dicit textus.vsufru ctui inest:non econtra.l.per seruum. §.si vsusfructus.ff.de vsu z ha.Ex hoc sequitur quod si legato fructu fundi: vsus adimatur:z inutile fit legatum vsusfructus:sed vtile manet in eo qd superest vsui.Et idem intelligo vsu fructu legato:vt.§.prealle.non ob stante illo text qui in fin.dicit inuti lis est ademptio:quia verum est in fructu qui superest vsui vel quando testator voluit adimere vsum lega tum quasi persone legatum:quia cuz non legauerit prout continetur in vsufructu:nulla est ademptio.

¶ Frui dicitur qui fructus percipit.

¶ Fructuarius est qui rei dñs nō est:vt in.l.vti frui.ff.si vsufru.petat.Tñ in quibusdā casibus pro dño habetur: scz in pcipiendis fructibus.ff.de vsu fruc.l.si titio.§.j.Ad hoc facit qd vsu fructuarius non sit dominus.Nam ad id quod dictum est ad cuz omnes fructus generaliter spectant secun dum placen.ff.de vsufru.l.vsufructu. prealleg.in prin z in sum.C.de vsu fruc.Et quomodo differant ab vsua rio:require.j.vsurarius.

¶ Frustra.not.Archi.de accu.c.ij.lib.vj.

¶ De F ante U.

¶ Fugitiuus est qui ea mente recedit: ne redeat ad dñm:lz postea redeat: vt.ff.de edi.edic.l.qs sit fugitiuus de hoc vide Azo.in sum.C.de ser.fug.

¶ Fuga quid operatur:vide in aut.de exhi.reis.§.si vero.z ibi no.z extra de presum.c.nullus.z ibi ponitur:z ple ne.C.de asses.l.consiliarios.

¶ Fulminare dicitur iudex iniuste:vel indeliberate sententiam proferens sine maturitate.de senten.excom.c.j. lib.vj.Non ergo leuiter dicatur ful minare:sed cōmuniter ferre senten tiam:etiam contra absentem prome re sententiam non cesset.C.de iudic. l.properandum circa medium legis.

¶ Fullones dicuntur mundatores z de albatores vestium:z earundem de coratores seu coloratores.

¶ Functio est vsus consuetus functus ab eo qui fungebatur honore aliquo aut officio.Hinc dicitur functus vita qui iam impleuit officium vite.vnde dicitur qz mutue pecunie magis fun ctionem in genere suo recipiunt per solutionē qz per speciem.i.soluendo mutuam pecuniā magis vtimur ge nere.i.remanere: qz specie.i.eodem corpore:aliter non esset mutuum vel mutuatū.s.de meū tuū:sed cōmoda tum:scz ad cōmodum vtentis datū. ff.de reb.cre.z si cert.pet.l.mutuum.

¶ Functio publica.require.ff.de publi. vec.l.j.§.hic titulus.super ver.impen datur:

¶ Funeraria actio.Require.s.actio fu neraria.

¶ Fundatur intētio p testes vel instru mēta:vel ɔfessionē:vel euidentiā fa cti:vel presumptiue.vt est glo.in ver. in fundauerit.c.fin.de do.z cōtra.

¶ Fundus est mãsio alicuius cũ accessionib⁹. Aliter diffinit. vt in.l.qsn.ff. de ver.sig. Et no. q fundus est nomẽ homogeneũ: qz quelz pars fundi dr fund⁹. Sunt eñi homogenea in qbus est idẽ predicatũ in parte qd in toto vtaqua: terra: lignũ: pannus ₇c. Alia dicunt heterogenea in quibus pars nõ capit eandẽ denominationem cũ toto: vt domus: cathedra: tunica: nauis: pons: Vñ non vz legatũ fundi: ₇ est derisorium.l legato.ff.de leg.j.nã legãdo spaciuz palme de fundo: dicetur fundum legasse. Sed ibi bo.gl. q non valet legatum generale legãdo rem: substantiaz: vel animal: quia muscam dando liberaretur.

¶ Fundus dotalis id est qui matrimonio contracto datus est sponso.

¶ Fundus quasi dotalis dicitur qui traditus est sponso nondum secuto matrimonio: pro quo etiam superiori dicto fũcit.l.j.ff de fun.do.

¶ Fundus instructus est edificatus vel cultus.

¶ Fundus ingens est terra q modo nõ auratur: lz olim fuerit fertilis: alias que modo arat: lz olim fuerit sterilis.

¶ Fundus limitroph⁹: (alias limitrophus: ₇ alias militatrophus) dicitur a trophos.i.descriptio: ₇ limite: vel milite: quasi descriptus ad vsum militum qui milites imperium custodiunt: vt.C.de fun limi l.j.₇.l.fi.accipitur.lib xj. Aliter dicitur fundus limitosus: vt ibidẽ de fun.limi₇ paulu.

¶ Fundus agonoteticus. Require Azo in sum.C.eod.tit.

¶ Fundus saltuensis est fundus in quo est saltus.C.de fun.patri.₇ sal.l.fi.lib. xj.require.j.saltus.

¶ Fundus releuatus dr q olim erat palustris: nunc aũt factus est serenus alias terren⁹.C.de fun pa l.fi.lib.xj.

¶ Funditus aduerbiũ est: ₇ qñq expo nit.i.ex toto: vt de ele.c.qz.sepe.circa fi.c.vj Qñq.i.penitus.C.de sacr.san. ecclesi.l decernimus Qñq exponit. i vsq in fundo.ff.de vsucap.l.fi. Item vide plene de hoc aduerbio p Bart. in aut.decernimus.C.de sac.san.ecc.

¶ Furtum est contractio vel contrectatio frauduleñta seu fraudulosa rei aliene mobilis corpalis q fit inuito domino cuius res fuit: animo lucrandi sez gratia rei vel possessiõis: vl' vsus: vt.ff.c.tit.l.j. Dicitur aũt furtum sm Azo.a furuo.i.nigro.eo q clam ₇ obscure ₇ plerũq de nocte fiat. ₇ dici a fraude vel a ferẽdo: vt.l.j.in princi.ff. eo.ti.₇ insti.de oblig.que ex deli.nasc. in prin ꝰ furtũ autem ₇.§ placuit.₇ prohibetur in decalogo.xiiij.q.v.penale.₇ not.xxxij.q.xij.quod in omnibus. Et no.quod pro furto nõ debet quis mori: nec mẽbrum pdere: sed fustigari: scopari: vl' aliter castigari C. de ser.fug.aut.sed nouo iure. Sed cõtra.quis suspendi debet pro.xv.solidis.§.si quinq solidos.vt in aut.de pa.te.col.x.dicit Iacob.colũbi bononiensis non seruari ꝰ preallegatum. ergo sm Salic.nõ est curãdũ. Et dicit Fulgen.qd ille.§.procedit ex consuetudine.quẽ Richar.de sal.intelligit casu singulari.s.qñ propter furtum tale.v.solidoꝝ: pax violatur. Dominus Cato dicit q qnq solidi sunt quinq aurei: quia etiã ita capitur solidus pro aureo.C.de ser.fug.l.quicũ q ibi: vel viginti solidos reddat vbi gl.dicit Talem solidum accipe q valeat vnum aureum Cuorum.lxxij.faciunt vnam libraz auri. sic institu.de pe.te.lit.§.si Iure digestoꝝ fur puniebatur extraordinarie: nec moriebat nisi famosus latro. Iure autem autenti.habet ne moriatur: nec membrum perdat vt supra auten.sed nouo iure. postea in titulo de pa.te.p quinq solidis: deinde tit.de pac.iura fir.debet legitime puniri: qd multipliciter intelligit Tandẽ iura municipalia puniũt aliter. Nã pricipes possunt statuere quod nemo moriat nisi ipsi diffposuerint: vt not.gl in. ꝰ.furtum.de pace iuramen.firmã.colum.x.que est magistra furtoꝝ. Nam quedã sunt furta domestica: nõ publice coercenda l respiciẽdũ §.furta.ff.de pen. Dicũt eniz doctores qd nullus famulꝰ pro furto in domo commisso mori de

bet. Alia sunt furta nõ domestica: et tunc fures balnearij vel saccularij fustigantur. gl. est in. l. si se. als cum te. ff. de his qui no. infa. Aliij diurni: et hi remittuntur ad iudicem. Et not. q furti emptor debet ipsum restituere sine pretio: nec potest ipsum pro pretio retinere. l. inciuilem. C. de fur. imo est modicum qd restituat: ne saltem in suspitionem furti cadat: et sic ad furcas vadat: vt ibi.

¶ Furtum conceptum est cum quis presentibus testibus apud aliquem rem furtiuam querit: et inuenit: vt inst. de obli. que ex delic. nasc. §. conceptum furtum.

¶ Furtum oblatum est cum quis rem furtiuam alicui obtulit: vt potius penes eum q penes se inueniretur: sed illa nomina nunc non sunt vsitata.

¶ Furtum prohibitum dicitur cum quis volentem rem furtiuam querere prohibuit: vt dicto ti. de oblig. que que ex deli. §. est etiam. vbi dr q he actiones furti concepti: oblati: prohibiti: et nõ exhibiti: in desuetudinem abierunt.

¶ Fur est qui clam obscure et plerunque de nocte rem alienam amouet inuito dño gratia lucrandi: subaudi sine armis: vt in auf. sed nouo iure. C. de fur. et ser. cor. et dicitur fur a furuo qd idem est qd nigrum: quia vt plurimum in obscuro furatur: vnde. Qui male agit odit lucem. de offi. deleg. consuluit.

¶ Fur manifestus dicitur q in ipso maleficio est deprehensus: vel in loco in quo commissum est furtum: vel postfurtum dum tamen cum furto deprehenditur antequam deportauerit ad locum quem destinauerat inst. eo. tit. §. manifestus.

¶ Fur nõ manifestus dicitur qui rem detulit quo destinauit tit. pall. §. sed si pertulit. vel sic dicitur qui cum re furtiua in ipso actu furandi nõ deprehenditur: sed iam deportauerat rem furtiuam in locum in quem destinauerat [illegible] nunc [illegible] postea de furto.

¶ Fur [illegible] tantumdem [illegible] sibi furatum fuit: [illegible] de dan. in. c. i. in ij. col. [illegible] causa [illegible] c in c. olim. cle [illegible] in [illegible] col. versi. [illegible] item plus di [illegible] de test. spol.

¶ Furti actio require. s. actio furti.

¶ Furti conditio: require. s. conditio.

¶ Futurum ponitur pro preterito: vt. ff. si cer. pe. l. vlti. secundum vnam lecturam. Quandoque futurum comprehendit presens et preteritum: vt. ff. de iure codicil. l. ploriana.

¶ De G ante A.

GAllicantus est in secunda hora noctis. C. de transact. l. non minorem.

¶ Ganea est amica vel amasia: et nõ potest eam scholaris inuitis sociis in hospitium ducere. l. non aliter. ff. de vsu. et habi.

¶ Gazophilatium est locus vbi charte reponuntur. extra de proba. c. j. et ibi per Ber.

¶ Gastaldus est maior dñs q habet curam exteriorem rerum episcopi.

¶ De G ante E.

¶ Gener meus est maritus filie mee: vt in. l. non facile. ff. de gra. af.

¶ Generalis abolitio. reqre. s. Abolitio et vide de hoc Azo. in sum. C. eo. ti.

¶ Gener id est consanguineus. in auf. de incest. nup. in prin.

¶ Generali sermone persona loquentis intelligitur excepta. de iureiur. petitio. vbi concor. in gl. Et intelligitur hoc regulariter: quia fallit inter dum vbi obligatio vel pactum precadit qd inducit equitatem quandam includentem etiam personam loquentis: vt si recepissem. x. a te promisissem tibi dare turrim contra oes homines: tunc teneor etiam dare contra me ex pacto. de hoc in c. de forma. xxij. q. v. quinque etiam gnali sermone nec familia loquentis intelligitur.

¶ Generalis locutio generaliter est intelligenda. ff. de off. pref. l. prefec. xix. distin c. i. ff. quod metus cau. l. metum autem §. animaduertendum. licet generale verbum nõ sit semper generaliter intelligendum. de iureiur. c ad nostram. in glo. vlti.

¶ Gnaliter dr quod imo etiam indefinite intelligendum est. de coiu. lepro. c quo

¶ Fundus est mãsio alicuius cũ acces sionb⁹. Aliter diffinit. vt in.l.qm.ff. de ver.sig. Et no. q fundus est nomẽ homogeneũ: q2 quelz pars fundi dr fund⁹. Sunt eñi homogenea in qbus est idẽ predicatũ in parte qd in toto vtaqua: terra: lignũ: pannus zc. Alia dicunt heterogenea in quibus pars nõ capit eandẽ denominationem cũ toto: vt domus: cathedra: tunica: na uis: pons: Uñ non vz legatũ fundi: z est derisorium.l legato.ff.de leg.j.nã legãdo spaciuz palme de fundo: dice retur fundum legasse. Sed ibi bo.gl. q non valet legatum generale legã do rem: substantiaz: vel animal: quia muscan dando liberaretur.

¶ Fundus dotalis id est qui matrimo nio contracto datus est sponso.

¶ Fundus quasi dotalis dicitur qui tra ditus est sponso nondum secuto ma trimonio: pro quo etiam superiori di cto fũcit.l.j.ff de fun.do.

¶ Fundus instructus est edificatus vel cultus.

¶ Fundus ingens est terra q modo nõ auratur: lz olim fuerit fertilis: alias que modo arat: lz olim fuerit sterilis.

¶ Fundus limitroph⁹: (alias limitro phus: z alias militatrophus) dicitur a trophos.i.descriptio: z limite: vel milite: quasi descriptus ad vsum mi litum qui milites imperium custo diunt: vt.C.de fun limi l.j.z.l.fi.acci pitur.lib xj. Aliter dicitur fundus li mitosus: vt ibidẽ de fun.limi z paulu.

¶ Fundus agonoteticus. Require Azo in sum.C.eod.tit.

¶ Fundus saltuensis est fundus in quo est saltus.C.de fun patri.z sal.l.fi.lib. xj.require.j.saltus.

¶ Fundus releuatus dr q olim erat pa lustris: nunc aũt factus est serenus alias terren⁹.C.de fun pa l.ff. lib.xj.

¶ Funditus aduerbiũ est: z qñq; expo nit.i.ex toto: vt de ele.c.q2.sepe.circa fi.c.vj Qñq;.i.penitus.C.de sacr.san. ecclesi.l decernimus Qñq; exponit. i vsq; in fundo.ff.de vsucap.l.fi. Item vide plene de hoc aduerbio p Bart. in aut.decernimus.C.de sac.san.ecc.

¶ Furtum est contractio vel contrecta tio fraudulẽta seu fraudulosa rei alie ne mobilis corpalis q fit inuito do mino cuius res fuit: animo lucrandi scz gratia rei vel possessiõis: vt' vsus: vt.ff.e.tit.l.j. Dicitur aũt furtum fm Azo.a furuo.i.nigro.eo q clam z ob scure z plerũq; de nocte fiat. z dicit a fraude vel a ferẽdo: vt.l.j.in princi.ff. eo.ti.z insti.de oblig.que ex deli.nas. in prin § furtũ autem z.§.placuit.z pbibetur in decalogo.xiiij.q.v.pe nale.z not.xxxij.q.xj.quod in omni bus. Et no.quod p furto nõ debet quis mori: nec mẽbrum pdere: sed fu stigari: scopari: vl' aliter castigari C. de ser.fug.aut.sed nouo iure. Sed cõ tra.quis suspendi debet pro.xv.soli dis.§.si quinq; solidos.vt in aut.de pa.te.col.x.dicit Iacob.colũbi bono niensis non seruari § preallegatum. ergo fm Salic.nõ est curãdũ. Et di cit Fulgen.qd ille.§.procedit ex con suetudine.quẽ Richar.de sal.intelli git casu singulari.s.qñ propter fur tum tale.v.solidoz: pax violatur. Do minus Cato dicit q qnq; solidi sunt quinq; aurei: quia etiã ita capitur so lidus pro aureo.C.de ser.fug.l.quicũ q ibi: vel viginti solidos reddat vbi gl.dicit Talem solidum accipe q va leat vnum aureum Quorum.lxxij.fa ciunt vnam libraz auri.sic institu.de pe.te.lit.§.fi. Iure digestoz fur punie batur extraordinarie: nec moriebat nisi famosus latro. Iure autem auten ti.habet ne moriatur: nec membrum perdat vt supra auten.sed nouo iure. postea in titulo de pa.te.p quinq; so lidis: deinde tit.de pac.iura fir.debet legitime puniri: qd multipliciter in telligit Tandẽ iura municipalia pu niũt aliter. Nã pncipes possunt sta tuere quod nemo moriat nisi ipsi dis posuerint: vt not.gl in. § .furtum.de pace iuramen.firmã.colum x.que est magistra furtoruz. Nam quedã sunt furta domestica: nõ publice coercen da l respiciẽdũ.§.furta.ff.de pen. Di cũt eniz doctores qd nullus famulus pro furto in domo commisso mori de

bet. Alia sunt furta nō domestica: et tunc fures balnearū vel saccularū fustigātur. gl. est in. l. si se. al's cum te. ff. de his qui no. infa. Alij diurni: et hi remittūtur ad iudicem. Et not. q furti emptor dz ipsuz restituere sine pcio: nec potest ipsum p pretio retinere. l. inciuilē. C. de fur. imo est modicū qd restituat: ne saltē in suspitionē furti cadat: et sic ad furcas vadat: vt ibi.

¶ Furtum cōceptuz est cū quis presentibus testib9 apud aliquē rem furtiuam querit: et inuenit: vt inst. de obli. que ex delic. nascū. G. cōceptū furtū.

¶ Furtum oblatū est cū quis rem furtiuam alicui obtulit: vt poti9 penes eū q penes se inueniretur: sed illa nomina nunc non sunt vsitata.

¶ Furtum prohibitum dicitur cū quis volentem rem furtiuā querere phibuit: vt dicto ti. de oblig. que que ex deli. G. est etiā vbi dr q he actiones furti cōcepti: oblati: phibiti: et nō exhibiti: in desuetudinem abierunt.

¶ Fur est qui claz obscure et plerūqz de nocte rem alienā amouet inuito dño gratia lucrādi: subaudi sine armis: vt in auf. sed nouo iure. C. de fur. et ser. cor. et dicitur fur a furuo qd idem est qd nigrū: q vt plurimū in obscuro furatur: vnde. Qui male agit odit lucē. de offi. deleg. consuluit.

¶ Fur manifestus dicit q in ipso maleficio est dephēsus: vel in loco in quo cōmissum est furtū: vel post furtū dū tū cum furto deprehēditur antequā deportauerit ad locū quem destinauerat insti eo. ti. G. manifestus.

¶ Fur nō manifestus dicitur qui rē detulit quo destinauerat. pall. G. sed si pertulit. vt sic dicit qui cū re furtiua in ipso actu furādi nō deprehendit: sed tūm deportauerat rem furtiuā in locum in quē destinauerat: sensibilem non coniectura, est ea de furto.

¶ Fur ... [illegible] ... sibi furatum fuit: ... dañ in c. i. in ij. col. quod metus causa. ... in c. olim. cle ... vlti. col. ver. si ... item plus dicimus de test. spol.

¶ Furti actio require. S. actio furti.

¶ Furti conditio: require. S. cōditio.

¶ Futurum ponitur pro preterito: vt. ff. si cer. pe. l. vlti. secundum vnā lecturam. Quandoqz futurum cōprehendit presens et preteritum: vt. ff. de iure codicil. l. plotiana.

¶ De G ante A.

Gallicantus est in secunda hora noctis. C. de transact. l. non minorem.

¶ Ganea est amica vel amasia: et nō potest eam scholaris inuitis sociis in hospitium ducere. l. non aliter. ff. de vsu. et habi.

¶ Gazophilatium est locus vbi charte reponuntur. extra de proba. c. j. et ibi per Ber.

¶ Gastaldus est maior dñs qui habet curam exteriorem rerum episcopi.

¶ De G ante E.

¶ Gener meus est maritus filie mee: vt in. l. non facile. ff. de gra. af.

¶ Generalis abolitio. requre. S. Abolitio et vide de hoc Azo. in sum. C. eo. ti.

¶ Gener id est cōsanguineus. in auf. de incest. nup. in prin.

¶ Generali sermone persona loquētis intelligitur excepta. de iureiur. petitio. vbi cōcor. in gl. Et intelligit hoc regulariter: qz fallit interdū vbi obligatio vel pactuz precadit qd inducit equitatē quandam includentē etiaz personā loquētis: vt si recepissem. x. a te promisissem tibi dare turrim cōtra oēs hoīes: tunc teneor etiā dare cōtra me ex pacto. de hoc in c. de for ma. xxij. q. v. qñqz etiā gñali sermone nec familia loquentis intelligitur.

¶ Generalis locutio generaliter ē intelligēda. ff. de offi. pref. l. presec. xix. di. stin c. i. ff. quod metus cau. l. metū autē G. animaduertendum. licet generale verbum nō sit semper generaliter intelligēdum. de iureiur. c. ad nostram. in glo. vlti.

¶ Gñaliter dr quod imo etiā indefinite intelligendū est. de cōiu. lepro c quo

niam.in glo. super verbo indefinita. ꝛ.xix.disti.si Romanorum.ff.de publi. l pretio.

¶ Generalia verba sunt ad ciuilem modum referenda.ff.de serui vrba.pdi. l. serui.ꝛ generalia vba accessorie apposita restringuntur ad suũ principale.l.prediis.in prin.ff.de leg.iii.

¶ Generalis allegatio quãdo sufficiat: ꝛ qñ non no.in.c.vestra. de coha.cle. nam qñq sufficit.xlii.dist.c.si qs despicit ꝛ hinc etiam.vbi alle.Io. euãgelista in epistola sua sine quota. similiter habet in.c.vestra pall' Aliter dicitur φ alibi legitur. Sed φ non sufficiat gñalis allegatio: facit cle. cõstitutionem.de elec.ꝛ.ii.q.i. in primis.insti de pe.te.lit in fi. Finaliter dicit φ sufficit generaliter allegare corã principe: quia princeps cẽsetur omnia iura habere in scrinio pectoris sui l.oĩm testõrũ.versi. sicut igit. in fi.C.de test.secus vero corã aliis vel si princeps allegat decisiua promulgãdo: tũc sufficit ei generaliter allegare.õ cau.pos c.i.de.no.ope nũ. c.i.Si autẽ allegat super verbo in iudiciũ deducto tũc specialiter debet allegare ꝛ specificare legẽ si est peregrina: qꝛ licet princeps virtualiter oĩa iura in mente habeat: non tñ formaliter: vt no.in.c.i.de constit.lib.vj. Quãdo eñ cõstat de lege: sufficit generalis allegatio: alias ẽ necessaria spãlis Debet enim sic allegari φ index reddatur clar⁹: ꝛ nihil obscurũ remaneat.xxxiii.q.i yc enim.in fi.

¶ Generalis clausula significat qõ ei⁹ significatũ pbare vl' significare probat: ꝛ tũc nõ pertinet ad expresse nominata.ff.de ver.sig.l doli.verbi gratia: testator filios instituit: ꝛ inuicẽ substituit: ꝛ post filium exheredauit que exheredatio vel clausula nõ reuertitur ad institutionẽ: imo ad substitutionẽ: vt in.l.i in fi.C. de lib.pte. vel exhere. Item ibi: pater vnã filiaꝫ instituit: ꝛ filiũ exheredauit: deinde aliũ filium substituit. exheredatio refertur ad solũ gradum institutionis: vt.l.iii.§.filius.ff.eo.titu.

¶ Genitiuus importat dñiũ. Feli.in.c. quia gu.de iud.in princi. non tamen semper importat dñiũ: ꝛ aliqñ denotat nudam detentationẽ ex cõmuni vsu loquẽdi: vt sunt isti simplices detentores depositarii: cõmodatarii et coloni qui solẽt appellare possessionem suã quã colunt. de quo vide bo. glo.in.l.ii ff.de orig.iur. adde tamẽ φ genitiuus ex propria ꝛ stricta significatione verboꝝ denotat dñiũ: ꝛ ideo genitiuus positus in statutis dꝫ intelligi.in dñio vero. Abb in.c.i.de post.pla in.vii.col vsi. vide tñ ad principale.ꝛ per Bar.in l.i.§. potestatis. ff.de pecul.ꝛ in.l.parui ff nau.cau.sta ꝛ in rub.de no.oper.nun ff.

¶ Genitalis feritas.i.a genere pueniẽs insti.si quadru pau.fe di.§.i.

¶ Genitores nostri dicũtur nostri priores maiores.in autẽti. de man.prin. §.primo.

¶ Gemme ẽm Pomponium in.l.ꝛ si nõ sunt.§.si.ff.de auro ꝛ argen.lega.sunt perlucide materie.veluti smaragdi: chrysoliti ametisti: apelli autẽ sunt contrarie nature gemmis.

¶ Genus est qõ predicatur de plurib⁹ differẽtib⁹ specie.insti.de iur na.gẽ. ꝛ ciuil.§.cõstat.versi. ꝛ plebiscitum. Et qñ iurisconsultus dat doctrinam: tũc capit genus vt logici: ꝛ ibi ponũtur exẽpla.nota.l.ii §.i.ff.si cer.pet vbi capitur species pro genere.vnde vocabulum genus nõ sumitur ipsa dictione: sed pro significato per ipsam et significant diuersimode: prout significatum ex ea sumitur ꝛ quodlibet aliud mediũ significare: declarat: verbigratia: testator legat vel qs pmittit ens substãtiam: vel rem: siue animal nullum est legatũ: vel nulla promissio.l.cũ post.§.generali.ff.de iure dot.ꝛ no.in l.legato generaliter.ff.de leg.i.ratio.qꝛ ens ꝛ substãtia significãt generalissime. Et hec dictio animal licet nõ significet ita generaliter: tamen adhuc significat multum gñaliter: ꝛ intantũ: qõ dicere totuꝫ genus cõprehendi in legato vel promissione est dicere legatũ vel pmissionem

fionem cōtinere impossibile:etiā dā do muscā:vel verũ liberaret heres vel pmissor:quod tñ nullius est vali ditatis: vnde dr:generis obligatio perire nō potest.l.in ratiōe §ȷ.ff.ad l.fal.Sed tñ si diues ruralis; diceret in testō vel donatione inter viuos: ego dono bubulco meo vnũ aīal:in telligeret de vno boue ad arādũ: vel de vno asino si hec erat qualitas pso ne cui donatur. Nā qualitas psona rum:ꝛ pcipue illarũ quibꝰ relinquit dat intellectũ verbis:ꝛ sic sumit cō munis modus intelligēdi verba pdi cta:secusin genere gnalissimo:qꝛ nō est ibi modus intelligēdi qui signi ficet aliqd vtile:ꝛ idē in alio genere subalterno:in quo nō esset moduscō munis aliqd vtile significādo:vt dicēdo lego rem corporalē vel incorpo ralē:qꝛ nihil cōprehēditur sicut nec in gnalissimo.Itez ibi:testator legat vel quis pmittit domũ in genere: et nullā habet domũ:non tenet legatũ vel pmissuz:secus si habet in primo nio.l.si domus.ff.de leg.ij.Ratio pri mi:qꝛ genꝰ ita gnaliter significat qd nō appareted qua revoluit intellige re.Ratio secundi:qꝛ de rebus ppriis quis solet disponere:ꝛ sic significatũ generis restringitur per significatũ hoc qd habet in patrimonio. Simlr si quis legat vel pmittit fundũ in ge nere:nulla est pmissio vel legatũ.l.si domus.pcalt.siue in patrimonio:sic non ſm Bar.Item ibi:testator le gat rē in genere:significat qd heres soluēdo faciat rem accipiētis.l.si do mus.§.de euictis ff.de leg.ij.Ratio: qꝛ natura legati est qd res trāsferāt in legatariũ:ꝛ efficiat sua ppria:nisi alias restringatur.Itē ibi testator le gat vnũ de seruis qui cũ eo cōmorān tur:sunt alieni:heres vnũ tradit libe ratur:nec tenet de euictione.Ratio: quia significatũ sumptũ ex hoc gene re subalterno habet instar speciei.l. in rōne § diligēter.ff ad.l.fal l.cũ de cē.§.stichũ in fi.ff.de solu. Itē ibi qs pmittit vel legat hoiez:significat qꝛ nullus certus est in obligatiōe:sz ho mo i genere:put quẽlibet respicit.l meuius.§.duobus testamētis.ibi:or dinis cōpendio.de le ij.Unñ iste stant simul:pmitto tibi hoiem:ꝛ nullũ ho minem tibi pmitto:sicut iste simul stāt:sempfuit hō(scz a tpe Adam) ꝛ nullus homo fuit semper: qꝛ nullus determinatus semp vixit.Nā dicēdo pmitto tibi hoiem dictio hoiem sup ponit confuse:tm:ꝛ dicendo nullum hoiem tibi pmitto.supponit determi nate.i.illũ ꝛ illũ:ꝛ sic de aliis nō pro mitto.Finaliter ergo genꝰ deductũ in legato vel in obligatiōe significat nil ibi esse vel esse put ipso gñe me dio vel alia quāuis significatione cō cludit.ꝛ genere deductio i obligatio ne vel legato:electio est eiꝰ cui dat.

¶ Gerontocomium locus est vbi hi qui ob senectutē vires amiserũt:alunt ꝛ curant.de quo meminit impator i.l. illud.§.j.ꝛ ibi gl.C.de sacrosan.eccl.

¶ Gens ꝛ populus idē sunt: ꝛ ideo quot faciũt populũ:tot faciũt gentē.Loēs populi.de iust.ꝛ iur.ꝛ instī.de iur na. gen.ꝛ ciui.§.oēs populi.r.aũt faciũt populum:vt est gl.in.§.j.de ele.vide Bar.in.l.pe §.in decurionibus.ff.qd quisq; iur.ꝛ in.l pretor.ff.vi bo.rap.

¶ Gerundiũ sumitur pro eo qd per hāc dictiōē significat:ꝛ significat editio nem:declarationē:modũ vel qd suuz significatũ vel aliud aliũde sumptũ significare pbat vbi gratia:duo sũt instituti:ꝛ vnus alteri substitutus:si vnus repudiat partē suā:adeũdo par tē alterius deficiētis:ex substitutiōe pars per ipsum repudiata sibi qrit: hoc gerundiũ adeũde exponit cōdi tionaliter.f.si adierit.l.si tu ex parte ꝛ ibi no.ff.de acq.vl amit.her Itē ibi vim facit qui possidentē nō pmittit vti arbitrio suo:siue edificando:siue arādo:vl ferēdo:vel quicqd aliud in faciēdo.l.viz facit ff.de vi ꝛ vir.signi ficat declarationē illoꝝ vboꝝ:ꝛ non pōt significare cōditionē: qꝛ refert ad verbũ pñtis tēporis qd est facit. Nec est ibi aliqua dispositioq potest suspēdi p hec gerũdia edificādo:arā do ꝛc.Sed ibi lego.ad monumētum

faciendum: significat modum. l. quibus diebus. §. si. ff. cōdi. 𝔷 demon. Et differentiā inter cōditionem et modum vide gl. ij. c. verū. de condi. app. vnde. Scito q3 vt modus est: si condi tio: q3 causa. Jtē ibi: lego pro docēdo talē discipulū: significat ꝯditionē: q3 moris est prius docere quā salariuz solui. l. nec semel. ff. quādo di. le. ced.

¶ De G ante J.

¶ Giffare. i. signa rebus a se vel ab alio possessis imponere. not. l. j. 𝔷 ibi gl. C. nemini licere sine iu. auto. si. reb. 𝔷c.

¶ Gynecīarū sunt qui pannos imperiales texunt inserendo serichū 𝔷 aurum.

¶ Gynecium est locus vbi hec fiūt: 𝔷 dicitur a gynos quod est nudum: quia nuds panno vestitur aurum: vt. C. de muri. 𝔷 gyne. lib. xj.

¶ De G ante L.

¶ Glandis nomine omnes fructus continentur. ff. de glan. legen. l. vnica.

¶ Gleba est quedam species terre: gñaliter tñ sumitur pro solo vel terra cultura. Require. s. ascriptitius glebe.

¶ Glos dicitur vxor fratris. l. non facile. §. affinitatis. ff. de gradibus.

¶ De G ante N.

¶ Gnarus. i. sapiens vel pudidus: cui opponitur ignar⁹ qd inde venit. i. insipiēs.

¶ Goliardi id est busones. ioculatores ijdem sunt.

¶ De G ante R.

¶ Gradus secundum Gof. 𝔷 Hosti. in sum. de consanc. 𝔷 af. est quedā habitudo siue distantia personarum adinuicem consauguinitate 𝔷 affinitate sibi coniunctarum: facta collatione ad communem parentem: vel est vnius persone distantia ad aliam in linea consanguinitatis: vt. l. j. cū seq. §. j. vsq3 ad affinitatis. 𝔷 l. non facile. eo. tit. ff. quia diuersimode contingit diuersos esse gradus: vt patet in toto tit. preall. 𝔷 in. §. affinitatis. in. l. non facile. preallег.

¶ Graphia. i. scriptura. glos. in. l. si quis. de decu. lib. x. C.

¶ Gratia apostolica perfecta dicit qñ super eam cōfecte sunt litere: 𝔷 ante literas habetur canonicus titulus Romanus consil. cccclvj.

¶ Gratia duplex est: operās 𝔷 cooperās vt est gl. in verbo cooperante gratia clem. j. de magi. Et gratia est habit⁹ qui fundatur in volūtate in essentia anime. glo. in cle. j. de sum tri.

¶ Granaria sunt loca in qb⁹ grana seu fructus cōponuntur. sic accipitur. ff. de act emp in. l. granaria.

¶ Grangia habetur in c. fi. de censi.

¶ Grauis habetur de testibus. c. licet ex quadam. in glo. iiij.

¶ Graues persone dicūtur que nō sunt leues: puta hō bone fame 𝔷 opiniōis 𝔷 antiquus hō. gl. in. c. lz ex quadam. in verbo graues. de testi. quā gl. dicit ibidē Abbas facere ad statuta q̄ in multis casib⁹ reqrūt hoīes graues.

¶ Grauamē est mediata causa appellationis. c. ois oppressus. ij. q. vj. c. ad nostrā. 𝔷. c. suggestū. de appel. Abbas in c. super eo. lib. vj. eo. ti.

¶ Grassatores idē sunt quod dietarij. de huius dictionis expositione vide qd no. ff. de pe. l. capitaliū. §. grassatores. Require. s. dictarij.

¶ Grassarij dicitur latrocinari vl crudeliter agere. Jnde grassor grassaris i. nitor ad malum. insti. in glo. de suc. tuto. §. nouissime.

¶ Gratianus est nomē ppriū illius qui cōposuit decretū: 𝔷 fuit ab eo editum anno dñi M. clj. vt. ij q. vj. §. forma.

¶ Grandeuus dr annoꝝ. xxix. vel. xxx. q3 hec etas virilis est vt no. lxxvij dist. quicūq3 per. c. eps. eadē di. Qñq3 dr grandeuus i senex. j. Reg. iiij.

¶ Grex est collectio pluriū animalium s. decem ouium vel quinq3 porcoꝝ: vt no insti de re. diui. §. sed si gregis. require. s. congratio.

¶ De G ante U.

¶ Guidagia dñr q̄ danē alicui p ductu vel ꝯductu p terra alicui⁹ vt securi⁹ vadat. Sed gabelle danē de ꝯctibus

vt de emptione ꝑ emptorē.Et tangit Bal.in rub C.de reb.cred.ꝛ est casus in.l.oꝫ in fi.ff de edil.edic.ꝛ pñt abra di vel deleri de ciuitate.tex.est ꝛ nō alibi in.l.eorum.ff.de pen. statuitur cōiter per Italiā ꝙ de quolꝫ ꝯtu dꝫ solui gabella.Sed pone:duo forēses cōtrahūt Senis:an debeant soluere gabellam scdm statutum vt contrahunt?Regula est ꝙ nō:qꝛ statutum nō ligat forenses qꝛ extra territoriū ius dicenti ꝛc.c.vt animarum.de cō stit.lib.vj.cuꝫ a nobis de sent.excom. l.fi.ff.de iurisd.om.iud.Sed contrarium est verum secundum Bald.l.j. de contrahen.emp.rōnem allegat:qꝛ gabella venit in cōtinentia contractus ergo sicut rōne contractus pñt cōueniri in loco vbi cōtraxerunt:ita ad id qd in contractu deuenit.l.heres absens.ff.de iud.ꝛ ita consequenter ad gabellam ꝛ hypothecam.glo. singularis in aut.vt diffe.iudi §.hoc considerantes.in verbo hypothecā. colum.ix.ꝛ.in.l.ij ad fin.ff.mand. Et dicit Ludoui.de Ro.in singularibus suis.ꝙ didicit ea a Bald.

¶ Guardia feuda sunt que constituuntur aliquibus propter custodiam rei domini constituentis.

¶ Guardio dr ille cui talis custodia est cōmissa:vel dr guardian⁹ ꝗ est supior inter frēs minores custodiēs ꝯuētū.

¶ Guarentare.i.defendere.in vsi.feu.de le.corra.c. sunt pares.

¶ Gula est mater luxurie:quia venter ꝛ genitalia sunt vicina.c.cum autem xliiij.dist.ꝛ.c nihil.de conse.dist.vj.

¶ De H ante A.

Habere significat diuersimode ꝑut suū ꝓprium significatum vel signa:vꝫ:vel aliud qd vis mediū significare declarat.v.g.Res tua est penes me:ꝛ promittis mihi stipulanti eandeꝫ habere licere significat ꝙ dominium istius rei transfertur in me.l.stipulatio.§.habere.ff.de verbo.ob.l.ꝛ sic rei possesse sine traditione dominium queritur possidenti § interdum.institu.de re.di.Item ibi:res tua non est penes me:promittis habere licere:significat ꝙ dñiū trāsferre ꝑ traditionē.l.in traditionib⁹.C.de pac.Itē ibi ꝓmittis rē alienā habere licere ꝑseuerante aliena: nulla est stipulatio l stipulatio.§.ꝗsitū.ff.e.ti.qꝛ in re re aliena ꝓmissio nō pōt cōstituere ius dñij.Si aūt efficiatur ꝓmissoris:vꝫ stipulatio:vt ibidē: quia nec pōt facere vel cōstituere ius dñij.Itē ibi vendo tibi rē alienam:ꝛ ꝓmitto tibi habere licere significat habere iure possessiōis.l.habere.ff.de v̄ signi.ꝛ hoc natura ꝯtract⁹ emptionis de cuius natura est ꝙ sufficit rē tradere quando res aliena est vendita.l.ex empto.ff de act.empt.

¶ Habere actionem est minus quam habere rem:ꝛ hoc est quod dicitur. Melius est pignori incumbere q̄ in personā agere.ff de re iudi.l.minus.

¶ Habere:tenere:possidere:qñ hec tria verba ponunē in aliquo instrō sic debēt exponi scꝫ ꝙ recipiēs habeat de iure:teneat naturalr ꝛ defctō:possideat ciuiliter ꝛ de iure:qꝛ ciuilis possessio est cā querendi dñium:lꝫ aliqñ possessio sit tm̄ naturalis:non ciuilis:vt illa quam habet vasallus.

¶ Habitarē quis dicitur in loco vbi hꝫ familiam:licet ipse non sit presens Fel.in.c.quoniam in princ.de offic. ord.versicu.dicitur autem habitare.

¶ Habitatio est seruit⁹ ꝑsonalis habitando cōsistēs:ꝛ cōstituitur in domo aliena:vt:no.ff.de vsu ꝛ ha.l.j.in gl.cū pactionib⁹ ꝛ stipulationib⁹:vt.ff.de vsufru.iūcta.l.j.ff de vsu ꝛ ha.vel in vltima volū.differt tm̄ ab vsu ꝛ vsufr. qꝛ illa iura amittunē nō vtēdo vel capitis diminutione:vt ff.si vsufruct⁹. l.pe.§.sicut.habitatio aūt nō nisi morte finit:vt.l.si habitare.ff.de vsu ꝛ habi.Itē pōt inhabitator alijs vendere vel locare ius qd hꝫ:vt.l.qd antiquitus.C.de vsufruct.sicut ꝛ fructuarius ꝛ non vsurarius:vt.ff.de vsu ꝛ habi.l.sed neqꝫ.vide super hoc Azon in sum.C.de vsu ꝛ habi.

¶ Habit⁹ qualis est quē qs gestat:talis ꝑsumitē.tex.ꝛ ibi Abb.in.c si vo.ij.de sen.excō.ꝛ.c.in audientia.e.ti.facit ad

hoc.c. iudex laicus.eod.titu.lib.vj.z in.c.ex parte.de priuileg.lib.vi.z.l.itē apud labeonem. §.si quis virgines. ff.de iniur.

¶Hac quandoq́ denotat non exclusionem:sed inclusionē:vt in.c.ego eniz episcopus.de iureiur.z sic sumitur in iuramenti 3 dicendo.Ab hac hora.significat enim presens tempus cum futuro.de hoc per Ioan.and.in.c.j.de ordi.ab episc.qui resig.episco.

¶Harene sunt loca vbi foditur harena l.fed z hi.ff.de publi.

¶Hastari dicuntur qui rem proponunt venalem hasta supposita:z dicuntur a nomine hasta:quod idē est φ venditio vt not.C.de fid.instru.z de iure haste fisca in rub.lib x.

¶Hastari est rem proponi venalem hasta supposita:ita enim olim fuit consuetudo.

¶Haustus est ius hauriendi aquam de puteo vicini cui eo inuito iure seruitutis ascribitur.

¶De h ante E.

¶Hereditas est successio in vniuersuz ius quod defunctus habuit:vt.ff.de verbo.sig l.nihil aliud est hereditas. z.l.honorum.eo titu.

¶Hereditas adita est illa de qua heres se intromisit autoritate ꝑtoris:imo autoritas pretoris nō est necessaria: sed sola volūtas sufficit:vt instit de heredū qua.z dif §.itē extraneus.secus in petitione bonoꝝ possessionis: vt ibi no.z de aditione z repudiatiōe hereditatis no in.l.q̄ se patris.C vñ li.vbi dñs Cato sac⁹ sic ꝯcludit.Aut debēs succedere ꝓtulit verba presentis temporis indicatiui modi aut futuri tpis.Si pñtis tpis:aut fine in finitiuo aut cū infinitiuo:si sine:aut affirmatiue:vt adeo:z inducit aditionē hereditatis:z repudiatio inducit repudiationem.Aut negatiue.s.non adeo:nō sum heres:z ꝑm gl.z Salic. nō inducit repudiatio nisi interrogatio ꝓcesserit:vel termin⁹ ꝓfixus fit: tunc eñ inducitur.Si cū infinitiuo etiā affirmatiue:scz volo adire:volo esse heres:z inducitur aditio.Aut negatiue:z tūc aut volūtas preponitur negotiationi:vt volo nō esse heres:z inducit repudiatio.Si v̄o si dicit:nolo ampli⁹:nolo vnq̄ adire:ꝑponendo negationē voluntati:adiunctis tali⁹ aduerbiis tpis:inducit repudiatio.Sec⁹ si dicat nolo nūc adire hereditatē.nā si non inducit:qz intelligitur ꝑm naturā aduerbii.De his est glo.in.l.ii §.obseruari.C de iura. cal l.plurimū.ff.de acquirē.here l.p hereditate.§.j.z.l.i.e.ti.gl.in.l.si eā.C. qui accu.nō pos.Aut nullum aduerbium.s.nolo adire:tunc si terminus est prefixus inducitur repudiatio.l. omne:z.ff.ad treb.Si non est prefix⁹: tunc tantum cadit coniectura tiōis: vel ꝑsumptio propter mētis ambiguitatem:vt vsq́ ad annum possit deliberare.Si futuri temporis aut negatiua:vt non adibo:z est repudiatio:quia substantia aditionis negat extūc:ꝫ ut alias z semper in secula seculorum.Aut affirmatiua:vt adibo. z nō inducitur aditio de presenti ꝑm Cato.non obstante quod videt quod statim adeat:eo φ contrarioꝝ eadez est disciplina.ff.de procu.l pꝑoni⁹. §.si stipuler.nā z adibo:z nō adibo: non sunt opposita vel cōtraria:qz nō adibo:negat totū tps:sed adibo:solū tempus futurū dicit:z excludit presens:z sic est plus in negatione φ in affirmatione:z est dare mediū inter ista Hec Cato.Idem ad ꝓbandum hereditatis aditionē post longā distinctionē cōclusit quandaz notabilem doctrinā in ista singulari q̄stione.Pone:Ego contra heredem debitoris mei:ipse negat se heredē:corā iudice cōuinco eū habere anulum signatoriū defuncti:ille vidēs se depre hēsuz:dicit furat⁹ sum anulū de manibus dñi dū esset in agone.Querit an sit cōuict⁹ vt heres:vel an debeat puniri vt fur?Cato r̄ndet.Si ille erat su⁹ heres.s.filius zc.tūc ꝯuictus est heres.Si erat extrane⁹:tunc vt fur. l.si seruū.§.ꝑtor.z.l.si extraneū ff.de acq̄rend.hered.Ratio:quia ipso iure fili⁹ est heres:sed extraneus non an

tes adeat hereditatem.

¶ Hereditaria actio. Require supra actio hereditaria.

¶ Hereditas decurionum: naviculariorum: cohortalium: militum: et fabricensium: secundum Azo. in sum. C. eodem ti. in rub. et l. vl. dicitur in qua quoddam speciale ius observatur: de quo notatur ibidem.

¶ Heres est ille qui succedit in universum ius defuncti. l. cum heres. ff. de di. et tem. prescript. vel est dominus hereditatis: qui fit aditione in voluntariis. § fi. inst. de here. qua. et diffe. sed in necessariis defertur ipso iure hereditas.

¶ Heredem instituere est aliquem post mortem suam loco sui in omnibus bonis dominum constituere. Nam dicitur heres ab herus. i. dominus sibi enim succedunt universa bona defuncti: et ad eum commoda et incommoda hereditaria redeunt. Et possunt institui heredes generaliter omnes et accipere quicquid a testatore eis relinquitur: sive sint filii: sive extranei: sive liberi: sive servi testatoris vel alieni: sive patresfamilias sive impuberes: sive persona privata: sive ecclesia: sive universitas: his exceptis qui non possunt institui heredes: scilicet deportatus pro delicto in insulam: si ne banitus perpetuo: damnatus in metallum fodiendum. C. de here. inst. l. i. collegium illicitum non approbatum: vt. l. collegium ti. alle. Incestuosus natus ex damnato coitu. i. spurius. Testatoris servus accusatus de adulterio cum domina sua cum misso: ab illa domina institui non potest. Hereticus: apostata: mulier quolibet ad secundas nuptias intra tempus luctus. i. in annum post mortem primi viri: vt. C. de se cun. nup. l. i. et hoc de iure civili. Qui sciente contraxit cum aliqua muliere ignorante secundas nuptias esse illicitas: non potest ad illa institui etc. et sunt diversi heredes. Nam heredes alii sui et necessarii: alii necessarii tantum: alii voluntarii: alii legitimi: alii legatarii: alii testamentarii: alii fideicommissarii.

¶ Heres ab intestato est ille qui succedit in ius defuncti sine omni testamento: vt insti. de here. que ab intesta. defe.

¶ Heres fideicommissarius est cui ex fideicommisso relicta est hereditas data illi cui testator disposuit: dicendo sic. Fidei tue committo vt hoc des illi. Et no. quod illa sunt disparata: sed forte pro tanto dicitur heres fideicommissarius quia fideicom. loco heredis habetur: vt insti. de fideic. here. § restituta. vt quo directe et immediate ex testamento nihil capere potest: qualis est spurius talem capiat ex fideic. Sed ipse vere non est heres: cum sit rogatus a testatore hereditatem adire et postea restituere: licet restitutione facta post semper heres maneat: vt. d. § restituta. Duo ergo heredes insolidum esse non possunt: vt. ff. commo. l. si. et. l. si vt cert. § si duobus. sed aliud dicit Ardiung quod ille cui testator dari vel restitui hereditatem disposuit vt mani esse colligitur ex. § sed etiam. id insti. de fideic. here. licet verba ibi posita videantur innuere oppositum: s. sufficiantur.

¶ Heres legatarius est qui legatum accepit: vel cui legatum factum est: vt. l. quoties. ff. de hered. inst.

¶ Heres legitimus est qui ex lege xii. tab. aut ex iuris constitutione et sine testamento succedit defuncto: vt sunt agnati et primi. inst. de legi. ag. suc. in princ.

¶ Heres necessarius est servus heres institutus in testamentum domini sui ab eo qui facultates suas habet suspectas ne possit ex ipsis satisfieri creditoribus quibus est obligatus adeo quod non credit alienum hereditatem suam adire: si heredem eum instituerit: et servus hoc facto: ideo necessarius dicitur heres: quia sive velit sive nolit cogitur suam hereditatem adire: vt satisfaciat creditoribus: vt inst. de here. quali. et diffe. § i. et hoc verum nisi illi servo debeatur fideicommissaria libertas. l. is qui solvendo. ff. de here. inst. aut hoc eo non faciente. s. non adeunte hereditatem eius nomine potius quam domini defuncti res hereditarie vendantur: nec defunctus contumelia quadam vel iniuria afficiatur: dicendo quod res eius venderentur.

¶ Heres suus dicitur filius qui est in potestate patris in tempore mortis ipsius patris.

¶ Heres domesticus dicitur qui est in potestate morientis tempore mortis dum eum alius non precedat

dit. Filio enim superstite: & in potestate patris existente: nepos ex eo q in potestate aui est: suus heres non est. instit. de here. qual. & dif. §. sui.

¶ Heres substitut⁹ dr qui alii heredi instituto substituitur: verbi gratia: si testator ita dicat. Ille heres esto: q si non velit vel nō possit esse heres: iste esto ei substitut⁹ & hoc siue secūdo siue tertio vel quarto loco: alioin loco instituto deficiente substituat. Nam secundus dr omnis qui post primum sequitur: etiam si dicimus sit. ff. de vul. substi. in princ. prout no. Host. in sum. de testa. § quid si sit per fectus. vbi dicitur institutio.

¶ Heredes sui & legitimi fz Azo. ti. de suis & legitimis heredib⁹ appellant q in ptāte morietis fuerūt: vt fili⁹ filia: nepos neptis: ex nepote nat⁹ ex filio pronatus pronata: seu pronepos proneptis: legitimi & naturales: vel etiam legitimi tantum: vt adoptiui.

¶ Heredes testamentarii dicuntur qui ex testamento heredes scripti sunt.

¶ Heredes tutoris licet nō sint tutores tenētur tamē in quibusdā quasi tutores inchoationis scilicet per defe tum omissum: vt. ff. de here. instit. l. i.

¶ Hereditas sumitur loco bonorū qā dr in cōtractu inter viuos: vt si quis dicat: dono tibi hereditatē meā. not. Bar. in. l. qñq̄. §. si seruum. ff. de le. j. Itē hereditas venit appellatione rerum: nam si bona relinquuntur sub appellatione rerum continetur tota hereditas. no. Bar. in. l. licet. C. de pa.

¶ Herisco. i. diuido: inde dr familie erciscūde. i. iudiciū hereditatis diuidēde. Requre. s. actio familie erciscūde.

¶ Heremita dr psona ecclesiastica. gl. a doc. in. l. ij. ff. de in ius vo. doc. & gl. in. c. q vere. xvj. q. i. Pator. in. c. monasteriū. de elec. dicit q non gaudet priuilegio ecclesiastico respectu persone vel fori. & vide eundem Ab. in. c. ij. plene. numero. iij. de foro compe. & glo. in. c. nulla ratione. xciij. dist.

¶ Imo vero eremita scribendum est sine h: significat q proprie eremi hoc est deserti habitatorem: eremus eniz desertum interpretatur.

¶ Heresiarcha est qui falsaz de fide oppinionem gignit: vel primo inuenit: sicut Arri⁹. Wiclef. & alii consimiles.

¶ Heresis grece ab electiōe dicitur: eo q quicunq̄ vnam opinionem hereticam vel disciplinam sibi elegerit puta eam esse meliorem: vt. xxiiij. q. iij. heresis. alias dicitur quasi diuisio.

¶ Heretic⁹ dr errans in fide. vnde quicūq̄ in fide dubitauerit friuola adhesiōe: heretic⁹ censet: vt in. c. j. de hereticis. Etiā p heretico habet q sciēter hereticū nō reuocat: fit eo ti. c. ij. Et fm Aug. dr qui certam opinionē nouaz & peruersaz gignit vel sequit gratia alicui⁹ tpalis cōmodi vel alicuius glorie principatus. Dicitur gignit vt aliquis heresiarcha: vt Arri⁹: Sabelli⁹ &c. Dicitur & sequit: qui errorez illum imitatur: put hec legitur. xxiij. q. iij. heretic⁹. Dicit heretic⁹ qui puertit sacramēta ecclesie: sicut simoniac⁹. j. q. j. eos. itē sacre scripture puersus intellector. xxiiij. q. iij. heresis: vbi dr. Quicūq̄ scripturam aliter intelligit q sensus spūssancti flagitat: a quo scripta estiz ab ecclia nō recesserit: tñ heretic⁹ appellari pōt &c. Itez ois excōicat⁹. iiij. q. j. quod autem. Item romane ecclesie public⁹ iniuriator. xij. dist. omnis. Item qui alter sentit de articulis fidei q romana ecclesia. xxiiij. q. j. hec est fides.

¶ Heretic⁹ est priuat⁹ oībus iurib⁹ & bonis: & est excōicatus: vt in. c. excōicam⁹. de here. Pa. in. c. cū nō liceat. in. ij. col. ver. & hec est rō. de prescrip.

¶ Hermaphrodit⁹. Reqre sub lra. E.

¶ Herus vel heros grece idem est qd dominus latine.

¶ De h ante I.

¶ Hic: hec: hoc: an & qñ sint demōstratiua. Bar. in. l. j. in prima oppo. de oper. no. nūtia. & in prima constitutione. C. & in. l. meut⁹. §. duob⁹. ff. de lega. ij. & plene de istis. in. l. i. §. huius studii. ff. de iusti. & iur. Alex. & Iac. & Bar. in. l. j. versi. item oppo. ff. de pecu. Quando q faciunt simplicem relationem vel demonstrationem. xvj. dist. c. j.

¶ Hymnus. angelicus est gloria i excel
sis.de celeb.mis.c.consiliū.ꝛ de elec.
quod sicut..
¶ Hircosus dicitur cui os olet:vt.l.qui
clauum.§.is cui.ff.de edi.edi.

¶ De h ante O.

¶ Hodie.hec dictio nō īportat dilatio
nem.l.liber homo §.j.ff.de ver.obli.
ꝛ.l.pretor.§.preterea.ꝛ.§.posse.ff.de
iniur.ꝛ facit dispositionem presentē
vi idem notatur.
¶ Homagium est idē quod.fidelitas.ta
men Spec eo.tit.in li.de feu.ponit il
lam differētiam ꝙ homagiū est de
his que ad temporalia pertinēt: et
ideo pro spiritualibus indignū ē vt
quis homagiū facere cōpellat.Fidē
litas tamē pro spiritualibus īpresta
tur:qꝛ plati bene prestant fidelitatē
vt in.c.antiqua.de priuili.vel sic pōt
descri. Homagiū est q̄dam astrictio
seruitutis liberi hominis facta dño p
pactionem vel petitionem siue stipu
lationē:pmittēte libero homine dño
suo fidelitatē:a cōstituēte se hominē
vel vasallum suum.Et sic in aliquib⁹
partib⁹ hoc modō ille q̄ facit homa
gium corā domino suo:flectit genua
sua tehendo manus suas coniūctas
simpliciter iter manus domini iusiu
rādū de fidelitate prestās.ꝛ mutuo-
se in signū fidelitatis osculant:cui⁹
forma ponitur in lib.feu.de no.fi.for.
c.est ꝛ alia.scilicet post rub.illā desc̄a
fi.Ad idē facit de iureiur. c.ego epi.
ꝛ.lxiiij.dist.cū duo. Et Host. ponit eā
in sum.de feud.§.quid si fidelitas : ꝛ
qualiter sit facienda.Ex dictis homa
giū describi potest ſʒ formam:est q̄n
aliquis flexis genibus iunctis mani
bus in manus dñi positis aliquid p
mittit:qd̄ p spiritibus fieri nō d̄bet.
de quo de act.veniēs.de simo.ex dili
genti.de exces.prale.graue.de re iudi
ca.c.fina.
¶ Est autem homagium multiplex ſm
Spe.vbi.ſ.quoddā est legiū:quoddā
est nō legiū:quoddā edictale:quon-
dam decretale ꝛc.de quibus infra.

¶ Homagium decretale est. Nā heres
hominis mei qui illo feudo ex cōsue
tudine posset infeudari.ꝛ per.ꝯn̄s in
humagiū succedere:debet intra cer
tū tēpus me in dominū agnoscere:ꝛ
fidelitatē mihi p̄stare ꝛ ego teneor
eū ratione talis feudi in hominē re-
cipere:ꝛ i recipiendo videor sibi ius
feudi decernere:ꝓpter quod dici po-
test homagium decretale:sic etiam
bonorū possessio decretalis: ꝛ ꝙ ius
mihi tribuit sicut ꝛ talis bonoꝝ pos
sessio.l.si nul⁹ sit primior.Et ideo in
curia Frācie semꝑ recipiunt fide-
litates ꝛ homagia alteri⁹ saluo iure:
Quod autē in italia ꝛ alibi vocatur
vasalliciū:in Francia vocat homa-
gium ꝛc.etiā dicitur homagium .c.
veritatis.de iureiur. Differunt ta-
men:quia homagium est quando iu
rat alicui fidelitas noīe excepto sed
vasallitiū superiore excepto:scilicet
impatore.De hoc optima glo.in ver
bo homo ꝗ ligi⁹.cle pastoralis.de re
iudi.vbi etiam dicit quod quis non
pōt esse ligi⁹ duorum:sed bene ligi⁹
vnius:ꝛ vasallus alterius:vel vasall⁹
pluriū:ꝛ sic homagiū potest dici ho-
minis ligium.
¶ Homagium edictalē est sicut bonorū
possessio edictalis.Unde ſm Specu.
ibidē homagiū edictale siue heredi
tariū est qd̄ q̄s hʒ eo ipso ꝙ ē heres:
nā eo ipso ꝙ adit hereditatem hoīs
mei:psonā ei⁹ representat:ꝛ vr̄ hoīs
homagiū subiisse:ꝛ tale hōagiū pōt
finiri tpe:si dño placebit:qꝛ:si dño nō
placet:nō finiret etiā si vasallus vel
let bonis feudalib⁹ cedere.imo age
ret cōtra ipsum vt eū in dn̄m agnosce
ret:ꝛ hoc ex cōtumelia sua.vn̄ puni
ri debet ne iniust⁹ cōsequat imunita
tem : quod esse nō debet.p quo.ff.de
nego.gest.l.siue hereditaria.Et ideo
possuʒ eū cogere vt subeat homagiū
decretale:ꝛ etiā ꝙ pl⁹ tribuat ei in
effectu q̄ edictale
¶ Homagiū legiū est ſʒ Spe.ibidē: qd̄
fit ipatori vł regi nulli⁹ alteri⁹ fideli
tate salua.illd̄ aūt qd̄ fit aliis:n̄ d̄r le-
giū:q̄nt vł iurat salua impatoria:vł

regia fidelitate. multi eñi putãt hõa giũ legiũ et qñ vasall⁹ mittit man⁹ suas inter man⁹ dñi: z sibi homagiũ facit z fidelitatẽ pmittit: z ab eo ad osculũ recipitur. qđ non est verũ vt etiã ibidẽ dicit Spec. sed vt ipe dicit tñc aliũ ponũt ꝙ duplex ẽ homagiũ: homagiũ legũ: in quo nullus recipit quãtũ ad verba: sed quãtum ad mẽtẽ. Et aliqui qui supremã z generalẽ habẽt autoritatẽ z iurisditionẽ: puta imperator vel rex intelliguntur excepti zc. Itẽ vbi ponitur legiũ supra: z infra: habẽt aliqui legum. homagiũ nõ legium est quando aliquid excipit: puta: facio tibi homagiũ excepta fidelitate ad quã domino meo tali legio teneor: vel saluo ꝙ possum cũ voluero dominuz legiũ mihi ɔstituere: vel saluo ꝙ nolo tibi contra talẽ iurare. Sꝫ dictũ primũ est verius sꝫ Spec. licet hoc vltimo designatũ cõmnunis vsus approbet. Et sꝫ vltimũ modũ sequitur per totũ: z illo vtitur Spec. de homagio legio: vide supra feudum legium.

¶Homo legi⁹ ligius sꝫ Spe ibidẽ dicitur quasi suo dño ligat⁹: vel quasi legalitatẽ ɔtinẽs. Unũ rex Sicilie est homo ligi⁹ ramani iudicis: vt cle. pastoralis. de re iud. ꝑalleg. post mediũ in ⁋. rursus. vbi glo. no. Et ois homo ligius est vasallus: z non econtra.

¶Homo est nobilissima oim creaturaz. ff. vt. ff. d edi. edic. l. iustiniane. Abbas post Jo. and. in. c. si qs. de fur. numero iii. vbi dicit. In eo attẽdit reuerẽtia diuine pulchritudinis. l. si qs i metallũ. C. de pe. z. c. ad audiẽtiã. de cri fal.

¶Homicidiũ dicitur hois occisio ab homine facta: z dr quasi hois cediũ ab homo: z cedo: sm Gof. in sum eo. ti. z Host. z Jo. an. z Spec. z est duplex. s. volũtariũ: z casuale. Unũ casuale nou est imputãdum quo ad ordinem suceptionẽ z omnes casus nõ preuidit: z operaz reilicite dedit. c. quidã. c. Joannes. c. sicut eodem titu. Etiã cõmittitur homicidium facto: ɔsilio: precepto: z dfensione. c. sicut. eodẽ ti. vbi glo. no. z homicidiũ causam dñs: homicida pari pena sunt feriẽdi. eo. tit. suscepimus. z. c. tua nos. Ille enĩ est homicida qui cõsiliũ prebet: z q fratrẽ odit vel ei detrahit. de pe. di. j. periculose. z. c. homicidiorũ. Fit etiã homicidiuz spirituale ex quadã iuris fictiõe spũaliter octo modis. Primo p fratrũ detractores eos odiẽtes iniquitatẽ oppssionẽ: z iniustitiã faciẽtes: fratrib⁹ male psuadẽtes zc. z. c. homicidiorũ ꝑalleg. c. ois iniqtas. z. c. noli. ea. dist. Et gñaliter iniquus mot⁹ ad nocẽdũ fratri in homicidiũ gñe deputatur. Itẽ homicida cẽset q tpe necessitatis pximis alimẽta negat. lxxxvj. di. pasce. Corporale hõicidiũ ẽ hois p emptio corporalr. Et fit duplr. s. lingua: z facto. lingua triplr. pcepto: ɔsilio: z defensione. l. di. si qs viduã. z. c. periculose. preal. Facto q̃druplr iustitia: necessitate casu: z voluntate.

¶Honestus dr q nihil hꝫ turpitudinis sm Isido. ii. Ety. z dr honoris status: z de illa honestate vide Gof. Host. et Spe in rub de vita z hone. cleri.

¶Honestas iustitie publice. i. constitutiones ecclesie sacre pter publicã honestatẽ. Judicauit eñi ecclesia ee honestũ vt nunꝙ consanguine⁹ duceret spõsam cõsanguinei sui viui vel mortui: secundum Archi. de spõsa. c. j. de hac honestate vide in. c. ad audientiam. z. c. sponsam. de spon. z matri. vbi per docto.

¶Honestas magis ɔsideratur ꝙ rei veritas matrimonio cõtrahẽdo pano, in. c. iuuenis. in. ii. no de sponsa.

¶Honoraria dicunt premia legator. seu aduocator. l. j. ⁋. in honorariis. ff. de va. z extraordina. cogni. Require. l. legatus.

¶Hortamur aliqñ importat mandatũ necessitatis: z p ipsum conferẽ iurisditio. c. qz iudicãte. de rescri. z. c. j. de testa. z. c. hortamur. iii. q ix. Idem de ṽbo rogamus. xj. q. iii. rogo.

¶Hostiarius olium in veteri testamẽto idem erat quod ianitor: vt xxiii. distin. cleros.

¶Hospes dicitur qui recipit z recipitur. ff. de exercito. ac. l. j. ⁋. magistri. in gl. di.

citur rectoꝛ. & ad legem rho. de iac. l. ii. tertio responso.
¶ Hospitalium rectores qui ꝑficiunt: quo se temere debeãt: no. bene in cle. q2 contingit. de relig. domi.
¶ Hospitalarii & conuersi alicuius monastarii non sunt ꝑsone materiales. pa nor. in c. dudum. in ii. nota. de deci.

De H ante U.

¶ Humanus. i. secularis. dist. c. j. xii. q. ij. q diuinis & humanis. de testa cũ ois. Item idem est ꝙ humilis. l. disti. eos. xxii. q. j. si quis dederit. & habetur i regula. semel deo. de reg. iur. lib. vj.
¶ Humilitas seu humiliatio no. Archi. xxii. q. ii. cũ humilitatis. Unde humilitas est virtus qua hõ verissima cognitione sibi vilescit. de qua gl. optima i ꝟbo humilitat. & est gl. finalis i cle. j. de rel. domi. q multa ꝓpulcra ponit d humilitate. Un melioꝛ est i malis factis humilis ꝯcessio ꝙ i bonis supba gloꝛiatio. x. q. iniustũ. in fi. Itẽ humilitas humilibus nõ ꝓdesset: si cõtumacibus nõ noceret d post. ꝑla. c. j. i fi.
¶ Humilioꝛes persone dicuntur pauperes. l. i. illicitas. ✠. ne potẽtioꝛes. ff. de offi. ꝑsi. & dr humilis quasi humo acclinis. secundũ Isido. not. Archi. i. c. quouiã episcopus xxiii. distin.
¶ Humiliati sunt qdã religiosi q fuerũt cõdemnati ab ecclesia p Lucium papã q2 noluerũt iurare: postea tempoꝛe Clemẽtis recepti sunt ab ecclesia q2 se coꝛrexerũt: & iurãt quãdo expedit. no. in c. olim causaz. d resti. spo.

De J ante A.

Iactus. Require. j. lex rhodias de iactu.
¶ Iactura est damnum vel periculum qd quis patitur qñ imminente tẽpestate pꝛoiciũtur bona in mare ad exonerandũ naues: & ita ꝓpꝛie: sed larga põt capi p quocũqꝫ dãno alicui p violẽtiã illato vndecũqꝫ ꝓueniat. Uel dicit lesio facta cũ lapide vel ligno. Require etiam. j. lex rhodia.
¶ Iactura & dãnum differũt: q2 iacturã sciẽtes & vltro patimur vt patet in iactura que fit p tempestatẽ maris: vt tit. ad l. rhodiã de iac. & cap. dispẽsationes. j. q. vii. damnũ vero i solito & nobis insciẽtibus fit. c. i pꝛimis. ii. q. j. & l. j. ff. ad. l. aqui. & no. p Archi i. c. q2 sepe. de elec. in. vj. in. ii. col.
¶ Iacinthus lapis est pꝛetiosioꝛ aliis. C. nulli lic. in fre. l. vnica. lib. xj.
¶ Iam. hec dictio denotat perfectionẽ actus & cõtinuationẽ Bar. in. l. celsus. C. de vsucap. & i. l. j. ff. de aqua quoti. & esti. & tex. in cõsti. C. ver. omne iã cõsti. & ibi Bal. & in passiõe domini. Cũ iam sero factum esset.
¶ Iã quãdoqꝫ ponitur: u interrogatiue ff. ad. l. aquil. l. stichum Quãdoqꝫ retro tempus significat & cõtinuũ. de acqui. re. domi. l. nõ solũ ꝙ ✠. thesaurus.
¶ Itẽ quandoqꝫ sumitur de futuro & pterito. secundũ subiectam materiã: vt. l. quis. ff. de fur. & ibi no.
¶ Ianuarius est mẽsis ideo sic dictus q2 est pꝛincipiũ & ianua totius anni: vt no. per Archi. extra de rescri. c. si ꝓpter. iii. col. in glo. debet hoc intelligi.

De J ante B.

¶ Ibida est de schoꝛto natus: alia nola illegitimoꝛũ require. j. Manser: spurius: anser: nothus.

De J ante C.

¶ Iconomus dr ille cui ecclesiasti ca res gubernãda mãdat: vt. C. de sacro sã. ec. l. iubemus. circa pri. x. c. di. eũ qbus dã. & glo. iii. c. imperatoꝛ d iura cal. vbi no. differẽtiã p doc. int iconomũ syndicũ. ꝓcuratoꝛẽ: & actoꝛẽ q2 ibi fin g. in lata significatione idẽ significãt. De quo due glo. notabiles vna in. c. si quis erga. ii. q. vii. alia i. c. a. qñ. xvj. q. vii & habetur. x. q. ii. si iconomus.
¶ Economus per oe diphthongũ scribendũ est nõ per i nec per y significat autem pꝛopꝛie curatoꝛẽ demus: hinc & deconomica Aristotelis.

De I ante D.

¶ Idcirco et ideo sunt dictiones causa. Bar. in. l. demonstrati. §. quod autem. ff. de. condi. et demon.

¶ Id est: est dictio expositiua. ff. ad. l. aq. l. item mela §. legis. et desponsa. c. t. vi de latc. de hac dictione per Bar. l. l. j. ff. ad legem aquil.

¶ Idiota est grecum: et est idem quod imperitus: secundum Isido. lib. x. vt est laicus qui literas nescit: vt in autenti. quomodo opor. epis. §. j. quandoque dicitur ille qui ostendit se scire cum nesciat: vnde versus. Uir bene vestitus: pro vestibus esse peritus Creditur a mille. Quis idiota fit ille et dicitur ab idus. i. diuisio: et ota id est litera: quasi aliter diuisus ita dicit Ioan. and in addi. ad. Spec. i ti de abritrio. §. restat. ver sic item se rende sunt.

¶ Idonei proprie dicuntur qui possunt et volunt in ecclesijs deseruire de preben. super in ordinata. Et dicuntur idonei qui sunt moribus honestate: et literarum scientia decorati: de insti. ca. in ecclesia. in gl. iiij. etiam sunt prouidi: et circumspecti.

¶ Idoneus tutor dicitur qui est soluendo quatenus sunt facultates pupilli. l. ij §. ido neos. et ibi Bar. ff. ad tertu. et presumitur quilibet idoneus nisi quo ad facultates Bar. i. l. si vero §. qui pro rei. ff. qui satis. cog. Item ista dictio non solum est declaratiua: sed etiam expositiua. no. Bar. in. l. quesitum §. pe. ff. de fide instru.

¶ De I ante E.

¶ Ierocinium est locus vbi alitur pauperes: secundum quod accipitur. C. de sacrosan. eccle. l. illud.

¶ Ierotocomium est locus vbi senes et valitudinarij: et propter senectutem tamen infirmi homines curantur. gl. in. c. tributa §. sancimus. xxiij. questione. viij. hinc dicitur gloss. i cap. iij. de. re domi. Ponitur in grothoc cagerothos: bephos: orphano. xenon. Infirmus: vetullus: puer: orphanus: et peregrinus.

¶ De I ante G.

¶ Ignarus est qui ignorat: vel qui ignoratur: secundum Isido. l. x. vnde. Ignorans ignorabitur. et. xxxviij. dist. qui ea dicitur: Qui ea que de sunt nesciunt a deo nesciuntur.

¶ Ignauus idem est quod ignarus vie. i. rationis vite secundum Isidio. ibidem.

¶ Ignorantia est de facto vel de iure nihil scio: nec mihi aliquid suspicior: secundum Azonem in sum. C. de iuris et fac. igno.

¶ Ignorare proprie est nescire quod aliquis debet scire: Nescire autem est communius quam ignorare. Unde proprie omnis qui ignorat nescit: et non econtra. vt nota. ff. de iur. et fac. igno. super rubrica. Et in hac materia quatuor sunt que videntur idem: sunt tamen diuersa: scilicet ignorantia: nescientia: error et titubatio. Primum sumitur in mala parte: quia s. debet scire: et ignorat vnde dicitur qui ignorat ignorabitur. de renun. c. nisi cum pridem. Nescire autem in bona et mala parte. Nam omnis ignorans nescit: sed non conuertitur: vt dictum est. Error autem est cum aliud est quam credam Quod autem aliud sit errare quam ignorare: patet cum dicit lex. si potest possessio acquiri ignoranti: ergo et erranti. ff. de acq. possess. l. si me i vacuam §. j. Titubatio vero est cum hincinde diuersa vel contraria scire video: nec alicui earum magis animum applico. C. de condi. indebi. l. si. Et ignorantia diuiditur ex parte materie circa quam est: quia alia est ignorantia iuris: alia facti. et harum vna probabilis: alia non. Ignorantia facti est vt si nesciam illum decessisse qui mihi cognatus est: vel aliquod sic. Et ignorantia facti alia est facti differentia ad salutem vel ad officium: et hec excusat: vt. i. ad Corinth. x. Omne quod in macello venditur: manducate nihil interrogantes propter conscientiam. Alia est facti necessarij ad officium: vt in presbytero quod sit facta manuum impositio: et hec non excusat. Alia est necessarium facti ad salutem vt quod Christus passus est: et hec etiam non excusat in habentibus vsum rationis. Item ignorantia facti alia est proprij facti: alia alieni. Si proprij: aut ergo quis dat operam rei illicite: et tunc non excusat: aut rei licite. et tunc aut habuit ide

bitaz diligentiaz: et sic non excusat a toto: sed a tanto. Si vero debitam habuit excusat a toto. Si vero sit facti alieni: aut est ignorantia probabilis: scz ad quam non requiritur quod si nimis diligens: aut curiosus inquirendo. vel etiam quod sit nimis negligens: et hec excusat. aut est crassa et supina: vt cum quis ignorat ea que sunt publice facta coram populo. et tunc non excusat: vt notat Bernardus in. c. requisiuit. de ord: ab epi. qui resigna. epi. et. c. j. de postu. de cle. excom. mi. c. apostolice. et de co. vt animarum. libro sexto.

¶ Item ignorantia alia est simplex: vt cum quis tenetur scire quod nescit: et facit ad hoc quod sciat: sed non quicquid potest. Uel secundum aliquos pot dici simplex ignorantia que priuat scientiam: nec ponit debitum sciendi: nec contemptum sciendi. et hoc est in his qui non habent vsum rationis. Alia est crassa: vt cum quis negligit scire quod tenetur scire: nec tamen vult scire. Alia est affectata: vt cum quis negligit illud quod tenetur scire: et placet ei nescire. ibi prima excusat a tanto: sed non a toto. secunda adhuc excusat sed minus quam prima. Tertia vero non excusat: sed accusat. Item ignorantia alia est vincibilis: alia inuincibilis. Inuincilis autem est introducta preter omnem culpam: aut per culpam preambulam. Si primo modo: aut simpliciter priuat cognitionem: vt in his qui carent omni vsu rationis: et hec excusat a toto. aut non tollit omnino rationis vsum: et tunc non excusat a toto: vt in his qui non sunt plene furiosi: sed habent aliqua lucida interualla: et in pueris qui sunt capaces aliquo modo precepti: licet non plene. Si per propriam culpam. vt in ebrio et furioso: quorum vterque precipitauit se in hoc per suam culpam: non excusat: quia secundum Aristo. iij. ethi. ebrio debetur duplex pena: licet furiosus excusetur saltem a tanto. Si autem sit vincibilis: tunc distinguitur: vt supra in crassam et supinam: et affectatam. Sed quod duplex sit ignorantia: tex. est optimus. j. q. iiij. §. his ita respondetur. Item quod ait Ambrosius. Turbatur nauicula petri. ibi in verbo ignorantia. gl. optima omnino videnda. Alia ergo est ignorantia iuris. vt si nescio me illi posse succedere quam mihi cognatus est et decessit. vt. ff. de iuris et fac. igno. l. j. et hec non excusat. regula ignorantia: de re. iur. li. vj. Est et quedam ignorantia probabilis: vt si quis errat in facto alieno. et ignorantia non probabilis. vt si quis errat in facto proprio: vel rebus suis. vt. ff. pro so. l. vlti. vel si ignorat aliquis quod omnes de ciuitate sciunt vel maior pars ciuium scit. l. regula. §. sed facti. ff. de iur. et fac ignoran. Turpe enim est patritio et nobili viro et causas peroranti ius in quo versatur ignorare. l. ij. §. ab his. ff. de origine iur. Et differentia inter ignorantiam: errorem: et titubationem. et nescientiam notat Archi. xxxiij. questio. iij. Item ignorantia dicitur et triplex. Prima negationis: qua scientia negatur: nec debitum sciendi ponitur: et simpliciter hec excusat. Secunda est ignorantia priuationis: qua etiam scientia negatur: sed aptitudo siue debitum sciendi ponitur: et hec in eis queper tinent ad salutem: excusat a tanto: sed non a toto. Tertia est ignorantia dispositionis que ponit errorem siue conceptionem contrariam recte scientie: et hoc in his que pertinent ad salutem: accusat: non excusat. Et sic patet quod ignorantiarum quedam excusat: quedam non: quedam magis: et quedam minus: et quedam omnino nil excusat: sed incusat: vel accusat. Nam ignorantia iuris si aliquid excusat: minus tamen quam ignorantia facti. Et ignorantia iuris alia est iuris naturalis: alia iuris diuini: alia iuris canonici: alia iuris ciuilis. Ignorantia iuris naturalis nullum habentem vsum rationis excusat: quia hoc est in corde hominis scriptum. prima questione quarta. §. his ita denotandum. Ignorantia vero iuris diuini quantum ad aliqua simpliciter excusat laicos: et quantum ad aliqua excusat eos a tanto: non a toto. Legere enim prophetias et euangelium et doctrinam apostolice scientie tenentur episcopi et prelati maiores qui debent domino omnipotenti seruire et reddere rationem de ea que

in eis est fide et spe. vñ ab eis requiri tur scientia veteris et noui testamenti. Sed laici ad hoc nõ tenentur nisi ad notitiã decalogi et articulorum fidei: prout in apostolorum symbolo conti nentur. Ignorantia autem iuris ca nonici aliquos excusat et aliquos nõ. Continet enim ius canonicum cõsti tutiones per quas discernuntur pec cata: et has tenentur scire presbyteri curam animarum habentes: sed con fessores. Non autem ita tenentur a lii et multominus laici. Sed ipsi pre sbyteri et alii clerici secũdum quod sunt in maio. i. gradu constituti: sm hoc etiã plura scire tenentur. Ignorantia vero eorũ que publice promulgãtur ad laicos pertinentium non excusat eorũ peccati quod per ignorantiam per petrant. xvj. dist. quod dictis. Ignorã tia vero iuris ciuilis aliquibus pro desse põt: vt militib⁹: rusticis: mulie ribus: et minoribus annis: et maxime in dãno euitãdo: nõ aũt in maleficiis. vñ. Leges ciuiles si nescit femina: miles: cleric⁹ et cultor: iudex sibi par cet et vltor. Nã rusticitati succurrit in ignorantia iuris: vt in l. quicunque. C. q admit. ad bo. pos. gl. j. que allegat ad hec iura. Sz ibi Cato de factis cõclu dit ꝫ Sali. quem dicit rustice loqui: quod rustico ius ignorãti nõ debet suc curri: qr dz consulere peritiores. Si eñi non parcitur mulieribus et nobi libus ad indulgentias euntibus: cũ oporteat consulere peritos: nec rusti co eñi ad siluas parci dz. Sz tñ rusti citati parcendum est. vt C. de testa. et quemad. test. ord. l. si. item ignorãtia dicitur crassa et supina per metapho ram hominis crassi et supini: qui nõ videt etiã ea que ad pedes eius sunt.

¶ Ignominia est v̄balis lesio ꝫ honorẽ alicuius: vel etiã turpitudo. Et sic dr quod ignominiosum est epõ si querat ab aliis doceri: cũ ipse alios docere debeat. vt in autẽ. de sanc. epis. §. da m⁹. col. ix. et xxxvj. dis. §. ecce. j. q. j. vilis sim⁹. viij. q. i. §. et ar. l. argẽtarĩ §. p hibet. ff. de eden. Inde dr quod ignomi nia et cõfusio est Christũ crucifixum pauperẽ et esuriẽtẽ factis predicare corporib⁹: et ieiuniorũ doctrinã ru bentes buccas tumentiasque ora pro ferre. xxxv. distin. ecclesie princeps.

¶ De I ante L.

¶ Illustris est nomen notitie eo quod mul tis clareat splendore generis vel sa pientie, vel virtutis: quamuis sit ob scure natus. secundum Isido. Et no ta quod quatuor sunt nomina digni tatum: scilicet maximi: vt sunt super illustres: magni: vt illustres: mediĩ: vt spectabiles: minimi: et clarissi mi. in autenti. de appel. §. et tribus seq. insti. in proemio. §. cunque. vbi gl. Illustres etiam dicuntur qui sunt de consilio et cõsistorio imperatoris. l. quisquis. C. ad l. iul. maie. Vide late Barb. in c. nouit. de offi. de leg. et in c. nouit. de iudi. et in c. tua. de ordi cog. et per Alexand. de imo. in l. j. ix. col. ff. de offi. eius cui manda. est iuris. in gl. in verbo tribuuntur.

¶ Ilico dr fieri quod fit anteque diuertat se ad alia facienda. l. litigatoribus. C. de appel. vbi conceditur ilico ap pellare viua voce in criminalibus et ciuilibus causis etiam sine scriptis. ff. eod. tit. l. j. §. fi. et l. a sententia. §. fi.

¶ Illata. i. opposita. de presump. nonne.

¶ Illusio est deceptio vel derisio. clem. vnica. de renũ. vbi concor. mul. in gl.

¶ Illyricus. i. sclauus: scilicet aliquis de sclauonia. vide ꝫ. coloni illyricia ni. C. de colo. illyri. lib. xj.

¶ De I ante M.

¶ Imbecillis est fragilis: et inconstans: et dicitur quasi sine baculo.

¶ Impedire dicitur qui retardat. c. pia. §. fi. de excep. li. vj. et ibi not. per Bar.

¶ Impetere. i. accusare: vt extra de iu re iuran. c. quemadmodum.

¶ Imperitia. i. ignorantia. de prescript. sicut graue.

¶ Imo: stat quandoque correctiue. c. accedẽs. vt lite nõ cõ. de hoc. tex. iũcta gl. xvj. q. j. predicator. et l. stichus. ff. de manu missis testa. et ibi plene per do. Bart

¶ Immunitas est priuilegiũ quoddã vel remissio a iure ad nõ subeũda munera vel honores cõcessa: qualia enumerã

tur in tit.ff.de iur.immu.

¶ Immunitate ecclesiastica gaudet fugiens ad locum vbi est corpus christi etiã q non sit in ecclesia:pata quãdo portat p sacerdotem.paul.in.c.sane.ver.vlteri.queritur.de celeb.missa.

¶ Imperpetuum. ¶ Impense.

¶ Implementum. ¶ Impense.

¶ Impubes. Require.j.de Impub.

¶ De I ante N.

¶ Incapacitas dicitur pro ipsa reali incapacitate:put natura rei dicta vel dispõ legis admittit:aut quodlibet mediũ operari vel significare declarat.v.g.pmittit vel legatur res sacra incapacitas rei huius operat q non vz nec in re:nec in estimatione:qz nõ commerciũ rei sacre.l.inter stipulantẽ · sacra.ff.de ver.ob.Rõ:qz res deo dedicata est extra cõmerciuz hoim:sed vbi legatur columna aurea vel marmor pictum ad cõstructionẽ dom de alio domo:nõ vz legatũ in re:sz valeat in estimatione l.certa §.si duob.ff.de legat.j.qz res de se est in commercio hoim:sz ne destruat.vel deteriorẽ nõ tollit de domo:sz debet estimatio rei.Itẽ si legat pdiũ qd est incorporatũ pjmonio cesaris:significat q nulla est dispositio in re:vel in estimatiõe l.apud iulianũ.§.si.ff.de le.j.qz res est simplr exempta a cõmercio hoim:nisi de licẽtia principis.Itẽ si legatur:vel pmittitur res aliena:nõ põt solui:qz nõ dñs:vel nimio magno pcio vult vendere l.non dubiũ.§.ff.de leg.iij.qz lz res in cõmerciũ sit:est tñ difficultas in hñdo ꝛ soluendo.Item si legatur iudeo mãcipium xpianum:non vz dispositio:nec debet res vel estimatio rõne incapacitatis:vt.l.multũ interest.ff.de ver ob.Et sumit significatũ ex re pso na:nã mancipiũ xpianum iudeo qri nõ potest.C.ne christiãnum anc.l.vnica.ꝛ.c.j.de iudeis.igitur contractus super illa re nullus est ipso iure:ꝛ legatum nullũ.Sed si iudeus legat xpiano mancipium christianum valet dispositio in re.l.multum inter est.bal.quia nil impedit.Et si diceres obstare:quia legans dz transferre dñium l.vbi aũt.§.fi.ff.de ver.ob.Sed iudeus nõ habet commerciũ mancipij christiani:ergo nõ trãsfert dñium.Rñdetur:licet non habeat cõmercium vt apud se remaneat:hz tñ vt ad alium transferatur:ꝛ sic de aliis exemplis.

¶ Incãtationes an sint phibite ꝛ punibiles.Bar.in.l.j C.de male.ꝛ mathe.

¶ In capita succedere fm host.in sum.de suc.abinte §.viso ver.qd si factuz est qñ filij pmortuo z fratruz succedũt in portionibus quot sunt capita.v.g.tres sunt filij ex pmortuo fratre:ꝛ vn ex alio fratre.si tñ capiat filij ex vno fratre genitus:quantum tres ex alio geniti:succedunt in stirpes suas:qz quilibet capit certã portionẽ stirpis sue.Si vero fratres tot portiones capiũt qt sunt capita:tũc succedũt in capita.vide.j.in stirpes succedere.ꝛ Azo.in sum.C.de here.inst.ꝛ Ho.ꝛ Spec.in tit.in tracta.libellorum.versic.nunc de collateralibus.

¶ Inconcussa.i.inuiolata:seu inconcusse.i.quiete sine interpellatione.c.illud.ꝛ.c.auditis.de prescrip.

¶ Incendiarius est q ob inimicitiã aut prede gratia:edes:arbores siue segetes incẽdit:vt.ff.de pen.l.capitaliũ paragrapho incendiarij per sententiam ab ecclesia denotati tantum a papa absoluuntur.de senten.excommunica.tua nos.alias incendens domum:vel aream alterius punitur.de iurciur.c.si quis domum.

¶ Incidens ꝛ emergens quomodo differant.nota in.c.primo.de ordi.cog.ꝛ capitulo a nobis.de excep.vide de hoc supra.emergens.

¶ Incentor dr ideo:qz ipse alios praua suggestione succendit ad vitia:ꝛ per suadendo inflammat secundũ Isido.

¶ Incertiuum idem est quod appetitus:vel audacia seu voluntas:de vi.ꝛ honest.cle.c.vt clericorum.

¶ Incestus vel abusus consanguinearũ:vel affinium.vt paragrapho.cum ergo.xxxvj.q j ꝛ.xxxv.causa.quasi p totum.vide post duo folia de incestu.

¶ Incestuosus dicit q cognatã:vel affi

nōm vel etiā sanctimonialē nefario amore vel coitu violat seu maculat ne in mrimonio:siue sine mrimonio: vt in .§. falle.x.xxvij.dist.virgines.x x de monialibꝰ est pena capitalis.l. si qs nō dicā rapere.C.de epi.x cle.l. vnica.de rap.vir.C.l pn̄.q̄ sic incipit. Raptores virginū honestaꝝ vel ingenuarū:siue iam desposate fuerint siue nō:vel q̄rūlibet viduarū rc.capitis supplici plectendos decernimus.

¶Incola dicit q̄ in aliquā regionē domicilium cōtulit:vel cōtrahit:quasi sedē ibi positurꝰ vel māsionē:ita qd trāsactis decē annis domiciliū retinuit:licet etiam causa studij ibidem steterit:vt.ff.de ver.signi.l.pupillꝰ.x. l.incola.vel qui prop̄riam terram colit.Require.s.agricola.

¶Incolumis dicitur a nomine columna:qz sicut colūna est erecta:fortis: x stabilis:ita incolumeis cōsimiliter.Et ista ratione forte filius dicitur habere in bonis patris quartā incolumem.i.fortem:stabilem:quia fideicōmissa legata minui nō possunt: vt.l.ij.cū ibi not.C.de inoffi.do.

¶Incuria est negligentia.cle.qz contingit.de re.do.x.c.quesitū.de pe.x remi.

¶Incertitudo nihil vel minꝰ significat: qz nihil vel minꝰ ostendit:ideo actꝰ sub incertitudine positus effectū nō habet:vel habet qn̄ quouis pbabili medio icerti fit declaratio:vel significato.v.g.Testator instituit heredē x ab eo legat titio magnā partē hereditatis permodū quote vel singularit rei:deinde legat seio certā summam x nō dicit a quo:an ab herede: an a legatario:intellitur ab herede: qz hoc significatū sumit ex cōmuni modo agēdi quo heredes solunt onera:x sic ex cōi modo intelligēdi videt heres onerari.facit.l.si seruꝰ legatꝰ. .§.qui margaritam.ff.de leg.j.Itē ibi testator legat seruo libertatē si dederit decem:x nō dicit cui:certe intelligitur q̄ det heredi.l.qui pecuniā.ff. de sta.lib.qz heres habet onus:ideo x recompensationem.Item ibi testator heredem instituit:x rogauit eum restituere omnem hereditatē titi deinde testator relinquit quindecim seio:x nō dicit a quo:intelligitur a fideicommissario vniuersali.l fi.C.ad treb.Ibi testator heredem instituit:x vult eum dare.x.non dicit cui:non valet leg.Pau.respondet.ff.de reb.dub. Ratio:qz nullū est significatum ex quo concludi possit cui debeat:ideo nulli debetur.Item ibi testator legauit titio:x duo sunt huius nominis amici testatoris:legatum valet:pōt heres vni soluere cui voluerit:nec tenebitur alteri nisi probet testatorem de ipso:x nō de alio sensisse.Si autē heres vult:nō tenet soluere vni vel alteri nisi pbet testatorē de sensisse. x s̄m hoc neutro pbante nō vz legatum:seu nō habebit effectum.l.si qs seruum.§.si inter duos.ff.de le.ij.Ratio:qz licet nomē proprium eius cui relinquitur sic expressum:tñ propter conuentiam nominis x circunstantiam in altero remanat incertitudo: nec pōt dici deberi vtrique:qz testator legat vni tātum:vt patet ex numero singulari.ideo nisi hec certitudo declaretur nō debetur:qz non apparet cui.Item ibi testator legauit titio albo.x.deīde titio nigro.x.deinde titio. x.sibi legata adimit:non declarando de quo intellexit:nō vz adēptio nisi doceat d quo testator senserit.l.iij.§. si duobꝰ.ff.de adi.leg.ratio est eadē. vt.s.in legato facto titio nō declarādo:de quo:sed ibi testator titio albo x titio nigro legat domū:deide dicit titio adimo domum nō declarando de qua valet ademptio in vtroque.l.si fuerint.ff.de reb.dub.Rō qz significatum illud sumit ex domo q tota adimit:x tota i legato facto vtrique ptinebat:ideo legatū factū vtrique adimit: hoc ademptione totiꝰ legati declarāte illud.Itē ibi lego pauperibꝰ:valet.l.id quod pauperibus.C.de episc. x cleri.Ratio:qz significatum sumit ex paupere declarāte quibus relictū est:x lz aliq̄ sunt pauperiores alijs:declaratio tñ supplet arbitrio boni viri.

¶Incestꝰ est maior adulterio.l.si adul-

terium §.j.versi.duplex.de adulte. & coitus carnalis inter affines & col laterales §.sz si aduersus.inst.dnup.

¶ Incunctanter.i.decetero.iij.q.vj.hec quippe.in fina.quandoqz.i. sine mora.ff.de admi.tu.l.tutor qui repertorium §.j. Quandoqz.i.indubitanter: quia cunctari idem est quod morari vel dubitare.& ita sumitur extra de his que fiunt a ma.parte c.c.j.de sen ten.excom. cum quis.lib.vj.& ibi per Archi.ix.distin.c.nulli.iij.questio vj. hec quippe.& extra de schisma.c.fraternitati.et in vtraqz significatione pot est sumi.d.cap.nulli.et ibi de hoc per Archi.

¶ In ista dictio per se sumpta aliqn notat terminum in quo:aliqn pro fine: & pro aliis multis significationibus: de quibus vide Anto.in ca.in literis in prin de resti.spolia.

¶ In quãdo priuat vel auget: no.Jo.an. de cõsue.ad nostram Et dat remissionem ad Spec.de iur.pat.nobis autẽ. Sed plenius not.Archi.xl.dist.si papa.& quandoqz notat intrincitatem qñqz extrincitatem:iuxta Alexãdrũ: In campo curro &c.Et habetur in.l.si cui in prin.ff.de leg.j.Quãdoqz ponitur pro valde:in cõpositione: vt inuigilare.i.valde vigilare.cle.pastoralis de re iudi c.j. de fideiusso.Specu. de dist.& alleg §.post hec.versi.alibi imponitur.ibi etiã impersonale significat valde.Interdum ponitur pro nõ in compositione: vt iniustus: iniquus id est non iustus:non equus.

¶ Incorrigibilis fm Bald.dicitur qui nõ paret iudici l extremo iurisdictionis:qđ est sententia.Sc cõtumax dicitur qui non paret in principio iurisdictionis:qđ est citatio vel in inuocatio.Secundum Ant.de bu.dicitur incorrigibilis qui postq̃ penitus est condemnatus iterum reuertitur ad idem crimen.ca.vt fame.de sen.excõ licet enim nõ faciat penitentiã non dicitur proptereaincorrigibilis:nisi reuertatur ad simile vel ad peius delictũ:nec faciat sui presentiã iudici. c.quoniam frequenter §.j.vt lit.non cõtest.dum enim facit sui presentiã vt iudex eum apprehẽdere possit: nõ est incorrigibilis: qz ecclesia habet adhuc quid vltra faciat c.cum non ab homine.de iudi.

¶ Indefinita capit̃ pro oratione cui nõ preponitur signũ vniuersale vel par ticulare.Et oratio indefinita significat indifferẽter:qñqz etiã vniuersaliter distributiue seu collectiue seu aliter:put eius significatũ vl materia subiecta:vel queuis circũstantia seu aliquod medium pbabile cõcludit. Vbigratia ibi lex loquitur indefinite dicẽdo:vẽditor tenet̃ rem tradere vel tenet̃ de euictione:vel homicida vel fur est puniẽdus:significat vniuersaliter:qz sensus est q̃ ois homo qui est vẽditor:tenet̃ tradere rem: & ois homo qui est homicida vel fur:est puniendus.Et hoc patet ex oibus legibus sic loquẽtibus cũ earũ intellectu Nã natura legis est ola in quibus est medium:sub eadẽ regula cõcludere. Cum enim ibi sit eadẽ ratio:ibi & idẽ ius esse debet.l illud.ff.ad.l aqui.Itẽ qua ratiõe de ista lege detraheretur vnus eadẽ & altus:& sic remaneret de lusoria:& sic dicit seu ideo dicit vniuersaliter. Differt tñ indefinita ab vniuersali.fz.Bar.qz vniuersalis omnia significat ex suo pprio significato:indefinita vero non cõprehendit oia ex sua significatione ppria: sz ex idẽtitate rationis:interpretatiõe iuris:vel dispositione legis:Vbigra lex dicit homicidã puniẽdum morte:nõ tñ sub hac lege cõprehẽditur homicida iuste occidens:scz ad sui defensionez:vel per sniam:vt in.l.j. C.ad.l. cornel.de sica.secus si lex loqueretur vniuersaliter:quia tũc ex proprio significato cõtineret oia:& non interpretatione iuris:sicut indefinita.Itẽ cũ profertur ab hoie in materia naturali:dicẽdo:homo est animal:significat vniuersaliter:quia sensus est q̃ omnis homo est animal:qz significatum sumptũ ex natura in necessario: inest omni homini. Idẽ cũ profertur a lege:dicẽdo:obligatio est iuris vin

culū:vel actio est ius prosequēdi ꝛc. qꝛ cuilibet obligatiōi ꝛ actiōi necessario cōuenit diffinitio.Itē ibi:in iudicio interrogatus de pluribꝰ criminibꝰ an fecerit:rñdet ꝙ illa nō fecit equipollet vniuersali.puta sensus ē ꝙ nihil horū fecit.l.si is q̄ ducta.§.vtrū.ff.de reb.du qꝛ significatū sumitur ex interrogatione ꝛ rñsione facta in iudicio.nam rñsio facta ibi dꝫ certiorare interrogantem:al's nō dicit̄ rñsio.modo accipiēdo vniuersaliter interrogans certioratur: qꝛ rñdens oīa negat.Si aūt nō acciperetur vniuersaliter nō certioraret aliquo modo:qꝛ non appareret quid negaret:ꝛ quid ɔtēteret.Et sumit̄ hic significatum ex equipollētia: qꝛ negatio ꝑposita signo facit oratiōnē equipollere suo ɔtradictorio.Nā licet tibi negatio postponat̄ in ordine scripture:ꝑponitur tñ in ordine ɔstructionis:dicendo:quid eoꝝ nō feci.i.non feci q̄d eoꝝ:ꝛ sic eq̄pollet isti:nihil eoꝝ feci:iura tñ parum intēdunt significatuꝫ equipollentiaꝝ.Iteꝫ ibi:ꝓmitto per heredē meū nō fieri quo minus tibi ire agere liceat:hec vba:per heredē meum:significāt vniuersaliter: quia sensus est:per nullū heredē meū.l.ij.§.fi.ff de verb.obli.quia nomē heredis licet proferatur in singulari:tñ significat oēs heredes: al's stipulatio nō haberet hereditatē:nec esset certitudo de quo intelligeret̄: ꝛ de quo nō.Itē ibi testator dicit lego seruos meos textores:si oēs sunt textores:significat vniuersaliter: qꝛ sensus est: lego oēs seruos meos.l seruus vrbanus.§.fi.ff.de leg.iij .qꝛ significatum hoc sumit̄ ex accidētia facti : ꝙ oēs sunt textores.Si aūt aliqui sunt textores.ꝛ alij non:significat vniuersaliter oēs textores:ꝛ non vniuersaliter oēs seruos.l.ꝑralle.quia verbum textores ponitur ad restrictionē : vt alij nō contineantur in legato.Itē ibi:testator dicit:lego lanā: argētū significat vniuersaliter:vt oīs lana:ꝛ omne argētum videatur legatuꝫ.l.si cui lana.ff.de leg.iij.qꝛ qua ratione vnum ibi compꝛehēditur:eadem ratione ꝛ aliud:ꝛ qua ratione vnū excluditur: eadē ꝛ aliud:ꝛ sic nihil significatur. Itē ibi:obligo bona mea.nō significat vniuersaliter : qꝛ suppellex : filij naturalis:ꝛ ɔcubina nō ɔtinent̄.l.obligatiōe.ff.de pig.qꝛ ex natura istarū rerū q̄s ad istas ita afficit̄ q̄d nunq̄ vel raro obligat̄:ergo in obligatione eas noluit cōprehēdere:sed cōprehēdūtur alia ad que quis solet obligari pro debito:qꝛ significatū sumit̄ ex verbo ꝛ cōi modo agēdi seu obligādi.Debent enī verba deseruire intētioni:ꝛ nō intētio verbis.nam per verba exprimit̄ intētio.xxij.q.v.humane aures.xxiij.di.sedulo.j.q.j.marchion.ff.de ver.sig.intelligentia.ꝛ.c.ꝑterea᷑.Idē si dicit vniuersaliter:obligo oīa bōa mea:qꝛ adhuc ꝑdicta nō cōprehenduntur.item ibi si testator dicit.heres meꝰ damnatus esto: clare significat vniuersaliter:qꝛ sensus est ꝙ oēs heredes teneāt̄.l.si pluribꝰ ff.de leg.ij.Finaliter ergo indefinita equipollet vniuersali de priuit̄. qꝛ circa.xix.dist.si romanoꝝ.ff.de seruis lega.si cui.ꝛ hoc verū est de indefinita legis vel canonis:ꝛ ius tradere intēdentis.talis enī indefinita eq̄pollet vniuersali:si lege vel canone non diffinit̄.xxxi q.j.q̄d si dormierit. Jo.an no.q̄d si non est eadē ratio ꝛ cōditio propter aliq̄d accidēs oīm particulariū in vniuerso cōprehensorū: tūc indefinita nō equipollet vniuersali.verbi gratia:legatur lana indefinite:non cōtinetur tincta in legato: l.si cui.in prin.ff de le.iij.Sed si legatur oīs lana:tincta etiā cedit legato l.pediculis.§.labeo.ff. de aur. ꝛ arg. leg in glo.super verbo aliorum ecclesiasticorum.in.c.circa.de elec. lib.vj. vbi de hoc plene nota.

¶ Inepte sunt fatuitates.ca. qua traditione.xxij.dist.

¶ Indulgentia no.Archi.ij.q.iij.c.fin. ꝛ de pe.ꝛ remis.c ij.lib.vj.

¶ Indulgentie ad quid valent:vide gl. in.c.q̄d autem:in versi.vt ꝑsint.ꝛ ibi Panor.de peni.ꝛ remis.

¶ Indoles est quedã imago future virtutis: s'm Isido. proprie dicendo.

¶ Indignari & dedignari differũt: vt patet in c. vera iustitia. dist. xlv. vnde indignari sapit virtutem: sed dedignari arrogantiam.

¶ Indigena dicitur quasi indegenitus vel quasi in eo loco natus secundũ Isidorum.

¶ Indictio est numerus annorũ cõsistẽs ex tribus lustris. Et aũt lustrũ quinquennium & qualiter possit inueniri indictio habetur in glo. indictionis. cap. inter dilectos. de fide instru. Sic enim faciendũ est: annis dñi addas tres: & diuide totum per quindecim: & id qđ remanet cõpleta diuisionem numero diuidendo: hoc ostẽdit indictionem in isto seu pro isto anno. gl. in auten. vt prepona. nomen impe. col. iiij. & C. de iusti. codi. infir. in fi. vide latius de hac materia.

¶ Inducie scđm gl. sum. iij. q. ij sunt quintuplices: scz restitutorie: ꝑparatorie citatorie: deliberatorie: iudicatorie: siue executorie. Et ibi ponitur tempus omnium quã gl. vide. s. dilatio.

¶ Index est proditor: dictus ab indicãdo: s'm Isido.

¶ Indictum est quod indicitur. i. notificatur vt sciatur & fiat: ab indicẽdo dictum: & sic fit indiciũ super iudiciũ: ne procedatur.

¶ Indiciũ est mediũ inter lectuale veritatis eliciẽde: ex aliqua singulari circunstãtia insurgẽs. C. & ff. de rei ven. l. indicia. & dicitur ab indicãdo: quia indicatur. i. notificatur.

¶ In diem addictio est qñ quis ita vendit rem: vt si quis intra certum diez meliorẽ partez obtulerit cõditionis: scilicet plus qȝ prior emptor: res vẽditori tradatur: vt alij vẽdere possit: quicunqȝ velit: vt ff eo ti.

¶ Indiuiduũ est qđ de vno solo predicatur: vt de seipso: vt titius nihil aliud significat quã seipsum nos. Bar. in l. quesitum. §. pe. & seq. ff. de fun. instru. & alio modo capitur: vt not. in. l. ij. §. harum. & l. iiij. §. catho. & ibi not. per docto. ff. de verb. oblig.

¶ Inducere circũducere et cancellare differunt. Nam inducere est per mediam lineã pẽnã trahere: circũducere est circũ circa pẽnã ducere: cãcellare vero: est ad modũ crucis pẽnã ducere. glos. no. in. l. si quis libertatẽ. in verbo inducatur. ff. de pet. her. & alia glo. in. l. inductum. C. de solu.

¶ Inexpiabilis dicitur eo qđ nunqȝ expietur. i. purgetur: s'm Isido.

¶ Inficiator. i. negator: quia non fatetur: sed contra veritatem mendacio innititur.

¶ Inficatio. i. negatio. l. ea que. C. de nego. ges. Et inficiari i negare. hinc est quod dicitur aliquãdo de aliquibus actionibus qđ crescũt per inficiationem: quia ab initio cõpetunt ad simplum: hoc est ad rem vel estimationẽ seu damnũ datũ: & si ille hoc negauerit: & de hoc cõuincatur: cõdemnabitur ad duplũ: vt in actione depositi de eo quod depositũ est timore ruine incẽdij vel naufragij. vide. s. de actioni actio in factum.

¶ Infans est paruulus citra septem annos: vt. l. si infanti. C. de iur. delib.

¶ Infanti proximus. i. vsqȝ ad decẽ annos & dimidium.

¶ Infamia est fame priuatio siue diminutio. Facta nõ qȝqñqȝ sumitur: vt ex toto pro extincta habeatur: scz cum maxima vel media capitis diminutio interuenerit: vel sic. Infamia est cõis opinio verbis pronuntiata: ex suspitionib[9] orta. Item infamia est aliud quam scãdalum: & plus importat: qr hec per purgationẽ tollitur: sz in illo purgatio nõ indicitur. de bene. ex litteris. j. in gl. Item infamia est illese dignitatis status: vitã & morib[9] reprobatus. Per oppositum fama describitur. Require supra fama. & de cohab. cler. & mulie c: vestra. in gl notorium Unde duplex est infamia: scilicet iuris & facti. Infamia iuris ẽ qñ ius dicit aliquez esse infamem. sz infamia facti est qñ apud bonos & graues viros est opinio de crimine alicui[9]. de hoc. l. j ff. ex quibus causi infa. irrog. Infamia iuris duplex est: scilicet ciuilis

lis:⁊ canonica. Et infamia iuriscivilis cõtrahitur ex sententia criminis publici: scilicet diffinitia: nõ autem snia interlocutoria nec arbitri. Etiã quandoqꝫ ex snia criminis priuati: vt furti vel iniuriarũ. Etiam quãqꝫ ex facto absqꝫ sententia quis incidit in infamiã. Infamia canonica cõtrahitur ex quolibet peccato mortali. Et quãdo infamis ⁊ que repellat testez a testificãdo in causa criminali vel ciuili criminaliter seu ciuiliter intẽtata: no in.c. testimonium. de testibus.

¶Infamis est qui accusatus de crimine ifamãte etiã si ciuiliter agatur: cõdemnatur. glos. in.c. cũ te de re iudicata. ⁊ in.c. multi ij. q. j. Fel. ⁊ Abbas in d.c. cum te.

¶Infra: hec dictio includit. nã si quid intra. xx. dies fieri debet: vltima dies includitur. ita no. Joan. and. in capitulo preterea versiculo intra xx. dies de appel.

¶Infra no per Inno. de fide instru. inter dilectos. ⁊ Joan mona. de excep. pia. super verb. octo. lib. vj ibi habes quãdo includit vel excludit. ⁊ Joã. and. de cler. coniuga.

¶Infinitas in multis iuris regulis prohibetur. de rescrip. cum multis. li. vj. Et exẽplificatur de reli. do. capitulo vltimo. ⁊ eodẽ titulo ca. religionem. lib. vj. de testi cum c. infam. ⁊. c. significauerunt. ff. de test l. j. in. fi. Item in relictis pro redẽptione captiuorum vbi etiam restringitur infinitas. Itẽ cum multitudo peccauit. Itẽ nõ onerATur heres in infinitũ fideicõmissũ soluere. itẽ in stipulatione damni infecti nõ debet quis in infinitum esse obligatꝰ. ⁊ sic de alijs: ⁊ merito reprobatur infinitas: quia multitudo ẽ canonibus inimica. de preben oꝛ intantũ. ⁊ onerosa multitudo nihil habet honesti in auč. de refe. sa. pala. §. propterea dicitur. col. iij. ⁊ de hoc habes plures concor de eta. ⁊ qua. li. ca. pe nultimo. vide de hoc per Joã. and. in glos. cum multis prealleg.

¶Insula sumitur interdum pro corona imperiali C. de qua. prescrip. l. fi. in fi. Quandoqꝫ pro alba fasciola sacerdotalis capitis: secundum. glo. in. cle. ij. de vita ⁊ honesta. cleri. Capitur etiã pro mitra episcopi vel abbatis: ⁊ significat altitudinẽ sapientie qua precellere debet episcopus j. q. vij. cõtrauenientibꝰ. j. q. j. vilissimus. xxv. distinc. §. nũc autẽ. lxi. distĩ. in sacerdotibus. ⁊ duo cornua eius significant duo testamenta: scilicet vetus ⁊ nouũ: que episcopꝰ debet memoriaIiter tenere xxiij. dist. qui episcopus. Et duo pendula que sũt in posteriori parte significant memoriã duplicez scilicet mãdatorũ diuinorũ. xxiij. dist. sit rector. ⁊ peccatorum suorũ ad cõpunctionez de peni. dist. iij. iudas. in fi.

¶Infinitiuum verbi actiui aliquãdo resoluitur in participium sui passiui: ⁊ in infinitiuũ alteriꝰ verbi: vt tribuere: id ẽ tributũ seruare. ff. de ma. vin. l. iusta. §. sciendum. Quandoqꝫ resoluitur in infinitiuuz alterius verbi: ⁊ participiuz sui actiui: ⁊ aliud nomẽ: vt manumittere. id est manumittẽti autoritatez prestare: vt exponitur. ff. de manu. vin. l. si rogatus. §. fin. secundum vnam expositionem. Quandoqꝫ in gerundium ⁊ aliud verbũ: vt arcere id est arcẽdo infringere. C. de cur. vrb. rome. l. j. Quandoqꝫ resoluitur in vt: ⁊ verbum alterius modi: vt nasci id est vt nascatur in auč. quibus modis natura effici. legi. §. j. Quandoqꝫ infinitiuuz presentis temporis verbi actiui resoluitur in infinitiuũ preteriti temporis eiusdez verbi: ⁊ in infinitiuum alterius verbi: vt prestare. i. prestitisse videri. ff. de repud. l. vxores De infinitiuo vide per Bart. ⁊ alios in. l. v. ff. de verb. oblig.

¶Ingeniosus dicit̃ quasi intus habẽs vim gignẽdi quamlibet artem: secũdum Jõã. Et ingenium quandoqꝫ ponitur pro fraude dolo et calliditatẽ. Abb. in. c. licet. de elec nu xvj.

¶Ingenium supplet tẽpus in bene studentibus: vt dicit glo. in. c. cũ ex litteris. de in integ. restitu. panoꝛ. in. c. fi. de mag.

¶Ingenuus est cui ex natiuitate cõpe

tat libertas: qui non est factus liber: sed natus. insti. de inge. in prin. vide de hoc etiam Azo in sum C. de inge. vel est qui statim quando nascitur liber est. de ser. nō ordi. c. instituendi. in gloss. j. Et ingenuitas dicitur libertas. de purg. cano. c. j. in gloss.

¶ Ingratitudo est ventus vrens siccans fontes pietatis: et fluenta gratie: secundum Ber. de cōtemptu mūdi in sermone. ij. Hoc peccatō laborant recipientes libēter dona et beneficia: nec tamen habēt illa grata: et donatores quibus tenentur ad antidora: remunerāt pessime. facit ad hoc. c. si iudeos. de iude. et prouenit hec ingratitudo ex superbia: quia illi ingrati putāt oīa seruitia esse sibi debita: vt inquit Seneca. Ingratus qui nō reddit: ingratior dissimulat: ingratissimus oium qui obliuiscitur. et Cicero. Immemores beneficij omnes oderūt. Et ideo est maximum vitium vt donatio semel perfecta reuocetur. Abb. in. c. fin. de do. nume. xcviij. post Host. Jo. and. et alios.

¶ Ingressus religionem dicitur ille qui professus est: aliter non. ita Felin. in. c. cum deputati. de iudi. in princi.

¶ Inita. i. cōtracta. de pac. c. antigonus.

¶ In integrum restitutio est prioris status: quam facit princeps: redintegratio: vel iuris prioris: per quam subuenitur minoribus et ecclesijs: vt in. l. j. C. de senten. pass. etiam est audientie redintegratio: secundum Specu. eodem titulo. et. l. quod si minor. §. si restitutio. ff. de mino.

¶ In inte. restituere est reducere in eū statum in quo erat ante lesionem. de in integ. restitu. c. auditis. in glo. fi. et per hūc modū subuenitur minoribus et ecclesijs. C. de repu. l. j. et. C. de in integrū resti. l. postulata. Et quandoque ex legitima et iusta cā subuenitur etiā maioribus: vt. ff. ex quib. cau. maio. per totum Et sic intelliguntur. c. ex literis. eod. titu. et. c. cum Bertholdus. de re iudic. et. c. significante. de pigno.

¶ Iniuria vno modo gñali dicit esse illud quod nō fit iure: et dicitur quasi non iure factū. Secūdo iniuria specialiter dr culpa: vt in. l. aquilia. Tertio dr iniquitas: vel iniustitia iudicantis: v. insti. e. ti. in prin. Quarto dicit cōtumelia. vt. ff. de iniur. l. j. in princi. et. l. apud labeonē. e. tit. Dicit ergo iniuria qua ius iniquū: ex eo sic dicta quod iure et iustitia caret. Fit aūt iniuria tribus modis. s. re: verbis: et literis. Re: vt cū manus inferunt: vt. d. l. j. §. j. Verbis vt cū fit cōuitium: vt in. §. j. iam alle. quod fit a cōcitatione vel conuentu: hoc est a collatiōe vocū. Cū enim vnum plures voces cōferunt: cōuicium dr quasi cōuociū. Et fit cōuitiū nō tm presenti: sed etiā absenti: vt vociferando vel alios ad vociferandū cōcitando cōtra certam personā: vt. l. j. et. l. apud labeonem. §. conuitiū. cum. §. fecit. e. ff. de iniur. Iniuria literis fit cum quis ad infamiā alicuius libellū vel famosum carmē vel historiam conscribit: vt. ff. de iniur. l. lex cornelia. §. si quis ver. bor. Require. s. famosum carmē Item iniuria triplex est. vna leuis: vt si modico ictu quis a patre vel superiore percutiatur: alia atrox. vt si aliquis a minore se fortiter: vel etiā modice verberetur: vel in cōspectu iudicis vel oculo aut membro priuetur. ¶ Et sic dicit pluribus modis: vt premissum est.

¶ Iniuriarū actio. Require. s. actio iniuriarum.

¶ In ius vocare est in ius causa iuris experiendi vocare apud eum qui ius dicturus est: vt experiat actor an ius sibi competat an non: vide de hoc Azo in summa C. eodem titu. et habetur. C. et. ff. eod. titu. l. j.

¶ Inibi est aduerbium cōpositum. etiā quandoque est nomen libri quē cōposuit Ouidius contra ibi aduersarium et ceruiualem suum: quem vituperās ibi nominabat: quia ibis. i. ciconia: est auis vituperabilis et immunda: adeo quod eius immunditiam exprimere noluit. fm Jo. an. in cle. j. de re iudi. in gloss. versi. inibi. vbi hec ponit.

¶ Delyria mera sunt que hic ambo de Ouidij libello cōmemorat. nempe cecū ducē secutus. proinde quod legimus Ouidiū in ibin stili aciem strinxisse.

pue dictiões sunt:in:z Ibin.Ibin est emulū quendam suum ab ibis auis similitudine vocat.
¶Inimicus capitalis dr q̄ alteri mortem minat:vel eū accusat de crimine capitali.no.gl.in.l.l3.ff.de arbit.Et q̄ di cant inimicitie capitales.vide Bar. in.l.iij.§.fi.ff.de adi.le.z Abb.in.c.accedēs.ij.vt lit.nō conte.in.ij.col.vsi. z no.bene.z ibidem Feli.z glo.insti. de excusa.tuto.vel.cur § inimicitie.
¶Inhiatio est frequens requisitio.C de pe.bo.subla.l.j.lib.x.
¶In litem iurare est suo arbitrio p̄stito iuramento:p q̄to nollet re carere rei estimationē sm suū interesse singulare facere:z hoc taxatiōe facta p iudicē.vt.l.videam⁹.§.iurare ff de in litiuran.z.l.arbitrio.ff.de dolo.z ita hoc iuramētū fuit affirmatiōis:in q̄ opiniōe fuit gl.ff.de iij li.iur.sup rub. l3 ɔ̄riū teneat dñs Iac.de rauē.in eo. ti li.ij per hoc de.eo no.plene vel rei estimatione:z suum singulare interesse facere.Innoxius est qui non nocet:sic noxius nocens dicitur.
¶Innocuus dicitur cui nocuum nō sit secundum Isido.
¶Inofficiosum testm̄ dicit̄ quod factū est cōtra offm̄ pietatis:vt.l.ʒ.ff.de in offi.test.quo.f.extrane⁹ heres inscribitur:al's instituitur(idem si non est extrane⁹:vt.l.licet his §.j.ff.e.tit.)filius vero ppri⁹ aut preterit̄:aut inique exheredat̄:hoc est qñ pater vel mater fecit testm̄.Item qñ fili⁹ in testamēto patrē sine causa exheredat: etiā si fratrem freter exheredat tribus personis institutis in duob⁹ casibus.Et dicit̄ testamentū inofficiosum:vt insti.e.titu.§.z.ij.Officium em̄ inter patrē z filiū dicitur pietas. ff.de obseq.prest.l.pen.Inter patronū z liberum dicitur obsequiū.C.de neg.gest.l.fi.Inter deum z hominem dicitur religio.Inter hoiem z hominem stat in nomine generali:v quod dʒ homo homini ex natura.ff.de ser. expor.l.seruus.vide Accur.per ordinem hec notantem in gloss ff.eod.ti.
¶Inofficiosa donatio dicit̄ que contra officium pietatis facta est:z fit ad similitudinē inofficiosi test.vt.C e.tit. l j.z per totum tit.seq.qz per eam liberi vel parētes excludunt̄ a bonorū subsidio:vel ex pposito donantis vel re ipsa:quod per se sufficit ad reuocationem donationis:licet propositum vel consilium donantis non interueniat iuxta not.in.l.si liqueat in glos. C.eod.tit.vide de hoc ibidem.
¶Impresentiarum habetur in.l.de eta te.§.ex causa.ff.de interro.act.
¶Imperpetuum quandoqz significat donec viuo.ff.pro soc.l.j.quandoqz significat per infinita secula:etiā post mortem secundum glo.in verbo perpetuat̄.in.§.at si ita insti.de verb.obl.
¶Impēse sm Azo.in sum.de rescin.vē. dicte sunt ab impēdēdo:z sunt tripli ces quedā necessarie:quedā vtiles: quedā volūtarie.Necessarie dicuntur quibus nō factis res erat peritura:vel que si facte nō essent:res lōge deterior effecta fuisset:vt in l.impēse.ff.de ver.sig.v.g.Cōduxi a te domū que ita ruinosa erat q̄ nisi releuassem eā:erat casura:he impēse dicunt̄ necessarie:z ipsas repetā:p cōtrariā actionē conducti.Utiles dicunt̄ quibus nō factis res nō erat peritura: sʒ ipis factis melior efficit̄:vt pote si faciā fenestras vtiles in domo:vel similiā:faciūt ergo vtiles impēse rem deteriorē ēe meliorē.Uolūtarie(al's voluptarie)dicunt̄ qb⁹ nō factis res nō erat peritura:nec ipsis factis res efficit̄ melior:sed bene amenior:vt pote si facio picturas in domo mea: he nō repetuntur nec deducūtur(q̄uis sec⁹ sit de necessariis z vtilib⁹) sed has licitū est mihi abradere sine lesiōe prioris stat⁹:si abrase possunt mihi aliquā vtilitatem afferre:alioquin nō esset mihi licitum:qz malitiis hominum(qui nihil aliud querunt nisi vt noceant)non est indulgendum:sed obuiandum:z sibi imputet qui eas fecit:qz donare videtur iuris fictione.vide.ʒ.expense.
¶Imperator nō dicit̄ nisi post coronationē.Felin.in.c.eam te.de rescript.

fin.j.col.versicu.similiter dicit gloss.& vide glos.in cle.j.de iureiuran.in verbo futurum.

¶ Imperator electus an possit administrare antequam coronetur vel approbetur: vide Panormi.c.venerabilem.circa finem de electio.

¶ Implementum sumitur pro implemento conditionis.& hoc modo significat actū nedum esse purificatum: imo & hereditatē esse acquisitā vel legatū l.iā dubitari.ff.de here.inst. Sed ibi: institno vel lego si capitolium ascenderis: impletur cōditio te ascēdente capitolium. hoc implemētū significat purificationē actus: & non acq̄sitionē.l antepe.ff.de condi.insti. Si aūt cōditio esset grauis puta si alexandriā ierit: si cētū dederit tunc implemētū significat etiā sicut acq̄sitionē: q2 significatū sumit ex onere magne conditionis quā nullus cōmuniter impleret nisi post deliberationē acq̄rēdi. Itē dic q̄ i legato lz implemētū cōditionis tantum significet purificationē: tamē per hoc etiam importat acquisitionē commutabilem: scilicet trāsmissionē legati si decedit: q2 cōditiōe purificata legatū trāsmittitur.l.vnica.§.sententia. C.de cad. tollē. Sec9 in hereditate: q2 illa non adita nō trāsmittitur.l.quoniam.C. de iu.delibe. Itē ibi pupill9 est institutus sub cōditiōe si ierit alexādriā: q̄ distat per.xx.vel.xxx.dietas: lz conditio si grauis: attamē hoc īpedimētum significat tātum purificationē q2 nō plus potest significata: lz enim pupill9 hoc fecerit animo acquirendi hereditatē: non tñ sibi acq̄ritur: q2 nō potest adire sine tutoris autoritate. Sz in legato sec9: nā sibi acq̄retur.l.pupill9.ff.de condi.institu.iūcta.l.conditionibus.ff.de cōdi.& demō. Sz ibi pupill9 filiusfamilias vel seru9 est institut9 a patre vel a domino sub cōditione: adimplet cōditionez.hoc implementū trahit acquisitionē: q2 purificata institutione non est in ei9 volūtate vel potestate acq̄rere vel nō acq̄rere: vnde necessari9

est heres: vt inst.de here.quali.& diff.§ j. Nec obstat q̄ nō pōt acq̄rere sine tutoris autoritate: sz hoc verū est vbi per se sibi acq̄rit. Sed hic iure ciuili sibi queritur: etiā eo inuito: & sic de aliis. Finaliter ergo implemētuz conditionis vel modi significat q̄ ipsum factum ipsa conditio vel modus seu significatum alias videcant q̄ sumptum significare dictat.

¶ Impossibile.no.lxi.dist. catulēsis ecclesie. Unde impossibilitas p̄prie est triplex: vcz iuris: facti: & nature: sm Joan.in regula nemo.de reg.iur.lib.vj. Et nota q̄ impossibilitas apposita actui diuersimode significat ex significato ex ea suptor9 alis vnicus cōcluditur disponētē voluisse: verbi gratia vēdo vel promitto tibi si celū digito tetigeris: significat decisionē & nō consensum.l.non solū.ff.de act. & obli. Ratio: quia significatum hoc sumit ex impossibilitate adiecta: q̄ existere nō pōt: & ideo nec valet act9 sub ea celebrat9: etiam quia sic apponēs impossibilitatem & scienter: per hoc intēdit nihil agere. Item ibi: stic9 seru9 me9 si mille dederit: liber esto: lz hec cōditio non sit impossibilis: difficilis tñ est quia mille dari p seruum non possunt nisi cum maxima difficultate: imo quasi impossibile est: quare nō significat cōsensū.l.cuz heres.§.j.ff.de test.li. Et sumitur hoc significatū ex quasi impossibilitate q̄ significat q̄ nō fuit anim9 libertatē dare. Itē ibi sit heres me9 si digito celū tāgat: & si nō tetigerit: titio.c.loco pene soluat. Titio certum non debetur.insti.de leg.§.i.quia impossibile p̄cipit heredi: ideo p̄ceptū nullum cui pareri nō pōt: ideo pena apposita locum nō habet. Itē ibi: filius constitutus seu instituit sub cōditiōe impossibili si digito celū tetigerit: institutio nulla est.l.si fili9.ff.de cōdi.insti. & hoc rōe impossibilitatis: vt supra. Itez ibi: promitto hodie centum dare rome: & suz. erfodie: nō: valet promissio.insti.de ver.oblig.§.loca. Itē ibi: existēs erfodie dt: volo prestari titio

seruos meos quos habeo rome: intra decēdiū mortis mee sint testatoris statī mortē: ita q impossibile sit eos pstari intra decēdium: nihilominus valet legatū. l. si mihi et tibi. §. i. ff. de le. i. qz lz ex euētu festine mortis testatoris sit impossibilitas: ab initio tamē nō est impossibile: qz dū dixit hoc: viuere potuit per tātū tempus quo erat possibile seruos illos pstari intra decēdium mortis sue. Debet ergo intelligi impossibilitas vel difficultas talis per quam cōcludit possit animus nō legādi probabiliter. Ideo si quis locauit vel cōduxit opus fieri: et apposuit tps intra qd fieri impossibile sit impossibilitas nō vitiat: et intelligitē tēpus intra quod fieri est possibile. l. insulā. §. in opis. ff de locat. et cōduc. Itē ibi: cōtraho tecū matrimoniū si digito celū tetigeris: valet matrimonium: et conditio habetur pro non adiecta: ratione impossibilitatis. c. fin. de cōdi. appo. nisi enim euidēter constet de dissensu: iudicādū est pro matrimonio. Nā licet impossibilitas significet nō cōsensum: non tamen ita euidēter significat qd per hoc cōtra matrimoniū iudicetur. Sed ibi: contraho tecū matrimoniū si prolē euitaueris: si adulteram te pstiteris etc. nō tenet matrimoniū: vt in. c. pteal. Nō est dissensus seu nō cōsensus: significatur ex ipossibilitate iuris. Nā matrimoniū fit ppter prolem: et fornicationē euitandā: ideo lex canonica: ad hoc se adaptat. Sz ibi: ptraho tecū si furtū feceris vel homicidiū: tenet matrimoniū: nisi vbi per hoc euidēter appareat de dissensu. Nam vbi tenet matrimonium: oīs turpitudo de iure eiicitur: q̄s restitit: ergo in obligatione nullatenus subsistit: et valet matrimoniū propter cōsensum: et sic de aliis exemplis de impossibilitate.

¶ Impossibile dicitur illud quod per solum principem explicari potest: vt not. glos. in. l. continuus. §. cum quis. ff. de verbo. oblig. Panormi. in repeti. cum esses. in. vi. colum. versi. item quia rerum. de testa.

¶ Impubes est q ex habitu corporis sui impubertatē ostendit: et q generare vel cōcipere mōdum possit sicut masculus an. xiiii. annū: mulier ante. xii. Femina enī citius pubescit q̄ vir: vt xx. q. ii. si puelle. ii. qo. v. §. diffinitiua. Et est rō fz phla. qz citius crescit mala herba q̄ bona. Alii dicūt q frigidior homo de mūdo: est calidior calidiori muliere de mūdo: et iō mulieres minus viuunt: et citius consumūtur. Quāto igitur facilius et citius cōsumitur: tāto citius perficiuntur et crescūt. Uel dic q mulier est callidior et ingeniosior homine: vnde et facilius impetrat veniā etatis: quia in. xviii. āno. et homo in. xx. C. de his qui veni. eta. impe. l. ii. Et dr pubertas a pube. i. pudētia corporis: hoc est pudore siue verecūdia qua afficiebatur is qui inspiciebatur an barba inferior iaz pungeret: vt. c. puberes. extra de despō. impu. Uel dicitur pubertas a probitate animi: et tūc ita probus efficitur: q coire pōt: seu virum pati. Unde homines dicuntur puberes: et mulieres viripotētes: vt instit. de nup. i. respōso. Probatur autez pubertas tribus modis. Primo p aspectū corporis: antiquissimo enim tempore inspiciebantur loca secreta seu barbe inferiores an pūgerēt: vel lanuginē ducerēt: et tunc iudicabatur pubes: et nō aliter: vt. d. c. puberes. Secūdo inducitur probatio per numerum annorum: vt dictū est. Tertio pbatur pubertas ipso facto: seu per rei euidētiā. s. qz malitia seu viri potentia aliquando supplet q in etate deficit etc. Et de ista materia vide plenius per Hostien. in sum. extra de despon. impub

¶ Indignari et de dignari differunt: qz indignatio spectat ad malos: dedignatio vero ad bonos: et illud odium est bonum quo quis odit peccata: et non homines. c. odio. lxxxvi. di. qz iustus irascetur peccatis populorum. vii. q. i. §. cum vero. gloss in. c. due sūt eleemosyne. in fina. xlv. distin.

¶ Inquilinus dicitur qui conducit rem vrbanā. l. errorē. in gl. iūcta. l. lz. C. lo

cati. An aut detrahat de fructib9 ex= pēsas quas fecit in re quā cōduxit vl' cōtulit: vide plene p Bar. ff. solu. mat. l. fructus. vbi facit bonā distin. not di gnā. vnde inquilinus residet in ciui. tate. colon9 vero in villa. ff. de acqr pos. l. qui pignoris. ⁊. l si id qđ. §. etiā p colonos eo. ti. vbi gl. ⁊. qui apes ff. de fur. Inquilinus tamē pprie dicit colens prediū vrbanum: sed colonus prediū rusticū. Require. s. Colonus

Inquisitio est alicuius criminis p su= periorē respectu iferioꝝ suoꝝ inuesti= gatio: vt in. ti. d acc. ⁊ inquisi. ⁊ denū. Et adde q regulariter nō ē facienda inqsitio nisi fama pcedata fidedignaꝝ psonaꝝ: ⁊ hoc nō se mel: sed sepi9. c. qualiter. ⁊. c. cū oporteat. d actu. ⁊ inqrere sumitur p. inuestigat: de facti: vt no. Bar. in. c. vestra. de coha. cleri ⁊ muli.

¶ In rem versū est alicuius vtilitatem verti. vide. s. actio. de in rem verso.

¶ Inspector dicit qui ad predia publica liū accedere habet: forte vt referat vl' refouuet si aliq̄ essent dserta: vel male equata: vt hec tollant. C. de an. ⁊ trib. l. fi. ⁊ etiā dicit discussor. C. d cē. ⁊ cēsitori. ⁊ equato. l. pequatores. l. xj.

¶ Inscriptio est qdā libell9 quē accusa torofferi iudici sub hac forma script9 Ego. M. corā vel apud. N. ptorē vel iudicē dfero talē reū legemiul de adul te. de adulterio quo cōmisit cū B. dū esset cū ea mēse tali. in domo tali cōsu let ali regnāte Et opat i scripto q ac cusator si crimē nō pbauerit qđ impo suit: ad talionē obligat. Habet aūt in scriptio locū solū i criminib9 vbi per modū accusatiōis instituunt: nō si p modū exceptiōis apponāt: vl' vt d ej fine accusatore cognoscat: vt. l. q cri mē. cū ibi no. C. de his q accusa. pos. Qualr aūt talis libell9 dbeat forma ri: ⁊ q cōtinere. no. in. l. pe. C. de accusa.

¶ Inscribere ē se obligare: si nō pbane rit ad ea penā quam reus dz pati vl' quā accusando inferre intendit sipa= bauerit accusator: vt in. c. sup his. de accusa. in. glo. ⁊. ii. q. viij. quisquis. nā calumniātes ad vindictā poscit simi tudo supplicij. vt ibi dicitur.

¶ Insinuatio est scriptura facta in p̄= sentia publicarū psonarum ⁊ in actis vbi supfluum est testes adhiberi: cū publica monumēta sufficiāt. vt C. de do. l. data. ⁊ m. l. in dona.

¶ In stirpes succedere sm Host. de suc cess. ab intest. sub. §. cōtra versi. in stir pes succedere est succedere filijs pre mortuoꝝ in eā partē quā eoꝝ paren tes erāt habituri si viuerēt. vn si qs ex vno filio vnū nepotē suscepit: ⁊ ex alio decē vl' plures tm capiet vn9 ex pte vna q̄tū. x. ex parte altera: ⁊ hoc si tractet de suc. cessione descēdētiū. Collaterales nāq3 secūsimiliter succe dūt ⁊ hi q sunt in eodez gradu succe dūt viriliter. l. p eqs portōib9. vt in auf. de her. ab intest. §. si vo col. ix. si= ue in capita. C. de leg. here. l. fi. ⁊ auf. cessante. licet qdā dixerint q in capi ta semp succedāt. vide Host. ibidem sub. §. viso. ver. q si factū filij. Require supra in capita succedere.

¶ Inseruire. frequentiam notat. de fide instru. c. i. in glo.

¶ Insolidū id est in totū. ⁊ ponit in in= strumētis: maxime in pcuratorijs. vt in. c. si dno. de pcura. li. vj. vbi de hoc.

¶ Insolutum. i. in solutionem

¶ Inscitia. i. ignorātia. xxxviij. dist. Si in laicis videtur intolerabilis inscitia quanto magis in eis qui presunt.

¶ Instituere ⁊ inuestire idē sonant: sed instituere sm proprietatem vocabuli est in possessionē ponere: qsi intus statuere. ⁊ in hoc differūt: qr instituit q̄s quis presentialiter: inuestiri aūt in absentia sm Host. ⁊ Bert. extra de insti. c autoritate.

¶ Institucre est sp̄ualis iuris bnf. cū vl' dignit. t. corp. let. tradere p possessionē Inuestire aūt ē ius canonic vl' dignā tatis tribuere: qđ fit p ferri p annulū vl' librū: indifferēter tn vn9 p alio sit mi9. vide in. c. autoritate palie. in gl.

¶ Institutio est prim9 grad9 eius insti= tutoris: vt no. C. de li pte l. et si mille essent: sm leges. Sed sm canones in stitutio est ecclesie vel ecclasiastici bnfi ficiū collatio: qsi ius habentē ad bnfi cium per presentationē intus vel in

beneficium statuens. Et s'm Goffr. institutio proprie est prelatorum personarum: et clericorum: collatio vero beneficiorum et prebendarum. Inuestitura autem est traditio vel quasi traditio: quod addit quia cōiter fit per annullum vel librum: vnde inuestitura est corporalem possessio nem vel in quasi possessionem inductio seu traditio. Instituti dicuntur heredes ab aliquo in hereditatem ducti. et hoc in primo gradu: vt. ff. de vulg. substi. l. j. in prin. Substituti vero dicuntur qui in locum instrumentorum deficientium. i. morientium: ad heredietatem instituuntur vt in substitutione pupillari. insti. de pupil. substi. in prin. dicitur autem secundus gradus ois qui sequitur post primum. et in simili not. C. de secūdis nup. super rubri. et ff. de vulga substi. super rub.

¶ Institutionum liber dicitur: quasi instructio num: quia in his primis regum preceptis instruimur: vel quia in statum humani vel romani iuris nos erigit: vt Accu. dicit in gl. in prohemio institutionum vel instituto rum. vnde liber institutionum est collectus ex voluminibus iuris: et autenticis. et codice Iustiniani qui nūc nō est in vsu secundum Accur. ibidem: quia post digesta et primam compositionem codicis factus est liber iste qui instituta intitulatur sed tamen ante compositionem codicis qui nūc est in vsu. Unde est quod quandoque per codicem corrigitur quod in institutis dicit etiam in secunda compositione codicis Iustinianus facit mentionem de institutis: vt. C. de emen. iusti co. l. vnica. circa medium ibi: nō solum institutorum vel ffor. Hec Accur. vbi. s.

¶ Insolentia est morum inconuentia: fatuitas: superbia: vel prauus vsus quasi cōtra solitum et debitum nature cursum. de accu. c qualiter et quando. ij. §. verum. et de of. ordi. c. j. in cle.

¶ Instantia est tempus quo iudicium discutitur et finiri debet. vt in. c. venerabilis. de iudi.

¶ Institor est ille qui tabernis: viuis vendendis: vel alicui alterii negotio est prepositus. l. institor. j. ff. de insti. act. vbi dicitur institor appellatus est ex eo quod negotio gerēdo istat: siue taberne: siue alij negotiationi sit prepositus. Item in eo tit. in. l. institor. ij. dicitur is qui tabernae loco vel ad emendum vendendum vel preponitur: quique sine loco ad eundem actum preponitur.

Institoria actio. Require supra. Actio institoria.

¶ Impotentia coeundi. est vitium vel defectus naturalis vel accidentalis quo quis impeditur alteri carnaliter commisceri.

¶ Instructus. hoc adiectiuum significat adiectionem: et hoc dupliciter. s. accessorie principaliter. Accessorie cum res adijciuntur que cōsueuerūt accedere: vbi gratia dicēdo fundum instructum. nam instrumentum fundi adijcitur accessorie. Principaliter cum res adijciuntur que nō consueuerunt accedere. vbi gratia: fundum istructum instrumento patrisfamilias quādo nō est instrumentum fundi, adijcitur principaliter. cōcordat. l. si cui fundus. ff. de fun. instru. vbi dicitur quod extito legato fundi nō extinguitur legatum instrumenti: Et ad §. si quis ancillas. insti. de leg. vbi dicitur quod extinguitur: dic quod intelligitur de instrumento accessorio fundi. l. si cui fundus preallegata in nō accessorio. Et ratio huius duplicis significati est voluntas proferentis declarata ex qualitate rei adiecte. s. an sit accessoria: vel non: quia adiectiuum instructus: vt premittitur dupliciter accipitur.

¶ Instrumentum s'm Hostien in sum. tit. de fi. instru. et s'm Spec. tit. de edi. instru. in prin. est scriptura ad assertionem seu probationem alicuius rei facta. Est autem instrumenti appellatio generalis: quia cōtinentur etiam ea quibus causa instrui pōt. Et sic testamentum: codicillus: testimonia: et persona testes: quibus cause instrui debet: loco instrumentorum habebantur. l. j. ff. de fide instru. et est gl. in. c. cum dilectus de fide instr. Dicitur autem instrumentum quia instruit: et documentum quia docet. vt. l. preal. Tamen instrumentum proprie dicitur scriptura ad memoriam alicuius cōfecta siue charta. et ita sumitur in auf. de instru. cau. et fi. col. vi. Nam instrumenta fiūt ad memoriam perpetuam. ij. q. vj. saluberrima. xxvij. q. j. c. oēs femine. Et in

strumētū ē act⁹ volūtarie iurisdictio
nis. Et cōmuniter ꝫ docto. pōt fieri
diebus feriatis etiā ob honorem dei
ꝛ sctōꝝ:licet dñs Ant. de but. dicat
cōtrariū ꝙ tabellio sine pctō nō pōt
cōficere instrumētū die sic feriato:
vt dñica vel dieb⁹ apostoloꝝ:sit tñ fa
ciat lꝫ peccet:act⁹ ppterea nō reddi
tur nullus. Ratio:qꝛ pena nullitatis
est odiosa. ergo restringēda ꝯ pe. dis.
j. pene. ꝛ regula odia. de re. iu. lib. vj.
vide notata per doc. in. c. cōquest⁹. de
feriis Et ꝑ quot testes. reprobat̃ istru
mētū:no. n. l. in. exercēdis. C. de fide=
ius. ꝛ. in. c. cū Joānes. de fide instru. vi
de Goff. de proba. §. sed qrit̃. Et dicit
Ludo. de Roma ī sing. suis ꝙ hec du
bitatio cessat cuꝫ in istrumēto asseri
tur per notarium de spōtanea volūta
te. naꝫ tūc indistincte potest reproba
ri per duos testes:ꝫ Ba. ī disputatio
ne sua allegat. Inno. in. c. super hoc.
de renū. ꝛ. l. obseruare ff. de offi. pcō=
sul. nec instrumētū ꝓbat nisi sit in eo
dies ꝛ loc⁹. c. inter dilectos. de fi. ist.
ꝛ. c. abbate sane. in gl. vere iudi li. vj.
Hoc veruꝫ:nisi probetur dies ꝛ loc⁹
esse originalis:licet sit omissus in in
strumēto ꝫ Spe. in tit. de instru. edi.
§. instrumentū ver. si quis ergo. Etiā
instrumētū de falso suspectū reddit
diuersitas scripturarū vel manuū. ca
sus singularis ꝛ vnic⁹ in aut̃. de trie
ꝛ semis. §. quod ꝛ sepe ꝫ Bal. in. l. cō
tractus. C. de fid. inst. ꝛ similes. ī. c. in
ter dilectos:de fide instru. Et dicit gl.
in aut̃. vt proponat̃ nomen imperato
ris. si notari⁹ dimittit hec verba:ī no
mine dñi. in instrumēto:ꝙ illud istru
mentū nō valet Que gl. pōt esse vera
in arduis ꝛ perpetuis ꝫ in minoribꝫ
ꝛ breui tēpore duraturis nō tenet. ꝛ
cōtrariū potest teneri secundū Spe.
in tit. de instru. edi. §. j. circa pn. Sed
vtrum valeat instrumentum ꝑ tabel
lionē excōmunicatū confectū? Ui=
det̃ ꝙ sic. de here. excōmunicam⁹. §.
credentes. vbi dicit̃. Si excōmunicā
tus satisfacere cōtēpserit infra annū
tunc instrumētū per eū confecta nō
tenēt. ergo a cōtrario sensu prius:id

est ante annū facta valent:licet sit ex
cōmunicat⁹. Sed in cōtrariū ꝙ non
valeāt. iij. q. iiij. nullus. de sente. excō
nouerit: Dicūt Hostiē. ꝛ Guil. ꝙ dū
ei⁹ excōmunicatio est occulta:valēt
instrumēto ab eo cōfecta:vel si sit ma
nifesta:nec pōt ꝓbari. iij. q. vij. §. tria
de re indica. ad ꝓbādū. ꝯ excep. pia:
§. si vero li. vj. Secus si notaria. c. ex
ceptionē de excep. ꝛ. c. vestra. de coha
bi. cleric. ꝛ mu. Et vtrū per instrumē
tum probet̃ crimē: istā questionē Jo.
and. in. c. cū impositib⁹. de iureiurā.
lib. vj. in gl. verbis datis. dicit se di=
sputasse quam vide ibidem:ꝛ etiam
Geminianū. Sed aliter dicit̃ instru=
mentū apparat⁹ fundi quo exercetur
possessio:ꝛ ita accipit̃ ī. l. iiij. ff. de fun
instru. Uñ instrumētoꝝ quedā sunt
causa agrorum colēdoꝝ vt ararum:
rastri:traha:que eqnādis cespitib⁹
trahūtur. Alia colligēdoꝝ fructuū:
vt sarcul⁹ quo cardones ꝛ herbe inu
tiles exciduntur:ꝛ similia. vt falces
rie:falces messorie:ꝛ falces putatorie
ligones. torcular:corbes q̃lli videmia
toꝝ quibus vindemia portat̃ causa
seruandi fructib⁹:vt dolia:granaria
caselle in q̃b⁹ fruct⁹ reponūt̃. s. cellu
le granarioꝝ. Unde instrumētuꝫ ca
pit̃ tripliciter:vno modo latissime:ꝛ
sic omne vas vel susceptibile in cōstru
ctione domus vel fundi inusitatū. di
cit̃ istrumētū. Secundo late ꝓ omni
eo qđ causaꝫ instruit:vt. scripture:te=
stes. facit. c. ꝑuenit. extra ꝯ testib⁹ co=
gē facit. l. notionem. §. instrumētoꝝ.
ff. de. v̄bo signific. Tertio stricte solū
ꝓ scripturis:vt in tit. de fid. instru. Et
sic differūt testes ab instrumētis:qꝛ
ꝓbatio testiū sit viua voce:sed instru
mētū voce mortua. Ex quo sequitur
ꝙ statutuꝫ disponēs ꝙ producēs fal
sum instrumētū puniatur in decem
nō habet locū in producente falsum
testē:qꝛ statuta sunt stricte intelligē
da. facit ca. ex. literis. de sponsa. Sūt
autē instrumētoꝝ due species. Nam
aliud publicū:aliud priuatū instru=
mentuꝫ. Publicum est solēnis ꝛ rite
ordinata scriptura:per autēticā ꝑso

ne manū publice facta et causa memorie.c.scriptura fin instru. Et sunt ille de solēnitate que faciūt instrumētum publicum: et autēticū regulariter vt .s. preponatur nomē imperatoris et anni imperii: nomē ꝯsulis et anni ꝯsulatus. Hodie vero ponitur nomē summi pōtificis cū aliis septē: vt sunt anni dñi. indictio: mēsis: dies: locus: cū nomine notarii et de quibus not. gl. in l. generali C. de tab. li. x. Et dicitur publicū īstrumētū: quia iudicis autoritate ē exēplificatū et autēticū. vt in.c.cū dilecta. de cōfir. vti. vel inu. Item publicū instrumētū: quia autentico sigillo est sigillatū. vt.c.j. de fi. instr. Itē dicit publicū instrumētū: qd in iudicio dicitur seu scribitur apud acta publica: et valeat et p quēcūqꝫ scriptū sit. de pba. qm itē dr publicū instrumētū quod habet subscriptionē trium testiū viuentiū: vt.c. subscripta p. allega. Itē dr publicum quod de archiuo publico vel de armario pducitur: vt liber cēsualis in quo scribunt cēs9 et liber annotationum: et ei credit si habet publicū testimonium: scilicet qꝫ iudex cōfiteatur illud de archiuo publico ēe pductū c. ad audientiā. de prescript. vbi dicitur quod papa credit cuidam libro censu lib. Et cuilibet alii instrumēto fides adhibetur: vt paret ex iamdicta et per multa alia iura. Instrumētum priuatum est qd per manum priuatā cōfectū est vel a tabellatione: nō tamē i forma publica criptum: vt quia nec nomē imperatoris: nec ꝯsulis nec pape (de quib9 supra prime dictum est) apposuit: vt.C. qui po. ī pigno. habean. l. scriptas. vt ibi notatur. Et tale īstrumētū debet habere trium testium subscriptionē: vt. d. l. fi. Et quātum instrumētū a quocūqꝫ fit scriptū: nisi aliquo dictorū modoꝝ fit roboratū: nō valet: Instrumētorum9 priuatorum tres sūt species. Nā aliquādo facit scripturā sibi tantū: aliquādo tibi et alii. et aliquando alii tantū. Illi scripture quā qs facit sibi vel p te nulla fides adhibetur vt.C. de proba tio. l. j. Si autē facit scripturā cōtra re puta creditori tuo de eo qd accep. sit ab ipso: credit ei cōtra te. vt. j. qd. vlti. saluberrimū. Si autē tibi et alii facit scripturā: sicut ē codex rationū suarū: ei interdum creditur: vt. x. q. iij. Est autē aliquod instrumētum guarantigie vl. guarātigiatum: videlicet quod habet executionē paratā: vt si cōtat aliquē esse debitorē alteri9 stātis ex hibito i iudicio: iudex executionem facit: vt sit cōmuniter papie. De his no. in. l. a diuo p io. ff. de re iudi. De instrumēto rasura vidi in. c. ex litteris in glos. ij. de fid. instrumē. et. i. c. cū venerabilis. i. gl. ff. de re. do. et c. licet. in. gl. iij. de crimi. fal. Nā īstrumētū rasū de falsitate suspectū habetur. Ergo dicitur ab instruo: quia eo mediante cause instruuntur.

¶ Insula trib9 modis capit. Primo p domo in mari posita. quia i salo id est i salso posita ē secundū Isido. et no. glo. in. §. insula. insti. de re. diui. et vde Bar. in tracta. de insulis. Secunde sumitur p qualibet domo: vt. l. isulā. ff. de verbo. oblig. et. l. iij. §. effracture. in verbis insulis. de offi. p. fec. vig. non tamen proprie est insula. vt dicit gl. in dicto. §. effracture. Tertio modo dicitur isula loc9 vndiqꝫ cirūdat9 aqua vt. l. adeo. §. insula. et ibi gl. ff. de acq. rerum do. et. not. Bar. in suo tracta. de insulis. in pn. et ista dicitur icremētū patēs distictum ad differētiā alluuionis que est latēs icremētum: vt not. Ang. in. l. itē si fundi. §. j. ff. de vsufruc. Et de hoc vidi inst. de re. di. vbi i gl. ponitur et alia diuisio i insulā. §. insula

¶ Insularii serui sunt q in insula retinentur: vt. l. in. lege. ff. de verbo. signifi.

¶ Intercessor dicitur qui pro alio preces facit et fundit. Itē dicim9 intercessorē illum qui intercedit et interponit se inter debitorē et creditorē ad hoc qꝫ ei pecunia mutuetur: et est quasi deiussor et constitutor.

¶ Intercedere proprie idē ē qꝫ pro alio preces fundere: sumitur tamen com muniter in iure pro interuenire.

¶ Interēptor: id ē mediator in emptionibus.

¶ Intrusi dicuntur qui non per electionem canonicam: sed per violentiam occupant honores: officia: vel ecclesiastica beneficia.

¶ Intentio siue capitulum in iure dicitur illud quod intendit probare per testes is qui inducit eos.

¶ Intelligentia dictorum est ex causis assumenda dicendi de verborum significa. c. intelligentia. et non ex opinionibus hominum: sed ex communi vsu sunt intelligenda nomina. ff. de supel. lega. l. labeo.

¶ Interrogatoria sunt que facit pars testibus productis contra se. et dantur super articulis de quibus premissum est: et formantur per circunstantias cause et personarum. vt est glos. in. c. presentium. de test. lib. vi.

¶ Interesse mea est mihi expedire: vel me dānū vel lucrum quod facere vel capere potui: nō fecisse vel nō recepisse: vñ hoc verbū interest impersonaliter pōt poni in cōstructiōe. Et qñq; construitur cū pronominb⁹ possessiuis: et tunc exigit ablatiuos feminini gñis hoc modo: mea interest debitū solui die statuto. Similiter dicitur tua: sua: nostra: vr̄a. interest. Et illorum pronoīm ablatiuos regit: captū p̄ p̄tinet. Cū vero cōstruitur cū ceteris dictiōib⁹: tūc exigit genitiuū singularē vel pluralē. verbi gratia. illi⁹ interest rē suā nō perire: regis interest regnū suū gubernare: reipublice interest ne crimina maneāt īpugnita: litigatorū interest iustū habere iudicē vel fauorabilē. Itē interesse hoc verbū p̄ noīe neutrali ponit: et qñq; significat dānum quod euenit: qñq; lucrum amissum Damnum qd̄ accidit. vbi gr̄a. persuasisti familie mee q̄ de domo vel possessione cederet: quo facto dānū mihi euenit. tu teneris ad interesse mihi p̄stādū. i. dānū qd̄ passus sū: resarciēdū. itē de lucro amissū ponitur exemplū. Debuisti mihi soluere cētū aureos Rome. tu soluere desideras Basilee. estimādū est quātū interfuerit mea pecuniam suo loco mihi solutā fuisse. i. lucrū q̄ ex mea negotiatiōe ī eo loco facere potuissē. Et hec actio p̄ quā hec fit: dr̄ arbitraria loci. Sz notādū q̄ si vis lucrū amiseris: nō ideo dānū passus es: qr̄ dānum dr̄ a demēdo: scz qñ ex facultatib⁹ aliquid demitur: aut ex propria sustātia diminuitur: itaq; quod dānum pateris quando rebus tuis aliquid decrescit: nō qñ accrescit reb⁹ tuis. Vnde īnteresse est damnum emergēs vel lucrū cessās supueniēs q̄ dari vel fieri omissum est. verbi gr̄a in Papia dare mihi pecuniā promisisti tali die: et nō fecisti. hic dāni et lucri rō est habenda. Damni: qr̄ in mora fuisti: et nō soluisti die tali sicut p̄misisti: vñ nō habui vt soluerē: quare penā incurri et damnnū: quod non incurrissē si mihi loco et termino p̄fixis soluisses: nec dānū hoc passus essē. Lucri ēt ɔsideratio habēda est: qr̄ si mihi in loco et termino debitis soluisses: mercimonia cōparassē: et multa lucrat⁹ fuissē. Est ergo interesse est imitatio dāni qd̄ taliter euenit: vel lucri qd̄ cessat ex eo quod aliq̄d tibi non datur vel nō fit vt debet.

¶ Interesse cōuentum est: scz cum non facis quod promisisti mihi: vel cum non fecero qd̄ promisi tibi. Aliud interest est commune: scz estimatio cōmunis damni vel lucri quod euenit vel cessat. Aliud singulare: scz estimatio q̄ euenit ex sp̄ali casu vł vtilitate vide d̄ hoc Spe. i ti. de fruc. Interesse.

¶ Interdum dicitur fieri quod fit inter diem i. de die in diem.

¶ Interpellare qñq; idē sonat q̄ interrūpi: vñ dr̄ quod per lit. contesta. interpellatur. i. interrumpitur actio: possessio: vel prescriptio. item interpellare idem est qd̄ monere: vt dicēdo. Dies interpellat pro dño. i. monet. c. potuit. in. fi. de loca. et conduc.

¶ Interdictum olī nihil aliud erat q̄ quedā formata et solēnis conceptio verborū q̄b⁹ pretor aliq̄d fieri iubebat vel p̄hibebat: qd̄ tūc maxime faciebat: cū de possessiōe vł q̄si possessione iter aliq̄s ɔtēdebat. vt inst. de interdi. circa p̄n. et ff. e. tit. et dr̄. interdictū

q̄ſi inter duos dictū vł redditū: vt inſt.e.ti. §.exhibitoria.al's. ꝯ ſūt tñ ī ſi.Uł ſ3 aliquos dr ab interdicēdo id eſt ꝓhibēdo.qđ nō placet:cū ꝑ interdicta nō ſemper ꝓhibeat: imo aliqñ aliqđ fieri iubeat iudex.vt in ſti.e.ti.§.j. Differebat aūt interdictū ab actiōe:qr ſolēnitas actionū erat inducta de iure ciuili: interdictū aūt a iure ꝑtorio.vel ſ3 Azo.qr ī actiōe verborū ſolēnitas nō formabač in ſinglor ꝑſonis:ſ3 erāt gñalr in oīm ꝑſonis formata ſolēniter verba.In interdictis aut quod erāt hominis qui volebāt eam ꝓponere:tot eis deſiderātib⁹:ꝛ petētibus formabāt verborum ſolēnitates vel cōceptiōes quib⁹ ꝯtra ſuos aduerſarios in cauſis ſuis vtebāt:q̄s interdicta vocabant.de hoc no.inſti.eod. titu.in ꝑn.ꝛ.ff.e.ſuper rubrica. Hodie autē īter actiōes ꝛ interdicta nl'la eſt differētia.vt inſti.e.ti. §.fi.Eſt ergo īter dictū actio in factū ꝑtoria.i.a ꝑtore inuēta.Et aliqđ nomē ſortič ab inuētore:vt ſaluianum.Aliqđ a principio forme vborū:quorū bonorū: quorū legatoꝝ:vt poſſidetis. Aliđ materia de qua tractat:nomen accipit:vt ne q̄d ī loco ſacro fiat.de locis ꝛ itineri b⁹ publicis.vt ne q̄d in loco publico ꝛ itinere publico fiat.de loco publico fruēdo ꝛc.Uñ interdictorū aliđ petitoriū:aliđ poſſeſſoriū:ꝛ aliđ mixtū. De petitorio.ff.l.e.ti.interdictoꝝ. §.q̄dam.De mixto.ff.de aqua quoti. ꝛ eſti.l.j.§.fi.de poſſeſſorio inſt.eo.ti. §.ſequēs diuiſio.Et hui⁹ īterdicti tria ſūt membra:qr aliud interdictū poſſeſſoriū datur pro adipiſcēda poſſeſſiōe:aliud pro recuperāda:ꝛ tertium pro retinēda. Primū cōpetit ei qui nō fuit añ nactus poſſeſſionē:ꝛ illud eſt triplex.ſ. quoꝝ bonoꝝ:quorum legatorū:ꝛ ſaluianum.Primū cōpetit heredi vel filio emācipato ꝑ poſſeſſiōe hereditatis a ꝑtore petita. Naz fili⁹ emācipat⁹ de iure ciuili nō admittebatur ad hereditatem paternā ſed qr emācipat⁹ ita eſt fil⁹ ſicut in patria ꝑtāte exiſtēs: ideo ꝑtores(.i. magiſtrat⁹ a populo romano creatī gratia emēdādi defect⁹ legis duodecim tab.ſcđm eq̄tatē:dū tñ non tollerēt diſpoſitionē iuris ciuilis)ſtatuerūt iure ꝑtorio emācipatū admittē dū ad res vniuerſas corpales:ꝛ non ad iura incorpalia.Et dač directū de iure ꝑtorio:vtile vo de iure ciuili.Et eſt effect⁹ hui⁹ interdicti ꝙ ex eo fili⁹ emācipat⁹ agere pōt ꝯ poſſeſſorē rerū ꝑſnarū:ſic concludēdo.peto talē cōdēnari ad dandum mihi talē rē cui⁹ heres fact⁹ ſum de iure ꝑtorio. Scđz.ſ.quorū legatorū:cōpetit heredi ꝯ legatarios q̄ ꝓpa autoritate legata apꝑhēdūt:quoꝝ ipſe debet eſſe diſtributor poſtq̄ falcidiā deduxit. Uñ aliqs hȝ tres filios ꝛ domū ꝛ vineā:domū legat pmo: ſcđo vineā: et tertiū hr̄dē vniuerſalē:inſtituit q̄ nihil reperit in hr̄ditate. Hȝ ergo terti⁹ hr̄e falcidiā.i.quartā ptē hr̄ditatis:ꝛ ſic deducta q̄rta pte a domo ꝛ a vinea:ille terti⁹ diſtribuit aliis filiis primo ꝛ ſcđo legata reſidua de manu ſua:q̄ ipi ꝓpa autoritate non debēt apprehēdere. Eſt ergo affect⁹ hui⁹ interdicti ꝙ petat legatarios cōdēnari in oīb⁹ legatis reſtituēdis quoꝝ ipe heres ē.Tertiū ſc3 ſaluianū ꝯpetit locatori ꝯ inq̄linū q̄ deportat bōa ſua hoſpitio ſibi locato:nec reducit ad p̄ſtinū ſtatū:qr oīa obligata ſūt hoſpiti tacite ꝑ cēſu.Scđm ſc3 ꝑ recuperāda poſ.cōpetit eiecto de poſſeſſiōe.ꝛ hoc tripliciter:ſ.vñ vi de poſſeſſiōe immobili:vi bonoꝝ raptorū ſpoliato re mobili:ꝛ qđ vi aut clā ꝯ:eū q̄ in ſolo alicui⁹ edificauit. Tertiū ſc3 ꝑ retinēda poſſeſſione interdictū poſſeſſoꝝ cōpetit ꝯ mo leſtātem aliquē in poſſeſſione:ꝛ eſt duplex ſc3 vti poſſidetis: quod cōpetit inter duos q̄ eādē rem immobilē cōtēdūt poſſidere:ꝛ vtrobi:qđ gr̄a poſſeſſiōis eſt inter duos ſup re mobili. De his vide gloſſā q̄rtā ꝛ ſeptimā ī c.paſtoralis:de cā poſſeſſionis ꝛ proprie.vbi plene.Et no.optimā gloſſā ꝛ magiſtralē in .l.ſi quis in tātam .C. vnde vi. vbi ponūt multi caſus in q̄

dus quis nō incidit in penā hui⁹ nō ue ꝯstitutiōis.si quis. ¶ Non effi dicitur agi vñ vi.s; ex illa cōstitutiōe. Interdictoꝝ etiā ꝗquedam sunt publica: quedā priuata. Quedā simplicia: in qb⁹ alter est actor: ⁊ alterius: vt sunt restitutoria: vel exhibitoria. Quedā duplicia in qb⁹ par vtriusqꝫ litigatoris cōditio est: nec qsqꝫ actor vel reus pcipue intelligit: sed qlibꝫ tā rei ꝙ actoris ptes sustinet. instit. de interdi. §. tertia. ⁊ §. duplicia. ⁊ .ff. eo. ti. l. ij. vbi de hoc. ⁊ in. l. iij. cod. titu. Hec ⁊ alie diuisiōes interdictoꝝ plures ponuntur: que sunt de libero hoīe exhibēdo: ne qd fiat in loco sacro sancto ⁊ religioso: in flumine ripa ve: ⁊ in flumine publico: de cloacis publicis ⁊c. vt. j. de singulis dicet in locis suis. Sūt aūt interdicta publica nouē in vniuerso s; Spe. in tra cta. libelloꝝ. ti. de cau. pos. ⁊ ꝓprie. §. qꝛ vero. Alia oīa sunt interdicta priuata: qꝛ ꝑpter vtilitatē priuatam inducta: ⁊ sunt in toto. xxviij. s; in Spec. ibidē. §. priuata. Itē interdictū gñale dr qñ regnū: terra: aut villa interdicit. particulare vero qñ vna ecclesia interdicit: ⁊ hoc modo sumendo interdictū pro censura ecclesiastica.

¶ Interdictū de aqua quoti. ⁊ esti. dat habēti ius aque quotidiane vel etiā estiue deducēde ad pdia sua cū aliqs ducere ꝓhibet: vt. ff. e. ti. l. j. in prin. Et ꝙ interdictū aliqñ sit prohibitoriū: aliqñ restitutorium: vt sequit de hoc est casus in. d. l. j §. j. ⁊ est ꝓhibitoriū ⁊ retinende possessionis: qñqꝫ autem est restitutoriū s; Spe. ibidē. §. alio modo. ⁊ §. palleg. vbi subdit pretor. Quotidiana autē aqua non tm̄ illa est ꝗ quotidiana ducit: sed illa est ꝗ qs quotidie pōt vti si velit. duo autē sunt genera aquarum que differunt.

¶ Quotidiana que duci solet assidue etiam si aliqñ ducta nō est. Ea queqꝫ dicitur quotidiana: cuius seruit⁹ intermissi de tpis diuisa est. Sed aqua estiua ea est qua estate vti expedit: sicut dicuntur vestimēta estiua: salt⁹ estiui: castra estiua: quibus interdū hyeme: plerūqꝫ tamē estate vtimur: vt habetur in lege pralleg. in princ.

¶ Interdictū de aqua de castello. ducēda datur habenti ius ducēdi aquam de cannali vel de castello: qđ est diminutiuum a canna ad irrigādā. vide Spe. vbi. s. qui dicit hoc interdictū haberi ⁊ bene. ff. de aqua quoti ⁊ esti. l. j. §. ait ꝑtor. ij. de quo dic vt ibi. ⁊ in iij. ⁊ seq. vsqꝫ ad fi. l. vbi dicit. Hoc interdictū necessario propositum est. Nam qꝛ superiora interdicta ad eos pertinent qui a capite ducunt ⁊c. eqssimum visum est ei quoqꝫ qui ex castello ducit: (id est ex eo receptaculo qđ aquam publicam suscipit) interdictum dari: idqꝫ a principe conceditur: alij nulli competitius aque dande. vide ibi pulchrum textum.

¶ Interdictū de arboribus cedendis datur cōtra eos qui habent arbores: quarū folia pēdent super edificia vel agrū: ita ꝙ eis dānū inferāt: ⁊ cōsulitur eis ꝙ hmōi arbores succidāt: ⁊ ligna tollāt: ⁊ eas deglobēt a tera vsqꝫ ad. xv. pedes. Idē est si ꝑ radices mīnat periculū. vt. l. j. C. de interd. ⁊ hoc interdictū prohibitorium est. Si aūt arbores edib⁹ alienis impēdāt: vtrū totas iubeat ꝑtor adimi: an vero id solū qđ supra extiterit? Rutili⁹ ait a stipite excidēdas: idqꝫ plerisqꝫ videtur ri⁹. Et nisi adimeret dñs arborē: Labeo ait ꝑmitti ei cui arbor officit: si velit succidere eā: lignaqꝫ curtare: vt est tex. in. l. j. §. hoc interdictū. ff. e. tit. vbi subditur in. §. seq. Arboris appellatione etiam vites continentur. Non solum autem domino ediū: sed etiam ei qui vsumfructū habet competit hoc interdictum. vt ibidem.

¶ Interdictum de cloacis priuatis reficiēdis. Si volens quis suam cloacā priuatā vel etiam publicam: vel fistulas meatus reficere: vel purgare: vel de nouo facere ab alio prohibet: tūc prouisum est ei de interdicto de cloacis: quod est interdictum publice de putatum. ⁊ priuatuꝫ de priuatis cloacis: ⁊ est prohibitorium. Etiam est aliud restitutorium: scilicet quod dat

contra immittētem in cloacam mea vel publicam: vel quod immissum in cloacam impedit: vel quo iubetur au ferri quod immissū3 est: vt. ff. de cloa cis. l. j. §. j. ⁊ §. deinde ⁊ §. cloace. l. fin. eo. titu. ⁊ specu. ibidem. versic. porro. vide. s. cloaca.

¶Interdictū de aqua pluuiali arcēda: vel de aqua plu. imo non est interdi- ctū: sed actio ciuilis descendens ex l. xij. tabularū. vt. ff. de aqua plu. arcē. l. si vsufruct⁹. ⁊ ibi no. super verbo le- gitima. vbi allegaꝛ. l. labeo. ff. de sta. li. Et dicit ibi tex. Sed ⁊ si fructuari⁹ opus fecerit ꝑ quod aqua plu. alicui noceat: erit quidē actio legitima cu3 dn̄o ꝓprietatis. an vero etiam vtilis in fructuariū actio aque pluuie arcē de sit dāda: quesitū est: ⁊ magis est vt detur supple dicēdum. Si ergo facis aliquod opus in fundo tuo: ꝓpter qđ aqua pluuialis nocere potest fundo vicini tui daꝛ cōtra te actio aque plu uie arcēde: per quā tuis exꝑēsis op⁹ teneris destruere: ⁊ damnū cōtingēs emendare. Si v̾o possideas opus ab alio factū: teneris patientia3 ꝑstare: vt destruaꝛ. argum. l. j. ⁊. §. iij. in fin. ⁊ l. si terti⁹ colonus. (alias vicinus) §. celsus scribit versic. si quis alius. ff. eo. tit. ⁊ Spec. ibidem. Et dicit Ulpi. in. l. j. in princip. ff. eod. Aquam plu- uiam dicim⁹ que de celo cadit: ⁊ que imbre excrescit: siue ꝑ se hec aqua ce lestis noceat siue cum alia mixta sit. Et sequitur ibi statim. Hec autem actio locum habet in damno nondū facto: opere tamen iam facto: ex quo damnu3 timetur: totiesq̃ locū habet quoties manufacto ope agro aqua nocitura est: id est cū qs māu fecerit quo aliter flueret q̄ natura soleret: si forte mutādo (alias immittendo) eā aut maiorē fecerit: aut citatiorē vel rapidiorē: aut vehemētiorē: aut si cō primendo redundare fecerit ea3. Nā si natura aqua noceat: ea actione nō continetur: ⁊ in ea. l. dicitur. De eo opere quod agricolendi causa ara- tro fit. Quintus Mutius ait non com petere hanc actionem.

¶Interdictum de fonte est quod datur ei qui duxit aquā de fonte hoc anno nec vi: nec clam: nec precario de alte rius fonte vt. ff. eo. ti. l. j. in prin. vel la cu: puteo: piscina: fossa: stagno. Hoc interdictū ꝓponiꝛ ei qui fontana aq̃ vti ꝓhibetur siue haurire: siue pecus ad eam appellere. l. vnica pꝛealle. in prin. Et de istis oībus seruitutib⁹ da tur hoc interdictū: si tn̄ perpetua sit causa vt colligitur ex §. j. dicte. l. vni- ce ⁊ §. hoc interdictū. de cisterna. in versic. deniq̃ a contrario sensu. Non autē daꝛ restitutoria actio: vt. d. §. hoc interdictū. vbi dr̄ q̄ de cisterna non cōpetit. Nā cisterna nō h3 ꝑpetuā causa3: nec viuā habet aquā. Ex q̃ apparet in his exigēdū: vt viua aqua sit. Cisterne aūt imbribus cōcipiunꝛ. Cetera vide in. d. l. vnica. ff. de fonte vbi dicitur in fine. l. De lacu: puteo: ⁊ piscina reficiendis purgandis inter dictū competit: ⁊ omnibus ꝑersonis datur quibus illud de aqua estiua.

¶Interdictum fraudatorium est quo tu toris creditor pupillo tenetur: vt si cum consilijs fraudum participasse constabit: vt fraudaretur. De hoc in terdicto habetur. ff. de solu. l. pupilli. circa princip. Hoc interdicto tene- tur qui fraudem participādo emita creditore qui non sit soluendo: incli- us forte diceretur a debitore.

¶Interdictum de glande legenda: vel alio fructu datur ei cui⁹ glās vel ali⁹ fructus in fundum alienum cecide- rit: vt. l. vnica. ff. eo. ti. vt singulo ter- tio die legere ⁊ exportare liceat. Et glādis nomine omnes fructus con- tinenꝛ: vt dicitur in fi. eiusdē. l. vnice.

¶Interdictū de itinere actuq̃ priuato restituēdo prohibitoriū: ad tuendas tātummodo rusticas seruitutes daꝛ cōtra prohibentes aliquem vi seruir- tute sua. vt. ff. e. ti. l. j. §. j. ⁊ datur cōfes soria cōtra negantem seruitutē: vt. l. si forte. §. sciendum. ff. si ser. ven. Et ēt aduersus eum qui alium iniuste ꝓhi bet sua vti seruitute. Imo ēt tunc daꝛ cōfessoria: vt. d. §. sciēdū. l. p̄eal. vñ da tur mihi: qui i itinere actu: vel via pu-

uata vsus sum hoc anno triginta dies bus nō vi:nō clam:nō p̄cario.ff.e.ti.l.j.§.hoc interdicto.⁊ hoc si fuerit iure seruitutis.alias sec⁹:vt.ff.de aqua plu.arc.l.j.in fi.⁊ ideo ante nō debeo p̄hiberi quo minus vtar interim vt tāto tp̄e quoadusq̄ de seruitute constet.Ait eni p̄tor.Quo itinere actuq̄ priuato de qua agitur:hoc anno nec vi:nec cla:nec precario ab aduersario vsus es:quomin⁹ ita vtaris: vim fieri veto:vt.ff.eo.ti.l.j.in prin.

¶Interdictū de libero hoīe exhibēdo cōpetit vnicuiq̄ de populo ad petendum in publicū hoīem liberū cōtra ⁊ aduersus eum qui liberū hoīem inuituz captū dolo malo detinet in seruitute.Et p̄ponitur hoc interdictuz tuēdę libertatis causa: vcz ne hoīes liberi retineātur a quoq̄ pro exhibitione faciēda:vt homo p̄ducatur in publicum:⁊ tāgendi videndiq̄ hoīs facultas p̄beatur.Et exhibere est extra secretum habere.ff.e.ti.l.iij.§.ait pretor.hoc etiā interdictum ɔpetit aduersus absentem:vt.l.pall.§.i.⁊ a quocūq̄ hoc interdictū proponi potest:quia cuilibet de populo ɔpetit ⁊ cuius libꝫ interest ne hoc fiat.Nemo enim p̄hibēdus est libertati fauere: vt ea.l.§.hoc interdictum j.⁊ nihilominus lex facit accusari:vt eo tit.l.j.in prin.vbi tex inquit.Quem liberuz dolo malo retines:ehibeas.⁊.ff.ad.l.faui.de pla.l.non statim.§.fi.⁊.C.eod.tit.l.si fratrem.

¶Interdictuz de liberis exhibēdis seu deducēdis datur partibus vel parentibus cōtra eos qui liberos vel nepotes i potestate eoꝝ existētes:sine eoꝝ volūtate detinēt Unde.l.i ff.eo.ti sic ait.Ait pretor:qui quęve in potestate lucij titij est:si is eave apō te estdo love malo tuo factum est quominus apud te esset:ita eum eave exhibeas.Hoc interdictū ⁊ illud de vxore deducēda non solum sunt exhibitoria:sed etiā deductoria seu deductiua: quia per ea vxor:⁊ liberti non tātum exhibentur sed etiam deducuntur: vt. ff. e.ti.l iij.§.j.Et de interdicto de vxore postea dicetur.

¶Interdictū demigrādo datur inquilino vt ipse libere cū reb⁹ suis possit de habitatione migrare:si tamē locatori satisfaciat ⁊ de pensione toti⁹ tēporis:vt.ff.eo.titu.l.j.§.si pensio.⁊ de damno si qd̄ in domo cōducta dederit.Sed etiā gratuito inquilino datur colono autē non datur:vt ff.eo.ti l.j.§.j.sed al's ei iuxta ordinē iudicis subuenitur si velit nō dico migrare: sed colonariam post tēpus exactū derelinquere.Dicit enim ibi in tex.hoc interdictū p̄ponitur inquilino q̄ soluta pēsione vult migrare.Nā colono non cōpetit:cui etiam extraordinez subueniri potest ergo infrequēs est hoc interdictuz.Si tū gratuitam quis habitationē habet hoc interdictum vtile ei compe(t)it.

¶Interdictum de mortuo inferēdo habet locū vt quis nō prohibeatur mortuū inferre ⁊ sepelire quo licet ei inferre ⁊ sepelire.vt.ff e ti.l.j.in prin.vt si in via prohibeat vt sepulchrū edificare:vel lapides ad edificāduz per fundum ducere:vt.ff.eod.tit.l.j.§.pretor ait.⁊.§.si iter mihi.§.vim habere ⁊.§.fin.⁊c.

¶Interdictū momētanee possessionis est quo agitur de possessione retinenda:sicut vti possidetis:vt.ff.vti possi.l.j.§.j.⁊ vtrobi.de quib⁹ infra dicet: vel quo agitur de possessione adipiscēda:vt.ff.quoꝝ bonoꝝ.l.j.§.j.vt est quoꝝ bonorum quoꝝ legatoruꝫ: vel quo agitur de possessione recuperanda:vt vn vi.ff.eo tit.l.j.§.j.Et dicūtur momētanee possessiones:q: licet obtineat aliqs i possessione:tū cōtinuo elapso momēto succūbere poterit in iudicio p̄prietatis:vt.C.si de momē. possessiōe fuerit ap.l.j.Et q̄ hec sint interdicta momētanee possessionis: dic vt no.C.qui le pso.hn̄t in iudicio stādi l.momētanee.Et naturā illorū p̄dictoꝝ p̄sēqre:vt no.in.c.pastoralis de cau.pos ⁊ p̄pri.⁊ ibi.ē iterdictis p̄ totū prout etiā.s.dictū est in prin.de interdictis.Hoc aūt iterdicto pōt q̄libet minor ⁊ si impubes sit:etiā sine

tutore.vt.ff.vnde vi.l.j.§.si filius.

¶Interdictū ne quid in loco sacro fiat et sequētia oīa hmōi dant̄ cuilibet ex populo ad phibēdum ne fiat contra quas phibitionē si quid factū fuerit interdicto qđ vi aut:clā suis sumpti bus vel destruere cogetur oē qđ factū fuerit:aut in pristinū statū reducere vel reddere tenet̄:vt.ff.ne q̄d in loc. dub.l.ij.§.ait p̄tor q̄ in via. Hoc aūt verū est dn hoc qđ ipse fecit vel mā dauit:al's secus esset.vt.ff.qđ vi aut clā.l.alios.Ubi hec interdicta locū habeāt:significatio ipsoꝝ noīs deno tat:vt pupillaris actio est qua luspu pilli tuet̄:vt.ff.de pupil act.l.j.Et dic ibi in rub.ff.de iurif.om.iud.l.si quis illud.fft dātur etiā ad interesse:vt.ff. ne quid in loco publi.l.j.§.j.

¶Interdictū ne quid fiat in loco sacro patet.Et qđ ait pretor.ne q̄d in loco sacro fiat:nō ad hoc pertinet q̄ orna mēti causa fit:sed deformitatis cau sa vel incōmodi est:vt.l.j.§.qđ ait.ff. e.ti.vbi etiā.l.ij.dicit.In muris itēq3 portis et aliis sacris locis aliquid fa cere ex quo damnum aut incommo dum irrogetur:nan permittitur.

¶Interdictum ne quid fiat in loco reli gioso:patet similiter.

¶Interdictū ne quid fiat in loco publi co vel itinere:hoc interdiatū phibito riū est:et tam publicis vtilitatibus q̄ priuatoꝝ per hoc pspicit̄:loca em̄ pu blica vtiq3 priuatoꝝ vsibus deseruiūt iure scripto ciuitatis:vt.l.j.§.i.ff e.ti. vbi sequit̄ publicū locū.Labeo diffi nit vt ad areas:ad insulas:ad agros et ad vias publicas itineraq3 publica ptineat.Hoc aūt interdictū ad ea lo ca q̄ sunt in fisci p̄rimonio nō ptinet In his em̄ neq3 facere q̄cq̄ nec phi bere priuatus potest.Res em̄ fisca les q̄si pprie et priuate principis sūt. Si quis ergo in his aliq̄d faciat:ne quaq̄ hoc interdictū locū habet:sed in hac ꝯtrouersia p̄fecti eoꝝ iudices sunt:qꝛ hoc interdictū ad ea loca pti net que publico vsui destinata sunt: vt.l j.p̄ea l.§.ij.et.iij.De hoc vide ibi dem plura.ea.l et eo.titu.

¶Interdictum ne quid fiat in mari vel flumine publico ripave eius quo peius nauiget̄:aut in via publica quo peius eatur:hoc interdictū datur perpetuo oībus:et in oēs habe3 cōdemnationē in id qđ actoris intererat:vt.l.j.in fi. ff.de via publica et itinere publico re ficiendo:et si q̄d in ea factū esse dicat̄ vbi lex scđa ponit q̄ viā publicā po pulus nō vtēdo amittere non potest. et.l.fi.dicitur.Qui viam publicā exa rauerit ad munitionē eius solus cō pellitur.Itē flumē a riuo in magnitu dine est discernēdū aut estimatione circūcolentiū.Item fluminū quedā sunt perēnia:quedam torrēcia.Perē nia sunt que semp fluunt torrens est qđ ex hyeme fluit:et nō aliqñ in esta te.Etiā est flumen publicū:et flumen priuatū:et ripa:que oīa describūtur in tex.et glos.in.l.j.ff.de flumi.et ne ali quid in flumine ripave eius fiat quo peius nauigetur.

¶Interdictū ne quid fiat i flumiue pu blico ut aliter fluat q̄ prior estate flu xit.i.vt aqua fiat altior depressior et rapidior cū incōmodo accolentium: vt ff.ne quid in flumine publico.l.j. in prin.§.quod autem ait.

¶Interdictū de no.ope.nū.datur ei qui phibet̄ edificare postq̄ satisdederit: vt.ff.e.til p̄tor ait.§.hoc aūt interdi ctum.Nā3 hoc interdictū cōpetit si in solo suo edificat aliter locū habet remissio:vt.ff.co.ti l.nō solū.§.scien dum.et tūc nō potest vltra edificare: nisi cōstet eu3 habere ius edificādi: vt in.§.p̄alt̄.Hoc interdictū etiā da tur in eū q̄ nō satisdedit vt edificet: vt.ff.e.ti.de pupillo.§.si plurium.et.§. meminisse.et tenetur denūtiare etiā si ius edificandi habet:vt ea.l.§.j.et.§.si is cui.Et si post edificauit totū suis sumptibus tenet̄ demoliri:vt ff.e.ti.l. stipulatio.§.siue aūt. Et interdictu3 de no.ope.nū. imperator noīa edictū l.j.ff.e ti.vbi dicit.Hoc edictū reme diūq3 opis noui nūtiatiōis aduersus futura opa inductū est:nō aduersus p̄terita:hoc ē aduersus ea q̄ nōdū sūt facta. Nā si q̄d opis factū fuerit qđ fieri

fieri nõ debuit: cessat edictũ de noui oper. nun. et erit transeundũ ad interdictum qd vi: aut clã factũ erit vt restituatur. Et hec nũtiatio non habet necessariã aditionẽ pretoris: potest enim quis nũtiare nouum opus et si pretorem nõ adierit. Item potest fieri pprio et alieno noie et oibus dieb⁹ et aduersus absentes inuitos et ignorantes: vt hec clare ponit text. l. j. post prin. ff. eo. ti. vbi subditur. Opus nouum facere videtur: propter qd locũ habet nuntiatio: q aut edificãdo de nouo: aut detrahendo aliquid pristinam faciem operis mutat. Et hoc interdictum nõ omnia opera cõplectitur: sed ea sola que solo cõiũcta sunt quorũ edificatio vel demolitio videtur opus nouum continere. ergo non pertinet ad hoc edictũ si quis in fundo alterius meteret: vel arborẽ succideret: vel vineã putaret: licet op⁹ faceret: qr solum ad ea opera que in solo fiunt pertinet: nec locũ habet si qs vetus edificiũ fulciat: quia nõ opus nouum facit: sed veteri sustinendo remedium adhibet: vt. l. j. preallega. §. opus nouum. cum sequentibus. Subdit. Nunc videamus quibus ex causis fiat hec nuntiatio: et que persone nuntiẽt: et quibus nũtietur: et sic quib⁹ locis nuntiatio fiat: et quis sit effectus nuntiationis: que per ordinem vide ibidem in. d. l. j.

¶ Interdictum de loco publico fruẽdo est publice vtilitatis causa ppositũ: qr tuetur vectigalia publica: q phibetur quis vim facere ei socio vel ei⁹ q cõduxit locũ publicũ fruendũ ab eo qui locãdi ius habuit: quominus loco publico sibi frui liceat ex lege locatiõis vel cõductionis: vt hec habentẽ in. l. i. §. j. et in pri. ff. de lo. pu. fru.

¶ Interdictũ de precario (qd restitutorium est: vt. ff. e. ti. l. ij. §. j.) datur ei q pcario rogauit: et pcario habet: imo etiã si nõ rogauit: dũtamen possidet: vt. ff. eo. ti. l. in rebus. §. j. et per totã. l. Precariũ videtur rogare et habere si rogauit pro se: et habet pro suo: vel rogauit pcurator su⁹ negotiorũ gestor: et ipse ratum habet: vt. ff. e. ti. l. certe. §. j. dum tñ accipiat in personã suaz cõtractum aliter non: vt. ff. de acqui. pos. l. possessio. §. si Datur etiam contra eum qui dolo fecit: vt. ff. de acqui pos. l. si in insu niñ. §. j. Et illud est regulare quod dolo desinẽs possidere pro possessore habeatur: vt. ff. de pet. heredit. l. etiã. §. item si quis dolo. ff. de rei vẽdi. l. qui restituere. et sic pro possessore habetur. de re. iur in rubr. lib. vj. si non sit proximus pubertati: quia tũc sicut quilibet maior tenetẽ de dolo et lata culpa: vt. ff. cõmo. l. iij. in prin. als secus: vt. ff. de rei ven. l. q infans. et in pupillum qui rogauit precariũ sine tutoris autoritate. Et qd sit precariũ require loco suo immodic vt legiẽ. ff. de pca. l. i. vbi stricte accipitur: sm Accur. et. C. de prescrip. xxx. anno. l. iij. vbi large capitur.

¶ Interdictuz quod vi aut clam datur aduersus eũ qui in loco alterius aliquod opus cõstruxit vel destruxit: dũ tamen sit factum in solo. ff. eo. ti. l. i. §. hoc interdictũ. Et etiã si vi. i. per violentiã aut clam. i. occulte sine notificatione alteri facta fecit: cũ timeret ne si sciret: sibi prohiberetẽ: vt. ff. e. ti. l. j. Cõpellitur autẽ per hoc interdictum qd destruxit: suis sumptib⁹ reponere in pristinũ statum: vel qd cõstruxit deponere. Idem si alteri mandassem opus fieri: quia ego teneor ad opus destruẽdum: et ad unpensas. ff. eo. ti. l. aut qui aliter. §. hec verba. Si tamen alius fecit: et ego possideo: tũc teneor ad patientiam prestãdam vt opus tollat. ff. eod. tit. l. fi. §. alius. in prin. Et est hoc interdictum restitutoriũ: per quod occursum est calliditati eorũ qui vi aut clam quedã moliũtur et destruunt: iubentur eñi restituere ea: et parum refert vtrũ ius faciendi habuerit quis: an non. Siue enim ius habuerit siue non: tamẽ tenetur interdicto hoc q vi aut clã fecit. Tueri eñi ius suũ debuit: nõ iniuriam cõmittere: vt. l. j. §. j. ff. qd vi aut clã. et sequen. §. hoc interdictũ ad ea sola opera pertinet quecunq in solo

vi aut clam fiunt. Et infra vi factum. Quintus Muti⁹ scripsit: si contra q̄ quis ꝓhibetur fecerit. Et placet hec diffinitio Ulpiano Pedio ⁊ Pomponio: vt ibidē dr̄ Sed Aristo. ait eum vim facere: qui sciēs se ꝓhibitū per vim molitus est ne ꝓhiberi possit. Et idem sentit Labeo ibidē. Sed. l. iij. §. fi. e. ti. clam facere Cassius scripsit eū qui celauit aduersariū: nec ei denuntiauit: si modo timuit eius cōtrouersiam: aut debuit timere. Arist. putat eum quoq̄ clā facere qui celādi animum habet eum quem ꝓhibiturū se intellexit: ⁊ id existimat aut existimare debet: se ꝓhibitum iri.

¶Interdictum quorū bonorū a pretore inuētum est: ⁊ datur filio emancipato aduersus heredē vel possessorē vł contra illū qui pro herede vel possessore possidet: ad vniuersa bona adipiscēda: nō ad singulas res. Et cum sit quoddā directū: ⁊ quoddā vtile: directum datur ei qui est bonorū possessor. Utile datur ei q̄ succedit iure ciuili ex testamēto vł ab itestato: ⁊ hoc est interdictū restitutoriū: ⁊ adipiscēde possessionis. ff. quorū bono. l. i. §. hoc interdictum. Sunt ergo interdictorū quedā recuperande pōssessionis: quedā retinende: ⁊ quedam adipiscende: vt supra in principio p̄missum est: ⁊ hic describitur.

¶Interdictum quorū legatorū cōpetit heredi ad repetēdū legata que sine voluntate eius legatari⁹ occupauit: repetet itaq̄ heres vt deducat falcidiā: aliquin si repeteret statim repetiturus: exceptione doli poterit remoueri. ⁊ hoc iterdictū vulgo sic appellatur: ⁊ est etiā edipiscēde possessionis. l. i. in prin. ff. quo. leg. ⁊ qui. nō restituit in id quod iterest: debet cōdēnari: vt. l. ij. ex hoc interdicto. ff. eodem titu.

¶Interdictum de riuis est vtilissimū: qz riuos: spec⁹ ⁊ septa reficere ⁊ purgare pretor a que ducēde causa pmittit: dūtamen nō aliter aquam ducat q̄ priore estate duxit: vt. l. i. in pri. ff. de riuis. Et sequit in §. ij. Riuus est locus per lōgitudinē depressus quo aqua decurrat: cui nomen est tyrax. Specus autē est locus in quo despicit: inde spectacula sunt dicta: ⁊ dicit ibi gl. Spec⁹ est locus altus a terra edificatus ex quo ducitur aqua. ff. eo. ti. l. seruius autē. Sed qn̄q̄ ponitur pro fossa qua recipitur ⁊ colligitur aqua Et autorib⁹ ponitur pro loco vmbroso ⁊ tenebroso: s̄m Azonē: sz s̄m Hug. dicitur specus esse fouea habēs vndiq̄ locum eminentiorē: vnde possit ꝓspici aqua in fūdo collecta: vt. ff. de aqua plu. arc. l. supra iter alienū. ⁊ capitur p subterraneo meatu. l. serui⁹. in prin. ⁊. §. i. eo. tit. Septa vero sunt que ad incile opponuntur aque deriuāde cōpellende ve ex flumine causa: siue ea lignea sint: siue lapidea: siue de alia qualibet materia. ff. de riuis. l. i. §. ait pretor. Et subdit textus. Incile est locus depressus ad latus fluminis ex eo dictus q̄ incidatur.

¶Interdictū de superficiebus qd̄ etiā actio nūcupatur: proponitur duplex: exēplo interdicti vti possidetis. Tuetur itaq̄ pretor eū qui superficiē petit: ⁊ defendit veluti vti possidetis interdicto: ⁊ omnia que in vti possidetis interdicto seruanē: hic quoq̄ seruabuntur: vt in l. i. ⁊ proponitur. ff. de superficie. vbi etiā in. l. ij. dicitur. Superficiarias edes appellam⁹ que in cōducto solo posite sunt: quarū proprietas ⁊ ciuili ⁊ naturali iure eius est cuius ⁊ solum.

¶Interdictum saluianum cōpetit dn̄o fundi aduersus colonū in sua domo habitātem ⁊ eius heredes de rebus coloni tacite pignoratis p mercedibus quas colonus in fundū intulit: vt. ff. eo. ti. vbi textus inquit. Si colonus ancillā in fundum pignori ⁊ nomine induxerit: et eam vēdiderit: qd̄ apud emptorem ex ea natum est: ei⁹ apprehendendi gratia vtile interdictum reddi oportet. Nam vtile datur ei contra extraneum possessorez pro adipiscenda possessione eorū que tacite locatori sunt obligata. Differunt autem interdictum saluianum

⁊ actio seruiana:quia intentās actionem seruianā ad rem sibi obligataꝫ restituēdā debet ꝓbare hm̄oi rem in bonis coloni fuisse eo tpe quo res fuit illata. Sed hoc nō est necessariū in interdicto saluiano:imo sufficit ꝓbare talē rē fuisse illatā. ita dicit gl. in § iteꝫ seruiana. instit. de actio. qd in seruiana oportet quod creditor ꝓbet de reb⁹ domini fuisse tēpore obligatiōis:sed in saluiano sufficit qd probet eum possedisse:nā omnia posita ab i, so colono:tacite sunt domino fundi obligata.

¶ Interdictū de sepulchro edificando locum habet:vt quis non prohibeat edificare sepulchrum quo licet mortuum inferre: vt. ff. de sepulch. edifi. ⁊ mor infe. per totum.

¶ Interdictū de tabulis exhibendis datur oībus quibus aliquid est scriptū in talibus:vel pure vel in diē:vel sub cōditione:siue sint heredes:siue legatarij:siue cōmissarij. Et ꝑtinet hoc interdictū nō tm̄ ad testamenti tabulas:verum etiaꝫ ad omnia que ad causam testamenti pertinent:scꝫ codicillos: vt. l. ij. §. hoc interdictum. ff. de tab exhibendis.

¶ Interdictuꝫ de ripa munienda merito propositum fuit:nam ripas fluminum publicorum reficere ⁊ munire vtilissimum est:ne ob id omissuꝫ nauigatio deterior fiat: vt. l. vnica. § j. de ripa muni. ⁊ sequit in §. ij. de hoc interdicto expressum est: vt damni infecti in annos decē vi. l b̄i arbitratu vel caueatur vel satisdetur:dabitur autē satis vicinis. Et in fine dicit tex. Illud notādū est ꝙ ripe:lacus fosse:stagni muniendi causa nihil pretor cauit:sed idem erit obseruanduꝫ quod in ripa fluminis munienda.

¶ Interdictū vt in flumine publico nauigare liceat:est quo ꝓspicitur ne quis in flumine publico nauigare:nauim rateꝫ ve agere:vel in ripa onerare ꝓhibeatur:sed vt per lacū:fossam:stagnū publicū nauigare liceat: vt. l. vnica. §. j. in prin. ff. e tit. vbi subdit Ulp. Lacus est qui perpetuā habet aquā. Stagnū est quod temporalem continet aquā ibidem stagnantem:que quidē aqua plerunqꝫ hyeme colligitur. Fossa est receptaculum aque manu factum. Possunt autē hic esse publica ⁊ non publica. Plane qui lacuꝫ vel stagnuꝫ cōduxit:si piscari prohibeatur: vtile interdictum ei competere Sabin⁹ consentit:⁊ Labeo. ergo si a municipib⁹ conductū habet equissimum erit ob vectigalis fauorē euꝫ tueri: vt. l. vnica ꝑ alle. ff. vt in flumi. pub. nauig. liceat.

¶ Interdictum vnde vi:locum hꝫ cum quis possessionē soli per viꝫ amisit: ⁊ daf directe ꝯ deiectionē illi q vi de possessione alicui⁹ rei immobilis deiect⁹ est sine omni cā: vt restituaf ei possessio de qua deiect⁹ est:⁊ omnia ablata:imo dato ꝙ ibidē eēnt aliqua que penes violentū fuerint mortuo: vel aliqua resq̄ casu fortuito perijt: nō ꝓpter hoc liberabitur:sed in totum cōdemnabitur ad earū estimationē qꝛ nec mortalis nec fortuit⁹ casus liberat deiectorē Dicit ergo. l. j C. vn̄ vi. Recte possidēti:ad defendendam possessionē quā sine vitio (supple maxime) tenebat:inculpa tutele moderatione illatā vim ꝓpulsare lꝫ: ⁊ ibi no. ⁊. ff de vi ⁊ vi. ar. l. j. §. vim vi.

¶ Quid sit vim vi repellere. e. ti l. iij. §. armis deiectus. Dicit qd arma sunt oīa tela:fustes:lapides:gladij:haste: framee:⁊ romphee. Et est hoc interdictū annale qꝛ post annū nō tenef nisi q̄ntū ꝑuenit ad eū. Ex cōstitutione autem grauius tenetur qui mihi fecisse detegitur: vbi dolus prohibet perenniter:⁊ ignorantia excusatur.

¶ Interdictū de vi ⁊ vi armata:cū interdicto vn̄ vi datur ⁊ ꝓponitur: ⁊ qui vi deiect⁹ est. Fuit enim equissimū vi deiecto subueniri. ergo ad recuperādā possessionē hoc interdictū inuentuꝫ est. Ne qd enim per vim admittatur in legib⁹ prospicitur publicorū ⁊ ꝑuatorum:nec non cōstitutionibus principū: vt. l. j. ff eod titu. § hoc interdictū. ⁊. §. seq. vbi dicitur. Hoc interdictū non ad omnem vim per

tinet, verũ ad eos tm̃ qui vide possessionib⁹ deijciũt: ⁊ ad solã atrocẽ viz: ⁊ ad eos q̃ de solo deijciunt vel de re solo coherẽt: vel de edificio: etiã si a superficiaria insula quis deiect⁹ fuerit: apparet hoc interdictum locũ habere. Sed ad res mobiles non pertinet: vbi furti: vel vi bo. rap. actio competit. cetera vide in. l. preal leg.

¶Interdictum vti possidetis locum habet in rebus immobilib⁹. f. si de fundi vel ediũ possessione contendit insti. e. ti §. sed interdicto. Nam ibidẽ in §. retinende dr̃. Et qr longe cõmodi⁹ est poti⁹ possidere q̃ petere: ideo plerũq ⁊ fere semp ingẽs existit contẽtio de ipsa possessione. Habet etiã locũ in corporalib⁹: vt in quasi possessione: ⁊ datur possidẽti ciuiliter ⁊ naturaliter: vel etiã quasi possidẽti gratia retinende possessionis: ⁊ proponit quoties inter litigatores cõtẽtio ẽ vtrũ possideãt: qr alteruter magis se possidere affirmat. Est aũt hoc nomẽ vti possidetis: ppie ad immobilia accõmodatum: qr solũ illa dicũtur ppie possideri: eo q̃ eis q̃ pedib⁹ insistat: inde enim appellata est possessio: vt in. l. j. ff. de acquir. possess.

¶Interdictũ vtrobi idẽ est cũ interdicto vti possidetis: nisi q̃ in hoc differunt: qr illud locũ habet cuz questio est de retinẽda possessiõe reruz mobiliuz: vt. ff. vtrobi. l. vnica. §. hoc interdictũ. Sed vti possidetis locũ hz cuz questio est de retinẽdã põssessiõe reruz immobiliũ: vt. s. dictũ est. Et cõponit s3 Azo. ⁊ Accur. in gl. j. l. preal leg. ex vtrũ ⁊ vbi: ⁊ ponit vbi p apud ⁊ vtrũ p quẽ quasi si dicat p̃tor: apud quẽ est res mobilis: nec vi: nec clam nec precario: ab aduersario tpe litis mote ei viz fieri veto quominus eũ inducatis. Rite eñ hoc nomẽ vtrobi: est ad mobilia introductũ vel attributũ. Nã mobilia ppie dicunt apud vel penes nos esse. vñ Accur. in gloss. vbi. s. querit quare diuersa noia dantur his iterdictis? Et rñdet: qr immobilia proprie dicunt possideri. Nam possessio dicitur quasi pedũ positio, ergo merito dat eis vti possidetis q̃ ad mobilia aptari nõ põt nisi hodie qñ abusiue mobilia dicunt possideri. Uel s3 alios dicitur interdictũ vtrobi propter verba solẽnia olim in hoc iudicio vel edicto reddita: sc3 vtrobi. i. vtrũ ibi vel ibi fuerit possessio: vel alibi plures solennitates circa hoc q̃ hodie nõ sunt in vsu fuere. Et hoc interdicto p̃tor iubet induci eũ in possessionẽ q̃ ex duob⁹ potior fuerit ⁊ p maiorẽ partẽ anni possederit: s̃m Accur. in gl. j. l. prealleg. ff. e. titu.

¶Interdictũ de vxore ducẽda marito: dat marito aduersus eũ q̃ dolo eam obtinet sine volũtate mariti: l3 ipsa volẽte. ff. e. tit. l. j. Alia interdicta patẽt ⁊ exponunt suis verbis inclusis.

¶Interdictum ⁊ cessatio que modo differant patet: quia per interdicta prohibet administratio sacramẽtorum paucis exceptis: quod tamen non fit per cessationem: in qua solum cessatur a diuinorum solennitate:

¶Interpretatio est multiplex vt. c. j. de postu prela. noua. Et qñ interpretatio fieri debeat in obscuris: habet extra de spõsa. c. ex literis. j. ⁊ ff. de pa. l. veteribus. ⁊ vide glo. bonã in regula cõtra eum. de reg. iur. li. vj. que declarat si obscuritas opponit i vltimis volũtatibus: ⁊ conuentionib⁹ factis in iudicio: in cõfessionibus in ɔctibus: pactis: vel sentẽtijs subdistinguẽdo singula Itẽ interpretatio iuris prorogatur rõne fauoris: vt si cui indultuz si retinere bñficia vacãtia in sua ecclesia: ⁊ fruct⁹ eoꝶ pcipere: extendit nomẽ bñficij per interpretationem ad p̃bẽdas ⁊ beneficia maiora. c. tua nobis. de ver. sig. Similiter si quis legat vina: interpretamur ⁊ vasa vinaria legata. ff. de vi. tri. ⁊ ole. leg. l. si cui §. si vinũ. ff. de pen. leg. l. j. §. vlt. l. qui penũ. ⁊. l. nãq. ⁊ quib⁹ legatis vinaria debent. ff. de pe. lega. l. qui penũ. §. fi. Itẽ rõne gñalitatis cũ qs obligat bona sua: futura bõa intelligit obligare. C. que res pigno. obli. possunt. l. vlti. Itẽ quãdo arctatur iuris interpretatio: vt in pcuratiõe exigẽda: ne

subiecti gravat:vt i.c.quãto.de cẽsi. Itez vt exactiõis ⁊ auaritie nota vitetur.de cẽsi.ex parte.Idẽ odiũ rõe:vt cum decime laico conceduntur in feudum.c.cum in apostolica.de his que fiunt a prela.sine consensu cap.

¶Interpretatio triplex est:quedaz probabilis ⁊ non necessaria:vt magistri.l. vnica.C.de profess.qui in vrbe constanti. Quedam est necessaria ⁊ non generalis:vt iudicis.l.nam vt ait.ff. de leg.Quedam est probabilis necessaria ⁊ generalis:sed non in scriptis redigenda:vt sunt consuetudines.l.si de interpretatione.ff.de.legi. ⁊.c.abbate.extra de verborum signi.

¶Interpretatio plena fit in contractibus.in testamentis plenior.in beneficijs plenissima.Panor.in.c.cum dilecti.in.iiij.nota.de dona.

¶Interlocutoria sententia.reqre.j.snia. Sed vtrum sententia interlocutoria transeat in rem iudicatam:vide.c.cũ cessante.de appel.Et sufficit eam esse scriptam in actis:licet non feratur in scriptis:vt est gl.in verbo interlocutiones.c.qm̃ z de probatio. Et breuiter ẽ oẽ vbũ iudicis faciẽs ad cãm ⁊c.⁊ no.in c.cũ olim.de testi. ⁊ in autẽ.ð litigio.§.ad excludẽdas. col.vij.⁊.l.j.ff.ðre iu.

¶Intestatus ðr qui omnino nõ facit testamẽtũ:vel si fecit:non rite:⁊ postea rupit ex certis causis:vel si ex isto testamento nemo sit heres.inst. de heredi.que ab intesta.defe.in princ.

¶Inthronizatio est alienius in suam dignitatem vel suum thronum.intro ductio vel inuestitura.

¶Intrusus dicitur ille q̃ est posit⁹ autoritate superioris non habentis potestatẽ ɔferẽdi.Do.de sanc.gemi.in c.pp.xix.dist.in vlt.col. Adde q̃ non habẽs aliquẽ colorẽ in beneficio dicitur intrusus:⁊ q̃ hz sine autoritate superioris:⁊ qui est deposit⁹ a bñficio:⁊ remanet in eo:itẽ ille q̃ est electⁿ ⁊ ministrat ante ɔfirmationẽ: vt in.c.ij.de rest.in inte.⁊ ibi Abb.in col. j.Itẽ est intrusus q̃ ɔmisit crimẽ de positiõe dignũ.glo.ij.in.c.cũ sup.de causa poss.⁊ ppriẽ. Item intrusus ðr qui hz beneficium ablatum alteri iniuste.c.tãta.de excess.prelato.⁊ de hac materia vide late Fel.in.c.veniens.de accus.versi.no.q̃ intrusus.

¶Intrusus in bñficio ðr ille q̃ sine autoritate illi⁹ ad quẽ spectat collatiõ illð tenet in.c.quia diuersitatez:vbi Panormi.in.ij. not.de cõces.preben.

¶Inuestitura est alicui⁹ in suũ ius introductio:⁊ est ppe possessio.Sz abusiue ðr inuestitura qñ dñs hastã vel aliqđ corporeũ pbet vasallo:dicens se p hoc facere inuestiturã.vt in lib. feu.in ti.q̃d inuestitu.Oliz aũt dicebatur de puisiõe q̃ua imperator per vrbem Romanam inuestiuit archiepiscopos ⁊ episcopos per annulũ ⁊ baculum.Require.s.Instituere.

¶Incertas regiones fundum diuidi : est in partes determinatas diuidi.

¶Inuolare:id est furari:a vola dictuz: quod manum significat.vnde.In mẽdio rendi vix est vola plena sciendi. id est in modio opinionis vix est plẽna manus scientie.

¶Et ita apud Callistractum accipitur: ff.de incendio rui.naufra.l.expugnãtur:cum vela conscinduntur:aut anchore inuolantur de mari.

¶Inualescere.i.valde valere ⁊ crescere ⁊ abundare.

¶Inuẽtarium dicitur libellus quidaz in quo oia bona hereditaria q̃ apd aliquem inueniũtur:cõscribũtur: et omnia in illo libello cõtinẽt: vt sciatur quãtũ eo tẽpore vel die quo seri bebãt:in bonis suis cõtinebãt.Et tutũ est heredi q̃ faciat:qz si fecerit vltra vires hereditatis:nõ põt onerari.si nõ fecerit:oib⁹ legatarijs legata restituere oportet:⁊ cogẽt et si excedat vires ⁊ facultates hẽditatis. Etiã põt fieri in alijs factis necdũ in reb⁹ hẽditarijs. Est et inuẽtariũ q̃daм gen⁹ instrumẽtoꝝ.Et lz per testes possit probari cõtrariũ eius qð in instrumẽto publico cõtinetur: scz quando testes improbãtes ipz in binario numero excedũt mũeꝝ testiõ cũ tabelliõe subscriptoꝝ:tabelliõe p

duobus computato(debent enim in tot excedere quot per se facerent plenam probationem scilicet in duob⁹ c.cum Joannes.de fi.instr.tamen inuentarium non improbantur per testes:propter nimiã eius solennitatem.C.ar.tu.l.vlt.⁊ Gof.de proba. §.sed queritur.cum seq.no.in.l.si.C.vnde leg.de herede.qui non facit inuentarium Breuiter nota ꝙ inuentariũ est scriptura quam heres inchoare debet intra tres dies post mortem testatoris:vel postquam scit se institutum heredem:⁊ ibi scribere omnes res defuncti sub testibus:eamq; perficere intra.xl.dies: vel in annum si res sint remote : ⁊ tunc non tenebitur creditoribus vltra illud quod inuentum fuerit in hereditate, Si autem non fecerit inuentarium: tenetur insolidum.

Et pro hoc vide in glo.insti.de heredum conti.l.sed nostra.

¶De J ante O.

¶Jota neutri gñis.xv.dist.c.vlt.vbi scripta beati Aug.⁊ aliorum sanctorum patrũ iubẽt teneri vsq; ad vnũ Jota.

¶De J ante P.

¶Jpsa.de hoc relatiuo vide Jo.and.in questione posita super regu.contra eum⁊c.in.ii.arti.de reg.iur.lib.vj.

¶Jpse.i ego.ff.quod me.causa.l.metum autem. §.sed licet.

¶Jperbolica locutio est excessus veritatis:vt Frigidius glacie pectus amantis erat.Ouid.in epi.

¶Hyperbolica rectius scribas.

¶De J ante R.

¶Jrregularitas est nota siue impedimentum canonicum ex facto siue de facto proueniens:quo quis ad ecclesiasticos ordines promoueri : ⁊ iam promotus in eis mi istrare prohibetur : ⁊ de gradari siue deponi quñq; merecetur.Uel sic.Est habilitas quedam canonica per quam quis efficitur inhabilis ad ordines suscipiendum.Et dicitur ab in i.non : mutando n in r:⁊ regula:q: non potest crigere regulas ab apostolis ⁊ aliis summis pontificibus.

¶Jrregularis ds nõ est ex sola volũtate.penoꝝ.in.c.si aliquis.in fi.de hom.

¶Jrrogare.i.inferre:vñ dr crimen vel dãnũ irrogat infamiã vel mortez.i.infert.C.ex q cau.ĩfa.irro.i rubrica.

¶Jrronea est cum quis minora de se dicit ꝙ sint etiam est quod per derisionem id est per contrarium dicitur: ⁊ sic est figura de qua ⁊ multis aliis vi de gl.bonam in.c.forus.de verbo.sig.

¶Jrrepere:id est latenter inualescere.

¶Jrenarche dicũtur qui discipline publice ⁊ corrigẽdis moribus pficiũtur : vt milites qui vadũt pãrere latrones.Et dicũt quasi arcentes iraz vel q: ire sumẽde in turbatores publice pacis gerũt monarchiã : ⁊ sz q accipitur.C.de irenarchis.lib.x.

¶Jmo vero irenarcha dictio greca est: composita ab eirene: q est pars : ⁊ archos princeps:quasi dicas pacificatorẽ siue pacis conciliatorem: seu qui sedandis seditionibus elect⁹ sit.

¶De J ante T.

¶Jtaq;.no.Jo.cald.in cõmẽto decre.c. post cessionem.de reprobationibus.

¶Jter est ius eũdi vel ambulandi hominis:siue hõ eat solus:siue vehatur sella vel lectica: vl in equo vel in q uis animali. Seorsũ: Ho nõ põt iumẽtũ secũ agere:vel vehiculũ ducere: q iter tãtũ habet. Quãdoq; tamẽ iter dicitur vulgariter ipm solũ per q itur: vel tramites vel calles trãseunt:ita ꝙ qui actũ hz : habet iter ⁊ cõmoditatẽ itineris:⁊ nõ econuerso : vide.J.de vi.a.vt inst.de serui.in prin.

¶Jterato quid importat.not.Archi.xj.q.iii.c.non vero.

¶Jterũ.hec dictio scḋm suum propriũ significatũ denotat actũ geminatũ. quod no.pro statutis permittentib⁹ aliquid iterari:vel punĩtib⁹ faciẽtẽ aliquid iterum .habet enim locum statutũ in geminãte actũ quñq; ex natura act⁹ cui adiũcitur : exponitur.i. quoties opus fuerit.gl.⁊ ibi doct.in c.sua nobis.de appel.⁊ Ange.Are.in proe.insti.in ver.quorum ⁊ docto.in.l.veluti.⁊.l. fideicommissa §.si quis decem.ff.de lega.iij.vbi si testator le

gat decem titio: et si perdiderit: iterum le gat: non intelligitur vtraduas prestatoies quod facit ad genus quasi arbitro dat potestas progandi cōpromissum semel et iterum non cum intelligitur in infinitum: sed p duab⁹ vicib⁹ tantum: sm Bal. in dicto. c. sua nobis. in fi. facit quod no. in. l. si finita. ff. de damno infec. vbi plene per docto:

¶ Iterum not. Bar. in. c. sua nobis. de appella. inglo.

¶ Item hec dictio ex suo significato significat adiectionem: coniunctionem: seu cōtinuationem de qua Barto. ff. de pub. et vect. l. in pn. Est etiam repetitiua seu repetitionis significatiua. Repetit autem alia quorum repetitionem significare concludit quodlibet medium probabile. verbi gratia testator dicit: lego titio fundum seianum sub conditione. item fundum seianum heres meus dare dānas esto intelligitur sub eadem condi-tione. vt. l. in repetendis. ff. de le. iii. et sumitur significatum ex dictione item: et ex oratione sequente que est clarati ua precedentis Et idem dici die vel in alia qualitate posita in oratione precedenti: quia reperitur et in sequenti: Item ibi testator dicit lego titio fundum seianum sub conditione: et post ex interuallo dicit. Item fundum seianum titio lego: hoc casu legatum valet et videtur primum rauocatum. nec videtur repetitio conditionis: vt. l. non ad ea ibi cum dicit: si prius sub conditione. ff. de cond. et dem3. quia hec disputatio debet ad herere et cōpari. quod non fieret si cōditio repeteretur: ideo testator videtur a cōditione recessisse: et pure lega reuoluisse. Item ibi testator plurib⁹ legatis factis filium heredem instituit: et adiecit quod si ipse filius absque liberis decesserit: relinquo titio centum: item relinquo titio domum: item relinquo sempronio fundum. predicta conditio si decesserit intelligitur repetita in duobus sequentibus legatis: et sic obtinet in trib⁹ predictis legatis: quia sumitur significatum ex legatis pure prius factis: et ex significato cōditionis. non est cōditione significat quod testator non

vult pl⁹ grauare filium si nupserit sed vult grauare in sequentib⁹ sub illa cōditione si decesserit: facit. l. si ita scriptum. ff. de li et posthu.

¶ Itidem. i. similiter. C. de emanci. li. l. pe de iniur. l. fi. Aliquando. i. tādem. C. de appel. l. quasi iudex.

¶ Itinerarche dicuntur itinerum custodes: a verbo eo is et archos grece i. princeps latine: hoc nomen trahentes: qui ad pronunntiarum tutelam per singula loca pacis et quietis faciunt stare custodiam. l. j. C. de custo. reo.

¶ De I ante U.

¶ Iudei dicuntur qui mosaicam legem ad literam imitādo tenent se circumcidēdo: et alia legalia faciēdo. Et dicuntur a nomine dignioris trib⁹ scz Iude: que inter alias tribus bellicosior erat: et in bellis primam aciem et regni vel regis priuilegium obtinebat: cum quibus christiani non debent manducare nec bibere: nec balneari: aut medicinam eorum percipere. xxviii. questio. i. null⁹. et c. seq. et dicit Bar. ibi. Cum eis loquimur: ratio quia maior familiaritas est in cibis quam in colloquio: et facili⁹ quis decipitur inter epulas. xx. q. iiii. vnusquisque. Dant enim nobis eandem retributionem quam datmus in pera: serpens in gremio: ignis in sinu c. et si iude⁹. de iude. et sarra. Item iude⁹ non pōt esse doctor neque tabellio. l. fina: C. de iudeis. le. gnaliter. et eorum q indaicam. ff. de decurio. l. iiii. dist. nulla Sed quid de eo qui fact⁹ est christianus: Videtur admittendus: quia cessante causa: c. Ludeus. de roma. i sing. ularib⁹ fui dicit Ioan. non. tex. e sm verum intellectum gl. i. c. cōstituit xvii. q. v. iiii. l3 sint: neophyti et noui facti christiani: prohibentur officiis ecclesiasticis: ergo et a tpalib⁹: sed non sequitur: quia alia est ratio immo quod i alio. Si diceres quare iudei puniuntur: cum Xps omnino passurus erat: Solu. in. c. ne te gestes. xxiii. q. v. quia non fecerunt ob finem boni sed causa vindicte et inuidie.

¶ Iudeus cōuersus ad fidem debet habere omnia bona: nisi sint quesita pe

vsurariã prauitatẽ.gl. est no.iuncto tex.c.iudei.de cõse. dist.iiii. quã gl. dicit esse no.Panoz.in.c.ex literis.circa fi.de conuer. infide.

¶Judex dicit quasi ius dicens populo siue qd iure disceptet Jure aute disceptare est iuste iudicare: nõ est ergo iudex: scilicet bonus: si nõ est i eo iustitia: vt in.c.for⁹ §.in omni queq3 negotio.de verbo.significatio. Et iudex est qui ex iurisditione ppria aut sibi delegata ⁊ cõmissa ius habet: super causas litigiorum vel litigatorũ cognoscendi: ⁊ qui ex propria iurisditione illud habet dicitur iudex ordinarius sed q ex delegata: dicit delegatus ⁊ extraordinarius.

¶Judex ordinari⁹ est ille qui habet potestatẽ iudicandi a se iure suo: hoc ẽ eo ipso q est talis: vt eps balliuus: pses ⁊ similes ⁊ consimiles.

¶Judex delegatus ẽ ille qui habet potestatem de causa aliqua cognoscendi ab aliquo sibi cõmissam: qui etiã dicitur iudex extraordinarius.

¶Judex competẽs dicitur qui cause iurisditione n habet cũ exercitio dato qd per exceptionẽ possit elidi: siue exceptio cõtingat personam: vt q2 suspectus siue iurisditionẽ vt q2 referi ptũ surreptitium: vt est glo.in cle.cũ lite. vt lite pendente.

¶Judex incompetẽs est in quẽ licet.cõsenserimus: id tñ qd ab eo statutũ ẽ: firmitatẽ nõ habet iudicarĩ: vĩ q2 ipe nullã iurisditionẽ habebat: vel q2 interuenit error in adducẽdo vel adeũdo ipsum: vel q2 vi compulsus sum i eum consentire.

¶Judex compromissarius: Require.s. arbiter.

¶Judices pedanei dicuntur illi quorũ officium est de minutis causis et infimis cognoscere inutilib⁹ vel vilibus: licet ordinarij dicuntur a pede que est extrema pars corporis. Maiores vero causas debent ⁊ tenent᷑ maioribus referre: cum ipsi per se non possint terminare.C.de pe.iu.l.ij.

¶Judices chartularij erant olim q.ab iperatore priuilegiati erãt: vt q vel lent coram eis litigare possent: s3 ipsi non poterant cogere aliquẽ ad litigãdum coram eis. Et dicuntur etiã hodie iudices ordinarij creati a comite palatino q non habẽt administrationẽ nisi habitu: vt no.in.l.j.ff.d iud. ⁊.l.fi.C.vbi ⁊.apud quez cog.i itegrũ rest.agitan.sit.

¶Judices domestici. Reqre supra domestici ⁊ assessores.

¶Judicem delegare est vice sua alium d causa cogniturũ cõstituere. Et no. q iudex debet esse bon⁹ ⁊ grauis ideo q2 sicut mulier impregnata ẽ grauis ⁊ tarda i eũdo: sic iudex tardo passu ire debet: morigerate ⁊ nõ currere vt ribaldus. Etiã iudex debet esse bon⁹ ideo q2 debet iudicare gratis nõ enĩ licet vẽdere iustum iudicium etiã seculare. Potest tamẽ si indiget: expensas moderatas petere: ⁊ recipere de vi. ⁊ hone.cle: cũ ab omni. ⁊.xiiij.q.v. non sane. Nõ ideo debet iudex vẽdere iustum iudiciũ: ⁊ testes verũ testimonium: qa vendit aduocatus iustum patrocinium: iurisperitus verũ cõsiliũ. Et subditur ratio ibi. Illi enĩ iter vtrãq3 partẽ ad examẽ adhibẽtur. Isti ex vna parte cõsistunt. Nemo tñ de suis cogitur facere beneficiũ xi.q.iij.nõ licet. ⁊.x.q.ij pcarie. Et sic iudex potest opera locare ⁊ p dãdis cõsilijs que sine labore: perlegẽdo libros: allegationes querẽdo fieri non possunt: aliquid recipe potest: vt modica xenia: que iter lucra non cõputantur: vt.l.solet §.vlti.ff.de offi pcõ. Nec debẽt illa xenia in anno centũ aureos excedere.l.eadẽ i fi.ff.ad legẽ iul.repetũ. ⁊ hoc maxie de iudice dlegato. S3 iudex ordinari⁹ nõ põt petere expẽsas cũ fiat ei certi reddit⁹ cõstitut.xxiiij.q.i.miliare. Et iudex i causis decidẽdis d3 sequi cõem opiniõnẽ.nõ singularẽ alicui⁹ doctoris.l.q solidũ §.etiã.ff.de le ii.vbi enĩ sequitur cõez opinionẽ: etiã si male iudicauerit excusabit i syndicatu.ist.d obl. que ex quasi delic.in pri.etiã iurisperitus ex verbis sensũ rusticorũ argumentat.l.si chorus. §.j.ff.de lega.iij

¶Iudicium hec dictio multipliciter si gnificat. Primo modo idem ē qd̄ ca sus fortuit⁹ vt dicitur hoc de meo iu dicio venit. Secūdo est discr ptio vt dicēdo in pueris nō est iudiciū.facit insti qui.nō est permis.fa test.§.pter ea Tertio est actio:vt cū dicitur iudi ciū famil.her:ff.de iudi.l.in familie. Quarto est vltima volūtas testatoris Quinto est iudiciū vel sentētia iudi cis.l.j.C.de re iudi. Sexto ponitur p examinatiōe vel deliberatiōe. Septi mo autoritate .xliij. dist.c.ij. Octauo qn̄q3 ppona.l.dic.expurgabat. Nono capit̄ p instātia vel ordinatione cau se discu:iēde in iure corā iudic.sic su mitur.in ti.de iudi.l.pperādū .§.j.C. de iudi.⁊.ff.eo. ti.l.proponebat̄.⁊ in hac significatiōe dīffinit̄ sic Iudiciū est actus legitim⁹ triū psonarū scilt cet iudicis:actoris:⁊ rei super talē q̄ stionē:aut super codē. Iudicio ɔctus de ver.si.forus.in.gl. Et dicit̄ iudiciū q̄si iurisditio:ibidē.⁊ s3 Goff.descri bit sicut arbitriū excep tis his. Pri mo q iudiciū ē de ciuili ⁊ criminali sed arbitriū de ciuili tantū Secūdo q iudiciū necessario:arbitriū vero volūtarie subditur:⁊ prius inq̄sitio vocabat̄:vnde s3 Cardinalē Iudiciū est inuestigatio quā scd̄3 iuris ordi nē facit iudex per varios modos ad veritatē eliciendā:⁊ elicitam custo diendam.vt.xxx.q.v.iudicantē opor tet. Et qd̄ dicitur act⁹ trium persona ruz:intelligit̄ vere vel ficte seu rep sentatiue:q2 i notorijs fama represē tat actorez:⁊ fingitur accusator. Itē secūdū Goff.iudiciū finitur quatuor modis. Primo tēpore:vt causa crimi nalis biēnio. C.vt infra certum tēp. cau.cri.ter.p to. Cetere triennio.C.d̄ iudi properādū. Secūdo sentētia:q2 iudiciū quē accipit ex re iudicata.c. iudiciuz.de re iud. Tertio phibitiōe. Et quarto ɔstat⁹ mutatiōe:q2 iudiciū soluit̄ vetāte eo qui iudicare iussit: vel eo qui maius imperium in eadē iuriditiōe habet:vl' si ipse iudex eius dez imperij:esse ceperit cui⁹ est q̄ iu dicare iussit.ff.eodem titu.l.iudiciuz vide Goff.de offi.ordi.§.finitur.⁊ hic in summa.de iudi. Itez diffinitur. Est discussio cause coram iudice.prealle. c.forus.ibi:duz discutit̄ iudiciū. Et nota quod propr'e ante lit:cōtest.nō est iudiciū:q2 nulla.cause discus.io.l. j.C.eodem tit.hoc respectu cause:nō autem respectu aliorum actuū iudi cialium:vt sunt examinatio partiuz ⁊ confessio:cetera que bene fiunt an te lit.contesta.imo quādoq3 iudiciū capitur pro eo qd̄ precedit sentētiā: vt in.c.in iudicijs.de regu.iur.lib.vj. Et non debet claudicare iudiciuz.⁊ qualiter hoc contingat:vide in.c.cū inter.de excep.

¶Iudicium contradictoriū dicitur si dicerem hoc esse consuetudiuē:⁊ tu aduersarius me⁹ diceres non esse cō suetudinez:vt in cap.abbate.in gl.fi. de verbo.signi Et iudici maioris stā dum est generaliter.nisi in casib⁹ in gloss.super verbo plures.ca.pastora lis.de rescrip.

¶Iudicia capitalia sunt q̄b⁹ caput eri mit̄ a ciuitate morte vel exilio.d̄ his vide insti.de publi.iudi §.publicorū.

¶Iudicia publica sunt de publicis cau sis:⁊ dicunt̄ q̄si populica:q2 cuilibet de pplo cōmissa est executio:vt ɔtra crimē lese maiestatis:in quo omnes d̄ populo possunt accusare. Quādoq3 iudiciū publicū dicitur iudiciū qd̄ i tendit̄ a crimine de hoc instit.de pu bli iudi.in princip.

¶Iudicia priuata sūt que ciuiliter tra ctant̄ siue intētant̄. Itē d̄ multiplici iudicio.s:autoritatis:ministerij:app batiōis.⁊c.no Archi.lv.di pcepta.et gl.sup regula.in iudicijs de.re.iu.li. vj. Tāgit aliqualiter Archidi.ij.q.j.si cut. Et secundum Ant.de but .diuidi tur tripliciter.primo ratiōe materie scd̄o ratiōe forme:tertio ratiōe quā titatis. Vnū ratione materie duplex ē iudiciū:aut temporale:aut spirituale vel aut ciuile:aut criminale. Vn̄ sem per dicitur iudiciū criminale quā do finis tendit ad cōmodū reip. vt si sci.⁊c:siue pena sic corporalis:siue pe cuniaria. S3 dicit̄ ciuile dū finis ten

sit ad commodu3 patris.glo.no.in.l. pretor.in pn.ff.d sepul.vio.ꝛ fuit opi nio Inno.in.ca.qualiter ꝛ qn.ij.de ac cu.ꝛ doc.i c.i de iud.= Scdo ratioe for me itez duplex e iudiciu.s.ordinariu ꝛ extraordinariu. Tertio ratioe quan titatis duplex est.s3 vniuersale ꝛ ge nerale que etia differt de hoc plene in c.ij. de libel.obla. Ite iudiciu tri plex reperit pmu int sanguine:scd3 inter lepra:tertiu inter causa3:vt i.c. per venerabile3 qui fi.sint le. Et iudi ciu humanu quatuor peruertere so lent s3 fauor odiu premiu timor: vt in.c. de re iu.li.vi.xi.q.iij.c.quatuor.

Iurament u est affirmatio vel negotiu sacre rei assertioe vel attestatioe fir mata:s3 Goffr.vel adhibita religioe s3 placet. Et est triplex:vc3:volūta riu et e extra iudiciu necessariu: ꝛ iudiciale:vt no gl:inst de act.§.ite si qs.Et iuramentu di spes pbatioi qda.

Iuramentu assertoriu est cu iuratur de psenti vel de pterito sic esse vel no esse:fuisse vel no fuisse.S3 iuramentu pmissoriu est qn iurat de futuro ali qd donaturu vel facturu Aliqndo et iurat p execratione.vt si hoc no fece ro:hoc accidat mihi vel filijs meis: ꝛ huiusmodi.Ponitur ergo triplex iu ramentum:s3 pmissorum:assertoriu ꝛ confirmatorium s3 Hostien.in sum de iureiur.ꝛ Bar in l.si quis eo. ff.de fi.instru ꝛ.xxij.q.ij.per totu.ꝛ ha betur.li.iij.senten.distin xxxi.De pri mo.i.c.debitores.i.c.quintauallis.ꝛ c.veniens de iureiur.De scdo in.c. si e.ti.De tertio in c.cum contingit. eo.ti.Et iuramentu vergit sex modis in peiorem exitu vt no.Archi.xxij.q. iij.si aliqu. Et debet iuramentu ha bere tres comites:scilicet veritate iu dicij ꝛ iusticia.ꝛ.c.si Christus de iu reiura:ꝛ.c.animaduertedu.xxij.que stio.ij.Et hier.iiij.vbi dicit.Et iura bis in veritate iustitia ꝛ iudicio.Et iura mentu no extedit ad illicitu mandatu. c.quitaual lis.ꝛ.c.veniens.eo.tit.imo prestas recipies iuramentum contra canones punit:vt no.i gl.pena c.gra uis.de sensi.alias iuramentu e seruan du nisi fiat dispedium anime:vel p su periore absoluat.ca.si vero.eode ti.

Iuramentu3 calumnie est cu qs iurat se bona fide ꝛ non animo calūniadi agere vel respondere:nec egisse:vl re spondisse:vnde illud.J. iudiuret q lis sibi iusta videt. Et si cueret veru no inficiet.nisi promittet:nec falsa pro batio det.Ut lis tradet:dilatio nulla petetur.c.i.de iura.calu. in gloss.iiij.

Iusiurandu quis copetetius posset. dici factum iuramentum:vel factu e ratu.eo q sup facto iuratur:vl iusiu randu:eo q super iure qd iurati cope tit iuratur quasi ius iuratu:placuit tame vt factu dicat ius:quia super facto iuris iuratur:adijcitur iuran dum:qr illud debet esse iuratum qd antea fuerat iurādum relatioe facta no ad id quod fit:sed ad id quod fieri conuenit.l.ius pluribus:ff.de iusti.ꝛ iu re Uel vt dicit Azo forte ius ponit p religione:quasi diceret:iusiurādu id est religione firmāda. Unde iusiurādu idem est quod iuramentum factum:ꝛ dicit quandoq conuentionale:quā doq iudiciale ꝛ necessariu.Conuētio nale e quādo a te peto aliqd:ꝛ tu ne gas tame defers iuramentu vt iure. si eni in hoc casu iuro:vocat iusiurā dum conuentionale ꝛ voluntariu:qr extra iudiciu ex co uētioe ꝛ volūtate partiu absq alia coactioe iudicis p statur.Iusiurādu iudiciale ꝛ necessa riu est cu in casu pmo iuro qd mihi debet qd peto scilicet iudice i iudicio mihi coserente vt iure.Ex hoc aute iuramento donat actio ei qui du3 pe teret re sua delegato sibi ab aduersa rio iuramento vel a iudice:sua esse re illa iurauit:ab ipso enim tūc peteret re sua actione in factu que oritur ex ta li iuramento. Et dicit Goffre q du plex est iusiurādu scilicet assertoriu: ꝛ pmissoriu:ꝛ assertoriu triplex e:s3 volūtariu3:vt est quæstionale.ff.eode titulo.l.iusiurādu. Necessariu.quod necessitate a iudice imposita defert vel suscipit:ꝛ no pōt recusari nisi ex iusta causa.vt.ff.de iureiur.l.mādans te.Et iudiciale qd i iudicio defertur

vel refertur a parte parti: quod non est necessarium subire: imo delatus recusari potest hoc scilicet olim non potuit recusari: sed referri. unde vide glos. in c. fina. de iuriuran.

¶ Iurati dicuntur consiliarii vel anciani vel priores qui regunt vniuersitatem. et dicuntur a iuramento quod prestant vt eorum officium fideliter exequantur. et sic vniuersitas quandoque habet suos presidentes qui diuersis nominibus appellantur secundum loci consuetudinem. vide no. per Abb. in c. fina. in princ. de procu.

¶ Iurisditio est potestas de publico introducta cum necessitate iuris dicendi vel equitatis statuende: secundum Azo. et dicta a nominibus ius et dictio. i. ptas. Hec autem quandoque est ordinaria: quandoque delegata. Item alia est plena. s. soli principis. Alia autem semiplena: aliorum vero a principe. De hoc vide Specu. eo. tit. C eo. l. iii. Nota quod quatuor dant iurisditionem ordinariam Primo lex inanimata vel canon: et hoc in dubio secus si apparet velle dare delegatam. Secundo lex animata scilicet papa vel imperator: et non inferior nisi epus suo vicario: Tertio consuetudo. Quarto vniuersitas approbata: vt mercatorum cerdonum: et aliorum artificum qui possunt de suo corpore creare et eligere iudicem ordinarium. Similiter vniuersitas facultatum artium vel iuristarum. de hoc. no. circa. c. cum ab ecclesiarum. de of. ordi. Et iurisditio prout est genus diuiditur in merum imperium mixtum imperium: et simpliciter iurisditionem. de quibus in litera M. require.

¶ Iuridicus est qui iura dicit secundum Isido. lib. x. ethymo.

¶ Iurisprudentia est diuinarum et humanarum rerum notitia: iusti atque iniusti scientia. iusti s. ad faciendum: iniusti ad euitandum: quia non sufficit scire quid sit iustum vel iniustum: nisi et ipsarum rerum contrariarum vel corporalium habeat quis notitiam secundum quam secundum varias conditiones varia iura sunt statuenda. insti. de iu sti. et iure. in j. in.

¶ Iurisperitus non presumitur decipi. Panor. in c. super de regula.

¶ Iure proprio dicitur aliqua res vendi in instrumento venditionis: quando proprietas transfertur in ementem.

¶ Iurgium dicitur quasi iuris garrulus: eo quod hi qui causam dicunt iure disceptant. c. forus. extra verb. sig. arg. quod iurgia non pertinent ad presbyteros: quia non tenentur esse iurisperiti. xxxviii. dis. quia ipsi. nec possunt aduocare nisi in certis casibus. dostu. c. si.

¶ Iustitia est constans et perpetua voluntas: ius suum vnicuique tribuens: non quantum ad actum: sed quantum ad effectum. insti. de iusti. et iure. in rubro et nigro. Iustitia enim est animi dispositio: vt mentis affectus: qua quis dicitur iustus (vt a gramatica gramaticus) dum sine personarum acceptione vel distinctione vult cuilibet (quantum in se est) ius suum tribuere. Et quot modis dicatur iustitia: not. Archi. xxiiii. q. i. c. vbi sana fides. nam dicit ibi. Iustitia est equitas tolerandi in opia et temperantia habere in abundantia. Item est patriam et socios defendere et quia vera iustitia compassionem habet: et non ex odio: sed bono zelo exercenda etc. vt ibidem. Item iustitia sic describitur. Est habitus bonus tribuens cuique suam dignitatem: deo religionem: parentibus obedientiam: maioribus reuerentiam: paribus concordiam: minoribus disciplinam: sibiipsi castimoniam: et pauperibus seu miseris compassionem operosam. Dicit ergo Tullius quod iustitia est habitus animi: communi vtilitate seruata: suam vnicuique tribuens dignitatem. Et Plato dicit quod iustitia est virtus que plurimum potest in his qui minimum possunt. Item sic est animi congrua dispositio singulis rebus recte distributio. cas. vide gl. insti. v. i. Ubi etiam dicitur quod iustitia est mater iuris.

¶ Ius habet plura significata. primo. i. rigor. l. j. C. de legiti. et talis rigor iuris in ecclesiasticis negotiis non est fundatus: sed sola equitas. c. interposita. de appel. Secundo id est verborum conceptio: vt cum decimus quod in stipulationibus dicatur ius: vt. l. si vnus. § pactus ne peteret. ff. de pac. Tertio. i. rectum vel. iustum quod deriuatur a iustitia. Quarto id

aqua pinguis. Quito capitur ꝑ toto corpe iuris. Alia plura significata ponit Jo. an. de re. iur. in pn. li. vj. breuiteri⁹ significat ꝙ subiecta materia vel vsus cōis id recipiēdi in tali loco in q̄ ꝓferꝰ significare declarat. Vñ ius est noīm gn̄ale. ꝛ lex iuris species: ꝛ dꝛ ius q̄si iustū. j. dist. ius aūt. ꝛ ꝫ Isi. li. v. c. ṗmo. Oīne aūt ius legibus ꝛ morib⁹ cōstat ꝫm Isi. vbi. s. c. ij. Et diffinitur sic: ius est ars bōi ꝛ eq̄: cui⁹ merito: q̄s nos sacerdotes appellati. sua iura cuilibet ministrātes. ff. de iusti. ꝛ iur. l. j. ij. rn̄so. Hoc est dicere ꝙ iustitia est collectio legitimoꝝ preceptorū que arctant nos ad obseruādū bonum ꝛ equum. i. vtilitatez ꝛ equitatē seu ꝟitatē. Quamuis enim vsucapio cōtra eq̄tatē videatur introducta: tn̄ subtili cōsideratiōe maxime initiꝰ equitati: cū ꝓcipue equū sit qd̄ publice vtilitati deseruit. Vel dꝛ qd̄ in vsucapiōe vel ꝓscriptiōe ex cā ꝛ ꝓ bono publico inducitur qn̄qꜫ rigor cōtra naturalez equitatem: vt dꝛ in gl. j. dist. ius autē. vbi. datur qn̄qꜫ ius quod nō est iustum vel equū: vt ibi exēpla plura. Dicitur aūt ius a iustitia. Et aliter sic diffiniꝰ. Jus est ꝓceptū seu ordinatio ꝓncipalis seu dn̄i circa subditos quātū ad ea q̄ ꝑnt subesse ꝑtāti subditorum. Talis aut vel est de⁹: ꝛ tūc dꝛ ius diuinum. Vel est natura: ꝛ tūc diciꝰ ius naturale. Vel est homo: ꝛ tūc dꝛ ius humanū. qd̄ regiꝰ duob⁹: vt in principio decre. Et sic ꝫ triplicem gradum sum moꝝ distictū est triplici⁹: scz ius diuinuz: quod est preceptuz seu ordinatio diuina: ꝛ ius naturale: ꝛ ciuile ꝗ. i. dꝛ. Etiā aliqn̄ ius āgustiosuz: aliqn̄ iniquuz. vt inst. de sena. ter. in gl. §. j.

Jus naturale est qd̄ est cōe oī natiōni. eo qd̄ vbiqꜫ instinctu nature habetur: nō aliqua cōstitutiōe facta ab homine: ſz ab ipso nature cōditore: vt mari ꝛ femine ꝯiūctio: liberoꝝ successio scz in bōis parētū: vel etiā per carnis ꝓpagationē: nō per hereditatē: qꝛ illa successio non est naturalis vt est gl. sup. ver. successio. dist. j. c. ius: aūt. vbi poniꝰ hec diffinitio: pueroꝝ educatio: cōis omniū possessio (qꝛ iure naturali omnia sunt cōia. i. cōicāda tempore necessitatis. c. sicut xlvij. dist.) ꝛ omnium vno libertas: acquisitio eorūque in celo: terra mariqꜫ capiūꝰ. (gl. dicit. Hec eñ ꝛ alia que in nulli⁹ bonis sunt: cedūt occupanti: id est ꝯcedūꝰ.) Item rei deposite vel pecunie ꝯmodate restitutio: violentie ꝑ viz repulsio. Nā hoc ꝛ si q̄d huic sil'e est: nūq̄ iniustū: sed naturale equūqꜫ habeꝰ ꝫm Isi. li. v. c. iiij. Et est tex. totius. c. ius autem. dist. j. ꝛ ibi vide gl. hui⁹ diffinitionis. Itē ius naturale est qd̄ in lege ꝛ euāgelio ꝯtineꝰ qd̄ quos iubetur alteri facere qd̄ sibi vult fieri: ꝛ ꝓhibeꝰ alteri inferre qd̄ sibi nolit fieri di. j. i ꝓn. ꝛ. l. dist. pōderet (al's ꝯsideret) in pn. ꝛ i autē, vt eū de appel. cog. §. ceteꝝ. c. dilecti. de maio. ꝛ obe. Vñ. Qd̄ tibi vis fieri: mihi fac: qd̄ non tibi: noli. Sic pōt in terris viuere iure poli. Vl' aliter. Jus naturale dꝛ vno modo mot⁹ est instinctu nature ꝓueniēs quo singula aīalia ad aliq̄d faciēdū inducūꝰ. Est eñ debitū quoddā qd̄ natura cuilibet representat: ꝛ hoc debitū ꝫ Isi. cōmune est oī natiōi: eo ꝙ instinctu nature vel naturali ꝯditiōe vbiqꜫ habeꝰ: ꝛ nō ex ꝯstōne aliq̄ facta ab hoīe. Itē ius naturale dꝛ īstinctus nature ex rōe ꝓueniēs. Et secūdū hociusꝰ omnia dicūtur cōia. i. cōmunicāda: vt supra eꝛ. Itez ius cōe, dꝛ industria hominū statutū. Item ius naturale dꝛ equissimū. Itē ꝓcepta naturalia. sūt que in lege ꝛ euāgelio cōtinētur: vt nō furtū facies: nō mechaberis ſz quod tibi vis ꝛc. ca. preal. Jus autem naturale. in gl. vbi prima descriptio data est ꝫm motū sensualitatis. Alie aūtē ꝫm motuz ratiōis. Itē ius naturale ꝫ gl. j. insti. de iur. natura. gētiū ꝛ ciui. pōt dici quatuor modis. Vno modo ius gētiū. inst. de re. diui. §. singloꝝ. Secundo ius ꝑactoꝝ. ff. de pac. l. j. Tertio ius contrariū. s. qd̄ rescidit pacta: vt restitutio minoꝝ. ff. de minori. l. j. Quarto ꝓ distictū natu

re.vt qd in lege mosaica:vel euangelio cotinet. Item ius naturale in quatuor differt ab aliis iurib⁹.s.in origine:in dignitate:in amplitudine:z sententie rigore:vt declarat glo.j.dist.v. nã cepit ab exordio naturalis creature:z nullaz patitur immutationez:z sibi omnia communia sunt:nec contra ipsum fit dispensatio:sed de aliis iuribus secus.vt ibi

¶Ius ciuile inuenitur accipi diuersimode:vt di.j.c.ius naturale. Ciuile autẽ vno modo est quodquisq ppl'us vel queq ciuitas sibi ꝓpriũ diuina humanaq cã ꝯstitui ſm Isido.lib.v. Secũdo dr ius ciuile ex.l.xij.tabularum. Tertio dicit qd ex legibus plebiscitis:ꝯstitutionib⁹:senatusconsultis:principũ decretis:vel autoritate prudẽtum inuenitur. Quarto dr ius qd non est pretorium. Quinto dr disputatio prudẽtiũ:que fuit facta sub lege xij.tabulaꝝ. Sexto quicquid habem⁹ scriptũ de iure. Septimo qcqd iure naturali vel iure gẽtiũ subtrahitur:vel qd nõ est ius naturale nec gẽtiuz:z sic capiẽdo ius canonicũ dicit ius ciuile:z sic sumit.j.dist.ius autẽ naturale:vt in glo.j.not.in fine. Et qr ita diuersimode ius ciuile inuenitur accipi in iure.de prima acceptiõe habes insti.de iure natu.§.j. De secunda habes.ff.de iustitia z iur.lege ius ciuile.§.hec igitur. ¶De tertia zqnta.ff.de origi.iur.l.ij.§.disputatio. De quarta.l.ius ciuile.pcalleg.in pnci. De sexta.ff.de variis z extraor.cog.l.j.§.pinde. De septima insti.de vsucapio.in prin.vt est gl.in.§.sed ius quidem ciuile.insti.de iure natu.gẽtiuz z ciui. Itẽ ius ciuile dicitur tripl'r. Primo pro eo qd in vnaquaq ciuitate seruat:z sic dicitur in genere. Secũdo in specie dicitur ius proprium certe ciuitatis:z sic loquit.§.alie.in stit. Tertio dr p excellentiã ius Romanorũ qñ non exprimit propriũ nomẽ ciuitatis:z sic in ver.sed z quoties.institu.e.ti.pcalleg.z sic cõcordat.§.omnes populi.cuz dicto versi. in quo.§.dicitur quod omnes populi reguntur legib⁹ emulgatis ab imperato.in ver.dicitur quod vna queq ciuitas iure suo proprio vtitur. sed primum intelligitur de generali:secundum de particulari.

¶Ius autem gentium est sedium hostium occupatio:munitio:bella:captiuitates:seruitutes:postliminia:federa:paces:inducie:legatorum nõ vetãdorum:vel violandorum regio:cõnubia inter alienigenas ꝓhibita:z ideo ius gentium appellatur:quia eo oẽs fere gentes vtuntur.c.ius gẽtium.j.distinctio.

¶Ius aureorum annulorum secunduz quosdã dicitur quod olim liberti annulos aureos ferre non poterãt:sed ſm Azo.est priuilegium quod concedebat libertis in signũ semiplene ingenuitatis:viuebant enim ingenui:sed moriebantur vt liberti.C.de iure annul.aur.in rub.

¶Ius militare est belli inferẽdi solẽnitas federis faciẽdi nex⁹:signo dato egresso in hostes:z pugne cõmissio. item signo dato receptio.itẽ flagitiũ militaris disciplina si loc⁹ deserat. Et ſm canones qui fugit in bello publico infamis est.vj.q.j.infames. Et ſm leges capite puniunt.ff.de re milita.l.omna delictum.§.qui in acie. Itẽ stipendiorũ modus:dignitatum gradus premioꝝ honor:veluti cũ corona vel torques datur. Item prede diuisio:ꝓ personarum qualitatibus z laborib⁹ iusta distributio:ac principis portio.vt dist.j.ius militare z ſm Isid.li.v.c.vij. Et ergo non omnia que in bello capiũtur sunt principis: qr dr hic principis portio:sed ipse tenetur ea diuidere ſm numerum seu naturam personarum.sic etiam rex cuius sunt omnia.xxiij.q.v.dicat.

¶Ius posceẽdi est ex habitatione domicilij z communitatis.

¶Ius patrõat⁹ est autoritas:siue ptãs quam patronus hz in liberũ. Aliter ſm Gof.est autoritas siue potestas ꝓueniens ex beneficiis ante consecrationẽ ecclesie collatis. Et ꝓuenit ex tribus:scilicet fundatiõe:donatiõe:

z edificatiõe: vel sola collatiõe: vt. xv. q. vij. filijs. z c. quicũq3. xviij. qõ. ij. abbates. Uñ. patronũ faciunt dos edificatio: fund⁹. Cõpetit aũt patrono aliqd honoris: vt si ecclia non fuerit collegiata: presen. met. Sed si fuerit collegiata: tunc nõ electioni plati faciende: sed iam facte honesti⁹ patroni postulat assensus: nisi ex speciali cõcessione obtineat vt ptes suas interponere debeat electiõi. tradĩ de. c. nobis. de iur. pat. Itẽ h3 aliqd honoris qz pdin⁹ in pcessione incedit: vt xvi. q. xij. piemĩtis. Habet aliud oneris: qz tenet defendere ecclesiã ab olbus oppressionib⁹. vt. xvij. q. vij. f. lijs. z h3 aliud vtilitatis: qz si migret seu als vergat ad inopiã: alendus est de bonis ecclie: vt c. filijs. pzealle. z. c. qcunq3. Uñ. patrono debetur honor onus: vtilitasq3. presentet: presit defendat: alatur egenus. Põt etiã pfonus preter egestatẽ aliquos reddit⁹ moderatos habere ab ecclia cui⁹ patronus existit. Sine psentatiõe insti tui quis non d3 in ea ecclia q patronũ habet. Et si spretis patronis hoc factũ fuerit sm rigorem iuris institutio est retractanda. c. ti. c. illud. vel irrita nuntianda: z ad instituentis verecundiã institutus amouẽdũs est: z alius quẽ patronus dignum elegerit ordinãdus: vt. xvi. q. vij. decernimus. Sed si laicus psentet vnum: z postea variet alium psentando: videt a prio discedere: posteriorẽ psentando. ff. de procur. l. sicut. §. vlti. Et tunc vr arbitrio epi relinquendũ quis eorum alteri preferat. ij. dist. c. ecclesiastici. vide. c. quod autem. de iur. patro. vbi de hoc. c. cum aũt aduocatus. Itẽ ius patronatus quandoq3 aduocatio: qñq3 vicedominat⁹: vel custodia: vel guardia: vel ius est frequentationis vel pcessionis: z quãdoq3 gratia: vt in gl. j. cap. quia clerici. de iure patrõ. z sm Hos in sum eo. ti. vbi ponit supradicta. Et nota q ius patronatus nõ perdit qsis per damnationẽ: vel cõfisca tionem iudicis secularis. gloss. est in versi. subiecte. §. rursus. in fi. c. pastoralis. in clemen. de re iudi. z est no. dignum. Unde vbi fit confiscatio bonorum: nõ confiscat ius qd non transit ad hedes extraneos. s3 tñ ad filios. l. j. z ibi gl. C. de bo. que libe. ideo non cõfiscat ius patronatus libertorum: vel emphyteosis ecclesiastica: vt feudũ: vt ibi sm Bal. z. l. l. qui se pfis. C. vnde liber. Itẽ psentatus ab eo qui ius presentãdi h3 z idoneus non admissus a prelato: si patronus non variet: habet ius in re z potest agere cõtra institutũ a nemine: vel a falso patrono presentatũ. de re iud. c. cũ Bertoldus. z c. decernimus. xvi. q. vij. Si autẽ verus patronus variat: primus presentatus nõ h3 ius ad agendũ cõtra secundum presentatum z institutum: sed potest agere contra prelatũ qui eum presentatũ idoneũ maliciose nõ admisit differendo eũ institue re: z difficultates ingerendo: vt puideat z in bñficio competenti. iuxta. c. pasto: alis. e. tit. Item ius patronatus trãsfertur in aliũ gratuito titulo: cũ sit spirituali annexũ nisi cũ vniuersalitate trãseat: vt. c. seculum. eo. tit. vnde versus. Iura patronat⁹ trãsire facit nouus heres. Res pmutata donatio: venditio q3. Itẽ plerũq3 hoc nomẽ ecclesia p iure patronat⁹ suppõit xvj. qõ. vltima. si plures. xv. q. iij. nemini. z c. j. de iur. patrona. Et ergo si qs vtat tali simplicitate verborũ: dono tibi ecclesiã vel concedo intelligitur donare ius patronatus qd habet in ea. c. quod autem. eo. tit.

¶ Ius publicũ constat in sacris sacerdotib⁹ z magistratibus sm Isidio. lib. v. etymo. c. viij. ff. e. ti. l j. §. publicum. z. j. dist. c. ius publicum. vbi glo. dicit. qui ledit sacerdotes vel res sacras ab omnibus tanq pro publico crimine accusari põt. ij. q. j. i primis. Uel sic. Ius publicum est quod generaliter: (alias principaliter) ad publicam deferunt vel spectat vtilitatem: veluti ne in portis vel in muris ciuitatis z alijs sacris iudicib⁹: vel sacerdotibus: vel magistratibus: aliquid committatur: vel inferatur.

¶Jus priuatū dicit̄ qđ specialiter ad singularē vtilitatē alicuiꝰ pertinet: secūdario tamē etiam ad rempublicā: vt in pactis ꝛ cōuentionibus mutuis priuatorum specialiter initis conspicitur. inst. de iusti. ꝛ iur. §. ij.
¶Jus reipublice: scilicet alterius ꝙ romanorum: est ius cuiuslibet ciuitatis: indubitanter ſm oēs: quia ciuitates regulariter vtuntur iure priuato rū: vt. ff. de verb. sig. l. eum qui. ꝛ. C. e. tit. in rub. l. j. in glo. j. lib. x.
¶Jus quasi naturale est quod dñs vel patronus habet in seruū ꝛ libertum.
¶Jus quiritum dicit̄ a quirino. i. a Romulo: ꝛ est ꝑprie Romanoꝝ: qꝛ nulli tenēt hoc iusnisi quirites. i. Romani ſm Jsid. lib. v. ety. j. dist. c. iur quiritū. in quo agitur de legitimis heredibꝰ de tutelis: de curationibus: de vsucapionibus. Constat aūt ius quiritum ex legibus: ꝛ plebiscitis: ꝛ senatuscō sultis: cōstitutionibus principū: edictis senatoꝝ: ꝛ rñsis prudētū: vt ſm Jsid. ibidē. ꝛ dist. ij. in prin. vbi de speciebus Romani iuris: de q̄bus omnibus lex: plebiscitū: senatusconsultuꝫ: pretoꝝ edicta: rñsa prudentū ꝛc. que sint require locosuo. ꝛ inst. de iur. na. gen. ꝛ ciuili. §. cōst. ꝛ seq. vbi hoc ius apud romanos tm̄ reperit̄. dist. j. ius quiritū. Et dicuntur romani oēs qui Romano imperio subsunt: put dicit̄. ꝑpriū romanorū est habere filios in potestate: ꝛ etiaꝫ gētiles sunt sub Romano imperio. Nā imperator est princeps totius mūdi: vt ibi glo.
¶Jus sibi facere vel dicere: est ꝙ manifeste spectat ad iudicis officiū: scꝫ ꝙ a iudice faciēdū sit: sibi vēdicare: velut si quis rem sua ꝑpria rapit autoritate: putās sibi hoc licere: ꝛ in iure cōfitetur se hoc fecisse de quo querit̄ vtroq; casu ipse facit: vnde dꝫ substinere ꝯtrariū calculū. i. ꝯtrariā sentētiam: vt pie debito quo tenerisalicui sus pignus tuū capit te inuito: ius quod sibi iure competebatꝰ amittit.
¶Jus habere in re: ꝛ ius habere in rē: sunt diuersa. de cōces. preben. lib. vj. c. fina. ꝛ clemen. vnic. de sequest. pos. versi. ꝛ nihilominus.
¶Jus pretoriū est quod pretores induxerunt: adimenđi: supplēdi: vel corrigēdi iuris ciuilis grā: vt. ff. de iust. ꝛ iur. l. ius autē. hoc etiam ius honorarium dicitur: qꝛ qui honores gerunt scilicet magistratus: autoritatē huic iuri dederūt: vt insti. de iur. nat. gen. ꝛ ciui. §. pretorū ꝗꝫ edicta.
¶Jus succedēdi habet heres: item patronus in bonis liberti.
¶Jus versutū dicitur prestigie siue captiones verboꝝ quibꝰ obumbratur delicta. ꝛ dicunt̄ versuta ſm Azo. qꝛ quis repellebat̄ ab actione per quasdā versutias. i. machinatiões verborum. Uel ſm Martinū dicitur versutum ad exēpluz vestimēti: q̄nq; est illđ intus qđ debet esse extra ꝛc. Sic etiā erat versutum ius quo illud qđ erat puniēdū absoluebatur: et quod erat absoluendum: puniebatur.
¶Juris prudētia est diuinarū atq; humanarū rerū notitia iusti atq; iniusti sciētia. inst. de iust. ꝛ iur. in prin.
¶Juris auspiciū. i. exordiū litis: vt in c. pastoralis. de cau. pos. ꝛ. C. de exce. l. pe. ꝛ de codicil. l. vlti. j. responso.
¶Juris ꝑcepta tria sunt: scꝫ honeste viuere: alterū nō ledere: ꝛ ius suū vnicuiq; tribuere. Jnstituta de iust. ꝛ iu. §. iuris ꝑcepta. cōcor. c. cū deuotissimam. xij. q. j. vbi đr qđ summum bonū in terris ē iustitiā colere: ꝛ vnicuiq; ꝛc. Sed querit̄: vtrū seipsuꝫ quis ledere possit? Et videtur qđ sic: qꝛ quod de vno cōcedit̄ de altere negatur: ꝛ ecōtra. xxv. dist. qualis. xvj. q. iij. ca. ex eo. ff. de iudic. l. cū pretor. ff. de cōdi. ꝛ demonstra. l. cum ita legatū. ꝛ. glo. in. c. nonne. de presum. Sed hic dicit̄ alterum non ledere: ergo videtur permissum seipsuꝫ ledere. facit ad hoc. l. ꝛ si damnū. §. si pater. ff. de pecu. Et sic videtur ꝙ clericus se vulnerās aio irato: nō sit excōicatus. Cuiuscōtrariū tenent doc. per. l. omne delictū. §. qui se. ff. de re mili. Et videt̄ ex alio ꝙ nō ꝑmittit̄ militi armate militie vt manus violētas ī seipm̄ immittat: ergo nec militi spirituali. Etiā nullus est

dñs suoꝝ mēbroꝝ.l.liber homo.ff.ad l.aquil.So.dicit Jo.fabri qđ quis le dens seipsum no incidit in canonē. si quis suadēte ⁊c.xvij.q.iiij.quia ille loquitur vbi alius est agēs:⁊ ali⁹ pa tiens.⁊ sic credit talem nō esse excōi catum:sed alias grauiter puniendū. Sed opinio doctoꝝ dicēs contrariū ⁊ verior.s.ꝙ talis ē excōicat⁹.Idē te net Jo.an.i.c.cū cōtingat.de sen.exc. Etiā mutilās seipsū est irregularis sicut mutilans aliū.c.j.de homi.Et si ꝓhibitū ē ne qs aliū ledat:multo.fo tius ne seipm:qꝛ charitas incipit a seipso.c.nisi spālis.đ vsupa. ⁊ de pe. di.ij.q vult.⁊.c.si non licet.xxiij.q.v.

¶ Jus.canonicū diuiditur in decretū: ⁊ decretales:quartū volumen dicitur extrauagans in quinqꝫ libris:maxi me respectu iurisciuilis.Quoꝝ libro rum materia his habetur versibus.

Pars prior officia creat ecclesieqꝫ ministros.

Altera dat testes:⁊ cetera iudicioꝝ.

Tertia de tribus⁊ vita presf byteroꝝ

Dans thorum quarta mulierum qui docet esse.

Ultima de vitijs ⁊ penis tractat eoꝝ.

¶ Uel in vno versu.

Judex iudicium:clericus:spōsalia: crimen.

¶ Quilibet aūt liber habet plures rubri cas siue titulos in quib⁹ ꝑmittiť ma teria in gñali de qua tractaťi capitu lis sequētib⁹ in speciali.Sub quali bet aūt rubrica sūt vnū aut plura ca pitula que dnr decretales vel consti tutiōes.⁊ aliqñ i capitulis sunt.§.§. Unde qñ allegabis aliquid ex decre talibus nō allegabis librū sed titulū: ⁊ capitulū in eodē:⁊ si sit capl'm lon gū dices cap.tali circa prin.mediū: vel finē.Uel si sint in capitulis para graphi:allegabis tali ca.§.i.vel ij.Et post ꝯpositiones quinqꝫ libroꝝ dictoꝝ per magistrū Raymundū capellanū Gregorij pape noni circa annum dñi M.ccxxxi.elapsis multis annis:vcꝫ anno a natiuitate vel incarnatiōe dñi M.ccxcviij.nonas Martij:pontifica tus Bonifacij.viij.anno.iiij.compila tus est liber sextus:non quidē sextus cum alijs quinqꝫ partialib⁹ ꝑdictis in vno volumine:sed liber specialis ꝯtinēs etiā quinqꝫ partes:⁊ supplēs defectus casuū emergētiū in libris decretaliū non cōprehensoꝝ. Deinde clemētis cōstitutiones:a Clemente papa quinto sub anno dñi M.cccxj. in cōcilio Uiennensi:qđ sex mensibus tātum durauit:cōcepte ⁊ edite sunt: licet idē Clemēs morte preuentus:ad publicū nō perduxerit. Sed Joānes papa.xxij.de post compleuit:correxit mutauit:⁊ executioni demādauit.Et fuerūt ꝓmulgare an.dñi M.cccxix. calend.Nouembris.De hoc vide gl. in proemio Clemēti.super verbo No uembris:⁊ verba pontificatus.Et di cit Joā.an.quod iste liber non debet allegari septimus:sed debet intitula ri Clemētine:scꝫ constitutiones Cle mētis quinti.Sed decretum qđ ma gister Gratianus circa annū domini M.cix.compilauit diuiditur in tres partes.Prima dicitur destinctiones qꝛ est distinctum per centum ⁊ vnaꝫ partes:quarum quelibet habet vnū vel plures canones:que vlterius sub diuiduntur in paragraphos ⁊ versi culos.Sꝫ scđa pars decreti noiatur cause:qꝛ ꝯtinet in se triginta sex cau sas:a quibus nomen accepit.Que vl terius subdiuidūtur in questiones ⁊ he in canones:qui vltra in paragra phos ⁊ versiculos subdiuidi possūt. Tractatus autem de penitētia impo nitur in causa trigesimatertia in que stione tertia.Et habet septem distin ctiones:quarū quelibet habet cāno nes plures:cū paragraphis ⁊ versi culis suis.Tertia ⁊ vltia pars decre ti nuncupantur de cōsecratione:⁊ ha bet sub se quinqꝫ distinctiones cū ca nonibus vel capl's paragraphis vel versiculis.Unde decretū dat ꝯcentum distinctiones ⁊ vnaꝫ.Triginta cau sas ⁊ sex addit tibi mixtas.Distiguit septē penitentia:cōsecrat quinqꝫ Au torem quarū tibi declaro Gratianū. Et in dictis quatuor libris satis pa tet modus allegādi q in fundamētis

alumnorum

alumnorum iuris poni consueuit:quare his supersedeo.

¶ Jus vero ciuile diuidit in quatuor libros principales:scz.Digestū. Codicem.Institutiones.Autēticas. Quibus additur collatio decima:seu liber feudorum.Primus ergo liber iuris ciuilis est digestū:qui ptinet leges et statuta romanorum:et diuiditur in tres libros principales:scz digestū vetus qd hz libros partiales vigintiquatuor. Infortiatum:qd habet libros partiales quatuordecim.Et digestū nouū qd habet libros partiales duodecim. Quibus cōnumeratis erūt libri partiales quinquaginta digesti veteris infortiati et digesti noui.Et vocat digestū seu etiā pādecta:vel liber pandectarum.vide supra in lra D.Scds liber iuris ciuilis vocatur Codex: q ptinet statuta sanctiones et precepta imperatoris.Et fuerūt tpore Justiniani imperatoris trescodices:scilz Codex Gregorianus: Hermogenianus:et Theodosianus:de quibus codicibus extrauagātibus diuus Justinianus animū suū ad imperiales cōstitutiones dirigēs vnū codicē fieri fecit quē suo felici noie intitulauit. Codex Justiniani:vt in rubrica proemij codicis.Et diuiditur iste liber in duodecim libros ptiales:quorum nouē primos doctores legere solēt. sz vltimi tres qui longe post primos nouē cōpositi sunt raro legi consueuerūt. In quorum allegationibus hoc est speciale qd ad ti.et ad.l.cū §. addit numerus:vcz liber.xi.xij.etc.vt.C.de murilegulis et gynecia.etc.lib.xi.et. C. de digni.l.sit vt pponis.li.xij.Tertius liber principalis dicitur autēticū vel autēticorum:et sunt quedā excerpta quasi pdictorum librorum summula.Et diuidit iste liber in nouē collatiões: quarum quelibet subdiuidit in titulos:et tituli nō in leges:sz in paragraphos.Et differunt autenticū et autētica:qr autēticum volumē est per se: sed autētica est lex vna vel paragraphus incorpat libro codicis:et antiquo iuri supadditus. Et allegat sic. C.de episc.et cler.autēti.gnaliter.C.de sacrosanc.eccl.autenti.multomagis Sed in autētico simplr allegat titulus et paragraphus.vt in autētico vt iudices sine quoquo suffra §.tali vl tali.et sufficit.Itē decima collatio intitulat liber feudorum:et habet duos libros partiales:quorum qlibet subdiuiditur in titulos:et isti i capitula et paragraphos.Quartus liber principalis legū dr institutiones vel instituta. Et iste diuidit in quatuor libros partiales:et est introductorius i ius ciuile et canonicū:maxime quo ad declarationē terminorū in vtroqz iure vsitatorum qui tanqz ostiū in domū prebet introitū in sapiētiā iuris.Quare cōsulitur oibus quasi modo genitis iuris alūnis ac iuris cōcupiscētibus: per instituti ones documēta sua primordialia capessere:et nutrimēta: vt tali doctrina primitus infortiati securi mereantur inherere sanctioni Justiniani imperatoris xpianissimi. Nullus ergo psumptuose sine institutionū doctrina iuris maxime ciuilis sublimitates tentet ascēdere ne corruat ex alto q satagit volare sine pēnis.Et hec de noibus diuisionibusqz librorum principaliū iuris vtriusqz sufficiāt.Quorum modū allegādi in singulis cū exēplis suis vide in fundamēto iuris.Et no.qz ius ciuile triplr se hz ad ius naturale:et tres opationes circa ipsuz et eius materiā exercet:aliter tū et aliter. Naz ius ciuile primo addit sup naturalē determinationez per cōgruos modos:vt est videre in delictis:vbi sc3 ius naturale.et eius rectitudo dictat delicta puniri. inst. de obli.que ex deli.nasc in prin.ff.de fur.l.Et ita oia pcepta decalogi sūt a iure naturali:sup illis pncipiis fundata que ponit iuriscōsultus.de iu sti: et iur.ff.e.ti.l.iustitia.§.i.et in f.e.de.f. honeste viuere.alterū nō ledere:ius suū cuiqz tribuere. Scdo rectitudo naturalis vult nemini subtrahi q suū est:et ius legale distinguit actus ab illa rectitudine deuiantes.factū furandi fenerandi rapiēdi etc.Et vltra

Uocab. vtriusqz Juris.

ostendit quõ vnus illoꝝ actuum plꝰ vł minꝰ deuiet a rectitudine nature ⁊ fm̃ illud maiores siue minores pœnas statuit. Tertio declarat: nã iure naturali rectũ est neminẽ cũ alteriꝰ iniuria vel detrimẽto locupletari: nõ tñ habet ex eodem iure si sit possibi- euẽtus in quo qs locupletari possit cũ alterius iactura: sine tñ eius iniuria: sicut in prescriptiõibꝰ ⁊ in vsucapione. De ista triplici operatione loquitur. l. ius ciuile. ff. de iusti. ⁊ iur.

¶Iustitiarij sunt qui deputant ad iustitiam faciendam: ⁊ est vulgare apulie: vt in. c. literis. de pigno.

¶Iustũ est qđ ex precepto vel superioris ordinatione alicui cõcessum est: ⁊ sic iustũ est illud qđ ordinat iure. l. iuste. ff. de acqui. pos. Sed iustitia est habitus seu virtus superioris ad pcipiendũ bonũ subditoꝝ. Quare ⁊c.

¶Iustum ⁊ honestũ si concurrunt: pferendum est iustũ. Pau. in. c. bone memorie. in. xiiij. not. de postu. prela.

¶Iuxta aliqñ exponitur. i. ppe vel a latere. extra de maio. ⁊ obe. c. solite ⁊c. hoc aũt prudenter. Aliquãdo. i. fm̃: vt iuxta verbum apostoli. i. fm̃. extra de baptis. c. maiores. circa prin. ⁊ dic ꝙ qñq̧ ponitur similitudinarie: vt tu viuis iuxta Petrũ. i. ad similitudinẽ Petri. Aliqñ significat vicinitatẽ temporis: vt iuxta festum pascatis. i. ppe ⁊ vide no. extra de ver sig. Item adde quot modis iuxta sumat Bar. in. l. j. ff. de testa. in extraua. ad reprimendam. in vers. iuxta.

¶De K ante A.

Kalende sunt certi dies mensium a calo grece quod est voco latine: vt not. in. l. qui ante Kalendas. ⁊ in. l. eum qui ff. de verb. oblig. quia promissio talis. promitto ante Kalendas: dupliciter accipi potest. s. ante finitas. ⁊ i dubio interpretatio debet fieri contra stipulatorẽ. l. veteribꝰ. ff de pac. l. quicqd astringende. ff. de ver ob. Ergo perinde est ac si promisisset ante Kalendas fini-tas: ⁊ tunc bene sequit qđ qui aliqd pmisit ane Kalẽdas sit illi silis qui pmisit Kalẽdis. Et allegant isti tex. cum ratione pmissa in argumẽtũ ad testes cõcordãdos: quoꝝ aliqui deponũt ante guerram: alij post: vt qui dixerũt post: intelligant post inceptã ⁊ qui ante: intelligant ante guerrã finitam. ⁊ hoc fuit dictũ Ang. ⁊ Imo. l. si qs peremptorie. sup. j. gl. ⁊ doc. l. ij. §. penul. ⁊. l. iij. §. cũ quid. ff. si cer. pe. per Bar. in. l. j. C. de vsufr. l. insula. §. penul. ff. solu mat per Iac. bu. in. l. sed ⁊ si possessio. §. itẽ si iurauero Imol. ff. de iureiurã. l. inter stipulantẽ. §. s. ff. de verb obli. Inno. in. c. cũ contingat. de offi. deleg. in. c. cũ tu. ⁊ magistralis in. c. in nostra de testi. Et alii qui dixerũt qđ testes tales ideo concordãtur: ne puniant de falso: non vt probẽt: vt per doctores in legibꝰ allegatis. Alij dicũt ꝙ concordantur vt probẽt: vt per gl. in. d. c. cũ tu. Sũt ergo Kalende prima dies in quolibet mense: etiã dicte a colo: qꝛ antiq colebant primum diem mẽsis: ⁊ sic dñr quasi colendi. Uel dñr a verbo greco calo. i. voco: qꝛ Romani habebant precones quos prima die mẽsis mittebãt per terrã dicẽtes: vocat vos senator ad nundinas: preparate vos. De hoc est glo. uo. in. l. cũ bissextus. ff. de verb. sig. que etiam declarat nonas ⁊ idus de qbꝰ vide in fine primi libri ꝯpoti chirometralis: ⁊ in aliis. Itẽ in fine libri. vj. in gl. j. super data libri.

¶De L ante A.

Labra sunt imagines que distillant aquam: salientes scilicet aque: ⁊ fistule que salientibus iunguntur.

¶Delyria sunt que hic autor de labris affert: nempe Accursiũ secutus. ff. de actione em ⁊ ven. l. limes (seu vt nos impressimus: funes) ⁊ labra. in gloss. ⁊ tex. Sunt enim labra apud iuriscõsultum loco iaz citato: crateres lapidei: quibus aqua saliens ex siphũculis cõcipitur. Uide. Budeũ in legem

iam citatam.

¶ Lac dr fructus industrialis: fm Bar. in.l.ex diuerso.in repe.ff.de rei vendi. & idem dicit de mala ibidem.

¶ Lanio ouis est marcellarius: vel beccarius: a laniãdo sic dictus: qr dilaniat & dilacerat animalia: & per frustra carẽs incidit & vẽdit: vel est ille q̃ lanã separat a coriis bestiarũ. & exuit siue excoriat bestias & sic dicit a lanificio secundum glo.in.l.cum de laniõnis.ff.de fun.instru.lega.

¶ Lata culpa est non intelligere quod omnes bene intelligunt: non facere quod omnes faciunt: vel maior pars vel id facere quod nulli vel pauci faciunt.ff.de verbo.signi.l.late.

¶ Latomie apud antiquos locus diceba tur vbi lapides cedebant Liuius in viii.belli punici Cõprehensa postea priuata edificia.oppleri esse latomie: & meminit Callistratus l.l.succurrit.ff.ex qui cau.maio licet in vulgaris codicibus latumiis mendose est scriptum.

¶ Imo vero recte scriptum puto. Uide Bul.in annotationibus ad pandectas.ad.l.iam citatam.

¶ Latitare est se malitiose occulare animo fraudandi creditores suos agere volentes.ff.quibus ex cau.in pos. ea l.fulcinius.§.quid sit latitate. & habetur in glos c.consultationibus. ii.de officio delega.

¶ Latini sunt vel dicebantur olim qui dam qui ita erãt a dominis manumissi vt essent in vita liberi: & gauderẽt plenaria libertate in bonis suis: sed in morte serui erant: quare post obitũ eorum nõ poterant succedere parẽtibus: & bona eorum tanq̃ seruorum ad dominos deuoluebãtur: & heredes eorum nihil post mortẽ eorum cõsequebantur. Sed contrariam habent conditionem dediticii: vt.s.dictum est in litera D. & in desuetudinẽ abierunt: qr pessima cõditio erat: vt institu.de liber.versus. Uita latini gaudent: dediticii morte.

¶ Latro dr qui per vim & de die furat. in aut.sed nouo.C.de ser.fugit. & differta furemqr fur est qui clam aufert fm Bar.ibidẽ. Itẽ latro est q̃ de die fur & qui de nocte l.congruit.ff.de of. presi. Itẽ latro dicitur qui magis est perfidei.l.in omnibus.C.de emẽda. seruo & vide aut.vt nulli iudi.§.pe. & l.capitalium.ff.de pe.

¶ Latro publicus est ille qui palã & publice furat: vt sunt pirate: vel qui publice stãt in stratis: vel illi qui habẽtes arcem & castrum disrobant homines trãseuntes. Nocturnus vero de populatoz agrorum dicitur qui obsidet stratã publicam disrobãdo transeuntes: & differt a publico latrone: qr iste claudestine furatur & morat in loco: vnde dicitur nocturnus depopulator agrorum quia in nocte segetes destruit dum ibi se abscondit: latet & iacet. Panor. in.c.inter alia.in vlti. not.de immunita.ecclesia.

¶ Largus est medius inter prodigum & auarum.glo. & ibi docto.in.c.ex parte de consuetudi.

¶ Larue sunt deformationes hominum propter appositionem colorís.

¶ Laudum est sententia arbitri. Et laudare est sentẽtiam arbitralem ferre

¶ Itẽ laudare debet arbiter in loco vbi compromissum est factum: alias non valet laudum.l.si cum dies.§.si arbiter.ff.de arbitris. Sed quo modo locus accipiatur: dicit Ludouic.de Roma. quod pro ciuitate. & allegat Spec.singulariter in titu de arbi.ver.itẽ quo ritur.a stricte. & §.sequitur. Item laudum arbitrorum nõ potest rescindi pretextu instrumentorum de nouo repertorum: si equiparas arbitramẽtũ transactioni. Si autem vis equiparare reductioni appellationis: sic posses sicut in appellatione: in qua non probatum probabo: dicit Federi.de senis in consilio suo.cclxxviii.quod incipit Petrus testatur.

¶ Laxamẽtum vocat lex inducias duorum mensium qui dantur tutoribus ad pecunias collocandas in aut.vt hi qui obliga.se habe perhibent res mine.§.quoniam autem videmus.

¶ Laicus est secularis & de pplo: et qui nõ habet sacros ordines.c.duo sunt.

xxij.q.ij.glo.in.c.j.de pcu.in.vj.z dicitur a laos grece quod est populus latine.c.duo.xij.q.j.

¶Laicus pôt excommunicare:z esse cõmissarius in causa spirituali ex pmissu pape:sed ea que 2petũt soli sacerdoti:vt est confectio eucharistie nõ potest papa committere laico.panor.in.c.consulta:ionibus.versi.quarto dubitatur.de cleri.egro.

¶De L ante E.

¶Leuis culpa vt in.§.preterea.quib.mod.re contrahi.obli.insti.

¶Leuissima culpa est non preuidere qd sapientissimus puidisset:vt posuit rem.in capsa:z claue clausi:z credebã esse clausam:claue amota nõ probans an essent clausa.Et silr de leui depositari9 non obligat:si res depositari9 nõ obligat:si res deposita perditur nisi partes si conuenerũt.Sed de lata culpa semp tenebitur.Et etiã est lata culpa nescire iura ciuilia.l.leges.C.de legibus.vbi casus ad literam:qz omnes debẽt scire iura ciuilia.Nõ ergo excusatur dicẽs:nesciebam qd lex phibebat.Etiã in malefičis ignorãtia crassissima z negligentia maxima lata culpa est:que dolo comparatur.Sed casus fortuitus est inopinate rei euentus:qui nullo hominum remedio preuideri potest vt C.de pi3.act.que fortuitis.z insti.eod.titu.§.item is cui.vide.s.culpa.

¶Legatus est ille cui certa patria vel prouincia committitur gubernanda:vt in.c.nouit.de app.Potest etiã dici legatus quicunq ab aliquo ad aliquos est missus.

¶Aliter legatos dicimus eosdẽ quos aduocatos vel patronos causarum qui in forensibus negotijs preeminentibus litigantibus suum prebẽt patrocinium.Et nota q sunt tria genera legatorum.Quidam de latere domini pape mittuntur:vt cardinales:quod appellant fratres.Et tales pñt absoluere hoies sue z alteri9 prouincie z extra z equiparantur proconsulibus.Alij sunt non de latere:sed datiui:z illi simplr in legationez mittunt:vt plati q tantũ absoluunt puinciales z in puincia:nõ extra cõstitutos:z eqparant psidib9 puinciarũ.Ceteri sunt natiui:q suarũ ecclĩarũ ptextu legatiõe fungunt:vt archiepiscop9 Cantuarĩẽsis:de quo in.c.j.de offi.deleg.li.vj.Et tales sunt quatuor.s.archieps Eborãcẽsis:Cãtuariensis:Remensis:z pisanus:vt not.in alleg.c.j.e.ti.lib.vj.Et legatus per literas de sua legatiõe fidẽ facere dz si exigatur:vt.C.de man.pri.l.vnica.ei9 vice fungit:a quo destinat:z vicẽ alteri9 gerit quare honorandus est:sicut ille qui vicẽ gerit.l.xxxix.dist.c.vlti.vbi dicitur quod diacon9 nõ debet sedere ante presbyterũ nisi locũ habuerit sui patriarche:tũc cũ sicut illius locũ tenens honorabit:vt.xc.iiij.dist.c.j.Itẽ legatus generalis potest cognoscere per simplicẽ querelam z p appellationẽ de causis subditorum suffraganeorum suorum:vt no.in gl.cause illorum.c.j.eo.ti.Et legat9 a latere cõferre potest ecclesias vacantes si est cardinalis.alias nõ:vt not.in.c. eod.titu.lib.vj.

¶Legat9 procõsulis est cui proconsul postq prouinciã est ingressus:mandat iurisdictionẽ determinatã z assignatã:aut qñq initere morã necessariã passus:vel trahens.vt in.l.aliquando.ff.de offic.procon.z leg.

¶Legatũ est donatio quedã in testõ a testatore relicta.instit.de leg.§.j.z.ff.de lega.ij.l.legatũ.vel est deliberatio hereditatis:qz testator ex eo q vniuersitz heredis foret alicui qd collatũ velit esse.in.l.legatũ.ff.de le.j.z relinquit legatũ nõ vt herdi:sz cui placet:vt dicẽdo:hoc illi do:lego:vel relinquo.i.dãdũ dispono.Vigebat autẽ legatũ olim plurib9 modis.Qñq per vẽdicationẽ:his verbis.Ille am modo vẽdicat a me illã rez sibi:vt dicat suã esse:z petat vt suã.Qñq p donationẽ his vbis.Heres meus dam nat9 esto.i.obligat9 esto hoc illi dare.Qñq secũdũ quosdã legatur per cõdemnationem:quãdo a testatorẽ aliquid relinquit in penã z in dãnũ

heredis hoc modo. Si heres me⁹ ti. tiam duxerit in vxorẽ: in dānū suum ꝛ penā cētū ei lego. Quandoqꝫ vigebat legatū per verbū sinēdi: his verbis. Sino illi hanc rem: id est permitto illum habere. Si vero res apud illū esset apt⁹ esset hic mod⁹ legādi: vt sineret eū habere quod apud eū tūc esset. Quandoqꝫ per preceptionē scilicet cum duos vel plures heredes instituit: ꝛ alteri eoꝝ plegauerit aliqd: ad hoc vt id ꝑciperet. i. pre alijs seu ante alios haberet. Et nota quod legatum regulariter trahitur ab herede. Et fideicommissum fere idem est quod legatum: sed est dictū fideicommissum ideo quia olim pendebat ex fide heredum: sed modo qꝫ iuris est in vno idem est ꝛ in alio.

¶ Legatarius est cui aliquid legatum est: ꝛ qui legatum accipit. Et talis potest esse testis in testamento. vt inst. de. test. ord. §. legatarijs. Sic etiam fideicommissarius: vt ibi dicitur.

¶ Legare est vltimā voluntatem testatoris de singulis rebus disponere: ꝛ legatū ab herede prestādū alicui relinquere. Etiam legare alia significatiōe est mittere: ꝛ sic inde dr legat⁹: id est missus. sed cū significat relinquere: venit inde legatū. Et legare omnes possūt qui testamētū facere possunt: ꝛ legare possunt oib⁹ illis quos possūt heredes instituere. Itē legari pōt res testatoris ꝛ heredis: ꝛ etiā res extranee psone: ꝛ sic qñ testator sciebat rē alienam esse: tūc debet heres rē illā emere a domino: ꝛ tradere legatarios: ꝛ si domin⁹ vendere noluerit: dꝫ heres legatarios tradere estimationē. Item possūt legari fruct⁹ futuri: itē iura actiōes ꝛ seruitutes: sꝫ nō res q̄ nō est in rerum natura: vt hypocentaurus: ꝛ ea de q̄bus non est cōmerciū: vt forū romanū: basilice vel tēpla: ꝛ que publico vsui destinata sūt. Item potest legatū relinqui q̄buscūqꝫ verbis: aptis tñ ꝛ idoneis: vt si dicat testator lego: dari iubeo: impero: mando: ꝑcipio: ꝛ sic de alijs. Itē relinqui potest legatū pure: in diem ꝛ sub cōditione. Et pōt testator huiusmodi legatis apponere cōditione quā voluerit: quia heredis institutio est caput ꝛ fundamentū testamēti. Et q2 sine hereduꝫ institutiōe non valet testamētū: ideo multum interest tabellionis de here de considerare ꝛ inquirere: secundo de hereditatis diuisione: tertio qui possunt ꝛ debent institui: quarto quo mō ꝛ q̄liter fiat herednū institutio.

¶ Legitime partes heredū his versib⁹ continentur. Quatuor aut intra dōtnatis iura triētē. Semissem vero dōnatis quinqꝫ vel vltra. Arbitrium sequitur substātia cetera patris. Quarta tibi satis est si extraneus heres. Tunc trebellaris cum reddere cuncta rogaris. Tunc de falcaris cum ꝑ legata grauaris. De istis partibus vide glo. in. c. raynutius. de testa.

¶ Legitimū dicitur sex modis. Primo quod nō est phibitū ꝛ sic per abnegatione phibiti. vt successio de legitima. Secūdo strictius quicquid est pmissum: nō est ꝑ abnegatiōe prohibiti: sꝫ per positiōnē liciti. Tertio in positiuo digniori scꝫ a iure ciuili cōcessum: capiēdo ius ciuile largissime pro pretorio ꝛ omnib⁹ partibus iuris ciuilis. Quarto cōcessuꝫ a iure ciuili: restringēdo vt nō cōprehēdat pretorium: sꝫ oēs alias partes. i. senatusc ōsulta: principū placita: ꝛ respōsa prudentum. Quinto adhuc pl⁹ restringēdo ius ciuile solū pro lege. xii. tab. Sexto maxime restringēdo solū pro lege. xij. tab. exclusis respōsis pendentum: ꝛ edictis pretorum. ita notatur. in. l. vnica. C. quando non pet. par. pe. accresc. hec Cato. saccus.

¶ Legulus. i. collector. C. de murilegulis. super rub. lib. xi. l. si cuius. §. inde quesitum. ff. de vsufru.

¶ Leno est qui precium pro cōperto, stupro accipit: vel dānatā de adulterio ducit: vel qui eā adlterio subiicit: vl adulteriū sic facit vel questū de adulterio vxoris accipit: vel mācipia q̄stuaria habet scꝫ q̄ taberne vel alicui negotiatiōi ꝑpōit meretrices vt

pl⁹ lucretur:(& hic est infamis) vel q̄ vxorem deprehensaz in adulterio: in matrimonio retinet: vt. C. ad. l. iul. de adul. l. crimen. lenocinij. & gl. de multis modis z lenocinij concordantie allegantur. C. de spect. & sceni. & lenoni. l. j. §. lenones. & l. ij. & iij. lib. xj.

¶ Lenocinium facere non minus est quam corpore quo questum facere. l. palam. §. lenocinium. ff. de ritu. nup. & de crimine lenocinij. no. in. l. ablegatas. §. ait pretor. ff. de his qui no infa. & l. j. §. lenocinij. ff. de adul. & vide aut tē. de leno. per totuz. vbi prohibendo lenocinium tāgit multas fraudes leno.

¶ Leuita hebraicum: latine diacon⁹. c. clero. xxi. distin.

¶ Leo est bestia: nec continet appellatione pecoris. l. ij. ff. ad. l. aquiliam. & l. hi enim. ff. de edil. edic.

¶ Letamen est sterquilinium: a letando dictum: q: letas facit segetes.

¶ Letale est idem quod mortiferum: vnde dicitur de aliquo vulnerato ad mortem q̄ letale vulnus habet: & venit a letum: id est mors. vnde. Bolcti leti causa fuere mei.

¶ Lex est constitutio ppl'i qua maiores natu simul cum plebibus aliq̄d sanxerūt: s3 Isi. lib. v. & dist. j. c. lex est. Et dt glo. q̄ olim populus statuit leges s3 hodie trā stulit hāc potestatem in imperatorē. inst. de iur. na. gē. & ciui. §. s3 q̄ principi. Uel aliter. Lex est spēs iuris: & ponitur quādoq; stricte sc3 pro eo quod populus Romanus senatorio magistratu interrogante veluti cōsule cōstituebat. inst. de iur. na. gē. & ciui. §. constat autē. Nā consul est qui senator erat: & ppl'm cōsulebat an eis placeret ita statui: & popul⁹ rn̄debat ita. Et etiā sic diffinit Lex est cōe preceptum: virorum prudentum consultatio: delictorum que sponte vel ignorāter contrahuntur. coercitio: cōis reipublice sponsio. ff. de legi. l. j. Qn̄q; ponitur large p omni rationabili statuto. Unde etiam dicitur. Lex est sanctio scā iubens honesta: phibēs cōtraria: q̄ sumitur ex lege greca. ff. d leg. & senatuscon. Lex etiam qn̄q; dicitur cōsuetudo. f. q. f. c. ij. Qn̄q; rō. i. dist. cōsuetudo. Qn̄q; ius scriptuz siue constitutio q̄cunq; Qn̄q; cōstitutio ciuilis tātū. Et qualis debeat esse lex: habet. l. c. erit iiij. dist: vbi dicitur. Erit autez lex honesta: iusta: possibilis: secūdū naturam & patrie cōsuetudinē: loco tēpori q; cōueniēs: necessaria: vtilis: & manifesta ne aliquid per obscuritatez in captiōe cōtineat. Et ibidē in. c. seq §. leges dicitur q̄ nō est iudicādū de legib⁹ s3 s̄m ipsas instituuntur autem leges cū promulgantur: & firmātur cū morib⁹ vtētiū cōprobāt. Nam lege nō tota pspecta: in ciuile est iudicare vl' rn̄dere. ff. de legi. l. iciuile. Et leges ipse canones sacros imitātur. In autē. de eccl. ti. §. j. col. ix. c. j. de in ra. cal. & c. i. de no. ope. nūtia. vbi subdit. Sacrorū statuta canonū p̄ncipū cōstitutiōibus adiuuantur: & sic ecō uerso in materia ciuili ius canonicū cedit & imitat. Lex alia puata: alia publica. Lex publica est que sāctis patribus scripturis est confirmata: vt lex canonū. Lex priuate est que ex instinctu spiritussancti in cordibus fidelium est scripta: scilicet charitatis q̄ dignior est & pūa. xix. q. ij. due sunt.

¶ Legū autores seu inuētores ponunt dist. ij. c. Moyses. & c. fuerūt. vsq; in fi. dist. eiusdē: vbi dicit. Moyses gētis hebree primus omniuz diuinis leges sacris lr̄is explicauit. Phoroneꝰ rex prim⁹ grecis leges iudiciaq; cōstituit. Mercuri⁹ trimegest⁹ p̄m⁹ egyptijs leges tradidit. Et dicit gl. q̄ trimegist⁹ dict⁹ est pter tres potētias eloquētiā: scientiam: & virtutē. Solon prim⁹ leges Atheniēsib⁹ edidit. Lycurg⁹ prim⁹ lacedemonijs iura legū ex apollinis autoritate cōfinxit. Numa pōpilli⁹ qui Romulo successit in regno prim⁹ leges romanis edidit: deinde cū popul⁹ seditiosus magistrat⁹ ferre nō posset: decemuiros legib⁹ scribēdis creauit: q̄ leges ex libris Solonis de greco in latinū sermonē trāslatas: duodecim tabulis exposuerūt. Fuerūt aūt hi decem

uiri: Appius claudius. Titus Genucius. publius sest9: Luci9 veturi9. Caius iulius: Aulus Manlius: publi9 Sulpitius: publi9 Curiati9 Titus Remuli9, Spuris posthum9 qui decē fūt electi ad scribēdas leges: Isido. lib. v. eti. Leges aūt in libris prim9 consul pompei9 redigere voluit. sed nō pseueravit: obtrectator motu. deinde Caesar. s. Iuli9 cepit idē facere: sed ante interfect9 est. paulatim aūt antique leges vetustate atqz incuria oboleuerunt: quarū z si iam nulli9 vsus. sit notitia tamē necessaria videt̄ ſm Isido. lib. v. ety. c. z. ij. dist. ij. vbi gloss. dicit causam quare notitia illarum legū est necessaria: z est vt sciat̄ causa quare tollant̄. C. de cadu. tollen. l. vnica. qz pupa arguit etiā ab abrogato iure. c. nouit. de iud. Uel ideo notitia taliū est necessaria vtre probentur maledicta. xxvij. dist. legimus. qui de mensa.

Leges noue: z legū codicees z a quibus ceperūt: habetur in. c. fuerūt. pal leg. vbi dicit Isid. vbi. s. Noue autem leges a Cōstātino cesare cepert z reliqs succedētib9: erātqz pmixte: z inordinate. postea vo Theodosius minor augustus ad similitudinem Gregoriani z hermogeniani codicē factū constitutionū a constātini tēporib9 suo pprio cutusqz imperatoris titulo disposuit: quē librū a suo nomine Theodosianum vocauit.

Leges quibus nos vtimur quomodo fuerūt facte: require. ff. z inst. de ethe redalib. per totū. z in multis passib9. Nā vt dicit̄. distin. ij. c. quedam. Leges quedā dnr ab his qui eas cōdiderunt: vt consulares: tribunitie: iulie: aquilie: cornelie: et precipue lex pōpeia: lex papia: a papio: alias papiniana: a papiniano. Lex falcidia: z cō plures alie: de quibus infra. Quedā etiam dicuntur a locis: vt lex Rhodia: z consimiles.

Lex aqlia loqtur in eo casu cūm: qs culpa sua alicui dānū dederit: veluti equū: seruam: vel aliud animal occiderit: vl vulnerauerit: seu vestē suā sciderit. aut illius reb9 damnū dederit. z in hac lege venit culpa leuissima: vt si qs ex alto se precipitauerit z sup alium ceciderit tenet̄ lege aqlia. Casus vero etiā occidentē excusat. inst. de leg. aquil. §. iniuria. Et si putator ramū deiecerit: z nō pclamauerit: z sic aliquē occiderit: tenet̄ ea lege: sed nō tenet̄ lege cornalia. de sica. in qua venit tantū dolus. ff. ad legē aquil. z ad legē corne. de sica. Req. s. Actio legis aquilie.

Lex cōmissoria ꝑ pprie nō est lex neqz senatusconsultū. sed potius pactū: z habet locū cū ita vēditor cōuenit cū emptore vt si infra certū diem nō fuerit solutū pretiū totū: vel pars: cū de pretio ꝑ partes certis dieb9 soluēdo cōuenit vt itali die vel tēpore sit res inempta vel invēdita: si dictum sit vt reddeat possessio vel dātum ad vēditorē. Tale aūt pactū nō habet locum i pignorib9 sed in emptionib9: vt. ff. de lege cōmis. l. vlti. z. l. si fund9. Et eo res dicit̄ inempta: ita accipit̄ si vēditor inemptā esse velit. cuius causa id cauet̄ alias fraudaret̄ vēditor: si ex ista vlla i potestate emptoris esset: nō dādo pecunia pecuniā ineptū facere fundum. tex. est in. l. ij. ff. eo titu.

Lex cornelia de fallis penā irrogat his q falsum testimoniū dixerūt: vl falsum testamētū: vel aliud quod libet testamētū scripserunt: aut sigillauerūt: aut al's falsum cōmiserūt. puta i moneta vel mēsura. Et est dicta lex cornelia a Cornelio scilla pmo tamē. ... Dicit̄ etiā testamētaria. z ei9 peuam seruos est vltimū supplicium: in liberos vo deportatio. insti. de publ. iudi. §. item lex cornelia: de falsis.

Lex cornelia de sicariis loquit̄ de his qui dolo malo interficiūt scz telo vl iactu sultiae: z hmōi. Uel etiā dicit̄ lex cornelia de veneficijs z a venenorū: puta qūdo qs aliū interfecit veneno. aut magicie susurris vel incantationibus: vel qui mala medicumēta publice vēdidit. Et dicit̄ de sicariis a sica acuta vel cultello: eo: qd significat serrū vel cultū. vt inst. de publi.

iudi. Sicarii asit. vnde dicit glo. ibidem q sicca est cultellus vtrinque scindens quem portant peregrini quandoque in baculo quodam ita quod non patet. vnde versus. Et sica mucro latens: sicarius inde vocatur.

¶ Lex duodecim tabularum fuit origo totius iuris ciuilis: vt glos. insti. de iure natu gen. et ciuili. §. ex non scripto. Vero orig. ff. de orig. iu. l. ij. §. i. Et dicitur lex scripta in. xij. tabulis: quarum decem a ciuitatibus Atheniensium et Lacedemoniorum a decemuiris fuerunt aliate: et due ad illarum declarationem per eosdem decemuiros postea addite: vt dicit gl. in versi. decemuiros §. deinde. c. Moyses: dist. vij. Dum enim leges propter discordiam plebeiorum cum nobilibus fere p. xxx. annos in desuetudinem abiissent. creati sunt decemuiri: qui transtulerunt leges grecorum in latinum: et eas in decem tabulis eburneis scripserunt. Et hi decemuiri postea videntes in illis decem tabulis multas leges deesse acceptam potestate corrigendi diminuendi: interpretandi: addendi et supplendi: duas alias tabulas addiderunt: et exinde dicta est lex duodecim tabularum. Postea cum predicti viri sibi magistratum vsurparent a populo sunt creati: et sic consules facti qui senatusconsulta componere. Postea pretores constituti sunt qui edicta pretorum fecerunt. Et lex duodecim tabularum sic dicitur. et hoc nomen olim accepit cum romani iura penes se non haberent sed essent penes grecos. Ipsi enim leges scriptas desiderantes a grecis miserunt nuntios. ad grecos: qui supplicarent eis vt iura traderent: quod greci Romanis renuerunt: sed miserunt ex suis sapientem quendam vt exploraret an digni essent Romani legibus: qui cum Romam venisset. Romani excogitantes quid fieri poterat: quendam stultum ad disputandum cum greco posuerunt vt si perderet: derisio esset. Grecus nutu disputare incepit: et leuauit digitum vnum significans q vnus esset deus. Stultus credens q vellet cum vno oculo cecare: duos eleuauit digitos: scz indicem et medium (quem etiam ad iuramentum necessarium leuant) et cum eis etiam pollicem (sicut naturaliter euenit) quasi grecum cecare vel let vtroque oculo. Grecus autem credidit quod trinitatem ostenderet. Iterum ergo grecus apertam manum extendit: vt ostenderet omnia nuda et aperta esse deo. Stultus asit timens alapam seu maxillatam sibi dari pugnum clausum quasi percussurus leuauit. Grecus intellexit q deus omnia clauderet parma. Et sic credens Romanos dignos legibus: abiit. et decemuiris discretis a romanis electis: quos greci dignos legibus iudicauerunt leges condi fecit. Et sic greci tradiderunt ipsis. x. tabulas eburneas: quibus continebatur ius scriptum quod in ciuitate athenarum frequentabat: et non scriptum: quod in altera ciuitate scz Lacedemoniorum erat in vsu. Postq vero isti decemuiri fuerunt sic decem tabulis reuersi: ab ipso populo romano habuerunt potestatem super illas decem tabulas ordinandi: addendi etc. vt. s. de hoc in glo. l. i. ff. de orig: iur.

¶ Lex falcidia dist. ij. quedam. in fi. prohibet ne quis in testamento plus extraneis legare possit q vt quarta pars sit heredibus data. Dicit aut falcidia a facido tribuno autore: vel scz Azo. dicta est a fabri falce. i. a diminutione que imponit singularibus relictis: resecat enim de legatis vt falce resecantur segetes. Nam olim licuit cuilibet totam hereditatem suam alteri relinquere. sz postea Falcidius statuit quod quarta pars hereditatis deberet reliqui heredibus legitimis etc. vt. s. De. f. Triplex aut est falcidia: vna debita iure nature: alia iure institutionis tertia dicitur quarta trebellanica: que competit heredi instituto qui rogatus est hereditatem aliis restituere. di. ij. rnsa. de testa. c. raynntius. et. c. raynaldus.

¶ Lex fauia de plagiariis eos persequitur qui liberos aut seruos vel filios alienos ab vrbe vel de vna prouincia ad ad aliam subducunt: et eos vendunt fraudulenter insciis dominis et patribus. vt. ff. ad legem fal. de pla. l. fina: et. l. lege. et. l. eum.

¶ Sunt qui malint legere: lex fannia de plagiariis. Sunt qui legantes fannis

Tu vide catellianū cottam in dictio ne plane plagiarij nomine.

¶ Lex fusia (alias fusia vel fussia) (canī ma nō permitebat in testamēto ma numissiones fieri vsq ad certū modū vel numerū seruorū: licet iter vi uos fit: sz hodie ista sublatā ē: z multomagis hoc liceret in vltima volū tate. Et dicit canina fortea qdā indu cta q cani vocabat. Nā canis naturā seruabat q stat in palea: quā nec sibi habere pōt: nec alij fauet: vt sit ɔsonans rei nomē. inst. de dona. §. est z a liud. Talis ergo moriebat tanq canis: qr nō poterat tenere seruos: nec libertatē patiebat eis dari. insti de le. fusi. cani. tol. in. gl. j.

¶ Lex heliascētia dditionꝫ est de latina libertate: de qua insti. q z quib mo. manu. non pos. §. ead ē lege eliescentia. vbi dicit q domino minori. xx. an nis non aliter manumittere permit tit q vindicta (id est virga pretoris) apud consiliū (.i. apud locum cōsiliū sup hoc) iusta causa manumissionis approbata fuerint manumissi: vt ibi dem text. inquit.

¶ Lex iulia de adulterijs z stupro pse quit adulteros: si eos qui siue virgines: viduas: aut honestas: aut honeste viuentes corrumpūt aut violāt. Et nō solū temeratores aliarū nuptiarū gladio punit: sed etiā eos q cū ma sculis nephādā libidinem exercere audēt siue nō vereut. instit. de publi. iudi. §. itē lex iulia d adulterijs. z ibi p totū de legib hic positis. quia pu blica iudicia sunt.

¶ Lex iulia de ambitu punit eos q p am bitū seu ambitionē numeribus datis ad honores seu ad officia publica accedūt seu succedūt. de quo inst. de publi. iud. §. sunt preterea. in gl. z in. l. j. ff. ad. l. iuliam de ambi.

¶ Lex iulia lese maiestatj eos punit q in pncipem aut in rempublicā aliqd committunt z machinant. Et est cōtra tales statuta pena capitalis. Itē q vsq ad quartā pgeniem nō: succedū nati ab eis. nisi per principē dispēset cū eis: z sic pena eius anime ad missionē sustinet: vt. C. ad. l. iul. ma. §. publica autem.

¶ Lex iulia repetūdarū loquit de his plectendis q tēpore administrationis aliqd acceperint vt iudicarēt vl nō iudicarēt: vel aliquē in vincula cōijcerēt: vel nō. Ad hoc eni cōpetit vt datum reseruet: z q alter puniat. Ultra hoc etiā cōpetit cōtra eosdē illis q ipsis aliquā violentiam passi sunt: vt si coactus fuerit qs a talib vēderem suā minori pcio q valebat: z in similibus casib. ff. ad. l. iu. l. repetunda. l. ij. iij. iiij. z. v.

¶ Lex iulia d residuis punit eos q officium publicū ad administrationem habuerunt. z tempore administrationis sue publicam pecuniā quā accepērūt in quodcūq negotium erogādam: retinuerunt: z non erogauerūt: vel qui rempublicā: quas acceperūt tradēdam in communi erario: nō reposuerūt ibidē: sed penes se furtiue z dolose retinuerunt: vt. ff. ad. l. iul. pecu. l. ij. z. l. iiij. §. lege.

¶ Lex iulia de vi publica punit eos qui vim cū armis fecerūt vel intulerūt. z est pena deportationis: vt insti. d pu bli. iudi. §. item lex iulia.

¶ Lex iulia de vi priuata punit eos q si ne armis vim inferūt publicatione tertie ptis bonoꝝ. Si aūt vi rap t virginis vidue vel sanctimonialis aut als fiat faciētes z opē flagitio dātes pena capitis puniunt. insti de pub. iu. §. item lex iulia de vi priua.

¶ Lex iulia norbana loqt d latina liber tate. vt inst. de libe. §. libertinoꝝ aūt.

¶ Lex iulia de annona competit cōtra illū qui facit vel pcutat annonā fieri cariorem: qr in hoc ledit respublica vt. ff. ad. l. iul. de anno. l. ij.

¶ Lex iulia peculatus competit cōtra illos qui pecuniā vel rempublicam vel sacram vel religiosaꝫ furant. puniuntur autē vt. ij. insti. de pub iudi. §. lex iulia.

¶ Lex iulia miscella (als viscella) hꝫ locū qñ marit relinqt vxori in testo aliquid sub certa ɔditione si alteri nō nupserit. Et cōditione nō seruata

nō tenet heres dare relictū p istā le gē. Et qualē faciat cautionē. vide in auṫ. cū relictū. C. de ind. viduit. tol. 7 de. l. iul. miscet. tol. l. ibidem

¶ Lex hortēsia lata. i. facta. 7 a rege no mē louita est: q eā statuit 7 fecit: q cō cordauit inter plebē. 7 pplz 7 principē q sstituit vt nō min⁹ aut pl⁹ valeat plebiscita q lex populi. de q insti. de iut. na. gen. 7 ci. ꝰ. sed 7 plebiscita.

¶ Lex papia patrū ꝯtinet pmia pꝯsci piēdis liberis. 7 dicit a papio autore. al's papiniana: a papiniano autore. vide de hoc instit. p quas pso. no. ius acqui in. §. sancitum etenim

¶ Lex pōpeia de parricidiis (alias par ricidiis) pūiteos q patri aut mri aut auo aut proauo aut alteri ꝯsangui neis aut parētib⁹ suis mortē infligūt. Et statuit illa lex penā acerrimā q3 talesi culeo. i. corio bullito ꝯsumāt: l q ponat vipera cū similia: caue: 7 gal lo galinaceo 7 i mari vicino sic pijciā tur: vel in flumine ppinquo si mare nimis remotū fuerit. De hiis oib⁹ no. insti: de publi. iudi §. alia deinde.

Lex populi antonomatice dicit lex p excellentiam.

¶ Lex publiciana dicta est a publicio pretore autore. Require. s. Actio pu bliciana.

¶ Lex rhodia de iac. subuenit his quo rum merces causa cōis piculi euitā di eiecte sunt: 7 pter iactū nauis sal ua facta est. Quib⁹ dat actio contra magistrum nauis: vel eos quorū mer ces sunt salue. Et dicit rhodia ab insu la rhodo al's rhodosis i qua antiqui t⁹ plurimū fuit vsus mercatorū. 7 dicit gl. hec iniquissima est se3 p patiētib⁹ naufraugiū: ola auferant ihabitato res: vt. l. modestimus. ff. eo. ti. hodie aūt excōmunicati hac lege vtētes. vt dist. ij. quidam. et seq.

¶ Lex satyra est que de plurib⁹ reb⁹ si mul loquit: dicta sic a copia rerū: 7 q si a saturitate. Uñ 7 satyra scribere ē poemata varia ꝯdere. vt horatij: Iu uenalis: persij 7c. di. ij. c. satyra. Et se cundū Isido. li. v. de q. C. de lla ili. tol. l. vnica. in princip.

¶ Lex attilia loquit de cōmissione tu tele in puinciis psidibus eoz. rome pretori vrbano 7 maiori parti tribu norum plebis. de quo vide iusti de at tilia tu. per totum.

¶ Lex vicellia loquit de liberto appetē te ea q ingenuitati cōpetūt: puta. ho nores 7 dignitates: asserēdo se inge nuū esse. ff. de q. ff. d sta. homi. l. inge nuum.

¶ Lex viarum dicitur solitaria per ex cellentiam.

¶ Lex municipalis d3 quā aliqua ciui tas cōstituit sibi: 7 est ius ciuile. insti. de iur. na. gen. 7 ciuili §. i. in tex 7 gl.

¶ Lex cānonica appellat diuina. c. nimi de iuretur. c. j. de iura. calū. 7 lex ciui lis dicit ex humana. c. ij. de prescr. li. vi. pōt tñ ius canonicū etiā dici lex humana: q2 sant in eo multa ab hōi nib⁹ statuta. l3 repescu aliorū iuriū ciuilū dicat lex diuina. Simili lex cī uilis pōt dici diuina aliq respectu: i mo sacra dicit: 7 pipsa3 ds religios⁹ efficit. vt. C. d legi. cōstit. l. leges. Qua re iperator dicit religiosissimus. in p eīn. insti. vide. c. quo iure. dist. viij. 7 l. fi. C. de prescrip. lon. tēp. 7 Archi. iv. humane. ca. fi. d pscrip. li. vj. vbi. d3 q leges diuinit⁹ p ora principū sunt p mulgate. xvj. q. iij. nemo. xj. q. iij. impe ratores. Et aliqñ vocāt leges publice iij. q. v. c. d accusatoib⁹. Aliqn leges exteroꝝ: vt leges seculi: vt ibidē. Ex canonice diuine dicunt. iij. q. v. q2 su specti. 7 canonib⁹ 7 legib⁹ q liber stu dere deberet: q2 permittit quemq i eis peritū in paupertate viuere: vt an pietate mori vt inqt iuriscōsultus in auṫ. de here. 7 fal §. fi. col. j. 7 i pe. ff vbi dicit tex. legū oratores ditissi ef ficiant. §. nos vero. 7 g: inversi. ditissi mi. ponit vers⁹. Dat galine⁹ opes: et sanctio iustiniana. Ex alijs paleas. vt s. de A. in dictione ars.

¶ Legius. Require sudra homogiū. le gium.

¶ De M ante E.

¶ Libell⁹ plurib⁹ modis accipit. vt no. Spe. i tractatu libellorū. Quoq esmōi

paru⁹ liber: codicill⁹: vł schedula in qua actor cāz ꝛ actionē exprimit: ꝛ est duplex. Quid.un est accusatiōis: ꝛ il le in criminalib⁹ locū habet. Et qui dā cōuentionis: ꝛ ille in ciuilibus: vt est gl. vnica.in p̄n.c.i. de libel. obl. Et debēt plura contineri in libello: vt in his versib⁹ cōtinet. Quis: quid: corā quo: quo iure petatur: ꝛ a quo. Recte compositus quisqꝫ libell⁹ habet. Nā libellus conuentionis debet conti nere nomē actoris: scꝫ q̄s sit qui con uenit. Et quid petat: scꝫ rez que pe titur. Et nomē iudicis. s. corā quo agi tur: ꝛ ius quo res petit: sic cāz petē di. Et nomē rei. s. a quo res petitur: e tiam tēpus ꝛ diē in quo libellus dat. Sed in libello accusatiōis cōtineri debēt nomē accusatoris: nomē rei ꝛ iudicis: ꝛ crimē de quo agit: ꝛ qñqꝫ p̄sona cū qua crimē dr̄ commissum: ꝛ loc⁹ in quo: ꝛ dies accusationis co rā iudice: ꝛ mēsis in quo crimē est cō missuz: sꝫ diez ꝛ horā ibi ponere non est necesse: s̄m Gof. Qñqꝫ ꝛ secundo ponitur p̄ pane azymo seu subcine ricio: vt. C. de epis. aud. l. iudices. vbi tex. inēt q̄ incarceratis dz victualis substātia ministrari vel tradi libel lis duobus aut trib⁹ diurnis. Et dt ibi gl. panib⁹: a libuz libi: vel aliba libe: quod est pa is albus vel subci nerici⁹: ꝛ sic libellus diminutiuum est. vñ dr̄ puer noluit libū a sacerdo te accipere. in autoritate ibi allega. Quādoqꝫ ꝛ tertio capitur p̄ p̄ci b⁹ principis oblatis. C. quādo libel. prin. obla. l. i. cōte fa. Quarto p̄ iudi ce delegato. ff de off. cu. l. ne quisqꝫ. Quinto p̄ scriptura demādatoris. Sexto p̄ scriptura recusatiōis. Se ptimo p̄ scriptura q̄ vir dat vxori q̄ repudiat: ꝛ ille dr̄ libellus repudii. Octauo p̄ scriptura appellatiōis. ff. de appel. l. i. Nono p̄ scriptura quaz iudex dat appellāti. s. p̄ apostolo. de appel. c. a. cordi. lib. vi. Decimo p̄ scri ptura infamatoria que dicit libell⁹ famosus: quā nullus scribere debet: nec dictere sub pena cap itis: vꝫ le ges. p̄ope tñ libell⁹ est scriptura ge stis: q̄dnē continens: ꝛ facturam a ctionem depromēs. ꝛ dicit Cy. qd est breuis scriptura intētionē actoris accusatoris ꝯtrarei clare depromēs. Et sic libell⁹ nō debet esse verbosus: vel vtēs superfluis: nec obscuris: vł al ternatiu⁹: q2 alternatiua ponit ob scuritatē. vt no. gl. in. l. si rem. ff. de rei ven. Est tamen libellus incertus ad mittēd⁹: vbi incertitudo p̄uenit ex facto aduersarii. iuxta no. in. c. signifi cātib⁹. de libel. obla. Et q̄ quandoqꝫ libellus alternatiu⁹ admittatur no. ibidem: videlicet de cōsuetudine: nō q̄ tñ de rigore iuris. insti. de act. §. sūt ꝛ alii. ats, e sꝫ iste ddē. ꝛ ea q̄ sūt ꝯsuetudinis obseruāt. ff. de edil. edic. l. quis sit fugitiu⁹. §. apud labeonez. ꝛ incli⁹ eo. ti. q̄ si nolit. § qui manci cipia. ꝛ gl. in. c. abbate sane. de iud. li. vi. in gl. in verb. domini) vel quasi. q̄ est elegantissima ꝛ aurea dicenda. Uel sic. Libell⁹ est breuis mēbrana actoris petitionem complectens. Di citur autem libellus a libro diminu tiue propter sui breuitatem: sicut co dicillus codice secundum C pe in ti. de li. cōcepti. in prin. Uel dr̄ a libra. i. iustitia: vnde iudex debet stateram equalance ministrare. xlv. dis. omnis xxiiii. quest. io. i. offeramus. ꝛ. c. abbate sane. de re iudi. lib. vi. §. p̄fatus er go. ꝛ capitul. i. eodem titul. lib. vi.

¶ Libell⁹ repudii. Require Repudium.

¶ Liberalis causa est quando princi paliter mota questione ab aliquo di citur aliquis seu alius suus seruus esse: ipse vero contendit se esse libe rum. Si vero confiteatur se esse ser uum non actoris: sed alterius nonest causa liberalis: sed causa dominii. ꝛ causa hic ponitur p̄ iudicio.

¶ Liberi sunt qui ex ingenuis nascūt: sunt ꝯsūt liberi qui manumittuntur Et dicitur a libertate: ꝛ sunt filii ꝛ fi lie: ꝛ ceteri oēs in recta linea descen dētes vsqꝫ ad trinepotes: ꝛ vlteri⁹ di cunt inferiores seu posteriores. Simi liter parētes dicūt oēs ascēdētes p̄ p̄nā seu maternā cognationē nobis ꝯiūcti vsqꝫ ad tritauū: ꝛ vlteri⁹ diuersu

periores seu maiores. Appellatione go libertorum intelliguntur nepotes ex filijs et alijs descendentibus. ff.de verb.signific.l.liberorum.et hec ex m.sculis. Sed appellatione filiorum regulariter non comprehenduntur nepotes.inst.qui da.tuto.possef. in fine.et est gl.super verbo.liberi.in clemen. vnica de baptismate. facit gl.in c.presentia.de probationibus.

¶ Libera.hec dictio: significat posse fieri libere qd mādatur: nō tamē significat vltra mandatum generale: et sic .non viderētur cōcessa que requirūt mādatū speciale. Et hoc de vsu cōi: lz sec9 ex significato attento de iure scripto. Tūc enim significat posse fieri qd sine mādato spāli non fieret: excepta denotatiōe.l.pcurator gñaliter. ff.de procuratoribus. iuncta.l. fili9.ff.de donatio. Significat ergo q posset alienare: quod nō posset pcurator cui est cōcessa gñalis administratio nō expresso verbo.libera: cui9 significatū addit et operatur: non autem significat donationē: qz donatio ex natura sua est gratia. Unde not. fz Bart.in.l.q rome.§.callimach9.ff.de verb.oblig. Uerbū libera in illo tātū operatur ad qd refertur: verbi gratia dicēdo: cōstituo te procuratorem ad agēdū et defendendum litem contestādā: dans et cōcedēs liberam potestatem etc.nō videtur cōcessa administratio cause: sed solū instātie: quia hec verba importāt: et de causa non possunt trāsigere: sz solū de instātia. Itē ibi: cōstitutio procuratorē ad recipiendam solutionem dans ei liberam potestatem: ibi potest prorogare terminū.facit de procu.qui ad agendum.lib.vj.et.l.duo.ff.de admi.tu. Idē de verbo.plena.l.si procurator.§.qsi plena.C.de procura. Idem si dominus concessit q procurator possit quod ipse dominus licet non expresserit verbum libera vel plena potestate.l.creditor.§.luci9.ff.mādati. Idez si dominus promisit se ratum habiturum quicquid per suum procuratorez actū ferit.l.j.ff.de pcuratorib9.

¶ Libera potest illud fieri quod non dependet ex concensu vel licentia alterius. Panor.in.c.statuimus.in.j. no.de regula.adde eundem Panor. clator.in fin.de homici.

¶ Liberatio sumitur p dispositione liberatoria: et significat diuersimode. Nā ibi: testator legat debitori suo q sol9 est liberationē: significat debitor agere possit ɔtra heredē vt eū liberet p acceptilationē.l.iij.§.nūc de effectu.ff.de lib.leg.qz quando testator dicit volo liberari: vel lego liberationē: significatē q vult ab herede liberari: ex cōi modo intelligēdi. Itē ibi: duo sunt rei promittendi qui tenenē ad idē debitū qlibet insolidū: testator legat vni liberatiōnē.significat q ille possit agere: cōtra heredē vt liberetur p pactū. Sed alter non liberatē nisi ille vn9 liberaret ex maiori vi: videlicet acceptilatiōe. nam tūc etiam alter liberatē: sicut acceptilatio capitē p tali solutiōe q vno soluēte: alter liberatē. sec9 in pacto. Sz certe pactū liberatiōis in simplici rōe valet tantum sicut acceptilatio. Itē duo sunt rei pmittēdi socij: vni legata est liberatio: significat q etiā ille cui9 nomē asscriptū non est: habetē p legatario: et sic agere potest vt liberetur sicut ille qui nominat9 est: et hoc si testator ei puidere voluit: qd pbatē ex similib9 cōiecturis sufficienter: qz in cōtrahēdo socij sunt. Et intellige socios fm Bart.quibus oē lucrum et damnum est commune in illo debito. Itē ibi: duo sunt rei pmittēdi non socij: facti debitores ex pecunia q puenit ad vtriusq: vel cōuersa est in cōez vtilitatem.testator legat liberationē vni.nō liberabitur per acceptilationē: sz p pactū: et istō pactū pficiet et alteri in pte seu medieta. debiti. Et sic itellige qd no.gl. l.§.nūc de effectu.pal. Cōclude ergo: aut sūt socij: et liberatio fit p acceptilationē: et sic facta vni pdesset alteri: sz iste alter nō legatari9 ñ pōt agere nisi vbi testator ei puidere voluit. Aut nō sūt socij: et tūc liberatio fit p

pactū de nō petēdo:ꝛ pdest alteri in medietate:vt l altera medietate tm̄ cōueniat. Itē no. ꝙ pactū factū vni pdest alteri:put actū est:ꝛ nō alias. nā si est actū ius ex eo q̄ri tm̄ illi cui fit:illi q̄rit tm̄. Si vo actū est ius q̄rit vtriqꝫ:tūc q̄rit vtriqꝫ. In dubio vo pactū factū reo pdest fideiussori: sed nō pactū factum fideiussor ecōtra pdest reo:nisi vbi fideiussori fit appellatio:ꝛ pncipalis obligat⁹ est re:q2 tūc hec acceptilatio respectu pncipalis cōtinet pactū qd̄ sibi prodest.l.ꝛ per iusiurādū §.ꝛ si fideiussori.ff.de acce. Posset tn̄ dici ꝙ principalis libarat ipso iure:q2 hoc fit per cōsequētiā:vt ibi no. In acceptilatione aūt si fit pncipali pdest fideiussori. Facta autē fideiussori pdest ei tm̄: si hoc est actū In dubio pdest principali:lꝫ nō semp:put notat in.l.si q̄s reū.ff.de libo.lega. Et finaliter concludit ꝙ liberatio legata vni psone in vna re:vel in vno debito:ad aliā psonā:aliam rem:vel aliud debitū extenditur si hoc disponentē quouis pbabili medio voluisse significat. Et liberatio gn̄alis nō cōprehēdit non cōtineri aliquod mediū concludit. Et liberatio cōcessa specialiter:gn̄aliter inter viuos:ꝛ in vltima voluntate significat qd̄ significare quod uis medium probabile declarat.

¶ Libertas est res spūalis:ꝛ ideo pōt venire in cōmutationē cū alio spūali.de re.pmu c ad q̄ones.de ser.non ord.c.nullus.in glo.vlti. Itē libertas est naturalis facultas ei⁹ qd̄ cuiqꝫ facere libet:nisi qd̄ vi aut iure phibet. insti.de iure pso.in princi.ꝛ hec facultas q̄uis late pateat:tn̄ ei q̄nqꝫ resistit de facto:ꝛ q̄nqꝫ nō possumus qd̄ desideramus:vel de iure.vt q̄n facere furtū aut rapinaꝫ prohibemur.

¶ Libertas latina fuit libertas q̄ habebat:ꝙ si moreretur ille cui dabat libertas:tūc tenuit:sꝫ si supuixit:tunc nō tenuit. Sꝫ hodie est correcta p.l.j. C.de la.lib.tol. Reqre.s.latini Et dicebat latina per similitudinē. Nam vt Romani nominati sunt:q2 Roma nis subiiciebantur:ꝛ incolumes mitebant:licet secunduꝫ rem latini vel Romāi nō essent:illa libertas latiua dicebat cum non esset vera libertas.

¶ Libertas dedititia. Require.s.dedititia.

¶ Libertas fideicommissaria est quā testator directe nō voluit cōpetere:sꝫ per manumissionē alterius cuius fide hoc cōmisit s.vt manumitteret.

¶ Libertas testamētaria estque ex ipso testamento directe competit:vt .C. de testa.ma.in prin.in glo.

¶ Libertas vindicte est que fit p vindictam.C.de vin.liber.in prin.glo.

¶ Liberti siue libertini sunt qui ex iusta causa a seruitute manumissi sunt: nec est inter eos differētia:licet quidam minus prudenter dicant libertinum esse filiū liberti. Unde libert⁹ meus vel libertinus dicitur ille qui seruus meus fuit sed manumisi eū:ꝛ ego ipe dicor patronus.de quo super versi.in seruitute.institu de liber.

¶ Libertus abortiuus est qui in testamento eius qui abortus est.i.mortuus manumittitur.

¶ Imo vero libertus orcinus dicitur ab orco:quod ab eo manumittatur: qui ad orcum tendit. Aliij libertum orthimum vocant:a greca dictione orthos directum vt directum libertum intelligas. Uide Alcia.in dictione orcinus.lib.preter.j.

¶ Libertus assignatitius est quē patronus eius cuius ex liberis suis esse voluit:ei assignauit.

¶ Libitum dicitur quod iure licet.sem per.in principio.ff.de rit.nuptia aliquando etiam dicitur ꝛ quod de facto licet.l.j. §.si cui ventrem ,ꝛ ibi glo.ff.de ventre inspi.

¶ Librarius est q̄ libra apponēdo ponderat:causas rerum determinat:vel est libros vendens ꝛ custodiens.

¶ Libra auri constat quandoqꝫ ex.c.aureis. Bart.in auten sed nouo iure. C. si cer.pet. hodie vero constat ex.xcvj. ducatis venetis. Bart.in.l. quoties. de suscept.ꝛ area.lib.xj.C.

¶ Libripens idē est ꝙ librari⁹.de quo

glo.instit.de testa.ordi.in prin.

¶ Liberatio sumitur pro dispositione liberatoria:et significat diversimode: vt.s.habetur.N.D.

¶ Liceri vel licitari est rem appretiare vnde dicitur.Nõ curo centũ greco vno obolo liceri. Sed licere actiuum significat rem pretio mẽsurabilẽ estimare:quãto pretio valeat.vñ versus. Dives in orbe licet:pauperez sed nemo licetur.Liceor enim est actiuum in significatione:et passiuum in voce. Sed liceo contra.vnde. Non licet asse mihi qui me nõ asse licetur.Inde licitari est frequenter estimare volo rem rei vendibilis.Et licitator id est suasor:vel prouocator seu proxeneta.

¶ Licitatio est venditio proposita:vt cuz aliquis emptor in re ab altero volente emere pretiũ auget.Unde qñ aliqua res publice venalis exponitur: et vnus offert decem:et alter quindecim:qñ proclamatum est quod qs plus offeret:eam habebit ille qui plus offert: dicit aliũ vincere licitatione. vnde cum alterum sic intẽdit supare plus offerẽdo in quacunq negotiatiõe licitatio est:et qui in licitatiõe vincit: rẽ fert.C.de sac.san.eccl.aut.qui res. et.C.de fide instrumen.et iure haste fiscalis.l.quicũq.lib.x.Est ergo licitatio subhastatio vel oblatio ad subhastationẽ.vt.l.licitatio.ff.de pu.et vec.

¶ Licitarij dicitur qui emẽdo:vendẽdo:vel conducẽdo rem aliquam:vel negotiãdo:aliqd aliud plus differẽdo:alter alterum contẽdit superare.

¶ Licẽtia multiplex est:vt no.Archid. prũ.q.ij.si abstinere.

¶ Lictor dicitur qui magistrat⁹,fert insignia.l.ego cum in villa.et.l.manumissio.ff.de manu.vindic.

¶ Libitinari⁹ is dicitur qui questui in servicis libitinariã exercet:quicq necessaria funeribus vẽdit:vel qui curã mortuorum sepeliẽdorum habz:seu q cõducit funera:dictus a libitima dea: in cui⁹ tẽplo que ad sepulturã pertinebãt vẽdebant.Refert Seneca vota libitinariorum esse vt mortes plurimorum optent:quod illis questuosissimũ sit:et de his intellexit Ulpiañ.in.l.quicũq.§.idem ait.ff.de instit act.

¶ Lima est instrumentum fabrile et ferreum quo metallo rodũtur:poliunt:minuuntur:et purgãtur.vij.q.j.§.cuz vero.ver.ferrum.et gl.in.c.pastoralis. de re iudi in clemen.

¶ Limites sunt fines vel termini regionũ.inde limitare termiare dr vel restringere.vñ limes est termin⁹ agris posit⁹:vel pratis seu cãpis:vel ẽt.dr meta.Sed limẽ est introit⁹ dom⁹:dictũ a limite.Nã limia sunt ediũ limites:vo regionũ vel finiũ.de quo insti. q.mo ius pa.po.sol.§.dictũ est autẽ.

¶ Limes cõpatuũ seu parochiarũ sicut nõ pt prescribi:ita nec iura adherẽtia limiti:ne ex hoc oriat confusio limitum.qd est mẽti tenẽdum secũdũ Pañ.in.c.cum sint.circa fi.de deci.

¶ Limitanei dicunt q cõstituti sunt inter castra et ciuitates vel cõfinia oppida:vt limites defendãt et colant: vt.C.de fun.limi.l.vlt.in fi.li.xj.Et dicit Accur.super rub.ibidẽ quod quidaz habent pro limitosis limitrophis a trophos.i.descriptio:et limites.i.descriptio ad vsum limitum:alias milites qui imperium custodiunt.

¶ Liminarche dicunt princip es locorum in quibus sunt diversaruz provinciarum diversarum aut regnorum diversoruz limites et termini.vñ etiã dicunt colliminache q cõfinia oppida vel ciuitates tenent trãs limitẽ locorum.

¶ Limenarcha est vocabulũ grecũ:qui limẽ portũ dicit hinc limenache q psunt ore maritie maxime in hostiũ cõfinio.de quib⁹ meminit Arcadius in l.munerũ ciuilium. q annonã. ff de mune et ho.et Paul⁹ i.l.limenarche.ff de ser.fug.et impera.in.l.nõ idcirco.C.de lib.cau.in qb⁹ tñ locis liminarcha legit:tãq a limine descẽdat:sm gloss.nostrã.Posset etiã forte dici liminarchas:absq aspiratiõe:iõ sic vocitatos:qr ad hoc cõstituebant vt hostes a limine pellerẽt:et sic erit vocabulũ latinum et compositum:et cõmunis lectio seruabitur:et secũdũ hec castiga vba imperatoris:l.j.C.

de off.comi.ori.vbi alitarchia mẽdo se legitur:pro limenarchia.i.liminũ prefecta.

¶ Linea est collectio personarũ ab eodẽ stipite descendentium diuersos gradus cõtinẽs: ⁊ numeros distinguẽs: ⁊ est linea graduum descẽdẽtium et collateralium l.i.⁊l.iuriscõsultus.ff. de gra.aff.ita diffinit Io.an.in appa. suo super arborem consanguinitatis vbi vide late per eum.

¶ Linteum nõ dubitatur velũ vocari.

¶ Lintearij sunt qui lintea nauis vł nauium vel lineariorũ negotiationem exercent ⁊c.

¶ Lintearia dicitur talis negotiatio.

¶ Lineariosa vel lintearium est negotiatio lineariorum.

¶ Litem pendere est litem cõtestatam esse: vel litem in incerto esse: cũ ambiguus sit eius exitus euentus. nam litis ⁊ iudiciorũ euẽtus est incertus. ff. de pecul.l.quod debetur. pendere autem dicitur lis per appellationẽ: vel recusationem: consultationẽ: vel relationẽ: vel q̃diu diffinitiua sententia non est lata. de quo per doct. vt lite penden.per totum.

¶ Litem cõtestari dicitur quãdo actor proponit intentionẽ suam ⁊ actionẽ coram iudice cõtra aliquẽ: ⁊ illa statim negat: tunc est lis cõtestata. Et dicitur pendere: nã in suspẽso sunt oĩa donec lis sopiatur. i. terminetur: vt ad superiorẽ negotiũ transmittatur. Et dicitur lis pendere quo ad ad hoc vt nihil innouetur quatuor cõcurrẽtibus. Primo q̃ citatio emanauerit. Secundo q̃ a iudice cõpetente. Tertio q̃ ad partẽ peruenerit: vel a parte impediente factum sit quominus peruenerit Quarto q̃ in ea talia sint expressa per que pars instruatur super quibus conueniatur: vt in clemẽ.fin. vt lit.penden. Et potest addi quintũ: vt ibi not quod emanet ⁊ perueniat debito tempore.

¶ Litis cõtestatio est negotij principalis ab actore ⁊ reo hĩcinde facta narratio: quã narrationẽ precedere debet libellus: nisi forte de cõsensu partium remittatur. Fit autẽ litis cõtestatio corã iudice per narrationem actoris: ⁊ cõtradictoriam rñsionem rei: vt quia negat: vel per aliquã exceptionem quã opponit animo contestãdi litem i.ea mente: vt in causa pcedat vel desistat. Est ergo litis cõtestatio sm Gof. hincinde apud iudicem negotij principalis facta narratio per principales personas: nõ per aduocatos: nisi forte pncipales adeo fuerint indiscreti: vt eorũ defect⁹ de licẽtia iudicis per alios suppleatur: vt in.c.pastoralis.de iudi. Et litis cõtestatio est initium actionis ⁊ cõflictus in causa. de hoc vide gl. bonam in.c.dudũ.ij.in verbo propositam.de electio. quomodo ⁊ quando fiat litis contestatio.

¶ Litigiosa res est mobilis vel immobilis res vel se mouẽs: de cuius dñio causa mouet̃ inter petitorẽ ⁊ possessorẽ cõuentione iudiciaria: vel precibus principi oblatis: ⁊ iudicib⁹ insinuatis: ⁊ per eũ futuro reo cognitis. ff. de litig.al.litigiosa. Fit autem res litigiosa incontinenti oblato libello Aliũ dicũt rem litigiosam nõ esse ante litis cõtest. de hoc gl. in.c.j.vt lite penden. lib.vj.

¶ Lis a cõtentione limitis prius nomẽ sumpsit: de quo Verg. Limes erat positus litem vt discerneret agris.c.forus.de verb signi ad medium. Et lis dicitur mota cum fuerit contestata. c.ex parte.ij.de ver.signi.⁊.e.aduersario.de except.

¶ Litis quasi contestatio est qñ aliqs cõuentus in iudicio super rebus mobilibus q̃s possidet noĩe alieno: nominat dñm in iudicio: ⁊ accipit inducias ad denuntiandũ dño vt ad iudicem veniat vel mittat. Si aũt ipse dominus nõ cõparet in termino sibi dato: tunc lis quasi cõtestata est cõtra dñm: siue habet̃ pro cõtestata: ad interrumpendum longi tẽporis prescriptionem: vt in.c.qñ frequenter.§ in alijs.versi.q̃ si super: vt lit.nõ cõtest.

¶ Literis dicitur obligatio cõtrahi: qñ quis cõfitetur in aliquo instrumẽto

se recepisse pecuniam quã nondum recepit: sub spe numerationis future sibi faciẽde: prout a creditore eidem promissum extitit. Illi cõpetit actio non numerante pecunie si exigitur ab eo debitum anteq̃ recepit.

¶ Litere de rato dicuntur procuratorie quia constitues procuratorẽ semper adiicit in fine q̃ quicquid procurator fecerit super causa ad quã datus est: gratũ: ratum. ⁊c. habebit: vt in. c. cuz dilectus. de reli z. domi. in glo.

¶ Litigatoris nomine non solum actor sed etiam reus intelligitur: vt in. c. j. de litis contest. lib. vj.

¶ Liuellus differt a feudo: primo quia in eo iuratur secus q̃ in liuello. Itez feudum datur amore: liuellus vero p mercede. Itẽ in feudo nõ succedũt femine in liuello secus: ⁊ de multis aliis differẽtiis vide Feli. in. c. ceteꝝ col. v. ⁊ seq. in versi. ix. fallit de iud.

¶ De L ante O.

¶ Locatio est persone vel rei ad vsum facta cõcessio vel mercede vel pecunia numeranda conuenta: alioquin de alia re erit contractus innominatus: de quo vide not. per Docto. de loca. ⁊ conduc. super rub.

¶ Loculus est bursa vel marsupiũ. in. c. j. de deposi. in gl dñs loculos habuit vt indigẽtibus subuenire. xij. q. j. habebat dominus loculos.

¶ Locator est ille qui rẽ aliquã pro certo p̃cio vel certa mercede alicui vtẽdã concedit: vel aliũ re sua mercede sibi cõuẽta vti permittit: vt cũ loco tibi domum meã ad habitãdũ in ea: ego dicor locator tu vero q̃ sic vteris seu ad vsum recipis cõductor nuncuparis: vt in c. j. de loca. ⁊ conduc.

¶ Locati actio. Require supra. Actio locati.

¶ Locuples. Require. ĩ. bona liberorũ.

¶ Locus religiosus. Require. j. religio.

¶ Locus sanctus dicitur qui firm⁹ est: ⁊ virtutibus munitus Dño quidem qd sanctũ. s a sanguinibus. i. a peccatis immolari debet. de quo institu. de rerum diui. ⁊ sancte quoq3 res.

¶ Locus insignis fm Io. an. in. c. statutum de rescrip. li. vj. est ciuitas: licet ibi nõ sint periti. Et de hoc dat ibi rationem Sed fm Inno. Hosti. Abba. non sufficit esse ciuitatez: nisi sit ibi pia peritorum. Comp. dicit sufficit si de vicino loco possunt haberi periti Pau. de Leaza in clemẽ. vnica de fo. compe dicit insignem locũ in quo potest copia haberi necessarioꝝ pro episcopo: familia. ⁊ equitibus suis: licet non sit copia peritorum.

¶ Loca vicina que dicãtur: vide Pasi. in. c. super specula. in fi. de priuile.

¶ Loci adiectio significat diuersimode disponi. Vbigratia: testator dicit. Titio lego cẽtum que sibi volo solui de pecunia quam habeo in tali loco: puta tali castro tali arca. Et si in illo loco nihil est: tũ: nihil debeẽ: si minus est: nihilominus tota pecunia debeẽ. l. quidã testamẽto. ff. de leg. j. l. lucius ff. de ali. ⁊ ciba. le. vbi testator legauit alimẽta libertis: postea scripsit q̃ ex certis fundis percipiantur si nõ p̃nt percipi ex illis fundis: aliũde debẽt suppleri. facit. l. paulo callimacho. ⁊ fi. ff. de le. iij. Ratio q2 locus hic apponitur ad demõstrationẽ vnde solutio fieri possit: ⁊ non ad taxationẽ seu restrictionem legati: quare legatũ nõ restringiẽ: etiã q2 legatũ fuit factũ in genere: ⁊ sic remanet in gñe: ⁊ adiectio loci referẽ ad ỏsignationẽ fiẽde solutiõis. Et qd de legato dr̃ idem in contractu intelligiẽ paritate rõnis: vt si dicatur. Promitto tibi centũ soluẽda de pecunia quam habeo in tali loco. Et ibi: lego vel p̃mitto decẽ que habeo i arca: si nihil est: nihil debeẽ: si minus est illud tñ debetur. l. si seruus ꝯ qui ḋnq3 ff. de le. j. q2 loc⁹ adiicit summe immediate: ⁊ p hoc significatur q̃ illa summa que ibi ẽ debebat: ⁊ nõ alia. Vñ testator vl' p̃missor se refert ad illud corpus pecunie qd ibi est: ⁊ ideo si nihil est: nihil debeẽ: vel quatenus est catenus tñ debeẽ. Cetera multa exempla ponit Petr⁹ burgũdi. ⁊ sacramẽta. l. inter stipulãtem

tem ff.de ver obli. et finaliter loci ad iectio operatur quod ratio dictat: vel lege disponitur: vel prout voluntas disponentis dictat: quam quoduis medium probabile declarat: vt.l. cum certus.ff.de vino tritico et oleo lega. si debitor §.j.ff.de contrahen empt. et vendi.l. cum qui Kalendis.ff de ver. obli.l.legatum.§.xim.ff.de annu.lega.cum similibus.

¶ Logographus.i.scriptor publice rationis: et dicitur a logos sermo vel lexis ratio. et graphos scriptura: secundum Accur. in rub.C.de tabel scri. et logo lib.x.

¶ Lolium herbe genus: alio nomine zizania dicitur: vt etiam declarat glo. in cle dudum.de sepul.in vbo zizanie. Proinde corrigenda sunt verba Celsi apud Ulpianum in.l. si seruus seruum § inquit lex.ff.ad l.aquil. dum querit si lolium aut auenam in alienam segetem castiga si lollium.

¶ Lorice genera sunt armorum: vt in aut. de armis.§.penul.

¶ Longa consuetudo est que x.vel.xx. annis indicitur: et multomagis longiori tempore: vt si xxx.vel x annis perdurat.

¶ Longum tempus: longissimum et longeuum.vide Azo.in sum. que sit longa consuetudo.§.j. et dicitur longum tempus inter presentes decennium: et inter absentes vicennium l fi.C.de prescrip. long.temp. et § j insti.de vsucap.

¶ De L ante U.

¶ Lucrifacere i acquirere.

¶ Lucrum refertur ad omnia prouenientia ex prosperitate fortune qualiacunque sint: quesitus tamen comprehendit solum lucrum proueniens ex industria persone: vt est tex. et gl.in.l. et si adiecit.ff. pro socio no. Abb in.c sedes.nume xiij de rescrip. Que autem sint honesta lucra, vide Specu in titu. de cleri coiuga. versi.sed quam dices.

¶ Luctus tempus alij vsque ad trigesimum diem: alij vsque ad quadragesimum obseruabant.xiij q ij. et femina si nubat intra tempus luctus infamis est secundum leges ciuiles: vt.C.de secun nup l.j. et.ij.

¶ Luere.i.liberare vnde dicitur pignus luitur.i.liberatur. Alio modo accipitur pro puniri: vnde dicitur. Luo penas.i.punior Unde. Ere luo pignus penas cruce: luce tenebras. Dicitur et luere quando salitur ouis. De primo significato vide insti de leg.§.sed et si rex.

¶ Luere debet in corpus obligatus ad penam pecuniariam pro maleficio commisso: si non est soluendo: secus si est obligatus ex contractu vel quasi: quia tunc expectatur donec peruenerit ad pinguiorem fortunam. Panor.c. statuimus.in iij.not.de maledic.

¶ Lugubrare.i.vigilare: et noctipropriè attribuitur. Sic dicitur: luna habet radios lugubres: et sol claros. vide inst. de leg.§.nostra.in tex. et glo.

¶ Lupinum est genus leguminis non minus terram appetens quam lupus pecudes et inde nomen sumpsit: tellurem mirum in modum amat vt quamuis fructeto solo coiectum inter folia veprescque: ad terram tamen radice perueniat: et inter fruges enumeratur a iuliano in l.fruges. ff. de verb.signi.

¶ Lustrum est spatium quinque annorum vnde dicitur. Indictio constat ex tribus lustris i durat vsque ad.xv.annos vt extra de fide instru.inter dilectos vide.s.indictio.

¶ Luxuria.not. Archidia.de consue.ca. fina.lib.vj.

¶ De M ante A.

Machinatio.vide.s. dolus. et est quasi astutum ingenium quid est quod homo semel deditus malitie non adinueniat? in aut. vt hi qui ob.se habere perhi. res mi no post prin.cl.vj.

¶ Magnanimitas est ornatus omnium virtutum secundum philosophum,v.ethi et est magnanimitas in imperatore.l.fi. C.de testa.lib.vj.

¶ Magnificus dicitur quasi magna faciens: et ideo hoc verbum competit regi ex etymologia vocabuli. Ab. in. c nouit de of.dele.

¶ Magister nauis require s.Actio exercitoria et.C eo.ti.l.vnica:lib.xij.

¶ Magistri scriniorum dicebātur qui scriniis sacri imperii prepositi erāt: vel sunt pragmaticarii: sic dicti: qꝛ pragmaticas sanctiōes: illas. s. quas principes faciebāt ꝛ statuebant, con cilio procerum suorum scribebant: ꝛ exempla earum in scriniis reposita ad memoriam custodiebant.

¶ Maior dr ille qui. xxv. annorū imple uit etatē. de quo no. inst. de cu. per totum ꝛ per doc. de rest. in integ. c. j.

¶ Maior pars attendit quo ad numerū ꝛ sanior quo ad zelum iudicum. Uel potest dici maior pars que maiori innititur rationi: vt. ix. dist. sana. ꝛ xvij. dist. c. multis.

¶ Maiuma est ludus q̄ vigebat ī maio ꝛ dr a maio: vel maiuma grece: latine ingressus. s. estatis quando herbe frondesq; virentes letificāt. Inde venit maius. C. de maiuma. in ru. li. xi.

¶ Maiuma erat quidā ludus qui fiebat in mēse maii. no C. de maiuma lib. xi in rub. ꝛ sic fieri debebat vt. more ser uaretur honestas: ꝛ verecūdia castis moribus perseueraret. l. vnica eo ti.

¶ Mangones sive vertilarii sunt qui in seruis emendis vel vēdendis mercationem exercent.

¶ Magi sunt qui vulgo malefici ob facinorū magnitudinē nuncupantur. Hi sunt q̄ permissu dei maleficiis elementa concutiunt: turbant mētes hominum minus confidentiū. ꝛc. xxvj. q. v. nec mirū. Et ibi qui sunt nēc romātici: hydromātici: ꝛ de auguriis ꝛ aruspiciis: que oīa ibi reprobātur. Dicit enim Augustinus. x. li. de ciui. dei ibi ad finem: qd ideo: quisquā nō debet eis credere: qꝛ aliquādo eueniūt que predicūt: aut sanare vidē. ur. infirmos: aut ledere sanos: qꝛ hoc permissu dei fit: vt ipsi qui hoc audiunt vel vident: probētur: ꝛ appareat qua li fide vel deuotione sint in gratia erga deum. Hec ibi.

¶ Macellare est mactare ꝛ trucidare Inde dr̄r macellarii qui pecora vel quadrupedia mactant: vt est gl. v. in cle. j. de vita ꝛ honesta. cleri.

¶ Magister dicitur qui pre ceteris ali cuius rei siue negotii curaz gerit. Et interpretaꝛ syllabiliter quasi in maiori statu existēs: sꝫ literaliter sic q̄si manū ac rem gerēs inter scholares: tenēs eos rigide. Sm glo. vero. c. j. de magistr. dr a monendo siue a mōstrādo: vt. ff. de ver. sig. l. quibus viiij.

¶ Magistratus: pretores vel cōsules dicti sunt: eo ꝙ maiores sunt reliquis officiis: ꝛ illi sunt tāq̄ capitis princi pis mēbra: vt. C. ad l. iul. maiesta. q̄squis. Et horū alii sunt maiores: alii minores: alii medii. Maiores: vt illustres: qualis est p̄fect⁹ pretorio oriētis: itē illyrici: itē aphrice: item vrbis rome. Minores sunt clarissimi: puta presides prouinciaꝝ. Medii sunt spectabiles: vt pcōsul: prefectus egypti qui dr augustalis: vt. ff. de officio pre. fecti augusta. Excellētiores pre. ecti sunt p̄fectus p̄torio oriētis ꝛ illyrici quorū officiū est: vt ab eoꝝ sentētiis non appelletur. Item nec cōtra eorū sententias datꝛ restitutio nisi ab ipsis. Item concedere possunt leges: vt tn̄ non sint contrarie generalibus legibus vel cōstitutionibus: vt. C. de off. prefec. orientis ꝛ illy. l. formam.

¶ Maioritas ē multiplex: alia ordinis: alia dignitatis: alia senectutis: ꝛ alia prelationis: de q̄b⁹ vide p Abba. in. c. statuimus. in prin. de maio. ꝛ obe. vel dic ꝙ quis dicitur maior altero quatuor modis nobilitate: diuitiis: potētia: ꝛ honore: sm Abb. in. c. super eod. de testi. in versi. not quatuor qualitates. ꝛ Feli. eod. c. versi. no. ij. ibi: superior. col iij.

¶ Maledicus est qui obloquiꝛ de hoīe detrahēdo ei: ꝛ cū obloquiis de p̄mēdo: vt. c. j. de cler maled. Summa aūt iniquitas est detrahere: ꝛ oīs qui detrahit fratri suo: homicida est. vj. q. j. c. summa. ꝛ detractores fratrū homicide sunt. de pe. dis. j. homicidiorum. Non tn̄ semp peccāt maledicētes. vt. xxiij. dist. c. in noie dn̄i. in fi. vbi poniꝛ longa maledictio. qꝛ maledicoꝝ duo sūt genera c. cū sancti. xxiiij. q iij. Omnis enim blasphemus dei ꝛ sctōꝝum maledicus est. c. statuimus. eo tit.

¶ Maleficdei possessor ē q̄ scit se alienū occupasse. §. quod aut. Ē. insti. de vsuc.

¶ Malleatores adulterine monete sunt qui falsam monetam malleant.

¶ Mancipium est seruꝰ vel ancilla: ꝛ est neutri generis in voce: sed cōmunis generis in significatione: ꝛ dr̄ quasi manu captum: ꝛ dicitur mancipium omne quod manu capi pōt: sicut homo: equus: ꝛ hoc generaliter: sed spe cialiter tantum significat homines: quia tales erant serui capientium eos in bello iusto.

¶ Mancus est defectuosus ꝛ fm̄ catholicon dr̄ quasi manu curēs: vt cui manus abscissa est: vel is qui imbecillitate dextere facilius vtitur sinistra. ff. de edil. edic. l. qui clauium. §. pe.

¶ Mandatū fm̄ Azo. est officium ab eo qui gratuito suscepit exhibendū. Et dicitur mandatuȝ quasi manu datū. Quod em̄ aliquis per se facturꝰ erat: aliū gerēdum cōmittit: cōtrahit solo consensu. Et not. quod mandatū posterius factum nō derogat priuilegio nisi de hoc faciat mentionem. c. graue. de offi. ordi. Item per mandatum generale nō prohibentur nisi licita. c. sup quibusdā. de verb. signifi. Itē tm̄ valeat mādatū generale quo ad omnia: quantum speciale quo ad quedā. de vo. ꝛ vo. redemp. c. magne. §. j. Item rei turpis mandatum nullum est. ff. mand. l. iii. Item qn̄ mādatum vel pactum vnum continet in se duo quorum vnum est possibile: ꝛ alterum impossibile: nō obligat in cōtractibꝰ: vt si ego existens rome promitto tibi hodie dare. ꝛ exfodie Sed nūq̄ obligat i iudicijs vt si iudex mā dat alicui ꝙ cōpareat corā eo die ipso sibili: tūc tenetur comparere die possibili ſȝ hostien. c. dilecti. de do. ꝛ cōtuma. Item qui exequitur mandatū: nō debet excedere fines mandati in ſitu. mād a. §. si is qui. Item mandatuȝ speciale derogat generali: etiā si de eo non facit mentionez. c. pastoralis. de rescrip. fm̄ Berū. in questionibus. ꝛ hoc fallit in quatuor casibus. Primo in mādatis generalibus: que sunt in effectu spālia. c. ex pte. de officio deleg. Secūdo in priuilegiis. de rescrip. cum ordinez. Tertio quando res nō est itegra. Quarto in legatis. ff. de supel. leg. l. iij. Et differunt mandatuȝ: iussio ꝛ preceptum: quia missio importat necessitatez: nec finitur morte iubētis: quia successor id facere tenetur. Mādatum vero importat liberam obsequēdi voluntatem ꝛ finitur morte. vnde. preceptum nō ꝑcipitat mors precipientis. Mandatum mandatore cadente cadit: vt nota. de rescrip. eam te. ꝛ. c. in his. de verbo. significatio. Quidam tamē dicūt quod tam preceptum quam mandatuȝ finitur morte: si nominibus exꝑssis scribantur secundum Jo. an. xiiij. q. j. quod precipitur.

¶ Mādator dicitur ille qui aliquid mādat alicui vt sibi vel alij aliqd faciat. Require. s. fideiussor.

¶ Mandatarius est qui mandatū suscipit adimplendum. Et quando mandatarius accusatus de crimine cōuenire possit ex sua persona: vide. l. non ideo minꝰ. C. de accu. ꝛ inscrip. ꝛ no. in. c. mulieres. ꝛ. c. vt fame. de sent. ex cōmuni. Et inter istos oriūtur actiones hincinde: qꝛ ille qui sic mandat alteri: cōtra illuȝ qui mandatū suscipit adimplendum: cū prius cogi non posset ꝙ reciperet mādatū: cōpetit actio mādati directa inquantū eius interfuit factuȝ fuisse quod mādabatur. Rursus ipsi mandatario qui mādatū suscipit competit actio mādati cōtraria si quas expēsas fecit vel impēsas ratiōe mādati suscepti inquātum nō excessit fines mādati. Si vo mādatū excessit in impensis factis: ipsas nō repetet per actionem mandati cōtrariaȝ. Sed inquantum vtiliter expendit per actionem negotiorum gestorum repetet.

¶ Manifestuȝ est publica vel famosa ꝓclamatio ex certa sciētia ꝛ certis auctoribꝰ ꝓueniēs. Et pōt māifestū ꝓbari p multos testes vel autores nō tm̄ p tot ꝙ fiat notoriū. vide glo. in. c. cōstitutionū. de verbo. sig. lib. vj. ꝛ. vj. q.

ff.placuit.Spec.tit.de noto.cri.§.se-quitur de manifesto.circa princ.vbi dicitur: manifestum est quod patet pluribus sed non omnibus:sed noto rius omnibus patet:vt no.in.l.ciues. C.de app.per Bald.z.Butriga.

¶Manifestum illud dicitur quod ex cõ iecturis apparet.c.j.z ibi Abb.in.ij. nota.de cleri.non resi.

¶Manifeste vel palam testari dicitur qui non in publicum heredem nomi nat:sed coram testibus qui ad solen nitatem sufficiant testatur.

¶Manet.i.tenet vel astringit.c.cuz lai cis.de reb eccle.non alie.Ubi dicitur q laicis quis religiosis disponẽdi de rebus ecclesie non est data pote-stas:apud quos obsequendi manet necessitas:non autoritas imperan-di.de constit.c.ecclesia sancte marie.

¶Manichei sunt q Christuz dicũt nõ esse veru hoiem:vt dicit gl.j.in.l.ma nicheos.C.de here.z mani. Extiterũt a quodam persa qui vocat⁹ est Ma-nes q duas naturas z duas substan-tias introduxit.i.bonam z malam:z animas ex deo quasi ex aliquo fonte manare asseruit.Testamentũ vet⁹ re spuunt:nouũ ex parte recipiunt:ita dicit textus.xxiiij.qõ.iij.c.quidã.vbi varie secte hereticoz enumerant.z in.l.arriani.C.eo.De multiplici here ticorũ nomine vide in.d.c.quidam.

¶Manser est fili⁹ illegitim⁹ proprie de scorto natus:ẽm Host. quasi vulgo quesitus.Uñ ẽm Abb. Manseribus scortum:sed mecha notis dedit ortũ. Ut seges a spica:sic spurius est ab a-mica.Dant naturales q nobis sunt speciales.c. nisi cum pridem.de re-nunc.in.§.persone.in fine.vbi gloss.

¶Mansus ẽm vulgare Italorum dici-tur qtitas terre que duobus bobus sufficit in anno ad laborandum.

¶Manumissio est datio libertatis : id est detectio.ff.de acq.re.do.l.adeo.§. cum quis.in fi.Sed ẽm Pla.Ioan.z Azo.datur seruo libertas quã prius nõ habuit:alias non diceretur dare sibi.ff.de act.§.sic itaq3.l.j.z gl.instit. de liber.in ver.datio.vbi vide vtrum quis det qd non habet.z.ca.j.de sup. negli.prela.vbi pro z cõtra de dño dã te vsumfructum formalẽ:z de credi-tore transferẽte dñium pignoris.Et manumissus dicitur qui est liberat⁹ a manu:z potestate dñi.Nã qdiu in seruitute est:sub manu z potestate mini sui est:s3 postq manumissus ab illo liberatur.ergo dicit quasi extra manũ:id est potestatem dñi sui mis sus:z talis dicitur libertus domini sui:z dominus patronus eius.

¶Manumissio testamẽtaria dici po test omne illud quodcũq ex causa te stamenti prestatur:vel propter testa mentum contingit.Et not.ad hoc q fiat manumissio inter amicos requi runt quinq testes.C.de lati.li.tol.l. vnica.§.sancimus.Uerum est in vlti ma voluntate.Sed ad manumitten-dum inter viuos sufficiũt duo testes vt not.in glo.z.§.z.l.prealleg.

¶Manualis obedientia.not.de maio.z obe.his qui.de resti.spo.olim causaz ad quam subditi tenentur prelatis suis sine scriptura z iuramento:vt not in.c.legebatur.de maio.z obe.

¶Mappa est ornamentum equi:z sunt linteamina alba quibus cooperiun-tur equi cardinalium cum faciunt processionem.not.in aut.de consuet. §.quantumcunq.

¶Manipula est quoddam ornamentũ quod imperator Constantinus car-dinalibus concessit.Al ij dicũt ma-nipulam esse mitram episcopalem. vide Specu.in rationali diuinorum. lib.iij.sub rubri de manipula.z vide bis pulcherrima.

¶Mariti appellatione nõ veniunt spõ si de pñti in materia odiosa:secus in fauorabili:quia tunc veniunt spõ si de futuro:vt dicemus.j.in litera. in verbo vxoris appellatione.

¶Massariatia est idẽ q supellex:valet omne vtensile domus:cuius appella tione vestis nõ continetur:vt.l.si qs in fundi vocabulo.ff.de leg.j.

¶Masticonium est domus vbi leprosi congregatur.

¶Masculinum cõcipit femininũ:vt.ff.

de leg.iij.l.qui duos.z c.generali.de elec.li.vj.z l.quicūq.C.de ser.fugi.z significatur per dictionē masculini gnis:verbi grā ibi .Filiis meis do tutores et filio significāt.ff.de testa. z.l.si ita.Ratio est voluntas ex equali affectiōe prouidēdi eis vt tueantur z bona sua cōseruent. Sz ibi: filios meos exheredo:masculinū non ɔcipit femininū:quia filia nō cōprehenditur.l.j.§.qritur.ff.de vē.in pos.mit. qz masculinum dē se prolatum nō significat femininum: nec est ibi aliq cōiectura probabilis qua hoc cōcludat:sed est odiū exheredatiōis quod dictat significatū verbi non extendi: vt in regula odia de reg.iur.li.vj.Itē ibi:qcūq it vel proiicit de nocte per fenestrā nocēs:soluit decem.significatur etiā femina.l.quicūq.prealle. Et sumitur significatū ex paritate delicti.Similiter ibi.virū sanguinū z dolosū abominabitur dominus:comprehenditur etiā femina ratione delicti quod oditetiā de⁹ in mulierib⁹ lz ceteris pib⁹magis peccet masculꝰ ꝙ femina:qz ratio naturaliter in eo plus dfiatur.Et ergo in crimine lese maiestatis criminosus punitur et filii sui:vbi etiā filie comprehendun tur mitius tamen puniūtur femine: l.qsqs.C.ad.l.iul.maiest.Itē ibi:si mi hi fili⁹ nat⁹ erit: ex besse heres esto: z ex triēte vxor.Si vo filia nascet:ex triēte heres esto:z ex besse vxor:si fili⁹ filia nascūt:hereditas diuiditur in septē ptes:vt filius quatuor: vxor duas:z filia vnā habeat: sic videtur voluisse testator:nā appellatiōe filii nō cōtinebatur filia.l.si ita deo de li be.z posth.Nec ibi significatur femina dicēdo qs potest esse aduocatus in etate.xvij.annorū patet ex edicto de postulando:q prohibētur femine postulare saltē p aliis.l.j §.sexum.ff. de postu.Et idē de pcuratore qno ad esse pcuratorē in iudicio.l.femine.ff. de procurato.Idē etiā in teste ad testamētū:iure ciuili romanorū:vt in §.testis inst.de testa.imo qōplus est si exprimatur nomē cōmunis generis:vbi autē numerus testiū non adhibetur:duo sufficiūt.l. vbi numer⁹. ff.de testi.z cōtinetur etiam mulier. Idē in omni materia in qua ratiōe vel lege:statuto:vel vsu nō fit differētia inter virū z mulierē:quia tūc ad paria iudicatur.Aut eniz est adiectiuū ipsum masculinum:vt quicunq: quisquis:quidam zc.z cōcipit femininū:qa intelligitur homo vel persona:vt.l.metū.§.animaduertēdū.ff.q met.causa.z l.vnica.in fi.C.de rap.virgi.Aut est nomē appellatiuū:vt fili⁹: z tūc si de fauore igitur: concipit :si de odio non concipit.vt no.in.l.quicūq.C.de ser.fugi.prealle.z in l.j.de verb.sig.vbi glo.ponit exceptiones. Sed econuerso femininm non concipit masculinum:quia appellatione feminini non significatur intelligi masculinum nisi euidentissime appareat:sicut sub vno nomine appellatiuē aliud significat.l.si quis in fūudi vocabulo.ff.de leg.j.cum ibi nota. Et hec dicta intelligitur de mascul.no. i.dictione masculini gnis. Sed masculinū qnq significat masculinū:vbi grā.testator legat ancille libertatē si primo pareret filiū peperit filiū z filiā ex eodē vtero:z incertum est qs primo nat⁹ fit.dicit tex.ꝙ fili⁹ censetur pri⁹ edit⁹.l.si fuerit.§.fi.ff. de reb.du.Ratio:quia de natura mascul⁹ fortiorest femella eiusdē etatis.

¶Masculinum concipit femininum: sed non econtra.panormi.in.c.super inornata.in.i.collo.versicul.nec statutum.deprehendis.

¶Masculinum est dignius feminino quod concipit ad mentem legislatoris: non quantum ad verba: vt.l.j.ff. de verbo.significatio.vbi bona glos.

¶Matematici sunt q dicūt se scire aliquam artem diuinandi:et dicitur a matesis media longa quod est diuinatio:z profertur penultima producta sine aspiratione. Sed mathesis penultima corrēpta cum appellatione significat quadriuiū.vnde.Scire facit mathesis:sz diuinare matesis.

¶Matricuria dicitur habēs curam ce

clesie.textus et gloss.in capitulo mulieres.xxxij distinctio.

¶ Materfamilias est que in honestate viuit.vñ nec nuptie nec natales faciũt matrem familias sz boni mores.

¶ Matricula est chartula in qua scribitur aliquid:et precipue liber vniuersitatis in quo nomina suppositorum conscribuntur et immatriculantur:et est diminutiuum a matre.l.matricula.C.de agen in reb.li xij.et in.l.ij.eodem ti.et.l.petitionez de aduoca.diuerso.iud.ff.et.c.perlectis. iuncta glos.in versi.matricullis.xxv.distinc.

¶ Matertera est matris soror:inst.vt de gradi.cog.in.gloss.ver.patruus.

¶ Mftera magna est auie soror:sicut pro matertera pro auie soror.

¶ Matricularius dicitur habens officium pulsandi campanas:vel qui habet matriculare studentes.

¶ Matrix ecclesia ponitur pro maiori baptismali que generat baptismum sicut mater:vt glos.in verbo.matricem.in.cle.j.de senten.excom.

¶ Maturare quandoq significat festinare:quandoq est per solem digerere:vt fructus maturantur.

¶ Maturus quis tripliciter ostenditur: vultu:gestu:voce.Spe.in titul.de aduoc. §.v. versicul. cum autem.

¶ Matrimonium idem sonat quod nuptie:et est,legitima maris et femine coniũcto indiuiduã vite consuetudinẽ retinẽs.xxvij.q.ij.§.j.et de presump.c.illud.de 9uer.infi.ex literis.et subaudi hoc:scz ad propositum in quo debẽt esse tẽpore quo nubũt vel matrimoniũ contrahunt. instit.de pa.po.in prin.Et matrimonium est duplex:scz verũ:et presumptum.Uerũz:quod cõtrahitur inter personas legitimas per verba apta: nullo impedimẽto sub existẽte.Presumptum dicitur quando inter personas legitimas interuenit tractatus de cõtrahendo:vel verba apta:in euẽtũ tñ 9ditiõis vl' arbitrij alieni:et succedit copl'a carnalis:vt inqt Goffr.Et non dicitur primo niũ(lz apignion debeat fieri de nominatio:et tantũ votũ habeat vir.in liberos:sicut inf.l.l.liberorum.ff.de verborũ signi ideo quia mater matus exercitiũ vel officiũ exercet circa liberos quã pr.c.fina.de conuer.coniuga.qr ante partum onerosa:in partu dolorosa:et post ptũ laboriosa.Igitur ad honorem eius dr matrimoniũ:vt etiaz de cõuer.infi.c.ex literis.Et no. q matrimonij tria sunt substantialia que dicuntur bona eius.vt de cõdi.appo.c.vl.et xxvij.q.ij.omne itaq. scz fides:proles:et sacramentum. Et si apponitur conditio contra aliqd bonuz matrimonij vel ei9 substantiam nulluz est matrimoniuz.exemplũ de primo:si dico:contraho tecũ si te pro questu adulterandam exposueris:nõ est matrimoniũ:qr est contra bonũ fidei qd cõsistit in eo quod alter cõiugiuz suum corpus(qd suũ nõ est:sz 9sortis sui)nõ exponat vel det alteri:al's est adulter:fur:et fidei fractor.Exẽpluz d scdo:vt si dico: cõtraho tecũ: si generationem prolis euites:siuenenũ sterilitatis accipias nõ est matrimonium:quia contra secundum bonum e9: scilicet bonum prolis:propter quam multiplicãdã fuit matrimoniũ a deo institutũ.Exẽplum tertij:si dico:cõtraho tecum donec ditiorẽ vel pulchriorem habuero nõ tenet matrimoniũ:quia est cõtra sacramẽtũ indiuiduitatis: quia nullũ debet esse diuortium inter coniuges.Sic eodem modo dic qd pfessio religionis nõ tenet dummodo fit cõtra bona vel substantialia religionis:que sunt etiam tria scilicet castitas:obediẽtia:et abdicatio proprietatis:et de his pone exempla suo modo vt supra.Et si dico.contraho tecum si furtum feceris:si digito celum tetigeris:nonest matrimoniuz quia turpis et impossibilis cõditio que est cõtra substãtiã matrimonij habetur p non adiecta.c.j.et vltimo.de conditio.appo.Et nota quando contrahatur matrimonium:et quãdo spõsalia de futuro: declaratur ex significato verborũ prolatorũ:et actuum sequentiũ. Unde verba formalia matrimonij

sunt illa quādo vir dicit accipio te i meā mulierē: ꝛ mulier. Accipio te iu meum virum. c. licet de spon. duo. et c. si inter. ð despon. Similiter est ma trimonium si quis iuraret quod ali quā ab hoc tempore pro coniuge te neret: ꝛ sicut vxori fidē seruaret: ꝛ ip sa eidē iuraret se illū p marito habi turā. ꝛ sibi tanq̄ viro proprio seruitu ram: vt in c. ex parte. de sponsa. Nam licet ibi nō. exprimātur verba forma lia tamē idē est ac si vnū de expoti tib⁹ fiat vt. l. certū. ff. si certū petatur. Dicū etiā quidā docto. qd verbū ha bitur hic significat preteritum: non futurum. Similiter dicendo: promit to tibi quod nunq̄ hebebo aliam vxo rem: nisi te: vel volo te ꝛ non aliam in vxorem: vel consentio in te sicut i meam vxorem: vel promitto quod vo lo te habere in vxorem. vel placet mi hi te habere in vxorem. vel promitto qd tibi seruabo fidē sicut vxori mee: vel volo qd ab hac hora in antea sis mea vxor: vel iuro quod habebo te p legitima vxore. ð hoc vide. xxii. q. iiij. §. vltimo versi. est etiā. Itā si dixerit. iuro vel prommitto tibi tanq̄ vxori huiusmodo verba mulieris sequantur: cō trahitur matrimonium per quenlibet predictorū modorū. vt not. ibi Spe cula. eodem ti ulo. §. primo Item sibi si dicat vir: iuro quod tu es vxor mea ꝛ mulier econtra. iuro quod tu es vir meus. dicunt quidam quod non sit matrimonium de presenti: sed spōsa lia de futuro: capiendo ex proeris. ff. de verborum significatione. l. verbū erit. Nam ꝛ si sint verba presentis tē poris: non tamen ad matrimonium apta: ergo aliū dicūt qd nec sponsalia contrahantur. Sed ibi promitto qd te ducam in vxorem: ꝛ de cetero tene bo te vxorem: sunt sponsalia: quia sen sus est: ego te ducā: ꝛ ex quo te duxe ro decetero te tenebo argumen. ca pitu. ex literis. ii. de sponsa. Secus si nō addito verbo ducam: dicat: pmit to quod tenebo de cetero in vxorem etiam dimisso hoc vbo decetero: tūc est matrimoniū: vt capitu. ex parte. ꝛ sponsa. preallegeg. Item si dicat p mitto: qd tenebo te in vxorem donec terra ponatur super oculos meos: ꝛ similiter eodem modo respondeat: ꝛ vir itelligit deceptorie: id est donec sibi placuerit: quia dum nō placebit ponet terram super oculos: si sibi ap pareret de dissensu: non est matrimo nium: alias sic: quia ista verba donec terra. ꝛc. significant tempus mortis. Similiter donec oculi ꝛ os mihi clau dantur. capitulo ex literis primo de sponsa. Item si vir cōtrahit cum vna sub conditione: ꝛ cum alia pure: ꝛ cō ditio sub quacum prima contraxit: existit: iudicandum est pro matrimo nio secūdo cōtracto. capitu. super eo ꝛ capitulo de illis. ꝛ capitulo ptnas. ð conditio. appo. secundum Hostiēs sem: quia matrimoniū purum pfer tur suspēso ꝛ conditionali: Aliū dicūt iudicandum pro primo: quia per pri mum partes ligarunt se sub cōditio ne: nec habent in potestate se solue re donec eueniat. conditio: ꝛ p conse quēs non alio: cōtrahere. l. potiou C. qui potiores iu pigno. habentur. ꝛ dī cunt quod dictam precedēs est po tius ex ratione ciuili inductum pro pter melius bonum matrimonū pre sentis ꝛ certi quam futuri ꝛ incerti. Alia exēpla vide supra de conditio. Item nota de matrimonio beate vir ginis quod. ista consensit in copu lam carnalē cum Joseph: nec illam committēdo: nec appetēdo: sed diui ne inspirationi in vtroq̄ obediēdo. xx vi. q. iii. nec secūda. §. cū ergo. non pro posuit se seruaturam virginitatē in corde sed votum virginitatis non ex pressit: sed subiecit enim se dispositio ni diuine propōnēs se pseueraturam in virginitate nisi deus ei aliē reuela ret secundū Goffredū ð spon. De origine. autē matrimonii q: fit a tri plici iure: videlicet: naturali gen tium: ꝛ ciuili. vide in glossa. insti. ð iur. na. gen. ꝛ ciui. §. matrimonium. ꝛ quot modis potest impediri: vide ifra ti. ð nup. in glos. §. enumerari. ubi po nuntur quatuordecim.

¶ Matrona dicitur q̄ iam nupsit: quasi que in matrimonio conuenit.

¶ Matula gen9 vasis est ad vrinam et aquā tenendā pinde mūdo mulie-bri cōtinet: vt scripsit Ulpi. in. l. argu mēto. §. mūd9. ff. de aur. et ar. le. Alio. noie matella et metellio dicit. Plau in amphi. Ne tu postulas metallam vnā tibi aque infundi in caput

¶ Maxime quandoq dicit cemparatiue Aliquādo pro tantum. de fil pf-by. ca. ad abolendam. Aliqui legunt maxime qz pro magis: et tenet pprie: fm Bar. ibidē. Itē maxime supponit idē in alio casu: sed maiore esse ratio nez in expresso. C. vnde libe. l. si Aliqn sudauditur: vt. l. verum. in pri. ff. p so cio. Ad primum facit. ff. de proba. l. cū deinde. l prin. et ibi maxime: d peni. et re. ca. officio. in fi. de spō. cap. spōsam. vide hic no. cap. palleż. ad abolēdā. in addi. gl. j. et p Ioā and. sup ea etiaz no. de hoc in. c. cum cōtigat. de fo. cō pe. in gl. j. de elec. cū inter. et. c. quoniā frequēter. §. porro. vt lite nō ztest. et pprie implicat idē i cōtrario sensu.

¶ De M ante E.

¶ Mechia pōt dici oia fornicatio. xxij. q. iiij. omnis machia et ibi plene.

¶ Medographia. i. litera. Inde medographus. i. medicine scriptor sic accipitur. C. tabu. scrip. tc. lib. x.

¶ Mediastin9 seru9 ē ex abiectioib9: ita dict9 qz domestica queq vilissima ministeria obire i domo cogebatur vt. ligna cōgerere: domū9 purgare: et huiusmodi. Hoc aūt nomine in de vtit: quia in media domus parte ad omniū aliorū iussus presto esse debet. de quo meminit iurecōsultus in. l. fin. ff. de no. oper: nuntia. et in. l. itē apō labeonē. §. ptor ait. ff. d iniu. et i. l. j. de exercitorib9. ff. nau. caupo. stabu

¶ Meloproxim9 vna diccito est: et eū nomen dignitatis: vt no. in. l. peculiari. C. de proximis sacro. scrini. l. xij.

¶ Membrana spēs charte i q̄ describent iust. et alia q̄ zseruatiōe idigēt et ideo dr qz de mēbris animaliū eri-pit: vt insti: de re. diui. in glo. §. litere

¶ Mediū dicit hec vita. xxij. q. iiij. hec aut vita. et not. Ioā. an. i proemio cle.

¶ Mendaciū. Require supra dolus: vn de augustin9 dicit: mendacium est falsa vocis significatio cū intentiōe fallendi. quod sit debet intelligi. cū itentione fallendi que tunc ibi est: vel postea aduenit. Quādoq eni aliqs aliqd pmittit: nō tn voluntatē fallē di actu habet sed postea aquirit.

¶ Mēdicantes dicunt quas in publicis questuz stutā mēdicitas vocauit: et illi reficiebant publicis annonis. Ualidi autē et robusti non debēt mendicare ne miseris et debilib9 panez auferāt. C. de mēdicā. vali. l. vnicā. li. xj. et in auē. de q̄st. co. vj. Cōcedit tñ aliq bus papa occupati circa doctrinā fidei vt de elecmosinis fideliū viuāt: sicut apostoli viderūt: q seminātes spiritualia tēporalia metere poterāt q si de iure naturali: vt dicit Apostol9.

¶ Meniū vel meniarium idē est quod vestibulū a monibus septem. Et dicitur ideo quia menibus adheret: fm Hugo. Alij ponunt manerium.

¶ Mensor est qui metitur agros: colūnas vel signa vel homines vel frumētū vel menia iuxta castrū vel hospitia vel etiā qui oia officia assignat fm Accursiū. C. de mens. in rbri. li. xij.

¶ Mensuratio vie quo modo debet fieri dic fz Abba. in. c. olīz de excep. i pe. co. versi. tertio queritur q quādoq ritu de distantia locorū ratione itinerj: considerantur magis vsitata q alia vis licet sit breuior: fz Bartolū i lege pma. i fi. ff. si qs cautio. vbi dicit q quādo tractatur desperatio locoz ratione itinerj: cōsiderat via magis vsitata: nō autē fit commēsuratio p indirectū: vel per aerez: secus si fit co mensuratio nō respectu itineris sed solius distātie dr fiet via breuiori et recto i terrestri: si fieri potest: alias per aerez: fz Barroluz in. l. iij. ff. de verb. signifi. Adde Feli. in dicto. c. olim ver. ex quo formatur hec questio. col. ij.

¶ Mensuras vel pōdera fraudās que pena venit puniendus. panor. c. vt

mensure circa fi.de emp.et vendi.

¶ Menia dicuntur proprie edificia murorum ciuitatis sic dicta: quia muniunt ciuitatem. Et interdum dicuntur menia abusiue omnia edificia. vel dicuntur a mene grece .i. defectus latine: quia deficit murus vbi sunt menia.

¶ Mera donatio. Requ're supra donatio.

¶ Meretrix dicitur que multorum libidini parat id est obedit xxxiiij. distinctione vide. vel cuius turpitudo publice venalis est. xxxii. q. iiii. meretrices. et in gl. ii. cap. inter opera: de spon. Dicit enim Aug. in questionibus Deutero Meretrices esse: et ad meretrices accidere prohibet dominus: quarum publice venalis est turpitudo. In decalogo autem machine nomine non videtur hoc prohibuisse aperte: quasi machia non nisi adulterium esse solet: seu intelligi solet: vt etiam in c. pall. meretrices.

¶ Metus est instantis vel futuri periculi causa mentis trepidatio: vt. ff. eodem titulo. l. j. Et no. quod licet non si necessarium periculum esse presens: tamen exigitur metum esse presentem: saltem pro futuro periculo. ff. eodem tit l. metum. ij. nam per metum non quemlibet timorem accipimus: sed maioris mali: vt in. l. metum preualle. Et dicitur metus quia mentem tenet vel terret seu impedit. Qui enim timet: non semper gerit in corde quod habet in ore. de hoc vide gl. ii. capitu. ad audientiam. de his que vi me. ve cau. fi. Inde meticulosus: metu plenus scilicet qui metuit timenda et non timenda. Et sic dicitur iuramentum miticulosum. Et vtrum hoc obliget ipso iure? Quod sic videtur de iure iurand. in ca. si vero. et. c. verum: Quod non patet: quia votum factum per metum est nullum ipso iure: cum voluntas in vouendo debeat esse libera. c. integritas. xxxii. questio. ergo et iuramentum pari ratione Innocen. concludit: si iuramentum est impositum turpiter et super re turpi scilicet occidere innocentem: vel non ministrare alimenta parentibus etc. tunc nullum est ipso iure: nec obligat iurantem: et licet contrauenire propria autoritate. c. inter cetera. et. c. si malia premissis xxii. questi. iiij. Sed si iuramentum sit turpiter emissum non tamen super re turpi: si dolo vel metu: sic obligat ipso iure sed absolutio pot impetrari ex superioris vel iudicis officio. cap. si vero. et. c. verum. parte ga. Addit idem si iurans metu potest sibi prouidere per aliam viam quam per vias absolutionis a iuramento: melius est quod soluat quod iurauit: et deinde repetat. Nam que fiunt per metum tenent ipso iure: secundum Goffredum: sed rescinduntur per actionem quod metus causa: si sunt perfecta. Si vero imperfecta tunc per exceptionem. ff. eodem tit. l. metum §. sed propter. Exceptis sex que per metum non tenent ipso iure: vt contractus matrimonij: promissio dotis: aditio iudicis: prestatio autoritatis: alienatio ecclesiastice. pronuntiatio sententie. Et dicit Joan. andre qui venit contra iuramentum meticulosum: non peccat mortaliter: licet peccet venialiter. vt capud. veterum. ad fi. de iure iurando. de hoc vide. gl. pleniorem in l. extat. ff. eodem tit. Et distingue metus: quia alius est probabilis: qui cadit in constantem virum et animosum: et hic excusat: vt est metus pene mortis: et cruciatus corporis: metus stupri et seruitutis. Alius est non probabilis scilicet qui non cadit nisi in hominem pusillanimum et formidolosum: et hic non excusat: vt in. c. cum dilecti. eodem titulo Et regulariter (vt predictum est) ea que fiunt per metum valent et obligant: vt dictum est: et vt not. xv. q. vj. autoritatem. et cap. abbas. eodem titulo. Fallit tamen in casibus ibi notatis: ad quos adde casum. c. vinci eodem titulo libro vj. Etiam secundum coactionem absolutam vel conditionalem distinguitur excusatio metus. De hoc vide supra coactio. Sed vtrum metus excomunicationis sit iustus metus. Quod sic videtur: quia continet corporis et anime detrimentum. vii. questio. j. de manifesta. xj. questio. iij. audi vbi dicitur quod per excomunicationem mutatur status de corpore ecclesie in potestatem diaboli. Timenda ergo est quasi mors eterna

xj.questio.iij.nemo.z c.j.Quod n3 pa tet quia est medicinalis:nō mortalis vt capit.primo de sentē excōmuni. libro.vj.z ij.quest.j.multi.Et si est in iusta:vacua nec curāda:quia nen li gat quo ad deū.si est iusta:imputet si bi qui meretur excōmunicari. Igitur nō ē iust^9:met^9:nec excusat excōmu nicatio eius.l.si mulier. ff.co.ti.z no. Goffre.in summa.de his que vi met. ve causa fiunt.

¶Meritoria dicuntur diuersoria vel di uerticula:id ē sacrata edificia:alias montaria.

¶Mercis nomen ad mobilia tantū p tinet.ff.ď verborum significatione.l. merces.

¶Metallum z es sunt nomina genera lia muneras significātia. Et differūt metallum z opus metalli. vnde ille dānat in metallum:qui legitur cum ferro z onere z labore grauatur: vt non liceat ei facile abire Sed ille dā natur in opus metallicum:qui ibidē liberas habet habenas: z alijs me tallum fodientibus ministrat: et il lius levior est pena alterius,autem grauior.de quo glossa not.institu.qui bus modis ius pa.pot.sol.in .§.pene seruus.

¶Matallarij sunt qui affluētiaz exerci tū metallorum habent:vt.C.ď metal z metal.z pcura metal.z fz Accur. super rub.lib.xj.

¶Metassi alias dicuntur methārij pur purei.C.que res.vēdi nō pos.l.j. Uel est celor quidam.

¶Metroconia est ville mēsura:que da tur translatis iussu principis:vt.C.ď iur.fis.l.certa.vnde metros grece nē sura latine dicitur:z come villa. in de metroconia quasi mēsura ville. Inde z comedia.i.villana vel rustica laus:fz Accur.C.nō lic.habita. me tro.loca sua ud extra.cōfer.sup rubri li.xj. Etiā metrocomie sunt parochie vel dioceses.

¶Metropolitani a mensura ciuitatum dicūtur:quia decez vel vndeciz ďbēt sub se habere ciuitates.vij. questio. iij.ca.j.Uel dicitur a meter:id est ma ter:quia metropolis est mater aliarū ecclesiarū.fcdm glo.ibidē.Etiam me tropolitani singulis puincijs pemi nēt:quarum autoritati z doctrine ce teri sacerdotes subiecti sunt:sine q̄ bus reliqi episcopi nihil agere li cet.ď his q̄ spectant ad totam puin ciam secundū glo.xj.dist.c.leros .§. metropolitani.

¶Merum imperiū est habere gladij potestatē ad puniendum facinoro sos.Unde merum imperium dicitur quedam summa potestas pquam ea que sunt iuriditionis maxime explic cantur.Et merum dicitur:quia sepa ratum a cognitione pecuniaria: eo quod in ď nullum sequitur commo dum pecuniarium:vt instit.ď publ. iudi.l.ď pdpio.hec autē sunt merri im perij facinorosos punire.ďlinquētes incarcerare:mēbra mutilare:penā ca pitalē imponere.hec pena ē triplex: vt dicit Hostiē.ď iureiurā.c.veniēs: scilicet mors:exilium z relegato.ff.ď publi.iudi.l.ij.

De M ante J.

¶Mixtum imperiū est potestas media per quaz ea que sunt in iurisditione media explicantur. Et dicitē mixtū quasi ex iurisditione:z mero īperio: eo quod habet commodum pecunia rium: z ptinet ad ipsum bonorum possessinē dare i possessionē mittere: iubere cauere pupillis tutores da re:z omnes alie pene graues preter penam capitalē mutilationem: vt ē relegatio fustigatio.vel grauis coerc ctio.ff.ď iuridi.omnium iudic. lege prima in glossa.z in tex.Aliter distin guitur prout recitari solet circa.c.qď sedē.in glos.ď offi.ordi. Merū impe rium est quedam summa potestas z alta ex publico inducta:vt gladij po testas ad animaduertēdum i facino rosos:z ē apud principes principali ter:scilicet papam z imperatorē. Et in spiritualibus merū imperiuz ē vt ďpositio:trāslatio sedis episcopaliū z diuisio duaruz ecclesiarū catedra

liū:vel diuisio vni⁹ in duas:vt in ea. quod trāslationē.de of.deleg.vbi vide plura in gl. Sed in secularib⁹ mero rū imperium est pena capitis:(vt su pra) que principaliter est apud prin cipes seculares:scȝ reges:ducesmar chiões:comites ꝛc. Et et apō archie piscopos:patriarchas ꝛ epos tanꝙ apō missos. vt in.c.solite.§.subdi.de maiori.ꝛ obedien.cū suis ꝯcor. Mixtū vero imperiū est quadā bassa vel media ptās ex publico inducta: ptē capiēs ex mero imperio:ꝛ ptē a iuris dictiōe:vt est spiritualib⁹ dedicare ec clesias:vel altaria cōsecrare: ꝛ vgi nes velare. Et talis possūt ꝯmitti nō habentiiurisditiōneȝ: vt in gl. Pal. leg.ꝛ ea q̄ sunt meri imperij expediū tur iudicis officio nobili:ꝛ principa liter tendunt ad bonum publicum.

¶Mixti imperij que sunt :etiam expe diunt iudices ex officio nobili : sed principaliter tendunt ad bonum pri uatum. Sed ea que sunt simplicis iu risdictionis:expediūtur iudicis offi cio mercenario:ꝛ tēdūt etiā ad bonū commune. Uenit ergo ab imperiolū id est paruum imperium quod ha bent iudices inferiores. de hoc no. in.c.si diligenti . de foro competen.

¶Miles est qui iurat se nō euitaturuȝ mortez propter reipublice salutē:vl q̄ iurauit a signis nō recedere.C.q. ex cau.maio.l.pe.ꝛ scriptus in matri cula:vbi aliū milites scripti sūt.ff.eo dem ti.l.pῖma.per totum. Etiā dici tur a malo quod sustinet pro aliis. ¶vel a mille qꝛ ex nūero mille hoiȝ eligit̄:vt.ff.ex q̄bus cau.ma.l.i.§.mi les. Uñ ẜm Azo.miles dr a malitia id est duritia. Uel a mille:qꝛ de mille forte solū vn⁹ eligebatur in militeȝ: ꝛ sic dicitur quasi millesim⁹. Et not. ad hoc ꝙ quis dicat̄ ver⁹ miles: sex sunt necessaria. Primo vt nō sit nego tiator.C.ne milit.neg.l.i.li.xii. Scdo vt examinetur.C.qui mili.non pos.l. i.li.xii. Tertio ꝙ ei ensis cingatur.ff. de testa.mili.l.iii. Quarto stigma.i.no ta publica debet suo qꝛ achio inseri bi vel imponi.C.de frabricē.l.tertia li.xi. Quinto in numero aliorū debet poni et scribi.ff.de testa.mili.l.ex eo. Sexto ꝙ talis habeat priuilegium legis concesse militibus. Unde Sti gma:mucro:scriptum:genus:examē sacramentum. Hec sex que dici pos sunt in milite queri. vt not.inst.de te stamen.mi.in princip.circa gloss.

¶Mimi sunt ioculatores vel dominoꝝ seruitores seipsos inuitantes: iuxta illud. Musca:canes:mimi:sūt ad con uiuia primi. Nō inuitati veniūt pran dere parati. De quibus dicit Lud. de Roma. Si tales dicunt animalia fera:(prout communiter fit) videli cet leones:vrsos:simias ꝛc. ꝛ ab his aliquis occiditur:puniri debent pe na ducentorum solidorum.tex.est sin gularis in lege qui vulgo.ff.de edil. edic.iunctis legibus precedentibus ꝛ non debetur eis pena mortis: quā uis enim quioccasionemdat:occidis se videtur:tamen hoc est propter ta citum consensum ciuium : qui illos cum animalibus ciuitatem intrare ꝛ in ea manere permiserunt. Hec ille in singularibus suis

¶Minor est qui nōdum impleuit vice simumquintum annuȝ ꝛ talis resti tuitur in integrum vsq ad quadrien nium:non in dilectis atrocibus: sed quaten⁹ miseratio etatis ad mino rē penā iudicē induxerit.al's minor sumitur generaliter pro quolibet in feriori.dicitur. Minus assurgat ma iori:nec sedeat sāte maiori.nona ge simatertia distinctione oportet. secū dum Goffredum in summa.de maio ri.ꝛ obedientia. Maior precedat: mi nor sequatur in sedendo ꝛ subscribē do.decimaseptima distinctione §.vi. In incedēdo tū romana consuetudo seruat contrarium:quia minor pre cedit:vt ibidem in summa.

¶Minima cā est causa duorum aureo rum:quia pro ea non datur actio de dolo: vel decem aureorū:al's decē so lidoꝝ:vel que ad sumpt⁹ iudiciales nō sufficit.secūda questiōe sexta an teriorꝝ.§.illud.de hoc est glo. vsuca. in capitulo de appellatio.ti.de appel.

Ministeriarij (alias ministeriani) dicebantur forte a ministrando: q preerant castris principum. C. de castren. et minister. lib. xij.

¶ Miraculum dicitur proprie illud qd contingit contra naturam nam si naturaliter aliquid posset contingere: non esset miraculum. et quot sint necessaria ad esse miraculi. vide gloss. Spec. circa finem in. j. de reli. et vene. san. lib. vj. et qualiter probetur: vide Gemi. in. c. j. nume. iij. et ibi in apostil. in verbo directa probatione. de confes. lib. vj. Bal. in. l. solum. colum. fi. C. de testi. et hec in capi. venerabili. eodem titul. Alexand. consi. iij. volu. iij.

¶ Misterium dicitur illud qd secretam et recõditam habet dispensationem: hoc est occultam et inuisibilẽ virtutem: et gratiaz a deo dispensatã et collataz. j. q. j. multi. vbi datur differẽtia inter mysteriũ: sacrũ: et sacramẽtuz.

¶ Miserabiles dicũtur omnes illi quibus nos ex natura mouemur ad miserandum propter fortium iniuriaz: puta senes decrepiti: debiles diuturno morbo fatigati: etiam si sic sunt diuites: vidue. etiam religiosi inter personas miserabiles computantur. nota per Azonem in summa. quando imperator inter pupil. et viduas. in fi. et vide late Alber. in suo dictiona. in verbo miserabiles persone.

¶ Missa solennis est illa que dicitur etiam non pulsatis campanis nec alta voce. Abbas in. c. permittimus. de sentent. excommunicatio. quod est intelligendum nisi communis vsus loquendi aliter se haberet. secundum Feli. in. dicto ca. permittimus.

¶ Missa (alias missalia) dicuntur donaria vel quedam prestationes quas nouus pretor creatus mittebat in vulgus: vt quod quisq apprehenderet: eius fieret sicut in coronatione pape vel imperatoris fieri solet: vt per hoc pressura minuatur. de quo glos. in. §. hoc amplius. insti. de re. diui.

¶ Mittere in possessionẽ est possessorẽ facere: aut in possessionẽ ducere vtrẽ custodiat. Vbi gratia. ptẽdisti mecũ fundũ castellanũ esse tuũ: et probasti: iudex p executorẽ mittit te in possessionẽ. i. facit te possessorẽ. Itẽ voluĩ agere cuz titio: quis scitatus noluit venire ad iudiciũ: iudex me mittetere dz in possessionẽ fundi quẽ petebã: nõ possideã: sed vt custodiã rẽ: et maneã in fundo: vt ipse titius tãdem tedio affectus veniat et litez suscipiat donec probauero illã rẽ esse meã: vt de gl. fi. in. c de cõtingit. de do. et cõt. qd operatur missio in possessionẽ in actiõe reali et psonali ex primo et scdo decreto. Et nota q pretor missionẽ in possessionẽ ex secundo decro sibi specialiter reseruauit: et sic legatis aut subdelegatis nõ est cõcessuz dare vel confirmare missionem in possessionem. vt not. in gl. fi. c. quod translationem. de offi. deleg. De hac materia vide in. c. quoniam frequenter vt. li. non contesta. circa medium. vel post. et glo. in. c. contingit. preallega.

¶ Mittere in possessionẽ nomine ventris est mittere in possessionẽ noie eius qui est in vẽtre: vt cũ mulier pregnãs mittitur in possessionẽ nomine filij vel filie heredis quẽ vel quã habet in vtero ex marito pmortuo. Et nota ad hoc q iudex actorẽ mittat in possessionẽ: vel bona vẽdat: vel eũ soluat: reqrũtur qtuor necessaria. Prĩo q citet reũ absentẽ trina citatiõe: vel vna peremptoria ad domũ. Si non reperitur: citẽtur amici vel affines gñali interdicto. Et si nõ cõparet aliqs pcurator vel defensor ex pmo decreto. i. mãdato: mittitur actor in possessionẽ cã rei seruãde q missio non tribuit ius: sz solũ detentionẽ: vt reus tedio affectus veniat respõsurus: quare dr possessio tedialis ex prĩo decreto. Secũdo requiritur cõgruũ tẽpus inter primã et secundaz missionem qd est arbitrariũ: postq in iure non inuenitur determinatũ: vel ãnale etc. Tertio q absens malitiose noluit cõparere: et aĩo fraudãdi creditores. Secus si malitio se tãtũ: vcz pp maleficiũ aliqd nõ tñ animo fraudãdi. Quarto quod constet de debito legimo

per veras et plures probationes: nec sufficit iuramentum calumnie cum agitur de magno preiudicio rei absentis. qui bus omnibus habitis: mittitur actor in possessionem vere ex secundo decreto. Et sic missus in possessionem habebit omne ius dominij vel quasi quod habuit reus: imo reus postea non est audiendus: nisi non fuisset per contumaciam absens vt in. c. consultationibus. de offic. delega. cuius est hec materia: et ibi glo. bona.

¶ De M ante O.

¶ Modus est moderamen dispositionis per appositionem oneris tanquam cause finalis: vt patet ex legibus de ipso loquentibus. Et dicitur moderatio ad differentiam conditionis: que non est moderatio. sed suspensio. Dicitur tanquam cause finalis. v. g. promitto: vel lego vt illud facias. nam si dico: promitto vt illud facias: tunc non esset illud per modum cause: sed alterius dispositionis: et hoc capiendo modum specialiter: sed generaliter est omnis dispositio: vel qualitas adiecta dispositioni l. obligationum §. modus. ff. de actio. et obli. Fit autem modus per illas dictiones: vt dum modo: ne. i. vt non &c. Sed quia facit causam: et si conditionem: vt. s. de conditione. Nam modus significatur per omnem dictionem: vel orationem ex suo proprio significato: vel alias moderationem importantem. v. g. dono vel lego equum: vt des illi equum. C. de hisque sub mo. legat. relin. l. ij. et l. cum ab eo. ff. de contrahen. emptio. ibi veluti si in hoc modo. vbi dicitur quod si emendo fundum pignori obligatum a te: hoc modo dicam vt liberes: tunc liberare teneris. Et sic modus fit per dictionem vt. Etiam in dictione dummodo eadem est significatio: vt. d. l. cum ab eo. Idem est in aduerbio ne: vt dicendo. Titium heredem instituo: ne fideicommissa ex testo sempronij retineat: quia dictio ne exponitur pro vt non: et sensus est vt non retineat. l. cum pater §. titio. versi. plane. ff. de le. ij. Idem in prepositione ad: vt dicendo. Lego illi mille ad monumentum meum edificandum: quia sensus est vt edificet monumentum. l. quibus diebus §. fi. ff. de condi. et demon. Idem in dictione pro: vt lego decem pro cura corporis mei sustinenda. l. lucius § fi. ff. de leg. ij. Idem in prepositione id: vt dicendo. in cura corporis mei: in monumento faciendo &c. Sed si diceretur: lego vxori mee in tempus liberorum: tunc faceret conditionem. Idem in dictione nomine vt dicendo: nomine dotis puellarum pauperum: vel redemptionis captiuorum lego. &c. vbi non significat conditio: sed modus. l. nulli. C. de epis. et cle. Rö: quia captiui semper sunt capti: et puelle semper sunt pauperes. Secus si relinqueretur nomine dotis certe persone: vel redemptionis certe persone: quia tunc faceret conditionem. Et idem omni alia parte orationis que ad hoc significatum potest adaptari ex se vel subiecta materia.

¶ Moderatio importat diminutionem. Et sic no. pro statutis que dicunt de moderatione pene ad arbitrium potestatis: quia mederatio importat diminutionem. ita Feli. in. c. ex literis contrari, versi. fallit secundo. et versi. tertia declaratio. col. xiij. de constit.

¶ Moduli dicuntur quedam formule: et mensure cementariorum per quas modi et quantitates lapidum comprehenduntur.

¶ Monachus est vnius anime custos a monos quod est vnum: et icos custos. Et debet fieri de regula. c. j. e. ti. li. vj. Dicitur et creari. c. vlti. e. ti. Et dicitur recipi. c. in dignitatibus §. si vero. de ele. eo. li. Item dicitur ordinari. xvj. q. vj. c. fi. Et est mundo mortuus: deo viues extra claustrum sicut piscis extra aquam: in vita spirituali subsistere non potest. xvj. q. j. placuit. Et non potest habere proprium. de statu mo. c. ij. et c. cum ad monasterium. vbi habens proprium in morte sepeliri debet in sterquilinio. Item non potest esse aduocatus in causa. c. j. et. ij. de postu. Nec procurator nisi consentiente abbate et in vtilitatem monasterij: que duo debent concurrere. xvj. q. j. monachi. et. c. religiosus. de procura. in clem. Et not. Ludo. de Roma quod etiam nec pro amico sui

monasterij nec p laico fm Inn.in.c. cũ I.z A.de re iud.nisi habita licẽtia. vt.s.Item nõ potest deserere prioratũ vl administrationẽ sine licẽtia abbatis.c.porrecta.de confirma.vti.vel inuti.z.c.ij.de statu mon.Sed põt se trãsferre ad strictiorẽ regulã petita licẽtia:lz nõ obtẽta c.lz.z.c.nõ ẽ õ regula.z.l.qui p̃ceptu.C.de sacrosanc.ecclesie.vbi glo.Sed ad latiorem regulaz nõ potest ire sine licẽtia pape.imo fz Lud.de roma inter pares est multũ dubiũ cuius licẽtia tunc requiratur. Inno.in.c.fin.de renun.Archid.xix.q. iij.statuimus.Io.and.in c.cũ religiosus.de electio.lib.vj.z.c.ij.de testa.e: lib.in nouel.Pau.de leaza.in clem.fi. de elec.Lap⁹abbas allegatione.lxij. z.c.xx.variãt.Ludo.de Ro.dicit suo videri quod requiratur licẽtia abbatis.nõ eñ sufficit habere a priori cõ uetuali:qr pater toti⁹ ordinis est abbas.Dubiũ tamen facit.c.fi.de pac. lib.vj.a similatione:z gloss.in.c.cum singula.de preben.lib.vj.Hec Ludo. de Rom.in sing.suis.Item in refectorio carnes edere nõ possunt.c.cũ ad monasterium preallleg.Quidã tñ monachi fz quosdam ar.a cõtrario sensu:extra refectorium pñt:quod nõ est verum:nisi ex causa:vt propter infirmitatem vel debilitatez:vt not.Fr̃ã. zabare.in.d.c cũ ad monasteriũ.preallegat.adhuc quidã instant contra.p c.regule.xxx.dist.vbi dicitur q̧ a carnibus quadrupedũ debeãt se abstinere:z sic permitti videtur de bipedib⁹ perdicibus.gallinaceis zc. Post.dicit quod huic intellectui cõtradicit ratio naturalis:vt prohibitio de quadrupedibus:fortius intelligatur de bipedib⁹ de qb⁹ est maior rõ.Secũdum hoc dixit de quadrupedib⁹ propter cõmuniorem frequentiaz taliũ. Alij dicunt quod propter minutionẽ concedi potest quibusdam monachis vsus carnium.Et dicit Vincentius reuelatum per angelum:qui minuit.xiij.Februarij non morietur illo anno ex febrili distemperantia.

¶Moneta adulterina.i.falsa.C.de fal. monet.l.ij.sicut z scientia non vera dicitur adulterina:vt in prem̃i ffo. Hec autem.

¶Monete falsarius qua pena puniat. vide Panor.in.c.q̃to.in.ij.col.versic. venio ad gl.de iureiu.z adde qd debitum cõtractum in q̃titate dz solui fm monetam que erat tempore cõtracti debiti:vel si non reperitur:soluenda est ipsius estimatio:z hoc procedit ex quacunq̧ dispositione contractum sit debitum.Panor.in.c.olim versi.item no.de censi.

¶Monogamus est vir vnius vxoris:sicut digamus duarum vxorũ.Require.s.Bigamus.

¶Monomachia.Require.s.Duellum.

¶Monopoliũ est alicuius negotiationis aut officij superioris vnica exercitatio cũ prerogatiua:z singular inito pacto.Vbi gratia causa negotiationis aliq inter se paciscunt ne possessio aliqua p̃tio minori vendat q̃ ipsi inter se constituerũt:vel venditores panis:vl cuiuscũq̧ negotiationis inter se pacti sunt:vt rem aliquã venalẽ vtilem:z necessariam reipublice nõ dent pro minori pretio quã conuenerũt vendere:vel ne aliquos instruãt in arte sua nisi filios vel nepotes:vt ipsi solũ commodum artis vel negotiationis faciant:z habeãt. Isti enĩ dicuntur monopoliũ exercere:z grauissime puniendi sunt:qr directe huiusmodi cõuctiones sunt cõtra principem.Et dicit secundum Azonem a monos quod est vnũ:z polis:id est ciuitas:quasi vna negotiatio in ciuitate:vel societas vna ex pacto.z inde dr monopolia pluraliter a monopolis:z est qui vult esse sol⁹ in ciuitate vẽditor:scz is qui impetrat: qd sibi soli liceat in ciuitate aliqua speciale vẽdere:emere:vel facere:vel monopole sunt qui impetrant quod ipsis solis liceat huiusmodi facere: etiã in vẽdẽdis reb⁹ certũ pretiũ statuere:contra qd nemini liceat vẽdere.Vel dicitur monopoliũ a monos: z poleo:id est vẽdo:quasi vno mõ faciẽda vẽditio:z talia cõmercia sunt

prohibita.C.de mono.ꝛ illi. conuen. nego.l.vnica.Eodem modo bino po lium dicitur a binopolis:ꝛ binopola quasi bino modo facienda emptio.

¶Mons dicitur a mouendo per contrarium: quia nõ mouetur: ex figura antiphrasi: sicut bellũ: punctus: lucus: ꝛ similia secundum Bar.in tractatu Tyberiadis.j.iiij.chartha.versi. est autem mons.

¶Monialis est que professa est se velle viuere secundum regulam beati Benedicti: Basilij: vel Augustini.c.perniciosam.xviij q.ij.

¶Monumentum est illud repositorium in quo mortui reponuntur: scʒ sepulchrũ sine corpore.Et dr̃ a moneo: qr extat ad memoriã defuncti.l. monumentum.ff.de reli.ꝛ sump.fune.

¶Morbus est habitus cuiuscũq3 corporis cõtra naturam: qui vsum eius ad illud facit deteriorẽ: cuius causa nobis natura sanitatẽ dedit: siue in toto corpore vt febris: siue in parte: vt cecitas.ff.de edil.edic.l.j.§.sed sciendum.ff.de iudi.l.j.§.sed quesitum.

¶Mores dicũtur frequẽtes actus hominum secũdum Jo.theuõn prin. d. cre.in glo.ꝛ.j.dist.mos.

¶Mos secundum Festum de verb. sig est institutum patrium: pertinẽs ad religiones cerimoniasq3 maiorũ.Ex quibus verbis apparet morẽ obseruationem quãdam esse non lege: sed iudicio ꝛ opinione confirmatã. vide Budeum in adnocta. ad pandectas. ff.de iusti.ꝛ iur.in.l.ius ciuile.

¶Mores alicuius sunt requirẽdi in loco vbi diu ille fuit versatus. Panor. in c.scriptum.in.ꝛ.no.de elec.

¶Morbus sumpticus alias sontic⁹ est qui cuiq3 rei nocet.ff.de ver.si.l.morbus: ꝛ dicit.gl.ibi cuiq3 rei agẽ: vt ff.de edil.edic.l.fi.§.fi.ff.de re iudicata.l.quesitum.

¶Mortuus est reb⁹ humanis exẽptus. de off.dele.c̃quis ꝛ.c.si.delegat⁹.e.ti. li.vj.Uel est mũdo vniuerse carnis igressus.c.j.si subdelegato.e.ti.ꝛ li.Uel de medio sublatus c.licet.eo.ti.nam mediũ dicitᷓ hec vita: ꝛ quare sic dicat: no.xxiij.q.iiij.c.hec ast vita: vt supra. Dicitur aũt q̃s mortuus sex modis. Primo spũalr̃: ꝛ sic dupl'r.s.bene: ꝛ male.Bñ dupl'r.per baptismũ ꝛ pniaʒ. de cõs.dist.iiij.vt ostẽderet.de pe.dist.j. multiplex.Male tripl'r. primo bapti ʒat⁹: ab eccl'ia tñ vnitate diuisus. de cõse.di.ij.xp̃s.Scd̃o baptizatus in ecclesie vnitate ꝯsistẽs: tn̄ criminosus. iij.q.iiij.hi q̃.vbi dicitᷓ.Nolo mortez pctõris ꝛc.c.canoni.ea cau.q.v. Tertio baptizatus ꝛ eternalr̃ dãnat⁹. de cõse.dis.iiij.filius. Scd̃o ciuilr̃: vt ab hostibus captus, seruus effectus: libertus l.seruitutẽ ob ingratitudinẽ reuocatus.Et dr̃ econtrario viuere: qui inhumaniter occisus est ppter fidẽ Xp̃i: quare mors sctõrũ frequẽter dicitᷓ ab eccl'ia natalis eoꝝ: quasi tunc ad vitã nati sint. Tertio seculariter: vt monachus.xvj.q.j.placuit ꝛ. Quarto effectualiter: vt paulus mortuus fuit: vt ait. Mihi mundus crucifixus est: ꝛ ego mũdo.xxvij.q.j.q̃ xp̃o. Quinto carnal'r: ꝛ sexto corporaliter: q̃ duo modi poni pñt pro eodẽ: ꝛ sic Lazar⁹ mortuus erat.xxiiij.qd̃.j.si quis forte. Et differunt mortuus ꝛ occisus.l.proinde.ff.ad.l.aquil.nam quilibet mortuus nõ ẽ occisus.sʒ econuerso. ꝛ ita hec duo se habẽt vt genus ꝛ species: ꝛ credituũ ꝛ mutũ.l.ij.§.appellata.ff.si cer.pe: ꝛ simile inst.de iur.nat.§.lex. Et q̃ mortui nascunᷓ: neq3 nati neq3 procreati videnᷓ.l.ij.C.d̃ post.her.inst.

¶Moueri controuersia dr̃ nõ solũ agẽdo: sʒ etiam resistendo.l.non solũ.§.si status.ꝛ ibidem gl.C.de procu.ꝛ per Dy.in.§.omnium.inst.de actio.

¶Motis cã donatio.requre.D. donatio.

¶Mors ciuilis equiparatur naruli in casibus a iure expressis.glo.mag.in.c. susceptum.d̃ rescrip.in.vj.ꝛ.gl.in.c.placuit.xvj.q.j.Uide tamẽ an ꝛ qñ equiparantur: per Bart.in.l.ex ea parte. §.in insulam.ff.de verb.obli.Inno. ꝛ Anto de but.in.c.licet.de offi. deleg. ꝛ Feli.ibidem in.j.col.

¶Mors ciuilis an ꝛ qb⁹ casibus equiparetur morti naturali. vide Panor. in.c.cum sis de conuer.coniuga.

¶ Mortuarium dicitur quod quis relinquit in morte: vt not. in c. conquerente de offi. ordina.

¶ Moliri est conari. c. quia ex eo. de pa. libro. vj.

¶ Minus no. Pau. in cõmento decretalis. z si vnanimiter. de postu. prela.

¶ Mos est longeua cõsuetudo. de moribus tractatur in. c. mos aut dist. j. vel fm Jsid. mos est cõsuetudo vetustate prescripta z de hac dictione no. in l. pe. z in auf. cõsequẽter. C. de senten. z interlo. om. iudi.

¶ Motu pprio gratia fieri censetur qñ hoc expresse cautum est in eadẽ: nec sufficit si probatur p papa motu proprio fecerit: nisi contineatur in litteris. c. si motu proprio de preben. lib. vj. z ibi concor. in glo. fi.

¶ Mortetenus. i. ad mortẽ. xxiij. q. v. notificasti te mortetenus infirmatum.

¶ Mox qualiter capiatur. est gl. in c. q2 propter. de elect. super verb. mox. z in l. j. ff. si cer. peta.

¶ De M ante V.

¶ Mucor est vitiũ panis: vnde dicitur. panis mucescit: vel mucidus fit.

¶ Mucro est ensis. de hoc vide Archid. in. c. fi. de exce. li. vj. Et sumitur qñq3 pro excõmunicatione: vt. xxvj. q. j. c. vl. tis. vbi in fi. dicitur. Felici mucrone episcopi: sacerdotum piacula resecãtur. i. salubri excommunicatione episcopi: sacerdotum crimina puniãtur xxiij. q. iij. corripiantur.

¶ Mulcta est animaduersio vl' pena pecuniaria arbitrio iudicis inflicta ad correctionem malorum morum. Pena autem est certa impõsita a lege: quam quisq3 euitare potest: vt no. in. l. quicũq3 in glo. super verbo: vel tertio. C. de ser. fu. in. l. mulcta. ff. de condi. z demon. vbi gl. dicit q2 fit pena extraordinaria pro arbitrio z ibi a testatore imponitur. Dicitur autẽ mulcta illa pena que non est a lege statuta vel expressa: nam iudices in pluribus casibus legibus non scriptis sic mulctare pñt litigantes. Ex hoc patet differentia inter mulctã z penã. Nam pena generaliter sumitur tam pro pena pecuniaria q2 pro pena corporali seu capitali: sed mulcta pro pena pecuniaria: z per sententiam a iudice irrogata: vnde bene appellatur a mulcta nõ aũt a pena. l. si qua pena ff. de ver. sig. Item mulcta non indicitur nisi a maioribus magistratibus: sed pena a quolibet iudice.

¶ Mulctare est punire in pecunia: z aliquãdo ponitur pro abbreuiare. C. de modo mulcta. l. j.

¶ Mulio est custos mulorum: vnde mulio agit mulos. sed agaso ducit asellos. l. idem iuris. ff. ad. l. aquil.

¶ Mulcere ẽ lenire: placare vl' blãdiri.

¶ Mulier dr̃ a mollitie mentis: et ideo variũ z mutabile testimoniũ pfert. facit glo. in. c. forus. extra de ver. sig.

¶ Multifariã. i. multis modis. ff. de incen rui. z nau. l. ne qd. sic plurifariã i. pluribus modis. ff. de in inte. rest. l. j. Item trifariã z omnifariã: vt. ff. de mune. z ho. l. fin. §. hec omnia. z. C. de cõ. z com stip. l. optimam.

¶ Municipium est oppidũ in Italia vel in prouincia aliqua 9stitutũ: in quo pacis obseruãde causa milites cõstituti erant. Si autẽ in municipio nati sunt non minus dicuntur municipales: vt. l. municipes. ff. de verb. sig.

¶ Municipes dñr qui cuiuscũq3 municipij: manerici locive tenent custodiã Et dicitur a munere z capio: nõ obstãte q2 munus nõ capiatur. Et tamen municipes dicũtur qui in eodẽ municipio nati sunt: vt. l. municipes. p2 alle. Uel dicuntur qui in munici pio faciunt munera: sed abusiue.

¶ Municipum est ciuitas: z municipes cuiuscunq3 ciuitatis ciues appellantur. ff. ad. l. iul. de am. l. j.

¶ Municipalis honor est administratio reipub. cũ gradu dignitas siue cũ sumptu: siue sine erogatione contingens. ff. de mune. z hono. l. honor.

¶ Municipalis magister dicitur ille q̃ preest municipibus.

¶ Municeps originarius dicitur ab origine patris: non sua causa: vt in. l. filius. C. de muni. origi. lib. x.

¶ Multoties z toties. not. Archidia. ix. q. ij.

q.iij.non est.

¶ Multi dicuntur duo aut tres.c. intra tur.de 2se.dist.ij.z l.multis.C.de lib. cau.Aliqñ multi dñr viginti quatuor disciplina.xlv.distin.Quñque quadra ginta.c.minus.extra de cle.excõ.Ali quando decem:vt in auẽ.de triẽ.z se mis.in prin. Et quot faciant multitu dinẽ:vel dicatur multi:vide late per Bar.in.l.ptor.ff.vi bo.rap.Et an duo dicantur multi:vide Abb.in.c.ad no stram.de reb.eccl.non alie.Et qui di cantur pauci.vid.c.latores. de cleri. excommu.mini.

¶ Multiplicatio est qñ dispositio itera tur seu multiplicaẽ.vbigratia testa tor pluribus heredibus institutis le gat ab vno decẽ titio:z ab alio decẽ: z sic de aliis a quolibet herede decẽ insolidũ debentur. l. si pluribus.§. j. ff.de leg.ij. quia significatũ sumitur ex multiplicatione dispositionis: iũ cto q qlitas ẽ multiplicabilis:ideo ex qualibet dispositiõe debetur qli bet qualitas adiecta.Itẽ ibi:testator ab herede instituto legat decẽ titio: z si heres nõ erit:substituit seiũ: et ab eodẽ legat decẽ eidẽ titio.institutus nõ ẽ heres:z substitutus tenebiẽ tñ ad decẽ ab ipo relicta vel ab istituto qd idẽ est.arg.l.licet.ff.de le.j.et.l.ser uo.§.si qs apud.c.ti.Ratio qz substi tutio significat substitutũ esse appo sitũ loco institu. Itẽ si testator legat decẽ titio i testõ:z eidẽ titio lega t de cez in codicillis:singula debẽtur: qz multiplicatio significaẽ.l.qnquagin ta.ff.de pb.Sed ibi testator legat de cẽ titio in testõ :post in eodẽ testõ le gat titio decẽ semel tñ debenẽ: vt.l. plane.§.sed si nõ.ff.de le.j.qz ex eodẽ testamẽto z eadem qtitate 2cludiẽ testatorẽ qtitatẽ nõ voluisse multi plicare:nisi euidẽter pbareẽ 2trariũ Sz ibi testator leg. decẽ titio:postea in eodẽ testõ legat titio.xv.vtraqz q titas debeẽ.l.plane.pall.et a 2trario sensu.cũ dicit eadẽ:z ẽ ratio ex diuer sitate qtitatis. Secus si diceret: ti tio cui legaui.x.volo prestari.xv. tũc enim.xv.tñ debẽtur.Idẽ dic in 2tra ctibus:put qdlibet pbabile mediũ 2cludit.Itez multiplicatio deberi si gnificatur.vbigratia numeraui tibi decez:z incõtinẽti stipulor.xx.illa de bentur.l.si ita.ff.de noua.z dele. qz si gnificatũ sumitur ex stipulatiõe fa cta icõtinẽti post nũerationẽ.Itẽ ibi pmitto tibi decẽ:tibi pmitto.x.biste neretur:qz si itelligeretur de eisdẽ p missio scda esset frustratoria: q nõ ẽ dicendum.arg.l.si quando.ff.de le.j.

¶ Munus est duplex: aliud publicum: aliud priuatũ. publicũ est qd in ad ministrãda re publica cũ sumptu sine dignitatis titulo subministratur:vt. ff.de mu.z ho.in prin.Et differũt mu nus z donũ:qz munus est cũ aliquid datur causa pcedẽte:donũ vero sine causa:vt.ff.de ver:sig.l.iter donũ.z.c. peccatum.de reg.iur.li.vj.Et inquit Paulus in.l.minus.ff.de ver.sig.mu nus tribus modi dicitur.Uno modo donũ.Altero modo onus inde immu nitas appellatur.Tertio officiũ: vñ munera militaria.Inde municeps q munera ciuilia capit:vñ dicitur.Dat meritũ mun⁹:sed 2fert gratia donũ.

¶ Munus cum causa datur : donũ sine causa.De hoc etiã per Io.and. in gl. in c.accusatus.de here.lib.vj.

¶ Munimentum est omne quo quis in struitur z munitur. c.cũ q : de pba. z per Arch.in.c.quis.circa fi. de ele. in.vj.z.c.pia.de excep.in vj.idem dic de documentis.

¶ Munera patrimõialia et mixta.vide Spe.ti.de censi.et exa.in tracta.libel lorum.§.nunc aũt dicendũ.vers. que aũt sunt munera. Item munerũ alia sunt sordida vt arene fodiẽde:calcis coquẽde:que in dignitatibus 2stitu ti nõ 2sueuerũt subire.Alia sunt sor dida contrario modo se habentia.

¶ Murex est quoddã genus piscis:inde muri egulus:quasi legens murices. Sũt aũt murices pisces ex quoz san guine fit atramentũ imperiale i quo purpura tigebaẽ:secũdũ Acc.l.l.j. C. que res ven. nõ pos.Etiã 2chiliũ est aial simile:z vtrũqz debet simul 2bu ri z simul teri:vt ex eis fiant signa.

¶ Murgiso dicitur ille qui iners est et desidiosus: et hoc intellexit Ulpia. in l.iij.§.idem pōponius.ff. de edil.edi. licet in incorrectis codicibus legatur murionum.

¶ Murilegus dicitur seruus autoritate iudicis manumissus: quē dñs liberos grauādo manumitti disposuit.liberi tñ mortuo patre seruū istū nō manumittūt: et sic tanq̄ mus p foramina liberatur.libertatē ǝsequitur: qr iuris potestate manumittitur. C. de murile. in rub.li.xj.secūdū Acc. ubi dñr murileguli serui qui capiūt pisces qui dicūtur murices: ut.s.et in illis seruis partus nō sequitur matrē: sed succedit patri in offic. et in hoc est spāle: ut.l.q̄ aūt patrem.et l.hi qui.li.et tit.pall.et hoc de iure romano: sec9 aūt de iure lōgobardorum: qr semp ī deteriorē trahitur statū: ut sit matrimoniū. Si aūt ǝcubinatus seruatur ius romanorū: q̄d sequitur ventrem.inst.de inge.in gl.

¶ Musio id est fatuus.

¶ Munimenta dñr pbationes et instrumenta que causam muniūt. vide de elec.c.q̄uis.in gl.fi.li.vj.alias monimenta dicūtur eo q̄ monent et informant iudices quid facere debent.

¶ Munificus est ille cui aliqd officium est impositū: et res munifica dicitur quasi munus faciēs.l.j.C. de predijs et om.rebus naui cula.lib.xj.

¶ Mutatoria dicūtur vulgo diuersoria vel fullonica quasi secreta edificia: et ponitur etiam pro vestimentis pluribus mutationem habentibus.

¶ Mutus est qui pp̄ie loqui nō potest. §.item surdus.insti.qui.non est per missi facere testamentum.et l.discretis. C.qui testa.fa.pos.

¶ Mutatio capitur p variatiōe in facto: pbigratia testator legat scyphū vel poculū: et fit massa: vel ecōtra: legatū nō perimitur: imo debetur massa poculo legato vel ecōtra.l.seruū filij.§.si pocula.ff.de le.j.qr nō significatur volūtas testatoris mutata: et qr poculi ad massam et masse ad poculū facilis ē reductio: et sic nō est magna imutatio: et nec in estimatione est magna distinctio. Itē ibi: testator lanā legat: et ide facit vestimentū: legatū perimitur.l.lana.ff.de le.iij.qr ex imutatione rei significatur volūtatis mutatio. Et sumitur significatū ex hoc: qr lane ad vestimētū non est facilis reductio: et qr quo ad estimationē magna est distictio: similiter quo ad adaptationē qr vestimētū vni aptatū alteri vix adaptatur: et adaptatur: hoc sit cū magna diminutione sui: sz ibi: testator lanam legauit: heres de illa vestimētū fecit legatū non perimitur.l.seruū.§.itē si lana.ff.de leg.j.fm intellectū gl. ibidē. Ratio: qr mutatio facta per heredē nullatenus significat volūtatis testatoris mutationē. Et idē dic in aliena lana legata pondēdo q̄ dñs ex ea vestimentū fecit: nā ex hoc nō significatur mutatio volūtatis testatoris nisi alias appeat. Nō ē tñ dicēdū q̄ debetur vestimētū: sz estimatio lane. Itē ibi: testator legauit areā: deinde domum desup edificauit dom9 debetur.l.serue filij §.si areā.ff.de le.j.qr area est fundamentū et pars potissima. Etiā qr testator modo videtur in eadē remanere volūtate: nec ipositio edificij sufficit ad mutationē volūtatis: imo qr volūtas remanet i legato: et edificiū sequitur suū significatū q̄ testator legat domū. Itē ibi: testator legat domū: dom9 ad areā reducitur: area debetur: qr legatū tenet i tota re et q̄libet sua pte: ergo et si in parte perimitur: tenet tñ i parte remanente: hoc addito: quo ex mutatione rei nulla significatur volūtatis mutatio. Sz si testator legat domū que ad areā reducitur: deinde areç edificiū imponit nihil debetur.l.si ita. §.si domus.in fi.ff.de lega.j. Ratio: qr alia domus est: et non est illa q̄ testator legauit. Itē ibi: testator legauit nauē destruitur nauis: et ex eisdē tabulis reficitur.debetur.l.si res.§.areā. ff.de solu. Ratio qr est eadē nauis lex eisdem.tabulis refecta.

¶ Mutilare est aliqd mēbrū amputare: vel aliqd integrū detrūcare: ut hoi manū vel pedē vel aliqd mēbrū auferre.

¶ Mutuū est qd alicui pstatur: ut tge suo

reddat. Et dicit quasi meo tuu: vñ est nomē cōpositū ex corrupto ꝛ integro: qꝛ qđ meū fuerat mutuādo tuū facio. Unde res que ponderant vt artū: ꝛ similia que numerant vt pecunia: ꝛ q̄ mensurant vt frumētū mutuari pñt: vt. l. ij. ff. si cer. peta. §. mutui datio. vbi dī ꝙ mutui datio cōsistit in his rebus que pondere: mēsura: nūero ve ꝯsistūt. insti. qui. mod. cō trahi. obli. in prin. veluti oleo: frumēto: pecunia nūerata ꝛc. Et lꝫ vsura sit quicqđ accedit sorti in mutuo ex pacto: vel intētiōe principaliter tñ in alijs rebus: puta vestibus: vel alijs nō in mutuo ꝯsistētibus ēt vsura cōmittit: vt. xiiij. q. iij. c. plerigꝫ. ꝛ. c. seq. Usura ē Ubi amplius reqrit ꝙ dat. Pro quo distingue duplicē vsurā: vt. j. dicet in litera. U. Sꝫ nūqđ erit mutuū si qs oues ad mutuū dederit? Rñ de: ꝙ nō: qꝛ i mutuo īspiciēda est natura ē ꝯsuetudo rei mutuate. Nā pecūie ꝯsuetudo natura ꝛ aptitudo est vt ad nūerū det. l. j. ff. de ꝯh. emp. ꝛ vē. ꝛ sic de frumēto. Sꝫ libri: oues ꝛ similia nō dant ad nūerū: nec sic ad pōdus: vel mensurā eo ꝙ res mutuata nō eadē: sꝫ ꝯsimilis reddi debeat ꝛ in hmōi rebus nō pt oīmoda similitudo iueniri: ita ꝙ res sp oīno similis reddat. Mutuū enīꝫ dātes ꝛ nihil inde sperātes ꝛc. de vsu. c. ꝯsuluit. ꝛ. c. nauigāti. e. ti. i gl. Et mutuū tripliciter pōt recōciliari: vt no. gl. isti. q. al. lꝫ. §. lꝫ si. ꝛ ibidē q. mo. re con. ob. §. itē is. in gl. ꝛ differt mutuū a ꝯmodato: qꝛ ꝯmodatū est de eadē re p̄cise: mutuū aūt ē de ꝯsimili restituto: vt no. gl. ibidē. ꝛ vide ibi aliā differētiā notatā: ꝛ mutuū ēt dī eē triplex naturale tātū. s. qñ fit nūeratio sine stipulatiōe de solūdo: ciuile tātū quādo stipulatio interuenit de solūdo sine numeratione: ciuile ꝛ naturale qñ nūeratio ꝛ stipulatio interuenit.

¶ De N ante A.

Nancisci est aliqđ acquirere. cōsequi vel adipisci. vñ dī: nactus sum illa. i. adeptus sum vel acquisiui eam.

¶ Natura dicitur multis modis qñqꝫ vis insita rebus: similia de similibus pcreās. Scđo stimulus vel istinctus nature ex. sensualitate pueniens ad appetendū procreanduꝫ vel educandum. Tertio instinctus nature ex ratione prouueniens: vt est glo. j. dist. ius autem naturale.

¶ Naturalis dī filius ex concubina q̄ in domo ꝓpria tenet vnica quasi loco vxoris. ꝛ ita is in bonis paternis ab intesta. succedit in duas vncias paterne substantie: si alij filij legitimi nec vxoris extēt: in bōis aūt maternis cū filijs legitiis succedit.

¶ Natus viuus dicitur qui vocē emittit vel aliter discernit esse viuus: ꝛ habet formaꝫ hominis: scđm Bart. in. l. quod dicitur. ff. de libe. ꝛ posthu.

¶ Natale dī scriptura cū anuis dñi: ꝛ p̄ conizata: q̄ dicebat luciū eē natū in gennūā. ꝛ sic in legēdis sanctoꝝ intitulat. natalis scti Jo. qñ morit q̄si nascat nūq̄ moritur: vel dī ꝓpria natiuitas q̄ ē de iure naturali: ꝛ oēꝫ hominē ēt liberꝫ vñ ꝯstitutū ē nō officere manumissionē natalib. i. igenuitati. ist. de īge. l fi. Jtē dicim: seruus iste restituit natalib. i. libertati q̄ hꝫ ex iure naturali. ff. de nat. rest. l. ij.

¶ Natiuitas ē triplex: nature: gratie: ꝛ glorie. Nature ꝓpria est in vtero: iuxta illud. Qđ in ea natū est. ꝛ. c firmissime. de cōse. dist. iiij. natiuitas gratie est. scđa qñ qs renascit baptismū: iuxta illđ. Nisi qs renat fuerit dnuo. ꝛ. c. q̄ i infātis. eadē di. Natiuitas glie ē qñ dposita vetustate pene hō nascit adgliā. c. p baptismū. e. di sicut mors sanctoꝝ natalis dī. c. sane. xxiiij. q. ij.

¶ Natura sumit multis modis. Pmo ē ius īsitū rei: similia de similib pcreans. Scđo ē qđā instinct nature ex sensualitate pueniēs: ad appetēdū: pcreādū ꝛ educādū. Tertio est istinct nature ex rōne pueniēs. Quarto ē ius naturale i. p̄cepta naturalia. in pn. decr. §. ius aūt. ꝛ ibi no. Aliqñ natura. i. ꝯsuetudo. l. j. ff. ad mac. ꝛ ibi gl. i fi. nā. Aliqñ idē ē qđ possibilitas nature. l. si qs posthumos. ff. de li. ꝛ post

hu. Aliqñ p diuina sciẽtiã.l.sed ꝛ si. §.si paterfa.ff.de iudi. Aliqñ p naturali rõne insita a natura.l.si nõ sortem §.libertus.ff.de condit.indebiti.

¶ Naulũ est vectura siue p̃tiũ qd p̃staꝛ p eadẽ facta ꝯductiõe iter vectores.i. vehẽdos p mercede nauigatiõis cũ illis q̃ naui ꝯiũ exercẽt vl' ducũt.vñ Lu.de Ro.l singularib⁹ suis dꝛ qõnẽ talẽ. Nauẽ ꝯduxi:vel mulionem:aut galeã ad portãdũ familiã meã. Quid si moriãꝛ aliq̃ i naui:vtrũ p illis nauta dẽat naulũ vel p̃sionem habere? Subdistingue:si fit ꝯuẽtio de illis ducẽdis:vel ad talẽ locũ deportãdis tũc p mortuis nõ debet solui naulũ. Si vero sit de illis pactũ in naui ponẽdis:tũc secus. Tertio dubitaꝛ de verbis:tunc ẽt debeꝛ naulũ.text.est fin.in.l.si vehẽda.in prin.ff.ad.l.rho. de iac. Silr diceꝛ de infante nato in naui.ff.lo.l.sꝫ addes §.si qs mulierẽ.

¶ Nauta est q̃ ministrat in naui:vel ducit nauẽ eã gubernãs:ꝛ ea q̃ ad vsuꝫ ei⁹ pertinent faciens.ff.nau.cau.stabu.l.j.§.ij.ff.furt.aduer.nau.l. vnica

¶ Nauticus tyberinus est qui nauigat in flumine rome: vehendo in romam:vel extra vehendo ad castra: vt.C.de nau.tyb.l.ad castra.libro.x.

¶ Nauticũ fen⁹ est qd ꝑpter nauti cã pecuniã vel quasi nauti cã exigiꝛ.ff. de nau.fe.p to.ꝛ.C.e.ti.l.cũ proponas

¶ Nautica pecunia est que periculo creditoris in nauigio suscepto daꝛ traiicienda. Sed quasi nautica est cum periculum mutuate pecunie in me recipio si aliqua conditio nõ existat:puta si piscator nõ capiat pisces ꝛ h'm'õi.vide gl.C.de nau.feno.in ru.

¶ Naufragiũ ẽ naue fracta submersio rerũ siue corpoꝝ:ꝛ diciꝛ quasi nauis fragiũ.i.fractura.C.de naufra.lib.xi.

¶ Nauicularij seu naucleri sunt q̃ trãsportãt publicas species ſm Accur. C de nau.pub.Spec.transpor.li xi.in rub. Et dicitur etiã illi qui annonarias species a susceptoribus in ꝓuincia accipere:ꝛ Romam vel in castra vbi erant milites deferre debebant.

¶ Naufo comium est domus in qua iuuenes educantur.

¶ De N ante E.

¶ Necessarij .i. consanguinei.instit. de here.qua.ꝛ diffe § sui.

¶ Necessitudo est parentela vel cognatio.l.non est singulis.ff.de reg.iu.vbi glo.sic exponit.

¶ Ne p vt qñqꝫ capitur.ff.de acqr.pos.l.q̃ absenti §.i.de hac dictione vide. C.de iud.vi.tol.in autẽti.cui relictũ.

¶ Nec implicat sensum cõtrariũ exp̃sse:vt no.in.l.iuris ignorantia.C.qui admit.ad bo.pos.possint.

¶ Negotiũ est triplex.s.cõe:publicũ:ꝛ priuatũ. Cõe est qd pertinet ad dispositionẽ alicuius regiõis:publicũ qd ptinet ad regimẽ alicuius ciuitatis:sꝫ priuatũ qd ptinet ad ꝓpriã personã. Et istis tribus negotijs correspõdet triplex dispẽsatio.s.politica que ꝯsistit in puisiõe pluriũ seu totius ciuitatis:ꝛ hec docetur i octo libris politicoꝝ Arist. Economica: q̃ cõsistit in dispositiõe familie:ꝛ habetur in duobus libris economicoꝝ Arist. Et mõastica vel ethica q̃ ꝯsistit in regimie suipsius tm̃:ꝛ illa tractatur decẽ libris ethicoꝝ eiusdeꝫ.

¶ Negotiorũ gestor diciꝛ q̃ negotia sine mãdato gerit.instit.de obli §.j.

¶ Negotiatio est in ꝯmercijs:sicut negotiũ in dispensatiõe.vñ tã negotiatio q̃ negotiũ aliqñ significãt actionem alicuius rei:cuius cõtrariũ est otiũ. Aliqñ actionẽ cause:qd est iurgium litis:ꝛ dicitur quasi negans otiũ.c.forus.§.negotiũ.de verb sig.

¶ Negligens dicitur quasi nec legens secundum Isido.libro.x.ety.in.ij.ij. de negligẽtia.c.ad secundum.ꝛ vide Jo.and.in.c.cupientes §.qꝫ si per. xx.extra de ele vbi ponit differentiã inter negligere ꝛ cõtemnere.

¶ Negligentia est eius quod fieri debet vel potest omissio.

¶ Negligentia in prelato est peccatuꝫ mortale.c.pan.in.c.nihil.in.j.col. ver. quo ad secundum.de prescript.

¶ Negatiua apud iuristas est iprobabilis:vt.vj.q.vlt.accusator.C.de pba.l. actor.de ele.bõe memorie.j.vbi dꝛ. Ne

gātis factū nulla est pbatio.subaudi recta:qa quod nihil est:nō cadit in sensum.Unū sciēdū q multiplex est negatiua.s.facti:dicti.iuris:qlitatis & qdā pura.Unde negatiua facti duplex est.s.pura:q habet determinationē tpis:loci vel alterius rei:puta qz est coarctata ad certas psonas de q est casus.in.c.tertio loco.de pba.vbi coartatur ad psonas capituli. Et illa pbari pōt indirecte: verbi gratia.si instrumētū exhibeatur ptinēs stipulationē factā tali die vel loco: ar.c.ex tenore.de test.Aut nō habet aliquā talē determinationē:& tūc p bari nō pōt directe vel idirecte.vñ onus pbādi trāsfertur in aduersariū: & hoc iō qz negatiōe an nō sūt cause nec circūstātie:q sūt necessarie i probatiōe:vt si qs dicit se nūq ptraxisse cū barta: vel nō cognouisse berthā:q dicit negatiua explicita.de sri. & mal.c.i.Uel dicitur negatiua positio.Est enī positio negatiua iplicita: vt pono q i electiōe tātū qtuor canonici pñtes fuerūt vt in.c.cū ecclesia.de cau.pos.& p. Quas positiōes negatiuas iuris rigor repellit sed eqtas admittit si iudici videbitur:vt c.i.de ps.li.vi.Etiā ibi:si aliqs dicat se ee n citatū.Et negatiua facti mixta dicitur:q cū affirmatiua iplicita miscetur:vt illa q hz affirmatiuā implicite:dicēdo.Ego nō renūtiaui ipsō te:quasi dicat renūtiaui coact⁹ vel inuitus.Et hec debet pbari ab eo q negat.c.sup hoc.de renūtia. Sed negatiua iuris pbari pōt:vt si dicat qs alicui.Nō pōt esse testis:dz hoc pbare.Similiter si negetur emācipatio rite facta:negans iuste factā: debet hoc pbare q nō sit facta de iure:sz ptra ius.in.l.ab ea parte.§.j.ff.de probati vbi dr:ab ea pte q dicit aduersariū suū ab aliquo iure phibitū esse spāliter lege vel pstitutiōe:id probari oportere.Itē rndit: si qs negat emācipationē recte factā :probatio nem ipsum prestare debere.

¶ Negatiua vero qlitatis duplex est: scz aut qualitatis intrinsece:aut qlitatis extrinsece.De qlitate intrinseca vt cū hō nascitur : tūc psumitur negatiua:nisi pbet affirmatiua.Unū si negetur scientia: probādū est hoc examinatione iudicis.de preben.c.cū scdm Apostolū.Si etas:per aspectū corpis.Si illegitimitas:aut ergo is cui illegitimitas apponit: est de hoc infamatus:& tūc cogit se purgare.c.bone.ñalleg.Dicēdo ergo. Ille nō est idoneus:nō est legitimus : nō est soluēdo.&c.pbari debet ab eo q dt:qz quilibet presumit idoneus: bonus.&c.nisi ptrariū pbetur.de presump.Dudum.de seru.in or.fa.c.vnico.et nisi ius psumat in ptrariū.ff.de dona.inter virū et vxo.l.quintus.ff. de probat.l.si pactū.et.l.si chirographum. Etiā iudex qui habet ex officio suo cūcta rimari.c.iudicāte.xxx. q.v.et.xxiij.q.viii.occidit.de offi.de le.sup qōnū.§.intētiōis:potest et debet:si viderit expedire interrogare sup negatiua. ar.est.ff.de interroga. actio.l.vbicūq.et.c.cū Jo.de fide instru.vbi iudex facit interrogationez quam etiam pars facere nō poterit cū esse in causa conclusum. faciunt no.p Host.et Inno.in.c.super his.de accu.maxime sup nagatiua vbi agitur de salute vel periculo aie.ar.de re iud.c.lator.ad finez.Ex pdictis elicitur q qs in iudicio excusatur a respōdendo positiōi negatiue:ideo qz qui negat nō ponit:sed remouet : siue sit negatiua implicite siue explicite:quā faciūt he dictiōes tātū:solūz &c.Specula.in titulo de po.§.viij.sic pbat neutram pdictarū poni posse. Nam positiones succedūt in locū probationū.vt in autē.de hisqui igredi. ad ap.§.fi.vnde iā solū venict in positione:qd in pbatione. Sed negatiue (vt pdicit)nulla est directa pbatio:ergo nec positio. Et dat Bal.rōnē:qz missio ad positionē fit ad reuelādū ab onere probandi. Sed positiones negatiuas nō habet necesse probare:ergo nō ei est respondēdum.Et ita dicit sentire gl.in.l.ij.in. §. quod obseruari.C.de iura.cal.Si vero hos

bet & necesse pbare: tūc deberet rñderi: vt in. c. j. de cōfes. li. vj. Item dicit negatiuā positionē esse in qua poni tur dictio absq;: vt no. Cy. in. l. actor. C. de pb. in iij. q. Hoc verum qñ ista dictio absq; venit ad exclusionē alicuius affirmatiue: & ita ex se nō ipli cat affirmationē: secus si implicaret illā: verbi gratia pono q; heri fui absq; eo q; titiū tali die pcuterē: qz tota die fui absens alibi: nā talis positio nō dr mera negatiua: qz oritur ex affirmatiua scz fui alibi. Et hoc tenet Spec. in ti. de pos. vidēdū. ver. viij. fa. no. inst. de inuti. stip. §. itē verborū. Itē quia ponens illud quod ponit: si negat: necesse hz probare. l. actor pcalle. que est canonizata. vj. q. vlti. acccusator. in qua dicitur. Accusator quod asseuerat pfitendo probare se non posse: reū necessitate monstran di ɔtrariū: non astringit cū per rerū naturā factū negātis probatio nulla sit. Et sicut ppositio negatiua (vt pdictū est) sic etiā positio negatiua est triplex: scz facti iuris & q̄litatis. Et facti duplex: scz simplex & pura: q̄ non hz determinationem loci tēporis vel rei ɔsimilis vt illa: pono me non cognouisse berthaz. c. j. de fri. et malefi. &c. De tali etiā in. c. cū ecclesia. de cā pos. & propri. Et alia impura vel mixta: vcz q̄ est certo loco coarcta: vt in. c. pposuisti. de prob. vbi per loci inspectionē probatur noc cognita. & hz in se sensum affirmatiuū implicitū: vt non cognita: id est virgo. Et dicit Bar. de sax. in. l. quicūq; pcalle. se semper defendisse q; qui proponit negatiuaz: debet eam probare etiam si non sit coarctata loco vel tpe: qz intelligitur coarctata psona pponētis. per. c. plerisq;. ij. q. vij. vbi boni viri sufferūt pctā aliena & tacēt: que sciunt: iudicibus probare non psit.. Et hoc. ipse idē concludit. C. de ser. fug. l. quicūq;. pcalleg. ponat actor q̄cūq; velit affirmatiue vel negatiue pro intētione sua fundanda: hoc pbare debet. Nota q; ātiq̄ doctores negatiuā pbari non posse intellexere p testes. Sz hodie potest iudex admittere positiones negatiuas q̄ non possunt pbari nisi p cōfessionem aduersarij. si saltez hoc videatur ei equum et expediens. De hoc de tēp. ordi. c. dilectus. de eta. et quali. c. vlti. & gloss. antepenulti. in. c. j. de confes. lib. vj.

¶ Nepos est filius filij vel filie: sz neptis filia eorūdem. Etiam nepos càpitur p filio fratris. c. ij. de arb. &. c. fundamenta. de electio. lib. vj.

¶ Nepos posthumus est q̄ post mortez aui natus est superstite suo patre.

¶ Neophytus dr nouus in fide. xlviij. di sti. quoniā a neos qd est nouū: & phytos q; est fides. Itē dicit nouus in religione. ea dist. sicut oli. Et phibetur talis ordinari duabus de causis. vt ponit Gof. in summa. de tē. ord. c. sequitur. Imo neophytus dicit a neos: qd est nouus: & phyton: planta seu germen quasi dicas nouam plantaz seu nouum germen.

¶ De N ante I.

¶ Nihil qñq; est aduerbiū negādi: id est nō. ff. ad. l. aql. l. qui foueas. &. C. de ɔtrahē. emp. l. cū ipse. Qñq; id est nō oē. ff. de acq. pos. l. naturaliter. §. nihil &. C. de na. li. l. fi. Aliqñ nihil. i. nullum. inst. de bo. libe. in prin. Aliqñ. i. parū. C. de compe. c. l. cum allegas. lib. xij.

¶ Nisi quod modis capiatur: vide per Dyn. in regula peccati. lib. vj. &. l. actione. C. de transac. Nam quando dictio nisi sequitur negationem: tunc stat inclusiue: & sic ponitur respectu excipiendi: vt in. c. postulasti. & in. c. sedes. de rescri. c. romana. ver. ij. de ap. li. vj. Si vero precedit affirmatio & hoc respectu excipiendi: tunc priuat. c. j. de ap. c. si vero. de sentent. excom. cum similibus. Item & si adijcitur orationi affirmatiue: priuat. de testi. c. de test. in fina. Quandoq; nec ponit nec priuat. ij. questio. j. Nec est ratio: nam oratio precedens non ɔplectebat illū casū. Interdū ponit p sz. xxviij. di. si deinde. Qñq; p si ñ: vt c. preterea. ij. de app. &. c. quicūq;. de

fentē.excom.lib.vj.Uñ quādo ponit̄ nisi in sententijs ⁊ vltimis volūtatib⁹ videt̄ inducere ↄditionē:secus i con tractib⁹.De hoc vide p dominū Dy vbi supra.Et dicito nisi cōpnnit̄ ex ui.j.⁊ nō si quasi si non.Et sumit̄ tri= pliciter.Primo cōditiōaliter. Scdo exceptiue.Tertio bis modis simul. Itē cōditionaliter tripliciter:vt quo ad resolutionē:vel quo ad dispositio nē:vel quo ad emptionē.Quo ad reso lutionē ibi:vēdo tibi fundū p decem nisi alius infra mēsem attulerit me= liorē conditionē.Nā vēditio est pura solutio conditionalis:qꝛ resoluit̄ vel rescindit̄ si ali⁹ ifra mēsem attulerit maius preciū:s; non stabit.vēditio.l.ij. §.fi.in diē.ff.p emp.Itē ibi lego decē nisi nauis ex asia venerit infra men= sem:dispositio est conditionalis: qꝛ sensus est:si nō venerit:legatū valeat ⁊ pficiat.Similiter ibi:lego nisi no= luerit dispositio cōditionalis est:⁊ lē gatū conditionale:⁊ est sensus:lego si heres non cōtradixerit seu repro= bauerit:sicut apposita conditione:si capitoliū nō ascēderit.l.fi.ff.d cōdi. insti.Itē ibi.lego decē:⁊ adimo nisi na uis ex asia venerit:ademptio conditio nalis est:⁊ sic est sensus:adimo lega tū:⁊ nolo tenere ipsum si nauis vene rit:⁊ qꝛ ademptio est sub cōditione: vi det̄ datū sub ↄtraria conditione.l.q; b⁹ dieb⁹ §.q titio.de condi.⁊ dmōst. Significat̄ etiā exceptiue qñ eximit seu tollit aliqd qd est i oratione pce dēti:vt non sit idē ius vel idē affect⁹. Et hoc dupliciter:vt pmissum est:sc; affirmatiue post orationē negatiuā: ⁊ negatiue post orationē affirmati= uā:vt nullus hō currit nisi socrates. ois homo mouet̄ nisi plato.facit.l.i. C.de transactio.⁊.l. si eū.in fi.ff.si qs cautio.cū ibi nota.Itē in pdictis vbi refert̄ ad resolutionē ⁊ ademptionē facit cōditionē.Et significat etiā ali qualiter exceptiue:⁊ sic ↄditionali= ter significat ⁊ exceptiue simul.

¶ Nihilominus:⁊ nihilomagis diffe= rūt qa primū includit affirmationē: s.n negatioē:vt institu.quib.non est permis.face.test.§.j.in glo.

¶ De N ante O.

¶ Nocere pprie dicitur qui nocet per sone.non rebus.ff.d his qui deie. vel effu.l.j.§.huius autem.

¶ Nocet exponit̄.i.non prodest . in au tē de ap.in principio.colū.iiij.quan= doq; id est nocere potest.ff.d sta.li.l. labeo.in princip.

¶ Nominator.i.elector officialiū.vt. C. de peri.nomina.l.j.⁊ ij.lib.xj.

¶ Nomē qñdoq; idē est quod ius de= bitoris : vt.ff.de re iudi.l.a diuo pio. vbi dicit̄ qd pmo debēt venire.i.vēdi mobilia:scdo inmobilia:tertio nomi= na.i.iura debitor; condēnatorū ⁊ spā liter in.§.sic quoq;.⁊ seque.Itē qñq; nomē idē est qd fama:vt dicēdo. Me lius est habere nomē bonū q̄ vnguē ta preciosa.Eccli.vij.Etiā quandoq; capitur p nomine rei pprio vel ap= pellatiuo:⁊ sic dicit̄.Nomen conso= nans debet esse rei.xxj.distin.cleros. de prebē.cū secundū apostolicū. in= sti.d do.§.est ⁊ aliud genus.xxxij.q.j. si cupis.De nomine pprio dicit̄ qd si militudo nominis iducit affectionē ff.d le.ij.l.cū filius.§.pater.iūcta gl. ⁊ ff.de le.j.si quis i fundi vocabulo vbi dicit̄ qd de nomine pprio nō est cura vel de cognomine:dū in substā tia non errēt:qꝛ nomina hoim muta bilia sunt:rerū autem immutabilia.

¶ Nobilitas pm̄ Bar.de sax.fer.in tra cta de nobile.quē composuit circa.l. si vt pponis.C.de digni. li.xij. ponit quatuor opiniones d nobilitate:qs reprobat.Nobilitas est q̄litas illata p principatū tenentē:q̄ quis vltra honestos plebeios acceptus ostēdit̄ Primo dr qualitas:qꝛ pōt adesse vel abesse pter subiecti corruptionē. Nā mulier plebeia nubēs nobili no bilis efficit̄.l.mulieres. C.d digni.l. femine.ff.d sena.⁊ hi qbus impator de nouo cōcedit dignitatē.vt i co.ti. pa.Ita mulier nobilis nubēs plebeio efficit̄ ignobilis.sicut ille q pter dli ctū pdit dignitatē.l.quoties.⁊.l.iudi=

ces.C.eo.ti.Et sic i aliquo tpe qs est nobilis:in alio ignobilis:imo in vno loco:z nō i alio:vt farraceu⁹ nobilis capt⁹a christiāo:est ignobilis z seru⁹:z ecōuerso.Dicitur illata:qr nullus a scipso pōt habere dignitatē vel nobilitatē:sed oportet q p alterū cōferatur:imo q sua autoritate assumeret: i crimē falsi incideret vt in.l.iuliā maiestatis.ff.de fal.z de regulis iuris.c.j. lib.vj.Uide not.per Bar.in.l.reddatur.C.de pfes.z ine.li. x.z in l.j.C.vt dige.ordo seruetur.z Bal.in.l.data opera.in xvij.col.C.q accusa.non possunt.vbi ponit de nominante se comitē q nō est:z de creāte notarios cū non habet potestatē. Etiā quia diuinitas cōfertur i aliū ex mera gratia cōcedētis.s.pricipis qui nō recognoscit superiorē:alias enim superior coget inferiorē vt daret dignitatē si esset ex debito. Possunt tū precedere aliq cause ex cō gruo impellētes cōcedentē: vt sunt virtutes z actus virtuosi.ff.de origi. iur.l.ij.in penul.z vlt.col.Dicitur per principatū tenētem:sed principatū omnium tenet deus:qui quādoq nobilitates z dignitates tēporales immediate instituit:quādoq alius pūceps non recognoscēs superiorē in tēporalibus.Nā baro qui nō est miles pōt certo casu facere militē.licet cōtrarium no.Cy.in.l.iii.C.de here.insti:z Bart.in l.fi.C.vnde liberi. vbi dicitur q q nō est doctor:nō pōt facere doctorē:nec militem qui non est miles.Possūt tū reges vel duces extra regnum suum in alienis partibus facere milites:qr ea que sunt voluntarie iurisditiōis(vt est facere mili.)possūt exerceri extra territoriū l.j.z.ij.ff.de off.pconsul.z le.Dicitur qua qs vltra honestos plebeios:qa plebeiorū quidā sunt honesti: quidā viles.l.mulier.C.eodē titu:Licet Ergo hōesti plebeii sint magis accepti:nō tamen sunt nobiles:quia nobilis est accept⁹ vltra honestos plebeios:Et dicitur.acceptus:qr nobilitas cōsistit i hoc q pnceps facit quē gratū z acceptum:licet i ciuitatib⁹ que regūtur per populū nobiles sint interdū min⁹ accepti:z plus puniātur in penarū impositione. Dicitur vltimo in diffinitione:ostēditur : qr si quis per mile annos viueret cū omnib⁹ virtutib⁹:z princeps eū summe diligeret z acceptū haberet : tamē plebei⁹ remāet donec i eū cūferet dignitas nobilitatis p principē: q ostendat̄ accept⁹ vltra plebeios Et pōt ostēsio fieri verbis expressis. hoc continētibus. l.ille.aūt.§.cū in verbis.ff.de leg.ij.Quandoq etiam nou exprimitur verbis:z tunc debet fieri aliquo actu hoc qsi de necessitate importāte.l.pro herede.§.papinian⁹.ff.de acquir.here. vt si cōcedi tur alicui officiūq i habet dignitatē v nobilitatē annexā:vt cōitatū:ducatū zc.Cetera de nobilitate:videlicet quatuor opiniones:z tres nobilitates:qualitate aliqs debeat pbare nobilitiatē: vide in tractatu palle. Et vtrum nobilis proter ingreīsu religiōis pdat nobilitatē:vide Ludo. de Roma.in singu.suo xxvij. Bart. i.l.deo nobis.C.de epis.z.cleri.Et qd nō facit.ff.de reg.iur.l.iura. q. dicit: iura sanguinis nullo iure ciuili dirimi possunt.Et nobilitas est qōdā i⁹ sanguinis quod est icūmutabile.vt l.ius agnationis.ff.de pac.vide.gl.ordi.xxvij.q.ij.scripsit.xx. q.iij.presens cleric⁹.q volūt qd sic qs approbat Specu.eo.tit d statu.mona.§.j.versi. xj.Etiā domini de rota:inter quos talis qō de facto fuit mota allegabant duas glo.aperte volētes monachum nobilitatem perdere primam in.c.j. de purga.ca.super ver.ingenuus nō est.Secūdā i.c.ea que.de statu mena cho.superversi.personarum defectu. Quibus tamen non obstantibus domini Rota contrarium determinauerunt per rationes vt supra

¶ Nobiles z honestiores ciues non dehonestātur i vltimo supplicio inferēdo:quē admodū plebeij.vñ solēt isti fures suspēdi:alij vero dcapitari.Panormi.in.c.pastoralis.in princi in.vl.

no.de off. deleg.

¶ Non obtemperare.i.nō obedire.vt q̄ sciens nō paret vocatus a domino vel iudice.si quis ius dicen.non obtempera.in rubro ꝛ nigro.

¶ Nō:significat negatiue cōmuniter: qua aduerbiū negādi Quādoq̄ tamē ↄiūctiā significat affirmatiue:vt ibi: promittis mihi decē:ꝛ respōdes q̄re nō.l.j.§.j.ff.de verbo.obli. Nā sensus est q̄ pmittis ꝛ cōsentis:significato sumpto ex dictione quare.iūcta dictioni nō:q̄si diceres nō est ratio negandi:id est assentio.Et idē ibi si īterrogatus an velis adire hereditatem mihi delatā:respondeā cur nō: videor adire hereditatē.Sec⁹ si dicerem:hec hereditas nō displicet.Nā tūc non videor adire:quia nō sequit̄. nō displicet:ergo placet:quia est mediū inter displicet ꝛ placere scilicet nō lacere.sic est mediū īter nolle ꝛ velle:scilicet nō velle.Nec obstat.l. cū antea.C.d arbi.vbi tex.nō displicet ꝛ partes sentētiā ab arbitro latā videntur approbare.q̄a ibi nō displicere capit̄ p placere:ꝛ hoc ex approbatione arbitrij.Etiā quandoq̄ duplicat̄ dictio nō:ꝛ tūc significat affirmatiue.l.duob⁹.ff.d verbo.significa. Nā due negationes faciūt vnā affirmatiuā:q: negatio destruit negationem nisi pbabili medio pferētis inferatur volūtas:vt.l.j.C.de ser.fugi.ꝛ ff.de offi.prese. vrb. pmulgatis. ꝛ.ff. de sena.l.femine.ꝛ de iureiuran.c.ꝛ si Christus.in prin.

¶ Notabilis.i.notatus vel infamis.c.ex parte ade de testi

¶ Non admitti ad partem:capitur pro ipso qd est nō admitti facta distributione eā parte q̄do pars cui facta est nō admittit̄ vel ideo q: i rerū natura non est:vel q: alias admitti non pōt. verbi gratia legatū relictū est mihi ꝛ posthumo.Posthum⁹ existēs i vtero:licet non admitti ad partē:significat̄ tamen me tantū admittendum ad partem.l.si duobus.i prin.ff.de lega.j.Ratio:q: mihi pars tātū relicta est.Et si dicat̄:deficit coniūctus:q̄a nō admititur:ergo pars ei⁹ mihi accrescit ex dispositiōe legātis:vt ptet in materia ↄiūctionū:ꝛ sic admittar ego ad totū.Respōdetur q̄ nō deficit cōiunct⁹ in casu pmisso:q̄a est spes cū nasci ꝛ admitti:Itē ibi:testator mihi ꝛ ei q̄ capere non pōt:legat ꝛ.ego ad.v.tātū admittat.l.si titio.ff. de le.ij.ꝛ itelligit Bar.q̄ capere nō potest.q̄a auferī ei res ex testamēto tāq̄ indigno:ꝛ si non admititur.loco eius admititur fiscus.ꝛ sic pars eius nō deficit:nec mihi accrescit.Itē ibi testator legat mihi ꝛ seruo suo pprio ego admittor tantū ad partē.l.plures.§.si cōiunctim.ff.de lega.j.q̄a ex parte tantū mihi relictū est:ꝛ pars coniūcta nō omnino deficit:q̄a naturaliter seu de equitate sibi debet̄ Sed ibi legat̄ mihi ꝛ illi qui non est in rerū natura nec esse sperat̄:admittor ego ad totū.l.si duobus pallega. §.fina.ff.de le.j.Ratio.quia pars cōiuncta omnino deficit.Idē ergo i omni casu i quo pars totaliter dficit:vt q̄a cōiūctus moritur ante testatorē vel relictū est posthumo q̄ nascitur abortiuus:vel si cōiūctus repudiat: q̄a tūc pars coniuncti omnino deficit:ꝛ ideo pter coniūctionē alteri parti accrescit:licet de cōsuetudine quarundā partiū (vt Frācie) cōiunctio nō significet ius acrescēdi ideo quantūcūq̄ deficit pars vni⁹:aliter tātū ad partē admittit̄ scilicet sibi relictā.Significat ergo:nō admitti ad partē ipsū cōiūctū ad ptē tātū: vel totū admittēdū put hoc quodlibet medium probabile declarat.

¶ Nolle ꝛ nō velle differūt:q: nolo importat pcise resistēdā:cōtēptū ꝛ omnimodā ↄtractionē vel repudiationem:ꝛ nō solū absentiā volūtatis:sed nō volo:tantū aliqualē ꝛ.nō omnino dat ↄ iportat ↄtradictionē : vt no.Io. and.de off.de lega .c.prudentiā.§.j. super verbo nō velit.Et quādoq̄ capitur nolo vt etiā non importet precise resistentiā.p non volo:vt.l.c.hinc litibus.de do.ꝛ cōtuma.ibi.nolit aut nequeat secūdū Ioā.and.ꝛ sequit̄ Vin-

cen. Similiter dormiēs nō vult lege re tūc ꝛ tñ expsse se legere nō negat: vt no. extra d. s. c. ij. ꝛ dictio nolle ꝯpo nitur de nō ꝛ velle. Alij tamē ponūt differentiā dicētes ꝙ nō velle signi ficat p̄uatiue. i. nō esse voluptatē seu motū voluntatis. Sed nolle signifi cat positiue. i. esse motū non fieri: vel non obtinere illud de quo q̄ritur. Et per hoc d icūt doctores ꝙ si heres d liberādo de adeūdo dicit se nō velle adire: hec verba non significant repu diationem: q̄a non velle adire est nō habere motū animi adeundi: non au tē p hoc seq̄tur ꝙ repudiet. Secus si dicat: nolo adire: q2 sens9 est ꝙ ha bet motū animi ad non habendam hereditatē: ꝛ ideo significat repudia tionem. facit. l. filij §. ff. ad tertul. p pter hoc dicit lex ꝙ itervelle ꝛ nolle est mediū: scilicet nō velle ꝛ nō nolle. l. j. §. sciētiā. ff. d tribu. ac. ꝛ hoc de p prio significato verbi. sed ex circūstā tijs possunt recipi alia significata.

¶ Nasocomion locus est constitut9 pro pter pauperes egrotantes ꝛ languē tes in quo ifirmis alimenta submini stram9. d eo meminit imperator in. l. illud §. j. ꝛ i. l. penul. C. d sacrosanc. ec cle. ꝛ i auč. de alie. ꝛ emphy §. emphy teosis. versic. ꝛ hoc q̄dam. q̄uis in a liquibus codicibus mendose legat nosocomiū: cuius meminit etiā din9 hierony. du3 inquit. Que habere po terat: distribuit: dilapidauit ac ven didit: ꝛ in pecuniā congragatā vsib9 pauperum preparauit. Et primo om nium nosocomion: id est languentiū villā instituit: in quo egrotantes col ligeret de plateis: ꝛ consumpta lan guoribus atq3 inedia miserorū mem bra refoueret.

¶ Nota est idem quod infamia. l. ij. ff. d his qui notan infamia.

¶ Note sunt signa scripta quib9 aliq̄d significatur: non tamen sunt litere. l. sed cu3 patrono. §. fi. ff. de bo. possess. ꝛ ibi Alex. ꝛ. lxxvij. distin. c. monachus. et ibi. glos.

¶ Notare quandoq3 est reprehēdere. c. finali. de fortile. Quādoq3 infamare. capit. accedēs. de purga. cano. Quan doq3 cōsiderare. c. cu3 olim. ij. de off. delega.

¶ Notarius est publica psona. q2 eius officiū ad publicā vtilitatem inuētū est: dicit a notando: quod est nego tia hominis publice ꝛ autentice im publicā ꝛ autēticā forma3 redigere. Et idem dicit scriba a scribendo: ꝛ tabellio seu tabellari9: a tabula. Re quire. s. locis suis.

¶ Notitia nostra triplex est: quedā per auditū: q2 scire dicimur qd ab alijs adiuimus. alia p visum quādo nego tio interfuimus. c. hoc videt. xxij. q. v. aliā habemus ab hominibus side dignis p litteras autēticas. quos nō est verisimile mētiri. ar. c. j. § ij. extra de post. Est ꝛ alia iudicalis: vt per te stes ꝛ similia: vt no. per Garsiā. l. c. cu pientes. in prin. de elec. in. vj.

¶ Nothus dicit illegitim9 ꝛ proprie de adulterio natus: sicut dicitur no tha febris que affligit vt quartana: vt not. gl. i. §. persone vero. in fi. c. nisi cū pridē. de renun. Etiam dicitur nota: id est infamia: q2 talis infamiā incurrit.

¶ Notoriū est triplex Quoddā est no toriū presumptionis: scilicet qd est euidētia iuris vehementis presum ptū: vt paternitas: filiatio: vbi nō re quiritur alia pbatio. c. quoniā. de fi. presbyte. Nā hoc ꝙ quis sit alicui9 filius nō potest vere pbari. l. lucius. ff. de condi. ꝛ demon. Unde filius est quē nuptie demonstrant. ff. de in ius voc. l. qua semp. in fi. Nā si vir ꝛ vxor aliquē infantem nutriunt: ꝛ dicant cum filium eorū esse: tūc psumitur eorū filius. Est ergo notorium pre sumptionis euidentia rei euidēter a iure presumpta. Aliud est notorium iuris: ꝛ est clara iudicialis cōfessio: ꝛ cōuicibilis, pbatio: ꝛ irretactabilis diffinitio: d quo scilicet notorio qs dānat9 est: vel i iure ꝯfess9. Et sic il lud est duplex: videlicet p cōfessionē factā i iure: ꝛ p. sententiā iudicis: vt i. c. vestra. d coha. cleri. ꝛ mu. Tertiū est notoriū facti: sez. qd cōmissū vel

factū nō dubitat a populo vel maiori populi pte: ⁊ p euidētiā rei nulla pōt tergiuasatiōe celari: necoportet φ oēs circūstātie facti sint note. vt c. vlt. de cohabi. cleri. ⁊ mu. c. cū dilect⁹. de purg. ca. in fi. ij. q. j. de manifesta. ⁊ c. seq. Et illō notoriū est triplex s. scdʒ triplicē distinctionē facti. quodā est facti pmanētis ⁊ ɔtinui: vt φ de⁹ solis stat ī palatio papiensi ɔtinue. c. dilecto. de appel. ⁊ ill⁹ nō indiget pbatiōe. Aliud est facti trāseūtis: vt qd̄ qdā in publico palati occiditur corā populo. Tertiū est notoriū facti interpellati: vt qa vsurari⁹ vna die tenet mēsurā paratā: alia: nō Et illud sic describitur: est quoddā itellectuale ⁊ notū sic φ nō pōt aliq̄ tergiuersatiōe celari: vt φ pbyster cognoscat ɔcubinā: cū qua hʒ alalia gradiētia circa focū panem poscentia. De hoc plenius no. per doc. in. c. vestra. palleg. vbi tractatur materia notorij: q̄ est adeo intricata: φ dicit Joan. de ligna. ⁊ dñs Anto. de but. φ multi loquūtur de notorio: ⁊ quid sit notoriū ignorāt. Et in cōcilio Basiliensi in sessione. xx. addit⁹ est quartus modus vltra tres cōmunes notorietates. s. qñ sacerdos mulierē de icōtinētia suspectā ⁊ isamatā tenet: et per suum superiorem admonitus ipsam cum affectu non dimittit: vt in decre. quod incipit quicunque clericus in quo etiam notorij concubinarij a perceptione fructuum omnium beneficiorum suorum trium mēsiū spatio ipso facto suspenduntur: quos fructus superior conuertat in fabricam vel in aliam euidentem vtilitatem ecclesiarum ex quibus isti fructus pcipiūtr: ⁊ nisi monitus ɔcubinā dimittat: aut: aliaʒ non resumat: omnib⁹ beneficijs priuetr. Et nota φ moderni ponūt nouē gna pbationū que in iure formaliter differunt: vt sunt argumētū: presumptio: indicium: fama: rumor: peneoccultū: occultū omnino. manifestuʒ. et notoriū. Uñ argumentū est ratio rei dubie faciens fidē. de here. cū ex iniuncto. de verb. sig. c. forus. Presumptio est quoddā mediū intellectuale veritatis eliciēde ex circūstātijs insurgēs: de psum. ex studijs. De illa q̄ est iuris tātū: ⁊ q̄ est iuris ⁊ de iure. no. in c. is. q̄ fidē. d̄ spō. vbi gl. no. d̄ q̄ntuplici psūptiōe. Judiciū est mediū intectuale ex aliq̄ singulari circūstātia insurgēs. C. ⁊. ff. de rei vē. l. iudicia Fama est illese dignitatis stat⁹: vita ⁊ morib⁹ ɔprobat⁹. Hoc vex de fama bois: sicut isamia est lese dignitatis stat⁹ vita ⁊ morib⁹ repbat⁹. Sed fama de aliquo negotio est mediū veritatis eliciēde: ⁊ cōis clamorosa insinuatio insurgēs apō totā vel maiorē ptē populi: ex incerto autore puenies. Rumor est pticularis insinuatio clamorosa: ab incerto autore consurgēs. Pene occultū est qd̄ probari pōt: sʒ difficulter. Occultū oino est qd̄ nullaten⁹ pbari pōt: ⁊ subijcitur iuri diuino. d̄ sim. c. sicut. vj. q. j. si oia. Manifestū dr̄ qd̄ de facili pbari potest. Et notoriū supra descriptū est: d̄ quo etiam datur exemplum de statua ⁊ percussiōe: vt no. in. c. super eo. de test. cog. ⁊ in. l. ciues. C. de appel.

¶ Nouatio est prioris debiti ac prioris obligatiōis partib⁹ hoc volētib⁹ ex pse ī aliā obligationē trāffusio vel tra sactio. verbi gratia. debui tibi cētū aureos sub ɔdictione si nauis veniret ex asia. placuit inter nos nouare obligationē: vt illō qd̄ debui tibi sub ɔditione: pure ⁊ sine ɔditiōe debeā. Hoc ē nouatio. ita qd̄ prior obligatio ɔditionalis trāsit ī posteriorē p nouationē. Eod. mō pōe exēp la ī similib⁹: vt. ff. de noua. ⁊. C. eo. titu. per totum.

¶ Nouale est terra pcisa (alias preter missa) q̄ p annū cessat. Alij dicūt φ est silua q̄ arboribus extirpatis ad cultū redigitr: ⁊ fieri nouale dr̄. ⁊ vtraq̄ illax iterptationū colligitr ex legib⁹ ciuilib⁹. Sʒ apō notarios romani pōtificis nouus vsus obtinuit φ nouale etiā dr̄ ager de nouo ad agriculturā redactu⁹: de quo nō extat memoria φ aliqñ cultus erat: vt in. c. qd̄ p nouale. de ver. sig. vbi de hoc.

¶ Nouellarum liber authentic. est.de eo de quo sit mẽtio extra de test.c.ij

¶ Nouerca dr quasi noces arc⁹: vel qz est noua arca sine fructu.inst. de nu. § .socrũ. Et dr vxor patris naturalis vel adoptiui.C.ad legẽ fal.l.licet.

¶ Nouerca nõ cogit̃ stare cu p[illegible]nis. Bar.in l.si disc.ff.vbi pupil.educ.de.

¶ Nouicius dicitur aliq̃s habito respectu etatis.l.preciunt.ff.de edil.edic. q̃nq̃ ex qualitate seruiendi.l.si.c.tit. q̃nq̃ q̃ minus vno anno seruiuit.l.si. §.quoties.ff.de public.

¶ Nouum opus facit qui aut edificãdo: aut destruẽdo:aut foueã faciẽdo:pristinã facie operis immutat. Sec⁹ si vet⁹ reficiat: vel incremẽtũ iponat qz tũc nõ videtur nouũ opus facere. ff.e.ti.l.i.§.nouũ.⁊ §.si q̃s edificiũ.

¶ Nouum dicitur quod non est vetus.l. vet⁹.ff.de vi.tri.⁊ ole.le.puta q̃d est añ annũ.l.fi.§.quoties.ff.de publ.q̃n q̃ dicit̃ quod est añ biẽniũ.l. qui agros.C.de oĩ agro deser.li.xi. Aliq̃n dicitur nouũ:q̃n extat memoria:et eius cõtrariũ dicitur vetus.l.i.§.fi. ff. de aquaplu.arcen.Aliq̃n.dicitur nouũ:lz sit aliquid de veteri.arg.l.pretor.§.fi.ff.de dam.infec.⁊ §.sed si eadẽ.inst.qb⁹ mo.tol.obli.Nouũ aliq̃n. i. vltimũ.c.cũ marte.de celeb.missa. nõ quod ab initio est statutũ.c.cũ venerabilis.extra de censi. Itẽ dicitur noua hereditas quãtũcũquelege statuto vel senatuscõsulto deferatur:excepta lege.xij.tab. q̃ dicitur vet⁹.l. f.ij.iij.§.nouo.ff.de peti.here.⁊ l.j.§. capitis.ff.ad tertul.⁊ institu.ad orfi. §.sciendum.

¶ Nouus hõ dicitur seruus manumissus postea i seruitutẽ redactus.l.si seruus.in fi.ff.de adimen.leg.

¶ Dicebantur ⁊ hoies noui. teste Budeo in adno.ad pãdectas:i l.ij.ff. de orig.iur.q̃ ius gentilitatis: ⁊ maiorum imagines nullas hebebãt:terrefilij: ⁊ velut a sese orti.

¶ Noui operis nũtiatio secũdũ Ho.est illi q̃ de nouo edificat in piudiciũ alterius:legaliter facta phibitio.l.j.ff de no.ope.nũ.Et ptin:t ad ea tãtũ q̃ sũt solo piũcta:vt in l.i.preallegata Fit aũt tripliciter. Primo solo verbo dicendo.Nũtio nouũ opus:⁊ hoc i loco edificij ipo dño noui opis.Secũdo:p actũ lapidis vel lap illi. Tertio p iudicis phibitionẽ. Prio mõ nũtiãs perdit possessionẽ:et facit aduersariũ possessorẽ: verbi gratia voluisti domũ edificare in fundo meo: ⁊ nũtiaui tibi q̃ nõ faceres: dicẽdo. Nouũ opus nuntio. id est prohibeo. Nuntians vero secundo ⁊ tertio modo retinet possessionem: secundum Ber.in.c.ex parte.de verbo.significa.

¶ Nouũ opus nũtiare est phibere ne edificiũ fiat:vt q̃n nũti[illegible] tibi ne edifices in fundo meo:vel p iactũ lapilli psẽtibus testibus.Nec nũtiatio habet talẽ effectũ q̃ si edifices ibi spreta nũtiatiõe mea:absq̃ hoc q̃ caueas de ope demoliẽdo seu destruẽdo si te appuerit iiuste edificare: q̃cq̃d postea edificaueris:siue iuste siue iniuste:totũ debebit destrui:vt in.l.j.p al.§.opus nouũ.et §.nũtiamus.Et si aliq̃d i publico fiat: oẽs ciues opus nouũ nũtiare pñt.Nã reipub.itẽrest q̃ plurimos ad defẽdẽdũ cãm suã admittere.l.ij.in fin.ff. de no.ope nun. Et dicitur in §.opus.preal leg.quod hoc edictum non complectitur omnia opera:vt.s. de interdictis.

¶ Noxa dicit̃ q̃d nocet vel nocuit: vt cerinus:aut aliud aial nocẽs:vt.ff.de nox ac.i ru.Itẽ ad⁹e q̃ noxa aliq̃n sumitur p culpa:aliq̃n p pctõ:aliq̃n p pena.extra de rescrip.c.statutũ lib.vi.

¶ Noxia dicitur ipz delictũ:maleficiũ vel damnum datum.vnde.Noxia delictum:delinquens noxa vocatur.vt instit.de noxa.ac.in gloss.

¶ De N ante U.

¶ Nuduz põt dici quod nõ est vestitũ rei traditione.l.traditi[illegible]ibus. C. de pac.vel quod nõ est vestitũ pignore vel fideiussore.l.sancimus.C.de ver. sig.Itez dicitur nudũ quod est fictitiũ ⁊ simulatũ:vt vẽditio nuda l.nunuda.ff.de ẽtrahẽ.emp.⁊ quod est sine fructu:vt nudus vsus.l.j.ff.de vsu ⁊ habi.⁊ q̃ nõ tegit̃ aliquo tegmĩe.c.

felicis.et ibi gl.i versi.nudi.de pe.l.vj.

¶ Nullatenus.vide in cle.vnica.de seq.in glo.per ordinarium.

¶ Nullitatis finie sunt multi modi.vt nota.Joã.and.de re iud.c.j.vbi remit tit ad spe.de sent.prola.§.iusta.Et snia nulla nõ meret habere nomen snie.de re iudic.c.fi.lib.vj.co.ti.l.iiij.§.condemnatum.et est gloss.fi.in cle.vnica.de sequest.pre alleg.

¶ Numerus pluralis an et qñ verificet in vno vel duobus?Dyn.i.c.pluralis.de re.iur.in.vj.et an et qñ resoluit vel restringit in singulare:vide p Bart.in.l.pe.C.de imp u.et alijs subtli.Itē nũerus pluralis qñ geminat:vel idu cit plures singulares.Bart.in.l.ij §.fi.ff.de ɔdi.õ demon.cũ alijs iuribus.

¶ Nũerata pecunia duobus modis dr. Uno modo respectu creditoris:q pprie dicit numerare pecunias debitori vt sibi reddant.Alio mõ respectu debitoris:q pprie dr soluere creditori et impropie dr numerare cuz soluit qd dz.Datur aut exceptio nõ numerate pecunie a.creditore pncipali debitori:vel fideiussori.Sz numeratio pecunie large ponit hic pro oi re quã quis numeraut vel soluit.

¶ Numisma secũdũ quosdã est idē qd moneta currēs et specialis:vel est idē qd nũmus.Sed olim numisma et aureus et solidus auri idē erant:vt.C.de ver.numis.po.l.j.lib.xj.et C.de spon.l.ij.et in euãgelio Matt.Et dicit phi losophus.li.v.ethi.q numisma factuz est nõ ex natura rei sed ex lege.

¶ Numisma passim legas pso in prima syllaba nõ per.u.ita eni greci efferunt.Ceterum qualiter institutum sit vide Bud.in annota.ad Pande.in l.ius ciuile.ff.de iust.et iur.et.ff.de con trahen.empt.ad.l.j.

¶ Nummularius est numerator nummeratoz vel melleator:q nã et ipse accipit pecuniã et erogat sicut campsor et in de facit scripturã:ad quam frequenter recurritur in dubio:vt per eã data et accepta probentur.Hic etiam argentarius dicitur:vt.s.in litera A.

¶ Nũmus.i.denari9.de quo dicit phil.v.ethi.q est mensura omnium rerũ:qz est fideiussor nobis in omni necessitate p qualibet re qua indigemus.

¶ Nũmi sunt inducti de iuregentium cũ ciuili.Bar.i.l.j.ff.de ɔtrahē.emp.

¶ Nũmi cadunt in obligationē.Bart.in.l.cũ tabernã §.creditor.ff.de pig.

¶ Nuntius est q vicē gerit epistole:et q sine mãdato literis mittit:q est velut pica et organũ et vox dñi mittētis ipsum:et large quilibet nũtius põt dici procurator:sed non econuerso.

¶ Nuncupatio est quã in cereis tabulis recitat testator dicēs q hoc vult in his cereis tabulis q scripte sunt ita dico:ita lego:ita q vos ciues mi hi testimonium perhibeatis.

¶ Nuncupare est palã noiare:vel vocare et confirmare.scdm Isid.li.vj.Require.j.Testamentum nuncupatuz.

¶ Nunquam quandoq idem est quod raro.j.q.j.nunquam.

¶ Nũdine sunt gñale fon ad qd vndiq hoies ɔfluũt et cõcurrũt.C.de nũdi.l.vnica.et.l.cl §.q ad nũdinas.ff.de acqui pos.Aliqñ etiaz nũdine dicuntur epule.l.cum societas.ff.pro socio.

¶ Nuptie sunt matrimoniũ:vel viri:et mulieris cõiunctio indiuiduã vite cõsuetudinē retinēs:diuini et humani iuris cõicatio.xxx q.v.nullã.Et dicũtur nuptie ex eo q nubētiũ in capita solēni bñdictiõe velabant et qñ nube cooperiebant ea.q.n fates.et.c.femine.Et illud:Idiuiduã vite ɔsuetudinē retinēs:tãtũ vz sicut ɔsortiũ ois vite:et hoc qñtũ ad ppositũ:qz hãc intētionē habere debēt vt perpetuo simul manere debeãt:qñuis post cõtractũ matrimonij ante carnalē copulã possit alter altero inuito religio nē itrare.Et qñ nuptie sunt phibite celebrari habet in.c.capellan9.de ferijs.et in his versib9.Aspiciēs veterē circũ qñ qs bñdicta.Nõ licet hic lz hic:hic nõ licet:hic licet:hic nõ.

¶ Nuptie scde dicunt oēs q sequũt primas:lz sint tertie:quarte:vel quinte et c.vt qñ aliqs nubit alicui post primas nuptias.C.e.ti.l.si qs.§ tale.et.ff.de vulg.et pupilla.substit.in princip.

¶ Nurus est vxor filij: et eius appellatione pronurus et deinceps continetur. ff. de verb. sig. l. nurus. l. ij. §. nurus. ff. qui satisdare cog. et etiam sponsa. ff. de gra. co. l. labeo. et l. seruus contrarium videtur instit. de nup. §. et si qua.
¶ Nunc. not. Archi. l. xiij. dist. ego. et glo. xxxiij. q. v. si audieris. et similiter de offic. deleg. c. prudentia. §. sexta.

¶ De O ante B.

O B id est propter. ff. rem ra. ha. l. si fine. §. q. patris. so. mat. l. si ab hostibus. et si vir. et de distra. pign. l. j. quandoque subauditur. ff. quod metus causa. l. non est verisimile. §. j.
¶ Obiter. id est statim. ff. de rescin. ven. l. j. in fine.
¶ Obligatio est iuris vinculum quo necessitate astringimur alicuius rei soluende scdm nostre ciuitatis iura. Insti. de ob. i. prin. Et est duplex. s. ciuilis et pretoria.
¶ Ciuilis est que aut legibus constitura: aut certo iure ciuili comprobata est. Sed pretoria est quam pretor ex sua iurisdictione constituit: que et honoraria vocatur.
¶ Et dicitur obligatio mater actionis: vt. ff. de procu. licet. §. ea ob. et instit. de iust. et iu. in prin. in glo. differt autem ab actione et contractu: quia contractus est verborum conceptio vel consensus: obligatio autem est qui inde nascitur at actio est quod postea inde surgit: et sic nullum est alterum: vt not. gloss. instit. quib. mo. re con. ob. §. vltimo.
¶ Obligatus dicitur qui exceptione tueri se non pot. l. vel obligatus. §. j. ff. de li. cau.
¶ Obtemperare est obsequi vel obedire: vel iussu iudicis comparare. ff. si quis ius. di. non obtemp. in rubro. et nigro.
¶ Obaudire est quasi de mente deducere: scdm Jo. an. de ele. li. vj. c. fundamenta.
¶ Obolus ponderis genus est quod sex siliquas continet. de eo meminit text. in. c. iudices. j. q. j.
¶ Obscuritas est illa que fit in dictione: sed ambiguitas que fit in oratione: vt no. gl. iij. in. l. veteribus. ff. de pact. verbi gratia. vendidisti mihi fundum: et dictum est accedere stichum. non appet de quo sticho. ergo non fit condenatio in actione contractus nisi ostendatur de quo sticho venditor intellexerit. l. si in emptione. in prin. ff. de contrahen. empt. et vendi. quia ratio dictat actorem probare. et quia emptor agit et probat de sticho: sed non de quo statur reo declaranti obscuritatem. Ceteris enim paribus reo fauendum est potius quam etc. vt in regula: cum sint. de regul. iur. lib. vj. Item ibi: vendidi tibi domum locatam per me cuidam: et dixi quod pensionem primi anni haberem: et sequentium annorum tu haberes: et dixi ius pignorum vtrumque secuturum. Dicit tex. quod ius pignorum primo pertinet ad me pro pensione primi anni: et si quid superest: tunc pertinet ad te: et sic fit interpretatio pro preferente. l. insula. ff. de pi. quia in principali ego mihi prouidi prius retinendo pensionem priorem. Ex quo colligitur et declaratur obscuritas que est in accessione: et significat quod pro illa pensione voluit etiam prius ius pignoris retinere. Item ibi: si quis stipulatur. x. calendis: intelligitur de prioribus. l. cum que calendis. ff. que verb. obli. Ratio: quia qua ratione intelligeretur de secundis. l. eadem ratione de tertijs etc. et sic stipulatio redderetur inutilis. Item ibi: actor petit stichum in iudicio: sed dixit se intellexisse de nigro: et actor de albo. statur dicto actoris. l. inter stipulantem. §. j. ff. de ver. ob. quia ibi actor ostendit de quo intellexit: et quis sibi debetur. ideo pro eo debet ferri sententia: nec debet reus audiri: quia de alio intellexit: quia non est actoris impediendi processum iudicium et iustitie: nec interest quod statur dicto actoris cum probat sibi deberi: et sic de alijs.
¶ Obrepere est quasi latenter subintrare. l. xj. dist. nullus inuitus. de celebra. missa. cum creatura. et c. ne in agro. in princ. de statu monacho.
¶ Obreptitium: rescriptum: et obreptio. Require. j. rescriptum.
¶ Obreptio id est mendacium. l. si autem. §. j. ff. de neg. gest. et est mendacium fraudulosum. l. sed si. §. patronum. ff. de in ius voc. et proprie consistit in facti narratione: non iuris. l. cum vero. §. subuentum. ff. de fideicom. liber.

¶Obryziati dicūt solidi de bono auro
multipliciter excocto.l.vniuersos.C.
de ve.numi.po.li.xj.ꝛ l.j.C.de ve.olo-
beris.li.xij.licet i vtroq; loco mēdo-
sē legat.ꝛ legit̄ ṗm aliquos obriati-
ci.Et ideo aurū obryzum refert Sue
toū.Nerone exegisse:dūm inquit.Ar
gētum postulatum:aurū obryzuz: vt
plerisq; oēm collationē palā recusa-
rent.Diuus Hiero.in Daniele.Ecce
vir vnus vestitus lineis:ꝛ renes ei⁹
accincti auro obryzo.

¶Obstinatus est qui post inspirationē
ꝛ reuelationē tibi factam:in eo quod
errauerat perseuerat.viij.dist.ɔsue-
tudo.in fine.

¶Obses vocatur ille qui iurat ꝙ nō re
cedet de certo loco quousq; fuerit sa
tisfactuz.Et an liber homo possit da
ri in obsidē ꝛ inferiori a principe an
possint dari obsides:vide Abb. ꝛ do.
in.c.ex rescripto.de iureiuran.

¶Optio est vnum genus exactionis.C.
de iure fisci.l.penul.super ver.optio-
nem.lib.x.

¶De O ante C.

¶Occasio differt a causa:vt in.c.solite.
de maio.ꝛ obedi.

¶Occiditur quis multipliciter:videli
cet actū in corpe:odio in mente:ꝛ cor
de:detractione in ore.c. homicidio-
rum.de pe.dist.j.ꝛ panis subtractio-
ne.c.pasce.lxxxvj.dist.ꝛ.c.immolans.
xiiij.q.v.et non corrigendo delinquē
tes:quia cum pastor non corrigit de
linquentes tacendo occidit.c.ephe-
sij.xliiij.dist.

¶Otium philosophicū est studiū:quia
philosophus otiatur quando studet.
Sed otium vulgare est quando va-
catur ab opere seruili.Et nota ꝙ o-
tium est triplex.s.destitutoriū : quod
est ribaldorum qui apud athenas su
spēdebantur.Et de hoc dicitur quod
otiositas ꝛ voluptas arma sunt ho-
stis antiqui ad miseras animas ca-
piendas.de renuntia.nisi cum pridē.
§.verū si propter.Ergo dicit Hiero.
ad Rusticuz monachū capitulo nun
quā.de ɔse.dist.v.Sēper aliquid ope
ris facito:vt te diabolus inueniat oc
cupatum. Secundum est restituto-
rium:quando quis cessauit a labore
ꝛ iterum accedit ad opus. Tertium
retributorium quod datur emeritis
ꝛ senibus.

¶Oculus est quadruplex:vt notat Ar-
chid.xxxij.q.v.nec solo.

¶Occupare capitur qñq; in mala ꝛ qñ
q; in bona significatione.Et proprie
mobilia occupantur:ꝛ immobilia in
uaduntur:vt in glo.super hoc verb.
in c.generali.de ele.li.vj. vbi concor.

¶Occultū omnino (vt premissum est)
dicitur qr nulla ratione probari po-
test ꝛ tale vocatur secretū vel latens
vide infra.probatio.

¶Occultum pene est quod per paucos
probari potest. ꝛ quod pauci sciunt:
vt puta quinq;.de pe.dist.j.§.contra
alias incipit.hec autē secreta. circa
fi.vide.s.notorium.in generibus pro
bationum.

¶De O ante F.

¶Officium dicitur multis modis. Pri
mo ministeriū.Secundo obsequiuz.

¶Tertio actus persone corrigētis.xxj.
q.j.monachus.Quarto plebania. de
statu mona.quod dei.Itē aliquando
sumitur pro dignitate vel persona-
tu.de preben.ad hec.de cleri.non re-
si.quia.de conces.preben.ꝛ cap.ij §.j.
Aliquando pro litigio.xxj.q.j. de pre
sentium.in fin.vbi litigantes dicun-
tur officium exercere.Itē his cui com
missa est dispensatio habet officiuz.
Item qui habet potestatem secula-
rem in tabellionatum. Item dicitur
prepositura.Sed proprie est aliud a
dignitate ꝛ a personatu . Et dicitur
simplex officiū quando quis habet
administrationem aliquarum reruz
sine aliqua prerogatiua in choro vel
capitulo vltra alios sui ordinis ra-
tione huius officij.Et sic habet onus
annexum sine honore vel prerogati
ua honoris:vt syndici:procuratores
gastaldi.j.q.iij.saluator.vers.in nomi
ne.Itē vicedominus qui habet epi-
scopatum disponere dicit̄ habere of
ficiū.xc.dist.§.officiū.j.q.j.si quis eps
j.responso.Hec et plura vide per Ar-

ebi.de ↄsue.c.i.in gl. Et hoc erat contra iura: vbi tractat de dignitate psonali ꝛ officio: vt hic dictū est. Itē officiū secūdū Card. est potestas existēs in iudice exercēdi oīa ea q̄ ptinēt ad eius iurisditionē: ꝛ capit hic iurisditio gñaliter: vt includat oīa ptinētia ad merū et mixtū imperiū. Et loqtur de officio iudicis: cuiꝰ iurisditio mater est: sicut obligatio actiōis. Nec ē vera opinio De. de bella ptica. q̄ officiū iudicis, sit exercitiū vel executio iudicij: q2 magis stat in habitu q̄ in act. Nec secūdū opinionē War. appellari debet actio: cū differāt surrogati: ꝛ cui surrogatur. instit. de acti. in prin. in gl. iiij. Item officium proprie dicitur qd homo debet homini ex natura: vt in.c. cum in officijs. de testa.

¶ Officiū iudicis secūdū Gof. est ptās iudicis a iure sumpta. Et habet locū tam in his que ante iudiciū fiunt: q̄ in his que in iudicio occurrūt faciēda. Et imploraē loco pricipalis actionis: cum alia ordinaria actio deficit vt in.c. si. de offi. iudi.

¶ Officiū iudicis est duplex. s. nobile: ꝛ mercenariū. Nobile ideo apellaē: q2 a seipso interponiē: nec iure actiōis siue obligatiōis: vtputa si minor petit se restitui in integrū: hoc non petit iure obligationis: quia iudex nō fuit obligatus nec iure actionis: sed iudicis officiū misericorditer implorat ꝛc. Mercenariū iudicis officium est seu sic appellatur: quia deseruit actioni intentate: puta peto a te. xx. actione mutui: iudicis officium deseruit mihi in hac actione: quia condemnat te: vt restituas mihi viginti

¶ Officiosa dicūtur que continent pietatem: q̄ nulli obsunt: ꝛ alicui psunt sicut a ↄtrario testamentū diciē inofficiosum qd est ↄtra officiū pietatis. dist. xi. si ad scripturas. in glo. i.

¶ Offici ales indices. req̄re. s. Assessor.

¶ Officina est quasi tugurium vel tegmen: quando videlicet palee. i. stramina ponuntur super arbores: vt pastores subtus existentes ab imbribus protegantur.

¶ De O ante L.

¶ Olobertus ē vestis totaliter deaurata: ꝛ dicitur ab olon. i. totū: ꝛ beris qd est aurū. Et differt a vestibus deauratis: q2 hec de optimo auro: qd in vulgari foliatū: in legibus obrizatum dr: sed illa de quolibet auro: vel hec de optimo auro tota erat vestis: illa deaurata similiter in totū. Est ꝛ alia vestis que habet aurū tantum in paragandis: vt. C. de vesti. olobe. ꝛ aura lib. xi. in rubri. secundum Accur.

¶ Olfacere est nasum ad culū ponere: ita exponit gl. in ver. olfacit. in. l. agaso. ff. si quadr. pau. fe. di. vbi agaso ducit equū ad tabernā: q̄ mulā olfecit: q̄ calcitrauit: ꝛ agasonis crus fregit Et dicitur ibi q̄ dñs mule teneē de pauperie. Alias generaliter olfacere est odorem odorare: ꝛ olfactus odoratus. Et ab oratoribus ponitur pro scire: vt dicendo. Tanta sunt in me tua beneficia vtꝰ quo pacto correspondeam nec vtiq; olfacere possim.

¶ Olim aduerbiū tpis: ꝛ proprie respicit tps preteritū. ff. de ↄtrahen. emp. l. nec emp. ꝛ ibi no. ff. de ope. no. nunc. l. i. §. i. aliquando exponitur. i. dudū retro. in auē. vt iud. sine quo suf. §. i. de excusa. tut. l. sed. et. §. quesitū. Itez adde quot tempora significet dictio olim. Bar. in. l. i. in prin. vbi Alexand. ꝛ alij. ff. de ope. no. nun.

¶ De O ante M.

¶ Omnino tangit Archi. de preben. c. si beneficia. li. vi. ꝛ pleniusin. c. licet canon. de elect. ꝛ gl. in cle. ij. de vi. ꝛ honesta. cle. ꝛ etiā gl. in. c. ꝛ si Christus. de iureiurand.

¶ Omnia comprehendit singula. Nam si eps dicat. Do tibi talē villā et oīa iura que habeo ibi: singula iura cōprehendūtur: sed non intelligit dare decimas: ꝛ alia iura que sūt mere spiritualia: q2 dictio oīa licet se extendat ad singula: non tamen ad ea que sunt penitus nature alterius ꝛ iuris q̄uis ad ea que principaliter trāsierunt. Sed qñ datur aliquid quod habet temporalia ꝛ spiritualia iura: cū omnibꝰ pertinētijs suis: vt prebēda habens

habens possessiones et decimas: tunc omnia transferuntur simul secundum Hosti. in c. literas. de iure patro.

¶ Omnifariam .i. omnibus modis. C. de arbit. l. ne in arbitrijs §. j. de contra. et commit. stipu. l. optimam.

¶ Omologare est idem quod confirmare vel ratificare: et sic dicitur quod arbitrium sit omologatum. Alij dicunt omologare idem quod consecrare.

¶ De O ante p.

¶ Opera est diurnum officium: scilicet quod quis exhibet alicui per diem artificia lem: et non naturalem: sicut dicitur Genesis .j. c. Uespere et mane dies vnus. Aliquando ponitur pro breui temporis obsequio: vel est idem quod obsequium. Dicitur ergo opera officium tempore limitatum: vt. l. j. ff. de operis liberto. Limitatio autem stat in disponentium volun tate: quia per contrahentes potest limitari maiori vel minori tempore puta quod dies capiatur ad integram vel ad mediam noctem vel ad vesperam tantum: qualiter disponant contrahentes: et erit lex. Idem in testatore. Et quando aliud non apparet de artificiali intelligitur: quia ad hunc communiter fit relatio. Sed improprie opera accipitur pro reuerentia vel obsequio: vt no. in §. libertus. l. si non sortem. ff. de condi. inde. et sic de alijs.

¶ Oppidum dicitur terra murata non habens episcopum. in. l. pupillorum §. oppidum. ff. de verb. sig.

¶ Opilio dicitur custos ouium. l. cum querebatur §. fi. et ibi no. ff. de leg. iij.

¶ Opinio secundum Spe. est dubia periculaalis arbitratio: que a doctoribus alicuius scientie autoritatem habet. Hec tamen non est preponenda veritati. Sed secundum Gof. est probabilis arbitratio doctorum non nisi ob instructionem studentium in scriptis redigenda. Et dicit quod habens pro se opinionem doctorum in aliquo casu licet succumbat: tamen autoritate illius opinionis releuatur et excusatur a condemnatione expensarum. Ratio quia in iure doctor habet autoritatem interpretandi pro suo videri.

Uocab.

¶ Opinioni illi stare debemus que pluri morum testimonio comprobatur: et credere illud quod communiter credunt et tradunt sapientes. l. i. versi. sane. ex qua ita colligit Bal. ff. de offi. questo.

¶ Opinio communis est aliud quam fama. Nam opinio communis facit ius. C. de re iudi. l. i. Fama vero non facit ius. Item opinio communis probat. fama vero non. Item opinio communis differt a notorio: quia opinio communis est de longe preteritis que probari non possunt de facili: scilicet per testimonium visus etc. Sed notorium est de presentibus vel proxime preteritis que de facili probari possunt per testes di uisim. Et quod opinio veritati preferatur est glo. cum concor. pro et contra: abundans in iuribus in c. nuper. de biga. super ver. videtur. concludit tamen ibi quod casuale est: vt opinioni potius stetur quam veritati: in fauorem contrahentium testamentorum: sententiarum vel prolis Alias regulariter veritas prefertur opinioni secundum Ber. in gl. iij. i. c. ad audientiam. de spon. Etiam veritas prefertur autoritati. nemo iudex. C. de sen. et in terlo. om. iud. Item consuetudini. c. si consuetudinem. cum sex capitulis sequentibus. dist. viij. vbi dicitur. Ueritas valet et inualescit ineternum: et viuit et obtinet in secula seculorum.

¶ Opinio communis illa dicitur quam plures grauioresque amplectuntur: vt dicit Panor. in c. prudentiam. in princ. in. j. col. de offi. deleg.

¶ Opistographum .i. tabula linea: in qua scripte sunt opes. l. charte. et ibi gl. ff. de bono. pos. secundum tabu.

¶ Optimates sunt quasi meliores et ditiores de populo: ab opibus dicti.

¶ Oportet aliquando dicit necessitatem iij. q. ix. non oportet. Aliquando honestatem. Item oportebit significat tam presens quam futurum. de verb. signific. verbum. et not. gloss. xxv. questio. j. et glo. iij. capi. j. de prescrip. lib. vj. super verb. oportet.

¶ Opus nouum. Require supra. Nor. si opus: et opus laudat magistrum. C. de vete. iur. enuclean. l. ij §. contra autem. sic in aut. de mona. §. sancimus. col. j.

De O ante R.

Orbus dicitur qui sine liberis est: vel sine matrimonio: vt s. celebs.

Oraculum. i. responsum: quia precando seu orando impetratur. c. p tuas. de maio. et obe.

Ora sine aspiratione significat finem vel extremitatē rer: precipue regionum vel vestium. j. Reg. xxiiij. Dauid orā pcidit chlami dis. Saul. xj. q. vij. de his. gen. xiij. ad heb. xj. secundum Ioā. and. in cle. ij. de vi. hone. cleri.

Orcinus. i. directe manumissus. l. cuz quasi §. sed et si qs. et. l. ergo §. hi qui. ff. de fideicō. liber. et no. i. l. tutela legitima ff. de le. tu. Et dicit ab orco. i. manumissus ab eo q tendit ad orcuz i. infernuz: vel ab orebos q est rectū qsi directe manumissus: vel ab orce q est capio: nā et inde archiorchus: qr multa capiunt manumissi i testamento in quo multa fiunt

Orphanotrophus est orphanorum et pupillorum tutor: et adolescētiuz curator: qui eos facultatibus et parentibus qsi destitutos suscipit alendos.

Orphanotrophium est locus i quo talibus alimēta administrātur. xxiij. q. viij. tributū quāuis. et Spec. in tit. de his q alie. no. in iudi. interue. vbi ponit quid sit procurator: cōiuncta psona: defensor. excusator: sindicus: economus: actor: vicedominus. vicecomes: gastaldus: tutor: curator et c. Et de orphanotropho remittit ad. l. orphanotrophos. C. de episc. et cler.

Ortus olerarius est ortus in quo olus crescit.

Ordinarius est q suo iure vel principis bñficio vniuersaliter iurisditionē exercere pōt vbilibet. Itē ē is cui vniuersitas causarum ꝯmissa est: vnde sm. Spe. Officiales epōr ordinarij vocātur. Itē sm Goff. ordinarius iudex est q a collegio eligitur: et a superiore cōfirmat: vt electus in rectorē: qui per ꝯfirmationē sortitur iurisditionez: sicut et eps: in olbus preter ea q maiorē discussionē exigunt. Item secunduz Spe. ordinarius est legatus l puiucia sup decretuz. Et sunt dupli ces. Quidā habēt administrationez: vt epi habētes epatus quos actu re gūt: et isti habēt restituere l integrū. Alij sūt ordinarij nō habentes administrationez: sed tātū facultatez indi cādi: vt secūdū iura ciuilia q honorē tantū et dignitatem habent ratione cuius iudicare possunt si qs in eos ꝯsēserit. l. j. ff. de iud. Secūdū iura ca canonica sunt epi renūtiantes loco episcopali: non dignitati: retinentes honorem sine administratiōe. de renun. nisi cū pridem. de ordi. ab epis. q re. epi. c. j. Item eps cuius epatus olno destructus esset: qui esset eps: nullius tamen epatus secundū Goff. in sum. de in integ. res.

Originarius. require. s. colonus. Nā originarius colonus et ascriptitius idē sūt in re: scz eiusdez et ꝯditionis hō: sed ratione differūt. Nā ascriptitius dicit: qr sic ascriptus est terris colendis: q nō pōt a cultura recedere sine voluntate dñi sui. Sed colonus qr tenetur colere terrā: et originarius qa et origine sua adheret glebe: vt. s.

Ordinarij locorum sunt non tantū epi: sed etiā quicūque inferiores qui habent institutionem et destitutionem c. cum ecclesiarū. de offi. ordi. c. iij §. in conferendis. eo. tit. lib. vj.

Ordinaria onera sunt illa que ex constitutione vel ꝯsuetudine pstantur: vt quod quilibet talis fundus vel domus quolibet anno tātū debeat prestare dño suo vel pncipi. Sed extraordinaria onera sunt q extra cursuz et morez ex inopinato euentu vel casu seu necessitate emergenti indicūtur: vt si dñs velit maritare filiā suā: vel guerre immineant: et ideo a suis subditis exigat aliquid.

Ordo secūdū magistrū snīar: et Th. l. iiij. dis. xxiiij. est quoddā signaculū l quo spūalis potestas tradit ordinato ad offm. in sum. cō. li. iij. in tit. xxij.

Oriundus de ciuitate vel loco et c. dr qui vel ibi vel in vico ciuitatis illius ortus est. ff. ad muni. l. q ex vico. Uel si pater eius ide ducit originē. ff. eo. ti. l.

assumptio §.filius.x.C.de munici.et orig.l.j.et.l.filios li.x.Et no.in.c.usura rum.de usu.in ver.alienigenas.li.vj.

¶Orthodox⁹.i.catholic⁹.extra de sum. tri.c.j.lib.vj.et dicitur ab orthos.i.re ctum et doxa.i.gloria.vt.C.de sum. tri.et fide catho.l.ij.in fine.et ibi gl.

¶Ortus est locus sine redditu fact⁹ ad amenitatē: et dicitur pdiū vrbanū. ita tz Feli.in.c.Rodulphus.in ver.or t⁹ aūt est.col.xvj.alias.xiiij.de rescri.

¶De O ante S.

¶Osanna.i.salua obsecro.Matth.xxi. de conse.dist.iij.c.multi.per Archi.

¶Ostendere id est monstrare vel pro bare.ff.de act.tribut.l.sed zsi seruus. z.de accu.l.fin.

¶Osus.nota terminata in osus signifi cāt plenitudinem.nota.in.c.q̄to.de iureiur.

¶De O ante V.

¶Oues dicuntur animalia minuta.i. oues.z ibi Barto.ff.de abige.z appel latione ouium non veniunt agni ni si esset de consuetudine.Barto.in.l. legatis §.ouibus.ff.de leg.iij.

¶De P ante A.

Pactū vel pactio dicit̄ a verbo paciscor.z sic describitur.Est consensus duorum: vel pluriū in idem placitum.s.ad dādū vel faciendum aliquid alteri ab al tero eorum.ff.de pact.l.j.§.i.Et dici tur quasi de pace factum: vel pacis actum.Et ponitur ibi in idem placi tū.Nā nō fit codē vero vel falso:qz si duo vel plures cōsentiant in hoc vero titius est homo: vel in hoc fal so: titius fuit asinus.nō erit pactū:qz nō esset obligatoriū talis eniz cōsen sus neutrū obligat alteri.Itē scd̄m quosdā pactū est cōtractus:qz paci scendo diuersas in idē cōtrahimus volūtates.Et capit̄ q̄nqz late pro eo quod non transit in contractum no minatum: vt vēditio zc.Et sic omne pactū potest dici cōtractus innomi natus: vt trāsactio do vt des zc.Qñ qz stricte p simplici pacto gratis fa cto: vt promitto tibi.x.zc.Et a trans actione z pollicitatiōe differt:qz pol licitatio est solius offerētis.Et assi gnat̄ differētia inter pactum z trans actionē:qz pactū est de re certa z nō litigiosa z gratuita.Trāsactio vero de re īcerta z litigiosa: z nō gratuita. Et q̄d sit actū habes & de ver.signi ficatio.c.pactū.vbi dicit̄:pactū est in ter ptes ex pace cōueniēs scriptura legibus actionibus cōprobata.nā se pe ad pbationē pacti scriptura in terponitur scd̄m glossam: ibidem.

¶Pactorū diuersa sunt gn̄a.Nā pactū cōuētū dicit̄ qd̄ sub certis verbis z forma factū z expresse redactū est.v. g.nā clarū est pactū in verbis:qz si verba sunt obligatoria: pactū ē obli gatoriū:si sunt deliberatoria est libe ratoriū:si exceptiōis iductiua: tunc est exceptiōis iductiuū: vt si credi tor tradit īstrumētū debitori ex hoc significatur pactū liberatoriū factū a creditore debitori vt.l.labeo.ff.de pac.Rō: vt redditio instrumēti aliq̄d operetur.s.volūtatē creditoris libe rare volētis debitorē.Sz ibi credi tor pignus reddit debitori nō signi ficatur liberatio: vt.l.se.ff.c.ti.qz hec redditio pōt aliq̄d operari.s.cōferre vtilitatē debitori ī vsu pignoris.Se cus ī casu p̄cedēti:in quo nō operatur nisi vt dictū est ex quo patet qd̄ red ditio pignoris nō significat remissio nē eorū.Itē istrumētū debiti reperi tur penes debitorē: ex hoc significat̄ redditio creditoris nisi ɔtrariū p̄be tur.l.si chirographū.ff.de pig.qz in strumētū p̄sumit̄ peruenisse ad debito rē p redditionē z volūtatē credito ris: z hoc si debitor est extrane⁹.Si vero familiariter in domo credito ris cōuersat̄ tūc sec⁹:qz p̄sumit̄ qd̄ faciliter potuit haber iuscio credito re.l.vnica.§.ille.C.de la.li.tol.Itē si aliq̄ bōa ɔductoris sunt p eū iuecta: illata vl̄ iducta zc.ex hoc ɔcludit pa ctum quo pignus constituitur lo catori: vt.l.certi iuris.C.de locat.z conduct.z hoc ex communi mo

do agēdi:quo ſuecta atq3 illata ſunt locatori tacite obligata:qr cōtrahētes videnꝰ ſe referre ad cōmunē modum.ſeu morē.Etiam hoc verū ſim pliciter:nō ſolū in predio vrbano:ſ3 ꝛ in ruſtico.Sed tūc demū ſunt obligata cum domus ſcit inuecta ꝛ illata eſſe bona conductoris.

¶ Pactū tacitum dr qd in veritate nō eſt expreſſe factū:ſed ex aliqua lege ſpeciali:ac ſi fieret ſtatutum ex caſu habere iubeꝰ:verbi gratia:ꝯduxi domum a ſeio:ꝛ res meas intuli:in hoc caſu res ille illate ꝑ mercede domꝰ debenꝰ ſeio:iure hoc ſtatuēte vel iubēte lege pignori ita eſſe obligatas: ac ſi ſpecialiter ꝛ expreſſe inter nos cōcordatū eſſet ꝛ cōuētū:dato tamē ꝙ nō ꝯuenerimus:nec ſuper hoc qd dixerimus.Vñ ſic.pactū tacitū dicitur qd nō eſt factum expreſſe:vt cu3 cōduxi domum non tāgēdo de pretio dando:tamē ſecūdum leges adhuc venit pretium dandum ac ſi paciſcendo ita fuiſſet expreſſum.

¶ Pactum aditionis in die3 tale eſt:vt vendo tibi domum:ꝛ ſi poterō habere maius pretium vſq3 ad mēſe3:ego repetam ipſam domum.

¶ Pactum legis commiſſorie eſt:vt vēdo tibi domū:ꝛ ſi non ſolueris intra menſem volo ꝙ ſit inempta:vt.C.de pac.inter empt.ꝛ v ēdito.Itē ibi:creditor paciſcitur cū debitore quod a debitore nō petet tali caſu nō intelligiꝰ ꝙ etiā nō petat ab herede:qr pactū quo quis ſibi prouidet ſolet extendi ad heredē:qr ꝑ hoc videꝰ etiā heredi ſuo puidere:ꝛ per hoc cōtractus cōditionalis trāſit ad heredē.inſtitu.de verb.obli §.ex conditiona li.Si vero creditor dicat debitori paciſcendo:nō petā a te:ſignificat per ſonā tm̄ fieri:videlicet quod a te tā tum nō petā:ſed non ideo minus ab herede petere poſſum:ꝛ hoc faciunt verba a te:que ſic reſtrigūt:vt.l.qui in futurum.ff.de pac.Sed ſi ꝑ pactū vnus obligat ſe alteri facere domū: tranſit ad heredes.l.omnes.C.de cō trahen.ꝛ committen.ſtipu.

¶ Pactum perſonale eſt quod nō generaliter fit:ſed tm̄ ꝓ vna perſona:vel duabus.Et dicitur pro vna tm̄ perſona:qr fit pſone ſoli:ſic ꝙ tali ꝛ nō alteri ꝓdeſſe poſſit:vt ſi paciſcor pecuniam a te mihi debitā nō petituru3 me a te:ſed a tuo herede:tunc illud pactum tantum perſonam tua3 tuetur:ꝛ non heredem tuum.

¶ Pactum reale:vel in re3 eſt generale ꝛ nō cōtinet ſpecialiter vnam:duas vel plures pſonas:ſ3 gnāliter cōplectitur oēs ad quas illa res ptinet: vel ptinere pōt:vt cu3 debitu3 meū omnino remitto tā tibi quā heredibꝰ tuis:ita vt oēs liberemini tu ꝛ heredes ꝛ fideiuſſores:ꝛ nullus mihi reſeruetur regreſſus ad pecuniā vel ad rē petendā.Item pactoru3 aliud nudū:aliud veſtitū.Et qui plene vellet hoc examinare:traheret magnā cauſam ꝛ cōtrouerſiam inter docto. Hec tamen cum paucis ſufficiant.

¶ Pactu3 ergo nudū dici poteſt qd ab oibus iuris ſolennitatibus deſtitutum eſt:id eſt tā ſolennitate verboꝝ que ſolent cōcipi ꝛ attēdi in ſtipulationibus:ꝙ etiā per conceptionem lrarum:ſc3 qñ chirographu3 nō interuenit:nec aliud inſtrumētu3 ſup hoc ꝯfectu3:quo nudū pactū confirmaretur.Et diciꝰ nudū a cā q̄ ſufficere poteſt ad ꝑfectā obligatione3: vt do vt facias:facio vt des ꝛc.cuiuſ modi cōuentiones dicuntur ꝯctus innominati.Itē diciꝰ nudū a foro negotij:vt qñ negotiu3 nō incidit i certu3 nomē nctus:vt nomē emptiōis: vēditionis:locatiōis:ꝛ ſimiliu3.Itē nudu3 dicitur a rei internētu:vt talis nō intercedat res:q̄ poſſit ſuo interuētu perfectam reddere cauſam obligatiōis:ſicut in mutui datione. Itē dicitur nudu3 a coherentia qñ ſi incōtinenti poſt ꝯtractu3 adijciatur pactu3:ex precedēti obligatione vires ꝯtrahit:vt videatur ineſſe cōtractui:ꝛ cauſa3 veſtire:vt ſi pactu3 ſemel factu3 ē:ꝛ poſt traditionē intercedit res ſic veſtiꝰ internēti rei. Itē pluribꝰ alijs modis veſtitur:ſm

diuersas opinio.docto.

¶ Pactuz vestituz dicitur sex modis.se cũdũ quod sex modis vestitur:sc3 re verbis literis:cõtractus coherẽtia: ɿ rei interuẽtu:vt secũduz Goff.inst. de verb.obli.Et dicit Goff.quod pactũ in rẽ est quãdo generaliter paciscor ne petã ɿ in personã:ne a psona petam.ff.eod.tit.l.idem.§.pactum. ɿ nõ minus ex verbis quã ex mẽte cõtrahentiũ est estimanduz an pactũ in rẽ vel in personã sit:plerũque enĩ in personam pactum inseritur nõ vt personale sit pactũ:sed vt demõstretur cum quo sit pactũm.ff.eo.tit.l.j. § pactorum.

¶ Pactorũ aliud vtile:aliud inutile.s. ratiõe personaruz:vt furiosoruz: qui nec tacite nec expresse cõsentire potest: quare matrimoniũ cõtrahere nõ possunt: nec ad religionẽ se obligare:ɿ hoc de cõtinuo: secus si habẽs lucida interualla: vt.vij.q.j.quã uis. Quomodo enĩ reus cõstituitur q̃ nescit q̃d facit.xv.q.j.aliquantos. Itẽ pupillus q̃ nõdũ est doli capax: vbi vult obligari:secus si vellet aliũ obligare:quod põt.Itẽ in pdigo.Itẽ monachi ɿ regulares pfessi ɿ cõuersi nisi pro cõtẽplatione monasterij paciscãtur:cui p tales acquiritur. Itẽ viri ɿ vxores q̃ sibi donare nõ possũt sed vẽdere.Itẽ ratiõe potestatis.Itẽ in legatis dũ legatiõe fungũtur.Itẽ inter patrẽ ɿ filium:nisi in castrensi peculio vel quasi.Itẽ si res in pactũ deducta nõ sit in rerũ natura: nisi mora pcesserit.Itez si hõ res sacras vel religiosas deducat i pactuz. Itẽ cessat pactum collatione rerũ spiritualiũ.j.q.j.quã pio.ɿ in rebus phibitis: etiam si iuramẽtũ fuerit appositũ: vt in anime detrimẽtũ vergentibus.Itẽ pactum turpe aut rei turpis.aut ĩpossibilis de iure vel de facto: nullã obligationẽ inducit c.vlti.eodẽ titut.secundũ Goff.in suz.Dicitur autem pactuz a pactione.ff.e. tit.l.j.pactio vero a pace ɿ actu.nã q̃ paciscũtur ex diuersis.ɿ cõtrarijs motibus animorũ post multa variaque certamina in vnũ cõsonãtẽque sẽtẽtiã cõuenire dicũtur.C.de restind. ven.l.si voluntatẽ.ff.eo.ti.l.j.§.cõuẽtiõis Et hoc pactuz generale est ad omnia que contrahũtur vel agũtur inter partes causa cõtrahẽde vel tollende obligationis: sed nomẽ cõuẽtionis generalissimũ est: nã scholares in scholis:clerici in capitulo:populus in foro cõuenire dicũtur:vt in. § prealleg.cõuẽtionis. Uel dicitur pactũ a pcussione palmarũ.Ueteres enim cũ se obligabãt: palmas pcutiebãt in signũ inuiolãde fidei:vnde dicitur pactũ quasi palme ictus.Itẽ pactis priuatorũ: iuri publico minime derogatur.Et quãdo quis possit renũtiare iuri publico: vide in c.si diligẽti.de fo.cõpe.ɿ est gl.no.in autẽ vt sine phi.matres.col.vij.q̃ expõnit hunc articulum satis clare.

¶ Pactum per donationem.Require infra transactio.

¶ Padus est flumẽ publicũ trãsiens per lõbardiã: de quo sit mẽtio inst. de rerum diui.§.ij.in gloss.

¶ Pagani dicũtur i iure quãdoque increduli seu heretici.Itẽ quãdoque dicũtur priuati homĩes:vt villani ɿ oẽs q̃ neque milites neq̃ magistri:a pagos grece quod est villa latine: vt inst.de mili.test.§.illis autẽ temporibus.in fin.vbi glo.

¶ Paganicum aduentitiuz est peculiũ q̃d ex pspera fortũa aduenit:velutẽ ex test.cognatorũ vel etiã agnatorũ.

¶ Palliuz est insigne ornamentum archiepiscopi vel.episcopi:quod ex priuilegio sibi cõceditur:sũptuz de corpore beati Petri in signũ plenitudinis pontificalis officij:vt de elec.significasti.de auctoritate ɿ vsu pallij prealleg.c.ij.Unde ante pallij receptionẽ ecclesia dicitur viduata: vt dictio. c.quoniã .in vero designat plenitudinem potestatis.

¶ Palatatini aliter dicũtur vicarij: q̃a quodãmodo gerũt vicez principis: secundum.Accur.in rub.C.de pala. sac.lar.lib.xij.

¶ Palatinus comes dicitur q̃ curã ge

rebat sceipnā vt missis notarijs suis negligētiā iudicum argueret. C. de of. recto. l. nullā. Require. s. comes.

¶ Palla dicit vestis qua altare coopcritur: videlicet lineus pannus cōsecratus qui super altare ponitur sup quem extenditur corporale. Sumitur etiā quandoque pro cortina vel panno serico: vñ. Letitie causa cib⁹ est, non serica palla.

¶ Papa idem est quod admirabilis. Et dicitur a pape, interiectione admirātis: q2 vices dei gerit in terris. Et vicari⁹ illi⁹ est cui⁹ est terra, ꝛ plenitudo ei⁹. c. tua. ij. de deci. ꝛ. ix. q. iij. cuncta p mundum. Homo est vicari⁹ Christi. cle. romani. de iureiur. c. pro humani. de ho. li. vj. c. ij. ꝛ iij. de trāslatio. Et qñque dicitur vicari⁹ petri vt lxiij. dist. ego Ludouic⁹. ꝛ tunc est īpropria locutio: vel exponit. i. gerit vicariam quam gessit Petrus. Nam vicari⁹ nō dat vicarium. de off. vica. clericos. Unde poeta angelic⁹ Goff. in poetria noua q̄ incipit. Papa stupor mundi: si dixero papa nocēti. Acephalum nomē tribuā tibi. si caput addā. Hostis erit. ꝛ ī fine subdit. nec deus es nec hō, sed neuter es inter vtrumque. vel dicit papa quasi pater patrum scd̄m. Jo. and. super verbo papa. in proemio cle. Et illud quod fit auctoritate pape. dicit fieri autoritate dei, ꝛ hoc est verum, si fiat iusta de cā. de transla. inter corpalia. Nā papa subiacet legib⁹. C. de legi. l. digna vox. et. ff. e. ti. l. princeps. et dat autoritatē canōib⁹: q̄ ab eo vigorē sumunt: ꝛ nō ecōuerso. c. significasti. de elec. in. gl. j. c. si aliqñ. de sentē. excō. ꝛ ei⁹ pñtia supplet omnē solennitatem. C. de test. l. omni. Etiam papa solus est idoneus testis. ca. cum a nobis. de test. i. sz an locum habeat in his q̄ papa viderit añquā venit ad papat⁹ apicis pmotionē: dicit Lud. de rom. ꝙ per Eugenium quartum q̄situm fuisse a quatuor auditoribus quoꝝ ipse vnus erat: ꝛ subdit ꝙ certe multi multum dubitauerunt finaliter reperit ipe duas gl. Jo. and. singulares tenētes ꝙ sic: de quo multum gauisus accessit ad dñm apostolicum sibi dicēs: vna est i c. j. de renum. li. vj. alia est in. c. ad apostolice. de re iudi. c. li. ꝛ ita fuit iudicatum. Itē ponitur papa ī numero plurali. c. si a roman. nox. decretales. in fine. xix. dist. vbi dicit: quas btissimi pape diuersis tpibus ab vrbe romana dederūt. Item papa pprie nō habet dominium rerum ecclesiarū. licet hoc dicat gl. in c. cum venissent. de iudi. ꝛ Host. dicit ꝙ papa mutat dū viuit quadrata rotūdis: ꝛ in oībus ptātē hꝫ preter ꝙ in fide violāda. Dicsit ergo doct. dictā gl. dānādo ꝙ papa solū est administrator ꝛ dispensator reꝝ ecclesie: neqꝫ pōt alienare sine cā rōnabili: igitur nō est dñs. imo secūdū Arch. xij. q̄. ij. nō lꝫ. papa peccat mortaliter si alienat res ecclesie: qd̄ ē valde notādū: secundum dñm Pau. Quid ergo de inferioribus prelatis alienātibus? Item papa secūdū cōmunem opinionem habet vtrā qꝫ iurisdictionem scꝫ tpalem ꝛ spūalem quantum ad habitū: non tamen habet quātū ad actū vel exercitiū mittere falcem in messem īperatoris in gladio temporali. capit. duo sunt. ꝛ. c. si imperator. xcvj. dist. ca. lꝫ. ex suscepto. ꝛ. c. ex trāsmissa. de foro cōpe. Nam exercitiū iurisdictionis secularis de volūte ꝯmisit imperatori. c. solite. de maiori et obe. Patet primū: q2 vtrūque gladiū habuit Christ⁹: iuxta illud. Ecce duo gladij hic. sꝫ Christ⁹ suam ptātem dedit pape Petro suo vicario: vt. xxij. dist. c. j. quā suis successoribus admisit. xl. dist. ca. j. Secundum patet: quia dixit. Cōuerte gladiū in vaginam. nō dixit proijce: quasi diceret: tene gladiū temporalem in habitu: nō tamen eo vtere ī exercitio. Quare papa vti nō debet gladio temporali nisi in defectum vel negligentiā principis secularis: tūc habitum deducit ad actum. vide bonā glā ver sicu. discernit. iucto. c. quoniam. dis. x. et gl. ij. c. nouit. de iud. Et rō quare papa ñ debet habere gladiū tempo

tale exercitio vel in actu:quia sacra
mētū altaris repñsentat vnionē Chri
sti ad ecclesiā:animie ad corpus:sed
minister Christi & ecclesie (q̄lis est
papa q̄ se scribit seruus seruorum dei.c.
relatum.de sentē.excōmu.& in princ.
decre.) nō debet habere gladiū quo
anima diuiditur a corpore.Sunt er-
go duo principia i ecclesia (vt capit.
solite:preal leg.) p solem & lunā de-
signata.Nā imperator potestatē ha-
bet a deo approbatiue:sed nō imme-
diate quia per medium ordinatum a
deo:videlicet per papā:a quo habet
potestatem collatiue:Hinc est ꝙ im
perio vacāte:iurisditio terrarum im
perij cōpetit pap.c.licet ex suscepto.
de foro compete:sed nō ecōtra : vide
licet ꝙ vacāte papa tū iperator suc
cedat i spūalibus.c.qualiter.de iu-
di.secundum Ludo.de ro.q̄ etiā q̄rit
quid in legato sedis apostolice:an.ei
dem etiam competit talis iurisditio
vacāte iperio:& videtur ꝙ sic : q: de
gremio pape.x.sub militibus.ij.q.vi.
& eius vice fungitē.Dicit ibidē ꝙ cō
trariū est verum sm Specula.in ti
tu.de lega.§.nunc ostēdēdum . versi.
xix.Ratio:q: nemo debet ponere ma
num autoritatē gēralis cōmissiōis
i his que speciali prerogatiua pape-
cōpetunt.c ꝙ translationem. de of-
fic dele.sed hoc est pape specialiter
concessum in signum preminētie sin
gularis:er go &c hec Ludoui.in sin-
gularibus suis.Et vbi papa non ha
bet temporalem iurisditionē:ibi nō
potest tollere legem quo ad forū ci-
uile.nisi in his in quibus vertitur pe
riculū fame:vbi tollere potest legem
quo ad vtrūq3 forū.cap.nouit.de iu-
di.c.vlt.de prescri.& capitulo fi.de fo
ro cōpe.lib.vi.Sūt enim potestates
distincte.distin.x.quoniā.vbi de hoc.
& distin.xcvi.ca.cū ad verā.&.c. cau-
sam.ij.qui fil.sint legi.& tenet Joā.an.
in regula possessor.de re iudi. lib. vj.
licet alij dicāt quod indistincte quo
ad vtrūque forū papa possit legē tol
lere.x.distinctio.cōstitutiōes : &cap.
cum esses.de testa.Et quamuis papa
sit dominus mundi : et iperator dñs
mūdi dicatē.ff.ad legem rho . de iac.
in.l.deprecatio.et.vij.q.j.in aptibus.et
i cle.pastoralis.§.de re iudi.sm Joan.
and.differentes tū sunt domini mū
di:quia imperator sicut luna sub sole
ita sub apostolico dñio est:q: est filius
ecclesie:et iclinabit caput suū episco
pis:a quibus excōicari potest. vt dist.
xcvj.c.si imperator catholicus est.c.
certum. dist.x.in.glo. iij.

¶ Pādecta dicitur a pan.i.totum:& de
ctem.id est doctrina iuris cōsultorū
l.ij.§.cū antea.& ibidem Albe. C. de
vete iur. enucle.

¶ Parabolani sunt medici qui ad curā
dū egra mēbra vel corpora debiliū d
putātur:dicti parabolāi.a parabola:
q: plura promittunt hominibus quā
faciūt:& q: sepius parabolis vtuntē:vt.
C.de epi.& cle.l.parabolani.vbi text.
parabolani q̄ ad debilium &c. & ibi
sexcentos precepimus constitui.

¶ Paraphernalia bōa vel res parapher
nales dicuntē res q̄s mulieres: iuxta
dotem inferunt in domū viri:a para:
id est iuxta & pherna ꝙ est dos vel
donato.inde paraphernale dicitur
quicq̄d mulier habet vltra dotem vn
decūque.Et si est cōsuetudo:pōt ta-
lia retinere p se:nec marius debet se-
de his intromittere muliere inuita:sz
Hostien.de do.ppter nuptias.Et mu
lier ppter fornicatiōem non solum
perdit dotem:sed etiā dotalitiū.i.pa
raphernalia:vt est glos.sing.in ver-
bo dotalium.in.c.plerūque.de dona.
inter virum & vxo.

¶ Parentes sunt illi q̄ nobis cognitiōe
sūnt iuncti:per cuiuscūq3 etiā lineā
sexus hoc fiat.sm etiā interpretatio
nē iuris dicuntē oēs ascendentes siue
descendentes i supremū siue infimū
p pternam siue maternā cognitionē.sz
sm Azo.pprie dicuntē parentes vsq3
ad triauum:& vltra dicuntē maiores.
Et idē est de liberis i descendendo.

¶ Patres curie dicūtur vasalli qui ha-
bent cōsimilia feuda a domino illius
feudi de quo agitur:prout nota.in.c.
ceterum.de indi.

¶ Pancratium est colluctatio cũ fusti bus: vel locus lignis circũdatus in quo certo ordine stãt pugnãtes vt in puzilibus videmus.gl. est in.l. qua actione.§.si quis i colluctione.ff.ad.l. aqui.require.s.collutione.

¶ Pancratium genus certaminis est quod aduocatis omnibus corporis viribus omniũque neruorũ contentione trãsigitur.Budeus in.l.qua actione.ff.ad legem aquil.

¶ Paranymphus vel paranympha dicitur parans vel procurãs spõsalia. Require.j.proxeneta.

¶ Parauerede indeclinabile dicit̃ a pa ra.i.iuxta:ꝛ verede equo ducẽte rhe dam:a veho his.here.ꝛ rheda.secũ dum Hugo.ꝛ sic bubulci ꝛ aurige pa reuerede dicuntur secũdum Accur. C.de cursu pu.l. ij.lib.xij.

¶ Parasidicus cõponitur a para vel pa ruz:ꝛ fid⁹:id est fidelis:ꝛ icõs custos quasi parũ fidelis ad custodiẽdũ vel obseruãdum que obseruare debet: vt colligitur.C.eodem titu.ꝛ. lib.

¶ Paragraphus dicit̃ quasi diuisio a fares.i.diuisio:ꝛ graphia.i. scriptura.ide paragraphus.i.scripture diuisio p 3sidio.no in p2in. decretorum.

¶ Uide de paragrapho alcia.li.disp.iij. c.xvj.delirat enim hic autor.

¶ Parricida ꝓprie est q̃ patrẽ occidit: extẽditur ad accedẽtes ꝛ descẽdentes ꝛ multas alias ꝑsonas cõiũctas. l.i.ij.ꝛ.iij.ff.de parricid.ꝛ codẽ titu. C.per to.titu.

¶ Paratitla greca dictio ẽ qua ꝛ vtit̃ Iustinianus i l.j.§.penu.C.de vete.iur. enucle apud quez tamẽ piratitla mẽ dosi elegit̃.Paratitla aũt i eo loco.Iustiniãi apud nos summe rex iterpretari poterũt: quales scripserũt azo ꝛ alij qui titulos ꝛ admonitoria quedã sine preludia collegerũt:quod ab imperatore ibi permissum est.

¶ Pariter id est simul.extra de temp.ordi.c.j.li.v.ꝛ de hoc aduerbio vide etiã per Bart.in.l.si fundus.§.si duo.ff.de pigno.

¶ Pars ꝛ totum differ̃t.ff.de euict. l.si ꝛ vide quod.no.Arc. idia.di lxxx. q͡d partibus Itẽ adde q̃d veniat appellatione partis.Bar.in.l. si plures .ff. de dain.infec.

¶ Paripus dicitur a parũ ꝛ pus puris. quod est custodia:quasi paruum custodiens mãdata:vt.l.paripum.C.eo.ti. ꝛ lib.precalleg.

¶ Nescio an pephippiũ exprimere voluerit:de qua dictiõe vide Alcia.i li. C.xij.ad l.parephippium.de cur. pu. Nam paripũ vox est mihi incognita

¶ Participiũ significat ꝑut tp̃s ei⁹:vt aliud medium significare declarat.Ubi gratia ibi:lego stichũ seruũ meũ fugitiuũ.hoc pticipiuz fugitiuũ significat cõditionẽ:qꝛ sensus ẽ seruuz q̃ me⁹ est:si erit fugitiu⁹.l. itaque.ff.si cer.pe.ꝛl.stichũ.ff.de.le.j.Sed.ibi. lego stichũ seruũ meũ ꝑsentem:vel receptũ ex testamẽto titij:vl factũ artificẽ:sic de alijs nõ facit 3ditionẽ:q̃a hec participia sunt ꝑsentis ꝛ ꝑteriti tẽporis:ideo nõ põt 3prehẽdi significatũ 3ditionis.Itẽ ibi:lego heredi vt acceptis cẽtuz a titio restituat hereditatẽ:significat cõditionez.l.a testatore.ff.de cõdi.ꝛ demõ.qꝛ participiũ acceptis ablatini casus:etiã significat futurũ:licet sit ꝑteriti tẽporis:qꝛ. seu⁹ est si acceperit cẽtũ i futurũ ꝛc. Itẽ ibi vẽdo tibi certa vina ꝛc.hoc pacto ꝙ erũt degustãda.ifra certũ diẽ. hoc participiuz degustãda:nõ significat cõditionẽ:qꝛ vẽditio est pura:ꝛ si staret p emptorẽ ꝙ nõ degustaret tũc die pari ꝑterita periculũ eẽt suũ l.q̃s vina.i ꝑn.ff.de peri.ꝛ 3mo.rei vẽdi.Ratio sc͡dz Ba.licet hoc pticipiũ sit futuri tẽporis:nõ tamẽ fuit adiectuz dispositioni:sed exactioni. etiã habuit limitatiõez certi tẽporis.Alij nitũtur dicere ꝙ ibi significetur cõditio resolutoria.s.sic vt degustando reprobẽtur vel approbẽtur vina.

¶ Participatio cuz excõmunicato duplex est:quedã iducit maiorẽ excõmunicationẽ:scilicet que fit i crimine de sentẽ.excõmu.l.si cõcubine.ꝛ ca.nuper.Alia inducit minorẽ:scilicet q̃ fit i locutiõe: osculo:salutatio ne:mẽsa thoro:ꝛ similib⁹:ipso iure.

q.iij.c.cum excõmunicato.τc.qui cõmunicauerit.τ a q̃bus.repellant̃ he excõmunicatiões:habes.xj.q.iiij.en geltrudã.de except.c.a nobis. τ de cleri.excom.mini.ca.si celebrat.Sũt autẽ quedã persone excepte:que si ne hac pena excõicato participant scilicet vxor:filius:seruus:colon⁹ τc. xj.q.iij.quoniã multos.de sentẽ.excõmuni.quod i dubijs.τ.c.inter alia secundum Specula.τ Garsiã:mittẽdo nuntiũ vel literam excõmunicato:icurrit minorẽ: quia loqui videt̃. ff.de consti.pecu.l.licet.τ est glos.in.c. statuimus.τ cap. cõstitutiones. de sent.excom lib.vj.

¶ Partus antequã edat̃ est pars viscerũ matris.l.j.§.ex hoc rescripto.ff.de ve. isspi.l.fi.aliena.§. sceuola.ff.de vsuca. τ cõtinetur appellatione reddit⁹:nõ aũt fruct⁹.l deducta.§.hereditatem.. ff.ad trebellia.τ.l.paulus.ff.ad.l.faci.

¶ Parum τ nihil non bene cõueniunt nec in vna sede morãtur.sic.C.de lati. lib.tol.l.j.§.illud.

¶ Pascua loca sunt vbi bestie pascũtur l.diuortio.ff.sol.mat.τ.C.de pasc.pub. quasi per totum tit lib.xj.

¶ Pater est ille quẽ nuptie designãt.i. presumũt,esse:vt dicit Azo in sum.C. de in ius vocan.

¶ Paterfamilias dicitur is q̃ est sui iuris τ potestatis proprie:cuiuscũque sit etatis:sed filiusfamilias ecõuerso.Require loco suo.

¶ Patres etiã dicti sũt quos plebs sibi creauit vt ipsi plebem excederent.

¶ Patres cõscripti dicebãtur quorum nomina i tabulis aureis scribebant̃.

¶ Patria potestas est i estimabilis: vt habetur de leg.j. filiusfa.§.pmulgarẽ.τ secũdũ Azonẽ in summa.C.eodem titulo est ius quoddã quod habẽt hi qui sunt de imperio romano: liberos naturales τ legitimos quod ius alij nõ habent:vt instit.de pa.po. per totum.

¶ Patricij dicunt̃ ideo q: pretorie pote stati p̃sunt: secũdũ Isid.li.ix.cap.iii. Etiã patricius est is quã imperator sibi elegit in patrẽ:vt istit.qui.mo.ius pa.po.sol.§.filiusfamilias.τ.C.de cõsor.eiusdẽ.lit.l.fin. Item in alia significatione dicti sunt patricij q̃dã nobiles de ciuitate:τ olim dicebant̃ patres pñcipũ scʒ ad cõsilia p̃stãda.

¶ Dicit Isido.li.ix etymo.c.iij. patricij ideo vocati p eo q: sicut patres filijs ita puideãt reipublice.Unde dignitas partritiatus dicta est :erat enim patritius quasi principis pater.

¶ Patricida est q̃ patrẽ occidit.alias in iure ciui ponitur parricida.C.de his qui pa.vel lib.occi.l. vnica.

¶ Patricidium alias parricidũ est homicidium.nephãduʒ quod cõmittitur in parẽtes:in libros:i proximos:collatelares τ affines.Require super ad legem pompeiam.

¶ Parochia est loc⁹ i quo degit populus alicui ecclesie deputatus: secũdum Goffredum in sum.eodẽ titul. Et parrochiarũ diuisio icepit a Dionysio.xiij.q.j.c.j. Cõsistit aũt i⁹ parochiale i hoc secundũ Gof.i sum.e.ti. vt omnes parochiani dieb⁹ dominicis τ festiuis missam audiant i eccle sijs in quarũ parochijs habitãt:vt in c.eo.ti.de cõse.distinctio.j.si q̃s. etiã cõsistit i decimis personalib⁹ que ecclesie parochiali debent̃.xvj.questio. j.si quis laic⁹.τ i oblationib⁹ q̃ dãde sunt sacerdoti parochiali:q̃ p populo orare debet.x.q.j.quia sacerdos.

¶ Patruus vel patrina dicit̃ filius vel filia spiritualis cõpatrũ vel cõmatrum matris vel patris quẽ vel quã q̃s de fonte baptismatis leuauit:vel ad sacramẽtũ cõfirmatiõis tenuit.

¶ Patru⁹ dr̃ frater patris:q̃si pater ali⁹

¶ Patruus magnus est frater aui.

¶ Patrueles dicti sunt quorũ patres i ter se germani vel frtares fuerunt.

¶ Patrueles sorores sunt duorũ fratrũ filie.Sed vtrũ appellatiõe patrui cõtineant̃ patru⁹ magn⁹: videt̃ q: nõ. vt l.§.patruus magnu⁹.l.l.iurisc̃osult⁹.ff.de gradi.sedi oppositũ q: sic:aliq̃ defendere nitunt̃:quia differentia addita gẽeri ɔtrahit ipsũ ad speciẽ sub illo genere:vt animal rationale: species est animalis:sic τ patru⁹ ma

gnꝰ species paterni esse pbatur: sim i le. ff. de adop. l. j. Ibi adoptio filij qui sui iuris est species est adoptionis.

¶ Propatruus est frater proaui: et abpatruus est frater abaui.

¶ Patronus secundū canones dicitur ille qui habet ius presentādi aliquē ad bñficiū ecclesiasticū: sed secūdū leges est qui manumisit seruum sui spōte: qui seruus dicitur libertus eiꝰ a quo sic manumissus est. Etiā patronus quādoqꝫ dicit aduocatꝰ vel ecō uerso aduocatus patronꝰ causarum: quia patrocinium prestat: vel patrocinatur. ꝛ i pmo significato triū in faciūt patronum. vnde patronū faciūt dos: edificatio: fundus. Require. s. iꝰ patronatus.

¶ Passim: indifferenter. de appel. cū sit romana. ꝛ. c. pastoralis. de off. deleg. in glo. iij. in cap. impetrandum. de iura. calum.

¶ Passiuum verbum aliquando resoluitur in infinitiuum sui passiui. ꝛ aliud verbū vt reponat: id est reponi finatur. ff. de aqua plu. arcē. l. i. summa. §. item varijs. Item passiuū verbū cuz ablatiuo qꝫdoque importat actiuaz significationem. vt petitur a me: id est aliquis a me petit. ff. de dam. infect. l. a quo fundus.

¶ Pauperies est damnum siue iniuria faciētis ipsum damnū: vt ab animali quod sensu caret factū. vt si equus tuus segetē meā pauit: vel aliter dānuz mihi dedit. Nō enī pōt dici iniuriam fecisse: cū sensu careat. instit. si q. pau. fe. dic. §. pauperies. vbi dicit gl. qꝫ est mirabilis expositio ꝛ lega. Differūt autem dānū: maleficium: ꝛ pauperies. Naz dānū fit cuz animo iniuriādi: vel ab habēte animū iniuriandi: licet nō vtatur. Alia patent i locis suis De pauperiei actione require. s. Actio.

¶ Pauper dicitur q nō habet qnquaginta aureos in bonis. Bar. in. l. qui accusare. ff. de accusa.

¶ Paulatin habetur in aut. de resti. et ea que pa. l pzin. ꝛ insti. de re. diui. §. preter ea.

¶ Pauliana actio. require ibidem.

¶ Pax sm Goff. est discordie finis: vt. c. j. de treug. et pa. l glossa. i. Itē pax est vinculum charitatis: vt i cap. nouit. §. sed forsā. de iudi. Et sunt sex cause propter quas nō est pax inter homines. Prima q̄a nō puniuntur maleficia. Secunda: abundantia temporalium. Tertia: quia nō pugnamus cō tra demones. Quarta quia nō cōsideramus dāna litis vbi diuitias: corpꝰ ꝛ animā perdimus. Quinta dubius euētus belli: quī non consideratur. Sexta quia nō seruamꝰ precepta dei nec soluimus decīmas: ꝛ sic quod nō capit Christus: tollit fiscus. xvij. q. 8. vij. maiores. Et est gl. no. de re. iu. lib. vi. ad apostolice.

¶ Pacē rumpere non dicitur ille q facit furtum ei cuz quo pax est Bar. in. l. verum est. ff. de furtis.

¶ De p ante E.

¶ Peculiū est pusilla substātia vel pecūnia separata a rebꝰ ꝛ ratiocinijs patris vel dñi: data vel permissa filio vel seruo. ff. de pe. depositi. §. peculiū. Et est multiplex. s. castrēse vel qsi castrēse: pfectiuum: aduentitiū: paganicum: nō paganitiū. C. de bo. que li l. cū oportet. l. cū multa. ꝛ. l. cum. non. Itē peculiū dicit res parapharnalis. ff. de iur. do. l. si ego. §. dotis. Itē peculium ponitur p hereditate vel patrimonio. c. de epis. ꝛ cler. l. si qs presbyter. ff. ad trebel. l. cogi.

¶ Peculiū castrēse est qd miles acquirit dū militat in castris: ꝛ illud est filij pleno iure tā qūo ad pprietatē qꝫ quo ad vsumfruc.

¶ Peculium palatinorū dicitur etiā castrēse scilicet militum palatij q princip: sequuntur: sm Accur. C. eo. ti. li. xij. in rubri.

¶ Peculiū quasi castrēse dicitur illud qd aduocatꝰ acquirit prestādo clientulis suis patrocinium in causis: vel qd magister grammaticꝰ: logicus vel rhetoricus inꝰ scholis suo lucrat exercitio. in. l. fi. C. de in offi. testa.

¶ Peculium aduentitium est. quod filio aduenit ab auo paterno vel materno vel ab altero: vt ex prospera fortuna: et ex testamento agnatorum vel cognatorum. et quod filio aduenit ipsius ex quo ad proprietatem: patris vero quo ad vsufructum. Et dicitur alio noie paganicum aduentitium. Item aduentitium si ab imperatore vel augusto datum fuerit comparatur castrensi peculio. in. l. cum multa. C. de bo. que lib.

¶ Peculium profectitium dicitur illud quod de rebus paternis vel dñicis proficiscitur: et filio vel seruo datur vt ieo negotietur: et illud est patris quo ad proprietatem: sed filii vel serui quo ad vsumfructum. Et etiam alias dicitur paganicum profectitium.

¶ Peculium clericorum est patrimonium clericorum. Nam peculium patrimonium appellatur. ff. ad trebel. l. cogi. in in pn. vñ illud quod clerico velut proprium possidetur: eius peculium dicitur Secundo modo tñ et vsualiter peculium dici solet filiorum et seruorum patrimonium quod eis a domino vel patre datur. vt. ff. eo. tit. per totum.

¶ Peculium clericorum profectitium est quod de bonis ecclesie procedit: vel quod ecclesie contemplatione acqritur.

¶ Peculium aduentitium eorumdem est quod acquiritur ex opera eorum: vel alias prouenit ex intuitu persone. Et hoc no. Gof. in sum. e. ti. Et dicitur peculium a pecunia.

¶ Peculiariter i. spāliter. C. de com. rei mili. l. i. li. x. et. ff. de tribu. ac. l. ii.

¶ Pecunia appellatur totum quod homines habent: et dicitur a pecoribus. quia quicquid antiqui habebant: totum in pecoribus consistebat: vt. i. q. iii. totum et sic sumitur communiter. Quandoque tñ capitur proprie et stricte solum pro numerata pecunia. vt. iiij. q. ij. iij. putant quidam. et ibi gl. Alias appellatione pecunie omnes res continentur. C. de const. pecu. l. ij. Etiā proculus ait pecunie appellatione rem significari. ff. de verborum significatio. l. pecunie. verbi gratia. heres factus hereditate adita vendit eā: et emptori per stipulationem promittit quanta pecunia ex hereditate ad ipm peruenit etc. Appellatione pecunie ois res significatur. qr sensus est omnis res q ex hereditate ad me peruenit. et capitur significatiū ex dispositione precedenti: scz vē ditiōe hereditatis: q omnes res significat. Item ibi late significat dicendo: heres mi. volo te restituere titio pecuniā meā: id est hereditatem meā. Unde perinde est ac si dicat hereditatem bonā: vt res meas. vt. l. nā quod 6 si. ff. ad trebel. Sed ibi significat strictissime dū filio famil. ias prohibetur mutuari pecunia: qr significat pecuniā numeratā. l. j. ff. ad sena. consul mace. iūcta. l. sed et si ✠ pecunie. eo. titu. Rō vtriusque: qr in priori casu subiectus fuit: ex fauore ergo āpliandus: sz hic casus subiectus est ex odio ergo restringendus: vt in regula. odia: de reg. iur. li. vj.

¶ Pedanci iudices Requre. s. Judices pedanei.

¶ Pedagia dicitur que dātur trāseuntibus in locū cōstitutum a principe. Et capiēs pedagiū debet dare saluū cōductū: territorium eius tenere securū: adeo q si aliquis derobetur. i. spolietur (et est vulgare gallicorum) tenetur ei dñs terre rapinā resarcire secūdū. bal. i vsi. feu. de pa. iur. fir. i ✠ quēticulas. facit. l. ne qd. ff. de icē. rui naufr. et no. arc. xxiiij. q. v. si qs pegrinorum. Sed guidagia. requires.

¶ Pecoris nomine continētur boues.

¶ Pecoris ad aquā appulsus est ius adducēdi vel appellādi pecus ad aquā fontis alieni: iure seruitutis.

¶ Pediculi dicuntur quedā argentea substentacula qbus vasa vel res qlibet velut pedibus substentatur. ita ponitur in. l. pediculis argenteis. ff. de auro et argen. leg.

¶ Pedetentim. vide in gl. pma. in clementi.

¶ Pedagogus ē ille q ab initio istruit pueros: et dr a pais pados. i. puer: et agogos ductor: qsi ductor siue gubernator puerorum. inst. q ex cau. manu. n3 lz ✠ ea. l. eliascētia. vbi gl. pōt enim

minor.xx.annis: maior tamen.xvij ma numittere pedagogū suum: vt tibi di citur. Pedamēta dicūtur sustētamē ta pedū vinearū: & dicūt galli. paxil.
¶ Pena & suppli cium differunt: vt not. archi.xj.q.iij.c.nemo per totum.
¶ Pedicones gladio puniūtur teste Iu stiniano inst.de publ.iud. §.itē lex iu lia.quāuis quidā apud imperatorē in eodē loco ī alio capite legis iulie hāc penā constituant: & propterea textum nitidū deprauantes: nō pec catoribus: sed pedicatoribus legēdū cōtēdunt.tamen quia hec eorū le ctio minueret penā non puto ab an tiqua lectiōe recedēdū: cū alioquin tales vita priuari debeāt: vt sancitū est. in autē. vt nō luxu.cōtra nat. cir ca fi.&in.l.cū vir.C.ad.l.iul.de adul. secundū intell.bal. Inconueniēs eni esset tā detestabile crimē puniri solū priuatione dimidie partis bonorū: si honesti sint: si humiles: corpis coer ctiōe cū relegatiōe (vt ipsi vellēt) cū alioqn crimē adulterij & icestus acrius puniat: & iure ꝯsul.l.j.ad f.ff. de extraord.cog.dicat eū qui stuprū suadet: capite puniri: & distictio le gis iulie ibi p iperatorē relata: quā hi vellēt extēdere: solū punit eos q viduas vel virgines stuprauerūt: se. cūdū Mathes.no.c.j.cui⁹ est initiū: no.tex.licet glossator nescio qd ine pte subintelligēdū putet. Preterea nōne legimus apud Aug. quod pe ius est cōtra naturā quā cū matre coire: vt habetur.ij.c.adulterij.& duo bus seq.xxij.q.vij. Iō.cōsequēs est vt maiori pena & exqsita a'd hoc coer ceātur: vt etiā disponit imperator i. d.l.cum vir.preallega.
¶ Pellex est q miscetur habēti vxorē. alij dicūt quod est vxoris loco sine nuptijs in domo: vt ꝯcubina vel a mica.l.masurius.ff.de ver.sig.vel est illa quā qs habet ad tempus saturā de libidinis causa tex.& gl.in.c.lai ci.iuncta gl.xxxiij.distin.
¶ Pene.i.quasi.& no.iij.q.vij.c.qui sine.
¶ Penes.no.plene Io.cal in commen. decreta.postulasti.de ꝯcessio.prebē. Et est differētia inter penes & apud vide p Ioā.lincōniensis.in.l.si qs in tātū.C.vnde vi.vbi dicit qd illud est penes aliquē cuius possessionē ha bet.sed illud est apud aliquē: cuius solā detētionē habet: vt depositā rius & ꝯmodatarius.& dicit quod i. d.l.apud.sumitur improprie: vt in.l. pe nes.ff.de.verbo.signifi.
¶ Peius.no.Pau.in commento.c.in li teris.de resti.spolia.
¶ Penitus.no. Ioan.and.in.c.j.de sup negli.prela.
¶ Pena ē dilectorū debita coercitio vel satisfactio: q a lege vel a ministris legis impenitur.no.per Azo.in sum. de pe.&.l.si pena.ff.de pe. Et sūt octo pene iuris ciuilis.dānū: vincula: ver bera: talio: ignominia: exiliū: seruit⁹ & mors. Pene aūt iuris canonici sūt: suspēsio: excōicatio: depositio: in tru sio: icarceratio: & verberatio: secūdū Archi.qui.hoc not. in.c. j.xxiiij.q.v.
¶ Penam committi est penam deberi.
¶ Penitētia secūdū Am.est pterita pec cata plangere: & plangēda iterū nō cōmittere.vel sic secūdū Aug.est q dā dolēs vindicta puniēs in se quod ꝯmisisse dolet.de quo plura vide in trac.de pe.dist.iij.& iiij.
¶ Penula est quedā vestis qua nō vte bātur nisi ciues Romani: que fuit da ta patri Sauli: quia societatem con traxerat cum romanis. Et etiam bea tus Paulus aduersus iniustos ro manū ciuē se appellauit.c.si in adiu torium.de stin.x.
¶ Pensio idē est quod cēsus: vel tribu tū. In quo differant pensio & cēsus: vide.gl.in cle.j.de sup.negli.prela.in verb.pensiones.
¶ Pēsitatiōes publice secundū Azo.i summa.C.si ppter pub.pē: vel.dicun tur annue exactiōes tributorū vel vestiū: auri vel argēti: q a certis p sonis pstabātur fisco. Sed pēsitatio nes publice.dicuntur q ad viarū vel potiū refectionē prestāde sunt a possidentibus: vt fiat olim dato rū quedam collatio: & sic pēsitatio est quasi pensionis solutio.

Pentateuchum est volumē cōtinens quinque libros moysi:a penta qꝫ.qui que:⁊ theucum mādatum:quasi ⁊c. vt .inc.j.dedecimis.

Patangaria est seruitus personarū ⁊ rerū:⁊ dicuntur quasi pfecta ⁊ magna angaria.Est aūt angaria seruitus psonarū:⁊ nō rerū.Itē parāgarie dicūtur exactiones ⁊ pstatiōes patrimonioꝝ.s.onera quedā q̄ predio incumbūt vel imponūtur:⁊ erāt forte exactiones equoꝝ vel vectura rū ad portandū annonā militibus: vt colligitur.C.de cursu pub.⁊ angarijs ⁊ parangarijs.in rub.lib.xij.

Paraganda est vestis de auro vulgari quod in gaudis vestimētorū vel chlamydium poni solet:vel vestis que hꝫ aurum tantum in superficie. require.supra.Oloberus.⁊.C.de vesti.olob.⁊ de aura.l.j.lib.xj.

Perditum.dicitur aliquid si facta diligenti inquisitione nō reperitur. Bar.in.l.si quis ex argentarijs.§.an vero.ff.de edē.vbi Jas.post alios tractat de pditione scripture:⁊ cui incūbat onus probandi:⁊ quomodo pbetur perditio.de quo per Abba.in. c.sicut nobis.de re iudi.⁊.c.sicut.de proba.⁊ per Feli.in.c.fi.eo.titu.

Peregrinātes large dicuntur illi qꝛ loco sui domicilij pficiscuntur.C. de inco.l.ciues.lib.x.Proprie aūt dicūtur romipete:aploꝝ ⁊ alioꝝ sctōꝝ limina oratoria vsitātes.xxiiij.q.iij. .si quis romipetas.⁊.c.paternaꝝ.⁊.c. illi q̄.ēt dicūt illi q̄ accedūt ad psentiam domini pape.e.tit.c.vnico.⁊.ij. q.vj.arguta.

Peregrini dicūtur oēs q̄ nō sunt de episcopatu ordinādis:siue sint clerici:siue laici:nm Gof.in sum.de cler. pereg.qꝛ tales recipi nō debent ab episcopo alieno ad ordines:vel dignitates:aut ecclesiastica sacramēta:vt.lxxi.dist.p totū.⁊ in tit.de cler. pere.vnde clericus peregrinus est qui in alia prouincia ordinatur.

Peremptoriū dicitur a perimēdo:eo qꝫ oīno pimat:vt terminus perēptorius vltra quē nō dantur vlteriores dilatiōes.Sicr exceptio perēptoria dicit̄ q̄ perimit actionē.Etiā dr citatio peremptoria:qꝛ oēs alie citatiōes debēt fieri anq̄ā aliq̄s tāquā cōtumax puniatur.Judex tñ perēptoriā citationē vel perēptoriū dictū extā te causa statiꝫ mittere pt.⁊ idē operabitur quod alie tres citatiōes possunt operari.

Peremptio.i.in totum extenuatio. l. qui hominem.ff.de adi.leg.

Perfectum dicit̄ qñ oībus suis partibus constat.l.j.in prin.⁊ ibi glo.ff.de orig.iur.vel dr pfectū in quo ad sunt que adesse debet.l.j.⁊ ibi not.C.de arbi.Aliquādo dicitur perfectuꝫ ex sola initiatiōe.vt.l.edificia.§.perfecisse.de verb.⁊ re.sig.ff.

Per not. Archid.xiij.q.ij.c.ebron .⁊ Pau.de leaza.plene in cle.j.de sum. tri.⁊ fide catho.⁊ Jo.an.de ele.dudū. in fi.ff.de verbo.sig.l.§.pernoctare. vbi dictio denotat perfectionem:vt habetur in.l.si tu.ff.de leg.j.

Perfunctorie.i.obscure:vel decepto rie.no.ff. qꝫ vi aut clā.i.aut qui aliter.vel.i.negligenter.xl.di .ante.oia.

Perfusorie.i.am bigue.ff.de eui.l.qui libertatis.§.sed ⁊ si quis.

Pergula est tuguriuꝫ vel obumbratio frondosa.⁊ ponitur in glo.§.con trahentes.c.j.de foro compe.lib.vj

Perequator est q̄ homines ⁊ territoria perequat.i.valde equat:vel q̄ p̄diū desertū equa pēsione(vt prius) assignat nouo possessori:vt.G.de cēsi.⁊ censito.⁊ perequato.in rub.li.xj

Perduelliones.Require.s.Crimē lese maiestatis.

Peripsima est purgamētū vel cortex pomi vel piri.Vñ.Tolle peripsimā: edē pulpam:spernens arullam.

Jmo vero pipsima.los.declinat̄ p ter tiā:⁊ est neutri gñis:scobē q̄squilias ac oiuꝫ rerū purgationē significās.

Periurus est q̄ scienter trāsgreditur. iuramētū qd ꝯtra iura ex certa sciētia fecit.c.tua.de iurei.si tñ aliq̄s falsuꝫ iurat ignorāter:nullo modo peccat.c.homines.xij.q.ij.si tamē licitū est id qd̄ iurat̄ veniēdo ꝯtra peccat

mortaliter: vt.c.si vero.z.c.q̃relã.e.
xi.si autẽ illicituz sit: z eius obserua-
tio vergat in dispẽdium salutis vel
corporis interituz: nõ peccat cõtra-
ueniẽdo: licet peccet iurãdo.c.j.ij.z
iij.xxij.q.iiij. Si tñ iuramẽtuz est in-
discretuz, tunc si ex pposito z deli-
beratione fiat: mortale est.c.qui sa-
cramẽto.xxij.q.iiij. sed si iurat incau-
te vel iocose: est veniale secundum
Hostien.in dicto.c.tu i nos.

¶ Permitti dicitur aliq̃d trib⁹ modis.
Primo q̃r nullo iure phibeẽ. Secun-
do q̃r ꝯtra humanas cõstitutiones
indulgetur. Tertio illicituz: vt ma-
gis illicitum vitetur: vt est glo.cum
exemplis.in.c.omnes.dist.iii.

¶ Permutatio.secunduz Gof.est vnius
rei p alia vicaria p̃statio vel vica-
ria p̃statiõe mutatio. Et cõtrahiẽ (si-
cut plerisq; placet) qñ īter aliquos
cõueniẽ: vt certa species p certa de-
tur.C.e.ti.quoniã asseris. Si enim cõ-
ueniret vt certa species dareẽ p in-
certa: vel ecõuerso: nõ esset pmuta-
tio: sed cõtract⁹ innominat⁹.s.do vt
des zc.z pmutatiõis cõtract⁹ ideo
fuit inuẽtus: q: sepe poterat aliquis
habere aliq̃d inutile sibi vel parui
cõmodi: quod alteri multum valere
poterat: z econuerso. Et prius igno-
rabatur qualiter res vnius alterius
fieri poterat: ad quod inuentus est
ille contractus permutationis.

¶ Peperam.i.malitiose: iniuste: inique.
l.cum querebatur.ff.de re iudi.z.l.q̃
interrogatur.ff.de interroga. actio.
aliquando.i.per erroreẽ.l.si ancillaz.
§ fina.ff.pro suo. Et quando dicatur
perperam iudicatum: vide.l.si ser-
uus quem.ff.de libe.causa. Aliquãdo
dicitur perperam quod calumniose
z sine causa fit.l.ab executione.cir-
ca fin.C.quo.appel.non reci.

¶ Perpetuum quãdoq; idem est quod
generale.de elect.c.messana.z.c. vt
circa.eodem titulo.libro.vj.vt dicen-
do: edicto perpetuo (id est generali)
prohibemus.

¶ Perpetuuz dicitur illud quod nõ ha-
bet certũ finẽ. Nic.de neap.in lectu-
ris Barto.in.l.iurisperitos.ff.de ex-
cusa.tuto.

¶ Perplexitas est cõstringens z ineui-
tabilis necessitas peccãdi: q̃ puenit
ex erronea voluntate: vt.c.j.in sum.
distin xiij.vbi gl.bõa. Etiã de differẽ-
tia inter mortalia z venialia ponit
ibidẽ exemplũ de iudeis crucifigen-
tibus Christũ: z si quis respõdet que-
rẽti inimicũ si sit in loco. Item si vir
denegat vel reddat vxori debitũ pe-
tẽti. Et declarat ibi q̃ null⁹ põt esse
perplexus inter duo mala: z sic pple-
xio est solum ad stultam opinionem
alicuius.z.de hoc vide in.c.nerui te-
sticulor̃ xiij.dist.vsq; ad finem dist.

¶ Perpensus id est perfecte pensatus:
z deliberatus.de pact.c.vltimo.cir-
ca medium libro.vj.z sic dicitur in
prohemio clemen.iuris sanctio per-
pensa: digesta consilio.

¶ Persone quedam dicũtur priuate im-
proprie.vt ille que sunt exempte a iu-
re cõmuni: vt dist.iij.priuilegia. vbi
dicitur quod priuilegia sunt leges
priuatorũ. Quedaz vero dicuntur p-
prie priuate: vt illi qui nõ habent di-
gnitatez.iiij.q.v.qui cõtra. Vñ cleri-
ci nõ dicunẽ priuate persone: cũ ha-
beãt dignitatem: id est ordinẽ eccle-
siasticũ: in.c.priuilegia.p̃alle.z dist.
iiij.quiq;.secundum Joan. Itez secũ-
dum Alanũ quedã sunt persone pu-
blice que sunt in officio publico: vt
tabellio: iudex baliu⁹. Alie priuate
que non sunt in officio publico.

¶ Periurium proprie diciẽ quãdo ali-
q̃s iurat ꝯtra canonica statuta: vel
temerarie. Et dicitur multipliciter.
Primo falsa iuratio q̃ si ignorãter
adhibita omni diligẽtia facta fue-
rit: nullũ peccatũ est.xxii.q.ii.homines.
Secũdo dicitur trãsgressio liciti iura-
mẽti.z sic est mortale.vt.i.q.i.q̃cũq;.
Illicitũ autẽ scienter iurãs peccat sz
nõ ꝯtraueniẽs. Tertio diciẽ indiscre-
tũ iuramẽtũ: z est veniale xxvi dis.6.
criminis.in fi. Quarto diciẽ mẽdaciũ
iuramẽto firmatũ: z semper hoc est
mortale.xxij.questi.ij.quod ait. Et est
crimen adeo magnũ q̃ cleric⁹ piu-

rus: ab officio et bñficio suspendi de bet.c.peruenit.de fideiuss.c.inter di lectos.de excessi.p̃lato.et.c. querelã. de iureiuran.

¶ Personalitas significatur per has di ctiões.tu mihi: ego tibi: cũ alio signi ficato ꝙ pbabiliter ꝯcluditur: et si nullo modo ccludatur: tũc est imp sonalitas: que actũ vitiat: put ratio dicta.verbigratia: ago ꝙ ꝯstituas te mihi solutuꝝ debitũ mihi a titio: nõ dẽsimpsonaliter dicẽdo.Satisfiet ti bi ab illo: vel simpliciter: satisfiet. hec impsonalitas significat te nõ ꝯ stituere mihi ꝛ ꝙ nulla sit ob.l.si qñ C.de cõsti.pecu.Ratio: qꝛ hec verba nõ significãt aliũ obligari. nã alius aliũ obligare nõ põt: nec verisimile est quẽ iactare suũ.l.cũ de indebito. ff.de pbat.facit.l.arrian⁹.ff.de actio. et ob.vbi non sit facilis interp̃tatio p̃ obligatione.et.l.stipulatio ista.§. si quis ita.ff.de ver.obl. Nam cõiter q̃s sibi acquirere cupit: ideo verisi militer stipulãs vult acquirere sibi quare licet q̃s dicẽdo: pmittis decẽ nõ exp̃mat verbũ mihi vel tibi: ꝛ ale ter r̃ndeat: non dicẽdo tibi: tñ verba mihi: ꝛ tibi supplẽtur: ꝛ sufficiẽter i telligitur pp̃ter causam dictã: vt in .l.in stipulatio.pall.Itẽ si q̃s stipula tur decẽ dari sibi: ꝛ alter r̃ndet dari: sed nõ dicit a me: valet stipula.l.fin. §.fi.ff.si cer.pe.ꝛ.l.illa.stipulati.ff.de ver.ob.ꝛ est sensus ꝙ dabitur p ipm pmittentẽ vel per aliũ: quia hoc si gnificat illud verbũ impersonale paf siuũ dari.Ex quo sequitur ꝙ non est obligatus ad dare: sed tenetꝰ ad factũ per ꝙ detur: secus in illo q̃ pmittit dare: qꝛ tenetur rẽ accipiẽtis facere quia hoc verbũ importat ꝙ ipse da bit.Et si diceres: heres q̃ iussit faceꝛe ꝙ titius centũ habeat: tenetur p se dare.l.si heres.ff.de leg.i.ergo ꝛ in pposito promittens dari: debet per se dare.R̃ndetur ꝙ hoc verbum ha beat: soluit hoc ꝯtrariũ qꝛ significat iure dominij: sed ex promissione non transfertur dñiũ: ergo ꝛc.Itẽ si testa toꝛ legauit titio seruos quos ipse te statoꝛ manumittere non poterat: vt manumitterẽtur: manumitti nõ pñt hec impsonalitas significat ꝙ lega tarius seruos nõ habebit: sed rema nebunt penes heredem: vt.l.si q̃s.ff. de lega.iij.Secus si diceret vt manu mitteret: qꝛ tũc remanerẽt penes le gatariũ.l.si quis cum quem.ff.de cõ ditio.et demon.Ratio: q̃a ex signifi cato verbi personalis imponitur o nus legatario: vbi ꝛ si nõ tenet onus emolumentum tamen penes eum re manebit: et sic de alijs.

¶ Persuadere est plusq̃ compelli et cogi sibi parere: vt.l.i.§.persuadere. ff.de ser.corrup.

¶ Persuasoꝛ a mãdatoꝛe in quo diffe rat.Bar.in.l.nõ solum.§.si mandato meo.ff.de iniurijs.

¶ Pertinere ad nos dicuntur que spe ctant ad nos aliquo titulo: non causa pignoris: et q̃ nostra nõ sunt: sed esse possunt.l.verbũ pertinere.ff.de ver boum significatio.

¶ Pertinacia in malo: perseuerãtia in virtute dicitur.Nã pertinax dicitur valde tenẽs vel impꝛudenter: durus irreuocabilis: indocilis et obstina tus: secundũ Ioan.andr.in clemen.j. de sum.trinita.

¶ Petitio hereditatis oibus illis ꝯpe tit qui iure veteri vel nouo heredes sunt vel fiũt cõtra possessoꝛes: vel q̃ pro herede possident: nec pñt dicere quare possidẽt: veteri iure: veluti.xij tabularꝰ: vel ex testamẽto. nouo iure: velut ex senatusꝯsulto.Qui vero cũ titulo possidẽt hereditatẽ: non tenẽ tur petitionẽ hereditatis: nisi i trib⁹ casibus: vt si vẽditoꝛ nõ apparet: vel modicus distraxit: vel de p̃tio nõ est factus locupletioꝛ q̃b⁹ casibus vti lis petitio hereditatis liberis ꝯpetit cõtra testamentũ parentũ: ꝛ parenti bus contra testamentum liberoꝛum et fratri cõtra testamentũ fratris q̃ turpem personã instituit heredem. Hec aũt de inofficioso vtilis est: quia ꝯpetit a tpe adite hereditatis vsque ad quinq̃nniũ exheredato non dño contra scriptũ heredẽ aditione iam

factum dominum.

¶ Petitio hereditatis fideicõmissaria competit ei cui fideicommissaria hereditas restituitur ex. senatusconsulto trebellia.

¶ Petitio hereditatis possessoria (que dicitur bonoꝝ possessio intra annum vtilis) datur emãcipatis vel suis heredibus intra centum dies: ceteris vsque ad.xxx.annos perdurat.instit. de bo.poss.§.liberis.

¶ Pyctaciũ est scriptura cõtinẽs petitionem alicuius.c.pyctaciũ.iij.q.iij. vel dicitur breuis scriptura que ĩ tuscia dicitur apodiciũ.C. de ero.mili. anno.l.actuarij.lib.xij.ꝛ gl.in.c.si ꝗs papa.lxxix.distin.

¶ De P ante h.

¶ Philanthropũ idẽ est quod saluariũ.

¶ Philateria dicũtur charte ĩ quibus cõtinentur incantationes. xxvj.q.v. in principio.

¶ Phitones sunt incantatores vel diuinatores: dicti a phitone qui fuit auctor diuinandi.

¶ Physis grece idẽ est quod natura latine: ꝛ idẽ intelligitur in verbo omnimodam: vt in cle.j.de fo.cõp. Sed an possidẽs ecclesiam pleno iure possit eius bona cõuertere in vsum ꝓpriũ. Et dicitur quod non in glo.verbi ad mensam.in cle.j.de excel.prela.

¶ De P ante J.

¶ Piger ꝛ tardus differũt: piger enim est incipiendo: tardus vero perficiẽdo.l.si quid vẽditor.circa principiũ. ff.de edil.edic.

¶ Pignus ẽ res mobilis vel se mouens apud creditorẽ a debitore tradita et collata ad prestãdũ securitatẽ de soluẽdo debito: vel adimplẽdo ꝓmisso: vel sic. Pignus est res obligata ꝓ debito ad securitatẽ creditoris: ꝛ dicitur a noĩe pugnus: qꝛ pugno vel manu traditur: ꝛ ꝯsistit in re mobili ꝓprie quãuis hypotheca sit ꝓprie obligatio rei ĩmobilis. Et dicitur hypotheca ab hypo quod est sub: ꝛ the sis positio: quasi suppositio. Item pignus secundũ Papi. est quod datur ꝓpter rem creditã: que dũ redditur statim pignus aufertur: cuius possessionem ad tẽpus solum consequitur creditor: cetez dominiũ penes debitorẽ est. Et ponit ipse differentiã dicendo. pignora natoꝝ dicuntur pignora rerũ: subdẽs. Sed vtraque cõfundit autoritas doctorum.

¶ Pignus pretoriũ dicitur illud quod alicui a iudice datur ꝓ maiori securitate rei petite ꝛ adiudicate. vide. l.si decreto.C. qui po.in pig.ha. et l.j. C.de preto.pigno.

¶ Pignus cõmitti est in eum statũ peruenire: vt debitor dominiũ pignoris amittat: verbigratia: tradidi vel mutuaui tibi pecuniã sub pignoris ꝯditione: vt nisi statuto die pignus luas vel redimas: debitum soluẽdo: quod ipsum cõmittatur.i.amittatur.

¶ Pignus ẽ duplex: ꝓtoriũ: ꝛ iudiciale. Pretoriũ ẽ quãdo mittit actor ĩ possessionem ꝓpter cõtumaciã rei in nõ cõparẽdo ante lit.cõtest. vel post. Sz pignus iudiciale cõstituitur quãdo post sñiaz mittitur actor ĩ possessiõẽ ob victi ꝯtumaciã in nõ soluẽdo: tũc enim victor statim acꝗrit naturalez ꝛ ciuilem possessionẽ. de hoc no. per doc.in.c.cõtingit.de dolo ꝛ contu.

¶ Pignus luere.i.redimere: sicut dicimus luo penã: ꝛ luo pctũm: nõ pctũz soluitur pena: ꝗ enim crimine tenet: obnoxius ẽ pene. Et qualiter pignus a pristina liberetur obligatione. vide.ff.qb.mo.pig.vel hyp.sol.ꝑ totum. et.C.de luitione pignoꝝ. per totum.

¶ Pignorare est rem aliquã pro debito obligare creditori: vt securior sit de solutione debiti: vel est facere cõtractum sic dictum.

¶ Pignoratitia actio. Require.s. Actio pignoratitia.

¶ Pistores olim dicebãtur faciẽtes panem palatij: qui suberãt comiti horreoꝝ: vt.C.de pist.lib.xj.secũdũ Acc.

¶ Piscina locus dicitur pro nutriẽdis piscibus: ꝛ cõseruandis piscibus deputatus: vt quãdo placuerit domio: de ipsis

de ipsis capiat.

¶ Pileus dicitur a pilis: quia pilos capitis tegit et stringit: secundum Io.and.in cle.ij.de vita et hone.cle. potest etiam dici a pilis: quia de pilis factus est.

¶ De P ante L.

¶ Placere.i. arbitrari secundum voluntatem ratione regulatam: et est actum ponere in placentia: vt in arbitrio: vt in.l. thais ancilla.§. sorore. ff. de fideicō. liber vbi relicta libertate si heredi placeret: inspicitur quid bono viro placeret: et per hoc deciditur questione conducti famulum vsque ad annum: pacto apposito quod si mihi displiceret: intra annum possem ipsum expellere: scilicet ex causa ex qua vir bonus expelleret: sed ex vsu cōi intelligendi significat merā voluntatem et forte idē de iure scripto p.l.ex placito.C.de re.permu. Ratio: quia certum est quod placitū significat ibi volūtatē faciendi.§.pe.inst.de contrah. empt. vbi recipitur pro mera volūtate: sed nō obstat §. sorore.preal.quia ibi significat arbitriū ratiōe subiecte materie: scz libertatis vt facilius valeat. Item paria sunt actū ponere in alterius libito vel volūtate.l. fideicōmissaria: prope prin. ff.de fideic.liber.in ver.sed et si ita scriptum. vbi est idem dicere: do lego libertatē si heres voluerit: vel si ei libuerit.

¶ Plagiarii sunt qui liberos homines seducunt vel seruos alienos surripiunt et vēdunt a plaga maris vbi quis seruos vel liberos furtim subreptos vēdit piratis et barbaris.C.ad.l.falc.de plagia.l.fina.

¶ Plagiū est plaga vel dolor que parētibus vel dñis infertur de surreptione filiorum vel seruorū ab ipsis plagiariis. Aufertur enim dñis vel patribus per tales facultas filiorum vel seruorum: et dicitur a plaga: quia est magna plaga patri vel dño secundum glo.rub. ad.l.fauiam.de plagiariis.

¶ Plagiarius (alias plegiarius) etiam est idem quod fideiussor: vt in.c.venientes.de iureiurand.

¶ Placet: licet videatur importare omnino dam voluntatem proferentis: tamē includit arbitriū boni viri.l.thais.§. sorore.pall. Nam licet dicam: faciam quecūque tibi placent. intelligitur tamen iuxta arbitrium boni viri.l.si sic.ff.de leg.j.vbi per Bar.et not.in.c. de quo vult deo.de iudi.

¶ Pleno iure exponitur.i.quo ad temporalem et spiritualem iurisditionem.c. conquestus.de fo.cōpe.et hoc si cōcedens habet potestatē vel iurisditionem vtranque.in.c.quoniam.de priui. et.xvj.q.ij.c.j.

¶ Plenū dicitur cui nihil deest: vel plenū.i.merū.l.fideicōmissa.§.quāque.ff. de leg.iij.vel plenū.i.validum.l. si de meis.ff.de arb.vel dicitur vbi nō est aliqua exceptio.c.vera.de conse.dist. ij.et.c.ieiunium.lxvj.dist.

¶ Plebiscitū est quod plebeio magistratu: id est tribuno interrogāte an omnibus placeat: plebs instituit: dictum quasi a plebe statutū: orta enim inter plebē et maiores ciuitatis romane discordia: plebs sibi leges cōstituit: que dicte sūt plebiscita: vt.ff.de ori.iu.l.ij.§.deindē. Reliquū vero hoc est populus cū senatoribus et patritiis ius sibi cōstituerūt: quod dñr lex populi antonomatice. i.per excellētiā: secūdū Isi.li.v. dñr plebiscita eo quod plebs ea sciat: vel quod sciscitatur et rogat: vt fiāt.dist.ij.plebiscita.

¶ Plerunque.i.regulariter.instit.de leg. patr.tut in.fi.cum glo.impropriatur. ff. cōmo.l. si is qui.§ fi.

¶ Plebs differt a populo: vt species a genere: quia populus cōtinet minores et maiores nobiles et ignobiles: plebs vero tantū minores: et ide plebiscitū id est a plebe statutū.insti.de iur.nat. gen. et ciui.§.plebs autem.

¶ Plus petitio est solius offerentis permissio.ff.eo.ti.l.iij.vel est plus et aliter quam pactum sit exactio. Et fit quatuor modis: vnde plus petitur causa: vel tempore neque: loco que: vt not.in.c.j.de plus peti.

¶ Plus sub se minus cōtinet: vbi gratia licet patri vel marito occidere adulterū cū filia vel vxore dephēsū:

per hoc significatur quod etiam licet vulnerare: vel iniurijs afficere. l. nec in ea. §. i. occidendi ff. ad. l. iul. de adulterijs. quia plus est occidere quam vulnerare vel iniurijs afficere: quia illa continentur et significantur sub verbo occidere. Item index defert iuramentum in litem et taxat usque ad certam quantitatem: tamen licet ei cui defertur iurare in minori quantitate. l. videamus. §. pe. ff. de in litem iurando. Item vendidi vinum quod est in dolio: apposita est dies in qua vinum tollere debes: non tollis: vel die non apposita: te interpellato et expectato sufficienter: non tollis. indigeo dolio: quia sunt vindemie. dicit textus quod licet mihi totum vinum effundere: et tamen non licet tantum partem vini effundere. l. j. §. licet ff. de peric. et commo. rei vend. quia effundendo tantum partem de dolio: ita parum me iuvare posset ac si nihil effunderem: et ideo ratio non dictat tantum partem effundendam: ergo si partem tantum effudero obligor emptori. si totum effundam non teneor: licet rogatus possim bene dimittere partem. Et sic de alijs.

¶ Pluralis locutio plura significat duorum tamen numero contenta est. c. pluralis. lib. vj. de reg. iur. Quandoque autem plura significat geminative vel suas singulares: sic quod quilibet singularis in uno solo verificatur. Quandoque autem non geminative sic quod una singularis per se non attenditur sed ipsa pluralitas simul put singulare concludit vel quodlibet aliud probabile medium. verbigratia testator dicit. Lego stichum et titium si mei erunt cum moriar: et tunc altero alienato et altero non: iste non alienatus potest peti a legatario. Licet enim sermo plura insit: oportet tamen accipi ac si separatim dixisset: si stichus meus erit cum moriar: et si titius meus erit etc. vt. l. falsa. §. fi. ff. de cond. et demon. Ratio Bar. quia hec: separatio respicit diversos effectus et separatos. i. dominium legatarij in quolibet: et quia sunt duo servi distincti: ita duo nomina distincta et separata: et sic separavi effectus. Etiam ideo quia legavi quemlibet nominatim: et sic refert ad quelibet distincte: et hoc ex favore legati et testamenti. Sed ibi testator duobus impuberibus institutis filijs suis dicit: si uterque impubes: decesserit: titium substituo: tunc si unus moritur impubes: substitutus non admittitur: immo ut admittatur: requiritur utrumque decedere in impuberi etate. l. pen. C. de impuber. et ali. substi. Ratio Bar. est ex dictione uterque: que est collectiva. Alij tamen dicunt quod favore institutionis dictio collectiva sumitur distributive. l. hoc articulo. ff. de here. inst. modo ois sub stitutio. ergo etc. et sic Bar. in. l. heres. §. cum ita. ff. ad trebel. dicit quod in d. l. pe. uno filio moriente impubere: remanet alter filius testatoris: qui ex presumpta voluntate excludit extraneum substitutum. arg. l. cum acutissimi. C. de fideic. ideo uno moriente impubere: non existit conditio substitutionis: et sic de alijs exemplis.

¶ De P ante O.

¶ Podagra est egritudo. C. de mune. l. a muneribus. lib. x.

¶ Pondus differt ab onere: quia pondus dicitur quoddam leve: et quoddam grave. unde dicitur: pondus meum (id est corpus) ego fero quocunque venero. Sed onus dicitur quia semper onerat et deprimit.

¶ Polia quid significet apud Ulpia. in. l. ediles aiunt. ad fi. ff. de edil. edic. et unde deducatur: sepe quesitum est. Equidem puto poliam idem esse quod equitium: hoc est equorum mandra: seu armentum equinum: descendereque non a pluralitate (vt voluit Accursi.) sed potius a grece nomine polos quod pullum et maxime equinum significat: unde polodamazem est equos domare.

¶ Pollicitatio in instrumento operatur effectum pacti simplicis: vt instrumentum aliquid operetur. ita singulariter. Bal. in. l. j. versi. item oppo. C. de do. pmis. et pro singu. citat Bal. Rolandum trac. dotis in primo privilegio .vi. partis. in. ij. colu. ubi dicit quod licet alias ex mera pollicitatione non possit

ugl etiã de iure canonico:tñ nõ pc. ppter formẽtũ instrumẽti.Catellia-nus cotta in dictione pollicitatio.

¶ Polli citatio est soli⁹ offerẽtis nuda promissio.l.pactũ.ff.de pol.⁊.l.sciendum.§.j.ff.de edil.edic:aliquãdo est nuda promissio.l.pollicitatiõe,C.de dona.ante nupt.

¶ Pollinctores dicebanẽ curatores ca dauerũ:de quibus Plãtus in prologo penulli·Eorũ (inquit)alter viuit:alter est mortuus:ppterea apud vos dico cõfidẽtius:qꝛ mihi pollinctor dixit q̃ eũ pollinxerat.de his expsse sensit Ulp.i.l.quicũq̃.§.idem ait.ff. de insti.ac.dũ inquit seruum pollinctorẽ habuerit·itq̃ mortuũ spoliauerit:lꝫ alij aliter:⁊ minus recte.

¶ Pontones dicuntur quedam naues. Unde dicitur.Si pontonibus traijciatẽ.i.mare trãsferetur:vel nauib⁹ transeatur.

¶ Pontifices olim dicebantur impera tores.xxj.dist.cleros.l.dist.vj.de capi tulis.

¶ Pontificale est ornamẽtũ epale:⁊ fꝫ Host.est autẽticũ:ille liber:vt de ser uis nõ ordi.c.consuluit:⁊ no.Jo.and. in cle vnica.de iureiur.

¶ Porcari⁹.i.suarius.req̃re.j.suarius.⁊ dicebanẽ olim q̃ custodiebãt porcos ciuiũ vrbis romane in pascuis:⁊ excusabanẽ a numerib⁹ sordidis.vt in. c.de sua.⁊ susce.l.j.lib.xj.fcõm Accu.

¶ Portorũ dr quedam prestatio q̃ datur pro nauiũ applicatiõe:seu statio ne ⁊ mercatiõe quacũq̃ facta in por tu.Uñ differũt pedagia ⁊ guidagia ⁊ salinaria.Require quodlibet suo loco:⁊ ista omnia dicunẽ portoria.C.de vec.⁊ cõmis.l.iij.⁊.c.super quibusdã. de verb.sig.in glo.vj.

¶ Positio fm Gof.est dictũ qd loco interrogatiõis ponebaẽ olim.hodie de plano ponẽ:⁊ positiue fit:sicut olim interrogatiue fiebat.v.g.si volebã te cõuenire hereditario iure tũc sic di cebã.Dñe iudex iterrogetis hũc an ipse sit heres talis ex qua pte sit he res.Hodie vo sic dicet.Pono te esse heredẽ talis.Jtẽ pono ipsum ex asse heredẽ.s.extitisse.Sed qꝛ hodie .simpliciter fiebãt seu fiũt interrogatio nes sup positionib⁹:igitur aliter describitur a Spe.eo.ti.sic.Positio est breuis verbo⁊ formula mentẽ ponẽ tis cõtinens ad,veritatem eliciẽdã cõcepta.Et habuit hoc verbũ ortum nõ solũ ex vsu hominũ diu in causis insolito:sed ex antiqua.l.ff.de le.iij.l. offidius §.ex his diuerso.ibi pone in quit.Positio igiẽ nihil aliud est quã dictũ de credulitate asserta in vi ꝫ p̃ stiti iuramẽti:faciens ad pbationẽ aut ipsam adminiculãs habẽs anne xam.interrogationẽ aut iudicis sup pletionẽ.arg.in aut.de his qui ingre. ad appel.§.fi.col.v.f.c dicta ex cõmu ni.cõsensu:non tñ sine ratione.ff.dẽ supel.leg.l.labeo.inuẽta vt partes ex ponerẽtur probationibus ⁊ ne fati gẽtur laborib⁹ ⁊ exp̃sis:vt.§.fi.pre alleg.vel positio dr dictum facti nõdum pbati:p articulos rite distinctum:loco probatiõis ppositũ:spectãs directe vel idirecte:simplr:vel adminiculatiue ad intẽtionẽ ponẽtis quod intẽdit probare ponẽs per cõfessionẽ aduersarij sui vel eius p. curatoris.arg.de ele.dudũ.ij.de testi presentiũ.de cõfes.statuimus.lib.vj. nec dꝫ poni nisi hoc qd est facti.ff.de dote ple.l.j.C.de legi.l.leges.vnde q̃ vocanẽ positiones in curia ecclesia stica dicunẽ articuli in curia secula ri:⁊ differunt a rationib⁹:qꝛ rõnes sunt iuris fꝫ positiones vel articuli sunt facti.Jtẽ positiões differũt ab interrogatiõib⁹:lꝫ tã positiões q̃ in terrogatiões fiãt:vt per confessionẽ aduersarij releuetur ponẽs ab onere probãdi:qꝛ positiones fiunt assertiue ⁊ a pte:sed interrogatiões fiunt interrogatiue:⁊a iudice:⁊ ad positio nes debet rñdere ps:nõ aduocatus: ⁊ quãdocunq̃ sunt faciẽde pbationes fieri possunt positiones:siue ante litẽ cõtestatã:siue post.de hoc vide gloss.in cap.j.de confes.lib.vj.que plures ponit concor.⁊ alleg.cũ exẽ plis.De positione ante litẽ cõtest.⁊ et post:scilicet de exceptiõe q̃ actor

sit excdicatus ponit reus hoc mō po no ꝙ pcussisti talē in tali pte corpo ris tali loco: tali die talibꝰ pn̄tibus. Itē turbatꝰ ex tali cā: animo iniuriā di illū qui tūc erat clericꝰ ⁊ erat in possessione clericatꝰ: ⁊ sciebas eum clericū esse. Itē vidisti eū coronā hn̄ tem ⁊ tōsurā clericalē deferentē. Qui bꝰ p actorē ɔfessatis pbāda nō ē ex cōicatio ante lit. ɔte. sꝫ post lit. ɔte sta. Pono ꝙ petā aliquē ab ecclesia quā cōtra iura retinet remoueri: dicā pono iuramēto qd hꝫ ⁊ possidet ecclesiā sācti. W. Itē ꝙ hꝫ ⁊ possidet ecclesiā scti. p. Itē que lꝫ eaꝝ hꝫ curā animaꝝ: ⁊ eas post ɔsiliū acquisiuit. Hoc ɔfessato succūbit reus: nisi dispēsationē vel iustā cām ostēdat. Itē debēt fieri positiōes sup cōtētis in libello. Et no. ꝙ multiplices sunt positiones. Una dr̄ positio ptinēs: ⁊ ad talē cogit iudex rn̄dere: vt i. c. pn̄ tiū. de testibꝰ. li. vj. ⁊ si dubiū est an p tinēs sit vel ne: inclinabit se iudex ad id qd verisimilius est: ⁊ in dubio tutius est ꝙ faciat rn̄dere: vt de cōfes. c. statuimus. li. vj. ff. de interro. actio. l. de etate. §. ex cā. ⁊ l. vbicūq. e. ti. alia est positio impertinens: cui nō cogit qs rn̄dere. Itē qdā est negatiua positio: ⁊ talis dꝫ admitti: qꝛ verbis affirmatiuis ponēda est. Nā negatiua nō pbat: ⁊ id qd ponit si negat: ponēs ipsūꝫ pbare hꝫ. ff. de pba. l. ij. C. e. ti. l. actor. ⁊ de proba. q̄m cōtra falsam. Fallit qn̄ alias ꝙ p ta lē positionem pbari nō pōt. c. statuimus: palle. vel sup facto pgnāti: vbi indirecte pbat. c. ex tenore. de resti. ⁊. C. de ɔtrahē. ⁊ ɔmittē. stipu. l. optimā. Itē positio q̄ nō releuat ponētē: vel ei nō prodest: non dꝫ admitti: qꝛ non debet qs ad pbādū id admitti qd pbatū ei nō pdesset. l. ad pbatio nē. C. de pba. c. dilecti. de excep. Iteꝫ positio q̄ nō facit ad cām: vel q̄ non sup re de qua agit in libello: vel sup eo: qd repellat agētē: si pponit ex pte rei dicit impertinēs ⁊ nō esse admittēda. Itē positio q̄ dependet ex alia que fuit negata: vel concessa: nō est admittēda: qꝛ sup ea nō est amplius querēdū. argu. ff. nau. cau. stab. l. lꝫ. ne rn̄sioni sit contraria: sicut nauta ventis ɔtrarijs nauigās: vt i aut. de his qui ingre. ad ap. §. j. col. v. ⁊ i. c. p tuas. de pba. l. gn̄aliter. C. de nō nu. pecu. Item positio implicita nō debet admitti propter periculuꝫ periurij. Et ideo debet diuidi vt certū ⁊ verum respōdeat. arg. ff. de interro. act. l. de etate. §. qd autē. ⁊. §. nihil. qꝛ etiā iudex cauere dꝫ ne sit autor piurij. C. si aduersus vēditio. l. j. c. si vero. de iu reiu. C. de indi. vidui. tol. l. ij. Itē nota ꝙ effectus positionū est ꝙ q̄ eas confitetur habet pro conuicto. C. de confes. l. vnica §. j. ⁊ positionibus nō respōdens habetur p confesso. c. fin. de iur. calū. de cōfes. post propositū. lib. vj. Item positionibus vbi iuratū est de veritate nō pōt rn̄deri p pcuratorē: nisi sit cā vniuersitatis vel cōuētus. c. presentium. de testi. pcalle. c. pastoralis. cum sua glo. de iudi. Itē positionū vtilitas est: qꝛ aliqn̄ qd directe negatur: indirecte conceditur in toto vel in parte: vt de iureiur. c. cum in positionibus. lib. vj.

¶ Pollicitatio est solius offerētis promissio. ff. de pollicit. l. iij. ⁊ differt a stipulatione ⁊ a pacto: quod est duoꝝ consensus atq conuentio.

¶ Possessio scdm Azo. C. de acq. ⁊ retinē. pos. est corpalis rei detētio: corporis: ⁊ animi ⁊ iuris adminiculo concurrēte. vel sic. est ius quoddam quo aliqs rē corpalē vere in ptāte hꝫ. Et dr̄ corpalis rei: ideo qꝛ sola corpalia possidetur: icorpalia aūt dicunt qua si possideri ⁊ quasi tradi p patiētiā ⁊ vsuꝫ. Nā incorpalia nō pn̄t corpaliter apprehēdi sicut iura ⁊ seruitutes: ⁊ iō nō possident. c. ɔquestus. de fo. ɔpe. in gl. ff. de vsuca. l. sequit §. si viā. ff. de. acq pos. l. iij. in pin. ⁊ tn̄ prescribuntur. c. cū ecclesia. de cau. pos. ideo regula in sexto dt̄. Sine possessiōe pscriptio nō pcedit: ⁊ dꝫ intelligi ēt de qn̄ pos. ⁊ ibi hoc no. Itē ipossibile est plures eādē ecclesiā: vel beneficiū insolidū possidere. c. licet. de

pba.de elec.vt qs duas.lib.vj.cle.si duobus:vt lite pen.vbi.gl.vide etiaz in.c.cu venissent.de pcur.Et io bene dr detetio:qr res naturaliter tenet ab eo q corpaliter insistit ei.Item dr corpis animi et iuris: qa hec tria vt qs vere dicat possidere:concurrere debet.f.actus corpis affectus animi et adminiculum iuris.na opus est vt quis corpe adipiscat: vel saltem oculis.Sufficit eni plerumq visus oculorum:et animi affectus cu voluntate tradetis:qr ipse ai affectus necessarius est:non aut per se corpore aut per se animo possidetur: qr certum est possessione solo aio amitti:puta si qs se posse repelli suspicetur. Item oportet q ius approbet:na lz quis sacre rei vel religiose corpe et animo insistat: non tamen de iure possidet: quia res sacra vel religiosa nec ab ignorate a sciete possidetur. Et dicitur possessio quasi pedum positio.

¶Possessionum alia est iuris tantum: alia facti tm:alia facti et iuris simul: et hec interdu hz plus iuris minus facti:iterdu econuerso: vt no.de pcess.p be.cu nostris.et.C.de acq.pos.l.j. Item Hug.de porta rauennata differentiam posuit inter possessionem vacuam: et vacuatem:vt in gl.ii.C.vnde vi.l.fi.et Jo.ibi reprobat: et sic gl.pcludit q no differunt. Sz vacua sive vacans est q a nemine possidetur aio vel corpe pp ter longu tempus:vel pp ter obliuione ex longo tempore. Et nota q si qs ppria autoritate posset ingredi possessione alicuius rei et accededo ad iudice ab eo ipetrat licetia ingredien di:talis p statutu:si eppositu cauea tur no punit:qr potuit sine autorita te iudicis:ergo multo magis cu eius autoritate ingredit.hoc colligit ex gl.vers.in transitu.§.multis modis.in stituta de lib. Item possessio ciuilis qn q redescit sup naturali.vt si tu possides noie meo:vel pcario a me. Qn q no redescit: vt in vsufructuario meo q naturale hz possessione ex iure:sz ego dns habeo ciuile rationez domini ij no redescentez in naturali vsufructuarij.

¶Fiduciaria possessio dr teste Budeo in annota.ad pādec.ad.l.ij.de origi. iur.qua sub manu regia possidere vocat qsi fide dota acceptaz a fiducia dicta:quasi dicas depositaria:qua si ca ceciderimus:restituere debeamus.

¶Possessor bonorum. Recdre.s.bonorum possessor:vt filius emacipatus vel agnatus:q dicut bonorum possessores ex bonorum pos.edictali et decretali:na stati vt habent edicta et decreta possessione:ex hoc habet interdictu decretu ad hoc vt cosequant hereditatis possessione.Differut aut heres et bonorum possessor.vt.s.bonorum pos.vn aditis hereditatibus heres.no desiderat autoritate iudicis: sz bonorum possessor requirit autoritate et patietia iudicis inst.de bo.pos.§.quos autem.

¶Possessoru iudicium est triplex.s. pro possessione adipiscēda:retinēda: recuperāda:vt in c.pastoralis.de causa pos.in gl.iiij.et vide.s.interdictum.

¶Possidere naturaliter dicitur qs cu est in re vel eius parte:vel salte cum res est in cōspectu eius vt ipsam videat vel pateat eius secundum Azo.in summa.C.de acqui.et reti pos.

¶Possidere ciuiliter dr quis cu nec est in re:nec res in cōspectu eius sz possessione solo aio hz:et rem de iure retinet.s.q talis sit psona in qua cadere possit huiusmodi possessio:vt not. Joan.in regula:sine possessiōe.li.vj.et allegat ibi iura.na laici qnq de facto possident decimas et spūalia: vt no. Bar.bi.ri.xiiij.q.j.in prin.in gl.magna in fi.na aliud est possidere: et aliud legitime possidere.de rest. spo. ad decimas.li.vj.Et no.q pos.ciuilis et naturalis simul:vel ciuilis tm:requirit ad pscriptione sz naturalis tantu no sufficit nisi alias ciuiliter possideret:vt tractat plene Dy.in regula sine possessiōe.li.vj.Et est rō:qr habes naturale tm: acqrit ea dño p introitu qn dns est absens: que credit sibi qstione moturu: et sic mala fide habet naturale:ergo no pscribit: et q ad mudinas.l.clam possidere.

de acquiren.pos.
¶ Possidere clā est absēte dño ꝛ fru
ctuario excluso clāculo possessionez
ingredi vt dñm possessione priuet.
¶ Possidere vi est violenter possidere.
¶ Possidere precario est rez ad petitio
nes vel preces meas mihi conces-
sam ad vsum possidere quandiu pa
titur is qui concessit.
¶ Possidere ꝑ indiuiso est aliquā rem
ita possidere vt nullā partē in ea ha
beat ab aliis diuisā: vel vt nulla sit
ps ꝙ possideat separati sine diui siz
¶ Possidere ꝓ herede est ita possidere
ꝙ putat se heredē veruz: cum nō sit.
¶ Possidere ꝓ possessore dr ille qui ita
possidet ꝙ scit se nullā cāz iustā pos
sidendi habere: vt si interrogatꝰ fue
rit quare possideat: vel quō nullam
rationē pretendat quare possideat:
sed respondeat: possideo.
¶ Possideri ꝓprie dicūt immobilia eo
ꝙ eis pedibus quis insistit. vnde a
plana venit ista possessio.
¶ Possidet aūt hoc iure: qō iuste: hoc
iuste: qō bū. qō autez male possidet:
alienū est. Male aūt possidet q̄ male
suis vtitur: vel aliena presumit. de
verb. sig. ius dictum est.
¶ Possibile dr id qō ꝯmode fieri pōt. l.
nepos ꝓculo. ꝛ ibi bar. ff. de v. sig. et
no. ꝙ satis est fieri quod possibile est
cle. sepe. in prin. de verb. sig.
¶ Possessorē facere causa rei ꝟuande:
aut in possessionē mittere est: ver-
bi gr̃a. ꝯtēdisti talē fundū ēē tuū: ꝛ ꝓ
basti iudex ꝑ executorē suū mittit te
in possessionē: ꝛ facit vex possessorē.
Itē volui agere ꝯtra. G. et eū vocari
feci ad iudiciū: ꝛ ꝯtēdit venire: iu-
dex mittet me in possessionē illiꝰ rei
quā petebāt: nō vt faciat me verum
possessorē: sz vt ī fundo maneā cā rei
seruāde ꝛ custodiēde: ꝛ rē illā tene-
bo donec ꝓbauero meā ēē. ꝛ sic ad-
uersariꝰ meꝰ tādē tedio affectꝰ mo-
ueatur: ꝛ de sua ꝯtumacia resipiscat
mecū litē: si velit aliq̄d dicere habe
bit. de hoc req̄re. s. mittere in posses.
Posse. i. debere. ff. de libe: ꝛ posth. l. pla
cet regulariter tñ ꝯtra. ff. de of. pres-
by. l. sepe. cū. l. seq. ꝛ de iudi. nō quic-
quid. ꝛ. C. quomodo ꝛ quando iu. l. j.
ꝛ multis modis dicimur pos. Unde.
Posse require rebus dant ius: natu-
ra: potestas: officium meritū: sextuz
diuina volūtas. de hoc vide gl. in. c.
sciscitatus. de rescrip. ꝛ ibi ꝯcor. Nā
posse dicimur etiam illud quod licī-
te ꝛ sine incōmodo nr̄o possumus. ff.
de ver. sig. l. nepos proculo. in. fi. simi
le de condi. insti. l. filius qui. in fi. vbi
textus. Ut generaliter dixerim: que
cōtra bonos mores fiūt nec facere
nos posse credenduz est. vt. xxij. q. ij.
faciat homo: vbi etiā de multiplici
potētia. ꝛ Inn. de cōcessio. ꝓben. acce
dens. ꝛ. ff. de re iu. l. in condemnatio
ne. vbi gl. ꝛ iij. q. vj. hoc quippe. C. de
legibus. l. non dubium.
¶ Post quandoq; etiam notat statim
post inchoationem. vt. l. ij. §. item mu
tuum. ff. si cer. peta
¶ Posticū est posterior aditꝰ domus. l.
si cui. §. cū edium. ff. de vsufruc. leg.
¶ Potest necessitatē importat interdū
ff. de offi. pres. l. sepe. ꝛ. l. seq. de hoc. ff.
de in. l. nō potest. vbi plene. ꝛ est glo.
in verū. non potest. in regula benefi-
cium. de regu. iur. lib. vj.
¶ Potius aliqñdo ponit electiue: non
cōparatiue. ff. de neg. gest. l. si cōes. ꝛ
vide. ff. de he. vel. act. vēdi. l. venditor
ex hereditate. Aliquando ponitur ꝯ
paratiue. extra de spon. requisiuit. ꝛ
ibi per Hostien. Aliquando ponitur
correctiue. extra de testa. c. j.
¶ Postliminiuz est ius amisse rei recu
perāde ab extraneo: ꝛ in statum pri-
stinū reducēde: quā q̄s per captiui-
tatem vel per seruitutē amisit: mori
bus ꝛ legibus institutū: vt colligit.
ff. de cap. ꝛ postli. reuer. l. postliminiū
j. respō. Uñ per hoc ius recuperat q̄s
cum a captiuitate reuertitur: iura q̄
amiserat: ꝛ ipso reuerso fingit hoc ip
ipsum semper in ciuitate fuisse. Un-
de breuiter postliminiū est ius quo
restituit res vsucapta vel ꝓscripta
ab aliquo alicui: quā per captiuita-
tē amiserat. xvj. q. iij. preterea. Df au-
tez alimen: ꝛ post. i. iuxta: q̄si iuxta

limē dom⁹ sue semper fuisset ꝛ posse dissēt: qꝛ capt⁹ ab hostib⁹ ꝛ vltra limina nr̄i iperij deductus: postea intra limina reuertit̄. Nā sicut limina sūt in domo: q̄ finē quendā faciūt: ita et iperij limina veteres voluerūt esse: ſm Azo. C. ꝺ captiuis ꝛ postlimi. reuersis. ꝛ isti. qui. mo. ius. pa. po. sol. ⁋. dictū aūt est postliminiū. Et dicit lex q̄ olb⁹. eque postliminiū est: nō solū his qui pugnare possunt. ſꝫ omnibus qui eius nature sunt vt cōsilio vel alijs modis vtiles esse possunt: vt. l. postliminiū. ff. de capti. ꝛ postli. reuer ꝛ extra de. vo. ꝛ vo. redem. capi. ex multa. in. glos. vj.

¶ Posterior lex vel posteri⁹ statutū: rescriptū vel pactū ꝺrogat priori q̄ sicō currit: verbi gratia. lex p̄cedit: ꝛ lex cōtraria sequit̄: tūc por etiā ꝺ ea nō facta mētiōe. l. nō est nouū. ꝛ. l. sed ꝛ posteriores. ff. de legi. vñ dicit lex: nisi ꝯtrarie sint. ꝺ hoc. c. j. de cōsti. li. vj. Ratio est volūtas condentis legē ꝛ sumit̄ significatū ex scientia p̄rioris legis: ꝛ cōtrarietate posterioris. Nā cōdēs posteriorē: scit etiā p̄orē: quia p̄nceps hꝫ oīa iura in scrinio pectoris sui. c. p̄al. ꝛ. l. oīn testamētorū. C. de testa. ideo cōdēdo posteriorē contrariā videt̄ tollere p̄orē: qꝛ sꝫ vult valere illā: nō vult valere istā illi cōtrariā. alias eēt icōpassibilitas. Ex hoc colligit̄ ratio cur tā varie rescriptū posterius nō reuocat prius: nisi expresse fiat de priore mētio. ꝛ tñ cōstitutio posterior etiā nō faciēs mētionē de p̄ori ꝺrogat ei: vt hic ꝺr: qꝛ p̄nceps ex certa sciētia p̄oris cōstōnis (habēs oīa iura i pectore suo reclusa) p̄sumit̄ scire p̄orē: ꝛ facere posteriorē. Sed qꝛ rescripta cōtinēt facta: q̄ nō sunt i pectore p̄ncipis reclūsa: qꝛ factorū oīm habere memoriā. ꝛ in nullo ꝺficere: diuinitatis est potius q̄ humanitatis. C. de veteri iure. enu cle. l. ij. ⁋. si qd aūt. ideo nō p̄sumitur cōsci⁹ p̄mi rescripti: cōcededo scdm: vt dicit Gofrum ⁋. derogat. de cōsti. Et ꝫ vbi cōsuetudo i aliquo loco vel statutū municipale p̄cedit: ꝛ lex p̄ncipalis ꝛ generalis sequit̄ cōtraria certe p̄us nō tollit̄. c. i. in secūdo dicto. de cōst. li. vj. qꝛ nō appāret p̄ncipē scire illā ꝯsuetudinē vel statutū illud. imo verisimile ē eū ignorare: cū ex alieno facto iducat̄. Ideo nō p̄ōt cōcludi ipsū tollere voluisse qꝺ verisimr ignorabat. obtinebit ergo lex illa locū tātū i nō cōtrarijs p̄ori ꝯsuetudini vel statuto. c. i. p̄lca. Sed si lege tali posteriori caueat̄ q̄ valeat gñaliter ꝛ specialiter: nō obstāte. quocū q̄ statuto ꝯtrario vel cōsuetudine: tūc tollit̄ p̄oꝛ ꝯsuetudo vel statutū. ar. l. si quis in dubio. ff. ꝺ leg. iij. iuncta. l. q̄uoties. ꝛ. l. rescripta. C. de precib. i. perat. offe. Et est ratio ex tenorē posterioris legis qꝛ clare pꝫ in posteriore tollere velle priorē cōsuetudinē vel statutum licet ignoret.

¶ Posthumus vel posthuma dicuntur q̄ vel que post humanitatem. i. post q̄ pater dat⁹ est humo. nascitur. Impro p̄rie aūt q̄libet dicitur posthum⁹ q̄ nascit̄ post testamentū ſm Azonem C. eo. titu. posthum⁹ etiā dicit̄ nepos qui post ihumationē aui natus est proprio patre superstite. ꝛ ille proprie dicitur neposthumus: quasi nepos posthumus.

¶ Postea de hac dictione vide p Alex: post Bar. i. l. fruct⁹. in fi. ff. sol. mat. an significet tp̄is interuallum. Bart. in. l. quoties. ⁋. si quis ita. ff. de hered. institu. quantū vero tp̄s includat: idē in. l. ab hostibus. ⁋. sed quod simpliciter. ff. ex quib. cau. mato. De natura istius dictionis est denotare longū inter uallum gl. est. in. l. pacta cōuenta. de contra. emp.

¶ Postulatio est alicuius p̄sone ad dignitatē vel societatē fraternā canonica facta vocatio: vt p̄sone ad eligēdū petitio: q̄ eligi nō potest: vel sic ſm Goffr. est gratie petitio: vt cū ex gratia petit̄ aliquē intelligibilem licenter eligi. Et est duplex postulatio: scꝫ solennis: que est alicuius inhabilis aliter q̄ pp̄ter crimē: a superiore ad bñficiū vocatio: ꝛ admissiōis petitio vt in. c. vnico. de postu. p̄rela. lib. vj. Et

s iiij.

hec cōfirmata hʒ vī electionis. Alia nō solēnis est petitio facta a superio vt tollat obstaculū aliqđ eligi. ⁊ ad bñficiunm acceptādi illa pponit ele ctionē ante vel post fieri: vt monach⁹ elect⁹ nō pōt ɔsentire sine licētia sui abbatis: ⁊ si postulatio licētie ab ab bate nō dicit̄ solēnis. Ergo postula tio solū est iusta ꝓpter icapaces: vel illegitimos: ⁊ nō sufficientis etatis: vel ꝑus bñficiatos. Nā q̄ capax est di gnitatis nō dʒ postulari: sʒ eligi qua re postulatio nō multū differt ab ele ctiōe. Et nota ꝙ postulari debēt ⁊ nō eligi sextuplices ꝑsone. Pri͂o ar chiep̄s ad aliū ep̄atū. de postu. ꝑla. bone. Scđo ep̄s ad ep̄atū vel aliū ar chiepi͂scopatū. c. ⁊ si vnanimiter. co. titu. Tertio laic⁹ ad dignitates. lx͂i. di. hoc i⁹. Quarto cleric⁹ ī minorib⁹ ordinib⁹ cōstitut⁹. c. preterea. de eta. ⁊ quali. Quinto illegitime natus. de elec. innotuit. Sexto qui non est ī eta te legitima constitutus. de elec. cū ī cunctis. ⁊. c. non nobis.

¶ Postulare vel aduocare est aliquē de siderium sui vel amici sui corā iudice vel apud eū q̄ iurisditiōi preēst in iu re reponere: vel alteri⁹ ₫siderio ɔtra dicere. ff. co. t. l. postulare. ⁊. iij. q. vij. §. tria. y. est aūt. ⁊. C. de pcu. l. j. ⁊. C. de postu. l. ij. ⁊. c. cū sacerdotis. de postu. in glo. iij. vnde pretor inq̄t. Qui non habet aduocatū: ei dabo. ff. de postu. l. j. §. ait ꝑtor. ⁊ itelligit̄: si habere nō pōt. dabit em̄ feminis pupillis: debi libus: ⁊ his q̄ sane mētis nō sunt: vel q̄ ꝓpter potentiā aduersariorū ad uocatos inuenire nō possunt. ff. ₫ of fi. pcō. l. nec q̄cq̄ §. vl. ⁊ hoc ꝑ salario cōucto aperte vel statuto a iudice iux ta facūdiā aduocati modū litis: ⁊ fo ri ɔsuetudinē: quātitate nō excedēte vā aduocare: ⁊ salutariū recipe ꝓ ad cādo bñ lʒ. xj q. iij. nō lʒ. xiiij. q. v. nō sa ne. vbi Aug. ad macedoniū inq̄t. Nō dʒ ideo iudex vēdere iustū iudicium aut testis verū testimonium: q⁊ vēdit aduocat⁹ iustū patrociniū: ⁊ iurispe rit⁹ verū cōsil. lʒ Gui. dixerit ɔtra qđ nihil possit recipi ꝓ iusto patrocio.

vt no. in. c nō licet. preallega. Itē ali q̄ ꝓhibenē postulare ꝑ edictū ꝑto ris. Uñ versus. Nō cuicūq̄ datur vt postulet: imovetaē. Addict⁹ pene: ser uus puer: actor arene. Lū inib⁹ caff⁹ mulier: mu'iebria pass⁹. Caueāt aūt aduocati postulātes ne cās despera tas assumat: ⁊: si forte a ꝑncipio assū pserint ignorāter: cū ₫vitio cause pa tuerit: cessent: ⁊ salaria iā recepta re stituāt. C. ₫ iud. l. rē nō nouā. Et nota ꝙ quatuor sunt obseruāda aduoca tis. Primo vt cause qualitatē exami nēt: ⁊ iuste si voluerit assumāt: iniustā vero repudiēt. Scđo vt modestiā: ve ritatē ⁊ legalitatē seruēt ī aduocādo. Tertio vt salariū conueniēs petant. Quarto vt nec a principio couenīāt ₫ certa parte litis: vel cū graui dāno litigatoris: nec post ceptā litē vllū pa ctū ineāt cū eo quā ī ꝑpria fide rece perūt ꝑm Goffre. in sum.

¶ Posthum⁹ dicit̄ octo modis. quinq̄ ponunē ī gl. rubrice. C. de posthu. he re. insti. Sexto dr̄ posthum⁹ q̄ post te stamētū cōditū arrogat⁹ est vel q̄ est legitimat⁹ ꝑm Alex. ⁊ Ias. ī rub. ff. de li. ⁊ posthu. Septimo qn̄ testator cō dito testō ingredit̄ monasteriū: q⁊ si pretermiserit monasteriū: rūpit̄ ei⁹. testamētū. auē. si qua mulier. vbi Cy ⁊ alij de sacrosan. eccl. Io. an. ⁊ Pa nor. in. c. in presentia. extra ₫ probat. Octauo dicitur posthumus q̄ execto ventre natus seu deductus est: vt di cit Soẓi. in. cōsi. cccxvij. col. vj. per. l. qđ dicit̄. ff. de liber. ⁊ posthu. tn̄ ꝑm oēs. docto. dic. ꝙ posthum⁹ ꝑprie di citur q̄ post morte patris vel aut na scitur. in rub. de libe. ⁊ posthu.

¶ Potestas quinq̄ modis accipitur. ff. ₫ verb. sig. l. potestas. Item potestas quādoq̄ capit̄ ī feminino genere vt c. fi. de iudi. ⁊ sic capitur substantiue in abstracto: ⁊ addit̄ ei adiectiuū vt ibi florētina potestas. Quādoq̄ ī ma sculino gn̄e: vt ī. c. tua. de homi. ⁊ su mit̄ cōcretiue significās officialē ci uitatis habētē iurisditionē vel ꝑtātē primo nō dictā: ⁊ sic iterū addit̄ sib nomē possessiuū dicendo noster ve

vester potestas. De patria potestate: vide s. in verb. patria.

¶ Potoriū dicit̃ vas quo aqua retinetur ad potandum: non vas quo aqua datur ad lauandum. Bar. in. l. argento. §. fin. ff. de auro τ argen. leg.

¶ De p ante R.

¶ Pragma grece ḋr latine causa. vnde pragmata negotia dicunt̃. ide pragmaticus. i. causidic⁹ vel actor negotiorū causarū: sm̃ Isid. lib. v. τ. x. q. ij. hoc ius porrectum. in fine.

¶ Pragmatica sanctio ḋr causa in cōsistorio pricipis vētilata corā pceribus sacri palatij. τ est cōstitutio quā imperator cōsilio pcerū statuit seu sancit. Quandoq̧ etiā dicit̃ confirmatio i scriptura facta ab ipatore cū cause cognitione super cōtractu pmutationis. vt. c. j. de re. permu. in gl. τ pragmaticum sacrū est principis rescriptū. vt in. c. fundamēta. de elec. li. vj.

¶ Pragmaticarij sūt q̄ scribūt pragmaticas sanctiōes: τ alio modo dicunt̃ scriniarij: vel magistri scriniorū: vel scriniorū memorales: eo q̄ adeptā scripture santionem in scrinio positam custodiebant ad memoriam.

¶ Pre exponit̃. i. ante. l. si fideiussor. ff. q̄ satisd. cog. quicūq̧. τ. l. mancip. c. de ser. fugi. τ. c. ij. de offi. leg. lib. vj.

¶ Prebenda est ius percipiendi puēt⁹ i ecclesia collegiata ex actiōe prouenies cōpetēs alicui tāq̄ vni de collegio: quod ius ex canōia descēdit. nō enī debet esse canonicus sine prebēda: vt. l. c. relatuz. eo. ti. τ pcedit ex institutiōe τ officio. qr ex hoc q̄ facit q̄s officiū. debet percipere pbēdā τ beneficiū. Sed canonica q̄re supra in litera. C. vt in. c. cū. M. ferrariēsis de consti. in glo. vj. Itē prebēda quādoq̧ capit̃ large p iure qd̄ alicui nō tāq̄ d collegio: sed ratiōe ministerij: officij paupertatis vel vtilitatis cōcedit̃: vtēdo τ fruēdo in vita sua certis reb⁹ ecclesie: vt de redditib⁹ quos canōici recipiūt vel alij. De tali habet̃ in. c. q̄ a nōnullis. de magi. xvj. q. j.

possessiōes τ. §. illud. Et laici maxime nobiles habēt tales pbēdas. sm̄ Cōpo. in. c. cum. M. ferrariē. pcalle.

¶ Precariū scḋz Azo. codē ti. in sum. est in quod precibus vtendū cōceditur petēti tādiu quādiu patit̃ qui cōcessit. Secundū Goffre. in sum. eo. tit. est pign⁹ obligatū creditori τ a creditore ipsi debitori cōcessuz vtendū quādiu patitur τ permittit q̄ ɔcessit vt est text. i. l. j. de pca. ff. vbi dicit Ulpian⁹ q̄ hoc gen⁹ liberalitatis ex iure gentium descendit: τ subdit ibidem. Differt autem precariū donatione. qr q̄ donat: si dat vt nō recipiat illud quod dat: sed qui precariū ɔcedit: sic cōcedit vt recipiat quādocūq̧ placebit. Uel preclariū est ɔtract⁹ iter dominū τ colonū. τ est ɔtract⁹ gratuit⁹: τ similis cōmodato intātū vt quidā dicāt hos ɔtract⁹ nō differre nisi verbis: q̄ tñ etiā differūt in re. Nā licet i multis cōueniāt pcariū τ ɔmodatū: differt tamē precariū a cōmodato: nā cōmodatū fit ad certū vsum: nec potest reuocari nisi vsu expleto. Pcariū vero quādocūq̧ placuerit pōt reuocari. Itē precariuz quādoq̧ dicit̃ cōtract⁹ de quinquēnio in quinquēniū reuocād⁹. Et si quinquēnio elapso sub taciturnitate ptereatur: tūc reuocari intelligitur contractus. Dicitur autem precarium ideo q̄a est contractus ad preces factus.

¶ Precaria verba sunt hec: rogo: volo: mādo: fido: cōmitto: iubeo autē preceptiuū est. C. cōmunia delegat. l. ij. in princip. Mando quādoq̧ est verbum pcariū. ar. ij. qō. ti. mādastis: vbi episcopus mādat pape. Quādoq̧ tamen mādo ponit̃ pceptiue: sicut etiā rogo: vt. xj. qō. iij. rogo. Quādoq̧ mādatiue. vt. ff. de neg. gest. l. si serui mei rogatu: id est mandato susceperis. Item quandoq̧ deprecatiue: τ sic vt frequentius ponitur.

¶ Precaria dicitur donatio ad pces facta vsq̧ ad mortē recipiētis. xij. questio. ij. sepe. xvj. que. iij. clerici. Et est cōtract⁹ ille affinis emphyteosi. Itē precarie dicunt̃ quedā prestationes

seu cōcessiones, vsusfruct⁹ ad p̄ces facte in recōpensationē eius ꝓprietatis q̄ datur ecclesie: cuius forma habetur. x. q. ij. precarie.

¶ Preceptum. Require. s. Mandatum.

¶ Preco est q̄ apud acta aut i ciuitate publice ꝓclamat vel ꝓnuntiat aliqd faciendū dimittēdū ve: ꝑ que plerūq̄ fiebat edictoꝝ narratio: id est recitatio: ⁊ publica i ius vocatio: ⁊ citatio alicuius matrimonij vel rei vēdende nuntiatio ⁊ subastatio.

¶ Precisse s̄m Cardinalē in rescriptis tantū valet sicut absolute ⁊ sine cōe cognitione: vt de here. c. cōtra christianos. li. vi. dicit Car. Si ponit̄ ista tuto: operat̄ vt ipsum nō tollat̄ ꝑ sequens statutū in casu i quo sublatū fuisset si nō apponeret̄. Et dat simile de iuramēto aposito: in. l. si q̄s. in pric. ff. de leg. iij. Bal. autē dicit q̄ non valeat precise: id est sine cause cognitiōe: q2 sic tex. esset superfluct⁹ i. c. ij. d̄ rescri. vbi ponit̄ expsse p̄cise: ⁊ etiā sine cause cognitiōe. Saluādo tamē primū dictū dicit̄ q̄ ille tex. ponitur declaratiue vl̄ expositiue: ⁊: ꝑ id est: qd̄ dictū magis placet doctoribus.

¶ Precipitiū fit sine modo: ⁊ cū periculo. de sepul. ex parte. ⁊ s̄m Joā. andr. i cle pastoralis. de re iudi.

¶ Preda est qd̄ in bello capit̄. l. antepe. ff. d̄ capti. ⁊ postlimi. reuer. vide Ray. in sum de rap. rub. de. p̄donibus.

¶ Predita stipēdiaria sunt que militib⁹ ꝓ stipendijs dantur: vt. ff. de rei vē. item si verberatum. §. ij.

¶ Predia tributaria sūt tributa q̄ Rome reddebantur.

¶ Predium dicitur fundus vel ager. Require. s. Ager.

¶ Prediū vrbanū ⁊ p̄diū rusticū reqre ibidē ⁊ etiā Actio finiū regundorū.

¶ Prediū dotabile est qn̄ ista duo concurrūt. scʒ qn̄ matrimoniū cōtractū: ē ⁊ traditio predij interuenit: s̄m Azo. C de fun. dota. in sum.

¶ Prediū tamiacū s̄ʒ Jo. ⁊ Accur. C. eo. ti. i ru. fuit p̄diū i quo fuerūt cellule. vn̄ tamiac⁹. i. cellari⁹ alias cellulari⁹: nā tami grece cellariū dicit̄ latine.

Uel aliter erāt p̄dia ꝯ ptavt canonē redderēt iter cellulas. scd̄m Azo. ibi. li. xj. ⁊ eorū colo. dn̄r tamiaci vel. dn̄ici coloni: q2 dicta p̄dicta erāt ip̄atoris.

¶ Prefect⁹ august⁹ vel augustalis dicit̄ p̄fect⁹ egypti. vt. ff. d̄ off. pfec. augusta. l. vnica. C. eo. ti. q2 imperator. nā imperator maximus Augustus in egypte primo p̄fecti potestatē introduxit.

¶ Prefect⁹ pretorio ab initio magister eqtū creat⁹ est: cū dictatores sibi antēqͣ⁹ magistros militū eligerēt: q̄ p̄ncipali solicitudini associati sūma post dictatores gererēt ptāte. Hoc exemplo p̄ncipes ad quos gubernaculū reip̄u ꝑuenit postea elegerūt p̄fectos p̄torio: qb⁹ publice discipline emēdatio ꝯcessa est. qꝛ autoritas ita est amplitata ⁊ adeo appꝓbata: vt nec ab eorū sentētijs appellari nec i itegrū restitutio facile posset postulari. Et erāt q̄tuor. s. p̄fect⁹ p̄torio orietis: p̄fect⁹ p̄torio aphrice: cui⁹ sedes ē i chartagine: p̄fect⁹ p̄torio illyrici: ⁊ p̄fect⁹ vrbis. ff. d̄ off. p̄fecti preto. l. j. ⁊ ibi. no.

¶ Prefectus vigiliū idē est q̄d prefect⁹ nocturn⁹. Hoꝝ enī offi. erat de nocte facere excubias: p̄erātq̄ incēdijs arcēdis: q̄ etiā cauebāt: inquirebāt: et puniebāt icēdiarios: fures: grassatores: effractores: nisi delinquēs esset tā famosa ꝑsona vt ad prefectū vrbis deberet mitti puniēda. Poterāt etiā iudicare de cap sarijs qui in balneis vestimēta custodiēda suscipiūt: si aliquid dolo fecerāt. vt. ff. de off. prefec. vigil. l. ij. §. cognoscit.

¶ Prefect⁹ annone dicebat̄ qui de annona. i. de blado curam habebat. Require. s. Edilis cerealis.

¶ Prefectus vrbis dicebat̄ cui ab ip̄eratore cōcessa erat vrbis administratio: q̄ ceteris magistratib⁹ ex q̄cūq̄ causa ab vrbe ꝓficiscētib⁹ ⁊ recedētib⁹: in vrbe relictis ius dicebat: et cēs dignitates in ciuitate antecedebat sua dignitate: q̄ cū ab vrbe ꝓgrediebat̄: nō habuit iurisditionē: quā prebere tn̄ potuit i ciuitate. Sed s̄m Azo. C. e. ti. etiā extra vrbē itra cētesimum nullare habebat. iurisditionē

vide de of.presec.vi.per totum.

¶ Preiudiciũ est quasi quedã platio vel pposito siue prelocatio vni⁹ rei respectu alterius:nã aliqd preiudicare alteri est illud illi pferri. Tñ hoc verbũ piudicare alterius modi con structionẽ ⁊ ãpliorẽ significationez hz ꝙ̃ hoc verbũ pferri. Pt em psonali ter ex ppa ↄfessiõe in iudicio mihi piudicabit.i.ↄfitẽdo mihi ipi in iudicio piudiciũ feci.Hoc em piudiciũ nõ significat ↄmodũ meũ ee facti sz incõmodũ:vt sic iudex nõ se quatẽ vitatẽ:sz meã ↄfessionẽ.Jta dr res iudicata veritati facere piudici um nõ vt veritas rei iudicate piudi cet.i.pponatur:sz res iudicata vita ti piudicet.igit piudicari est alicui aliqd.pponi:⁊ sic dicimus rẽ iudicatã vitati facere piudiciũ.i.qd piudicãdũ est:dato ꝙ nõ sit verũ.nã dato ꝙ ita non sit sicut iudicatum est:tamen preponitur.veritati.

¶ Preiudiciales actiones p tãto.dici pñt:ꝙ in ipsis tractatur de magno piudicio:vel qr q8i mote preiudicãt verbi gratia.agis contra me:⁊ aliqd petis:oppono tibi q̃stionẽ stat⁹:dicẽdo:ꝙ tu es fili⁹ meus vel seru⁹ me⁹ in potestate mea cõstitutus aut libertus.⁊ sic de consimilibus.

¶ Prepositꝰ põt dicit quilibet q̃ aliis preest.Usus tamẽ obtinuit vt prepositus dicatur qui quandam prioratꝰ curã super alios gerit.extra de ver. sig.c quamuis.

¶ Prepositi labarũ:alias laboꝝ: ꝟ ↄm aliquos labioꝝ:a labiis:dicũtur: qr forte corrigebãt eos qui male de pn cipe loquebãtur.Dicuntur autem p positi labarũ pro labaroꝝ: sicut dr deũ pro deoꝝ.a labaro signo bellico qd fecit fieri Cõstãtin⁹ ex auro ⁊ lapi dibus pretiosis:inter alia signa bellica excellentius:⁊ deriuatur a labor.Qui ergo talibus faciẽdis ppo nebantur:dicebãtur prepositi.vt.s.

¶ Prepositi sacroꝝ scrinioꝝ erant illi q̃ perãt scriniis imperi.lib⁹:qui alias dicebãt ꝓximi:eo ꝙ magis pn cipi approximabãt q̃ alii .Tria autẽ erãt scrinia siue camere:de qb⁹ tra ctatur.C.e.ti.li.xii.Primũ scriniũ erat camera epistolarũ q̃ pncipi mit tebãt:vel ab eo mittebãt:Scdz fuit libelloꝝ ↄcetualiũ vel ↄuentionaliũ ⁊ cognitionũ vel ↄuẽtionũ.Tertiuz erat dispositionũ:vt est registrũ:ↄm Acc.in rub.co.ti.⁊ lib.preal leg.

¶ Prepositio in ↄpositione auget:extra de pbẽ.c.si pauper cleric⁹.li.vi.An p põnes faciãt ↄditionẽ:dic ꝙ si regũt accusatiuũ ⁊ adiiciũt dispositio ni de futuro:faciũt ↄditionẽ.ff.de cõ ditio ⁊ demõ.l.cũ vir.idẽ si regũt ab latiuũ.ff.de ma. testa.l.si fuerit.Jdẽ si regũt vtrũqꝫ casum qñ dies lega. cedit.l.nec semel.§.si in habitatiõe. ⁊ de condi.⁊ demon.l.solemus.

¶ Prerogatiua.i.aliquod priuilegium. de quo.j.dicetur.

¶ Precẽtores dicũt cãtores q̃ in choro incipiunt in ecclia collegiata.ẽ. cũ olim.de cõs.Et dicũt duo gña cãtoꝝ in arte musica.s.pcẽtor:qui vocẽ in cãtãdo pmittit:⁊ succẽtor qui subsequẽter canẽdo rñdet : ⁊ addit cõcẽtor:qui cõsonat pdictis.vt.xxi. dist.cleros.versus finem.

¶ Preses est nomẽ generale ad omnes pcõsules ⁊ legatos cesaris:⁊ oĩs puinciarũ rectores siue moderatores vt.ff.de off.presi.l.j.Et est pses claris simus.vt.ff.de precuari.l.s.

¶ Preses nõ potest cõcedere edifica ri in publico ad priuatã vtilitatẽ:ad publicã sic.Bar.in l.si finite .§. dein de in fi.ff.de dam.infec.

¶ Preses prouincie dr q̃ in pncipiis post principẽ summã gerebat potestatem.Nã regna redacta erant in puinciis:quarum rectores dicebãt psides:⁊ sunt clarissimi:vt balliui.⁊ sic proprie capitur siue stricte:sz:generaliter sumitur.vt.s.

¶ Presentes dicũtur qui in eadẽ sunt puincia.l.fi.C. de pscri.xxx. annoꝝ.

¶ Presentes dici pñt existẽtes in diuersis locis:dummodo se exaudiãt. Bar.in.l.j.in prin.ff.de verb.obli.

¶ Presertim ponitur aliqñ in iure pro maxime:vt capit.ex literis.ij.de ho-

mi. Aliqñ pro tãtũ: vt ibidẽ in gloss.

¶ Prelati nomine intelligitur ecclesia ꝛ ministeriũ ꝑlati. ꝛ ecclesia est in episcopo: ꝛ nõ ecõuerso: nõ tñ noĩe ꝑlati semꝑ intelligit̃ ecclesia: vt in. c. edoceri de rescrip. in gl.

¶ Propere proprie. i. nimis cito.

¶ Presbiter grece iterpretat̃ senior latine: ꝛ est nomẽ dignitatis: nõ etatis tantũ: lꝫ alibi dicatur nomẽ etatis. xciij. dist. legimus. Nã propter honorem ꝛ dignitatẽ quã accepit: ꝑsbyter nomĩatur. ꝛ dr̃ quasi prebẽs iter. ꝛ non (vt quidã interpretãtur) quasi prealcijs bibens ter. de hoc. xxj. dist. cleros. post medium.

¶ Prescriptio scḋm Gof. C. eodẽ ti. est quoddã ius ex tempore substantiaꝫ capiens. i. firmitatẽ: habet locum in rebus immobilibus. Et hec diffinitio impugnat̃ ab alijs: nã ex ꝑscripptione nõ ꝯpetit ius: sꝫ exceptio. Uñ sic diffinit̃. Prescriptio est exceptio rei ex tẽpore substantiam capiens. q̃ diffinitio etiã ab alijs impugnat̃: quia ꝑscriptio non capit substãtiaꝫ ex tpe:. sed ex autoritate legũ. Ideo ꝑscriptio ab alijs sic diffinitur. Est exceptio ex tpe congruens: ab autoritate legũ vim capiens negligentibus penam infligens: ꝛ finẽ litibus imponẽs: que oĩno magis videtur ꝯpleta. Inducit autem prescriptioneꝫ bona fides: iustus titulus continua possessio: ꝛ sine rei vitio: scꝫ quando res est ꝑscriptibilis: scḋꝫ Gof. Et no. bonã glo. vlti in. c. illud. de prescrip. vbi habes quod. modis fiat interruptio ꝑscriptionis naturaliter ꝛ ciuiliter. vnde habemus dormitionem: perpetuationem: ꝛ interruptionem prescriptiõis. Et req̃rũt̃ sex ad ꝑscriptionẽ: si valere dꝫ: scꝫ titulus: possessio: bona fides: rex prescribẽda persona prescribẽs: ꝛ ꝑsona cõtra quã ꝑscribitur: inter quẽ possessio ꝛ bona fides sũt maxime substãtialia. vt no. in. c. illud preallcg. Et sunt. xxx. casus in q̃b⁹ nõ currit ꝑscriptio: quos habes in gl. fi. c. cũ nõ liceat. de ꝑscrip. vide etiã glo. summe. xxvj. q. iij. de vsuca. ꝛ ꝑscrip. Item prescriptio est longi tẽporis cõtinuata possessio: inter pñtes. x. annorum. inter absentes. xx. annoꝝ. Alia est ꝑscriptio lõgissimi tpis: scꝫ. xxx. vel. xl. annorum: ꝛ illa dr̃ longissimi temporis. Unde cum aliquis rem aliquã tãto tẽpore possederit: ipaꝫ possessionis diuturnitate ꝛ tpis ꝯtinuatiõe ꝑscribit: ꝛ actorẽ remanet: siue ꝑ vim: siue aliter sine titulo nact⁹ est possessionẽ: vel alio quocũq̧ iniusto pricipio. Sꝫ diceres ex hoc videt̃ ꝙ decie laicis ꝑscribãt̃ diuturnitatẽ possessiõis: ꝛ ꝯtinuatiõe tpis. Rñdeo notãdo ꝙ seruitutes ꝛ alia iura incorporalia bñ ꝑscribũt̃ spatio. xl. annorũ: dũ tñ talia sint que ius cõe nõ vetat possidere: alias õ possideri nõ pñt de iure: nõ ꝑscribũt̃: sicut decime ꝑ laicos. vt. c. ꝓhibem⁹. de deci. ex quo colligit̃ arg. ꝯtra laicos volentes se tueri ꝑscriptiõe tpis: vt possint decimas possidere. vide ca. ꝑuenit. de cẽsi. vbi glos ecclesia ꝯtra ecclesiã gaudet prescrptiõe. xxx. annorũ. si sine iterruptiõe possideat monasteriũ gaudet ꝑscriptiõe. xl. ãnoꝝ. nec minor exceptio religiosis domib⁹ opponi põt cũ effectu: ꝛ Romana ecclesia cẽtũ annoꝝ gaudet ꝑscriptiõe. Itẽ ꝑscriptio. xxx. annoꝝ scḋꝫ ãtiq̃ iura: sꝫ modo. xl. annoꝝ: tollit oẽꝫ actionẽ et omne ius. ca. auditis. de ꝑscri. sed nõ currit tẽpore schismatis. e. ti. cũ nobis. nec sede vacõte. c. de q̃rta. ꝛ. c. deci. ꝛ. c. ausis. e. ti. nec etiã tẽpore hostilitatis. c. ex tranmissa. e. ti. etiam nec currit cõtra visitationẽ episcopoꝝ ꝛ ꝓcurationẽ debitã. c. cum ex officijs. et. c. cũ accedens. eod. titu. ꝛ est introductũ propter desidiam ius suum negligẽtium. Et qui possint prescribere: ꝛ q̃ non: ꝛ etiam que res non possint prescribi: no. in. c. cum non liceat. eo. tit.

¶ Prescriptis verbis dr̃ ꝯtractus innominatus: ꝛ fallit qñ est factũ inestimabile: vt manumissio: q̃a inestimabilis est: ꝛ tũc datur actio de dolo: vt in. l. dedi tibi. ff. de ꝯdi. ob cau. da. ꝛ. l. naturalis. §. ꝙ si facio. ff. de ꝑscr. nec

inde nascit̃ ciuilis actio q̃ p̃scriptis verbis dr̃ de qua.s.actio p̃scriptis.

¶ Prestigiũ est qd̃ p̃stringit aciẽ oculorũ.i.obumbratio quedam:vcȝ cum videt̃ alicui se aliud videre q̃ videt: vt in incantationibus.Et hoc patet vt legitur in vitis patrũ de quodã coniugato nolente accedere ad propriam vxorẽ:qr videbatur sibi equa: quousq̃ per quendã virum beatum tale prestigiũ fuit sublatũ.Dicebantur ergo prestigia captiões verborũ quibus obumbratur delicta:ꝛ ideo dicebãtur prestigia versuti iuris:vt s.ius versutum.Hec Azo.C.ad.l.iuliam.de adult.ꝛ de hoc.xxvj.qõ.v.nec mirum.post primam columnam.vbi dicitur de magorum prestigijs:que non sunt vera:sed fantastica esse probantur:ꝛ prestigium dicitur inuenisse mercurius:vt idem text.

¶ Presumptio scd̃m Spe.e.ti.est argumentum ad credẽdũ vnum factum: surgẽs ex probatione alterius:vt ex coexistẽtia vel cõplacentia p̃sonarum suspectarũ p̃sumitur coitus.c.literis.e.ti.vbi solus cũ sola:nudus cuȝ nuda in eodẽ lecto:ex presumptione violẽta comprobantur copulari carnaliter.Sed secũdũ Gof.diffinitur sic:est alicuiꝰ facti dubij aliquoties plena:aliquoties semiplena inuestigatio seu p̃batio.Iteȝ p̃sumptio est quoddã mediũ intellectuale veritatis eliciẽde ex circunstantijs insurgens.exemplũ pone in.c.studijs.e.ti. Illa tñ probatio nõ infert de necessario:quia aliter potest se res habere:nisi sit p̃sumptio iuris:ꝛ de iure. Unde sunt tres species p̃sumptiõis. Una est temeraria que ꝯsurgit a malis hoibus:ꝛ ex causis pluribꝰ alias puerilibus:ꝛ suspitionibus leuibꝰ:ꝛ hec repellit̃ ꝛ reprobabilis est.vt.ij. q.j.c.j.vj.q.j.oues.de sen.excõ.inquisitiõi. Alia est p̃babilis:siue verisimilis:q̃ ꝯsurgit ex multis causis ꝛ suspitionibꝰ:ꝛ hec admittit̃ ad p̃bationem semiplenã:vt de p̃sumpt.in multis capitulis.ꝛin.c.solicite.de rest.spol.Unde coadiuuat ad probationem si sint alia coadminicula.c.a nobis.qui mat.ac.pos.vbi gl.admittitur etiã ad purgationẽ inducẽdã.c. si qs.de purga.c.ij.qõ.iiij.presbyter. Tertia est violẽta:que ad x nuntiandum vel condemnandum sufficiens deputat̃.xxij.q.j.dixit dñs.ff.de his q̃ sui:vel alieni iur.sunt.l.filium.ꝛ.c.literis.de p̃sum.Diffinitiões presumptionũ vide plene in.c.is qui.de spõsa.in glo.ij.vbi de quintuplici p̃sumptiõe.Et vide no.per Ioã.theuto.l. dist.c.ferruȝ.vbi de diuersis presumptionibꝰ.Nam presumptio violenta subdiuiditur:qr alia iuris:alia iuris.ꝛ de iure.Iuris est cũ ius presumit aliquid:sed nõ statuit super presumpto:ꝛ illa recipit cõtrariã p̃bationẽ.xxv. q.iij.extraordiaria.xxvij. q.j:nec aliqua.Iuris ꝛ de iure est cũ ius fingit ꝛ statuit deficto: contra quam fictionẽ nõ admittit̃ cõtraria probatio.c.ad id.ꝛ.c.is qui.de spon. ꝛ de cõdi.appo.c.p duas.vbi vide cõ co.multas.ꝛ qualiter ius fingit.vide Gof.in sum.e.titu.Nã differunt p̃sumptio ꝛ fictio iuris de quo supra fictio.Et vna p̃sumptio tollit aliã.c.cũ inter.R.de elec.vide gl.optimã in.l. nõ est verisimile.ff.qd̃ me.cau.Et no. doc.regulam quod presumptio cõis trãsfert in alium onus p̃bandi.i.generaliter.§.si petitum.ver.sed cũ ex presumptiõe.ff.de fideicõ.lib.Item presumptio ex necessitudine sanguinis vincit oẽs alias p̃sumptiões:vt est gl.in.c.fi.de test.vt si lego Ludouico:ꝛ sunt duo eiusdẽ nois proprij ꝛ cognominis:p̃sumitur p illo qui mihi necessitudine coniungitur.Et qr p̃sumptio surgit ex qualitatibus: sciẽdũ q̃ q̃dã sunt qualitates itrinsece ꝛ naturaliter homini inherẽtes. Et harũ q̃dã adherẽt anime:ꝛ q̃daȝ corpori:exẽplũ de primis:vt bõitas: malitia.ꝛ in dubio p̃sumit̃ ad bonaȝ parteȝ:qr naturaliter nascit̃ sine malitia.c.ad mẽsam.vj.q.iiij.ꝛ talis presumptio trãsfert onus p̃bãdi in aduersariũ.ꝛ sic intelligitur.c.vnicum de scruti.nisi semel est ꝗuictꝰ de ma

titia.talis enim semp mal⁹ p̄sumit.ij. q.v.per totū.z.c.semel.de reg.iur.lib. vj.vel si esset infamat⁹.sic enī ad eū trāsfert on⁹ p̄bandi.De secūdis:vt sanitas:infirmitas:z itez i dubio p̄sumit in meli⁹:z negās p̄babit:vt.l. nec codicillos.C.de cod.nisi qs fuisset infun⁹ ifirmitate aliq̄ de sui natura ppetua:vel epilepsia vel apoplexia.c.cū iter.de elc.vbi dubitaret de ppetuitate infirmitatis:vt i furioso: ide qui allegat ɔtrariū:dz p̄bare.iij. q.ix.indicas.Similiter si neget qs legitim⁹:p̄bet negās.c.trāsmissa.qui fil.sint legi.Scdo alique sunt qualitates extrinsece z accidētales:vt esse doctorē iuriscōsultū:musicū:medicū choraulē zc.que nō naturaliter adueniūt:nā natura nō facit artem:sz bene p̄parat:sm Bal.Et in his onus p̄bādi incumbit cuicunq3 allegāti ad fundādam intentionē suam:siue affirmatiue siue negatiue alleget maxīe cū ps aduersa fundauit intētionē suā:non tñ semper succumbit nō potēs p̄bare:sic q̄ alter propter istius p̄bationē nō admittat ad intētū suū:nā iudex ex officio pōt illum refutare si sibi cōstituterit eū indignū:z hoc in causa in qua vltra allegationes partium iudex potest impartiri officium suum secut vbi hoc non posset nisi petitus.

¶ Preter qnq3 capit exclusiue:qnq3 inclusiue.vide.c.literas.in fi.d̄ p̄sum.Et vide Inn.in.c.dudū.ij.de elec.z i cle. j.de sum.tri.z fide catho.p glo.z Archi.in.c.ebrō.xiij.q.j.Itē Barto.in.l. j.in fi.ff.de pign.actio.z p alios in.l. actiōe.C.de transa.z i regula pctm̄. de reg.iur.li.vj.Stat enī inclusiue z augmētatiue qn cadit inter res penitus separatas:vt dicēdo.Lego tibi omnes vineas meas p̄ter domū.

¶ Sed stat exclusiue quādo cadit inter dictiōes significātes res sub se includentes cem cōtētas:vt lego tibi oēs libros meos p̄ter salicetos ambos:Richar. z Bar.vide de hoc albe.i alphabeto suo.z no.i.l.medico.§.vxori.ff.de aur. z arg.leg.Itez capit exclusiue.Lego oēs suos meos p̄ter sempromiū.Ratio:qz semproni⁹ eximitur de oratione p̄cedēti:vt ibi nō icludat.l.nāq3. §.fi.ff.de pe.lega.z sunt rō ex hoc qz est volūtas p̄ferētis declarata eo q̄ alias hec xba p̄ter semproniū nihil oparent.Sz ibi sumit inclusiue.Lego oēs libros meos tali p̄ter scyphū argēteū quē apō eū deposui.Rō:qz hec volūtas p̄ferētis z xba:p̄ter scyphū zc.aliter nihil oparenē:nisi exclusiue exponerent.Itē ponit qnq3 cōiūctiue:nō exclusiue:vt ibi:de his seruis q̄ sunt i p̄rimōio meo:p̄ter decē quos legaui titio:lego decē scio:qz sensus ē:z decē legaui titio:z sic p legatū factū scio nō reuoco factū titio z sic intellige hic ɔiūctiue.i.ɔtinnatiue sicut fit ɔtinuatio p dictionē:z qn ɔtinuat orōnes.Nā i p̄dictis legatis titi⁹ z scius nō sunt cōiuncti cōiūctiōe q̄ facit vnū corp⁹.de q̄ in.l.re cōiūcti.ff.de leg.ij.z id si i patrimonio essent tantum .xv.fui:titi⁹ haberet.x.z sei⁹ tm̄ qnq3.l.si ita legatū. ff.de leg.j.Et est rō:qz significat sic ipsa volūtas p̄ferētis d̄clarata ex ie ctura q̄ testator nō vult reuocare:nt sic expssi⁹ appareret.Si enī hoc casu poneret inclusiue:tūc sei⁹ haberet decē legata titio:z cū hoc alia sibi legata.s.seruos i p̄rimōio existētes:z p hoc eēt reuocatū legatū titij:qd nō est dicēdū.Itē ibi cū papa dt dispēsō tecū vt alia bñficia p̄ter obtēta posis obtinere:ponit ēt cōtinuatiue siue ɔiūctiue.Nā sensus est talia obtineas cū obtētis:z sup istis de nouo obtētis dispēso:ita q̄ obtēta nō icludunē in dispēsatiōe:vt in.c.dudū.de ele.qz hoc nō vr de volūtate p̄ferentis:nisi expssi⁹ declaret:eo q̄ dispēsatio in casib⁹ odiosis semp restringit.Itē exclusiue nō exceptiue ponit p fine:vt ibi p̄ter spē.i.sine spe:z sic dz dilatio dāda:est illi q̄ p̄ter spē trahit ad alienū iudicē.l.si qn.C.de dilatio.ibi enī nō ponit exceptiue nec inclusiue qz oratio illa nō patitur:z sic tm̄ ponit exclusiue:z sic de alijs.

¶ Preterire est testōrē omittere aliquē

q suus heres est:eo nõ instituto:siue eo exheredato:vt habuistis.s. de he.

¶ Preteritio dr talis omissio vel exheredatio fm Azo.in sum.C.de prete. vel exhere insti.de here. que ab intesta. defe.§.eadem.vt.s.

¶ Pretexta est genus vestis q nobiliores ciues romani vti solebant.§.in iniuria.institu.de iniur.r.vide.l.iij §.fi.r ibi gl.ff.de libe.exhiben.

¶ Pretor est qui i vrbe romana iudicio senatus ad disceptãdũ dubiosa actus r causas ordinabat.Et erat eius officiũ annuũ:qr solo anno durabat. Et anteq a populo romano ad principe trãslata fuisset ptãs:vel añq Romana potestas sub imperatore veniret:habuit ptãte plenã faciẽdi ius r statuta r edicta:cuius edicta iuris honorarij noie cẽsent:qr qui honores gerunt.i.magistratus : autoritate huic iuri dederũt:vt.C.de off.pto.l.j.r institu.de iur.nat.gen.r ciui § ptorum quoq3 edicta.r not.in.l.certi.C.vnde legi.q ptor viuus potius debet seq pretorem mortuum q ius ciuile.

¶ Pretor fideicõmissari⁹ dicebat ille q d fideicõmissis relictis cognoscebat r ius dicebat r reddebat:dicens ius dabo.ff.de orig.iur.l.necessarium.

¶ Pretor peregrinus dicebat ille q inter peregrinos q in ciuitate affluebant vel confluebant reddebat.

¶ Pretor vrbanus dicebatur qui cũ cõsules ad bella finitima vocarentur: ius necessariũ in ciuitate reddebat. ff.de ori.iuris.l.ij.prealleg.

¶ Pretoriũ est loc⁹ in quo ius ex more redditur:etiã dr locus in quo quis prefecturã exercet cum suis officialibus et causam tractare solet. Itẽ est domus presidi puincie assignata:et locus deputatus iudicib⁹ ad cognoscendum r deputandũ vel ad sententiandum de causis.

¶ Pretoriũ pignus dicitur illud quod alicui datur a iudice.

¶ Priuignus dicitur qui ex marito mulieris natus est antequã fuisset maritus eius:r econtra.

¶ Priuigna dr ppie q ex vxore viri nata fuit anteq esset vxor sua: est ergo filia vxoris ab alio viro pori genita: r priuignus filius taliter genitus: quorũ pater vitricus ei⁹ appellatur.

¶ Preuaricatores sunt q vera crimina fraudulẽter occultãt:dicit aũt puaricator qsi varicator:a varica cerui ce:qr aduersam partẽ adiuuat pdita sua causa ppria:dũ huic instat corpore ex vna parte:r illi mẽte r corde:ex altera pte:vt.ff.de puarica.per totũ.

¶ Primates pprie loquẽdo sunt patriarche.dis.xcix.c.j.r ij.Etiam ponitur primas p archiepo.c.sanc.de fo.cõpe.Nam nõ est differẽtia inter pmatẽ r archiepm qtuz ad effectũ:vt in c.duo.de offi.ordi.nã ius canonicum nõ curat de noib⁹. c. petitio.de pecu. dist.xxj.cleros.r.c.pced.vbi est diuisio noim cũ dicitur archiprimates: siue primates:siue patriarche.

¶ Primates officiorũ sũt q officijs psũt.

¶ Primicerius dicitur ille q primo loco scriptus est in matricula notariorũ r pmum locũ obtinet secũdũ leges: vt.C.de pmice.li.xij.in rub.Sed secũdum canones est nomẽ dignitatis q subest archidiacono: vt. c. vnico.de off.primice.Dicit enim primus in cãtu vel choro:qui in aliquibus ecclesijs dicitur cantor siue succentor.

¶ Primipilarij dñr pmi administrãtes q scz prio actione sui officij administrãt.Uel fm Hug.qui primũ pilũ.i. telũ vl hastã portãt:r vtroq3 mõ accipitur:fm Accur.C.e.ti.in rub.lib.xij.

¶ Primogenitum vocat scriptura non quem fratres sequuntur:sed qui primo natus fuit.de verb.sig.c. Ioseph.

¶ Primitie sunt prime partes fructuũ deo offerende.Hinc est qd sacerdos primam missam cantans dicitur celebrare primitias.

¶ Princeps qs dicatur.hf Esaie.xj.ibi. Deus fortis:pr futuri scli:pnceps pacis.Interdũ dr angel⁹.Iosue.ix.Ego sum pnceps exercit⁹ rc.Interdũ papa.de pse.dis.j.corpora,Interdũ eps. de mato.r obe.si quis.vel alius iudex ecclsiastic⁹.xvij.q.iiij.diffiniuit. in fi. Item dicitur imperator.de re ind.ad

apostolice.in pri.li.vj. Et appellatione principis intelligit rex.cle.vnica de baptismo.vbi bona gl.⁊ in vsibus feud.secūdū.Bal. Itē priceps dr diabolus:vt Luc.xj.c.in principe demoniorū eijcit demonia.simile. xxiij. q. viij §.ecce.vers.sꝫ notādū.ibi: venit princeps. Jo.xiiij. Itē dicit quilibet secularis dñs:vt.xxxiij.q.v.princeps Itē dr principalis pars in quolibet iudicio:vt.ff.de foro cōp.l.i.§. in hoc iudicio.Etiā princeps dicit quilibet prelatus ecclesie:vt dis. xxxv.c.eccle sie principes.⁊.c.corpora preall.

¶ Principium cuiusq rei potissima est pars.l.j.ff.de ordine iuris.⁊ vide ber. in.l.ij.ff.de furtis.

¶ Principiū spectatur qn finis habet necessariā consequentiam ad principium.Bar.in.l.vnica.in fi.C.si in com mu.eademq causa.

¶ Principiū rei dicitur a parte superiori:inferior autē pars ad quam descēdit cursus aque dicitur finis. arg.l.j. in fi.ff.de aqua plu.arcē.Bar.in.l. iij. in fi.ff.de fur.

¶ Priuata persona est psona carēs functione publica.vide.s.persona.

¶ Priuatum ius est illud quod pricipaliter ad singulor vtilitatē pertinet: vt in pactis ⁊ conuentionibus singularium personarum.quod require.s. Jus publicum.

¶ Priuata delicta dnr que ciuiliter tractātur:vt si mihi furatus sis.r.⁊ ego vt rehabeā ago:nō vt corpaliter puniaris:sed publica delicta sūt quor psecutio est pmissa cuilibet de populo:quale est crimen lese maiestatis: vel accusatio de suspecto tutore vel curatore:in qb⁹ oēs accusare possūt.

¶ Priuati dicūtur propter qui nō sunt ↄstituti in aliquadignitate.xxiiij.q.j. qui cōtra.Itē dicūtur oēs exēpti a iure cōmuni:siue sit collegiū:siue aliqua specialis persona.vij.q.j.petisti. ⁊ distin.iij.priuilegia.

¶ Priuilegiū est pricipis bñficiū cōtra ius cōe indultū. Non enī est priuilegiū nisi aliqd indulgeat speciale. c. abbatē.de ver.sig.⁊.c.in his. de priui. ⁊ dicit quasi priuās legem:vel est lex priuata.i.vnius ante alios honor vel dignitas aut immunitas,(q sibi cōuenit) eor que ⁊ aliis incūbūt:vel q de iure cōi allegant.Nā priuilegiuꝫ ſm Isi. li.vj.inde dictū est qꝫ in priuato cōcedit.de hoc dist.iij.priuilegia. Jus enī cōmune ad vnā psonā directū:ad oēs extēdit.xlj.dist.miramur. de re iud.in causis.Dicunt ergo priuilegia priuator leges.i.a iure cōi exceptor:vt in c.priuilegia.Bal.Et no. qꝫ priuilegiū nō tollit per i⁹ cōe:nisi de ipso mētio fiat.de rescri.p ordinē. Nec tollit vnū per aliud:nisi in scdo fiat mētio de pmo.c.veniēs.de pscri. Et priuilegiū est duplex:psonale:et reale.c.mādata.de psum.personale extinguit cū psona:imo qñq añ per sonā extinguit.vt cū eo male abutit ⁊ sequit psonā:⁊ hoc ver de cōcesso indeterminate.or cū determinatiōe loci vel tpis cōcessum nō sequit psonā extra locū: vt est priuilegiū vsus pallij.c.ex tuarū.de auto.⁊ vsu pallij. Etiā extincta re extinguit puilegiuꝫ reale.xvj.q.vij.⁊ hoc diximus in.c.abbatē.in fi.de ver.sig.⁊ glos.in regula: puilegiū.de reg.iur.li.vj. Itē priuilegium perdit pter sex:vt in gl.vnica in fi.in.c.renouātes.dist.xxij.⁊ est duplex puilegiū.s.gñale ⁊ speciale. Generale est qd cōi corpori vel collegio cōcedit:vt in.c.cū ⁊ plātare.e.ti. vel vniuersitati.xvij.q.iiij.si q a suadēte. Et qd cōcessum est fratribus ⁊ ecclesis circa cōtract⁹ vel qsi ⁊ circa iudicia.Itē qd cōcessum est mulierib⁹ circa fideiussores.Speciale ē qd psone ↄcedit:⁊ illud extinguit cū psona. vij. q.j. petisti. ⁊ regula puilegia.⁊c. ⁊ pone exēplū de priuilegio ꝟbigra: pnceps ↄcedit deportato vel alij nō valēti testari scdm ius cōe Romanor ciuile liberā testamēti factionē.hoc priuilegiū significat qꝫ possit testari seruādo solēnitatē que de iure ciuili requiritur in testamēto:vt.l.si qñ.C. de inof.test.Et sumitur significatum ex solēnitate q multis vigilijs est excogitata:quare nō est verisimile prin cipem

cipemitã faciliter illã tollere velle.&
ex priuilegio siue natura eius est qd
ꝑuet ius cõe:& sic ꝟba debẽt recipi ĩ
suo significato strictori. Itẽ ibi prin-
ceps valẽti testari ↄcedit liberã testa
mẽti factionẽ:intelligiẽ qd possit te
stari nõ seruata solẽnitate iuris cõis
ciuilis dum tñ cõstet:sicut de milite
dr qd:significatum sumitur vt priuile
gium valeat & aliqd ↄcedatẽ:nisi eñi
sic intelligereẽ nullũ esset ꝑuilegiũ.
Itẽ pnceps cõcessit alicui edificare
licere ĩ loco publico:itelligiẽ sine al
teri9 iniuria vl' incõmodo:vt.l.ij §.si
quis a principe.ff.ne qd in loco.pub.
Ratio:qꝛ q̃ oẽs tueẽ ab iniurijs: veri
sil'r nõ vult aliũ ledere:nec princeps
vult valere suũ ꝑuilegiũ qd est ĩ alte
rius detrimẽtũ:vel qd tollit ius cõe
vt.l.quoties.&.l.rescripta.C.de preci.
impe.offe.& hoc verũ nisi in ꝑuilegio
fieret reuocatio legis derogatiue.s.
dicẽdo:nõ obstãte lege tali vl' t.ali.vt
l.si qs.in pri.ff.de le.iu.idẽ in quouis
casu quo euidẽter apparet principẽ
velle tollere legẽ derogãtẽ ꝑuilegio
qꝛ volũtas sua est lex:nisi contrarieẽ
legi euãgelij:qꝛ hãc tollere non põt.

¶ Probatio ꝫm Azo.ẽ rei dubie per ar-
gumẽta ostẽsio.sꝫ hec diffinitio ꝫm
Gof.locũ solũ habet in his que ꝓbã
tur per instãtiã disputationis:nõ aũt
in iudicio vbi ꝓbatio fit per testes &
instr̃a & plerũqꝫ per indicia & ꝑsum-
ptiones. Et dr probatio ab aduerbio
probe. Nã ꝓbe facit qui ꝓbat qd in-
tendit:qꝛ per hoc penas nõ ꝓbantiũ
euadit. Uel ꝓbatio est rei dubie in iu
dicio legitime facta declaratio q̃uis
hec diffinitio modereẽ cõtrarijs. Et
dr etiã ꝓbatio q̃si ꝓba actio ratione
q̃ supra. Et no.ꝙ ꝓbatio fit multipl'r.
Primo per aspectũ:vt in notorio qd
ꝓbaẽ ꝑ facti euidẽtiã.c.euidẽtiaꝫ.de
accu.c.ꝑposuisti.de ꝓb.ff.de vẽ.ĩspi.
l.j.in prin.xvj.q.iij.inter memoratos.
Nec obstat ꝙ ocul9 plerũqꝫ fallíẽ.c.
causaꝫ.e.ti.xxvij.q.j.nec aliqua.qꝛ fre
quẽti9 nõ falliẽ.de hoc vide Goff.de
ꝓba.in sum.§.insinuata nobis. Etiã
fit ꝓbatio per aspectũ in atroci iniu
ria.ff.de iniur.l.ij. Itẽ in etate:vt.l.mi
nor.ff.de min. Scdo fit per testes plu
res vel etiã ꝑ vnũ cũ alijs ꝑsumptio
nibus vehemẽtib9. Tertio ꝑ instr̃a.
Quarto per cõfessionẽ. Et hi quatuor
modi ponunẽ i.c.cũ sedẽ: de rest.spo.
Quinto fit per scripturã antiquorũ
libror.c.cũ causam.eo.tit. Sexto per
violẽtã presumptionẽ. xxxij.q.j. dixit
dñs: Septimo per famã cũ alijs pre-
sumptionibus.c.iij.loco eo.tit. Nam
vicini fama facit probationẽ.c.vl.de
frigi.& malefi.etiã per famã cum vno
teste.c.sicut.de ꝓbati.& si iudex dubi
tat de fama querat a viciuis.ff.de ma
gist.cõue.l.j. Potest aũt fama ꝓbari
per duos testes.c.in lr̃is.de test.& ma
gis ꝓbat fama quã vnus testis:vt di
citur in.c.super e.de cõsangui.& affi.
iiij.q.iij.§.sepe. Sed nunquid per fa-
mã & vnũ testẽ debet quis cõdemna
ri de crimine? Ber.in gl.c.veniẽs.de
testib.dicit qd nõ. Ratio:qꝛ in crimi-
ne debẽt esse ꝓbationes aptissime &
meridiana luce clariores:secus ĩ cau
sa ciuili.C.de ꝓba.l.vlti. Octauo per
iuramẽtũ. Et nota soli sacramẽto cre
ditur qñ de ↄsciẽtia alicuius querię
siue dubitatur.de sen.excõ.si vero ali
quis. Itẽ probatio testibus & fide ta-
bularũ cõstat.c.forus.de ver.sig.vide
Goffr.eo.tit.§ species probationum.

¶ Probatoria vel ꝓbatorie officior sũt
documẽta ad probãdũ aliquem esse
priuilegiatũ ad officiũ aliquod auto
ritate imperiali:vt potest colligi. C.
de diuer.offi.l.probatorias.lib.xij.

¶ Proconsul dicitur iudex ordinarius:
& est a populo cõstitutus:nõ a princi
pe delegatus nec ab alio:sꝫ ante im
peratoriã maiestatẽ creatus: cuius
officiuꝫ erat in prouincijs dirigi scꝫ
in regno tributarijs:vt per eũ ꝓuin-
ciales sua negotia expedirẽt. Hic ve
ro pluries nõ potest vti fascib9 q̃ se
ries:nemo enim septimo est creatus
procõsul:& non nisi semel procõsula-
tus fungebatur insignijs:& in ꝓuin-
cia ad eũ pertinebat vt ad quoscũqꝫ
magistratus respiceret.ff.de offi.pro
consul.l.proconsules.

¶ Pro cõsul legatus est cui pcõsul prouĩcias ingressus mãdat iurisditionẽ

¶ Procurator est q̃ aliena negotia mãdato sibi a dño facto gerẽda gratuite suscipit plura vl' vnũ. ff. de ne. ge. l. iij. §. negotiũ. z. ff. vi bo. rap. l ij. §. qd ait. Et dicitur gratuite: q2 si interuenit merces nõ est pcurator: sed locator operarũ. Dicitur mãdato dñi. ad excludẽdũ tutorẽ: curatorẽ: collegia z platos ecclesiaz. q̃ pcuratores cõstituere nõ pñt: sed syndicũ vel actorẽ. Et que sit differentia inter pcuratorẽ z syndicũ: actorẽ z vicedominũ notatur de syndi. c. j. de offi. ordi cum vos. Et cõstituitur de mãdato gñali vel speciali. ¶. e. ti. l. j. z. ff. man. l. si remunerãdi. §. i. Uel sic. Procurator dicitur is q̃ in iudicio vel mãdato dñi negotia administrat agẽdo vel defendendo. l. j. §. j. ff. eo. ti. inter quem z aduocatum hec est differẽtia: q2 pcurator causam absentis tractat: aduocatus vo causaz pñtis: vterqz tñ postulare dicit: vel fz cano. Omnis administrator rite dicit seu vocatur pcurator vt. j. q. iij. saluator. Nã procurator est nomẽ gñale ad qulibet administratorẽ: per sequentia que traduntur in cõstitutione regrirzitur ad id de quo agitur. Oportet enim officiũ pcuratoris esse gratuitũ: q2 si qd recipit facit cõtra bonos mores: z hoc intelligit qñ paciscit vt habeat certã partẽ eius de quo est questio: qd nõ licet: potest tñ licite recipe salarium pro labore suo. Et not. q dupler ẽ pcurator: scz ad iudicia: z ad negotia: qui differũt in trib': qui a primo pcurator ad iudicia nõ cõstituit procuratorẽ alium nisi post lit. contesta. cum iã est dñs litis: z ante lit. cõtest. aliũ pcuratorem dare nõ potest nec tutorẽ nisi sit pcurator in rẽ suã: qui ante z post lit. cõtest. constituere pot. Sed pcurator ad negotia cõstituere pot libere aliũ procuratorẽ quẽcũqz vult. ca. de pcur. li. vj. Scda differẽtia habetur in c. qui gñaliter. in fina. de proc. li. vj. q2 primus nõ datur nisi maior xxv an. scda vero post. xvij. annos. Tertia differẽtia habet de resc. c. ea parte decani. Et no. optimã rõnẽ prime differẽtie tsto z pcuratorũ: q2 negotiũ extra iudiciũ sumit originẽ a ministro: z postea transit in dñm. l. quecũqz gerimus. ff. de acti. z obli. fz in iudicio negotiũ originaliter est in dño: z postea trãsfunditur in procuratorẽ. l. si pcurator meus. ff. de neg. gest. Et dicit Ludo. de ro. in sing. suo xxv. q pcurator cõstitutus ad agendum censet etiã constitutus ad defendendũ: vt. l. mutus §. pena. ff. de pcu. Et hoc verũ ẽ in pcuratore actoris. Secus i pcuratore rei: q2 licet sit cõstitutus ad defendendum: non tñ ad agendũ. Et dicit idẽ q de hoc est casus vnicus in. c. cõstitutus. de procu. legistis penitus incognit': z etiã nõ nullis canonistis: z dicit esse mirabilẽ tex. bene menti tenendum.

¶ Procuratorium z mãdatũ differunt: sicut etiã est differẽtia inter lras pcuratoritas z lras de rato. de hoc vide de rcli. do. c. cũ dilectus. in gl. i. de off. dele. c. corã. Et nota pcuratoriũ mandatũ dz fieri legaliter: ad qd q̃tuor exigũtur. Primũ vt dirigat aduersario: cui etiã mãdati reuocatio ẽ insinuãda: vel saltẽ iudici cui fides ẽ faciẽda. Scdm vt contineat nola instituẽtis z instituti. Tertiũ nomẽ iudicis corã quo pcurator debz experiri Quartũ causam in qua: dũ corã iudice eodẽ plures causas hz institutes: qd a notarijs bene est notandum.

¶ Procurator cesaris est q̃ ex mandato cesaris causas z negotia agit. Et que cũqz acta aut gesta fuut a pcuratore cesaris: sic a cesare cõprobant aqz si ita a cesare gesta essent. Et sicut ad pcuratorẽ cesaris tñ reruz pertinet administratio: ita ad iuridicũ alexandrie iuris tãtũ z nõ rerũ spectat solicitudo: vt. ff. de offi. procu. cesa. l. j.

¶ Prodigus est qui nec tẽpus neqz finẽ expensarũ aduertit neqz modum. ff. de cur. fu. l. j. sed bona sua dilapidãdo z dissipãdo profundit: cui interdicitur bonorũ administratio a iudice per. l. xij. tabu. vel als a lege: vt q2 in

l.iul.maie commisit.vt.C.ad.l.iul.maiesta.l.fina.

¶ Prodigus fame sue dr quis qñ nõ curat de infamia turpiter viuẽdo:& talis negligẽs famã suaʒ crudelis est. c.nolo.xii.q.i.pañ.in.c.prelatorum in ii.not.de accu.

¶ Prodigiũ qd est:notat.ff.de sta.ho.l. nõ sunt liberi.C.de posthu.her.insti. l.iij.& l.ostentum.ff.de verb.sig.

¶ Prodigũ neutri gñis est cibus q̃ intra primos dies pdigat.i.ɔsumat.& ipis pdigis cũ interdicit eis bonorũ administratio:plerũqʒ a fisco prestat:vt.ff.de offi.pref.l.plebiscito.Et Acc.in glo.iij.l.quecunqʒ pro reliqs prodigorum.C.de fide instru.lib.x.

¶ Probate castitatis dicitur qui non manifeste apparet incontinens.c.a multis.de etate & qualitate.

¶ Programma sm quosdã dicit precedẽs scriptura q̃ p plures pũincias si ue loca destinat.Sed sm Azo.ĩ sum. C.e.ti.est scriptura publice pposita. vt ibi dicitur in §.mutationes.

¶ Programma(inquit Alcia.li.pter.j. in hac ipsa dictione)greca vox est significatqʒ ĩ iure qd latine appellat Ulpian⁹ proscriptionem.ti.de insti. act.Capitur & pro edicto vt in vita auidij cassij imperatores legitur.

¶ Prognat⁹ ẽ q̃ vocat abnepos q̃si p cul a me nat⁹ qr ĩ q̃to gradu & q̃nto.

¶ Proheres est q̃ putat se heredẽ & cũ non sit.l.pro herede.ff.de peti.here.

¶ Proemiũ est sermo gñalis ꝑambulãs in pncipijs libroꝝ:ostẽdẽs in gñali q̃ postea ɔtinent in spãli interdũ alia pleraqʒ ɔpletens:vt not. Jo.an. in exordio cle.super.ver. quoniam.

¶ Prohibita intelligunt oĩa q̃ nõ sunt cõcessa:vt l.c.inter corpalia.de trãl. lʒ videat ar.ɔtra.ꝙ oĩa intelligũt cõcessa q̃ nõ sunt expsse phibita.Jdeo nota ꝙ vbi aliq̃ cõstitutio ɔmulgat affirmatiue:semp intelligitur concessum qd nõ iueniť phibitũ.exemplũ. xxi.q.i.c.vl.vbi dr.qd si dormierit vir ei⁹: cui vult nubat in domino. Non dicit duob⁹ vel trib⁹.vñ põt ɔtrahere cõ ꝗbus omnibus.vbi. vero promulgat negatiue:semp intelligit prohibitũ nisi inueniat cõcessum:maxime vbi fuit cadẽ rõ:vt cum dr.Nõ occides: hoc nulli lʒ:nisi inueniat expssũ:vt ĩ iudice:cui lex hoc ɔcedit:sʒ Ber. in gl.c.inter corporalia.ꝑallelg.põt etiã dici(sm qd no.ibidẽ)ꝙ hec regula.s.qd nõ est concessum intelligit ꝓhibitũ:habeat locũ in iudicijs & cõtractib⁹ stricti iuris:vt in arbitrijs & priuilegijs & in rescriptis licitis. Hec autẽ regula qd nõ est expresse ꝓhibitũ:intelligit concessum locũ hʒ in iudicijs & cõtractibus bonefidei in beneficijs absolutiõibus & edictis prohibitorijs: Jn illis eñ quilibet admittitur:qui non prohibetur: vt in edicto de procu.testi.& matri.

¶ Proditor est ille qui secreta sibi commissa reuelat.de pe.dist.vj.sacerdos. & de peni.& remis.omnis vtriusqʒ.Et de multiplici specie proditorum notatur in.c.clericus.xlvi.dist.

¶ Prodigus dr ille q̃ in se ipm pdigalitatẽ exercet & in se delinq̃t:sm.Bal. in singu.in.l.j.§.exigit.ff.de bo.pos.cõ tratabu.ex quo deprehendit ꝙ q̃s sit pdigus.Bar.in.l.qui hʒ.in pñnc.de tut.& in.l.is qui.§.j.ff.de tut.& cura.

¶ Proles ppie ea dr q̃ est ex iustis nuptus.in aut.de nup.in princi.col.iiij.

¶ Proiectũ dr quoddã genus edificij qd nulla colũna supposita ita edib⁹ appẽdet vel menib⁹ vt terrã nõ tangat.Et alio modo dicitur appendix.

¶ Promulgare legẽ est eã cõdere:& cõditã recitere:preferre:pronuntiare: patefacere: pdere vel manifestare.

¶ Promissionẽ cõmitti dicim⁹ qñ peruenit in eũ casum:vt ex ea aliqd peti possit.v.g.promisit ibi equum:si nõ darem eũ eo die:promisi me tibi ba turum.c.aureos:si modo eo die non darem tibi equum:committitur promissio vel stipulatio.c.aureorum.

¶ Promissio & repromissio sic differũt: qr pmittẽdo negotiũ incohoamus:sʒ repromittẽdo adipletũ ɔsolidam⁹.Et ẽ repromissio q̃si iterata pmissio:vt sm magis fiti securo.sicut sit i fcõ vbi fideiussio iterũt.Nã debito:ꝓmittit

& fideiussor repromittit: vel potius & melius debitor ꝓmittit: sed debitor viceuersa ꝙ plu-ries repromittit.

¶ Pronepos est filius nepotis: sicut proneptis est filia neptis.

¶ Pro & propter differunt: nã aliud est soluere ꝓ debitoribus: aliud ꝓꝑ debitores not. in. l. dñs sticho. ff. de pecu. leg. item pro significat causam finalem propter vero causam impulsiuã: vt. d. l. dominus.

¶ Proprietarius idem est quod dñs. s. qui cuiusq; rei proprietatem habet.

¶ Prorogare est prolongare: ꝓducere: vel primum tempus extendere. ff. de iudi. l. j. de offic. deleg. p. & g.

¶ Prorogatio fit de tempore ad tẽpus. c. de causis, de offi. deleg. & fit etiã de re ad rẽ. ff. de iudi. l. de qua re §. j. & c. cũ olim. de offi. dele. versus finem. Itẽ de ꝑsona ad personã etiã altera pte inuita. c. j. de alie. iu. mu. cau. fa. Itẽ fit de iudice ad iudicẽ. ff. de iud. l. j. vbi no. ꝙ fundamẽtum prorogationis est iurisdictio: ergo in iudicem nõ habentem iurisditionem nõ põt fieri prorogatio: qꝛ nõ entis nõ sunt qualitates. l. ei⁹ qui in prouincia. ff. si cer. pet. & c. ad audientiã. ij. in fi. de eccl. edifi. aliud fundamẽtũ est consensus partiũ: nã si esset error vel titubatio nõ fieret prorogatio. l. fin. C. de cõdi. inde. metus enim & error excludũt prorogationem. l. j. ff. de iud. quia error excludit cõsensum: qui est causa prorogationis.

¶ Proxeneta est paranymphus. i. media persona per quã aliquis ꝯtract⁹ celebrãdus aut ineũdus ꝓcurat̃. Et talis ꝓcurator in spõsalib⁹ dicit̃ paranymphus: q̇ explorat volũtatẽ hominũ: q̇ & cũ q̇bus velint ꝯtrahere: & que sit facultas cõtrahentiũ vel cõtrahere volẽtiũ: cuius remuneratio vel merces dicitur ꝓxeneticũ. Et cõsistit officiũ eius, circa amicitias cõplẽdas: & circa assessores cõq̇rendos ordinariis iudicib⁹. vide. c. j. de hoc in gl. ii. de testi. li. vj. Sed vtrũ proxeneta vł mediator talis possit adduci in testimoniũ: & ꝯpelli i ꝯtractu i quo fuit mediator? Rñdetur ꝙ sic: vtraq; parte ꝯsentiẽte. Et regulare est ꝙ in ciuilib⁹ de ꝯsensu partiũ admittit̃: alias nõ: vt i aut. de testib⁹ §. ꝗm vo. col. vij. sed vtraq; pte cõtradicente nõ admittitur. Quid aũt altera parte volẽte: & altera nõ? Dicit̃ qd̓ hoc casu ꝯpelli nõ potest. sed volens testificat̃: vide gl. in verbo. ciui. iter. c. j. de testib⁹. li. vj. & ad prin. glo. in. c. dilector. de testi. cogẽ. Item vtrũ ꝓxeneta ex ꝯtractu vsurario teneat̃ ad restitutionẽ vsurarũ? Dicitur ꝙ sic: ſm gl. singularẽ. l. si sciẽte. ff. ad. l. põpe. de patri. & Bar. fecit mentionẽ in. l. j. §. incidit. ff. ad tur. Bal. in c. j §. si mulier. in pe. col. de cõtrouersia inuesti. seu. ꝯtrariũ põit rõnẽ assignãs optimã. Et dicit Lud. de Roma. singu. cclxxj. qd̓ ipsi ambo nesciũt quid dicũt: sicut muscipula sup prunas: & allez. Inn. & joan. andr. c. Michael. de vsur. & Archi. latius in. xliij. distinct. sicut nõ suo. & Lapus de castellione in allegationibus suis. xciij. plenius omnibus discutit.

¶ Proscriptio est aduersus absentẽ iudicialis ꝓnũtiatio: vt in posterũ procul agat. i. maneat ab iperio: & talis ꝯtra quẽ fit ꝓnũtiatio talis & cuius bõa palã & apte scribunt̃: dr̃ ꝓscript⁹: & debẽt oĩa bõa scribi: & de ipsis inuẽtariũ fieri ꝯtinẽs tã mobiliũ & se mouẽtiũ diuersas species & qualitates ꝙ imobilia: vt mẽsurã agrorũ & numerũ vinearũ: ꝗtũ sit in vineis: oliuetis: arbustis: aratoriis: & pascuis. hãc ꝓscriptionẽ greco vocabulo dicim⁹ pragmaticã cõnẽ: lz aliq̃ significatiõe qd̓ tormẽtũ dicat: qꝛ tormẽtis cõiter veritas inquirit̃: q̄re tortores dicunt̃ q̄stionarij: vt. j. de q̄stio.

¶ Prosocer dicitur mariti auus.

¶ Prosocrus est vxoris auia.

¶ Protector⁹ est q̇ stat armatus cũ ꝓncipe: vt Obi⁹ & Bilisari⁹ erãt domestici protectores Justiniãi: ſꝫ Accu. in ru. C. de domest. & pte. ꝑ totũ. lib. xij.

¶ Proteruia ẽ crudelitas vel terribilitas: ſꝫ Jo. an. i cle. vni. de fo. ꝯpe. vbi allegat Grecismum dicentem. Improo

bus est aliqs vbis:factisqȝ ꝓterui⁹.

¶ Protyrū ⁊ hyprotyrū valuarū hiās cauitas appellari pōt:nā ipa ostiorū latera antas dicim⁹:⁊ in hac significatiōe accipit̄.a.pāp.in.l.pe.ff.de v. sig.⁊ab Ulp.i.l.q̄situ̇ ꝟ.pat inian⁹.ff. d fū.istr.Uitruui⁹ tñ scribit ꝓthyra pe.correpta ē vestibula i domorū ianuis quasi sit magnū secretū:nā grecis thyra ianua:⁊ ꝓ añ interpretat̄.

¶ Protestatio nihil aliō est quā animi agētis expressio.c.ꝯsul.extra de reg. ⁊.l.si duo.ꝟ.cū inquilin⁹.ff.vti possid. Quid sit ptestatio:quotuplex sit:ād declaratoria:cui sit facienda:qs possit ꝓtestari:quali vbi ⁊ qñ fieri debeat:qs sit ei⁹ effect⁹:an reqrat̄ cōsensus ꝓtestātis:⁊ inl'ta alia no.⁊ dubitabilia in hac materia pleni⁹ ꝙ alibi vide p bar.in.l.nō solū.ꝟ.morte.ff.de ope.no.nū.⁊ in.l.ſ.e.ti.in quib⁹ locis vide plene Alex.⁊ alios doc.

¶ Pro tutore se gerere dr q̄ munimine tutoris fungit̄ de iure:siue putet se tutorē:siue sciat se nō ē fingit tñ se ē.

¶ Prouisio:electio:postulatio:differūt. de elec.c.i.li.vj.⁊ ꝓuisio est latū vbū qd cōprehendere potest nōiationē: postulationē:ꝑsentationē ⁊ collationem:vt est gl.in cle.si.de elec que alleg.iura concor.

¶ Prouincia diuersimode cōsideratur distigui.nā in materia ꝑscriptionū diuerse ciuitatis i qb⁹ habet̄ ⁊ exercētur diuerse iurisditiōes separate dicūtur ꝓuincie:qñqȝ diuersitas archiepiscopoꝝ facit aliā ꝓuinciā:⁊ sic ꝓuincie qñqȝ modicū distāt:vt Pisana ⁊ Forētia qñqȝ distigūt̄ ꝑ ꝑuicie medio freto:vt Hyspānia:Gallia Sicilia:⁊ sic sumit̄ distintio ꝓuinciarū.iii.q.iii.ꝟ.spatiū.vbi dr ꝙ ad ꝑcedū testes de eadē ꝓuincia dāt̄ tres mēses:de cōtigua sex:de trāsmarinis nouē mēses.de hoc in.c.vltra tertiā.de testibus.secundum Inno.

¶ Prudētia est carnalis cōcupiscētia. xxxij.q.i.nō est.Alibi appellatur malitia.de despō.impu.c.de illis.ij.sic etiā in delictis.de deli.pue.c.pueris. de despō.impub.c.tue.in gl.iij.

¶ Prochotrophi sunt pauperum sustētatores.

¶ Prochotrophiū grecū est vocabulū ⁊ denotat locū quo medici alūt̄:vt scribit Suidas.nos cōivocabu.o hospitale vocitamus:⁊ in hūc significatū accipit̄ ab imperatore in suis cōstitutiōibus:lȝ codices plerīqȝ oēs medosi circūferāt̄:vt in.l.oēs c.ꝟ.priuilegiis.⁊ in.l.si q̄s ad declinādā.ꝟ.finaūt spliores.⁊.ꝟ.hec tū loca.⁊ in l.oia ꝓuilegia.C.de epis.⁊ cle.⁊ in.l.illud.ꝟ.i.vbi glo.⁊ in.l.pen.in princ. C de sac.san.ec.

¶ Proximus est quē nemo ꝑcedit.l.primus.ff.de v.sig.etiā si solus sit.vt.l. ꝓrimus eo.ti.⁊ n.ꝓ Arc.in.c.cui.de ꝑbē.⁊ in.l.i.ꝟ.ꝓrimus.ff.vñ cognati.Itē ꝓrimi sunt non illi tātū quos nobis sanguinis gradus iungit:sed omnes homines nature participes. c.charitas.versi.Item nonnulli.

¶ De p ante U.

¶ Pubertas Reqre.ī.impubes.

¶ Publicani dicūt̄ q̄ publica vectigalia administrāt:vñ eoꝝ nomē descēdit siue ad hoc ꝯstituti vt publica vectigalia exigāt:siue tributa cōducāt.ff. de pu.⁊ vecti.l.i.nā etiā dicūt̄ vectigaliū ꝯductores fisci vl' rerū publicarū:⁊ q lucra vl' publica negotia sectāt̄ ibidē.l.iij.Aliter publicani dñr q̄ publice peccāt vt in euāg. Lu.xviij.c.de phariseo ⁊ publicano.

¶ Publicarij dicūtur ea q̄ ob aliquod delictum sic enorme in publicum erarium deuoluuntur.

¶ Publicaria dñr ea que ob aliquod delictū sic enorme in publicū erariū deuolunt̄:⁊ inde dr publicatio bonoꝝ.

¶ Publice honestatis iustitia est propinquitas ex sponsalibus ꝓueniens robur trahens ab ecclesie instōne ꝓpter honestatem.Non enim est honestum vt quis eam ducat quam suus cōsanguineus desponsauit.c.ad audiētiā.⁊.c.spōsam.de spon.vñ huiusmodi ꝓhibitio nō ꝯsurgit ex ꝯsanguinitate nec affinitate ꝯtracta ex nuptiis ꝯsūmatis:sȝ ex q̄dā ꝓublica eq̄tate īductū ē hoc ius ꝓhibēs mrī

moniū ɔtrahi: ꝛ ɔtractū dirimēs. Et no. ꝙ idē dʒ publice honestatis iusti tia: qꝛ in matrimoniis nō solum quod liceat: sed qđ honestū est: considerat. ff. de ritu nup. l. semp. ꝛ oritur etiā ex sponsalib⁹ q̄ de iure nō sortiūtur esse ctū: vt in. c. ad audictiā. preallc. sec⁹ in mrimonio: qꝛ affinitas nō ɔtrahi tur ex nuptiis interdictis: vide Gof. in sum. de spō. vbi dʒ ꝙ ħʒ que sdā in nllo casu locū hʒ hodie publice ho nestatis iustitia: nisi in sponsa fris: de qua in veteri ꝛ nouo testamēto ibi bitū ēe videt: quā spōsaʒ fris ꝰ ha bere nō pōt. d. c. ad audictiaʒ. cū cor cō. in gl. ꝛ rōneʒ dicūt: qꝛ sublata est in eo casu in quo de maiori etate lo cū habuit. s. in sobole suscepta ex fe cūdis nuptijs cognatiōi viri: nō cōn pulāda ducitis: vt de ɔsangui. ꝛ affi. nō dʒ idē ꝛ in aliis reuocata videt. qꝛ de similibus idē est iudiciū: vt ibi.

Publica iudicia sūt dicta ꝗꝛ populi ca: qꝛ cuilibet de pplo pmissa est eo rum persecutio: vt. s. priuata delicta.

Publicum ius est quod principali ter spectat ad publicam vtilitatem. Require. s. ius publicum.

Publiciana actio. Require. s. actio publiciana.

Puberes a pube. i. a pudendis corpo ris sunt dicti. Et dicitur esse pubes qui iam compleuit. xiiij. annum: si est masculus: et gerneralc potest. ꝛ. xij. si est femina. c. puberes. eod. titul.

Puberta est que parit in annis pue rilibus: vt inquit text. in. c. puberes. de de spon. impub.

Pueri dicunt filij: nō filie. Scđo dicū tur oēs serui pueri etiā sexagenarij. Tertio dicūt oēs qui sunt in etate pueri: sc ʒ mares a septēnio vsqʒ ad. xiiij. annū: ꝛ puelle vsqʒ ad. xij. annū. ff. de verb. sig. pueri. de eta. ꝛ quali. et ratione in gl. de regularibus. ad nos stram. xij. q. i. c. j. Quando tamen legā tur pueris alimēta. pueri ꝛ puelle di cuntur vsqʒ ad trigesimam annum. ff. de ciba. ꝛ alimen. lega. l. mela.

Pugillares. i. tabule certe. l. in cōmo dato. ꝗ. sicut aūt. vꝰ. ergo si pugilla res ff. commo.

Pulsare differt a verberare: qꝛ pulsa mus sine sine dolore: sed verberam⁹ cum dolore

Pupillus dicit qui iā impubes est: desinit ēe in ptāte patris: aut morte pris: aut emācipatione p fris: ꝛ sic pu pill⁹ dʒ etiā si hʒ patrē. l. si seru⁹. ꝗ. pupillus. ff. de ver obl. vbi dʒ. Et est defectus etatis: pris autoritas non sufficit ad eū obligandū: nec obliga ri potest si est patris ptāte: etiā pre autore: quod est singulariter notan dum. ꝗ. preallc. qꝛ non est alibi nisi i. ꝗ. pupillus. in si. inst. de inutili stipu.

Pupilla similiter dicitur intra ānos puberbatis emācipata: vel morte pa tris desinēs esse in ptāte ei⁹. s. xij. an norū sicut pupillus intra. xiiij. annū.

Pupillaris substitutio dʒ q̄ fit impube ri in euētu mortis eius in etate pu pillari: siue ꝟba sint expssa: siue taci te intellecta. inst. e. ti. ꝓpriū eni si gnificatū ꝟbor significat vlteri⁹ ta citā vulgarē: vt. l. iā hoc iure. ff. e. ti. ꝛ econtra vulgaris nō significat pu pillarē. Alia vide. l. in ver. substitutio

Purgatio est de obiectio crimine in nocētie ostēsio. Et est duplex: scʒ cāo nica: q̄ fit p iuramētū: ꝛ hec appbat ꝛ vlgaris: scʒ quā sibi vlg⁹ inuenitet hec sic per ferrū cādēs: per duellū: p aquā frigidā siue bulliētē: ꝛ hec rep bat: vt. e. ti. c. ex tuarū. ꝛ per totū. eo. ti ij. q. iiij. in eunā. Forma aūt purga tiōis hec est ꝙ infamatus iurabit se immunē ēe a crimie q̄ infamat: ꝛ cō purgatores iurabūt illū verū se cre dere iurasse. c. qties. ꝛ. c. vlt. e. tit. Ali ter aūt deponere non debet: ne sub eāt anceps periuriū. ff. de in lit. iurā. l. videamus. et numer⁹ compurgato rū hꝰ. ij. q. iiij. omnib⁹ vobis. ꝛ. c. presf byter si a plebe. vbi pōtificē partum man⁹ excusat duodena. Serta sacer dotē leuijā tertia purgat. Quē plebs infamat purgabit in manifesto. Quē chorus: ante choruʒ sua sit purgatio presto. Nā vbi ɔtingit malū: ibi mo rat. ij. q. i. si peccauerit. modicū ꝰ nūer⁹ cōpurgatorū arbitrari⁹ est: infra ecclesia

persone qualitate et infamie quātitate.c.cū i iuuentute.eo.ti.Ideo a iū dā turversus.Hoc hodie restat arbitrio iudicis extat.Maior maiori: minor imponēda minori.Nā i penis i iponēdis sicut et in purgatiōe idicēda qua tuor sunt ǭsiderāda p iudicē.s.psona: cā:loc?:et tps.vt in.c.si de trāsla.c.vbi ter.et gl.cōcor.Et hec deforma purgatiōis canonice. Sed de purgatione vulgari ptz in eo.tit.p totū.i.ij.q.iiij. monomachiā.c.menā.et.consuluisti. Et est triplex ratio q̄re hmōi purgatio phibet.Primo q hec facta sunt inuidia fabricante:vt in.c.mēnā.pre allez.Scda q deus i eo tētari videt. vt in eo.tit.c.vlti.Tertia q vt pluri mū innocens cōdēnat:vt in.c.signifi cantibus.eo.titu.Deus autē tentari non debet .xxij. q.eritur.

¶ Puteal est illud quo puteus cooperi tur. Et tantum de p.

¶ De Q ante U.

Quadrās est q̄rta pars assis qua perficiunt tres vncie. Alia noia require.s.As.

¶ Quadragesima sex septi manas habet cui telesphorus summus pontifex addidit vnam.c. quadragesima.iiij.dist. Quadripediū est as quadruplicatus. l.xlviij.

¶ Quamuishec dictio habet ampliare ad maiora expressis.in cle.de re iud.

¶ Quasi:q̄nqz est expressiuū veritatis vt Jo.j.Quasi vnigentia patre c.parochianos.de deci.vbi gl.et.ff. ex.q.cau. maio.l.ait pretor.§.item.et.

¶ Quasi fnla est si qs in iudicio ǭfiteat se furē:sec? si extra.vel ē cū qs pmissis actiōib? q̄ nascunt ex delicto:nō ē dānat?:sz ipse ǭdit:vel dare dz pecu niā ne ǭciat illis actiōib?:et punit p illud facit ex ǭscia delicti.excusat tn vbi cū iussu ptoris cū eo trāsigit..

¶ Quāti minorisactio.Reqre.s.Actio

¶ Quātitat?.hoc tps ē arbitrariū boni viri:cū lege vel canone nō terminet.

¶ Quartarū tres sunt spēs.Una ē debi ta iure nature:q̄ dr bonoz subsidiū. que hodie est aucta ad triētē et semis sem fm numerū filiorū:vt.Quatuor aut īfra dat naris iura triētē. Semis sem vero pāt naris q̄nqz velvltra.Alia est trebellianica:tertia falcidia.d q b?:in.c.Raynuti?.d testa.in gl.sup v. quārtā parzē.et i.c.si pr.eo.tit. lib. vj. Et differūt trebellianica et falcidia i hoc.q testator pōt auferre falcidiā:et grauare heredē q ipā nō detrahat: trebellianicā vo nō pōt iterdicere si

¶ Querela est ius quoddā rescindendi testāmvel donationēvel dotē in totū captā:et cōpetebatreo ex.his q̄ acta sunt vel ē ptē.Nō cū est xpie actio: q nō agit vt det vel prestet: nec est xpie accusatio:q nō accusat qs vt puniatur i corpore sz obtinet mediā viam:et aperit viā succedētī:fz Azo. in summa.C.de inoffi.testa.

¶ Querela nofficiose donatiōis iducitur ad istar inofficiosi testamēti:et cōpetit liberisvel parētib? a debito bonorū subsidio exclusis.Eīseū cā hui? querele:iniqua exclusio a debito bonoz subsidio:et dat cōtra illos quib? datū est in imensum:fz Azo.C. eo.ti.

¶ Querela inofficiose dotis inducit ad instar donatiōis ioffici ose:et cōpetit filijs cūmatre:cū oia vel pene oia in filiorū fraudē dedit p se vel filia vel muliere alia:fm Azo.eo. titu.

¶ Querela inofficiosi testamēti datur omnib? qui tempore mortis immi nētis ab intestato possunt succedere exheredatis vel preteritis cōtrasferē ptos heredes vel fidei cōmissarios.

¶ Questio est iq̄sitio vitatis p tormēta fm Azo.in sum.eo.tit.vel est oro iter rogatiua.Alia significatiōe idē ē qd tormētū:q tormētis vitas iqrtur:vt cū seruū torquet p crimine fraudati cēsus:aut lese maiestatis:vt d dño di cat q̄ nouit:ita capitur p torturai.l. si seru?.§.si qs ante gonē.ff.d vsufru. inde questiōarij:et dicūtur tortores.

¶ Questio incidēs dicit illa que ante litem ceptā cōpetebat reo ex his q acta sun inter reū et actorē:vt pacta de non petendo reu iudicatam.

¶ Questio emergēs dicitur ea que ppo

nitur ex his emergūt i lite: vt si queritur an iste possit testari: vel an dāda sit dilatio: vel consimilia.
¶ Questio ppietatis est i q̄ de sola ppetate hoc est de dñio vel quasi dñio est q̄o de cā pos. ꝛ ppie. cū dslect. ꝛ dico q̄ñ dñi o ppter res i corpales q̄ nō possident: vt in spūalib. insti. de reb. corpo. ꝛ incorpo §. incorporales.
¶ Quesitio possessionis est in qua de sola possessione cōtrouersia ventilatur. extra de ordi. cog. c. super spolatiōe.
¶ Questio mota dr q̄ñ q̄s vocat est p exce. vel supplicatū est. i. dat libell. arg. l. si q̄s maior. C. trāsear. vel forte veri p litis 9te. l. ampli. ff. rē ra. ha.
¶ Questio stat mouet cū q̄s vendicat in seruū. C. de asser. tol. l. vnica. in pn. ꝛ liiij. dist. freques. Itē q̄o dz esse de dubio. c. cū in iure. de elec. c. de muliere. de spo. ꝛ l. ancille. C. de fur. Itē debet esse de difficili. ff. ad carbo. l. idem.
¶ Questores illustres sic dicti sūt: eo q̄d pecunie publice q̄rēde p mūdū: ꝛ cō seruande siue cōgregāde curā ꝛ solicitudinē haberent: ꝛ ad hoc creati erāt. Et dicebant questores erarij ab ere. i. pecunia dicti. ff. de origi. iur. l. ij. §. exactis deinde regibus post pnc.
¶ Questores sacri palatij dsr in palatio pricipis q̄ libris pricipalib legēdis vacabāt: nō dico sētētijs: q2 illustres tñ illas legebāt: vel dicebant q̄ id officiū gerebāt i domo impatoris. Talis etiā cādidat pncipis dicebat: ꝛ sic capit i pemio isti. ꝛ ff. de off q̄stio. ꝛ l. j. in. fi. ꝛ ff. de ori. iur. l. ij. §. deīde. vide Accur. i. gl. iij. i §. cūq; insti. vbi. s.
¶ Questores patricidij dicunt q̄ causis capitalib pfectivel ppositi erāt. ff. de orig. iur. l. ij. §. palle. Inde ex questor. i. extra questuram positus.
¶ Questor. i. cācellari. l. fi. C. de diuer. rescrip. ꝛ in aut. de exhibē. reis §. q2 vero. Et no. q trib modis dicit q̄stor. Primo ille q̄ q̄rebat pecunias tributorū p mūdū ꝛ seruabat. Scdo ille q̄ p̄erat capitalib causis. Tertio q̄ stabat vt legeret libros: q̄ cādidat pncipis dicebat: quomodo in pemio instit. sumit. ꝛ nota q̄ fm pmū modū dictū i iure varijs nob nūcupat: scz susceptor ꝛ opinator: vt. C. de susce. ꝛ Archa. l. nisi opina. lib. x.
¶ Questus est q̄ ex opera solertia, vel diligētia alicui puerit: ꝛ iō hereditas: legatū donatio nō 9tinet appellatione questus. l. cotri. ꝛ l. questus. ff. pro soc. ꝛ l. aditio. §. j. de acquir. heredi.
¶ Quincūx est ps assis 9stās ex q̄nq; vnciis ꝛ nō drespectu toti assis: q2 nec multiplicat nec duplicat reddit suū totū. isti. de he. isti. §. hereditas. in glo.
¶ Quirites sunt Romani: sic dicti a q̄rino. i. romulo eorū rege. sic dictio: vel a quiris: id est hasta q̄a magna hasta in bello vtebatur.
¶ Quisquilie dicunt sordes domus mūdate: que scopis eijciūtur. s. lapides: folia: stramēta pulueres: ossa.
¶ Quis vel q̄ restingit precedētia: etiā q̄nq; declarat. vt not. in. l. j. C. de sum trini. ꝛ fide ca. Et refert aliq̄n antecedēs i genere. C. de intu. l. dñm. sicut ꝛ alius: iuxta illud. Et alij duo neq;. Et qui est relatiuum substātie. C. de sum. trini. ꝛ fide catho. l. j in glo.
¶ Quilibet est distributiuum: vt nota. ff. de duob. reis. l. duos reos. Et aliquādo ponitur pro aliquis. vt in. c. de homine. de cele. missa.
¶ Quod iussu actio. Require. s. Actio.
¶ Quod met causa. Require. s. Actio.
¶ Quod vi aut clā. Quorū bonor. Quorū legatorū. Reqre supra3 iterdictis.
¶ Quo est idē q̄ vt: vt. C. de pe. l. si q̄s in metallum.
¶ Quomin aliq̄n est vna pars: exponitur. i. pñtia. l. fi. C. de leg. aliq̄n. i. incōtinēti. i. si q̄ñ. ff. de pi. act. Aliq̄n sunt due partes ꝛ exponit: vt no. l. quominus. ff. de flumi. Aliq̄n. i. nō. l. si ego. ff. si cer. p. l. cū ipe. de excu. tu. ꝛ. l. si dolo. ff. de do. Aliq̄n exponit quo pvt. ꝛ minus p nō. C. ne vxo. p mari. l. j. Aliquā do quominus. i. q̄. l. liber homo. ff. de vb. obli. ꝛ de hac dictiōe vide doct. in l. cōtinuus. in prin. ff. de verb. obliga.
¶ Quondā potest significare tria tēpora: psens: preteritū ꝛ futurū: vt no. per gl. l. nec emptio § fi. ff. de contrahen. emp. ꝛ. c. cū olim. in prin. de offic

dele.c.ex parte.do fo ꝯpetē. vbi dicit. Quōdā regime: ⁊ ƀ3 veriorē viā signi ficat p̄sens tps.in.ex parte.palle: qz regina dicit donec nubat i'feriori.vt ibidē in glo.fi.in.fi.Jtē dicit Bart.l.l. j.ff.de no.oper.nunt.ſi tabellio ponat instrumēto.M. quōdā fili⁹.p. licet priuat:tñ instrumētū p verbū quōdā non vitiat.de q̄ Spe.in ti.de instrumē edi.§.restat.ad fi.vñ.Olizi iam dudu3: quondā:tria tēpora seruāt.Tēp⁹ pre teritum:presens:signāt ꝗ futurum.

¶Quoties intelligit quādiu fieri.pt id de q̄ agit.nisi tps fuerit appositū.l.si cut.ff.queadmo.vsufru.amit.⁊.l.velu ti.ff.de edē.⁊.differūt quoties ⁊ rur- sus in reiteratiōe:vt no.in.l. fidei cō missa.§.si q̄s decem.ff.de.leg.iij.⁊ p Cy.in.l.legem.C.de.indi. vidui.tol.

¶De R ante A.

Rabies est furore flue discur- sus cū impetu.c.de viro.⁊ ibi no.Archi.xij.q.ij

¶Rancor ⁊ iniuria differūt: qz licet iniuriam non teneatur quis remittere: rancorem tñ tenetur re- mittere.Spec.in.ti.de trenga et pa. ver.⁊ not.

¶Ratio ƀ3 Azo.de edēdo:est scriptura causa negotiatiōis mutue edita dā tis ⁊ acceptis.secus si ibi cōtinet ō pignore tñ:vel de mādato tñ:vel ō cōstituta pecunia tñ.Aliter accipit rō dū dicit rationē ēē reddēdā de oī bus.ar.extra ō referi.si qñ.in:ver. ra tionabilē causa3.qz testis nō valet: ī si causā sui dicti reddat:si q̄rat ab eo. ij.q.j.ī primis.tūc eīm rō sumit p cau sa.sicr ibi.Q̄ rōne caret:extirpare ne cesse est:vt.lxviij.dist.c.epi.Etiā p̄la t⁹ ōbet esse parat⁹ ratiōnē reddere oī poscēti.§.ecce.l.fi.xxxvj.dist.⁊.in.l. si quis.§. sed iter.vñ.ff.de reli.⁊ sum. fu.⁊.intelligit illud dictū si pōt:qz p impotētiā q̄ñꝗ nō est omniū redde- da rō.ff.de.leg.nō omniū ⁊ p̄cipue in arbitrarijs:vt q̄ō Spe intitulat de te ste ī singulari:hoc Greg.ix.ō testib⁹: ƀ3 Jo.an.ergo.dicit.Sic volo:sic iu- beo:sit pro ratione voluntas.

¶Ratiocinia sunt rationū redditiōes ad q̄s aliq̄s obligat ex administra- tione reip.vel priuate quā gessit:vñ publica sunt illa q̄b⁹ obligat officia lis curie ex administratiōe aliq̄ ad rēp.ptinēte:vt i.l.officialis.C.ōepi.⁊ cleri.Priuata aūt sūt illa q̄b⁹ obligā tur alicui ex administratiōe rerū pti nētiū ad p̄uatos:vt tutores: curato- res:⁊ pcuratores.gastaldiōes:⁊ bal liui aliq̄⁊.Vñ obligat⁹ ad raciocinia ē ad ratiōnē reddēdā alicui astrict⁹

¶Rācor est vtiliu3 carnis:sicut mucor: panis:⁊ acor vini.Unde dicit.caro rā cescit.vel rancida est.

¶Raptor rerū dicitur ille q̄ bona alie- navi rapit ⁊ aperte.ff.ne q̄s cū qui in ius.l.sed eximēdi.⁊ sic etiā ē raptor hominum:⁊ maxime mulierum.

¶Raptor ⁊ fur.ex aīo dñr.ist.vi bo.rap.ī gl.iiij.Et q̄uo.distiguunt vide ibidē.

¶Raptus ius tui.dicunt rerū:vt.ff.de- incen.rui.nauf.p tot.Et hominu3:vt. C.ō rap.virgi.vel vid.l.vnica.licet q̄ da3 teneant contra primu3.Et loqui tur solum de mulieribus raptis a vi ris:non de mulieribus rapientibus viros.ff.de leg.ij.si ita sciptum.in p̄n. qz nō est eadē ratio viri ⁊ mulieris. nā maior castitas requirit ī femina q̄ in viro.C.ō.nup.l.a caliga.⁊ pbat. ff.de ritu nup.l.palā.§.qui in adulte rio ⁊ quod ibi.notatur.

¶Rapina est violēta receptio rerū.vt ī. l.i.C.vi bo.rap.sed rapt⁹ pprie est vio lēta receptio mulierū:ƀ3 Gof. ar. l.j. §.sciēdū.⁊.§.seq.ff.de separa.⁊.l.filius familias.ff.ad mace.C.de iure do.im pe.l.iij.⁊.ff.de eo quod certo lo.l.j.

¶Rapina est furtū ƀ3 nō ecōtra.Barto. l.duobus.§.si quis.ff.de iniurijs.

¶Ratihabitio retrotrahit ⁊c. c.ratiha bitionem.ō.regu.iur.lib.vj.⁊ hoc est verū si sit tale factū quod ab initio- mādari potuit:⁊ is ꝯcedere q̄ ratum habuit:aliter nō:vt i.c.significauit.ō regula.⁊.transf.ad reli.⁊.c.cū virū.Et est duplex ratihabitio:quedā tacita: ⁊ q̄dam expressa:in. l.viro.in fi.ff. de so.C.ad mace.l.fi.⁊ de iudi.l.j.

¶Rōmalis cesaris idē est qđ pcurator cesaris: a rōnibꝰ gerēdis sic dictꝰ. vi de cstirntionō grecā. C. đ ra. epe. pu.

¶Rauce vocant̄ q̄ in radice quercꝰ nascuntur ꝛ transeuut: de quibus habet̄ in l. ex conducto §. j. ff. loca licet gl. intellexerit de spinis.

¶De R ante E.

¶Rebellis dicit̄ lobediēs principi circa ꝯcernētia ꝓsperitatē imperij: l. extranagāti q̄ sūt rebelles. alibi p Bar.

¶Rebellis ꝛ cōtumax differunt. vt no. docto. i. c. sane. đ offi. dele. Et nota ꝙ rebellis offic. dn̄i pape vl̄ eccl'ie vel īperij: ōr rebellis pape ꝛ īmpatori l. hosies. ꝛ ibi Bar. ff. đ cap. ꝛ postli. reuer. ꝛ vide ēt Bar. i. l. j. de ser. lib. xij: C. de pena rebellātis vide Bar. i. d. extrauaganti. in. xij. col.

¶Receptores dicūtur q̄ aliquos receptāt. ꝛ vt frequētius sonat ī malū: sunt eñi illi q̄ fures: ruptores: ꝛ ceteros malefactores recipiūt: vt. C. đ his q̄ latro. l. j. ꝛ. ff. đ recepta. l. i. fine qbꝰ latere nō possūt. vt ī ca. sicut ait. đ here ti. vbi hereticoꝝ receptores anathematizant̄: sed receptores ꝺꝫ In. dn̄r aduocari. in. c. ex parte. de postulan.

¶Recusatio ꝺꝫ Spe. co. ti. est iurisditionis vel audiētie causa suspicionis ꝓposita ꝺclinatio: vt. C. de iudi. l. aptissimi. ꝛ dic vt no. ibi. ꝛ. ff. deli. cau. in. l. fi. ꝛ. C. de iur. dot. l. q̄ etiā. de fo. ꝯpe. si quis ꝛ melius de appel. c. i: i. gl. ij. ꝛ fi. vsq3 ad. xx. dies ꝯ sc'ōꝫ leges: vt. C. de li. contest. aut̄. offeratur.

¶Recta linea ascēdēs sunt pater: auꝰ: proauus: abauus: adauus: tritauꝰ: sicut in feminis lineam dicimꝰ matrē: auiam: proauiam: abauiam.

¶Recta linea descendens sunt filius: filia: nepos: neptis: ꝓnepos: pneptis: abnepos: abneptis. ꝛc:

¶Recisus id est breuius. c. cū sit romana. de appella.

¶Recidinās cōparat̄ illi q̄ manū mittit ad aratrū: ꝛ retro respicit §. q̄rēdū. đ pe di. ij. ꝛ an dicat̄ re penituisse q̄ recidiauit: ꝛ an recidiuāt post penitētiā iterato sit penitētia iniūgēda: vide § his auctoribus. de peni. di. iij.

¶Rescissoria actio. Require. ꝟ. Actio recissoria.

¶Recte notat iustitiā: sicut rite solēnitatē. ff. đ inof. test. l. ij. in gl. ꝛ sic stat aliq̄d actū ēe rite: rēꝫ ꝺꝫ ordinē vl' solēnitatē iuris. qđ tñ nō ē actū recte. s. ꝺꝫ iustitiā ꝛ eq̄tatē: vt no. Jo. an. i. cle. si. de ap. ꝛ no. i. c. cū contra. de ꝓba. est gl. in. l. iuste possidet̄. ff. de acqui. pos.

¶Rector ecclesie parochialis habet tātum ius in ecclesia sua quātū habet ꝓlatꝰ ī ecclesia collegiata. vt. i. c. vlt. de loca. ꝛ cōdu. in gl'es. verbi: expelli potuisset: q̄ est singularis. ꝛ dn̄s Anto. de bu. dicit cā alibi non reperi in toto corpore iuris.

¶Rector vniuersitatis in Italia est ꝯpetēs in ꝺclarādo capitaneū ciuitatis per iurū: ꝺꝫ Lud. đ ro. in singularibꝰ: ꝫ q̄dā ignorātes de hoc dubitēt: ꝺꝫ eūdē: ꝫ dubitare nō debēt: q2 lex punit piuriū: ergo iudex secularis pōt ꝺclarare periurium. l. j. ff. ad turpi.

¶Recōtrahit̄ obligatio traditione rei ab altera parte certo pacto. instit. q̄. mo. re contra. obliga. per totum.

¶Recōuētio vt fiat in criminalibꝰ: distinguit̄: aut reꝰ accusatꝰ obiicit crimē ꝯtra suū accusatorē ī modū exceptionis ī modū accusatiōis Si in modū exceptiōis: tūc excipiēs audit̄. c. cū dilectꝰ. đ ordi. co. Si ī modū accusatiōis obiicit vl' recōuētiōis: tūc aut nomē rei ꝺlatē ē scriptū ī matricula reoꝝ: aut nō. pmo casu pōt reaccusare suū accusatorē nisi suā vl' suoꝝ ꝓsequeret̄ iniuriā. Scđo v'o casu aut reꝰ vult suū accusatorē recōuenire đ maiori crimine: ꝛ pōt aut đ pari crimine vl' minori: ꝛ nō pōt. vt ꝓ bar. iij. q. ix. negāda. ꝛ. c. seq. ꝛ no. i. c. at si clerici. đ iudi.

¶Recusare dicit̄ qui debiter equisitꝰ sine cā ratiōabili differt executionem. no. i. aut̄. đ exac. istāt. dot § illud. col. vi. ꝛ ꝓ hoc facit. l. tutor qui reptoriū. § ꝺ deponi. ff. đ administr. tuto. ver. sed preceptū. iuncto versicu. sequēti. ꝛ hoc modo intelligūtur not. per In noc. i. c. significauerūt. extra de testi-

vide no. per Hostien. in c. cum inter posita iuncta. j. gl. extra de app. ella.

¶ Rhedha est quoddam vehiculum ad eundum vel redeundum habile: et est quatuor rotarum. l. cum in plures. §. fi. ff. lo.

¶ Redhibitio est emptionis resolutio: vt. ff. de acqui. possess. l. pomponius. §. preterea. in fi.

¶ Redactum dicitur quod non est exactum: sed exigi potest. l. si possessor. §. redacte. ff. de peti. he.

¶ Redditus anni inter immobilia computant. in aut. vt hi qui obli. se hab. per hi. res mino. §. licebit aut. et l. iubemus nulli. §. j. C. de sacrosan. eccl. et ibi Bar. Et redditus appellatione oes prouentus coti nuntur secundum paau. de eleaza. et zaba. in cle. vnica de excess. pla. et vide no. in c. pastoralis. de deci. et dr redditus quasi retro datus. bar. in l. filio. in. ii. no. ff. de li. et posthu. et in rub. ff. sol. ma. in. iiij. col. ver. idem dic. de verbo reddendi. et idem sunt redditus et fructus. l. fundi trebatiani. et ibi bar. in. j. col. ff. de vsu et vsufru. leg. Sed Spec. facit differentiam in ti. de loc. et conduc. §. j. versi. illud. Quid sint redditus et fructus: est bona glos. in c. generali. in versi. redditus. de elec. in vj.

¶ Redhibere est aliquem facere rehabere iterum quod prius habuit: vt. ff. de edi. edic. et de redhibi. ac. l. redhibere. in prin.

¶ Redhibitoria actio. Require. S. actio redhibitoria.

¶ Refragari est nocere vel impedire siue contradicere.

¶ Referre quandoque idem est quod accusare aliquem.

¶ Referendarii sunt aduocati qui referunt hominum negotia coram principe. in aut. de referenda. col. iij. et ibi gl. in curia romana sunt speciales officiales qui referunt pape supplicationes. c. ex literis. de in integ. resti. vbi Inno. et Hostien.

¶ Reficere est quod corruptum est in pristinum statum restaurare. l. j. §. i. ff. de riuis. et vide ibidem. no. de hoc verbo in l. iij. §. j. c. ff. de itinere actuque priua. et in l. j. §. j. ff. de via pub. Que requirant in refectione: vide Bar. in l. j. ff. de ritu. nup.

¶ Regalia sunt quasi iura imperij: vt portus et flumina et alia. vt no. in vsi. feudo. que sint regalia. et per Inn. i. c. significasti. de electio. lib. vj. et ibidem per Car.

¶ Regula secundum Azo. est plurium rerum compendiosa narratione facta traditio. vt est compendiosa diffinitio rem vniuersitatem complectens. Item Regula quandoque dicitur specialis norma vel modus viuendi monachorum vel canonicorum: quia talis normam viuendi prebet. de sta. monacho. per totum. et inde dr regularis. Item quandoque regula dr constitutio canonica. xj. dist. hoc vestre indicimus charitati. Item regula secundum Gof. et legistas est que rem breuiter enarrat: non vt ex ea ius sumatur: sed ex iure quod est regula fiat. vt. ff. de re. iur. l. regula. Nam ex regula non fit ius: sed ex iure quod est regulare fit regula. Alias enim dici deberet ius regularum: et non regula iuris. Et dr regula ideo, quia recte ducit: nec aliorsum trahitur: quasi a rego: eo quod recte regat. et dz regula fieri signo vniuersali vel indefinito. Aliter in gramatica. Regula est multorum similium collectio vel coniunctio. Quid sit regula vel potestas eius et quis effectus et quod officium eius et qualiter perdat officium suum dic: vt. ff. de reg. iur. l. j. et. ti. in rub. lib. vj. Sed vtrum regula comprehendat in se exceptiones. fuerunt opiniones: que notantur. ff. eo. titul. l. j. facit quod no. in c. regula. iij. distin.

¶ Sotu. quo ad potestatem verborum que in ea proferuntur vniuersaliter vel indefinite: affirmatiue vel negatiue. tunc comprehendit exceptiones: alias non diceretur exceptio: vt ois homo currit preter equum: non est exceptio: quia equus non comprehenditur ibi. sed quo ad materiam de qua fit mentio et quo ad iuris determinationem exceptio non comprehenditur sub regula: quia contraria ratio et ius est in exceptione quam in regula. de hoc vide gl. in rub. de regulis iuris. li. vj. Et quod sit officium et potestas regule: an ius nouum constituat: antiquum recitet: datur distinctio ibidem. Nam doctores dicunt tres casus vel species casuum esse. Quidam det criminati sunt. Alij sunt excepti a legis determinatione: et in illis ratio non constituit ius: quia

In primis inuenit iã constitutũ: ⁊ secũdi nõ claudũtur sub reg'le determinatiõe. Tertiũ sunt in quib⁹ est eadẽ eq̃tas que etiã est in casib⁹ a iure determinatis: nec tñ reperiũtur a iure positi: ⁊ in illis facit reg'la ius propter identitatẽ rõis nõ patiẽtis ius similiũ casuũ esse diuersũ. Cui⁹ datur aperti or distinctio. Aut cõstitutio iuris p̃cedit traditionẽ reg'le: ⁊ locũ hꝫ distinctio p̃dictoꝝ casuũ. Sꝫ vbi ꝯstitutio ante regule dispositionẽ: sꝫ inuenitur sola simplex traditio reg'le: tũc ipsa reg'la est ius. Sꝫ ⁊ finaliter Jo.an. dicit ꝙ per regulã non statuitur ius: sꝫ ex iure sumitur regula. ⁊ idõ dr̃ regula iuris: quasi ex iure sũpta: q2 necesse est ius qđ est materea p̃cedere reg'le dispositionẽ ius eñi idẽ est qđ rõ. j. dist. ꝯsuetudo. ix. dist. sane quippe. ⁊ ab exordio rõnalis creature pcessit. v. dist. in p̃n. Et hec est vera rõ quare reg'le ponũtur in fine decretaliũ ⁊ sexti: vt ostẽderet ius non sumi ex reg'la: sꝫ regulã ex iure vt. ff. e. ti. l. j. vbi dr̃. Nõ vt ex regula ius sumatur. sꝫ ex iure qđ est: regula fiat. Licet aliĳ reddãt coloratã rationẽ illã scꝫ que vltimo dicuntur ꝯmelius memorie cõmẽdãtur. de conse. dist. ĳ. liquido. vide etiam glo. in. c. regula. dist. iiĳ.

¶ Regulã nõ fallere ineptum est vbi suadet equitas. vt dicit gl. in autẽ. vt sine prohi. ma. coll. vĳ. Panor in. c. intelleximus. in. ĳ. col. vers. sed ex p̃dictis. de iudi.

¶ Regula catoniana dicit ꝙ legatũ qđ fuerat inutile si testator moritur: lꝫ ex interuallo moriatur nõ ꝯualescit: vt. ff. e. ti. l. j. in prin. ⁊. ff. de leg. iĳ. l. cetera. §. i. Et non proprie dicitur regula: nec inter eas ponitur.

¶ Regulares sꝫ G. sunt qui ad viuẽdũ regulariter se astringũt: siue sint monachi: q̃ debent vacare diuinis. vt C. de epis. ⁊ cle. l. gñaliter §. j. siue sint cãonici regulares. nã idẽ est iudiciũ de ambobus. vt in. c. ex pte. de postulã. ⁊. c. nõ magnopere. ne cle. vel mona. ⁊ hoc est verum q̃ ad rẽ: non quo ad regulã latiorẽ: vt in ti. de sta. mona. Un̄ monachus dicit̃ a monos. i. vnũ: ⁊ icos custos. vel a chos. i. tristis. quia solus debet stare tristis. vt no. C. de epi. ⁊ cler. in ru. xvi. q. j. c. placuit ĳ. vbi dr̃. Quia mũdo mortu⁹ est: deo aũt viuit. Et interp̃tat̃ vn⁹ tristis: vt ea. q. 5. si cupis. vbi dr̃. Monachũ quẽ senseris crebro de nũmis tibi loquẽtẽ: institorẽ peti⁹ habeto q̃ monachũ ibi tñ excipitur elcemosinẽ: q̃ oĩb⁹ est indiferẽs. Sꝫ canonic⁹ dr̃ a canõ. i. regula. ⁊ icos custos: q2 semp debet esse sub regula: õre dr̃ regularis. Nam regularis est qui per pfessionem imperio prelati se subĳcit

¶ Regulã dicitur pprie habere illi q̃ profitẽtur tria substãtialia cuiuslibet religiõis appbate: vcꝫ: paupertatẽ: castitatẽ ⁊ obediẽtiam: vt in. c. cũ ad monasterium. de statu regula. pa. in rub de regula.

¶ Rei vẽdicatio sm̃ Azo. C. cod. ti. est actio quedam que datur sola rõe dominĳ ⁊ possessiõis vel quasi: vt. l. i. rẽ. ff. de rei ven. l. i. ⁊. ĳ. C. vbi in re actio. Et dicuntur vel quasi pp iurisditionẽ que ratiõe quasi dominĳ datur: vt no. inst. de act.

¶ Relatio sm̃ spe. C e. ti. est iudicis dubitãtis de iure: ad p̃ncipẽ missã ꝯsultatio. Et quõ d̃beat fieri relatio. not. C. d̃ re. l. j. Et vtrũ respiciat ius vel factũ est casus in. l. q̃cũq3. §. i. ff. de iud.

¶ Relegare est aliquẽ in insulã vel in aliũ locũ mittere: vt ibi pp delictuꝫ aliqđ qđ ꝯmisit: morã ad tempus faciat: scꝫ p q̃nquẽniũ: ⁊ est quasi bãnire: ⁊ debet se in loco tali a delictis abstinere: alioquin pena augmẽtur vel ppetuat̃: vt. ff. de pe. l. relegati. in prin. ⁊ tacite nõ adimũtur bona: nisi exprimatur in sñia. ff. de interdi. ⁊ releg. l. relegatorũ. §. ad temp⁹. ⁊ si adimatur pars bonoꝝ. in sum. C. de rebus alie. cau. mor. l. si q̃s. §. fi. accipit̃ qđ nõ dꝫ fieri. Si tñ lata fuerit sententia: vt. d. l. relegatorũ. etiã ad tps deportatus nudus exulat: vt. ff. de capi. dimi. l. tutele. §. j. de re iud. l. ea sola. ⁊. C. de pe. deportatorum.

¶Relegatio/est deportatio: q̃uis ꝓprie capiẽdo differãt:q2 relegatio fit ad tẽp^9:deportatio ĩ ꝑpetuũ.vide ð hoc ff.de interdict.ꝛ rele.l.legatorum.

¶Religiosi sunt qui vitam regularẽ ꝓfessi sunt.Et large dr̃ religiosi q̃ in ꝓpriis domib^9 religiose viuunt:q̃uis nõ sint ꝓfessi.vñ tria substãtialia vite regularis ꝓfiteri oꝫ religiosus.s.obediẽtiã:castitatẽ.ꝛ proprietatis abdicationẽ:vt.xij.q.j.nõ dicatis.xix.q.iij.q̃ ingrediẽtib^9.nec in his dispẽsandũ est.in.c.cũ ad monasteriũ.de statu mo.i.fi.nã ꝓfessio est solẽnis ꝓmissio religiõis:in qua pdicta tria ꝯcurrũt.Et religiosi sicut ꝛ alij ꝓlati physicã ꝛ leges nõ legãt neq̃ audiant:ꝛ si contra fecerint:ipso iure sunt excõmunicati.c.nõ magno.ꝛ.c.super specula.ne cleri.vel mona.

¶Religio ꝓncipalr̃ ordinata est ad opera vite cõtemplatiue.q̃ in oratione ꝛ studio cõsistũt:ꝛ secũdario est annexũ opus manuũ ꝑm Joã.an.in.c.sane.de regula.in nouella.Et q̃ religio sit maior subdit idẽ Jo.and.dicens.oꝫ ꝓncipaliter maioritatẽ ordinũ attẽdi ex parte finis:secũdario autẽ ꝓpter exercitiũ:nã finem querimus ꝓpter se:ꝛ exercitiũ nõ ꝓpter se:sed ꝓpter finẽ.Ex quo sequit̃ illam religionẽ maiorẽ esse que est ordinata ad finẽ absolute potiorem:vel illud est magis bonũ ad qð ordinat̃:vel q2 ordinat̃ ad plura bona.Si ṽo vtriusq̃ religiõis sit idem finis:attẽdit̃ ꝓeminẽtia secũdario nõ ꝑm q̃titatẽ exercitij sed ꝑm ꝓportionẽ ei^9 ad finẽ intẽtũ.Vñ beatus Antoni^9 in collationib^9 patrũ ꝓtulit discretionẽ per quã q̃s omnia moderat̃ in ieiuniis:vigilijs:nuditatibus:elemosynis ꝛc.Nã illa q̃ sine discretiõe fierẽt:facile annexũ haberẽt deficiẽdi periculũ.de quo in.c.nõ mediocriter.de ꝯsecra.dist.v.q2 nõ sunt religiões potiores:ideo q2 habẽt obseruãtias arctiores:sed ex eo q2 obseruãtie sunt ordinate cũ maiori discretiõe ad suũ finẽ.hoc declarat Abb.Moyses in collatiõib^9 patrũ dicẽs.

Ieiunia:vigile:meditatiões scripturarũ nuditas ac ꝑuatio oĩũ facultatũ nõ sunt ꝑfectio:sꝫ ꝑfectiõis istra de seruiẽtia ad essentialia religionis:q̃ tria sunt:vt dictũ est.Nã multi philoso.vt Socrates ꝛc.diuitias ꝯtẽpserũt:nõ tñ ꝑfecti fuerunt:nisi secuti fuissent dñm:sꝫ est ꝓpriũ apostolorũ ꝑm bea.Hier.in homilia sup euangelio.Ecce nos reliquimus omnia.

¶Religiose domus sunt dom^9 ꝛ monasteria xp̃iane fidei:ꝛ alia similia pia loca ad pios vsus religiõis deputata:quocũq̃ noĩe cẽseant̃.Et ꝑm Gof.religiose dom^9 dicunt̃ monasteria:tẽpla:hospitalia:ꝛ alia loca:vt.s.ꝛ i.c.de xenodochijs.e.ti.ꝛ.C.de epis.ꝛ cle.in.l.omnia oratoria.Etiã illa q̃ aliq̃ ex deuotione in proprijs domibus episcopi autoritate cõstituunt:loca religiosa sunt:vt.xlij.dist.oratorium.

¶Religiosus loc^9 est in quo mortuus sepultus est:vel etiã caput eius:vt ff.de reli.ꝛ sump.fu.per totũ.vñ mortuo illato in ꝑdiũ:ipsum religiosum efficit̃ ꝛ pignori obligari nõ põt.C.q̃ res pig.obli.pos.l.j.põt ius vel vsusfructus talis ꝑdij pignori obligari vel vendi:vt notãt ibi.fa.l.quid ergo.§.sed si mortuum.ff.de legat.j.

¶Reliquere verbũ ꝓprie est in vltima voluntate.ff.de tab.exh.l.ij.ꝛ.C.de sacrosan.ec.l.j.ꝛ.l.iubem^9.§.fin.in vlti.gl.itẽ adde de hoc ṽbo relinq.Bart.in.l.illa institutio.ff.de here.instit.

¶Reliquũ seu residuũ aliq̃n totũ admittit:vt.l.ij.C.de her.insti.aliq̃n nihil addit si nil repiat̃.ff.de he.insti.l.item qð sabinus.§.sed si.Item adde quid veniat reliquorũ appellatiõe.Barto.in.l.officidius.ff.de legat.iij.

¶Remissio est cause ꝯmisse ad cõmittentẽ facta missio.Itẽ q̃nq̃ significat idẽ qð indulgẽtia ꝑm Spec.ꝛ sic sumit̃ in ti.de penitentia ꝛ remissio.

¶Remuneratio nõ fit ꝑm opa:sed quo ad intẽtiões.Nã de^9 nõ remunerat bonũ qð fit:sꝫ bonũ qð bñ fit.Jð dr̃ q̃ de^9 nõ est remunerator noĩm:sed aduerbiorũ:vt ð collusio.c.j.vbi.gl.neq̃ ad act^9 de^9 respicit:sꝫ ad cor:ꝛad

spõtaneas volũtates.xv.q.vj.c.in fi.

Renũtiare est remittere vel negare. redre.§.lex aq̃l.vñ dicit̃. Liberũ est vnicuiq̃ iuri suo renuntiare.i.remittere ius suũ ꝛ negare ee se velle vit. vt in.c.ad apostolicã.de regula.ꝛ.vij.q.j.c̃ piculosum.de fo.cõpe.si diligẽti.nõ tñ põt q̃s renũtiare iuri suo cũ ex sua renũtiatione it iuri alteri⁹ p̃iudiciũ generet̃:nec his p̃ que deo ꝛ homini obligat̃:vt votis:pollicitatiõib⁹:iuramẽtis:cõuẽtionib⁹:ꝯpromissis:ꝛ matrimonio.q̃uis iuri exigendi debitũ bene renũtiare possit. c.q̃dam.de conuer.cõiu.Itẽ renũtiãs bñficio nõ põt illõ repetere.c.super hoc de renũ.nisi vi vel metu renũtiauerit:tunc eñi ipsum nõ admitti:vt. c.proxi.p̃calleg.ꝛ.c.accepta.de resti. spo.ꝛ potest quis renuntiare beneficio personali:nõ illi q̃d est collegio indultum de pacto non facto.ꝛ de hoc in.c.si diligenti.p̃calleg.

Renũtiatio p̃prie est rei vel iuris spõtanea refutatio:ꝛ põt fieri p̃ illũ ad quẽ ptinet illud cui renũtiat̃:alias gñaliter renũtiatio p̃t fieri p̃ q̃ẽ lʒ d̃ re sua:vl' iure pprio:vt.vj.q.j.c̃ piculosũ.C.de pac.l.si q̃s in cõscribẽdo. c.ad apr̃icaʒ.ꝛ.c.si diligẽti.p̃calleg.

Rhenus flumen est per Bononiam seu alemaniam currens.ff.de euic.l.lucius.ꝛ insti.de re.diuisi.§.ij.in gloss.

Repetitio capit̃ in iure p̃ reacceptione in testõ:vel substitutiõe heredũ: vt dum q̃rit̃ de receptiõe emolumẽti:oneris:cõditiouis:modi:vel alterius qualitatis:ꝛ significat eodem modo quo pbabiliter significari cõcluditur.v.g.testatsitor heredẽ instituit q̃ legata ab eo relinquit:ꝛ vulgariter ei substituit.ibi repetitio facta cẽset̃ a substituto:vt in.l.ʒ.ff.de le.j.ꝛ ratio sumit̃ ex volũtate in sebstitutione.Itẽ ibi:testator heredẽ instituit titiũ ꝛ ab eo noĩe proprio legata reliquit:vulgariterq̃ ei substituit ibi nõ cẽset̃ repetitio facta substituto:vt.l.j.§.id q̃d ibi noĩatim.ff.ad.l. fal.de hoc vide noĩn.l.licet.p̃eal.per Barto.vbi multos ponit casus.

Replicatio s̃m Spec.eo.tit.de except. malũ est exceptiõis facte exclusio: ꝛ sic ẽ q̃dã exceptio ꝯpetẽs actori cõtra exceptionẽ rei.ꝛ istã semp opponit actor ꝛ ꝯtra replicationẽ actoris dat̃ duplicatio reo:ꝛ iterũ cõtra duplicationẽ rei dat̃ actori triplicatio: ꝛ sic in infinitũ extẽdere lʒ.insti.c.ti. in prin de replicatiõe:vide Io.and.p modũ sum:ne in.c.nobis.de except.

Replicãs non vr̃ fateri ea que in replicatione includuntur. pañ.in.c.cũ venerabilis.in.vij.col.versi.tertio limitari potest.de except.

Repromissio est promissionis iam facte confirmatio.vide.§.promissio.

Represalia est ptãs pignorãdi cõtra quẽ lʒ de terra debitoris data creditori p̃ iniurijs ꝛ dãnis.De his repsalijs d̃r de iniu.ꝛ dã.da.c.si pignoratiões.li.vj.vbi p̃hibent̃ extẽdi ꝯtra psonas ecclesiasticas sub pena excõicatiõis:vl interdicti.Uñ breuiter represalia dicũtur q̃ñ aliq̃s oriũdus de vna terra spoliat̃:vel dãnificatur ab alio oriũdo de alia terra:vel ẽt si debitũ nõ soluerit ei:tũc eñi dat̃ ptãs isti spoliato q̃ sibi satisfaciat cõtra quẽlibet in terra illa vnde est spoliator vel debitor.

Repudiũ ẽ renũtiatio ab vxore remissa marito:vel ecõtra:q̃ mittẽs ꝯditiõi alteri⁹ petit renũtiari.Itẽ dicit̃ repudiũ q̃d sub sub testimõio triũ testiũ vl' a pñti remittit̃.Etiã repudiũ ẽ residẽtiũ discordãtia.Inde d̃r libell⁹ repudij scriptura i q̃ alter alteri⁹ ꝯditiõi renũtiat:i libello aũt repudij scribebat̃ hec v̾ba.s.res tuas tibi habeo ẽ:vl' res tuas tibi agito: nec tñ p̃t mulier mittere repudiũ nisi cũ approbata:vt si forte marit⁹ p̃ naturalẽ ibellicitatẽ minie possit:i libello discutiẽdo p̃ spõsalio hec v̾ba erãt i.viu ꝯditiõe tua nõ vtar.ff.d̃ diuor.ꝛ rep.l.ij.Que aũt sit dñia īter diuortiũ ꝛ repudium.not.ff.e.ti.in rub.

Repudiat̃ ẽ sperneẽt:respuet̃:vl' dedi.

Reputatio s̃m pla.est ꝯpẽsatio:vt.l.j. ff.de sol.vel s̃m Azo.reputatio.i.restauratio:vel s̃ʒ Accur.est ꝯputatio

¶Res est vbū gñale: vt.ff.si cer.pe.l.j.ꝛ in re sua qlibet est moderator ꝛ arbiter.C.man.l.in re mādata. C.ō his q. vt indi.polla.in pri. Itē res deterior reddita nō videt.ff.cmo.l.iij.§.j.ꝛ.ff. depositi.l.j.§.resetiā res sua nemini seruit.l.in re cōi.ff.de seruit.vrb. pdio.

¶Res iudicata fm Azo.eo.ti.dicit snia q finē cōtrouersiarū pronuntiatione iudicis accipit: vt.ff.eo.tit.l.j.Uel est qd cōdēnatione vel absolutione cōtingit. Et addūt quidā: si nullo iuris medio snia possit attētari: aut lapsis x.dieb⁹ possit reformari. Sed hoc nō placet Azo. Itē res iudicata ē a iudice ei⁹ qd in iudicio deductū est: rōne per cū adiudicatio: vt.d.l.j.cū ibi no. Nā ibi notat ꝙ res iudicata non est snia: sed id qd est decisum pnūtiatione iudicis. Snia ōo est dispositio vel pnūtiatio iudicis legaliter declarata: licet gl. videat hoc ignorasse. Ex quo sequit ꝙ interlocutoria non pōt appellari res iudicata: qꝛ non capit finē cōtrouersiarū: licet qñꝗ ꝛ interlocutoria causa diffiniat. Nec snie arbitrorū dicuntur res iudicate: quia non imponunt finem. Nā per solutionem pene potest resiliri.

¶Res cōmunes naturali iure dicūtur quarū vsus oībus aīalib⁹ est cōis: vt aer: aqua pfluēs: ꝛ mare: ꝛ eius littora: fm Azo.ꝛ insti.de rerū diui.§.flumina autē.ꝛ.ff.de acqui.re.do.l.j.

¶Res publice dñr que sunt oīm populorum: ꝛ hoīm tantū: vt sunt flumina ꝛ portus: ꝛ que sunt dedicata vsib⁹ populi: vt forum stadium.

¶Res sancte dñr que ab omni lesione munite sunt: vt muri ꝛ porte ciuitatis: q ideo sancte dñr: qꝛ pena sanguinis cōstituta est cōtra eos seu aduersus eos qui aliqd in his delinquunt violādo vel aliud cōmittēdo: vel tales res trāscēdendo scalis admotis: vel etiā aliquid i eoꝝ lesionē auferēdo: vel qualibet alia rōne occupādo: vt insti.de re.diui.§ si quis vero. Nā ibi ciues romanos alia ꝙ per portas egredi nō decet: cū istō hostile ꝛ abominandū est: nā ꝛ rhemus frater romuli occisus tradit ob id qd murum trāscēdere voluit vñ Lucan⁹. Frater nō primi maduerūt sanguine muri.

¶Res sacre dñr que rite deo per pōtifices ꝯsecrate sūt: vt edes sacre ꝛ alia dona pia que ad diuina misteria cōseruāda dedicata sūt: vt cruces ꝛ thuribula: que etiā alienari phibēt. excepta causa redēptionis captiuorū: vt C.de cap.ꝛ postli.reue.l.ab hostibus. ꝛ.l.fi.de hoc vide.c.i.de pig.ꝛ ibi glo. Et pro hoc etiā vide insti.de re.diui.§.sacra res.ꝛ in glo.

¶Res religiose sepulchra sunt. in qb⁹ homines sepeliūtur: vt insti.de reruꝫ diui.§ religiosum.

¶Res soli est res immobilis: vt.ff.de diuer.ꝛ temp.prescri.l.quibusdam.

¶Res emphyteotica est res emphyteotice cōditioni subiecta: scꝫ illa ꝙ ecclesia vel aliquis dñs dñio ꝛ ppñetate retēta cōcessit emphyteote quantum ad solā possessionem: vnde si hic emphyteota rem illā in aliā persona trāsponere vult nō pōt tradere eā: i. dñium trāsferre: eoꝙ ipse nec habet nec habuit illō: ꝛ ideo alteri dare nō potest: quia nemo in aliū plus iuris trāsferre potest ꝙ ipse habet: vt in regula nemo plus.de re.iur.lib.vj.

¶Resarcire est restaurare: vnde dicit competēt debes mihi damnū resarcire.i.restituere.

¶Restitutio in integrū.require.S.in integrū resti.ꝛ datur tam ecclesie quā minorib⁹ rōne etatis quare est prioris status vel iuris integratio: qꝛ succurritur per restitutionis auxiliū minoribus.xxv.an.ꝛ etiā ecclesiis: que minoꝝ iure cēsent: semper enī ecclia debet iure minoris illesa seruari: vt in.c.j.e.ti.ꝛ restituit minor vel ecclia siue ledat: siue decipiat ipse minor: siue tutor siue pcurator ei⁹: vel si platus: syndicus: econom⁹ ecclie decipiatur: nā delictū persone non deget in detrimētū ecclie redundare.in regula delictū.de re.iur.li.vj.ꝛ si restitutio fit iure minoris: differt ab ea restitutione q fit iure maioris: qꝛ pma datur officio iudicis deficiēte actione:

secunda vero habet actionem suo iure scz vtilem: officio iudicis accedente: vt in. c. cum venissent. de in inte. rest. in gl. ver bi restituimus. Etiam restitutio quandoque petitur vbi nulla possessio pot esse: vt cum petitur restitutio consanguinei: vt. c. cum venissent. eo. ti. in gl. in. c. in literis. de resti. spolia.

¶ Restituere in integrum. requere. s. de J.

¶ Res dr in contractu venditionis adhuc esse integra quando res non est in toto vel in parte tradita: et precium in toto vel in parte non solutum: licet contractus sit factus: aliter etiam dicitur res integra respectu iudicij: quando lis nondum super tali re ac cepta est: vez ante lit. conte. vt in. c. ex insinuatione. de procur.

¶ Rescriptum secundum Gof. est mandatum princi pis quod ad instantiam alicuius vel alio quorum: siue proprio motu: vel ex relatio nibus absentium: vel ex suggestionibus petitium: vel ad alicuius consultationem facit: vel cum alicui vel aliquibus corpori colegio vniuersitati vel ciuitati aliquid mandatur vel indulget: talia enim ius faciunt: non generale sed speciale in nego tijs et inter personas in quibus et inter quas promulgata sunt. vt. C. de legi. et consti. l. ij. Et no. rescriptum capitur tri pliciter. Primo generaliter: et sic quelibet scriptura continens aliquam dispositionem superioris dicitur rescriptum: et sic idem est quod scriptum: et secundum hoc si papa respon deat etiam de iure dr rescriptum. Secundo minus generaliter: vt concernit ti. de rescri. et sic est scriptum super negotio vel nego tijs particularibus alicuius vel aliquo rum: siue singulorum: siue vniuersitatis: siue motu proprio: siue ad instantiam: si ue causa cognita: siue non cognita: a superiore emanans: siue aliquid iuris tri buat: siue tribuat solum exercitium iuris alicui competentis: ita comprehendit re scriptum ad lites: de quo de rescrip. in cle. j. et. ij. Si autem super literis plerumque simi libus. et dr rescriptum ad beneficia. de quo eo. ti. super literis. preal. et comprehen dit etiam annotationem: et pragmaticam sanctionem. Tertio capitur specialiter et stricte pro scriptura continente disposi tionem per quam datur iudex: nec ali quid aliud conceditur: nisi vt coram illo iudice ius tibi competens consequaris et hoc dicitur rescriptum ad lites: quod da tur alicui ad confirmationem sui iuris. de quo in. c. super literis. e. ti. et sic est species distincta a priuilegio (quod con cedit aliquod ius particulare contra ius commune) et a rescripto ad beneficia quod magis proprie comparatur priuilegio. Verbigratia iure scripto alicui concesso cauetur quod iudicem adire potest. Ex his verbis non imponitur necessitas iudi ci suscipiende cognitionis: vt. l. sepe. ff. de off. presi. ratio: quia verba ista signifi cant in potestate eius esse cui conce ditur iudicem adire: non autem in necessita te iudicis cognoscere. Similiter in rescri pto cauetur quod adire debes iudicem: vt no. in. l. sepe. pa. quia de iure communi non im ponitur alicui necessitas agendi: nec illa verba significant necessitatem impo ni iudici suscipiende cognitionis. Item princeps alicui concedit iudicem extra ordinarium: quia iste cui conceditur asse rebat ordinarium susceptum: vel impedi tum multis negotijs: siue inuitum: et sic intelligitur obtinere concessionem si pre ces veritati innitantur: vt in. l. fi. C. de diuer. rescrip. Ratio quia conceditur tanquam ex vera causa: igitur si non est verba: non con ceditur: ex quo patet quod si concedit illo ex pres so mendaciter vel per ignorantiam: quo non expresso. vel tacito illo quo expres so non concederetur: tunc non censetur con cessum. de hoc vide. c. super literis. e. ti. Item ubi princeps concedit alicui quod pos sit vtifrui rebus suis. non valet. l. vnica. de thesau. li. x. Ratio: quia nil pot opera ri: eo quod illud quod concedit: iure communi ha betur. nam frustra precibus impetratur quod iure communi conceditur. l. vnica. pa. l. et. ff. de mi. in cause. ij. et. l. cum sup. C. de rei ven. Et predicta verba sunt de vnico rescripto. Si vero plura sunt contraria: vel diuer sa: siue vnum alteri derogans vel vtrumque valet: vel alterum tantum. verbigratia: quidam impetrauit gratiam ad beneficia vnius collationis: impetrat secundo aliam ad be neficia alterius collationis. Si secundum facit mentionem de primo: valet vtrumque vt. c. in nostra. de rescrip. et rescriptum in eccle

In ecclesiasticis potest cõcedere papa: et i secularib⁹ imperator. Unde etiã rescriptũ dicit quo impator vel alter precibus et supplicationib⁹ alicuius rñdẽs: rescribit ei fieri vel nõ fieri debere q postulat. Et no. q i rescripto semp intelligi dz si pces veritati innitãtur: vt si ita est.c.ij.eo.ti.in tex. et gl. Et ponit ibi hec clausula si ita est: debet referri ad oĩa pcedentia s3 Ber. in.c.olim.eo.ti. Donũtur tñ ibi opi.in gl. Itẽ hec clausula et quidã aliĩ talis diocesis nõ extẽdit se ad illos de ciuitate nisi dicatur: et quidã aliĩ de ciuitate et dioces. Secus si diceret: talis epatus: vt in.c.rodulphus.e tit.in gl. Itẽ hec clausula si pro alio nõ scripserimus: semp debet intelligi in rescripto qñ papa scribit q prouideat alicui de bñficio i ecclia aliqua et si nõ apponat. Si vo papa velit alicui facere gratiã plenã: tũc scribat nõ obstãte qd al's direxerimus scripta nostra.c.mãdatũ.eo. ti.in glo. Itẽ hanc clausulã gñalem: quidam aliĩ nõ ponũt plures quã quatuor citati: quorũ etiam noĩa debẽt in primo citatorio nominari vel exprimi.in.c.cũ multis eo.ti.li.vi.in tex. et in gl. olim trahebãtur.xl.argu.de testi.cũ causam. et.c.significauerunt.de ele.exco mini.c.latrones. Et ratio quare restricta sit citatio ad quatuor est arbitraria.l.nõ oĩm.ff.de legi.potuit enim pl⁹ vel minus restringi vel reddere rõnẽ similitudinariã quam habes de cõsan.et affi.c.nõ debet. Tamẽ sm Ber. super re indiuisibili.f.iudicio diui.fa.herc. possunt per gñalẽ clausulã vltra quatuor euocari ad iudiciũ. Itẽ omnes vltra illos quatuor qui ius habẽt in re pñt agere vel defẽdere p iure suo coram illo iudice.arg.de re iud.c.cũ super.de offi.deleg.sup eo.de elec.c.j. Idem Host. et Archi. Sed pene quatuor expressit postea aliũ cõuenit: nihil excipit: an valeat iudicium (vide ibidẽ in gl. Itẽ in rescriptis dz suari ordo scripture.c.cũ dilecta.e.ti.in gl. verb.trãsponẽtes. Et Jo.an.sup hoc plures alias rõnes infer. de hoc vide
Uocabu.

de elec.c.gñali.lib.vj.tandẽ dicit q masculinũ subiectiũ a canone cõprehendat feminas qd pbat.xvi.q.vij.si quis suadente.iuncto.c.mulieres.de sen.exco. qd est verũ nisi eadẽ constitutione femina excipiat. vide.c.indẽnitatibus.§.sed eas.de elec.lib.vj.

¶ Residere i ecclesia sm Hoff. est in ecclesia deseruire bñficio et ecclie curã habere.c.cõquerẽte.de cleri. nõ resi. parũ eñi est residere nisi residẽs curã habeat ecclesie in qua bñficiũ habet vel psonatũ: vt in.c.nonnulli.de cleri.nõ resi. Debet aũt residere per seipsum: nõ per vicariũ.c.q nõnulli. preall. nam per vicariũ deseruire nõ licet nisi in casibus: vt cũ ex indulgẽtia speciali cõpetit alicui nõ residere vel cũ cõsuetudo excusat nõ residentem: vel cũ ecclesia depẽdet ex pbenda: vel cũ persona sine culpa sua incidit in debilitatem: deformitatez: vel morbũ vt per se deseruire nõ possit: vel cũ necessaria profectio imminet: vel etiã volũtaria vtilis tñ et honesta vt studior vel peregrinatiõis causa cum licentia tñ prelati vel consensu capituli: vt no. Hof.i sum. de offi.vic. §.nunc vidẽdum. Sunt ergo clerici nõ residẽtes qui in ecclesijs in quibus intitulati sunt nõ faciunt residẽtiã: et si personaliter resident: non tñ deseruiunt bñficio: nec ecclesie curã habẽt: et quãuis vicarius nõ det vicarium.(c.clericos.de offi.vica. cũ illud sit satis absonũ et absurdum vt tñ Joã. and.in cl.vnica.de offi.vica.in gl. super verbo sacerdotũ. putat cõtrariũ per.c.cum ex eo.de elec.li.vi. vbi epi generaliter cũ his qui obtinẽt ecclesias dispensant et vbi ratio cõmunis ibi idẽ ius.c.trãslato.de constit. et sic cũ per septennium dispensatur cum vicario vicarius non dat vicarium: sed episcopus dispensans dat cũ secundum Joã and.ibidem.

¶ Respõsa prudentiũ sunt que iuriscõsulti rñdere dicũtur cõsulẽtibus §. cõstat. et.c.rñsa dist.ij. vnde etiã rñsa Pauli dicta sunt. Fuerunt enim quidã prudẽtes et arbitri equitatis qui
vtriusq3 Juris.

Institutiones iuris ciuilis ediderūt: qbus dissidentiū lites & cōtētiones sopirētur ſm Isid. li.v.etymo. c.xiiij.

¶ Retiarius potest dici ille qui iacit rete ad pisces capiendos: vt patet in.l. si iactū.ff.de act.emp. Sic etiā retiarius dictus est alter ex gladiatorib⁹ qui fugientē vel fugam simulantem sequeret̄ vt rete immitteret: qd genus pugne p̄mo a pitraco mittilineo vno ex septē sapientibus institutum est: de quo Ual.max. in primo: & Festus: Retiario (inquiēs) pugnāti aduersus Mirmilonē cantatur: Nō te peto: piscē peto, qd me fugis galle? Interpretatio tñ illa est melior vt a rate ratiariū deducamus: quēadmodum a naui nauicularius format̄.l.j. ff.qd cuiuscꝫ vni.nomi.piscatores esse communiter ratem habent. qd etiā innuit Sceuo.in.l.periculi pretium. ff.de nau.feno.

¶ Reus est q̄ defendit & ppulsat actionem vel accusationē: non a reatu dictus ſʒ a re que petitur ab eo p̄stāda vel sup qua ipse impetit̄: qꝛ quis cōscius sceleris nō sit reus: tñ dicit̄ quā diu in iudiciū pro re aliqua petitus. vt.c.forus.de verb.si.ad si.xv.q.iij.ca. viti.iij.q.xj.c nō est. Etiā q̄ncꝫ reus a reatu dicitur ille vez qui cōuincitur criminosus.c.j.de re iud.li.vi.vel sic. Reus est ille qui necessario se habet defendere c.dilecti filij.de excep. & sic dicitur a re quam ipse defendit.c.forus.preallega.

¶ Reus p̄mittēdi dicit̄ ille qui stipulatur: & dr a re vel firmitate: qꝛ firmiter & omnino verū est eū stipulatum vel obligatū: nā re⁹ significat firmitatē: vt dicit Uergi. Uoti reus. & Azo.C.de duobus reis stipulan.in sum.

¶ Reuerentia est honor qui exhibetur cū pauore.c.ij.de offi.deleg.li.vj. per Archi.in.c.decet.de immu.eccl. & est exhibēda patri & patrono tā viuo q̄ mortuo.l.apud celsuꝫ.§.aduersus. ff. de doli excep.

¶ Reuocare domū est allegare & dicere se nō posse cōpelli eo loco quo cōueniatur ad litē suscipiēdā: sed remitti ad locum in quo domiciliū habet. Inde dr̄ legatos qui Romam mittuntur: non debere conueniri ipsis inuitis: ſʒ habere ius reuocandi domū. De hoc vide.c.si.de fo.compe.

¶ Rex vel imperator potest quilibet dici in domo sua: vt in.c.duo sunt. Joā. an.in.c.venerabilis.de elect.

¶ De R ante I.

¶ Rigor iuris obseruandus est in duobus casibus: scilicet cū populus inde scandalizatus est. c. cum teneantur.de preben.c.cū nobis.de prescri. Secundo quando multis grassantibus opus est exemplo.c.vt clericorū. de vi.& hone.cler. Et nota quod rigor iuris quandocꝫ ponitur pro solennitate & ordine iuris communis: habito respectu ad rescriptum pape.c.super literis.de rescrip. Secundo ponitur pro austeritate contraria dispositioni: alias dispensationi & misericordie: & ad aliorum terrorem inducta. Tertio pro stricto ordine iuris communis: & sic sumitur in.c.si clericus. de fo.compe.& no.gl.in.c.vt constituetur.l.dist.

¶ Riuus dicitur locus per longitudinē depressus de quo aqua decurrit.l.j §. ij.ff.de riuis.

¶ Riuales sunt qui per eundem riuum aquam deducunt.l.j.§. si inter riuales.ff.de aqua quot. & esti.& c.honorandus.xxxij.q.ij. vbi not. quod etiam riuales dicuntur illi qui exquisita libidine cum eadem muliere consuetudinem habent.

¶ Rixa ex litibus & cōtentione nascit̄.l. seruus.ff.de actio.& obliga.& est inter duos.l.pretor cui⁹.§.j.i.ff.vi bo.rapt. & l.si non conuitij.C.de iniur.

¶ De R ante O.

¶ Robur est debita proportio omnium suorum membrorum: secundum Egi. de regimine princ. cap. xiij. & habetur instit.de dona.§.perficiuntur. et de transact.capi.j.

¶ Rhodes insula est in qua antiquitus vsus mercatorꝫ fuit & inde dr̄ leges Rhodie: vt no.ff.ad.l.rho.de iac.

¶ Rodius ē genus piscis cui⁹ sanguis

val et ad tingendum vestes. vt in.c. de vesti.olob.& deau.lib.xj.

¶Rogo capitur quandoq; pro preci= pio.xj.q.iij.rogo.quamuis qui exhor tatur mandatoris operam non fun= gat.ff.de his q not.infa.l.ob hec vba.

¶Rogus.vide.xiiij.q.vij.commenior.su= per ver.busto.vbi gl.q; bustũ dr cum res est exusta:rogus cũ comburitur: pyra est congeries lignorum ad cõ= burendum.vide ibi Archi.

¶Roma est cõis patria.l.roma.ff.ad muni.& in.c.expofuit.de dila.fm In= no.&.c.vlti.de fo.cp.vbi dr.Roma ma ter & magistra om ecclesiarũ.c.basi licas.de cõsc.dist.j.Et qd dr.Ubi pa= pa:ibi roma:fm Ioan.in.c.effi.de iu= reiurã.dicit Lud.de ro.p hoc nõ esse in mũdo aliquẽ tex.lz multi multos allegẽt.Et de pemineñtiis pape vid p Bal.in.l.rescripta.C.de preci.impe. offer.Bñ dicit gl.Roma caput auari tie.cũctos pueros doli capaces ge= nerat:vt in.l.sequit dicere.ff.de vsu= ca.glo.super ver.animũ possidendi.

¶Rome diuinitus apostolica sedes est collocata.Pau.in.c.per venerabilez. in.iij.col.qui filij sint legi.

¶Rostrum dicitur forus causarum vbi cause tenentur vel tractantur.

¶De R ante U.

¶Rubrica est q legũ tituli & capita notant a terra rubei coloris & minio proxima.Que aliqñ gñalior est ni= gro.insti.de iust.& iur.in prin.§.& iu.

¶Rudera sunt ea q eijciũtur domibus discussis:vel a domo mũdata cũ sco= pis vl fragmẽta lapidũ vl demolimẽ ta cemẽtorũ:vl folia fauille pulueres.

¶Rumor fm Spe.de notorio crimine est pticularis assertio:vel insinuatio ex sola suspitiõe & incerto autore p= ueniẽs.c.sup co.de eo q cog.cõsan.vx. fae.& hic mir pbat q fama:qr fa= ma ẽ cõis assertio:rumor vo cũ pau ci aliquid:non tamen publice dicũt: & ideo non probat:sed solam suspitio nem & presumptionem inducit.

¶Rusticani sunt idẽ q rustici.C.de ru sti.li.xj.& rusticitari pcendũ est.C.de testamẽtis.l.fi.in pri.&.l.ex quacũq;. ff.si qs in ius vo.nõ ierit.Et dicit do. Cato.circa.l.palle.q cõsuetudo ru= sticorũ est vt nõ equi:ẽt:ergo expen= se in factis alicui pequitatu nõ de bẽt eis refici:vt est gl.in.l.idemq; §. idẽ labeo.ff.mandati.Item in.l.ser= uis.ii.ff.de leg.iij.vbi gl.q rustici nõ vtunt panib albis:sz grosso & alijs caseo cepis & fabis:& nõ pullis vel alijs cibariis delicatis:fm Accu.ibi dem.C.de exi.auc iem.l.iudices.

¶Rustica predia.Require.s.rustica.

¶Ruta cesa sunt q cedũtur vel eruunt. ff.de act emp.l.si fundus.§.si rupta.

¶Rursus.i.iterum vel quotiescunq;:& significat put significatũ proprium vel aliud medium significare decla= rat.v.g.testator reliquit alicui.x.& si perdiderit:rursus ei reliquit:dicit text.q non amplius quã semel post= q perdiderit est iuuandus.Et sic di= ctio rursus aliquando verificatur in vna vice.l.fideicõmissa § si qs.ff.de lega.iij.Ratio:qr nisi sic significaret heres grauaret sepius nouã quãtita tẽ prestando qd non est verisimile te statorẽ voluisse &c.Et tantum de R.

¶De S ante A.

Seculari dicuntur qui veti= tas artes exercẽtes:& sacculo pte subducũt:& pte subtrahũt: vel distrahunt:vt.ff.de extraor= di.crimi.l.secularij.

¶Sacra que sint.Require.s.res sacre.

¶Sacrarium est locus in quo sacra po nuntur.

¶Sacer loc dr q manet sacer Et diru= pto edificio.Quõ aũt dñnat ee sa= cer.vide gl.insti.de re.diui.§.locus.

¶Sacrum oraculum dr rescriptũ im= peratoris qd orando qs impetrauit: vel est idem quod rescriptum.

¶Sacramẽtũ est sacre rei signũ.Et ali= ter differãt sacrm:signũ sacrificium & mysterium probatur.j.q.j.multi.de consecra.distinc.ij.c.sacrificium.&.c. signũ.Et nota quod sacramentũ ve=

ritatē q̄dā dicūt nō esse apō heretiⷰ cos.xxiiij.q.j.chisma.j.q.i.extra eccle siā. hug.tñ dicit ꝙ heretici hñt veri tatē sacꝝ:sȝ nō executionē eoꝝ.de ꝯse.di.iiij.sicut in s.c̄ris.ꝛ not.j.q.j.ꝙ ꝑ ectionē.ꝛ.c.dñs.ꝛ.xix.distin.c.vij.ꝛ ad sacꝫ dignitati ꝛ.s.ordinis tm̄ dignitate admittunt.Rō.qꝛ illud s.c̄rꝫ nō solū ꝑ se:sȝ et ꝑpter alios susci pit.j.q.j.§.apparet.Alia aūt liberiꝰ ꝯferunt:qꝛ ꝑpter se tm̄ recipiunt:ꝛ effectꝰ eoꝝ est vt talia sint accipiētibꝰ q̄ i corde ꝛ ꝯsciētia sumūt.vt i.§. pal.ꝛ.q̄ sint sacra reiterabilia:ꝛ.q̄ no: no.extra de sacratis reitera.sup ru.

¶Sacra annotatio dr̄ rescriptū q̄d imperatoꝝ ꝑprio motu alicui indulget ꝯstituēs ꝫ p̄ces illiꝰ aliquid fieri vel non fieri Uide.s.rescriptū.

¶Sacrificiū dr̄ quasi sacrū factū:qꝛ ꝑ ce mystica ꝯsecratur ꝑ nobis in memoriā dñice passionis.j.q.j.c.multi.

¶Sacerdos:hoc noīe intelligunt q̄n̄q̧ inferiores:ꝛ noīe clericoꝝ supiores: ꝛ cōponit ex dictiōibꝰ greca:dos id est datio.ꝛ latina:sacer.vt.xxj.di.cleros.sicut ēt̄ rexa regēdo:sic sacerdos a sacrificādo dictꝰ est.Et sacerdotes gētiliū dicebāt flamines:q̄si filamines:a filo q̄d gerebāt i capite i signū sacerdotij.ꝛ aliq̄ fuerūt ꝑtoflamines:vt i.c.cleros.pal.Et no.ꝙ sacerdos dꝫ esse prudēs triplici peritia.s. sacra scriptura ad subditoꝝ aīas iformādas.xxvj.q.ij.c.ecce.ꝛ.c.si q̄s.ꝛ pto tū.ergo i ecclīa metropolitana tenēt doctores theologie. Scd̄o i secl'ari sciā:vt sciat discernere verū a falso: ꝛ viā hēat ad sciētiās pietatis maxime ad triuium:nō ad declarationē: vel ad volu ptatem.s.ad quadriuiuꝫ xxxvij.di.§.cur ergo.ꝛ.§.sed econtra.ꝛ.c.turbat.Et ergo in cathedralibus ecclesijs haberi debent magistri artium liberalium magis ad triuum ꝙ ad q̄driuiū docēdū:cuius rō pꝫ.s.ꝛ.xxxvij.di.c.si q̄s artē vbi dr̄ in fine.Grāmaticoꝝ aūt doctrīa pt̄ et ꝑficere ad vitā:dū fuerit in meliores vsus assumpta:ꝛ sic et autores gētiles legi p̄nt dū bonū ibi repertū ad bonos vsus ꝯuertat:qꝛ bonū est:non qꝛ illi dixerūt.c.turba.pal.Et sic paulꝰ sepꝰ i suis eplīs inserit aliq̄d ex poetis:vt in epl'a ad Titū ex imenidis.Cretēses semp mēdaces male bestie:vētres pigri.Et ad Corin.Sepe bonos mores corrūpūt colleq̄a praua.ꝛ hieř.ꝯsꝑit v̄sus Uergiliū.c.nūꝙ de ꝯse.di.v.ꝛ autoritates Bal.ꝛ hī. c.di.ne tales.Etiā Aug.vijt v̄sibꝰ Lucā.c.nec mirū.circa p̄n.xxvj.q.v.Sȝ de legali ꝛ physica:vide.c.sup spe. ne cle.vel mo.Tertio i secularibꝰ negotijs:qꝛ et tp̄alia debēt subditis ministrare ꝛ necessitatē patiētibus:vt. xxix.dist.per totum.ꝛ.lxxxvj.distin. c.fratrem.ꝛ.c.nisi de renuntia

¶Sacerdotes i diuinis eloquijs aliq̄n dij:aliq̄n angeli vocant:ꝛ a regibus sunt honorādi:nō iudicādi:dicente Cōstātino impatore.Dignū nō ē vt nos iudicemꝰ deos.xj.q.i.sacerdotibꝰ.Etiā sumit sacerdos q̄n̄q̧ i malo.C.de male.ꝛ mathe.l.nullus aruspex.vbi ponitur pro incantatore.

¶Sacer locus dr̄ qui rite ꝑ pontifices cōsecratus est.l.ij ff.ne q̄d in loc.sacro.ꝛ.§.nullus.insti.de re diui.ꝛ differt locus sacer a sancto:vt colligit in glo.l.ij.§.interdicta.ff.de interdi.

¶Sacrariū est locꝰ i quo sacra reponuntur.l.i.ff.ne q̄d i lo.sac.vel dic ꝙ ē illa ps q̄ est ꝑpe altare in q̄ sunt cleri.i. ad celebrādū ꝑ sacra q̄ ibi ꝯficiūt: ꝛ qꝛ i altari maiori(cū soleat esse sacrariū)icludunt reliq̄e.de ꝯse.ecc.vt alta.per.totum.doct.in.c.j.in gloss.fi. de vita ꝛ honest.cler.

¶Sacra scriptura cōtinet solū libros veteris ꝛ noui testamēti.ꝛ nō alios:ꝛ ratio reddit in.c.q̄s nesciat.ix.dist.

¶Sacramēta ecclesie sunt septē:duo volūtaria ꝛ q̄nq̧ necessaria.no.gl.i c.veniēs.de trāsl.ꝛ.j.q.j.§ notādū.laic in necessitate p̄t ꝯferre duo.s.baptisma ꝛ penitētiā:alia aūt nō p̄t et necessitatis tēpore.no.do.i.c.q̄to.de ꝯsuetudine mařie.panor.in.ij.col.ꝛ in.d. c.veniēs.ꝛ in.c.pastoralis.§.ꝑterea. vbi etiam Barba.de offic deleġat.

¶Sacrilegiū,de iure ciuili est cū sacrū

de sacro tollit.l.iiij.ff.ad.l.iul.de pec.
r.l.aut facta.§.loc9.ff.de pe.r.C.d cri
mi.sacrile.p totu de iure canonico
qd sit:vide.c.si qs qtumax.§.sacrile-
giu.iiicto.c.sc.xvij.q.iiij.vide Alb.in
suo dictionario l dictioe sacrilegiu.
¶Sacrilegiu dicitur quasi sacru ledes
vel sacrum legens.i.furans.de quo
xvij.q.iiij per totum.et maxime in.c.
quisquis.ad fi.Et est crimen mixtuz
vt.s.dictum est de crimine.vide bo-
nam gl.in.c.sunt qui opes.xvij.q.iiij.
vbi dantur descriptiones sacrilegij:
r pena committentis ipsum.r meli9
in.c.sacrilegium.ea.q.in glossa j.
¶Sanguinis munitio necessaria est ad
morbum euitadu in multum reple-
tis:sm hippocratem de qsec.dist.v.
ne tales.vbi hic.recommendat. cibi
parcitatem r repchedit gulositate
ostedes c¯ moda pcitatis r incomo-
da gulositatis.Et de sanguinis minu
tioe dr in.c.cum ad monasterium.de
sta.mona.vbi potest cocedi carniuz
esus monacho minuenti.Et ibi Fra.
de zaba.alleg.Uincen.dicente reuela
tu p angelu q q minuit.xiij.Februa
rij:no morietur illo ano ex frebili di
ssepetaria:r dicit9 q propter hoc ali
q faciut se minui etia no indigetes
quo nihil stulti9 esse pot:q2 munitio
ne vita decurtatur:r sensus visus
maxime offenditur.hoc zabarel ibi.
¶Sagmina sunt quedaz herbe quas le
gati populi romani portabat inter-
locutores pacis:q2 nemo alias her-
bas portates ledebat: sicut legati
grecoru solebat ea que vocatur cery
cia ferre.ff.de rerum diui.l.sanctum.
¶Solariu est vectigal domici: soru di
ctu quasi solariu a nomine solum:eo
q redditur r impeditur p solo nole
pesi?is.Al's ponitur pro premio vel
p mercede laboris:r p remuneratio
ne vt salariu aduocatoru.i.salarium.
ff.mada.qr q pro solatio.l.per hanc
C.de eroga.mili.ano aliquado p ex-
pensis.l.si cum dote.ff.so.ma.aliqua-
do p honore ex parte eius cui debe-
tur.l.si remunerandi.ff.manda.
¶Salubris dicit quasi salutis vber.se
cudu gl.in clemeti.duduz.de sepul.
¶Salinaria dicuntur ea que dantur
pro sale.Etiam dicuntur portoria.Re
quire.s.Portorium.
¶Salt9.tus.tui est desitas altar rmar
borum:r dicitur nem9 raras habes
arbores:vbi fere canes r venatores
saliunt.Uni;c. Est nemus saltus:sa-
lientis dicitur actus.Et dicitur a sa
lto salis:eo q eri·iat in altu:r in sub
line consurgat:secundum Isidoruz
lib xiiij.c.vj.r inde venit fundus sal
tuesis. C.de fun.pa.et saltuen.lib xi.
Etiam dicuntur talia loca viuaria r
foresie:vt cle.in agro.de statu mona
cho.Et est duplex saltus:scilicet hy-
bernus:et estinus.
¶Saltuensis dicuntur conductores
pratorum.coloni vero prediorum.l.
iij C.qui melita.non possunt.r. l.iij.
§ saltus.ff.de acquiren.pos.et.l.cre-
ditores.ff.de actio.empti.
¶Saluo est dictio modificatina r re-
seruatina precedentium.gl.sing.itez
labeo.ff.fami.ercis.un.
¶Salgamum secundu Hug.est idem
quod culcitra:dictum a saluo vel sa-
lica:r gamos nuptie:vel gama mu-
lier:quia maxime propter talia fiut
culcitre scilicet maxime propter mu
lieres:vt in rubr.C.cod.titul. lib xij.
¶Sanctio dicitur proprie illa constitu
tio vel lex contra quam si factum fue
rit pena irrogatur r imponitur : vt
no.iij.dist.in sum r capitur quando-
q late:vt in proemio clemen.no.Jo.
and.in ver.sanctio.
¶Sanctio imperatoris est cui pena
sanguinis additur.
¶Sanctio pragmatica.Requi.s.P..
¶Sanctio qn q dicit quelibet impe-
rialis constitutio vel institutio: qn-
q dicitur totius iuris collectio. Et
sumitur etiam stricte pro constitu-
tione penali.vt no.iij.dist.in sum.
¶Sancte res.Require. s. Res sancte.
¶Sanctum dr quod defensuz r muni-
tuz est ab iniuria hominu.vt.ff.de re
ruz diui.l.sanctu.vnde Iustinianus
dictus est vir sanct9.i.firm9 r virtu-
tibus munit9.Martianus aute vn9

ex autorib⁹ legū ait quod sctī dicū tur a sanguine qui immolādo se ad effusionē sanguinis deo. Also a sanguinib⁹ sctūs dr̄ q̄d nomē herbis significat quas solebāt portare legati populi romani: ne q̄s eos violaret. ff. de rer. diui. l. sctū. Sic dicta dicūt̄ que neq̄ sacra neq̄ prophana sunt. Sic leges dicuntur sancte.

¶ Samaritan⁹ ⁊ sarracenus differūt. vn̄ sarraceni s̄m Sof. dicūtur illi qui nec vetus nec nouum recipiūt testamētū: q̄ nō ab Agar ancilla abrae: de qua fuit eorū origo: vocari voluerūt agareni: sed potiu⁹ a Sarra vxore eius libera se sarracenos vocāt. Tūsūt q̄dā inter sarracenos samaritani vocatia samaria ciuitate: q̄ receperunt q̄nq̄ libros Moysi: s̄z p̄phetas respuerunt: ⁊ q: illos respuerunt: ideo dr̄ q̄ coniungūtur iudei samaritanis.

¶ Sapa mustū dr̄ vsq̄ ad tertiam partē: vel quidam volunt: vsq̄ ad dimidiam de cētū. l. quesitum est. §. cellarium. ff. de fundo. instr. vas in quo eneum in quo sapa coqueretur.

¶ Sapiētia est de diuinis: sed scientia de mūdanis. Et ponūtur quinq̄ habit⁹ intellectuales apd̄ philosophū. vi. ethicorū. Primus sapiētia: ⁊ est affectus alicuius p̄positionis cuius termini supponūt p̄ p̄ncipijs essendi: vt sunt deus intelligētie. ⁊ sit theologia ⁊ metaphysica dicūtur sapiētia. Secūdus habit⁹ est intellect⁹: ⁊ est assensus alicui⁹ propositioni per se note ad experiētiā: vt illud omnis ignis est calid⁹: vel illud: quod libet est vel nō est: ⁊ gn̄aliter cuiuslibet p̄ncipij. Terti⁹ dicitur sciētia: et est assensus alicui⁹ propositionis: cui⁹ termini supponūt p̄ effectibus secūdis naturalib⁹: ⁊ sic philosophia naturalis est sciētia. Quartus ars: est habit⁹ sensitiu⁹ inclinās intellectū ad recte operādū. Et dicitur habit⁹ recta rōe fact⁹: q: ibi debet apparere bonitas facti vel operis: nō curādo de bōitate operātis: vt ē ars grāmaticalis ⁊ fabrilis ⁊c. Quint⁹ habit⁹ est prudētia q̄ inclinat intellectū ad debite eligēdū ⁊ obtinēdū: vt philosophia moralis: sub qua cōprehenditur ius ciuile ⁊ canonicum. ⁊ hec notantur ex vj. lib. ethico. Aristo.

¶ Sapiēs p̄sumptio est sapiētē nō errare. ff. de of. p̄fe. preto. l. j. C. de leg. humanū. Requi. s. Diligēs p̄sumptio.

¶ Sarcinator vel sartor est ille q̄ neuit artē sarciēdi ⁊ suēdi vestimēta ⁊ dr̄ a sarcio. Et differūt sarciator ⁊ fullo: vt no. inst. mandati. in fina. in glossa.

¶ Sarcophagus est locus vel tumba quo sepelitur defunctus: ⁊ dicitur a sarx sarcos: q̄ est caro: ⁊ phagein grece. i. comedere latine: quia ibi caro hominis comeditur a vermibus.

¶ Sarculus est instrumentum cuz quo ram⁹ abscinditur vel aliquid aliud. ⁊ cardones: et herbe futiles excinduntur ⁊ euelluntur que nascuntur inter bonas. Esa. c. vij. Omnes montes in sarculo sarcientur. ⁊. j. Re. xiiij. d. s. secundum Joan. and. in proemio cle. in versic. sarculum.

¶ Sartatecta dicuntur edificia que reparatione indigent.

¶ Sartatecta dicunt̄ opa publica q̄ loca vt integra p̄stēt. vide Budeū. l. hacten⁹. ff. de vsu fr. i āno ad p̄dec.

¶ Satisdatio est cautio fideiussoria vel etiam iuratoria si fideiussorem quis dare non possit. Require. s. Cautio.

¶ Satisdare est securitatē p̄ fideiussores dare. ff. qui satisd. cog. l. j. Uel fm Azo. est alicuius implere volūtatē.

¶ Satisfacere q̄d sit: p̄z in. l. j. preal. ⁊. de pi. act. l. si. l. rez alienam. §. omnis. ⁊ satisfactum intelligitur qualitercunq̄ satisfiat. ff. qui. mo. pig. vel hy. so. item liberatur. in prin. ⁊. ff. de pig. act. l. si rem. preal. §. si satisfactum. Et no. Dy. in regula pactum de reg. iur. li. vj. Et sic cui remittitur restitutio: regulariter intelligitur restituisse vel satisfecisse: vt ibidem: nisi in casib⁹ vbi remissio nō liberat: vt. c. statutū. §. ī quidem. de rescrip. lib. vj.

¶ Sonticus morbus est ille qui perpetuo nocet nisi sit curatus.

¶ De S ante C.

¶ Scapha ē parua nauis. l. sca. ff. de eui.

¶ Scratura est loc⁹ vilis ad iacẽdũ dis posit⁹. i auf. d monachis § cogitãdũ.
¶ Scapula cuculla vestes sunt monachales in auf. de nup § sancimus:
¶ Scaphina gen⁹ est cinguli. l. quint⁹. § fi. ff. de auro ⁊ argen. lega.
¶ Imo vero illic legit̃ scaphia in numero plurali: a singulari scaphiũ: qđ significat vas mulierũ ad alui extrementa suscipiendum.
¶ Schena. i. ordo iudiciorum. in auf. de iudi. in princ. vel schema. i. snia. eo. ti. § i. aliqñ schema. i. cremodictũ. no. i auf. q̃ in puincia. C. vbi de crimi. agi opz. Aliqñ accipit̃ pro titulo pro soluto. in auf. de eccle. rerũ alie § pe.
¶ Scena fz vnã significationẽ est obũbratio vel velatio i theatro vel alio loco in quo histriones. mimi vel ioculatores sine c̃edi: ludos suos exercẽt. ⁊ sic vr̃ accipi. C. đ spectu. sceni. ⁊ le. no. li. xi. Idẽ vbũ habes. ff. de his qũi no. infa. l. ij § pt̃oꝛ. ⁊. xxxiij. dist. marinũ. ibi expõit Archi. Uel fz aliã significationẽ dicit̃. scena qꝛ p̃ꝛ̃prioꝛẽ hz leuã (alias scenã) ⁊ expeditoꝛẽ. ff. đ edil. edicto. l. q̃ clauũ § itẽ sciẽdum.
¶ Scenice muliere. i. pstibularie vl' meretrices nullã cautionẽ pstare debẽt suo hospiti vel lenõi. neq₃ lenones tale debẽt cautionẽ exigere. Tñ etiã si fideiussores dẽt vel iureiurãdo pmittãt de persistẽdo in lupanari vel pstibulo: nihiloīm⁹ possunt sine periculo discedere: qꝛ iuramẽtũ sup re illicita seruari nõ dz. Et dicũtur scenice mulieres: q̃ in scena. i. loco turpi vt pstibulatio stãt: a scen. i. theatrali inũbratiõe vel spectaculo circi: vbi. ꝯsueuerunt tales pstare. ff. de infa. l. ij.
¶ Sciẽtia triplex ẽ: eminẽs: mediocris ⁊ sufficiẽs. Eminens đ illa p quã q̃s scit difficilimas q̃õnes explicare ⁊ diffinire i p̃ꝛ̃ptu sine reuolutiõe li. Mediocris ṽo p q̃ q̃õnes difficiles decidit cum reuolutiõe libroꝛ. Sufficiẽs aũt est legitima req̃sita fz q̃litatẽ officij seu bñficij: fm In. ⁊ Abb. i c. cũ in cũctis. numero. iiij. de electio.
¶ Sciẽtie triuiales dñr q̃b⁹ maxie vtũt̃ ciuitates vt grãmatica: rhetorica: dialectica: phisica: seu medicinales. ist. đ exc. tuto § grãmatici in glo.
¶ Sciẽtie q̃driuales sunt vt musica: astronomia: geometria ⁊c. inst. vt. s.
¶ Scientia ⁊ studiũ cõueniunt oĩb⁹ maxime clericis ex oꝛdei. pañ. in. c. cũ magno. in. iij. col. vel. ⁊ q₃ studiũ conueniat. ne cleri. vel mona.
¶ Syntesim grece latine oĩm possessionẽ importat. l. alũne § titio. ⁊ ibi. gl. ff. de adimen. lega.
¶ Schisma fz Goffre. est illicita dissensio: diuisio vl' discessio eoꝝ īter quos vnitas ẽe deberet. Uel sic. Est illicit⁹ ab vnitate eccl'i. vel ab vniuersitate discess⁹. Et đ a scessura: qꝛ p schisma fit ab vnitate scissura. xxiiij. q. j. scissura: ⁊ differt ab heresi: qꝛ heresis i p̃n. sui hz puersum dogma: sed schisma i fine fingit aliquã heresim vt recte ab eccl'a videat̃ recessisse: vt dicit Hie. xxiiij. q. iii. heresis. Et sic schisma ⁊ heresis differũt sicut gen⁹ ⁊ species: qꝛ oĩs hereticus est schismaticus: ⁊ non econuerso: nisi durauerit.
¶ Scita sũt ea q̃ plebs tñ ꝯstituit: ⁊ vocãt̃ scita eo q₃ plebs ea scit ⁊ sciscitat seu rogat vt fiãt: fm Isido. lib. vj.
¶ Scribe tabularij secundũ quosdam olim creabant̃ ad tempus triẽnij ad scribẽdũ publica ratiocinia puinciarũ seu ciuitatũ: fm Accur. C. eo. ti. in rub. lib. x. Et pprie sunt illi q̃ scribũt nominatos ad munera ⁊ honoꝛes: ⁊ tributa colita: ⁊ sunt tabularij: qꝛ publicis instrumẽtis presunt in singulis ciuitatib⁹: ⁊ hi appellant̃ librarij vt. ff. de re. iu. l. si librarius. ⁊ tabelliones vt in auf. de tabellio: coll'. ij. ⁊ sic põt accipi. C. de bo. li. l. si q̃s post § j. licet ⁊ aliter ibi expõat̃. Alias scribe dicũtur q̃ circa p̃ncipes vel alios magnos iudices sunt deputati pacis ⁊ gestis ꝯficiẽdis. Hi queq₃ vocantur scriptoꝛes: notarij libellẽses: pgmaticales. epistolares. exq̃sitoꝛes. vt. C. đ apl. l. precipimus. ⁊. in. l. offerendis.
¶ Scribelogographi fm Acc. dicunt̃ q̃ publicis rõnibus scribẽdis deputati sunt: nã loc⁹ grece rões publicas dicimus latine: ⁊ graphes scriptura

vel etiā numerarij appellant̄:vt.C.de susceptō.pposi.⁊ archa.l.duos.lib.x.

¶Scribe censuales sunt qui scribūt cē sum.C.de tabu.in rub.lib.xij.

¶Scola dr̄ societas scholariorū:vel locus i quo discūt aliq̄:vt scholares vt sciāt sciētiā ⁊ prudētiā:alij militiā: vt tyrones:vt.C.de puilegijs schola. li.xij.nā schola grece ē vacatio latie.

¶Scholaris est psona vacās ab humanis negotijs scholasticis dedita disciplinis.Et dr̄ a schola grece.i.vacatio latine:⁊ ares vtꝰ:q̄si vtutibꝰ vacās. Et scholaris pficere cupiēs dz habere quinqꝫ cōditiones. Primo singula cōsideret diligēter:qr si certa sunt:a significatione vborū nō est recedendū.ff.de exer.act.l.i.§.si is q̄ nau.⁊.l. nō aliter.ff.de leg.iij.si dubia nō sunt maligne:sz benigne interpretanda. de re iu.c.ij.⁊.c.ad audientiam.de deci.Scdo qꝫ de probabili dubio non reddat se certū:sz dubiū:⁊ iterroget certiores vel pitiores.C.de inge.ma. l.si durāt.ipse solus excusat q̄ qd diceret:non inuenit.Tertio qꝫ habeat sensum capacem:vt in.c.vnico.de off. pri.non innitens prudētie sue:⁊ verā intentionē sentētie non peruertēs.c. ne innitaris de cōsti. Quarto studiū cōtinuet:qr doctrine pater est vsus: doctrine mr̄ est scholaris.Vn̄ Intercisa perit:cōtinuata viget.etiā. Deficit ambobus q̄ vult ītrare duobus. Quīto nō dedignat a quocūqꝫ istrui cui magisterij officiū sit iniūctū:vt i c.vnico prea.de offi.primi.xxiiij.q.iij. Sic habes cōtra quosdā ex superbia ⁊ verecūdia interrogare nolētes qd nesciunt:⁊ minorū dicta ex quadam indignatione superbie despiciētes. vt dicit Host. in.c. vnico. prealleg.

¶Scholaribus in aliquibus locis lecture statuunt vt addiscāt potiꝰ qꝫ vt doceāt:⁊ vt se assuefaciāt.nā multum proficit quis in docendo alios: iuxta illos versus: Discere si cupis. doceas:sic ipse doceris. Nam studio tali tibi proficis atqꝫ sodali.Refert Pano.in.c.i.in fi.de magi.

¶Scissarij:trūcarij:⁊ oratorij:idē sunt.

¶Scriniarij:⁊ scriniorum memoriales idem sunt:⁊ magistri scriniorum cetiā scriniarij appellant̄ tabelliones vt i.c.ad audiētiā.de pscriptio.i. gl.

¶Scrupulositas.i.nimia subtilitas.l. posthumus.in princi.ff.de iniusto testa.Aliqñ.i.damnū:not.in glos.§.qr vero leonis.in auc.de nō alie.⁊ i.l.fi. C.de ness.ser. here.insti.

¶Scrupulus est.xxiiij.pars vncie.tres scrupuli faciunt drachmā: octo drachme faciunt vnciā.l.i.C.de metal. ⁊ metalla.lib.xj.⁊ vide ibdem Bart.

¶De Sante E.

¶Secūdicerius olim dicebat q̄ scdm loci obtinēs:scriptus erat scdo loco in matricula notariorū:vt.C.de primice.⁊ secundice.l.i.⁊.ij.lib xij.

¶Scde nuptie dicunt cum aliqs cū aliqua scdo nubit:⁊ sunt oēs nuptie q̄ sequunt sepulturā vel pmas nuptias siue sint tertie siue q̄rte:⁊ sic de alijs de hoc. C.de secundis nup in rub.

¶Seditio dicitur quasi seorsū itio: qr in diuersum vadūt:aliosqꝫ trahūt:⁊ a sedo sedas per cōtrariū:vt dicit gl i rubri.C.de seditiosis.Et:dr̄ seditio. quietis publice turbatio. E.eo.t l.j.⁊ ij de hoc no.ī xlvi.dist.seditionarios.⁊ ibi p Archi.⁊ Jo.an.de.immu.eccl.c. decet li.vi.Et tales cōcitātes seditionem puniunt pena capitis:vt no.i.l. denūciamꝰ.C.de his q̄ ad eccle.cōfu.

¶Semestre est tps sex mēsiū:⁊ duo semestria faciunt annū.vide isti. de excu.tuto.§.item.diuus.in glo.

¶Semis colligit ex sex vncijs: ⁊ est dimidia pars assis:⁊ dr̄ q̄si semi as. C. de metatis.l.hac lege.lib. xij.

¶Seminecis idest seminortui:vt in.l. qꝫ indignū.C.de testa. vbi dicit. Non sunt necessaria obseruari momenta verborū que seminecis ⁊ balbutiētis lingua profundit.

¶Semita.id est via.l.si ex plagis.ff. ad legem aquilam.⁊ capi.ad audientiā. de homicid.

¶Semper:id est omni tempore ⁊ omni casu.l.semper.ff.de iure immuni.⁊ no.

l.i.ff.solu:matrimo.& denotat cōtinuationem.vt insti.i proe.ibi semper augustꝰ.& l.ij.in.fi.C.de episcopis.& cle. Aliquādo.hec dictio semp subaudit a iure.l.iurisgētiū:in prin.ff.de pac. Aliquādo semp fieri dicitur qd horis debitis & ordinatis.& ita exponit in cap.si laicus.xxi.dist.& i.e.quoniā de cōsecr.dist.v. Aliquādo semper i. imppetuū.l.fi.ff.ad.l.pomp.de parri. Aliquādo semper.i.sine temporis p finitione.§.appellant.inst.de exce.& l.in cōditionibꝰ.ff.ad st'lle.Aliqn denotat animi motū.Juuenalis.Sēp ego auditor tātū.& de sua expositiōe vide Spec i ti.de resti.i integ.§.iiij.circa mediū.& p Bar.& alios doc.in dicta l.i.ff.solu.mat.

¶Sescunx cōstat ex vncia & dimidia: & est octaua pars assis: & debet eius lra tertia scribi s:& nō x:vt insti.de here.insti.§.hereditas.sm.Accur.

¶Sextans est sexta pars assis ex duabus vnciis constans.

¶Sed capit quandoq aduersatiue: & aduersatur in iure.Quandoq autē adiuncta.copula:aduersatur etiā in facto.ff.de peti.here.l.sed & si.in prin. cū gl.impropriatur tamē:vt in.l.ij.in fi.ff.si quis cau.vbi quando cū copula ponit.vt dicēdo:sz & si aduersat ad factū: non ad ius:imo signif cat idē titatē iuris.& sumit illud significatū ex copula:q copulat nela:& nō factū sequēs cū precedēti:qz nō pōt:cū sit factū diuersuz:copulat ergo q ad ius Qñ aūt sine copula ponit cū cōditiōe si:vel sine ea:tūc simpliciter significat aduersatiue q ad factū.& quo ad ius vt in.l.sed & si.palleg.similiter i l.ij.i gl.super verbo fortiꝰ.ff.ne quis eū q i ius vo.vi exi. Significat ergo dictio sed aduersatiue simpliciter vel tātū ad factū:prout significatū suū vel aliud declarat i vel concludit.

¶Senatores dicunt magistratꝰ populi:q̄si seniores.nā.sz Azo.leges priꝰ fiebāt a populo cuiusq interuētu:sed qz aucto pplo cepit difficile cōueni re i legibꝰ cōdēdis:ideo eligit populꝰ cētū senatores:vt.C.de pet.here.l.vlti. vt ipsi vice populi consulerent:& q̄c q̄d statuerēt:lex esset.Senatores āt sūt,q a patritiis& cōsulibꝰ vsq ad vos illustres descēderūt:& hi solebāt dicere sniam i senatu quare etiā cōsulē rōanū:vocamꝰ senatorē magistratꝰ. vt.ff.de sena.l.vlt.& insti.de iure na. gen.& ciui.§.lex est.Senatores etiā debent scēnatorū filij & nepotes ex filiis nati:nō aūt nati ex filiabꝰ:vt.l.liberos.ff.de senato.

¶Senatꝰ est cetus ille honestissimus senatorū:q cētum erant numero:vt dicit Azo.ff.de legi.& seua.consul. et parificatur senatꝰ principi:vt puta cū habeat vice populi:& ante imperatorez per populū:& post imperatorē per principē cōstitutꝰ fuit senatꝰ: vt.ff.de ori.iur.l.ij.

¶Senatusconsultū est quod tātūmodo senatores habito cōsilio populis cōsulendo decretauerunt sz Isidio.l.v. Et nota q multiplex est senatuscōsultum vt infra patet.

¶Senatuscōsultū remanū alias septimanū omnibꝰ ciuitatibꝰ fidei cōmissariā hereditatē iubet restitui:& i eā & ad eam omnes actiōes transferri.

¶Senatuscōsultū artificianum alias artificulianū est quo cauetur vt p̄sides puinciarum cognoscāt in prouincijs de liberate:licet heres nō sit illiꝰ prouincie.

¶Senatuscōsultū claudianū tollendū statuerat q mulier libera seruili amore capta:si ei denōtiatū ēēt a dn̄o ne cōmisceret suo suo:& iudex super causa admonuisset:nec ipsa acquiesceret substantiā & libertatē amittebat:& fiebat serua vel ancilla dn̄i de nūtiātis:qd qz visum miserabile & i dignum sublatum est.

¶Senatuscōsultū libonianū eūz coercet obstruēdā actionē vel testimoniū dicēdū:pecuniā acceperit pactꝰ ve fuerit.Itē q pfecto instrumēto legatū sibi ascribit.Itē qui heredē i exheredationē.aut in alicuius cōdem nationem legatum ascribit.

¶Senatuscōsultū macedonianū habet locū qñ aliqs filio familias i po

testa te patris exist. cti mutuo pecuniã tradidit: qz hoc senatusconsultũ phibuit mutuã pecuniã dari filijsfamilias ne onere debitorũ pregrauati e licet occasio machinãdi mortẽ patri. Si quis contra senatusconsultũ istud qs filiosfamilias nũmos tradiderit: traditos amittat: nisi ipse filiusfamilias habeat castrẽse peculiũ vl quasi castrẽse: eo enim vtitur vt pr familias. Est autẽ dictũ macedonianũ sz Azo. C. eo. ti. a macedõe pessimo feneratore: q tradẽdo pecuniã r si non expsse: tñ tacite r velatis verbis suadebat de occasiõe patris. Et nota q auxilio senatusc. velleia renũtiatur. vt i. l. vlt. ff. ad vellei. r. C. qñ mulier tut. of. fun. possit. aut. nisi. sz macedoniano renũtiari nõ põt: vñ post sniã datur exceptio ex eo. ff. ad macedõia. l. j. r rõ est: qz pmũ senatuscõ. ẽ fauorabile tm i fauorẽ mulierũ iductũ: sz hz in fauorẽ filiorũ familias: r i odiũ creditorũ. ff. de cõdi. indeb. l. q exceptionez. hec Goff. de renũtia. § renuntiatur.

Senatuscõsultũ orficianũ ad successionẽ matris intestate filias vel filios legitimos siue vulgo qsitos vocat: nisi mater sit illustris: cuius filiũ nominare spuriũ satis ẽ acerbũ: vocatq ex testamẽto nepotes: q oino pterunt cõsanguineis r cognatis siue agnatis.

Senatuscõsultũ pegasianũ statuit vt qñ script heres rogat ẽ totã hereditatẽ plusq dodrãtẽ restituere alicui liceat scripto heredi totius hereditatis quartã partẽ retinere: q casu onera hereditaria sustineat inter se r illũ cui hereditas restituitur quẽ r ipz cui hereditatẽ restituit: stipulatiões solebãt interponi vt cõmunicent p rata parte lucrum r damnum.

Senatuscõsultũ pisanianũ vt si pene obnoxius ilue seruus venisset: qñ animaduersum sit in eum precium venditor prestet emptori.

Senatusconsultũ plantianũ de liberis agnoscẽdis loqtur: q post diuortiũ educatur: p hoc pmittitur mulieri si putet se pgnãtẽ denũtiare marito suo infra. xxx dies vl. xxx. post diuortium: ita q nisi marius custodes miserit: aut contrariũ nũtiauerit ex se eã nõ esse pgnãtẽ: cogatur partũ agnoscere tanq suũ. Si vero ipa opressa fuerit: nullũ huic partui generat preiudicium.

Senatsuconsultũ iuliani dicitur q directã sibi serui accipiũt libertatẽ: cũ illa quib libertates erãt relicte: a ptore vocati nolunt adesse..

Senatusconsultũ fellicianũ r claudianũ punit seruos capite q dñis suis cõ vocarentur omninodã ope vel auxiliũ inquãtũ potuerint nõ tulerũ vl ipẽderũt: cũ ipsi hoc viderẽt r audirẽt. Et ponit edictũ i q phibetur testamẽta aperiri: recitari vel describi: vl hereditatez adiri: sub certa pena ante q qstio adhibitã de morte defuncti: r contra facientibus penã imponit: vt. l. si qs in graui § quod autem. ff. eo.

Senatuscõsultũ tertulianũ q canetur matri nõ aute de ab intest. successione dferẽda. vt mater ingenua triũ liberorũ ius habẽs: si libertina qtuor: filio succedit defuncto: nõ existẽtib vl tiinis liberis vel emãcipatis nec a pre nec a mre defuncti: sed nouo iure r si solũ vnũ pepisset: siue sit igenua: siue libertina: idẽ ius versatur Uel senatuscõsultum tertulianũ dr cũ matres vocantur ad hereditates filiorũ p senatuscõsultũ. tertul. vt insti. de test. p totũ. r no. ff. de excep. re. iudi. l. si vir. in pn. r maxime in. l. i. ff. eo. titu.

Senatuscõsultũ traianũ als carnianum: statuit si iter plures heredes infans sit q fieri nõ possit: r ipi rogentur suũ manumittere: nõ ideo libertas intercidat: quia fari nõ põt infans: nec seruũ potest vẽdere: sed estimatis partibus seruũ manumittãt salua portione infantes.

Senatuscõsultum damasianũ dicitur quo cautũ ẽ si abest ille iusta cã qui libertatẽ dz: r hoc pnũciatũ sit q p inde libertas ei competat ac si ab ipso directe data esset.

Senatuscõsultũ trebellia. a nouo iure icremẽtũ r formã hãc accepit: vt excluso senatuscõs. pegasiano liceat hereditatẽ restituẽti qrtã partẽ retinere iter ipz r fideicõmissariũ p rata

portiōe dimissis actionib⁹ cōtra cō munē stipulationē. et si totā heredita tem volens restituerit: ad eum et in eum omnes transfert stipulationes.

¶ Senatusconsultum turpilianū quo statuitur ne quis publici iudicij cri men intentans: ab accusatione pu blici criminis causa ordinata. i. post inscriptionē et fideiussionē datā: resistat abolitione non impetrata.

¶ Senatuscōsultū velleianū inductū est in fauorē mulierū: scz illarū q leui tate sua et sex⁹ fragilitate se et sua o bligāt p aliis fideiubēdo: vl obliga tionē in se recipiēdo. Per hoc sena tuscōsultū eis subuenit et cōcedit vt ipe indēnes fiāt. et si cōueniāt p tali obligatiōe: pōt opponere exceptionē senatuscōsulti velleiani. Cessat aūt hoc senatus. cū mulier renūciauit vl leiano et oī auxilio. ff. e. ti. l. vlt. Et di ctū ē a velleio cōsule: q fuit autor il li⁹ statuti. Et nota q mulier pōt re nūtiare velleiano absq alia certio ratiōe. vt no. in. l. iuris ignorātia. C. q admit. ad bo. pos. et bal. ibi distinguit tria mēbra: aut mulieris intercessio vel fideiussoris est fz leges: aut pre ter leges: aut cōtra. Pāo casu nō est q̄rēda certificatio: cū nō sit op⁹ renū tiatiōe ex q lege pmittēte fideiussit. Et sūt quīq casus. Prim⁹ si itercedē do aliquā pecuniā recipit: et sic se o bligat. l. āti q. in pn. ff. ad velleianum. Scōs si scōo intercessit. l. si mulier p fecte etatis. ff. e. ti. Tertius si p dote fideiubebat. l. fi. eo. ti. Quart⁹ si p li bertate alicui⁹ et in cāpia. Quint⁹ si apud minorē intercedat. ff. de mino ri. l. apō. Scōo casu aut est certifica ta: aut nō. Si primū valet renūtiatio seruata solēnitate: vcz cū instrumē to publico: et testiū subscriptiōe. Si scōm: nō valet. fallit tñ in duob⁹ casi b⁹. Prio: qñ fit renūtiatio in iudicio: valet colore et fauore iudicij. Scōo si interuenit iuramētū: valet fz bar. in l. sciēdū. ff. de V. obl. et fz bal. in autē. sacramēta puberū. C. si aduer. vē. Ter tio casu cōtingit cōtra legē fideiubere duob⁹ modis. Primo p marito: non l sui vtilitatē: fz mariti. Scōo omissā solēnitate istrumēti et testiū. Hec ad dit Bal. super additionibus Jo. and. in spe. ti. de dispu. et allega.

¶ Senatuscōsultum iunianum post vo cationē ad libertatē pducit propriū heredē seruū vel ēptū: siue dñs iusta cā absit vel latitet: siue nō vult ma numittere: si seruilis cōditiōis scitis priuatis pactis suā velit mutare sen tētiā siue cōditionē: pena cōtra collu sorē pmissa: et detegēti premia talit donādo vt de iure pfonat⁹ nā ciscat.

¶ Senatuscōsultū volusianū statuit q qui improbe in litem coeūt: vt quic quid ex cōdenatiōe in rē ipsius red ditum siue relatum sit: inter eos ex cōicetur. l. iulia. de vi puata tenēt.

¶ Senatusconsultū fauianū in desue tudinē abūt introducens adoptionē fieri per tres mares adoptantes: et tres intercedentes emancipatiōes.

¶ Senatusconsultum largitianum me rito est abrogatum: latinam indu cens libertatem: qr quis morte sua recipiebatur extra libertatem.

¶ Senectus est quidā defect⁹ habens in se magnos labores: nā senect⁹ est morb⁹: vt. in. c. magne. de voto. vñ Te rēti⁹ ipa senectus morb⁹ est. et ideo statutū dispenēs in casu īfirmitatis habet locum in casu senectutis. secū dum Abba. in d. c. magne. in. ij. collo.

¶ Senex mltipliciter dicitur. not. ff. de adop. l. si pf. ✠ ij. de testa. l. inuti. et vi de. C. de his qui nō imple. stipē. l. ij. Alī qñ dr senex. maior. lx. ānis. C. q eta. l. vnica. Itē adde qs dicatur senex: p Feli. in. c. quoniam. in prin. in. vj. col. versi. ad tertiam. vt lit. non contest.

¶ Senex et valetudinarij qui dicātur: vide Panor. i. c. qm frequēter. in. viij col. versi. tertio principaliter quero et versi. seq. vt lit. non contest.

¶ Senium est quadruplex: scz nature: gre: culpe: et eterne glorie. Nature et hoc pcēit. ad defectū. c. tāta. lxxx vj. dist. et c. illud. xiij. q. ij. Senium gra tie. c. porro lxxxiiij. dist. vbi dr q ca nicies senum: prudentia est: et hoc se niū pducit ad perfectū. c. de qb⁹. xx.

dis.r.c.ancillā.xxxij.q.ij.Seniū culpe est qd ducit ad interitū.c.paulus dt. ij.q.vij.Senium:eterne glorie pducit ad pmiū:de q dz.Cogitaui dies antiquos:r ānos eternos in mēte habui.vide Al.in suo dic.in ver.sentū.

¶Sñia fz Azo.in sum.C.qño r qñ iud. sen.profer.dz.qñqꝫ pōt dici cuiuscūqꝫ orationis significatio. Quandoqꝫ ponitur p opiniōe magistrorū.Quādoqꝫ dicitur q̄cquid alicui de re aliqua placet.Qñqꝫ est depoꝛtatio.Qñqꝫ excōicatio vel interdictū:sed improprie:qꝫ excōmunicatio vel interdictū potius punit ꝙ̄ finē cause īponit.Iō potius potest pena dici ꝙ̄ sententia vl' diffinitio.Qñqꝫ sententia ēt quodcūqꝫ iudicātis pceptū:non nature nō iuri:nō bonis moribus cōtrariū.Et fz hanc significationē distinguitur:qꝫ sentētiarū alia est diffinitiua:alia interlocutoria:alia questionalis:alia q̄ dicitur pceptū:alia mulcta:alia dispēsatiōis. Et pōt sic describi sñia diffinitiua.Est diffinitio iudicialis:ꝯtrouersie finē imponēs.ff.e.ti.l.i.Et addunt quidam ad diffinitionē indubitata:r que nullo remedio attētari possit:p.l.elegāter. §.si post rē iudicatā.ff.de trāsa.Ul' sic describitur sñia diffinitiua.Est diffinitio iudicialis:cōtrouersie finē imponēs:ex pnūtiatione iudicis dānatione vel absolutionē ꝯtinēs.Et hec principalē diffinit ꝗōnē:vt qñ audītis vtriusqꝫ ptis allegationibus cā terminat:r innis pncipali negotio īponit:quā semel latā iudex reuocare nō pōt:r iudex ēe desinit:qꝫ officio suo funct' est:lz retineat iurisdictionē ad exequēdū.de of.dele.c.in literis.de c.qrēti.Sz an corrigere possit si dicat absoluo p ꝯdēno:vide G. in sum.de senten.r re iudi.

¶Sñia interlocutoꝛia est sñia semiplena:q̄ pfert inter pncipiū r finē cause:nō sup pncipali fz sup emergētibus r incidētib' questionib':puta sup libello offerēdo vl' ꝯcipiēdo:vel dāda dilatiōe aut denegāda:r similib':pncipali cā durāte:vñ qñ iudex nō resi dēs p tribunali:interloquēdo inter ptes sine solēnitate scripture aliqđ pronuntiat de plano:sup aliq incidēti vl' emergēti extra pmū intētū pncipale:r hāc reuocare pōt iudex:siue sit ordinari':siue delegat':siue arbiter:dūtñ cū cāe cognitiōe ferri r iudice ꝯcedēte nō pcedēte.iij.§.spatiū fz G.r sñiā interlocutoriā fert iudex ꝯtra reū ꝯtumacē qñ citato reo r nō veniēte pnūciat actorē fore mittēdū in possessionē rei aut bonorū p mēsura debiti declarati vl' rei petite.De emergēti qōe:vt qñ est q̄stio inter ptes vl' aduocatos:vtrū aliqs sit recipiēd' in testimoniū rc. vt.J.Et illa sñia trāsit in rē iudicatā q ad dīo.f.vt remedio appellatiōis attētari nō possit:r vt excipiat ex ea. c.cū dilect'.de elec.in fi.nō aūt vt ex ea agat actiōe in factū:sicut ex diffinitiua.A q̄libet eñ tali pōt appellari fz canones:nō aūt fz leges.gñaliter fallit in casibus.l.ij.C.vt li.pēdē. vl' dī si interlocutoria sit talis q̄ absorbeat totū ius alicui':r instar habeat diffinitiue:ita vt post interlocutoriā nō sit op' ad appellādū diffinitiua:si ab ea appellat.sec' si post īlocutoriā saluū sit bñficiū appellatiōis a diffinitiua.Go f.tenet pūmū ī sum.e.ti.de sē.r re iu.Itē īterlocutoria fz eūdē est declaratio iudicialis sup aliq articulo sūmarie ius tribuens īter ptes.Et finalit dē vbū a iudice in iudicio platū:iudicialr faciens ad cāz:est sñia interlocutoria:vt in autē.de litig §.dē col.viij.rc.Et notādū ꝙ aliud est sñia:r aliud est statutū.nā statutū ferē p futuris delictis:dicēdo.Statuim' vt null' hoc faciat:et faciēs sit excōicat' ipo facto.vt no.in.c.fi.de cōst.li.vj.Sñia vero plata sic.Excōico te si furtū feceris.phibet furtū:qꝫ tract' futuri tēporis nō spectat ad iudicē.de hocgl. opt.de sent.excōic.c.romana.li.vj. et c.a nobis.de senten.excōic.Item differt sententia a canone in hoc:quia canō archiepiscopi in puinciali cōcilio ligat subditos toti' puincie.xviij.

dist.c.vlt. Snia autem archiepiscopi dicēdo. Quicunq furtum fecerit: sit excōicatus non cōprehendit subditos totius prouincie: sed solius diocesis sue: vt est gl. in. c. romana. pa. leg. Itē sententia excōicatiōis siue iusta sit: siue iniusta tenet. xi. q. iij. c. j. nisi in duob' casib'. s. post appellationē legitimā: et intolerabilē errorem in forma. c. p tuas. de sent. excom. solet et. c. venerabilis. e. ti. li. vj. Et q̄ñ sententia tribus modis dr iniusta s. ex cā ex animo et ordie: est gl. iiij. in. c. sacro. de sen. excom. et illud iterū verum est in snia excōicatiōis: in qua est spāle q teneat nō suato iuris ordie: alias autē snia lata iuris ordine nō seruato nō tenet. C. de sent. et inter loc. om. iu. l. prolatā. Itē de diffinitiua et interlocutoria est glo. in cle. vnica sup verbo diffinitiua. de sequest. pos. et fructuū. Et nota q snia la ta sup verbo possessorio dicit diffinitiua: vt in gl. in c. fi. de iud. et intelligitur qñ cā possessiōis est deducta principaliter in iudiciū: vel hz annexū petitoriū: secus si p accidēs veniret in iudiciū. Etiā diffinitiua put imponit finem cause nunq datur super possessione: nisi sit proprietas annexa: vt ibi not.

¶ Sententia conuentionalis est emicabilis compositio: vt quādo iudex cōuenit aliquē et commouet eum ne faciat cōtra conuentionem. Alias sententias. s. preceptum: multam dispensationem. require in locis suis.

¶ Sententia per errorē lata a qua nō est appellatum: reuocatur si error pbabilis postea detegatur: vt in. c. frater nitatis. de fri3. et ma.

¶ Septunx septē hz vncias: et nō dr ad respectū totius assis. Require. s. As.

¶ Sepulchrū est locus in quo mortu' cōtinetur vel sepultus est. Sed monumētū dicitur idem locus sine corpore. Require. s. M.

¶ Sepultura hz Gof. qñq dr officiū qd impēdit sepeliēdis. Qñq ipsa terra ad vsū sepulture deputata. Qñq tūba marmorea: vel lapidea: vt: loc cōcauus in ecclesiastico cemiterio sa-ct' in quo corp' catholici quiescit. Itē sepultura est ius funerādi in ecclesie cemiterio. Et no. q in. xiij. casib' phibet ecclīastica sepultura. Primo in mortali pctō publice decedēti. xiij. q. ij. nō estimem'. Scdo latroni et furi. c. fures. de fur. Tertio i adulterio occiso. xxiij. q. v. placuit. Quarto i torneamēto occiso de torneamētis. c. j. Quinto raptori occiso. c. sup e. de rapto. Sexto heretico. xxiij. q. v. sane p vert. et. c. sacris. de sepul. Septio seipm iterficiēti. c. placuit. pal. Octauo excōicato etiā minori excom. de sen. excō. a nobis. et. c. sacris. pal. Nono interdicto. de pe. et remiss. qd in te. Decimo publico vsurario. de vsur. qz omnib'. Vndecimo cōtemnenti cōfiteri et cōicare. c. omnis. d̄ p e. et remi. Duodecimo in taberna occiso. xxiij. q. v. placuit. Tredecimo pprietario monacho vel regulari. c. mōachi. de statu. mo. et. c. cum ad monasteriū. cū si. e. ti. Sed si clerici vel boni laici ab hostib' occidunt vel submerguntur: vel p parietes opprimunt: debēt habere ecclesiasticas sepulturas. c. sicut dignū. de homi. c. ex pte parentū. de sepul. xiij. q. v. qd ergo. Est autē ius funerādi ptās sepeliēdi in cumiterio prouenies ecclesijs ex cōcessione pōtificis. Et sepultura eligēda est apud loca magis religiosa. c. fraternitatē. de sepul. Nā sepulture electio in loco nō religioso fieri nō dz. Sed queritur: legauit qs predicatoribus xx. p sepultura efficitur vsurari': et sic carebit sepultura: an adiuuet per legatū? Respōdet Flo. q nō. Similr si legat p celebratiōe misse: et interuenit interdictū ecclesie: tenet legatū in primo casu. Ratio: qz fratres nō sunt in culpa: vel causa. Similiter in secundo casu: vt no. dñs Bart. de sacro. C. de insti. tu. et substit. l. j.

¶ Sepe. no. regulā in cōtrariū: vt in. §. frandē. insti. quib. ex cau. manu. nō lz.

¶ Sepi'. i. aliqn: regulariter. tñ contrariū significat: et verificat i duab' vel trib' vicibus. Itē facit cōtrarios casus speciales. l. p in diem. §. seruo. ff.

de condi. et demon. sm Dy.

¶ Septa sunt clausure: et dr a sepio. vt est glo. in cle. ne in agro. de sta. mo.

¶ Sequela dr omne qd naturaliter sequit ad aliud: vt iumetu. vitul⁹: vacca: et sic aliqua phibent no qr ex se mala: sed qr ex his mala sequuntur. xxv. dis. denique. et xxij. q. i. in nono.

¶ Sequester est apud quem res litigiosa deponitur plurib⁹ et sequestratur: vt ei qui in causa vicerit reddat: dict⁹ ab eo quod occurrenti aut quasi sequenti eos q contendunt: committitur res. de verb. sign. sequester. vide extra de iudi. c. examinata. Est enim secundum Gof. depositarius rei in iudiciu deducte: vt. ff. depositi. l. proprie.

¶ Sequestru est illud scriptum qd de sequestratione conficitur. et si fit ex ca voluntaria: transfert possessione in sequestru: sec⁹ si ex ca necessaria. l. iter esse puto. ff. de acquire. pos. et no. in. c. examinata. de iud. in glo. et in glos. in clemen. j. de sequestra pos.

¶ Sequestratio est rei de q agit: vel controuersia est separatio vel depositio vel possessionis interdictio. Interim: enim qr res apud seqstru e: nec actor: nec reus possidet: vt. ff. de sta. ho. l. libertus. No potest autem illa depositio que seqstratio dr fieri: nisi a plurib⁹ qpuis alias et vn⁹ et plures deponere possint vt. l. licet. ff. deposi. Nam plures rem litigiosam deponunt: qn de volutate partium fit. Etiam vnus deponere potest de madato iudicis: vt in gl. c. examinata. de iudic. et ibi p doct. Et no. quod sm Gof. sequestratio fit aliqn causa omittede possessionis: et tuc neuter litigatiu possidet: sz sequester. Aliqn ca custodie et tuc possessio remanet penes possidetez. Et gnaliter phibita est seqstratio. C. de phi. sequestra. l. vnica. permissa vero casualiter. Primo volutate partiu: vt lite finita res victori det. Secudo ex necessitate: ne psona suspecta cu re mobili aufugiat. Tertio ne psona suspecta circa re imobile fructus depopulet vl dissipet. Quarto pp contumacia no cauetis de collatioe bonor faciéda. Quinto si seru⁹ de possessione seruitutis pclamat in libertate. Sexto cu appellat ab executore. Septimo cu timet de seuitia viri: nec pot sufficieter vxori caueri: seqstrat vxor. Octauo ne pdat vendedi comoditas. Nono cu aliqs de comitib⁹ psidis furtu patit: nam res seqstrat vsq ad tps successoris psidis. Merito cu seqstratio fieri no dz nisi tuc demu cum timet ne possessor vel appellas fruct⁹ depopulet sm Gof. in sum. Alios casus vide in cle. vnic. e. tit. et. l. j. ff. de col. bo. et sm Archid. in c. qr res. xi. q. j. vbi lateq hac materia. et per Joa. mona. et Joa. and. in regula locupletari. de reg. iu. li. vj. vide etia gl. fina. in. c. dilectus. de sequest. pos. cum ibi no. Sed ponamus qr ecclesia est apud aliqué sequestrata: vtru iste sequester lite pédente super iure patronat⁹ possit presentare ad illa. Inno. tenet qr sic: qr talis hz fruct⁹. c. consultationibus. de iur. pat. Imo. assentit ibide: rone talis mot⁹: ponedo diuersitatem inter venditore cui impignoratuz est ius patronatus: et sequestru. na creditor no potest presentare aliqué qn superest ver⁹ dominus qui psentare habet: sed sequester pédete lite potest: ne ecclesia diu vacet. qr neutra partium presentare potest ante litem sopitam. facit boa gl. in verbo beneficiu in clem. vnic. de sequestra. possessio. q dicit sequestruz possidere iure beneficiu beneficia: et remittit ibi ad no. i. c. examinata. de iudic. per Joan. and. Hostie. tenet cotrariu qr sequester apud quez ius patronat⁹ sequestratum est: lite pendente no possit presentare. nam no hz possessione iurispat. et arguit a fortiori: cu creditor cui impignoratu est ius patronat⁹ no possit: q tn habet possessione eiusde pignoris zc. et hec teneo dicitur ad motiuu Joan. de Imo. qd no diu vacabit ecclesia. Na post qtuor meses in laicis: et sex in clericis episcop⁹ prouidebit. c. cu pter. et. c. ea ante. de iur. patronat. et videtur melior hec opi. qr sequester

solum custodire debet fructus: vt illi restituat eos qui sniam pro se portabit: que est natura sequestri. Sed si p̄sentet aliquē: quomodo fructū illū restituet? secꝰ vbi nulla deberet fieri restitutio. c. ex literis. de iur pat. ⁊ c. cum venissent. de in integ. restit. Hic articulus satis disputabilis ē: ⁊ not. in. c. examinata. de iud. vide cle. pastor. de seque. pos. ꝑcipue. gl. in verb. restituat: vbi dī ꝙ sequester limitatā habet potestatē de restituēdis fructibꝰ qui supportatis oneribus adhuc superfunt: ꝙ nō possit illos in emptionē prediorū pro bñficio vel alꝭs in vtilitatē beneficij conuertere: ergo minus videtur posse presentare.

¶ Sensus sapiētis nō arbitratur cōtra iura: vnde qñ alter cōtrahētiū paciscitur aliqd̄ facere ad sensum sapiētis: alter cōtrahētiū tenet̄ ea facere que de iure fieri debēt super illo contractu: qꝛ sapiēs arbitrari contra iura non potest alias sapiens nō eēet.

¶ Serie vasa sūt fictilia oblōga. de qbꝰ Liuiꝰ in. iiij. scđi li. belli punici sic inqt. Et in vico histrico fontē sub terra tātā vi aquā fluxisse: vt serias doliaqꝫ q̄ in eo loco erāt: puoluta velut impetus torrētis tulerit. ⁊ de his intelligit Ulp. in. l. Uinaria vasa ff. de ver. si. licet alij aliter. ⁊ in. l. sed ⁊ si qđ. §. pro pietatis. vide ibi gl. ff. de vsufruc.

¶ Seruitus ē cōstitutio iuris gētiū qua qs cōtrarius naturale alieno subijcitur dñio. Et qñ seruitus iducta sit: vide gl. sup ṽbo seruū. de iude. ⁊ farra. c. ita quorūdā. optimā gl. super ṽbo seruitutes. dist. j. ius gētiū. vbi dicit̄ inducta p ebrietatē: vel ꝑscripta seꝑtēnio. simile habet̄. c. vj. de xxxv. di vbi dī ꝙ nemo sciebat a ꝯfone nature sue obsequi seruitutis exigere: qꝛ manebat adhuc viuū inueniret olbus incōcussa libertas: ⁊ non eēet hodie seruitus: si ebrietas nō fuisset ⁊c. Sūt autē duplices seruitutes scilicet prediales ⁊ personales.

¶ Seruus pdialis est quedā ꝯstitutio qua prediū pdio subiugat̄: ⁊ seruitutes pdiales lex reales appellat: q̄ sequūtur predia: ⁊ earū ꝯstitutio catenus tenet quatenus expedit predijs i. ad fructus eorum percipiendos.

¶ Seruitutū aūt predialiū alie sunt vrbane: ⁊ alie rustice: sed has quidē seruitutes lex dicit esse iura cōia que libertatis sunt: vñ no. Im Azo. in sum. C. de serui. ⁊ aqueduc. ꝙ hoc verbuꝫ ius in eadē lege ⁊ in eadē voce supponit pro seruitute. Dictio eīm semel posita duasqꝫ qꝫ imponat significationes: scꝫ propriā ⁊ impropriā: vel vtrāqꝫ. Proprie autē secūdum diuersa dicuntur seruitutes. Nā si nō possem ex edibus meis exire in agros meos vel peruenire ad viā publicāꝫ nisi per agros tuos: vel ortos cui a te licentiam eundi: hec licentia dicitur seruitus itineris: qꝛ predium tuū in hoc mihi seruit.

¶ Seruitutes rustice sunt q̄ pdijs rusticis debent̄: velut iter: actus: via: aqductus: aque haustus: pecoris appulsus ad aquā: ius pascēdi: calcis coqn de: arene fodiēde: q̄ tria vltima pñt dici noīate ꝯuitutes rustice: sed superiora proprijs nolbus carēt: que oīa regre locis suis. Nā iter est ius quo ex ede mea per agros tuos possuꝫ in vicos publicos exire vel intrare: sed aque haustus est: vt aquam haurire possim de puteo tuo.

¶ Seruitutes vrbane sunt q̄ pdijs vrbanis debent̄: scꝫ intuitu alicuius edificij: nā edificijs inherēt: velut altius to lēdi: aut nō tollendi ne officiat luminibꝰ vł ꝓspectui domꝰ vicini. Itē stillicidiū auertēdi vel nō auertēdi i tectū vel in areā vicini: vt stillicidiū tecti mei cadat i areā vel fundū eiꝰ. Itē vt liceat immittere vł pūcere tignū in parietē vicini. Et no. ꝙ an seruitꝰ sit vrbana vł rustica: colligit̄ ex qualitate pdij cui debet̄ ipsa seruitꝰ: qđ ptꝫ. Nam talis est seruitus: quale est pdiū cui debet: si eīm stillicidia domus mee que est vrbanū prediū: cōuerto in areā tuā que est rusticū prediū: dicet̄ vrbana seruitus: ⁊ ecōtra si tignū edificij mei causa iponēdoꝝ fructuū facti: qđ est prediū rusticum

immitto i pariete dom⁹ tue: dicet ru stica seruitus: Et si dom⁹ tua sit vrba na3 pdiū. Ite nota iuxta primā acceptionē fuitutis: q̄ multis modis q̄s redigit i seruitute: de q̄b⁹ inst. de iur. pso. i tex. r in gl. Vñ vt liber seru⁹ fiat sūt ista necessaria. Annis viginti iuuenē q̄ vēdit ee. Rursus eū seruū cui vēdit esse putare. Et iuuenē ptiū q̄d velit ptici pe. Et q̄ sit liber sciat hoc q̄ vēdit iste. Que si defuerit: seru⁹ nō cogit esse. Patent ergo ad hoc q̄tuor requisita. Primo q̄ sit annoꝝ viginti. Scdo q̄ vēdat ignorāti cōditionē libertatis. Tertio q̄ eo animo vt ptiū partē habeat. Quarto q̄ sciat se liberum. de hoc vide gl. §. pe. inst. ti. p̄all.

¶ Seruus est q̄ de iure gentiū vel ciuili dn̄o alieno subijcit: in hac pte r ius gētiū r ius ciuile detraxerūt iuri naturali. Et dn̄r serui nō a seruiēdo: sed a seruādo. Imp̄ator eīn vel princeps captos ab hostib⁹ qui serui sunt capientiū: vendere iubet r per hoc seruare: r nō occidere. hostibus eīn captis: r sic i seruitutem redactis: hoc seruādū esse q̄d vtile r benignū visū est. s. eos oēs seruari: r nō occidi: hoc eīn benignitatis est: s3 occidi: crudelitatis. Ideo etiā dicta sunt mācipia q̄ ab hostib⁹ manu capiunt: vt inst. de iur. pso. r. ff. de statu ho. l. libertus: Sunt etiā serui verne qui sunt ex ancillis manētibus in domo nat. l. titie textores. ff. de lega. i. Alij sunt serui lecticarij qui faciunt lecticas. co. titu. ¶. Quibus autē modis consequi possunt libertatem. vide in gl. insti. quibus ex ca. ma li. §. multis.

¶ Serui stricto mo dō dn̄r carētes libertate. Sed largo mō etiā seruiētes p pecunijs r mercede: dicūtur serui a seruiendo. Panor. in rub. de iudeis.

¶ Seruus ordinarius dr̄ q̄ alijs seruis est p̄positus: sc3 qui h3 alios seruos sub se q̄b⁹ p̄est: r pcipit eis q̄d vult.

¶ Seruus vicarius est qui seruo ordinario subministrat.

¶ Seruus mediastin⁹ vel median⁹ est qui mediū gerit actū: sc3 qui nec est ordinarius nec vicarius: sed medi⁹ inter hos r illos connumerandus.

¶ Seruus librarius a libra dictus est: que scilicet ponderib⁹ p̄eest r libre nummoꝝ: r permutatoꝝ custodiā habet domum domini sui.

¶ Serui insulani al's insularij sunt qui retinent in insula i. in domo: nec mittūtur in agros nec in villā. Domus autē insula dicit eo q̄d insunt ei habitatores, licet insula quandoq̄ dicatur in salo. i. mari sita.

¶ Serui villici sunt q̄ ad villā mittunt.

¶ Serui victores sūt quos quis victos habet preparandi causa.

¶ Serui cubicularij dicūtur qui lectū r cubiculū dn̄i sui pcurāt: qui vulgo camerarij vocantur a camera.

¶ Serui dedititij dicūtur qui in morte liberi: r in vita sua serui sunt: quoꝝ libertas sublata est: vt insti. de liber. §. libertino. aūn.

¶ Serui latini sunt qui a dn̄is erāt manumissi: vt in vita essent liberi: r in morte serui: r eoꝝ bona tanq̄ seruoꝝ ad dn̄os deuoluebantur: vt in §. preall. insti. de liberti.

¶ Serui atriarij vel atriēses sunt illi q̄ atrij custodiam faciunt.

¶ Seruus corruptus dicitur seruus q̄ per alicuius inductionē factus est de bono malus: vel de malo deterior: sc3 in anima r corpore.

¶ Serui corrupti actio. reqre. s̄. Actio.

¶ Seruiana r quasi seruiana actio. Require. s̄. Actio.

¶ Seruus publicus dicitur tabellio: nō quia seruus: sed quia publicum exercet officium. ff. de adop. l. non aliter.

¶ Seruus here s. Require. s̄. H.

¶ Serui arcarij. Require. s̄. Arcarij.

¶ Seruus ordinatus postea restitutus dn̄o gaudet priuilegio. c. si q̄s suadēte. xvij. q. iiij. nec matrimoniū contrahere potest post votū. de conuer. coniuga. q̄d quidā ē hoc no. ī lo. l. iiij. dist. c. ij. nec iudicabitur a dn̄o: sed ab ep̄o xcvi. dist. si imperator.

¶ Sericoblatte dn̄r vestimēta que in seruntur r texunt serico: vt. l. lotas. C. de metallarijs. lib. xi. f̄m Accur.

¶ Seu dictio est disiūctiua. C. d̄ sa. san. eccle.

eccle.l.gñali.τ aliqñ ampliat.ff.de aur. τ argen.leg.l.si quis ita.τ ſm Bar.in.d. l.genera.τ no.lxiij.di.ego ludo.τ.lxxv. dist.c.vlti.in fi.τ per Archi.de foro com pe.in.c.j.lib.vj.

¶Seueritas dicitur rigor τ integritas iustitie archi.in.c.vt officiū.§.verum.in verbo seueritas de here.in.vj. Uel dic q seueritas est per quā iuridicialis sententia vel vindicta districte exercetur. vel'est virtus debito supplicio coercens iniuriam: ſm Alb.in suo dictiona.in verbo seueritas.

¶De Sante J.

¶Sic: qualiter intelligat: vide extra de priuile.c.ex ore. de cōfir.vti.c. examinata.τ de verb.sig.c.abbati.cum simi.

¶Sicarij dicunt homicide τ interfectores: dicti a sica.i.ferro vel cultro.instit. de pub.iu.§.sicarij etiā dici pñt sicarij q̄ alicui⁹ vite armis insidiant. de pe.dist. j.si quis cum telo.de homi.ca. sicut dignum.in glo.

¶Sica est ferrū vel cultellus breuis in vtraq parte scindens τ acutus.quo maxime vtuntur qui apud Italicos latrocinia exercēt: sed eius interptatio est larga vt contineat telum: lapidem: lignū τ quodlibet ferrū: vt insti. de publi.iud. §.item lex.τ.§.sicarij pre alle.

¶Signum quid sit: τ qño signum differ a sacrificio.de cōse. dist.ij.sacrificiū.τ.c. signū.τ qño multiplex est signū: vide extra de cōsue.c.ij.in gl. Et signum perditiōis religiosi est qñ propter proprietatem sepelit in sterquilinio: vt d sta.mo. cum ad monasterium.

¶Syllabe error nō nocet.vt no.extra d fi.instr.ex parte.per glo.

¶Syllabam superfluam lex habere nō dꝫ: vt dicit glo.in.l.j.ff.qd me.cau.

¶Signare est aliquā formā vel signum alicui imprimere: vel notam imponere. vnde testamētum signare id est notare debet quis vt notum sit illud qd in testamento scriptuꝫ est. Isido.lib. v.etymo. Sed subsignare est subscribere: vt si testes vocati et rogati a testatore subscribant.

¶Sigillatiꝫ.i.singltr: ita exponit hosti. in.c.venerabili.de testi.τ Archi.in.c.psentiū.§.testes.co.ti.lib.vj.facit ad hoc de preb.c.ad hec licet.xxix.c.singula.i prin.Itē in symbolo Athanasij.Quicūq vult salu⁹ esse.vel sigillatim.i.nō plures simul: als semel.no.Archi.l.c.is cui eligēdi.de elect.in.vj.τ habetur d hac dictione in.l.sed τ si per pretoreꝫ.§.fi.ff. ex quib.cau.maio.τ in.l. cum quidam. C.de verbo.signifi.

¶Significatio ſm Azo.de ver.sig. proprie est demonstratio facta: proprio nomine rei de qua queritur attributo: sed large ponitur si proprium nomen nō interueniat si tamen res per aliud verbū qd aliquo mō accedere possit ad rei ostēsionem: notificetur.

¶Significatiōes vocabulorum vulgus adinuenit. Undē dicit grāmaticus: quod ignoramus: iuxta vulgare ponamus: vt refert Bal.in.l.maximū vitiū.iij.co.ver. preterea.C.de libe.prete.

¶Silentiarij sunt idē qd cōsiliarij vel secretarij principis: q silere debēt τ occultare pncipis consilia: vt.ff.de mino.l.verum.τ.glo.ij.l.illud.C.de col.

¶Siliqua ſm Isido.est vigesima quarta pars solidi: alij dicunt octaua: alij quarta pars vncie. super quo vide.l. si liberto.§.filium.ff.de annuis le.τ in autenti.sed hodie.C.de episco.τ cleri.τ in autenti.de sanctissi. episco.§. sportularum. Aliquando est cortex seu pellis fabe.τ ciceris.l.frugē.§.fi.ff.de verb.sign. τ ibidem glo.

¶Silua cedua est q̄ ad hoc vt cedatur deputata est: τ dicit apta cedi: q facile succrescit.

¶Silua pascua dicit que pascuis pecudum est signata.

¶Silua palaris ex qua pali τ pedamēta sumuntur.

¶Similitudo est rerū differentiū cōparatio: ſm Boe.τ q̄ similitudo ad specieꝫ vel genus referat est gl.notabilis.l ꝑb. curam animarū.in.c.non potest.de preben.li.vj.

¶Sit'e dici n ō pt vbi dissimilitudo subest.xxviij.q.j.sicut enī.τ.l.iij.ff.de iniuf. rup.τ irri.test.τ qualr iterptet. hoc vbū

simile. vide. c. olim. de vbo: signifi.

¶ Simonia secundum Goffr. est studiosa cupiditas vel volūtas emendi vel vendendi spirituale: vel spirituali annexum: quod spirituale censetur. ius enim percipiendi prouētus prebendales. s. ratione prebende vel prelature: spirituale non est: sed annexū spirituali. s. canonie: propter res tēporales que ex illo iure proueniūt vt. s. fruct⁹. j. q. ij. si quis obiecerit. sic et ius patronatus dicitur annexum spūali propter quandā confederationē: quia cadit in laicum a quo possidetur: vt. c. de iure. co. titu. Et dr̄ a Simone mago: qui fuit prim⁹ auctor huius sceleris in nouo testamento. Ipse enim voluit emere gratiā spiritussancti a beato Petro. sic Giezi in veteri testamēto voluit gratiā sanitatis Naaman syro vēdere: vt. iiij. Regū. v. Unde simoniac⁹ dicitur proprie emptor spiritualiū: sed Giezitic⁹ venditor eorundē. j. q. j. studet. Et est simonia peccatū enorme respectu ei⁹ qui per simoniā beneficiū acquisiuit: qui penitentiā agere nō pōt beneficio retento: vl' dr̄ enorme. i. indispēsabile. quia dispēsari nō pōt cū simoniaco: nisi beneficio resignato: sicut in simoniaco in ordine cōtingit vt. xiij. dist. in. nerui. Et simoniacus etiā occult⁹ in ordine suscepto: qui vitiosum habet characterem: vt. j. q. iij. in quibusdam. suspensus est quo ad se et quo ad alios. j. q. j. Reperitur etiam simonia sola intentione absque pacto vel facto committi: vt in. c. q̄ studet. prcall.

¶ Symbolū est quadruplex: quoddam apostolorum quod secundum quosdam theologos continet. xij. articulos fidei propter xij. apostolos Christi: q̄ in vna. et eadem hora instinctu spūs sancti ipsum composuerunt vnde dicitur symbolū: a syn quod est simul et bolus morsellus: quia quisque apostolorum suū bolū. i. partem apposuit. Secundū alios theologos verius est q̄ principales articuli fidei nostre sunt tantū. vij. secundum q̄ tantū septē sunt dona spiritussancti: quos quilibet christianus scire tenetur: clerici explicite: laici implicite: vt patet. de sum. trini. c. firmiter. in tex. et gl. Aliud est symbolum maius quod canitur in missa: factum in synodo nicenā propter grecos qui nō credebant q̄ spiritussanctus procederet ab vtroque: sed a patre tm̄ de cōsecratio. dist. v. c. vlti. et pe. Tertiū symbolum est Athanasij. s. Quicūque vult saluus esse quod canitur in primis. Quartum symbolū est iuris. scilicet primus titul⁹ de sum. tri. et fide catho. vt ait Isid. vij. lib. ety. ca. vj. in quo id q̄d de fide cath. et sum. trini. in predictis symbolis cōtinetur confirmatur et repetitur.

¶ Simplex preceptum est cum preter li. contesta. iudex confessione partiū accedente aliquid precepit. verbi gratia: si quis a reo in iudicio absque libello cum instrumento debiti petat. x. et confitea͂t in plano tunc iudex sine alia causa cognitione vel cōmissiōe sibi precipiet: vt certo termino soluat. et hoc dicitur preceptum: et nō sententia: quia sententia non dicitur nisi quando ordo iudiciari⁹ est seruatus.

¶ Simpliciter: q̄d hoc verbū importet. no. p Inno. et Hosti. in ca. olim de accusa. et in Spec. de inquisi. §. iij. vsi. sed q̄d ergo. Item de hac dictione vide per Bartolum. Joannem de Imola. Alexand. et Fran. de areti. in. l. j. §. si quis simpliciter. ff. de vb. oblig.

¶ Simplicitas contraria dolo cōmēdatur. c. si cupis. xvj. q̄. j. et c. veritatis. vbi Panor. in. j. no. de iureiu. et Pan. in ca. cū dilect⁹. quod met. cau. vbi dicit q̄ nimia simplicitas est quedā fatuitas.

¶ Symphoniaci serui erant hi quibus antiqui vtebantur vt in classe classicū pugnātibus canerēt: vt docuit Asconius referens celeuma cani consuetum psymphoniacos seruos remigibus. et de his meminit Ulpia. in. l. sed et si quid. ff. de vsufru. et Cicero in lib. de diuinatione. Ab hac (inquit) muliere prefectus antonij quidā symphoniacos seruos adducebat per iniuriā: quibus se in classe vti velle dicebat.

¶ Syndic⁹ est procurator vniuersitatis vel collegij pro certo salario ad iudicia cōstitutus. s. q̄ cām vniuersitatis agit vl' defendit: et dr̄ q̄si singulorū cās dicens. Est enim syndicus grece defensor latine. Nā officiū eius est agere vel defēdere ne

mine vniuersitatis causas presentes: vel emergentes: vt. ff. q quisq iur. in ru. et in glo. ij. in. c. vnico. cod. ti. et qn dicit causa vniuersitatis agi per procuratorem dz ex poni. i. syndicum vel actorem: vt de pc. c. quia in causis. et de iur. cal. c. cum causam.

¶ Synodus ex greco interpretatur comitatus vel cetus: et inter cetera concilia quatuor venerabiles fuerunt synodi que totam fidem complectuntur quasi quatuor euangelia et quatuor symbola et totidem paradisi flumina. Prima nicena. cccxviij. episcoporum a constantino imperatore peracta: qua dannata est blasphemia. Arriane perfidie de inequalitate trinitatis. Nam secundum glos. dicebat patrem maiorem filio: et filium maiorem spirituisancto. Secunda centum quinquaginta patrum theodosio seniore constantinopoli condemnans Macedonium negantem spiritumsanctum esse deum et consubstantialem patri: sed (secundum glo.) seruum patris et filij. i. questi. i. eos qui. Tertia ephesina centum episcoporum sub thodosio iuniore que damnauit Nestorium asserentem duas personas in xpo: et beatam virginem non dei: sed hominis tantum genitricem. Et hec ostendit in duabus naturis vnam Christi personam: et dicitur prima ad differentiam synodi ephesine secunde que fuit reprobata. dist. xvj. quoniam sancte. Quarta calchedonensis quingentorum centum et triginta sacerdotum sub Martiano principe dannans Euthicem constantinopolitanum abbatem verbi dei et carnis vnam naturam pronuntiantem. s. diuinam post resurrectionem. dis. xvj. c. vj. et Dioscorum eius defensorem quondam Alexandrinum. Episcopum: et Nestorium episcopum cum reliquis hereticis. De his est text. ad literam di. xv. c. canones. et. §. harum prior. et secundum Grego. in c. seq. et de eisdem Gelasius papa in. c. seq. De his etiam vide tex. §. suscipimus. in epistola inter claras. C. de sum. tri. et fide catho.

¶ Si de proprio significato importat conditionem: non tamen semper significat. vnde quandoque facit dispositionem conditionalem. quandoque executionem tantum quandoque significat causam incertam. quandoque certam. quandoque euentum incertum non conditionalem: qui non suspendentem. quandoque accelerationem. et quandoque nihil significat. Exemplum primi ibi: promitto vel lego si nauis ex asia venerit: vt in. l. itaque. ff. si cert. pe. Secundi ibi: iudex dicit do tutorem si satisdederit: qui sensus est quod pure datur: et immediate sit tutor: sed administrare non dz nisi prius satisdederit: vt. l. mutuo. §. hanc autem. ff. de tu. vbi dicitur: hanc autem conditionem si sat. sdederit conditionem non facere ratio est voluntas proferentis. Nam tutor a iudice non potest dari sub conditione. c. actus legitimi. de re. iur. lib. vj. Etiam quia inuitus datur tutor: ergo non stabit in voluntate sua per conditionem. Nec iudices in decernendo solent facere iudicia sua conditionalia. Exemplum tertij. Lego titio si negotia mea gesserit. Et est aliud exprimere causam per quia: et aliud per si. Nam per quia exprimendo falsa causa non vitiat: sz per si vitiat. l. demonstratio. ff. de condi. et demo. nisi aliud appareret ex voluntate disponentis. Etiam quandoque si capitur pro quia: vt ibi. Si deus est: quia hic subiecta materia et fides catholica hz quod deus creator est omnium certitudinaliter. Quarti quando ille euentus est de presenti vel de preterito: vt ibi: promitto vel lego si rex est parisius vel fuit tali die. vbi euentus est disponentibus vel disponenti incertus: non tamen conditionale: quia non suspendit. Nam actus purus statim valet vel non valet: vt. §. si. institu. de verb. obli. et hic accelerationem significat. Etiam quandoque nihil significat: vt ibi promitto si talis moriatur. ar. l. si pupillus. §. qui sub conditione. ff. de nouatio. et delega. quia non potest significare conditionem que est de euentu futuro certo. Sed quia nihil certius morte: ergo materia subiecta non patitur. Dicit tamen Bart. quod in vltimis voluntatibus operatur conditionem: dicendo lego si heres moriatur: vel si sempronius morietur: non ex eo quod mors sit incerta: sed quia incertum an legatarius morietur ante quam heres vel sempronius. allegat. l. quibus diebus. §. cuidam titio. ff. de condi. et demon. vbi dicitur quod legatum tale: si mater tua moriatur est conditionale.

Petrus dicit contra q est purum. Et sic tu tex. allegato debet sumi pro cū: quod significat principaliter tempus & per cō sequens conditionē. Item nihil signifi cat: vt ibi: pmitto si volueris: lego si he res voluerit. l. sub hoc. ff. de acti. & obli. qr actus in volūtate obligandi est. & sic nulla eu dispositio vel restrictio fit nisi disponens videat decidere. l. si ita exp̄s sisset. ff. de condi. & demon.

¶ Si non dederis: hoc complexū sic ap plicatum duobus ab eodē stipulantib9 vel per pactum acquirentibus: dicēdo. Tu promittis mihi Petro si nō dederis Henrico. Et Hēricus similiter dicat. Tu promittis mihi Henrico si non dederis Petro cappam tuam. Sensus huius di ctionis est q altero litē contestato defi cit conditio per alterum apposita: & exi stit cōditio per ipsum appositas supra si bi data: vt in. l. si titius. ff. de verb. obli. Ratio est voluntas proferentis sumpta ex hoc quod ille nō vult rē habere in ca su in quo ille habebit. Item ibi: promit tis mihi stichum: & si eum non dederis: promittis mihi decem nomine pene: vl loco eius: significat q si nō detur stich9 cum potest dari sic q est in mora dandi existat conditio & stipulatio siue conuē tio penalis: que per dationē decem cō mittitur siue purificat. vt. l. stipulatus. §. j. ff. de verbo. obli. Ratio est volūtas proferētis sumpta ex hoc q stichus est in obligatione primo deductus pure: & per hoc agitur eum dari cum poterit: & pmissor interpellat dare: & sic de alijs. Finaliter agit semp ad mentes dispone tis recurrendū est: qr sepe contingit qd vna dictio vel oratio per vnum capit in vno significato: & per aliū in alio. Sunt ergo circunstantie attendēde: per quas mens proferentis declarat: vt sunt qua litates persone &c.

¶ Si capitoliū nō ascēderis: si titio non nupseris: si nauis ex asia non venerit: hec conditio per cautionē implet prout testatorē voluisse cōcludit: sicut cōditio per illū modū deficit vel existit: per quē deficere vel existere proferēs intelligit put ex conditionis significato proprio: vel alio personali medio cōcluditur ex euentu vel defectu.

¶ Si non valet hoc iure: valeat illo. Si non valet iure testamēti: valeat iure co dicillorum &c. He clausule significant: si non pōt valere ex defectu solēnitatis vt testamentū. s. q nō sunt septē testes: vel nō sigillauerūt eodē cōtextu: valeat iu re codicillor̄ si sint qnq testes: qr dispo nens hoc voluit & lex admittit. Signifi cat ergo dictio si apposita his v̄bis: vel alijs: q voluntas disponentis declara ta est verborū significato: vel alias quo uis modo dictat.

¶ Si pperit: hec dictio si applicata ver bis diuersimode significat: put diuersi mode applicat. v. g. dicendo: si tres pe pererit: liber esto: significat q quartus partus sit liber: vt. l. arethusa. ff. de sta tu ho. si ergo vnum pepererit secundo tres ex eodem vtero: vel primo duos et secundo duos ex eodem vtero: tunc qui quarto nascitur est liber: nec pōt dici q duo simul nascant: qr natura hoc nō pa titur: vt in. l. arethusa. pcalleg. Alij di cunt si nascit mascul9 & femella: mascu lus presumit prenatus qr fortior: sz hoc est in ꝯtrium: qr femina citius pubescit & perficitur. Alij dicunt q oēs erūt libe ri. l. cum mater. §. fina. ff. de fideicom. li ber. sed h. c non fuit mēs testatoris: er go primum dictum melius.

¶ Sine hec dictio tria importat. est eni priuatiua: negatiua: & exclusiua. not. ff. de pig. acti. l. j. §. preter. Item importat argumentum a cōtrario sensu. extra de his que fiunt a prela. sine cōsensu capi tuli. cum apostolica. §. fi. Aliquando in cludit. v. distin. ad eius. & de temp. ord. c. nec episcopi. & ibi in gloss. Aliquādo ponitur pro non. ff. manda. l. si manda uero. §. fugitiuis. Aliquando pro cōtra ff. de acquir. possess. l. si ex stipulatione. & plene de hac dictione vide per Albe ric. de rosa. in auf. quod ius. C. de procu ratori.

Sitocomia. i. fames vel guerra: vt. C. vt nemi. lic. in emp. specie. in gl. ru. vel dic sitocomia frumentaria dicit. vnde sito coma prefectus frumētarie. Nam siton frumentū & como curo dr: vt habet. l. fi. ff. de adminis. re. ad ci. perti. vbi corrupte,

legitur sitonias: pro sitocomas.

¶ Siue euenerit siue non euenerit he orationes de se sunt contrariorum casuum: et tamen coniuncte significant puritatem.s. quod actus qui disponitur his verbis sit purus: et sumit significatum ex hoc quod certum est alterum casuum euenturum: et sic dispositio reddit pura facit.l. quod si peterem.§.vlti.vbi habetur quod venditio facta hoc modo siue nauis ex asia venerit siue non: est pura vt.l.si pupillus.§.q sub conditione.ff.de noua.vbi habetur quod qui stipulatur sub conditione omnino extitura: pure stipulatur: vt.l.itaque.ff.si certum pet.vbi conditio dicitur: cum in incertum confert. Et sic patet quod hec conditio non reddit actum conditionalem de per se: sed hec oratio applicata dispositioni vltime voluntatis eam reddit conditionalem: vt.l.huiusmodi.ff.quando di.leg.ce.vbi dicitur quod legatum hoc modo factum siue illud factum fuerit siue non: est conditionale: et intelligo siue non fuerit infra certum diem: ne in infinitum expectetur. Et licet certum sit alterum casuum eventurum: tamen incertum est an viuente legatario vel non: et sic incertitudo facit conditionem in vltimis voluntatibus. facit l.j.ff.de condi.et demon. Secus in contractu qui pure transmittitur: siue factum existat siue non. ergo contractus factus cum ille morietur non est conditionalis: sed in die.l.nam si cum moriar.ff.de condi.inde. Et sumit in his significatum ex communi modo intelligendi: nisi aliud certe appareret ex voluntate testatoris vel contrahentium.

¶ De S ante O.

¶ Sobrini et sobrine dicuntur qui vel que ex patrielibus fratribus vel sororibus consobrinis, vel amitis progeniti vel progeniti sunt.

¶ Sobrinus proprior et sobrina proprio sunt patrui magni vel amite magne filij filie vel: et sobrinus nascitur ex sorore.

¶ Socer est pater mariti vxoris: in.l.sicut autem.ff.de re iudi. etiam est pater vxoris mariti: vt ea.l.

¶ Socrus est mater mariti vxoris pro socer pauus. et pro socrus: proauia mariti.

¶ Societas. Requ.re.S. Actio pro socio: nam vera societas fraternitatem inducit: vt in l. verum.ff.pro socio.

¶ Solet quid importet: vide Bar.in.l.s. C.quomodo et quando iu.

¶ Solutio secundum Hoff. est rei que debetur redditio.insti.qui.mo.tol.ob.in pri.vel large est ab obligatione liberatio. Et alia est naturalis siue vera que fit per redditionem eius quod debetur: alia ciuilis siue imaginaria: et fit multipliciter per nouationem delegationem acceptilationem vel compensationem: de quibus in locis suis.

¶ Soluendo esse est habere vnde soluat vel soluere possit insolidum per se vel per alium.ff.de verbo.signi.l.soluendo. et sic dicitur quis esse soluendo. E contra non soluendo dicitur ille qui soluere non potest.

¶ Solennitas sumitur pro actu reali: vt solennitas stipulationis: dum quis fideiubendo se obligat interrogatione precedente et responsione sequente. insti.de fideius.§.fi. Et hoc est notandum pro intellectu huius si scriptum reperiretur aliquem fideiussisse: quia sub hoc verbo significatur solennitas stipulationis: nisi fieret in patria tali in qua efficax est simplex promissio. Similiter in autentico instrumento si reperitur ibi scriptum aliquem promisisse: sub hoc verbo includitur solennitas stipulationis.l.j.C.de vsur.et.§. si ita scriptum.insti.de inuti.stipu. Et sumitur significatum ex solennitate instrumenti quod significat ibi contentum solenniter factum etiam ex parte notariatus quia notarij non redigunt instrumenta in scriptis publicis: nisi de actibus coram eis solenniter celebratis. Alias promissio non facit de se solennitatem stipulationis: secus de fideiussione: dum saltem apparet inquantum pro quo et penes quem: alias etiam nulla esset fideiussio.l.cum de indebito.ff.de proba.§.fi.iuncta.l.j.de fideiusso. et sic de alijs in quibus includitur solennitas vel non.

¶ Solus est cui nullus est contrarius .di. viij.si solus.si solus christus audiendus est: non debemus attendere quid aliquis ante nos faciendum putauerit: vt.viij. q. j.sciendum.in fi.

¶ Sola est que fidei possidet meritum: obedientia.

¶ Solertia.i.cautela.de iure patro.c.j.

lib.vj.per Archi.vel ingenij sciētia vel astutia.no.in.l.j.§.non fuit.ff.de dolo.⁊ in.l.j.C.si maior fac.

¶Solū idē est quod terra:vnde.Sit tibi terra solū quod possunt vincere solū. Ubi primū est substantiuū neutri generis secūdū adiectiuū masculini generis vnde dicitur.Quicquid plātatur seritur vel edificatē.Oē solo cedit radices si tñ egit.insti.de re.diui.§.cum in suo.

¶Solidū:id est firmū.Et cōponitē cū in vt insolidū:id est quilibet eorum per se solū:vnde locus habet in promission.dē stipulatione vallatis:que stipulatio accipitur per verba futura:vt inserit insolidum se daturos vel seruaturos.

¶Sollicitᵘ dicitur inquietus:quasi solers ⁊ citus:secūdum Isido.in ti.de sollicitudine.

¶Solidus idē est quod aureus:⁊.lxxij. solidi faciunt libram auri.instit.de pena teme.lit.§.fi.ff.de in iusvo.l.libertᵘ. Item solidus ⁊ aureus qualiter accipiātur in iure:⁊ quot solidi faciant libram. Panor.in.c.conquerente.de offic.ordi. vbi Feli.

¶Solium latini greci thronum vocāt: ⁊ est locus in quo reges sedēt.c.quorūdam.⁊ ibi Archi.de elec.in.vj.

¶Solutū matrimoniū dicitur siue morte siue diuortio.l.cum querebatur.ff.de verbo.sig.⁊.l.si quis.ff.solu.ma.

¶Sors est ars diuinādi.Diuinatio autem proprie in malo sumitur.Itē etiam sors idem est quod sortilegiū:vt extra de sorti.Itē sors est portio hereditatis eo ꝙ per sortes solent distingui hereditatum portiones.de preben.cū secundū apostolum.xxj.di.cleros.Sumitur etiā ꝓ fortuna vel euētu.xxvj.q.ij.sors.Item pro capitali capitur:vt de vsur.c.j.et.ij. de hoc vide gloss.in proemio cle.in ver bo sortis.

¶Sortilegium est quando aliquid per creaturas diuinatur.Et species diuinationis numerātur.xxvj.questio.iij.c.igitur.⁊ eadē cau.q.v.episcopi.⁊.c.nec mirū.etiā omnis diuinatio quocunqꝫ modo fiat ⁊ qualitercūqꝫ vocetē est prohibita et dānata:vt.xxvj.q.v.per totum.

¶Sortilegi vel sortilegiste sunt diuinatores:vel isti q̄ sub nomine ficte religionis per quasdam quas sanctorū vel apostolorum vocāt sortes vel diuinationes sententiā vel scientiā profitētur:siue diuinationis aut quarūcūqꝫ scripturarum inspectione futura promittunt:vt.xxvj. questio.j.c.j.

¶Sotulares dicūtur quasi subtalares a sub ⁊ talo.Et alias sabboti genus calciamenti:vt in.c.ne in agro.de sta.mo.

¶De S ante p.

¶Spado quis sit:vide.ff.de excusa.tuto.l.spadonē.⁊ insti.de adoptio.§.illud et vide.s.in verbo castratus.

¶Spado carens vtroqꝫ testiculo nō potest contrahere matrimoniū:secus si careat vno testiculo tantū.Panor.in.c.quod sedem.de frigi.⁊ malefic.

¶Spectacula sunt que fiunt in locovbi ludebāt tragedi ⁊ comedi:vt dicūt greci.⁊ habetur in autē.de consulibᵘ.Et spectaculū prohibitum est prout importat effusionem sanguinis.C.de gladi.l.j.li. xj.⁊.l.legatum.ff.de vsu ⁊ vsufru. Sed ludi permittebantur ad letificationem populi:vt comedie ⁊ similia.l.j.ij.⁊.iij. C.de spe.lib.xj.

¶Specus est altus locus supra terram per quem ducitur aqua.ff.de riuis.l.j.§. specus.Item ponitur pro fossa qua colligitē aqua:⁊ est ampla ⁊ rotunda.ff.de aqua plu.arcē.l.supra iter.ibi gl.ponit differentiam inter specus ⁊ cuniculum. vide.s.in litera.C.

¶Species significat terminum significatiuum plurium differētiū numero:vt homo ille terminᵘ significat omnes homines inter se differentes numero:q̄ terminus homo significatur per hoc nomē species prout est vnū de quinqꝫ predicabilibus.Sed scd̄m legistas sumitur species q̄qꝫ ꝓ indiuiduo:vt seius:stichus fundus cornelianus dicitē species prout ex significato suo vel quouis alio medio cōcluditur ꝓferentē significare voluisse:vt si dicat testator.Titio lego omnes seruos meos:scio lego stichum ibi seius in sticho preferetur.l.vxorem.§.felicissimo.ff.de legat.iij.nam species expssius

legatur q̄ genus: ⁊ legatū speciei sua: et: ⁊ aliqd significat ⁊ operat. Similiter ibi: lego titio vnū de suis meis: seio lego stichū. seius in sticho prefert. l. cuz ita. §. j. ff. de optione ⁊ elec. lega. non obstan. l. si heros. §. j. eo. tit. q2 ibi optauit de facto. Sed ibi: lego tibi fundū sempronianū: seio eiusdē fundi vsumfructū seius in vsufructu non prefertur: imo interutrumqꝫ communicatur. l. si alij. ff. de vsufructu lega. Sed si iudex diuidendo dicit: titio assigno fundum sempronianum: seio eius vsumfructum: solus seius habet vsumfructum. l. et puto. §. j. ff. fami. hercis. Ratio est voluntas iudicis sumpta ex natura diuisiōis qua agitur recedi a communione. Nam si vsusfructus remaneret communis non fieret diuisio: nec recederetur a communione. Et hec diuisio ⁊ sentētia iudicis esset euidenter iniqua: qua in fundo cū vni adiudicaret tota proprietas: ⁊ cum hoc pars vsusfructus ideo sumitur intellectus talis q vnus sit proprietas: et alterius vsusfructus: quia hic nulla apparet inequalitas. Item ibi: testator legat omnes seruos cuidam non capaci: puta deportato: ⁊ stichum seruum titio capaci. Titius habebit stichum nec derogatur legato generis per legatuz speciei: q2 legatum generis nulluz est ipso iure: ⁊ sic ei non derogatur: vt. l. nam et si. ff. de iniust. ru. ⁊ irri. test. vbi qđ nullū est: rūpi non potest. Item ibi papa concedit gratiam alicui ad primuz beneficium vacaturū in prouincia: alij ad primū vacaturū in diocesi. etiam prior prefertur ad primū vacaturū in diocesi propter ius prius acquisitū priori cui papa per secundam gratiaz non vult derogare. naz papa specifice nominat diocesim ad ipsi⁹ gratie restrictionē vt in illa diocesi gratia tantum habeat effectū. Etiā q2 hec gratia pōt habere effectuz absqꝫ hoc q deroget gratie gnali. secus in legatis vbi omnes serui vni legant: ⁊ alteri stichus legat: q2 nisi deroget legato generis: legatū speciei nō habebit effectum: ⁊ nihil operabitur.

¶ Speculatores proprie dicuntur presides prouinciarum. l. j. C. de priua. car. et. l. ordinariorum. C. de cohar. lib. ij. et eorum autoritas est magna. Panor. in c. suspitionis. de officio delega.

¶ Speculum quasi exēpluz est. c. enimuero. xix. distin. vnde ecclesia Romana est speculum aliarum: vt. d. c. enimuero. et est triplex speculuz: ꝯm Archidia. in. §. ecce. xxxvj. distin.

¶ Specularij inter artifices nominant. l. j. C. de excu. mune. lib. x.

¶ Sperant id est putant. insti. q. ex cau. manumit. non lice. §. in fraudem. versi. cu. sepe.

¶ Spoliatio est a possessione rei immobilis violenta ⁊ iniuriosa deiectio: vel rei immobilis ablatio. dicitur violenta quia si quis sponte possessionem suam renunciauerit vel abiurauerit: locū nō habebit spoliatio: ⁊ per consequēs nec restitutio. nam restitutio spoliatorū est ablatorum in iudicio redintegratio. Et quia credendum est canones loqui sano intellectu: spoliatus intelligitur in casu quo criminaliter accusatur qui tota sua substantia: vel maiori parte ipsi⁹ se per violentiam destitutum affirmat: quia nec nudi contendere: nec inermes inimicis nos opponere debem⁹. Habet enim spoliatus priuilegiū vt non possit exui iam nudatus: vt est tex. in capitulo frequens. de restitutio. spol. libro sexto. vnde. Cātabit vacuus corā latrone viator. vide Gof. in sum. de restituti. spolia. vbi predictam diffinitionem spoliationis subtiliter declarat.

¶ Spōsus ⁊ sponsa sunt q inter se de futuris nuptijs ꝓmittunt per verba de futuro, a spondeo sic dicti id est promitto vt. l. iij. ff. de sponsa.

¶ Sponsa dicit etiam quam pater spondet alicui futuram sponsam seu vxoreȝ vt. l. ij. ff. eod. tit.

¶ Sponsalitia sunt futurarū nuptiaruȝ conuentio ⁊ repromissio. ff. eodem titulo. l. pma. ⁊. xxx. q. v. nostrates. et ita iste consensus est de futuro matrimonio. Consensus vero nuptiarum est de presenti matrimonio. Sed dicit Placenti. eundem esse consensum sponsalium et nuptiarū. Spōsalia aūt dicta sunt a spondeo. nō moris fuit veterib⁹ stipulari et

spōdere sibi vxores futuras: vt.l.ij.ff.e. ti.ꝛ inde spōs.ꝛ sponse appellatio nata est.ꝛ certe stipulatio pōt interuenire: sꝫ nō necessaria. Et nota qꝫ spōsalia dissolui possunt pluribꝰ modis : scđm Jo.an. in tractaculo super quarto decretali:et no.super rubꝛ.de sponsa.

¶Spōsalitia largitas dicit qđ dat spōsus sponse sine animo tñ recōpensandi: sed omnino gratis vel ecōuerso. Et ista donatio dicitur cōtractus de iure ciuili. Et illi sunt quatuoꝛ.s.stipulatio:literarū obligatio cōtractus emphyteoticus ꝛ spōsalitia largitas:vt in.§.ius añt gētium.insti.de iur.natu.gē.ꝛ ciui.in glo. super verbo.pene.

¶Spoꝛtule sunt salaria apparitoꝝ:vel fm Azo.C.eo.tit. forte apparitores ista nō sibi:sꝫ pꝛo fisco recipiebant:ꝛ illa reponebant in spoꝛta vel in aliquo simili vase:vt coꝛbe:in quo cōsueuerūt aliqua poꝛtari: ꝛ ita sub tuta custodia fisco conseruabant.ꝛ sic continentia ponunt pꝛo cōtentis:vt.C. de spon.ꝛ sump.in rubꝛo ꝛ nigro.et.l.xij.

¶Spurca est aliqđ turpe per qđ aqua turbatur.l.apud trebatium.ff. de aqua plu.arcen.l. si seruus seruū.§.inquit.ff. ad legem aquil.ꝛ.l.j.§.j.ff.de extraoꝛdinarijs crimi.

¶Spurius est filiꝰ ex icestuosis nuptijs natus: et đr a greca voce spoꝛandin:qđ est vulgo cōceptus:vel sine parte nomē sumpsisse:vt.ff.de sta.ho.l.vulgo concepti. Uel est natus de cōcubina:vt de renū.cap.nisi cum pridez.§.persone ꝟo.in glo.que distinguit nothū: spuriū:mansercm:et naturalem.

¶Spurij qui dicātur:vide Panoꝛ.in.c. tāta.in pe.col.ver.quidā sunt filij spurij qui filij sint legiti.

¶Squaloꝛ est infectio ꝑpter multitudinē carceratoꝛū.l.si qs.C.de custo.reo.

¶De S ante T.

¶Statua fm Papi.ē simulacrū. idolū imago.Et est differentia inter statuā ꝛ imaginem:qꝛ in statua nihil est qđ non designet effigiem hominis: in imagine est pictura sola:ꝛ multe partes q̄ nō designant membꝛa hominis: vt dicit glo. super rubꝛ.C.de statu.ꝛ ima.et Azo.in sum.C.eo.titu.

¶Stabularij dicunt qui aduocatis hospitibus et stabularijs pꝛeponuntur : a stabulis sic dicti. Qui vero sic recepꝛrunt:hospites:ꝛ qui sine equis. vocantur caupones.

¶Stallus in choꝛo ꝛ locus in capitulo censent de partibus benefici canonicalis.Panoꝛ.in capitu.cum inter.in.j.col. de renuntia.

¶Stationarij dicunt milites qui vt alicubi teneāt stationē.sunt cōstituti.Possunt etiā dici libꝛoꝛū venditoꝛes: qꝛ statione faciūt pꝛo libꝛis vēdendis.Itē dicunt eleemosinarū questoꝛes.in.c. cum ex eo de pe.ꝛ remis.vbi pꝛohibetur talibus pꝛedicare.ꝛ ponit ibi foꝛma de verbo ad verbum eoꝛū que tales dicere debent populo.

¶Stadiū est octaua pars miliaris Ita licz:qđ(vt histoꝛice refert)hercules vno anhelitu currebat:ꝛ postea stabat:ꝛ est spatium centum ꝛ triginta passuū: fm Azo.insti.de reruꝫ diui.§. vniuersitatis in glo.ver.stadia.

¶Statoꝛes sunt nūtij vel apparitores magistratuū qui reos in ius vel in carcerē ducūt.l.obseruare.ff.de offi.pꝛocōsul.ꝛ lega.licet alibi mēdose legat stratoꝛes.vt l.l.in eadē.ff.ex qui cau. maio.

¶Status est cōditio hois in qua vtplurimum potest:vt ait Pla.

¶Statuta libertas est libertas cōcessa sub ꝯditione: vt dicēdo:lego seruo meo libertatē: si nauis ex asia venerit.l.j.ff. de ver.oblig.ꝛc.

¶Statuimus bene significat sententiā diffinitiuam.vt cap.in his.de verbo. signi.ꝛ impoꝛtat cōmuniter nouū ius.secus decernimus ꝛ innouamꝰ: vt in.c.de cernimus. de iudi.et.c. innouamus. de treug.ꝛ pa.Nā decernimus discussionē dubij : innouamus antiq̄ iuris renouationem ꝛ statuimus noui iuris ꝑmulgationem impoꝛtat.

¶Statutū est ius ab homine positū:vł dispositio ex qua ius pꝛoducit.insti. de iu.na.gen.ꝛ ciui.ꝛ significatur ius statuti ex verbis in statuto positis:que signi

ficant qd sonant: aut strictius: aut exten= sius: vel aliter put obscuritas eorum declaratur seu quouis modo pbabili con= cluditur. Nam in quibusdam statutis verba clare sumunt in suis pprijs signi ficatis no restringendo: nec extendendo. vt ibi: statutu imperatoris dicit q iudex q dimittitur ab administratioe no soluat pecunias vsure ab eo debite: nec ab eo exigantur: nec a fideiussore. l. cositutio nibus. ff. ad munici. rc. Quandoq aute restringuntur verba statuti vt ibi: statu tum est q si vir manumiserit seruum do talem de voluntate mulieris: teneatur mulieri soluto mrimonio restituere qc= quid peruenerit ad ipsum a liberto: et etia heres eius si ad ipsum puenerit in quo statuto solu comprehenditur vir et heres eius: sed non socer pater viri. l. si vir. §. de viro. ff. solu. matri. Quandoq si gnificat extensius. verbi gratia. statutu est q conductores domoru habitent in illis. r no pducat alijs nec alios secu in domo pducta p pretio vel grat teneat. vir conduxit domu taliter. certe extendi tur q potest inhabitare cum vxore r fa= milia sua tota nec facit cotra statutu: vt l. si ita stipulatus fuero. ff. de verb. obli. Bar. hic decidit hanc questione: statuto cauetur q quicunq fecerit effundi san guine in palatio: capite plectatur. bar= bitonsor phlebotomat aliquem: an inci dat in pena? Et dicit q non: qr statutum intelligitur. quicunq iniuriose rc. Etia pena non debet imponi nisi pro delicto sed barbitonsor in tali no committit de lictum: igitur rc. nisi appareret de mete statuentis q vellet phibere de se licitu: puta effundere sanguine etia licite per phlebotomiam: pter loci honestatem. nam tunc bene staretur verbis statuti r sic contra faciens incurreret pena dam ni: r no lucri appositam. Si statutum ve lit prohibere de se licitum: in dubio no est tenendu nisi clare hoc pateat. E pre dicta intelligutur de extesione vel restri ctione: vltra q vba significat de se. Si autem verbu plures habet significatio= nes. tuc illa eligit qua eligenda signifi catu verni declarat: vt quando l ex dicit naturales filios esse i potestate patris: intelligitur de naturalibus r legitimis quia alijs legibus declaratur q filij na turales tantum no sunt in patris pote= state. Et nota q significatio propria ver bi dicitur illa in qua comuniter capitur ipsum verbu vt i. l. labeo. ff. de supel. leg. Ite statutu impones penam pecuniaria pro adulterio vel homicidio: pro quib9 est pena mortis de iure comuni: vtrum valeat? Archi. in. c. duo ista nola. xxiij. q. iiij. r in. c. fin. ne cler. vel mona. lib. vj. Hostien. r Joan. and. in. c. fi. de consue. decidut q non valet: qr constitutio de= bet esse iusta: equa r vniuersalis. iiij. di stin. c. erit aute lex. sed ista est iniqua: qr per eam datur occasio facile delinque= di. l. si vnus. §. illud pro. ff. de pac. c. que= admodum. et cap. r si christus. ver. que dam enim. de iureiurando. Nil enim ma gis appetimus q saturare voluntatem nostram cum possumus. Cum ergo quis scit se pro homicidio non moriturum: ci= tius facit: nec suam culpam pertimescit cum sperat posse redimere eam. Bal. so lo9 apud legistas. in cap. j. §. iniuria de pac. iur. fir. l vsi. feu: dicit sine aliqua al= legatione hoc statutum inualidum esse quando ponit penam pecuniariam par uam: r sic contemptibilem: alias secus r nihil allegat. Sed Ludo. de roma pro= bat per tex. in. §. pena. insti. de iureiura. vbi dicitur q valida erat. lex. xij. tabula rum olim q propter delictu imponebat penam pecuniariam. r hoc propter ma gnam veterum paupertatem. Item alle gat glo. dicente Qui rustico aufert por cum: aufert sibi oculu. l. illicitas. ff. de of fi. presi. Item rustici non audent optare pecunias in comitatu florentino. l. domi= ni prediorum. C. de agri. r cen. lib. xj. Ite statuta communiter fiunt q qui steterit in ciuitate p tot annos: efficitur ciuis: q si non steterit continue: sed pro maio ri parte temporis: an locum habeat sta tutum? tex. est singularis in. l. cum dela nionis. §. sabinus. ff. de fun. instru. et in= strumen. leg.

¶ Stragula vestis est. l. vestis. §. j. r fin. ff. de aur. r argen. leg. j. iuncta. l. seq. r. l. quesitu. §. sed si fundus. ff. de fun. instr. et in parabolo Salomo. c. fina.

¶Statutum siue lex puniēs vnum delictum: ⁊ presupponēs aliud. nō valet. in illū in quo nō verificatur delictū ⁊ presuppositū. gl. vnica in. l. mācipia. in verbo aduocandū. C. de ser. fugi. verbi gratia: statutū dicit: turbās aliquē l possessione. puniatur pena cētum: ⁊ restituat possessionē. punit ēm turbantē: et ꝓsupponit possessionē iniustā: si ergo qs non abstulit possessionē: nō punit pena statuti. per hoc dicit Ludo. de roma. ꝙ lucratus fuit sex florenos. Itē Rome erat statutū ꝙ quicūqꝫ nō exequeretur dispositionem defuncti infra annum: priuaret omnib⁹ beneficijs suis: ⁊ excōmunicaretur ⁊ statim restitueret bona testatoris: iuxta. ca. si heredes. de testa. quidā relictus executor ex testamento: nunꝙ habuit bona in posse suo: sed erant penes heredem. non fuit executus infra annum: et cum fuisset beneficijs priuatus ⁊ excommunicat⁹. dicit Ludo. de roma se determinasse ꝙ male fuerat excōmunicatus: quia presuppositum statuti: scilicet ꝙ habuerit bona in posse suo nō verificabatur in eo. vbi dicit hoc bene notandum. Item statuti causa compromitti non potest. casus. est in. l. non distinguemus. §. de liberali. ff. de arbi. et ca. causa. de intest. rest. Potest de ea incidenter cognosci. casus singularis in glos. l. cum proponas. C. de re. credi. qꝛ idem est in arbitro quod iudice: de quo in. l. quoties. C. de iudi. Item statutum prohibet habentem vnum officium. acceptare aliud. sic acceptat: pena habet vt careat acceptatio: et priuet officijs ⁊ salario primi. tex. singularis est in. l. qsquis. C. de cohar. princi. lib. xij. ⁊ ibi per Barto. Item statutum est quod credatur testibus deponentibus de credulitate. an valeat? dicit Hostien. et domin⁹ Anto. de butri. in cap. j. de appel. ꝙ non valeat. De hoc secundum Ludo. de roma. in. l. j. ff. de ventre inspiciendo. ⁊ in l. quid tamen. ff. de arbi. plene per dominum Anto. in. c. quoties. ff. de teste. vbi non valet dictum testium per verbū credo. Item statuta ciuitatis iudex seruare iurat. Queritur an iudicans cōtra statutuꝫ continens id quod ius commune sit periurus? ⁊ recidit in hoc an statutū continens id quod ius cōmune: sit ius commune municipale. Bald. in. l. ij. ff. de constitutio. principum dicit esse casum singularem. in. l. magistratus. ff. ad municipia. et dicit Ludoui. de Roma. hoc nescio extendere. Item statutum prohibet aliquando ne doctores salariati vadant ad allegandum seu aduocandum: et si faciunt debent deponi a matricula aduocatorum: ⁊ priuantur salario illius anni: scđm Bald. singulariter in. l. placet. in fi. C. d epis. ⁊ cleri. imo dantes licentiam doctoribus stipendia rījs reipub. aut armigeris (cum non possint: qꝛ eorū officiū ad hoc non extenditur) vt vadant ad balnea naturalia vel alia loca similia: salariū illi⁹ temporis quo licentiaꝫ dederūt. ipsi officiales de proprio soluere tenent. casus si singularis in. l. per hāc. C. de eroga. milita. an. lib. xij. ꝓm Lud. de roma. Item nota qđ in statutis communiter locum habet argumentū a ꝯtrario sensu hoc tamē est limitandū nisi argumentū illud sumat ꝙ statuentes in penam inciderent. tunc enim non valet: vt est glo. in cle. j. super verbo facere. et capitu. exquisitus. de vsuris.

¶Stellio dicitur qui animo inconstās: ⁊ varius est verbo vel facto: vel qui reꝫ aliquaꝫ obligauit alicui: ⁊ deinde impignorat aliȷ̄ nō facta mentione de primo et ḡnaliter qđ in his criminalibus causis dicit dolus: in ciuilibus dicit stellionatus. Stellio enim proprie est animal varijs maculis plenū: ⁊ venenatum: simile lacerte: ⁊ est corpore pictum lucētibus guttis. vide hoc supra crimen stellionatus.

¶Stichus est nomen proprium.

¶Stillicidiū quid sit: vide insti. de seru. §. item prediorum.

¶Stilus aliqn̄ opponit. i. dispositio. C. de sa. san. eccle. l. j. Itē quō differt abvsu vel cōsuetudine: vide. ff. de legi. l. de quibus. ⁊ Ioan. and. in not. in capitu. fi. de consuetudine.

¶Stigma est signū vel instrumētū quo brachia fabricēsiū figurabant: cui erat ipressuꝫ nomē impatoris. facies ꝓo corꝑ

non figurabantur.vt.l.si quis.C. de pe. fm Jo.an.in.c.si iudex laicus.de sent. exco.lib.vj.in glo.verbi agnoscitur.

¶Stipes est persona a qua alij originē ducunt.

¶Stipulatio est firma verboꝝ cōceptio qua quis aliqd se facturum daturum ve promittit alteri super hoc ipsuʒ interroganti.⁊ dicitur a stipulō grece.qđ est firmuʒ latine. denominatur etiam a stipite. Constat autem stipulatio ex interrogatione premissa:⁊ respōsione subsequēti.que admodum cōtradictio ex affirmatione ⁊ negatione:hoc modo promittis vel dabis mihi decem.promitto vel dabo tibi Quandoqꝫ dicitur stipulatus ille qui promittit per stipulationem pas sine.Uel sic.Stipulatio est solēnis ꝓmissio facta interrogatione precedēte:⁊ responsione sequente.

¶Stipulationū alia est pura:alia cōditionalis:⁊ alia in diem.

¶Stipulatio pura est que nec fit sub cōditione nec in diem:sed pure.vt dicēdo: dabis hoc?dabo.

¶Stipulatio ꝯditionalis hʒ fieri sub cōditione hoc modo promittis mihi dare centum si nauis ex Asia venerit? et respondes promitto.

¶Stipulatio in diem fit hoc modo: dabis mihi decē in calēdis Julij?⁊ respondes:dabo.

¶Stipulatio aquiliana est q̄ nouat oēʒ ꝯtractū:vt sic:quidqd mihi debes ex qua cūqꝫ cā:idem mihi ꝓmittis?si cū ex mutui datione mihi debitor sis:velimqꝫ acceptū ferre.i.per acceptilationē remittere:nō poterit res expediri:nisi per obligationem que in rem cōtrahitur.Require.S.Aquiliana actio.

¶Stipulatio ꝓtoria ideo dr̄ q2 a mero pretoris officio proficiscit̄.insti. de diui. stipu.§.pretorie.⁊ harū stipulationū pretoriarū vidētur esse tres species:scilicet iudiciales:cautionales ⁊ cōmunes. Judiciales eas dicim⁹ que ꝓpter iudicium interponuntur:vt ratū fiat. iudicatū solui.⁊ ex operis noui nūtiatiōe.Cautionales sunt q̄ instar actionis habēt:⁊ vt fiat nouatio:intercedūt:vt delegato stipulatio ⁊ de tutela ⁊ ratā rē haberi ⁊ dāni infecti.Communes sunt stipulationes q̄ fiunt iudicio sistēdi causa.Et omnes stipulationes natura sui sunt cautionales hoc enim additur in stipulationibus vt quis cautior sit ⁊ securior interposita stipulatione.

¶Stipatus.i.vallatus:fulcitus fm Jo. and.in cle.pastoralis.versi.notoriuʒ de re iudi.

¶Stipulū veteres firmum appellabāt: forte a stipite descēdens fm Justinia.in .§.i.de verb.obli.insti.

¶Stinarij dicuntur amatores:idem dicuntur carnearij.

¶Stratum dr̄ gñaliter oē genus vestis vel omne indumētū.vt.ff.de verb.sig .l. stratū.al's instratū.sed magis ꝓprie vestes cubiculares dicimus stratū a sternēdo.Etiam via publica strata dicitur.

¶Stratores etiā a sternendo dicūtur: q2 custodiētes in carcere reos ꝯdēnatos puniebāt:vel stratores dicunt̄ esse isti q̄ stabulis vel equis ꝓstātibus l eis ꝓsunt. Et dicūtur a stratorio.i.stabulo secūdū Accur.C.de strato.lib.xij.in rubrica.

¶Studiū(vt dicit Azo)est vehemens ⁊ assidua ad aliquā reʒ agēdā cū summa volūtate occupatio:ex qua volūtate la boris opus deferẗ:⁊ perdit laboris tedium versus in oblectamentum.

¶Strena est donū factū in calendis Januarijs.C.de aduo.diuer.iud. l .laudabile.⁊.xxij.distin.legatū episcopi.

¶Strepit⁹.i.clamor vel tumult⁹.extra de electione.c.quorūdā.in princ.li.vj.ꝑ Archi.⁊ dr̄ qñqꝫ vocatio.l.ū.C.de epis.⁊ cleri.⁊ de causis commissis sine strepitu et figura iudicij.clemē.sepe ⁊ ibi plene per Joan.and.de verbo.signi.

¶Strepitus iudicialis.extra de fer.c. vlti.et vide.C.de fal.l.vbi.

¶Stricti iuris quot modis dicatur vide.C.de iudi.l.placuit.⁊ per Archidia. de appellatio.c.fi.lib.vj.

¶Studiū liberale ⁊ latinū olim tātum erat Rome ⁊ Cōstatinopoli:in alijs aūt locis nō nisi ex priuilegijs:vt.C.de stu. li.l.rubro ⁊ nigro.li.xi.⁊ in ꝓemio ff.oꝝ. §.hec aūt tria.hodie Iperio scisso studiū i multis locis fit.⁊maxime bononie q̄ legalis studij obtinet monarchiā.Sʒ

vtrũ in festis ⁊ diebus dominicis liceat studere. Joã. and. dicit q̃ sic: dũ studiũ fiat sine solẽnitate: non ppter lucrũ: cũ nõ sit opus seruile: sed cũ solẽnitate. puta i publicis scholis nõ lz. Anto. de bu. dicit q̃ cã ↄsiliũ dãdi: vbi necessitas suadet: scz qz causa est ̃pe peritura: vel de loco lõginquo: tũc licet studere etiã ad lucrum: alr̃ nõ: nec in sciẽtijs positiuis que ad lucrũ vel honores tendũt: sz in theologia ⁊ speculatiuis sic. ⁊ addit Panor. etiam in iure canonico. cũ sit theologia practica: qz talis laborat in vinea domini: ⁊ efficitur per hoc speculatiuus et abstrahitur a vitijs: nõ aũt cultus diuinus vel officiũ per hoc ꝑtermittitur. Sanius eñ est maiorib⁹ studere ⁊ mentes occupare: q̃ otiũ insequi: vel in larnis vagari. imo melius esset domi manere q̃ festa ecclesiarũ ppter dominas visitare: vt no. c. j. de ferijs. ⁊. c. odi. ⁊ ꝑ teci festiuitates vr̃as. xxiij. q. j. vbi etiã vidua que in corbanam duo minuta po suerat: a saluatore omnibus prefertur: quia dominus non ea que offeruntur sz voluntatem offerentium respicit. Studeat ergo diligens scholaris diebus feriatis ⁊ alijs: quia non sufficit diu fuisse in studijs: sz bene ⁊ laudabiliter vixisse cõmendandũ est. xij. q. ij. gloria episcopi. in fi. Nec aliqs repẽte fit summus de pe. di. ij. §. hec que de charitate. ⁊ gl. in c. cũ ex literis. de in inte. resti. Et nõ põt quis modico tempore multũ addiscere lxvij. dist. §. j. Quis ingeniũ in bene studẽtibus interdũ suppleat tẽpus. lxxvij. dist. monachus. vbi dicitur. Morũ hoc doceatur habere pbitas: quod plixior consuetudo non contulit. Aduertat etiã dictũ iurisconsul. ff. de fideicõ. l. ber. in l. apud iulianum. vbi dicit. Si vnum pedem tenerem in sepulchro: adhuc addere discere vellem.

¶ Studiũ literarum an possit esse in villa vel castello. Panor. in. c. tue. de cleri. non resi.

¶ Stuprum est illicita virginis defloratio: Quis in vidua cõmitti dicat: nisi sit meretrix vel illicita ↄcubina ꝑm. ll. ff. de cõcubi. l. in ↄcubinatu. in fi. Itẽ cõmittit in pueris. ff. ad. l. iul. de adult. l. stuprũ.

¶ De Sante V.

¶ Suarij. Require. s. porcarij.

¶ Suasio accipit in bona pte vel in mala. ff. de seruo corrupto. l. j. §. persuadere. ⁊. C. de fur. ⁊ ser. cor. l. si quis.

¶ Sub aliquando ↄponit. i. post. de interdic. ⁊ releg. l. j. aliqñ. i. corã. C. de iureiurã. l. generaliter. §. fi. Item sub qualiter ponatur. not. in. l. mathematicos. C. de episco. audi.

¶ Subarratio fit p annulum datũ sponse sine alijs verbis fit etiã alijs modis: vt no. in. c. si quis vxorẽ. xxvj. q. ij. ⁊ in. c. fi. de despon. impube.

¶ Sabhastata. i. preconizata. l. ordo. C. de execu. rei iudi. ⁊ de subhastatione habes l auf. hoc ius porrectũ. C. de sa. san. eccle. ⁊ qualiter fiat. vide Spe. in tit. de emp. ⁊ vẽdi. §. iij. versi. hoc quoq̃. et p Bar. in. l. licitatio. ff. de publi. ⁊ in. l. si tẽpora. C. de fide instru.

¶ Subditus proprie dicitur ratione domicilij. gl. est in cle. vnica. in verbo subditos. de fo. cõpe. ⁊ vide Panor. in. c. iij. de appella. ⁊ in glo. in. c. nupt. de sen. ex com. ⁊ gl. e st in. c. statutum. §. cũ vero. de rescrip. lib. vj.

¶ Subdiaconi dicuntur qui subiacent officijs ⁊ preceptis leuitarum c. cleros. xxj. dist. et eorum officium est calicem ⁊ patenam ad altare deferre ⁊ leuitis tradere. c. perlectis. xxv. distinct. nec debet aliquis ordinari in subdiaconum nisi p missa castitate. xxxviij. distin. §. ecce. ⁊. c. ij. seq. et tempore apostolorum subdiaconatus non erat ordo sacer. c. null⁹. lx. distin. hodie secus. c. a multis. extra de eta. ⁊ quali.

¶ Subiectiuũ est de natura subiũctiui. Feli. pulchre in. c. ad hec. de rescriptis. et. c. j. post princi. de testi. cogen.

¶ Substãtiuũ reuertitur ad adiectiuũ: vt ratio ⁊ vindicta. i. rationabilis vindicta. ff. de offic. procon. l. obseruare. §. ꝓficisci. et aqua pluuia. i. pluuialis. ff. de aqua plu. arcẽ. l. j. in princi. Itẽ substantiua duo copulata quãdoq̃ resoluũtur in adiectiuum ⁊ alterũ ex ipsis duobus substãtiuis: vt vis ac potestas. i. violenta potestas. ff. de tute. l. j.

¶ Subgranda est vna pars tecti vnius-

niusqꝫ domus que incũbit extremis capitibus tignorũ tectualiũ:vt.ff. de his qui deiec.vel effudc.l. si vero.§. pretor ait. Et alias dicitur subgrauida vel subgrandia.

¶ Subrogare est aliquē in locum alterius substituere vel constituere: vt officiales vel iudices alios subrogāt. Et potest scribi r pro b commutando: vt surrogare.

¶ Subornatio est informatio facta per aliquem de veritate tacenda: ꝛ falsitate dicenda: ſm Guil.de mon. lau.in cle. testibus.de testibus.

¶ Subsignare est subscribere: vt testes in chirographo solēt signare: ꝛ quasdā notulas subscribere. Et qñ subscribens se consentire dicat: ꝛ qñ nō: est bona gl. in.c.presbyterorum.in verbo subscripsit.de re.eccle.non alie.

¶ Substitutio est scd'a cōditionalis institutio: qꝛ institutio dicit̃ primus gradus: ꝛ substitutio scd's. Et lꝫ substitutiones in infinitum de vno in aliũ possint procedere: tñ omnis institutio post primam dicitur substitutio: ꝛ secũdus gradus: sicut secũde nuptie dicunt̃ oēs q̄ sequuntur primas. Et diuidit̃: qꝛ substitutionum alia est directa: alia obliqua. et nota differentiā inter verbũ directum: obliquum ꝛ cōmune. Uñ directũ est q̄ significat: vt ille cui relinquit̃: vel ī quē disponitur sua manu recipiat: vt est verbum instituo: vt patet.ff.de here.instit. Item illud: heres esto: vt ibidē. Iteꝫ accrescat: similiter verbũ capiat: vel accipiat. sed verbũ obliquũ est ꝙ significat vt ille in quem disponit̃ vel cui relinq̄tur: de manu alterius accipiat: vt est verbum restituo. facit.l. restituta.ff.ad trebel.ꝛ per totum titu. Item volo ꝛ qñ per fideicōmissum pars hereditatis est restituenda.l.pater filiũ.§.fi.ff.de lega. iij. Item verbũ rogo ꝛc. sed verbũ commune est ꝙ vtrāqꝫ significationem hꝫ: siue de manu sua siue de alterius quis recipiat: vt est verbũ substituo: sicut in l.centurio.ff.de vulg.subst. habet enim qñqꝫ directam significationē: quādoqꝫ obliquam.

¶ Substitutio directa dicit̃ cum nullo mediante quis capit hereditatem defũcti: ꝛ directe efficitur heres ipsi testatori qui instituit eum. institu.de vulga. substitu.§.quo casu. Et hec subdiuitur: quia alia est vulgaris: alia pupillaris: alia exēplaris: alia breuiloqua siue reciproca: alia compendiosa.

¶ Substitutio vulgaris dicitur: qꝛ vulgo ꝛ a quolibet fieri potest: dum tamē hic testamentum facere: ꝛ ille ex testamento capere possit. Et hec diuiditur: quia quedam est vulgaris expressa. Et quedā tacita. substitutio vulgaris expressa est que fit verbis negatiuis exp̄ssis: hoc modo. Titius heres esto: ꝛ si ipse heres nō sit vel erit: seius heres esto. l.sit. sic enim instituo mihi titium heredem: vt si ipse noluerit non potuerit esse heres: sit heres seius. substitutio vulgaris tacita fit per verba affirmatiua. veluti cum non miles puberem ꝛ impuberem heredes instituit: ꝛ cōmuni verbo eos instituit: hoc modo: sei impubes ꝛ meui pubes: heredes estote: vel sunto: quos vnanimiter inuicem substituo vel sic: ꝛ in idem redibit: puhereꝫ seium: et impuberem meuium heredes facio: et eos inuicem substituo. ex qua substitutione colligo ꝙ si vnus nō fuerit heres vel si vnus moriat̃: alius insolidũ sit. et dicitur vulgaris: qꝛ fit a quolꝫ de vulgo siue in potestate siue nō. Et dicit̃ tacitā qꝛ puberem tacite vulgariter impuberi substituit que substitutio magis esset pupillaris: nisi ꝓpter adiunctaꝫ personam. sed in milite talis substitutio pupillaris est: ꝓpter priuilegium militis. Que substitutio q̄tũ ad puberē vulgaris est: q̄tum ad impubereꝫ pupillaris: qm̄ si pubes hereditatem adeat ꝓ parte sua: nō euanescit substitutio prius facta: sed si impubes hereditatem adeat priusqꝫ expleuerit pubertatē: euanescit vñ sub expressa pupillari continet̃ tacita vulgaris.ff.co.ti.l.nam hoc iure.

¶ Substitutio pupillaris est q̄ soli pupillo ꝛ impuberi ī fit. ꝛ est etiam duplex. alia exp̄ssa: alia tacita. substitutio pupillaris expressa fit hoc modo: iste filius meus impubes heres esto ꝛ si heres nō erit: aut si heres erit ꝛ infra pupillarē

etatem decesserit: ille heres esto: vel sic instituo mihi in heredē. T. filium meū pupillū: ⁊ si nō erit heres: aut si erit heres: ⁊ infra annos pubertatis: vel in pupillari etate decesserit: substituo ei seiū hec dicitur expressa substitutio: quia in ea omnia verba exprimūtur que exprimi oportet.

¶ Substitutio pupillaris tacita est hec filius meus impubes heres esto: ⁊ si ille nō erit: ille heres esto: vel sic: quisquis mihi heres erit: sit heres filio meo. hec dicitur tacita: q̄ verba quedā nō expssa hic tacite subintelligunt: q̄ exprimūtur in expressa substitutione pupillari. Nā per hanc tacite intelligit q̄ si filius decesserit in pup. etate: ille qui erit heres patri: erit heres filio. Et debent ille pupillares substitutiōes solis pupillis in potestate parentū existentib⁹. ⁊ ab ipsis parentibus fiunt. per q̄ euidēter patet q̄ nō a matre: sed a solo patre fiunt: cum mater filios nō habeat in potestate. Sed nunq̄ substitutus ex pupillari expressa repellit a matre pupilli: ⁊ substitutus ex tacita repellitur a matre pupilli: ⁊ succedit ipsi pupillo mater. Itē qui est substitutus ex pupillari substitutiōe: fit heres ipsi pupillo: ille vero qui est substitutus ex vulgari: fit heres ipsius testatoris. Itē pupillaris tacita intelligit esse vulgaris expressa: qua mater substituit pupillo: ⁊ hoc ppter priuilegium matris. Itē eodem modo quando q̄s pupillo vel alij substituit propter adiunctam personam.

¶ Substitutio compendiosa est que fit sub verborum cōpēdio: que verba in pupillari expressa sunt plixiora: et ex hoc dicitur cōpendiosa. ⁊ h3 fieri hoc modo. Instituo titiū filium meū mihi in heredem: ⁊ q̄n decesserit sine filijs: substituo ei seiu3: vel sic. Iste filius impubes heres esto: ⁊ quocūq; tēpore decesserit ille heres esto. q̄ substitutio tm̄ locū habet in milite. de hoc in. l. precibus. C. de impu. ⁊ ali. substi.

¶ Substitutio breuiloqua siue reciproca est q̄ cōtinet duas vulgares: ⁊ duas pupillares substitutiōes: vt duo impuberes instituti a parēte q̄ habet eos in potestate inuicem substituūtur hoc modo. S. ⁊. T. filios meos impuberes mihi instituo heredes: ⁊ eos inuicem substituo. Unde q̄ continet expressam pupillarem: si aliquis predictorum decesserit in impuberi etate: mater impuberis decedentis omnino repellitur ⁊ succedit substitut⁹. ⁊ hanc substitutionē lex appellat reciprocam: ⁊ omnes quatuor expresse sunt.

¶ Substitutio exemplaris: vel exēplaria est q̄ fit a parentibus vtriusq; sexus filio furioso vl' mente capto. Et dicitur exemplaris: q̄ fit ad exemplum pupillaris substitutionis: q̄ sicut pater prouidet filio pupillo qui testare nō potest de herede: ita ꝓuidet filio mente capto vel furioso: ⁊ hoc modo. T. filiū furiosum vel mente captu3 mihi heredē instituo: ⁊ si decesserit furiosus vel mente captus anteq̄ ad sana3 mentē perueneru: substituo ei talē filiū suū vel fratre3 vel aliquem alienū si deficiat filius: vel frater.

¶ Substitutio obliqua siue nō directa: ⁊ fideicōmissaria est illa q̄ fit per fideicōmissum: vt hic: quicūq; vestrū sine liberis decesserit: rogo vt eius portio ad superstitē perueniat. ⁊ q̄n quis instituit heredem ⁊ eius fideicōmittit vt q̄ cito possit eius hereditatē adeat ⁊ eā alteri certe persone cui ⁊ q̄n testator voluerit restituat: vt3 tali die: vel sub tali conditione si decesserit sine filijs/ vt si forte in ea conditione fuerit q̄ testator magis diligat eū ⁊ ex testamento eius directo nihil capere possit: puta q̄ directe ⁊ immediate capax non est (qualis est spurius(saltē hoc modo aliqd captat ⁊ consequat ex hereditate: vel totā ipsa3 hereditatem: vt. C. ad treb. per totū quasi ⁊. ff. eo. ti. in multis. ll. ⁊ in. c. Raynuti⁹. ⁊. c. Raynaldus. de testamē. Et no. q̄ in substitutionibus fideicōmissarijs locu3 habet quartarū deductio in directis autem non. c. si pater. de testa. li. vj. vbi est casus. ⁊ ibi vide glo. De his substitutionibus eū glo. in. c. Raynutius. preal. et institu. de vulga. ⁊ pupilla. substitu. per totum.

¶ Substitut⁹ heres reqre. s. heres sub-

stitutus. Et nota q in omnib9 substitutionibus primo precedere debet institutio sicut primus gradus et postea poni debet substitutio vt secundus. hinc est q dicitur institutus primus heres et substitutus secundus. l. cum proponas. C. de here. insti.

¶ Subhastari est rem venalem proponi hasta supposita: quod frequens est circa predia q nuntiant vel censent fiscovacare: et sic per subhastationem plus offerenti debetur.

¶ Subsidiaria actio. Require. s. Actio subsidiaria.

¶ Subpunctare literam est eam damnare punctis suppositis. vt qn litera superflua inferius punctatur: vt habetur. s. in litera C. de verbo cancellare.

¶ Subtilitas etiam de iure canonico commendatur in doctore. et intellige de subtilitate veritatis inuestigatiua: non autem de illa q inducit a perniciem: iuxta illud Terentij. Summum ius summa malitia &c. Panor. in. c. capellan9. in penul. col. versic. et vltima. de ferijs.

¶ Successio naturalis est ex parte matris: legitima est ex parte patris. ita no. sing. gl. in. l. j. C. vnde vir et vxor.

¶ Sucula machina est tractatorij generis artemoni similis. de sucula meminit Ulpia. in. l. sed addes. §. illud nobis. ff. loca. et Cato de re rustica in instrumento torcularis tradit esse debere suculas quinq: funes ductarios quinq: trochleas decem.

¶ Successio quandoq fit de capite in caput et quandoq de gradu in gradum secundum Azo. in sum. de successio. edi. C. et. ff. eo. ti. l. j.

¶ Successio de capite in caput est cum deficiente primo capite liberorum oritur secundum caput agnatorum: et isto deficiente succedit tertium caput cognatorum: et cognatis deficientibus succeditur quarto per ordinem vnde vir et mulier vel vxor vt. C. in titulo. vnde vir et vxor. in autenti. preterea.

¶ Successio de gradu in gradum est quando plures persone sunt in eodem capite in diuersis gradibus: vna prior altera posterior. nam priore repulsa spe vel repudiatione sequens succedit: vt. ff. de success. edic. l. j. et. C. eo. titu. per Azo. in sum. Et ad pleniorem. s. doctrinam successionum ab intestato: sic est distinguendum: aut dubitatur qualiter descendentes succedat ascendentibus: aut qualiter ascendentes descendentibus: aut qualiter collaterales collateralibus. Primo casu aut supersunt legitimi et naturales: aut legitimi tantum aut adoptiui: aut naturales tantum aut nati ex illicito coitu vt spurij &c. Si legitimi et naturales: aut supersunt tantum filij primi grad9: aut vlteriores. Primo casu: aut oes emancipati: aut oes in ptate sunt: et tunc iure veteri et nouo succedunt equaliter sublata differentia sexus. vt. l. xij. ta. et inst. de here. q ab intest. defe. §. emancipati. C. de suis et legi. here. l. vlti. et autenti. in successione. ibidem Aut supersunt quidam emancipati. et quidam in potestate et tunc iure veteri. ffor. vocabantur emancipati. de iure pretorio existentes in potestate: et de iure ciuili omnes equaliter: licet diuersis iuribus vocarentur. C. de leg. here. l. meminimus. ibi: cum igitur pretorem filium emancipatum &c. ff. de bo. possess. l. sed cum patrono. §. bonorum. in iure vero autenticorum vocabantur etiam emancipati: cum suis equaliter: vt in autenti. de here. que ab intesta. defe. §. reliquum. ibi in illa &c. Si vero supersunt vlteriores: aut erant concepti viuente eo de cui9 hereditate agitur: aut eo mortuo. Si eo viuente: aut nascuntur eo superstite per quem coniunguntur: et contestat eos excludi si velit ille adire hereditatem: quia precedit eos in gradu. Sed si nolit vel non possit. quia moritur antequam adeat: vocantur vlteriores per eum coniuncti: et soli et eodem gradu vocantur equaliter: sed cum patruis vocantur in stirpes iure veteri et nouo. Idem si nascuntur mortuo patre: q: paria sunt eum esse mortuum et repudiare: et eum mori antequam repudiet Si vero erant concepti mortuo eo de cui9 hereditate agitur: nec pretorio nec ciuili iure vocantur: nec excludunt sequentes: vt hec omnia euidenter probantur C. de suis et legiti. here. l. nepotes: et in autentica. in successione. ibidem preal:

lega.⁊ inst.de here.que ab intest.de se. §.cū filius.⁊ in aut.de here.que ab intestat.§.reliquū.preallꝫ.col.ix.⁊.ff. de iniu. rup.⁊ irri.testa.l.si ꝗs filio.Sane tñ hec intelligātur esse vera nō equalitate tituli.C.de his qui ante aper.ta.l.vnica. et de cad.tol.l.j.§.i nouissimo.eo casu quādo ius ꝯpetebat adulto filio.vt.C.ad senatusconsu.orfi.l.vlt.predicta procedūt si nascūtur eo existente in potestate per quē coniūguntur.Si vero sit emācipatꝰ et nepotes reponanꝫ i.remaneant in potestate eius de cuius successiōe tractaꝫ considerato iure ciuili antiquo preferūtur nepotes:sed per edictū de coniūgēdis cū emancipato liberis eius vocaꝫ simul:⁊ tantū consequitur filius ꝗtū omnes nepotes ex eo natiut apparet.ff.de contigē.cum emanci.l. eius.§.inter hꝫ. ff.de contra tab.l.j.§.ꝗ habebat.⁊.l.qui hꝫ ⁊.l.ꝗ emācipatus.§.si pater.Sed iure nouo autenticorum preferunꝫ filij:qr priores in gradu:cuꝫ sublata sit differētia patrie potestatis.Et sic est correctꝰ ille titulus de coniūgen.cuꝫ emanci.vt no.co.titu.l.j.in prin.⁊.C.de suis ⁊ leg. here.l.fi.⁊ auꝫ.in successiōe.ibidem. qđ intellige vt ibi dr.nā titulus ille adhuc hodie manet:scđm Ja.de rauen.alś de rauani.s.quo ad successiōes ex testamēto.Si autē mortuo ascendēte supersunt ascendētes legitimi tantū.vt adoptiui: tūc si dantur in adoptionem descendentibus per lineaꝫ masculinā vel femininam succedūt eis ex testamento ⁊ ab intestato ⁊ exheredati habēt querelā.Si dantur extraneis in adoptionē:aut moritur pater adoptiuus testatus aut intestatus.Si testatus regulariter nihil relinquere cogitur.Fallit in casu si arrogatus sit impubes:cui cogitur quartaꝫ relinquere ex cōstitutione diui pij.l.papinianꝰ.§.si quis.ff.de inoff.test. ita simpliciter dicit Cy.Sed quid si erat factꝰ pubes an debeaꝫ sibi quarta? dic vt no. C.de adop.l.ij.Si autem moritur pater adoptiuus intestatꝰ: aut sine legitimis ⁊ naturalibꝰ.⁊ tūc secūdū omnes succedūt adoptiui.Aut extantibꝰ legitimis ⁊ naturalibus:⁊ tūc(reprobata quorūdā opinione qui dixerūt contrariū)vocanꝫ etiam cū legitimis ⁊ naturalibus equaliter si tēpore mortis reperiantur in potestate.Hec probātur.C.de suis ⁊ legit. here.l.fina.Tertio casu quādo mortuo ascēdente:naturales tantum supersunt aut extantibus legitimis:aut non extātibꝰ.Primo casu aut decedit pater testatus:aut intestatus.Si decedit testatus tūc potest eos istituere in vncia:vt in.l. ij.⁊ in auꝫ.ibi posita.C.de natura.li. Si intestatꝰ:in nihilū succedūt:sed alūtur. in auꝫ.de nat.lib.§.si vero.⁊.C.de nat. lib.auꝫ.licet.Secūdo casu quando non extantibus legitimis filij naturales supersunt aut extantibus parentibꝰ aut non extantibus.Si extant: aut decedit testatus.⁊ tūc poteꝫ naturales instituere insolidum:parentibus relinquendo legitimam.Aut intestatus:⁊ non superest coniunx legitima : ⁊ tunc succedunt in duas vncias:vt in auꝫ.licet. prealle. Quarto casu quando supersunt spurij : aut tractaꝫ de successione linee paterne aut materne.Si paterne:supurij et illicito coitu nati:nulli succedunt.in auꝫ. ꝗ.mo.na.effi.sui.§.vlti.Si materne: aut tractatur de successione matris:aut successione coniunctorum per matrem. Si matris:aut nō est illustris:aut illustris. Si primum videlicet non illustris : aut supersunt spurij vulgo ꝗsiti:aut supsunt spurij incestuosi vel nepharij . Si sunt vulgo quesiti:succedūt matri indistincte:vt.ff.ad turpil.l.j.§.j.⁊ instiꝫ.codeꝫ titulo.§.nouissime . Si sunt suscepti ex dānabili coitu:non succedūt:vt in auꝫ . quib.mo.na.effi.sui.§.fin. Si vero mater est illustris:tunc aut extantibus iustis filijs:aut non. Et d c vt.C.ad senatuscon.orfici.l.si quis.Si vero de successione coniunctorum per matrem indistincte succedunt:⁊ eis succediꝫ:vt.ff.vnde cog.l.si spuriꝰ.⁊.l.in hac parte.Secūdo casu principali scilicet quando agitur qualiter ascēdentes succedant: aut superest pater ⁊ mater:vel mater tantū aut vterꝫ simul cum fratribus vtrinꝫ coniunctis:aut cum coniūctis ex altera pater tantū:aut supersunt auꝰ vel auia vna cuꝫ fratribus.Primo casu iure veteri preferebaꝫ pater matri ⁊ si filiꝰ fuit in

potestate

potestate q̄ꝛ olim occupabat iure peculij: ꝛ q̄ꝛ erat agnatus: mater v̄o cognata: vt. ff. ad turp. l. vlt. Itē hec erāt tūc vera in naturali ꝛ legitimo patre secus in naturali tm̄ quem nō habet in potestate: ꝛ sic nō hꝫ bn̄ficiū manumissoꝝ: Itē secꝰ in legitimo: vt. ff. ad turp. l. si patrē. hodie v̄o filius habet heredē: ꝛ nō occupat iure pec. vt in auť. de her. que ab intest. desc. §. j. Itē sublata est differētia agnationis cognationis: vt. eo. tit. §. nulla. ꝛ ideo pater ꝛ mater pariter vocāť: vt. C. ad turp. in auť. defuncto. Scđo casu habet locū. inst. ad senatuscō. orfi §. j. q̄ꝛ hodie simul vocātur in portiones viriles: vt in auť. de here. que ab intest. desc §. consequēs. ꝛ in auť. defuncto. Pal. Tertio casu preferuntur pater ꝛ mater fratribus cōiunctis ex altera parte tm̄: vt ī auť. preal. defuncto ꝛc. Quarto casu est opinio inter Bulgarum ex vna parte: ꝛ Martinū ꝛ Joannem parte ex altera: vt in iā al e: auť. defuncto. Tertio casu principali cuꝫ tractatur de successione collateraliū aut sunt fratres vtrinqꝫ cōiuncti tm̄ ꝛ succedūt: vt. ff. de suis ꝛ legi. here. l. j. §. vlt. aut supersunt cōiuncti ex altera parte tantū: vt vterini tantū vel cōsanguinei tantū: ꝛ tunc aut supersūt ex legitimo nati matrimonio: aut non. Si primū: tunc succedunt: vt: C. de suis ꝛ leg. her. auť. post fratres. Si scđo: aut sunt cōiuncti p̄ patrē tantū ꝛ non succedūt: vt in auť. qui. mo. na. eff. sui. §. filiū. Si per matrē succedūt etiā spurij vel vulgo quesiti: vt. ff. vn̄ cogna. l. ij. Aut supsunt vterini tātū: ꝛ cōsanguinei tm̄: ꝛ tūc pariter succedūt ī bonis a se quesitis: q̄ꝛ cognatio hodie ab agnatione nō differt: vt vt in auť. post fratres. Pal. Sed in bonis quesitis a patre p̄ferūtur cōsanguinei: ꝛ in quesitis a matre p̄feruntur vterini: vt. C. de suis ꝛ leg. ꝛ here. l. de emācipatis. Et ī hoc nō remanet illa lex incorrecta. Aut supersunt vtrinqꝫ cōiūcti cū cōsanguineis tm̄: vel vterinis tātū: ꝛ preferunť in vndecunqꝫ q̄sitis: vt in auť. itaqꝫ. C. cōia de succ.

Nam duplici iure vtuntur: vt in corpore vn. [illegible] sumunť. Aut supersunt fratres ꝛ filij fratrū: ꝛ tunc succedūt eadem distinctione seruata vtrinqꝫ cōiūctorū: vt in auť. cessante. C. de suis ꝛ legi. here. dic vt ibi. Uel supersunt etiā nepotes fratrū vel vlteriores: ꝛ tūc qui prior est in gradu potior erit in iure auť. post fratres. Pall. Fin Dy. cuius fuit hec distictio: paucis p̄ Cynū additis: qui hāc ponit ad literaꝫ. C. cōia de succes. in auť. itaqꝫ. prealť. Et datur super. c. autoritate. de ꝯces. prebē. lib. vj. Ex dictis de successione hereditaria talis orit̄ questio. Utruꝫ q̄ preferanť in successione: inter pueros fratris ex matre tātū ex vna: ꝛ inter pueros filie sororis patris vel pueros filie fratris patris: aut pueros filij sororis patris: parte ex altera. In hac q̄ōne incidēs casus est talis. Quidā. D. fuit frater ex parte matris tantū: cuiusdam. G. vxoris. D. Idē. D. cuꝫ quadā. N. famula sua gn̄auit duas filias tn statu soluto. de post contraxit D. cum. N. matrimonium: ꝛ ipsa. N. in celebratione matrimonij suas tenuit filias sub mātello surgit ex hoc questio an iste filie sint legitimate ꝛ possint succedere vel ne? Et rn̄detur q̄ d. sic: vcꝫ quod sint legitimate ꝛ succedāt ac si fuissent legitime a principio generationis. facit. §. dubitatū ī auť. de inces. nup. col. ij. q̄ꝛ legitimati per subsequens matrimoniū habēt oēs successiones quas habēt illi qui sunt ab initio legitimi et naturales. ita d̄t Bar. in. §. dubitatū. preal. facit etiam §. tribus. in auť. qui. mo. natu. effi. sui. ver. reliquū. coll. vij. vbi dicit Bar. q̄ tales sic legitimati efficiunť primogeniti: siue postea alij liberi nascuntur ex eodē matrimonio siue nō: ꝛ succedūt illis p̄sonis quibus succedūt illi q̄ ab initio legitimi nati fuerūt. facit ad hoc. l. cū quis. C. de nat. libe. ꝛ instit. de nup. §. fi. vbi glos super verbo interdictum. cum gl. pe. Item in. c. tantū. in prin. qui fil. sint. legi. Et ad questionē principaleꝫ: q̄ꝛ in casu p̄siti pueri filie sororis patris pueri

filij fratrispatris: et pueri filij sororis patris sunt in eodē gradu: tunc filia fratrisex vna parte preferē in successione pueris supradictis. ptz hoc. C. de legi. here. aut. cū si. post fratres. cū si. vbi dī. Quando defunctus non relinquit fratrē vl' sororē ex vtroqz parēte nec eorūdē fratris et sororis liberos ex tūc pferunē in successione fratres et sororesexvna parte: et eorūdē liberi et sunt in gradu vicinori q̄ pueri supdicti. s. filie sororis pris: et pueri filie fratris pris: et pueri filij sororis pris vt in. aut. de her. ab intest. venie. §. reliquū. et §. illud palā. Idē dicit Bart. de salic. in aut. post fratres. pal. et probatur. C. de legi. here. in aut. post fratres. ij. vbi habeē q̄ post fratres: et sorores et eoꝝ liberos succedāt pimo. alij sz gradus suos: nā puer fratris ex vno parēte est in tertio gradu cōsanguinitatis: sed supradicti pueri sunt in quarto gradu: et qui vicinior est in gradu pferē in successione: ergo et c.

¶ Suffragiū est pprie patrocinium qd prestat aduocatus: aut ɔsiliū vel seruitiū. xij. q. ij. suffragia. Qñqz ponitur pro salario qd debetur aduocato sm Azo. C. de suffra. Qñqz est cōsensus in scriptis redactus. s. cū dī ego. B. nomino. p. in prelatuz: et sic sumitur de elec. c. perpetuo. li. vj. Et etiā auxiliū deprecatiōis pro aiab' factū. Et sic sunt quatuor modi suffragandi pro aiab' ad quos oēs alij reducūtur. s. oratio beatoꝝ hominū sine amicoꝝ: ieiuniū: eleemosyna: et sacramētū altaris: vñ Missa: preces: dona: ieiunia quatuor ista. Absoluūt animasquas purgāsdeciñet ignis. de hoc vide gl. in. c. cū creatura. de cele. missa.

¶ Suffragari. auxiliari. Inde dicuntur suffraganei. i. auxiliarū diocesanoꝝ epoꝝ. de elec. c. suffraganeis. vbi epi diocesani dñr archiepi metropolitani: et possunt eo tm̄ cōfirmato: nondū consecrato nec palliato: de mandato eius consecrari: vt ibi dicitur:

¶ Suggillare. i. diminuere. l. fzlsi hac. §. ptor. ff. de in ius voc. no. p Archi. in. c. fundamēta. col. fi. de ele. in. vj. et l. verbū. C. de his qui no. infa. et l. apud celsum. §. aduersus. ff. de dol. excep.

¶ Sūma sm papi. suprema vel prima quo ad tractatū. s. vel summa. i. breuis: vt inst. de act. §. omnium in glos.

¶ Super. hec ppositio de suo signif. casto significat in iure hypothecationē. et p hoc si testator legat annua decē sup tali fundo: sensus est q̄ ipsuz fundū hypothecat pro illo legato: et idez in promissione: naz hypotheca dī ab hipo. i. sub: et thesis positio: quasi supositio. Itē dictio super. qñqz nō significat hypothecationē: qñqz aliqrid impedit: verbigratia: cōcedo tibi decem annua super tali re: trāsferēs. in te dñium ex hac causa: per trāslatione dñij impeditur hypotheca: vt in. l. pignus. ff. de re iudi. Itē dictio super. qñqz ponitur pro de. vt in. c. super spoliatione. de ordi. cog. c. sup literis. de rescrip. c. super eo. de elec. Et sic dicit Alexander. Cum super est pro de et c. Quādoqz super ponitur pro propter: vt not. in dictis iuribus.

¶ Superindictū sm Plac. est qd ppter fertilitatē indicit: vl' necessitatēpub. extra ordinē. nō per lustra. Indictio aūt vel indictū qd per lustra indiciē vt no. Bal. in. l. fi. C. sine cen. vel reli.

¶ Superindictū est mun' extraordinariū qd propter necessitatem belli indicitur: vt declarat gl. et Bart. in rub. C. de superindicto. lib. x.

¶ Superexactores dñr qui vltra quam debetur noie tributi exigūt: et tales tenētur in duplū: et pptercōsuetudinē capitaliter puniuntur. l. j. C. de super exac. et debet restitui protinus ei a quo exactū est. de quo in. §. si bene. ff. de vsur. et in. l. fi. ff. quod met. cau.

¶ Superlatiuus aliqñ ponit p positiuo. inst. loc. §. vlt. Aliqñ resoluitur in positiuū. l. cū pater 6 rogo. ff. de le. ij. et de tu. et cura. da ab his. l. diuus. et in aut. de inona. §. fi. et no. viij. q. v. licet.

¶ Supsedere dī q̄ volūtate differt. ne. l. fi. C. de po. et. l. luci'. in pn. ff. ad munt.

¶ Supra id est preter. ff. locat. l. ex conducto §. sed si labeo. Aliquando id est vltra. in autentic. de nupt. §. illud

quoq3. Aliqñ refert ad modicū tp̄s. ff.ex q.cau.maio.l.ab hostibus.§.sed q̄ simpliciter. Aliqñ stat in p̄pria significatiōe: vt cum dicitur porticus mea est supra tuam.ff.ad.l.aqui.l.j.§.quomodo. Item an hec dictio includat vel excludat.no.per Jaco.de are. ꝛ Barto.ff.de do.preleg.l.cum ita.

¶ Supremꝰ est quem nemo sequit.l.proximus.ff.de verb.signi.ꝛ.l.duobus.ff.de vulg.sub.aliqñ ad eū qui solus est refertur.l.in vulgari.ff.de verb.signi.de bo.poss.secundum tab.l.j.ij.responso.ff.de rebus du.l.qui duos.

¶ Supinū hʒ duos casus tm̄:accusatiuū ꝛ ablatiuū.in ablatiuo significat terminū a quo vt minor natu:vt in.l.iiij.§.minorē.ff.de mino.naʒ tp̄s legis cōputat tēpore natiuitatis vt a termio a quo:sed in accusatiuo significat terminū ad quē.Rō:q2 volūtas defuncti i.s.ei obtēperari:est terminꝰ ad quē.Et nec isto casu nec p̄cedēti significat cōditionē:q2 nihil qḋ suspēdi possit:subest.Supinū ergo in vtroq3 casu.s.accusatiuo ꝛ ablatiuo sumptū:de se solo nō importat cōditionē nisi addat ei verbū:vel participiū futuri tp̄is:vt venturus:vel iturus:tūc eñi ex adiūcto qḋ ɔtinet euētū conditionē significabit:sed nō ex suo p̄prio significato:quo tm̄ significat terminum a quo vel ad quem.

¶ Superficiales edes sunt q̄ in solo cōducto:vel empto sunt posite:quarū propinquitas seu p̄prietas ciuili ꝛ naturali iure eius est cuius est solū: vt.ff.de superficie.l.ij.vel edificia sup soli faciem facta:puta quia dominꝰ soli ex locatione concessit super solū suum edificia fieri.

¶ Superficies de superficia.in rē actio. Require.s.de actionibus.

¶ Superficies ꝛ emi ꝛ locari potest.l.j.§.iij.ff.de superficie.

¶ Suppellex est domesticū patrisfamilias instrm̄ in quo ɔtinent mēse:scyphi:trapezophora:subsellia:culcitre toralia:vasa a q̄rta:pelues:q̄mlaria:cādelabra:vasa enea vulgaria.i.ad certū offiū attributa:ꝛ cetera instrumēta domꝰ:vt scribit Pau.Dicit autē supellex(vt labeo ait)q2 hi qui in legationē mittebant:secū supellectiles deportabāt.vt in.l.labeo.ff.de sup.leg:Que aūt cōprehendunt sub vocabulo supellectilis determinat Bald.in.l.legatis.C.de legatis.

¶ Supplicarū dicunt qui ob aliqḋ delictū enorme in publicū deuoluūt erariū:q̄ deuolutio dr̄ bonoꝝ publicatio.

¶ Supplicatio est petitio venie prioris erroris:vl' est q̄dā benignitatis ipsiꝰ superioris imploratio.Et ponunt tres drīe īter supplicationē ꝛ appellationē:vt in gl.iiij.c.ex lr̄is.de in inte.re. Et sumit supplicatio stricte p ea q̄ porrigit aduersus sniaʒ q̄ petit reuocari:q̄uis al's capiat large p qualʒ p̄cū pretectiōe.Et ponit But.quartā drīā:q2 nō lʒ tertio appellare:sed bn̄ lʒ tertio supplicare.quā drīā Jo.an.(quē sequit Bar.)reprobat dicēs But.errasse:q2 si intelligitur q̄ post duas supplicatiōes tertia admittit: tūc est ɔtra casuʒ.l.si aduersus.C.de p̄.ipc.of.Si scḋo itelligit q̄ post duas snias latas in cā appellatiōis liceat postea loco tertie snie facere supplicationē.itē falsuʒ est:q2 qñ nō lʒ tertia vice appellare:nec licebit supplicare.Alia differētia.Licet i appellatiōe a snia diffinitiua:(secꝰ tm̄ i interlocutoria)nō sit necesse exprimi cām aliquā:tm̄ in supplicatiōe necessario apponit eā saltē colorata: al's supior nō dʒ admittere supplicationē.Itē differūt:q2 solꝰ princeps superior cōcedere hʒ supplicationem. sed appellatio etiam fit ab inferiori.

¶ Surreptio est repētina ꝛ festia alicuius falsitatis suggestio.Et dr̄ a sub ꝛ repo.de hoc no.in.c.sup lr̄is.de rescr.

¶ Suspēsio:excōicatio:ꝛ exiliū differūt q2 pōt suspēsus sine peccato cōicare aliis hoībus:ꝛ alii sibi:secꝰ in excommunicatiōe ꝛ exilio q̄ tm̄ differūt inter se:q2 excōicatꝰ potest manere in ciuitate:lʒ priuet hoīm ɔmunione. Sed in exiliū missus repellit tā a ciuitate q̄ a cōione hoīm:vt suspensus celebrans p̄petuo deponi dʒ.c.cleri-

corruȝ.de vi.ꝛ do.cle.ꝛ.c.clerici.ꝛ.c.latores.de cle.excommunicat.

¶ Suspẽsuȝ dr id qḋ excedit domos vel vltra eas extẽdit:qḋ n excederit ꝛ alicui nocuerit vel dãnũ intulerit in via publica exiti:tenebit dñs domꝰ illiꝰ de qua damnũ ĵ.latuȝ est:vt.ff. de his qui deiec.vel effu.per totum.

¶ Suspectꝰ dr qui non ex fide administrat:vt insti.de suspe.tu §.suspectꝰ.

¶ Suus qui dicatur ꝫum dicitur quis prosequi in iniuriaȝ suorum:vide in.c.decetero.de testa.ꝛ in.l.si femina.C.ad tur.nam dicitur ille qui etiam admittitur ad successionem abinte. siue iure agnationis.siue cognationis.de quo in.l.neganda.C qui acc. non pos.canonizata.iij.q.xj.c.ne zanda.Bal.ꝛ moder.dicũt illũ esse suum pro quo potest quis agere sine mandato cũ sola cautione de rato:vt sunt omnes agnati cognati:filij:liberti: patroni ꝛc.contra quos nõ põt q̃ cõpelli testificari in cã criminali:vt no. in.c.decetero.palle.Itẽ aliter capit cũ quis dr esse suꝰ:i.sue mentis:vel apud se vt in.l.fulcinius.§.adeo aũt latitatio.ff.q̃ ex cau.in pos ea.Et ibi pulcher modus loquẽdi ꝙ furiosus: ebriꝰ:dormiẽs:pupillus ꝛc.dicit nõ. esse suus:nec patit venditionẽ alias vẽdicationẽ de qua ibi.Nã nõ se occultat q̃ suꝰ nõ est:vt in §.real.Iteȝ suũ est verbũ ambiguum.Jõ dicens suũ nõ esse adiicere dȝ neqȝ sibi cõe. ff.de ver.sig.si pupillus.in fi.ꝛc.ꝛ qḋ commune est meum dici potest:vt.l. serui electio.§.adeo.ff.de legat.j.

¶ De T ante A.

Tabardum est genus vestimẽti.cle.fi.ver.sed ꝛ tales.de vita ꝛ ho. cle.

Tabe.i.putredine.C.de custo.reo.l.j.

¶ Tabellariꝰ siue tabellio est publica ꝓsona sacrõ astricta in ciuitate vt rationes ꝛ acta in formã publicã redigat a principe ad hoc officiũ deputatus ꝛ confirmatꝰ:vel sic.Est persona publica habẽs officiũ scribendi instrumẽta sup ꝯtractibꝰ vl alijs rebꝰ ad faciẽdã fidẽ sup eiusdẽ:ꝛ tabellionatꝰ officiũ ꝑ bñficiũ subtractiõnẽ appellatiõe postposita īterdici dȝ clericis in sacris ordinibꝰ cõstitutis.c.sicut.extra ne cle.vel mo.Et dat ibi gl. rõnẽ:qꝛ genus negotiatiõis est:ꝛ finaliter tenet gl.ꝙ in causa ecclīastica vel spũali põt exercere offiũ:vt l. c.offi.de pb.ꝛ.xxvij.q.ij.multoꝝ.Iteȝ tabellio dȝ esset reqsitꝰ ꝛ rogatꝰ:vt l Spe.de instru.edi §.ij.ver.sed pone. ꝛ §.iij.in.j.col.vt est gl.in versi.requisitꝰ.in cle.romana.de iureiur.Item tabellio cõpellit conficere instrumẽta si roget.Sed pone.mãdato superioris nõ vult ꝯficere.quid erit:Respõdet ꝙ priuat officio tabellionatꝰ ſm Bal.in.l.puidẽdũ.C.de postula. Et est rõ:qꝛ est seruus publicus:hec tñ limitat nisi vna cũ offõ notariatꝰ habeat aliud offiñ annexuȝ:ꝛ illud ꝑ quinquẽniũ exercuerit:tũc eñi inuitus cogi nonpõt Casus est vnicus.ꝛ singularis vt ibi not.Ang.in.l.j.C.de tab.lib.x.Sed q̃rit virũ tabellio qñcũqȝ vult possit renũtiare officio tabellionatus:Rñdet qḋ non:ratio qꝛ nemo põt renuntiare suo offõ:nisi in manu superioris cõcedentis.l.legãtis.ff.de offi.pñ.c.admonet.de renũ. ꝛ.c.ꝙ in dubijs.e.tit.Bal.ad hoc inducit.l.filijs.ff.de iur.Iteȝ querit an tabellioni cũ ipse rogatꝰ fuit soluto de mercede cõfectiõis instr̃i:debeat iterũ solui qñ ps velit habere copiã instrumẽti:Rñdetur ꝙ sic.Gloss.est no.l.si.§.exemplaria.C.de pñ.agẽ.in re.lib.xij.qḋ est mẽti tenẽdũ.ſm Lu. de ro.qꝛ quotidianũ.Cetera ꝙ plura vide.s.de.I.ꝛ.N.ꝛ quot ꝓsonis equiualeat tabellio in fide scriptis adhibẽda est gl.in verbo duos viros.in.c. qñ cõtra falsam.de proba.Et nꝰ t lȝ sacerdos nõ debeat exercere officiũ tabellionat.c.sicut te.preallegat.tñ si cõficit valeat ſm Bar.in.l.vniuersis. C.de eden.Sed pone:sacerdos scribit legatuȝ sue ecclesie vt tabellio: an talis scriptura valeat ꝛ ꝑbet:Respondet ꝙ sic.c.cũ iter nos.de re iu. vbi determinat Ioã.an.ꝛ ꝓbat:qꝛ po-

test ee testis.c.raynutius.de testa.non obstã. q pater nõ põt cõficere instrumẽtuz pro filio: vt est gl.sing.in.l im puberes.§.j.ff.de sal.quia non est eadem ratio in parte et sacerdote. Itez punit tabellio q accipit aliqd etiam a sponte soluẽte vltra proprium salarium secũdũ Bal in autẽ. sed hodie. C.de epi.et cleri. Item scribẽs falsuz instrumẽtum immunitatis debet puniri pena ignis.casus in.l.j.C de mu. et cẽ ces.lib x.Et scribens illicitum instrumẽtuz perdit manũ.c.imp criale. §.scriba.de prohi.alie per Federicum. Item scribẽs instrumẽtũ vsurarium est periurus: et non potest amplius conficere: et potest pronuntiari infamis secundum Host.in sum.de vsur.in fi.§.fi.ver.quid de notario.et Arch.de hoc.xxxviij.dist.c.sicut.

¶ Tabularij etiã sm Accur.sunt q faciendis publicis instrumẽtis publice presunt in singulis ciuitatibus. Require.s.scribere.et xxxvi.q iij § potest.ad finã.et.C.de tabul.lib x

¶ Tabernarius dicitur qui tabernam exercet vinum vendens: qui et taberne institor dicitur.ff.de exer.act.l.j.

¶ Taberna gñaliter dicitur oẽ edificiũ vtile ad habitandum l.taberne.ff.de verb.sig.non sumpta abusione vocabuli per etymologiam.l.ij.§.appellata ff.de reb.credi.sicut etiam sumitur in.l.heres absens.ff.de iud.et.l tabernam.ff.de fundo instr. Stricte tñ dicitur domus in qua vinum vẽdit. l.palam in prin.ff.de tribu.ac. Aliqñ taberna id est statio: et tunc impropẽ.l.ij.C.de epis et cleri. Differẽtia est inter tabernam et cauponam: qr taberna est locus in quo paratum est vinum vendi: lz non vendatur: caupona vero vbi venditur.

¶ Tabernaculũ dr a terberna.l.taberne.ff.de verb.sig.iuncta.l.deinde.no. in l.palam.ff.de ritu nup. aliquando est domus deo dicata.c.i.et ibi Arch. extra de sent.et re iudi. Aliquando dr habitaculum militare.not.per eundem Archi.in.c.et hoc.xxi.q.i.

¶ Tabule testamẽti inde vocate sũt qr ante chartarum vsum in tabulis tã testamẽta q̃ epl'e scribebantur quarũ partitores tabularij vocabantur sm Isi.lib.v. Et tabule testamenti proprie sunt testamẽtũ editum in scriptis signatũ et perfectum. Sed abusiue etiã illa testamenta tabulis appellamus que falsa sunt et illicita: sz Azo.in sum.C.de tabu.exhi.

¶ Taciturnitas est quandoqz habenda pro confessione. Etiam quandoqz tacitum habetur pro expresso.ff.si cer. pe.l.cũ quid.et c gratum.de of.dele.

¶ Tacens verum nõ incurrit crimen falsi sicut si falsum diceret.c.j.de cri. falsi l.qui testamentum. ff.de falsis.

¶ Tacere: hoc verbũ de se: nec significat consensum nec dissensum: sed tenet mediũ. Vñ.nota est dare cõsensum dissensum et mediũ qd nõ est consensus nec dissensus. vel aliter. Nã habem9 velle et nolle: et mediũ quod nõ est velle nec nolle: nam velle est cõsẽtire nolle est dissentire siue resistere p motũ animi: vñ in vtrisqz: scz velle et nolle est mot9 animi ad hoc quod vult vel nõ vult.i resistit. Sz nõ velle siue nõ nolle est cũ null9 est mot9 animi: ad vnũ vel ad aliud p vel cõtra.facit l.j.in. § scientiam ff de tribu. act.vbi dr Vlpi. Scientiã hic eã accipim9 q̃ habet volũtatẽ: sed (vt ego puto) nõ volũtatẽ: sz patientiã. Non enim velle debet domin9: sed non nolle: si igit scierit et nõ ptestatur et nõ cõtradicit tenet tributoria actiõe: si aũt dissentit nõ tenetur illa actiõe: tenet aũt si consentit: aut si non consentit si tamẽ nõ dissentit: vt ibi dicitur. Sequit ergo q tacere de se nec cõsensuz nec dissensuz significat. Cũ q autẽ sic: quando aliunde sumpto quouis pbabili medio cõcluditur tacẽtẽ cõsentire vel dissentire: verbi gr̃a.facta locatiõe prediij refici vsqz in annũ: si finito anno tacente locatore cõductor remanet in fundo concluditur rẽ conduxisse pro alio anno: et si prima locatio erat ad mai9 tempus puta quinquẽniũ: secũdũ videt facta tñ p illo anno. In prediis etiã

vrbanis videt facta noua locatio: sz aliter q̄ in rusticis: q2 tātū pro tēpo re quo ibi habitat: nisi prīa locatio esset facta in scriptis: q2 tūc scda nō videt fieri: eo q̄ nlla scriptura inter uenit: q̄ videt requiri sicut in .j.l.ite3 q̄ritur. §.fi.ff.de loca.z cōduc. Patet ergo ex hoc q̄ tacēs habet p psentiē te. Nō sumit ex sciētia z patiētia in h abitatiōis. Sed ibi: facta locatiōe ad annū: si in fine āni locator efficit furiosus: z eo existēte furioso āno fi nito cōductor remanet: dt tex. q̄ cō ductio nō renouat. Et sic tacere non significat cōsensum. l. cū ad certa. ff. locati. quia nō pōt cōcludi in furioso consensus. certum est eīn q̄ nou hz cōsensum saltē validū ad disponen dum: nimis ex patiētia sua cōcludi tur. Et ex pte cōductoris remanen tis bn̄ cōcludatur cōsensus: nō tn̄ suf ficit ad cōtractū: nisi cōcurrente cō sensu prioris locatoris: qui non cur rit pp fauorē. Itē pr p dote dotalia noīe filie pōt agere si filia non dissen tit. Et si filia est furiosa: pōt agere: q2 tūc non dissentit. l. etiamnon consen tiat. l. ij §. volūtate. ff. sol. ma. Nec ob. tex. ibi dicens q̄ creditur consenti re: q2 dz intelligi q̄ verisimile est q̄ consentiret si furiosa nō esset: vel cē set cōsentire quo ad effectū: q2 quo ad materiā illius §. idem est effect° filiā non dissentire: z cā consentire: cū vtroq3 casu pr agere possit: licet quo ad rei veritatē non consentiat nec dissentiat. Itē res animo furandi surripitur tacenti: z pone absenti hoc. tacere nō significat consensum. nec dissēsum: q2 nihil mouet aim ad cōsensum vel dissensum: z tamē hoc nō impedit furtū cōmitt: ilz furtū di catur cōtrectatio rei aliene domīo inuito: sed subaudi: vel nō volēti. pa tet: q2 furioso dn̄o fieri pōt furtū: l3 vere inuit° nō sit: sed vere nō volēs est. Nec ob. §. vetare. in. l. q̄ vas. ff. de fur. vbi dicitur. Vetare dicitur q̄ nō cōsētit. vtā. de fili: furiosa: q2 vetare videtur quo ad effectum. vel dicitur q̄ re vera dissentit dissensu generali q̄ quilibet vult res suas retinere z nō surripi: z dissentit sibi eas auferri. z iste dissensus q̄ semel fuit in animo semp videtur perseuerare. Et ergo absēs: dormiēs: ignorās: furios° dis sentire videt dissensu gn̄ali: z veniē te casu particulari habetur p parti culariter dissentiēte: z sic in furto ne cessario nō requirit volūtas v: dis sensus: sed sufficit non cōsessus: vt pz in semper furioso z in infante q̄ nūq̄ habuerunt motū animi in dis sensum. Itē si frater vnus rem com munē cum alio fratre suo ipso psen te z tacēte donat vxori sue sc3 donan tis: alter frater tacēs videtur consen tire: z sic valet donatio pro pte illi° tacētis: z non pro parte donantis. q2 inter virū z vxorem est: vt in. l. si ser u° communis. ff. de dona. inter virum z vxo. Itē si sciēte creditore z tacen te debitore vēdit pignus: nō ideo vi detur creditor pign° remittere. l. si cut §. nō videtur. ff. qui. mo. pig. vel hypo. sol. q2 ex illo actu nō potest in ferri cōcessus creditoris in iure pi gnoris: nec ex illo actu ius credito ris ledit. Itē si vēdis fundū in q̄ ha beo ius seruitutis: paritate ratiōis.

¶ Tacite intellectu3 diuersimode capi tur in iure: sc3 per modum dispositio nis conditionis: vel aliter: prout ex diuersificatiōe significat vel clausu la cōcluditur: verbi gratia. in contra ct° societatis facta cōuētiōe q̄ vn° sociorū habeat duas ptes lucri: intel ligitur etiā tacite q̄ habeat duas partes dāni. Et hoc tacite intellectū capitur per modum dispositionis seu cōuētionis: vt in. §. illud. institu. de socie. Et sumitur significatum ex equali mente pacifcentium in taci to expresso. Itē ibi cōcedēdo aque haustum: intelligitur cōcedit iter ad illū. Et hoc tacite intellectū sumitur etiam per modum dispositiōis: sed nō principaliter sz accessorie seu cō secutiue: vt in. l. iij. ff. de serui. vr. pre. Ratio: q2 in itinere nlla est vtilitas nisi inquātū deseruit ad aq̄ haustu3. Itē ibi: pmitto partum filie. vel fru

ctum fundi.itelligitur si nascant.l.in terdu.ff.de verb.obliga.quia nisi nascant nu: ii est in legato vel.côductione:sic vtilitas esse non potest. Item ibi debitu sub côditiône acceptu simpliciter intelligit tacite:si côditio debiti extiterit q ad defectu acceptilationis nô q ad dispositione: vt.l.sub côditione.ff.de accep.Ite ibi ꝑmitto tibi.x intelligit si petieris:nô p modum côditionis:sed per modu admonitionis ꝛ interpellationis: vt ante nô sim i mora:postea sic.l.si cu petieris.ff.de verb. obl. iuncta.l.mora.ff.de vsur.Ratio:qꝛ debitor nô est in mora retinêdo debitu volête creditore:sꝫ eo inuito qn fit interpellatio. Ite ꝛ ibi patronus opas stipulat a liberto simpliciter:intelligit cu fuerint idicte: q adiectio requirit in operis.sicut i alia stipulatione,intelligit cu petieris:ꝛ est ratio:qꝛ patronus stipulat operas ad vtilitatem suam.

¶ Tacite inesse multipliciter côtingit vbi gratia:ꝯuento cu depositario ꝑpter amissione rei deposite ne aga côtra ipm In ista côuetiôe tacite iest vel côtinetur remissio quia si p dolum perdidit agere nô possunt depositi:sed pone:facio côuentione ꝙ non agam de dolo:dicit tex.ꝙ nô valet:côuetio.Et sic valet tacita remissio:ꝛ expressa nô.l.si vnus.§.illud.ff. de pac. Et sic expressio eoru que tacite isunt nihil ibi operatur.Ratio: qꝛ expressum aliter significat:qꝛ in pmo casu significat remissio doli:non simpliciter:sed prout côtinet in obligatiôe siue actiôe depositi.Ideo p dolo nô pôt agi actiôe depositi:sꝫ alia actione:scilicet reivêdicatione:quia dolo desijt possidere vel actiôe de dolo, Sꝫ in scdo casu.dolus simpliciter remittit:ꝛ sic si côuentio teneret:nô posset pro dolo agi aliqua actiôe ꝛ sic remaneret impunitus:ꝛ ideo nô tenet côuetio:qꝛ daret occasio delinquendi:vt.l.côuenire.ff.de pact.do.Ite ibi côcedo rem pcario simplr.tacite intelligit ꝙ durat donec voluero sine reuocauero.l.j.ff.de pcario.Etiâ morte mea nô finit.l.iiij.ff.locati. qꝛ precario simpliciter côcessio itelligit volûtas.scꝫ qô p volûtate côtraria siue reuocatione nô perseueret:ꝛ ꝙ pseueret donec reuocet:sed morte nô reuocat:igitur perseuerat.Sed qn cu cedit ꝙdiu côcedens voluerit:tunc significat quod durat ꝙdiu volûtas adest.Sꝫ morte qs desinit velle:ideo tûc finit precariu.Item ibi:iudex côdemnat aliquê pena capitis siue deportationis:ad que tacite sequit pena ademptionis bonoru.Pone:condemnatus appellat:pêdête appellatione morit.ipsa pena pncipalis tollitur:ꝛ etiâ accessoria.s.adêptionis bonoru.Tûc morte illius pena pncipalis:scꝫ deportationis tollit:etiam accessoria:scꝫ adêptio bonoꝝ:vt in.l.iij.C.si pe ap.mors iterue.Rô:qꝛ tacitu itelligit assessorie côsecutiue:modo sublato pncipali expresso:aufert ꝛ accessoriu.Sed du duo exp̄muntur: q ambo pncipalia sunt.ꝛ ad sublatione vnius nô aufert aliud:sicut du pena iponit in duobꝰ factis vtrûq est eque pncipale.Alij dicu ꝙ etiâ i isto casu pena adêptiôis tollat qꝛ expressio(vt dicis)nô fit nisi ad maiorem declaratione.Etiâ pene in dubio sût molliêde.de peni.dist.j.§.pene.lꝫ forte secꝰ in vsuris.Est tame in arbitrio iudicis:cuiꝰ mens attêdi dꝫ:quia sꝫ eius mentem vel arbitrium morte finitur vel nô Ite ibi:lego alicui simpliciter,intelligitur psenti die ꝛ sic exp̄mo in presenti die:tûc significat quod verba sonant scꝫ ꝙ presens dies isti legato apponit: ꝛ hec exp̄ssio illud non esset:nihil operaret aliud: ꝙ tacitum:nec aliud tacitu quâ expssum.Sꝫ ex clausula postea apposita: scꝫ legata quibus dies nô est appositus volo solui annua bina trima die aliud significat in tacito:aliud i expresso:qꝛ ex tacito cui clausula apposita nô est vel dies ex clausula secuta: debent annua bina ꝛc.In expssa vbi dies est appositus dicêdo psenti die ad ipm legatu pdicta clausula nô refertur:qꝛ isti legato dies e appositꝰ.

Ubi asit tacite intelligit:non appositus:licet idē opereī.si aliud nō sequereī.Sed si dicat:legata q̄b⁹ apposui ybū pure:volo solui pōt annū:tūc operatur q legatū relictū pure:hoc verbo expresso: debeatur post annū. vel legatū simpliciter relictū debeī statim:quia hec est mēs testatoris significata ex verbis. Itē ibi lego tibi pure:intelligit si volueris:hoc tñ nō facit legatū cōditionale:nec ipedit transmissionē legati si legatari⁹ ante morit:ꝛ tñ exprimēdo hoc in legato dicēdo:lego tibi pure si volueris legatū est conditionale.l.si ita expressum.ff.de cōdi.ꝛ demon. Itē ibi filiū meū exheredo:intelligit tacite cōditio si heres adiecit.Sed pone q hec cōditio exprimaī.dicit tex: q exheredatio vitiaī.l.si q̄s.ff.de here.insti. Ratio s3 docto.q2 aliter itelligit: et aliter exprimit.nā intelligitur q̄ ad effectū:sc3 vt exheredatio habeat effectū si heres adierit:nō aūt itelligit q̄ exheredatio sit cōditiōalis:s3 q̄n exprimit:tunc referī ad dispositionē ꝛ sic exheredatio est cōditionalis:ꝛ ideo vitiatur q2 est actus qui nō recipit conditionē.per. c.act⁹ legitimi de reg.iur.li.vj.Et est ratio diuersitatis in legato:ꝛ in exheredatione: q2 verisimiliter nō videtur testatorē legatū velle facere cōditionale p exp̄ssionem illi⁹ cōditionis si heres adierit:si apponaī illa:secus i exheredatione quā testator videī velle facere conditionalē dum apponit conditionem talem vt magis restringaī.Sed per appositionē cōditionis vitiatur lege positiua:ideo non valet cōditio: ergo expressa ad dispositionē vtiat sed tacite intellecta ab effectu non: vitiat etiā q̄n apparet de mente exprimētis quod per expressionē vult aliud significare sc3 facere actum cōditionalem qui nō est cōditionalis: ex tacito intellectu:tūc actus est cōditionalis:q2 exprimēs hoc vult.qui ad hoc conditionem exprimit: ꝛ sic tunc legatū relictū si heres adierit: est cōditionale:ꝛ verisimile est q cōditio exprimatur:sicut intelligit ad maiorē declarationē ꝛ sic licet act⁹ nō recipiat cōditionē:per illā tñ expressionē nō debet vitiari:q2 solū q̄d tacite iest exprimit:ꝛ lex positiua nō admittēs ꝯditionē videt intelligi de cōditiōe extranea:ꝛ nō d illa q̄ inest: que exprimit ex abundanti.Sic etiā exheredatio potest esse conditionalis q̄n testator sic voluit:sed q2 nō recipit cōditionē:vitiaī etiā acceptilatio erit ꝯditionalis ꝑpter volūtatē acceptū ferētis:sed q2 etiā nō recipit cōditionē:vitiaī.Et ita in his debet attēdi mēs disponētis:ꝛ seruari q̄d vult ꝛ ꝑut vult:nisi vbi lex positiua hoc ipedit.Itē vbi iudex dat tutorē pupillo simpliciter:intelligit tacite q minstret si satisdederit.Sed pono q iudex i dādo tutorē hoc exprimat.dicit tex.q valet datio:ꝛ eo modo itelligit q̄ exp̄mit.l.mutuo.§.hāc aūt.ff.de tu.ꝛ hec les facit ꝑ p̄dictis Et ē rō hui⁹ legis:q2 verisil̄r exp̄mit sicut itelligit i dubio.hoc iūcto q si faceret cōditionē:act⁹ vitiareī:q2 nō ē dicēdū i dubio:maxime i hoc casu: ꝑpter piculū q̄d pupillo iminerct si tutoris datio non teneret.Itē ibi ꝓmitto.x.simpl'r:itelligit tacite q soluāt cū petieris.dicit tex.q idē significat aliud operaī:vt.l.si cū petieris. ff.d ybo.obli.q2 etiā itelligit:sicut exp̄mitī:nec habet aliud significatū q̄ expressū ex cōmuni modo itelligēdi. Sed ibi lego illi si capitoliū ascēderit:hec cōditio tacite ꝯtineī:si voluerit:q2 volēs ascēdit:ꝛ tñ exp̄mēdo hāc cōditionē aliq̄d operaī:q2 legatū vitiaī q̄d nō vitiareī tacite itellecta: l.nonnunq̄.ff.de ꝯdi.ꝛ demō.Et ē ratio:q2 aliō significat ꝯditio si ascēderit:ꝛ si voluerit.nā legādo sub conditiōe expressa si voluerit legatū ponit in sua libera ꝛ mera volūtate:ideo vitiaī p legē positiuā statuētē q legatū possit poni i libera voluntate: secus in illa ꝯditiōne si ascēderit.q2 si ascēderit:siue libere volens siue nō tñ cōditio impletur:ꝛ sic:de aliis exēplis.

¶ Tacitum proprie:ꝛ vere dicit quod

nullatenus est expressum. et hoc in iure nihil significat eo quod non est significatum e ius nec apparet. Dicitur autem in iure expressum quod aliter quam verbis expressum est: nam inter modos significandi verbis obtinent principatum: ideo verbis expressum dicitur expressum. Et quod dico verbis: idem dico scriptis: quia illa continent verba. Aliter autem expressum quam verbis: dicitur tantum: ad differentiam expressi verbis. Et hoc est taciti iuris quod non est expressum verbis. ubi gratia mutuavi dolium vini: non exprimitur quod reddatur vinum eiusdem bonitatis: hoc tamen tacite intelligitur. l. cum quid. ff. si cer. pe. et sumitur ratio ex natura mutui: quod est quod res reddatur quae eadem in valore cum mutuata esse censetur hoc est si eiusdem nature et bonitatis: hoc tacitum intellectum idem significat et operatur ac si esset verbis expressum. l. cum quid. preallega.

¶ Taciturnitas non respondentis habetur pro confessione. l. de etate. § qui tacuit. et § nihil. de interroga. ac. gl. et Panor. c. quoniam. in. viij. col. de proba.

¶ Taxare est idem quod estimare.

¶ Tanquam est nota similitudinis. c. solite. de maio. et obe. Aliquando nota veritatis. c. parte. de sponsa. De ista dictione tanquam vide. l. l. si pater. § qui duos. ff. de adop.

¶ Talis id est ille. C. de sum. tri. et fi. catholica. l. j.

De T ante E.

¶ Theatrum est locus in civitate communis et publicus ad spectacula: et dicitur a theorando. i. incipiendo: vt in foro vel palatio communi. Sicut in harena Verennensi. inst. in glo. de re. diui. § sic. theatra.

¶ Theatralis liberalitas est quod dari consueuit ad ludum theatri. C. de rd. curia. l. vlti. in glo.

¶ Tegule sunt lateres: differunt tamen: quia tegule dicuntur a tego: quasi tegentes: et non sunt cocte: sed ligna sub lateribus posita pro eorum sustentatione. Sed lateres fundantur ex lapidibus et argilla et coquuntur.

¶ Telum non dicitur tantum quod ab arcu mittitur: sed etiam quod manu: eo quod in longum mittatur. ergo lapis: lignum: ferrum: nomine teli continetur. tex. est inst. de pu. iudi. § telum autem. sed Caium in interpretatione legis. xij. ta.

¶ Telos grece tributum dicitur latine. Inde teloneariij publicani: dicuntur tributorum collectores seu exactores. Et est teloneum dicitur locus in quo tributum exigitur.

¶ Temeritas est cum quid facimus pro voluntate: et sine superioris autoritate. ita diffinit Gemi. in. c. cum quis. § insuper. de prebē. li. vj. vbi et dicit quod temeritas est quasi quis facit actum sibi a iure prohibitum. et de temeritate vide Bar. i. l. j. ff. ad turpi.

¶ Templarij sunt preceptores vel commendatarij et persone religiose. vt cle. de re. domi. et cle. cum ex eo. de sen. exco. per Jo. an. in rub. de re. et c. ecclesia sanc. marie. de consti. tales reputantur ad administrationem ecclesiasticam: et sic possunt agere et defendere iura ecclesie: vt cle. j. de rescri. Et possunt etiam esse persone incognite et de longinquis partibus. c. deputati: de iudi. et quandoque eliguntur: et habent ecclesias prochioales: et sic autoritas diocesani debet interuenire. facit. c. vnico. de capel. mona. lib. vj. not. in. d. cle. j. de rescrip. quandoque non habent ecclesias parochiales: et sui maiores habent eos instituere preter consensum diocesani. Et secundum Innoc. in dicta conuenitate comparantur institoribus. c. quod quibusdam. de fideiussorib. quia instant negotiis sibi missis. vel etiam comparantur institoribus siue vicariis missis a superioribus ad aliqua officia exercenda. Et si queritur quis debeat preferri in agendo pro ecclesia: inter templarium vel preceptorem deputatorem eius: sic est distinguendum: aut agitur de subiectione ecclesie: et sic ad maiorem pertinet defensio: potest tamen inferior assistere iudicio. c. expofuit. de dil. vbi per Jn. aut agitur de iuribus et bonis ecclesie: et hoc dupliciter. aut ecclesia est subiecta quo ad bona et ad preceptorem ipsi superiori quod libito potest inferiorem remouere. et sic iterum superior preferendus est. aut non est ei subiecta quo ad prelatum videlicet quia perpetuus est: nec ad libitum remouibilis. et sic inferior in agendo preferendus est maiori: quia comodum ad ipsum principaliter spectat argu. § biduum: versicu. palam autem. ij. quest: vij. l. ij. § in propria causa. ff. quando

do app.fit.& hoc si inferior talis est ido neus ad defendendum.alr's superiora git.c.licet.& c.trãsmissa.de fo.cõp.hoc notãt docto.i dicto.c.cũ deputati. Et destruct⁹ fuit illc ordo tẽpore Clemẽtis pape sexti ad procurationẽ regis Fracie:& Clemẽs sic ptulit sentẽtiã. Si nõ p viã iustitie põt destrui: destruatur tamẽ per viã expedietie:ne scandilizet char⁹ noster fili⁹ rex Frãcie. Hoc recitat Alber.in suo dic.in v̄bo templarij.

¶ Temporalia sunt recipere cẽsus:habere debitam curã colligẽdorũ fructuum:& similia.ca. auaricie.de elect. in.vi.& ibi archidia.in verbo temporalibus.

¶ Tempus continuum est quod continue currit dieb⁹ feriatis & nõ feriatis siue in p̄sentia siue absentia sit copia iudicis:vel non.C.de p̄scrip.lõg. tempo.l. fin.

¶ Tempus vero vtile non currit dieb⁹ feriatis & absentie:& dieb⁹ qb⁹ nõ ẽ agẽdi copia.Et istud ẽ multiplex:scz ptinuũ & vtile quo ad sui p̄ncipiũ tãtũ:nõ quo ad pgressum &c.vt in glo. cle.vnice.de l integ.resti:vbi gl.remittit.de pcef.pre. c.ij.& c.q2 diuersitatẽ. in fi.Unde tp̄s daĩ ad aligẽdũ vtile: q2 nõ currit impeditis.de elec.ne p defectu.de hoc vide Hos.in sum.de elec. §.hoc tempus. vbi concor.

¶ Tenor literarũ est idem quod sñia literarũ.Require.s.Sentẽtia literarum sed tñ tenorẽ literarũ dicim⁹ recte tenorẽ textus.q̃uis titullis scribaĩ.vñ tenor dicit ip̄a sñia literalis: licet rhetorice plurima scribantur.

¶ Tepidarium est idem qd balneum:a tepore aque nomen trahens.

¶ Tergiuersator dicit q̃ in vniuersum ab actione recedit quasi tergum vertẽs:vt in.c.vlt.de collusione detegen. i gl.iiij.& ibi not.Et differũt tergiuersator p̄uaricator & calũniator.vnde nota bonos versus Tergiuersator desistit:p̄uaricator.Uerũ occultat.profert calumniam falsum.

¶ Tergiuersari est ĩtotũ ab actiõe desistere:& dorsum vertere.ff.de aboli.& i glo.preal.in.c.vlti.de coll.deteg̃.Et hoc cũ fit inordinate: nã si ordinate est absq̧ vitio.p̄mo si in accusatione p cessuz cognouit esse falsum:in q̃ accusabat:& sic pari cõsẽsu se absoluit accusator & reus.secũdo si princeps adquẽ pertinet cura boni cõmunis quod per accusationẽ intẽditur:abo leuerit.

¶ Tergiuersatio quandoq̧ est versutia vel calliditas qua quis inducit aliũ vt desistat ab eius ĩquisitiõe:& sic capitur in cap̃.vlt.in gl.prealleg.Quãdoq̧ etiã est frustratio:delusio vel colludium.

¶ Terminus dicit finis vel limes distĩguẽs pfinia agrorũ.hinc vergili⁹.xij. Eneid Limes erat positus litẽ vt discerneret agris.& cap̃.forus.de verborum significa.

¶ Terminus peremptoris obtinere debet tñi tẽporis quãtũ tria edicta:nisi aliud exigeret iustitia.vt in.c.dilecti.de dila.in glo.

¶ Terminos proximi aliquis trãsgredit q̃nq̧ modis põt.p̄rimo cũ parochiã nõ alteri⁹ ad sepulturã admittit.Secũdo cũ alteri⁹ subditũ excõicat in terdicit.Tertio cũ alteri⁹ parochianũ ad pniaz recipit.Quarto cũ fidei p̄trariũ p̄dicat.Quinto cũ terminos pcessionũ euellit.c.i.de sepul.in glo.

¶ Territorium est vniuersitas agrorũ iuxta (id est ĩtra) fines cuiuscũq̧ ciuitatis:ab eo dictũ q̃ magistrat⁹ eiusdẽ loci ĩtra eos fines terrẽdi id est amouendi vel submouẽdi ius hz. ff. de verb.sig.l.pupillus.§.territorium. Alibi poniĩ pro diocesi.xvj.q̃.ij ca. j.de consti.cap.ij.li.vj.glo.in cle.ne romani.de elec.

¶ Tessere frumẽtarie signa erant frumẽtaria:quibus exhibitis frumẽtũ a p̃ncipe dabatur populo Roma.vt hodie quibusdã in locis numini plumbei vel erei:vl' q̃d simile:quod p symbolo fit.Ex quo factũ est vt tessera p iure percipiẽdi frumẽtum ponatur. Uñ.ff.de indi.l.sed & si susceperit. ita legiĩ.Si libertis suis tesseras frumẽtarias emi voluerit.

¶Thesaur⁹ pprie dr pecunia abscondita sub terra cui⁹ nõ est memoria. l. thesaurus. ff. ad exhiben. z l. item labeo. ff. fami. erc. l. pen. §. cuz ita. ff. de auro z argen. leg. Quandoqz improprie dr vt. ff. de acqui. pos. l. peregre. i prin. z. ff. ad exhib. l. thesaurus.

¶Testes sunt quos añ iudiciũ quisqz sibi placitat z allegat ne possit libitu aut dissimulare aut subtrahere se. Unũ et legati appellãt. Itẽ testis est rei geste pbator. Et testis cogẽd' ẽ q ad testimoniũ faciẽdũ cogit. Dnr ergo testes qr testimoniũ adhibere solẽt: sicut signatores q testm̃ signãt sm̃ Isi. lib. vj. Item antiquit⁹ superstites dicebant eo q sup statu cause pferebãt: nũc pte nois ablata p apheresim. testes dnr z cõsiderãt ɔditione: natura: z vita. vt in. c. forus de ver. sig. ad si. Et est dignitas ferre testimoniũ. xxxij. q. v. pceptũ. Nã testis falsus tribus est obnoxius: deo mentiẽdo: iudici decipiẽdo: z demũ innocẽti quẽ falso ledit testimõio. de cri. fal. c. j. Et debẽt testes secreto z sigillatim examinari vt no. de testi. c. in noie domini. z c. lz vniuersis. De ɔtrarietate testiũ est gl. bõa. iiij. q. iij si testes. §. si vo ex his qdã. Testes et ɔtinẽt sub noie instrumẽtorũ. c. peruenit. de testib⁹ cog. Et testis familiaris nonad mittit. c. in lris. de test. Et qliter testis examinet. vide. c. ɔstitut⁹ de fide iusso. Nec testis pp hoc est infamis: cui⁹ testimoniũ phibetur. vt in. l. luci⁹. ff. de his q no. infa. Itẽ testis inuiti detẽti testimoniũ non valet. ff. q testa. fa. poss. l. q testimoniũ. §. vlt. z gl. c. sacris. super verbo coactionem. de his que vi metusve cau. fiunt.

¶Testis qui morose rñdet: z cũ difficultate: suspectus hr. c. ponderet. l. dist. traditur per Panor. in. c. cuz causam. col. vij. de testibus. per Felin. in proe. Gregor. in princi.

¶Testamẽtũ dr iõ q nisi testator mortu⁹ fuerit: cõfirmari nõ põt: nec sciri qd in eo scriptuz sit: clausum z signatum. Et est testamẽtũ: qr nõ valet nisi post testatoris monumẽtũ: sz Isi. lib. v. z describit sic. Testm̃ est võlũtatis nostre iusta snia de eo qd qs post mortem suã fieri vult. ff. eod. ti. l. j. Et addit cũ institutiõe heredis. in sti. de leg. §. añ heredis. z hoc de vniuerso primonio: vt excludat singlare relictũ z codicill⁹. Et dr testm̃: quasi testatio mẽtis: vel vltimũ elogiũ: seu vltima volũtas: al's dictũ: qua qs de reb⁹ suis disponit legatario legata assignãdo. Et diuiditur: qr aliud est testm̃ nũcupatiuũ: qd cõsistit in sola nũcupatõe testatoris nõ in solẽnitate scripture: tñ septẽ testes necessariũ sũt: z heredũ nominatio. inst. eo. ti. §. si. Aliud est in scriptũ cõditũ qd similiter exigit numeruz subscriptiõis: z signacula septẽ testiũ. Itẽ testamẽti aliã diuisionẽ ponit Isi. li. v. scz testatorũ aliud iuris ciuilis: aliud iuris pto.

¶Testamentum iuris ciuilis est testamentum septẽ testium sigillo: signatũ: subscriptione firmatum: quod apud ciues fit: et inde dicitur ciuile.

¶Testm̃ iuris pretorij est septem testium signis signatum. Et dicitur sic qr fit apd pretores: scdz Isi. Ibidem.

¶Testamentum holographum est manu autoris totuz conscriptuz z subscriptum. vnde z nomen accepit ab holõ. i. totuz: z graphos scriptura vl litera: quasi tota litera secundũ Isi.

¶Testamentuz irritũ est si ille q testat⁹ est capite diminut⁹ est: vel captiuitate detentus: aut si non rite vel contra legem factum est scdm Isid.

¶Testamẽtũ ruptũ ideo vocatũ est: qr nascẽte posthumo neqz exheredato neqz herede noiato: disrũpit sz Isid.

¶Testm̃ surreptitiũ est qd i fraudẽ heredũ seu legatariorũ: z libertorũ nõ palã platũ est. qd si nõ latet dictis psonis: nõ p inde suppressũ videt. Erãt añt olim tres alie species q hodie in vsu esse defecerũt. Quoddã erat pacificũ testm̃ z appellabat calatiscomicus: a calos qd est bonũ z comicus pax qr in bõa pace fiebat: vel a calatis comitijs: hoc est bõis cõuẽtibus. a calos bonũ: hoc comitia cõuẽt⁹ vl conuentiones sapientium Bone est

e^x uctiõ^es erant que in pace fiebãt :
nã fiebãt testamẽta dieb^9 feriatis:p
pter penuriã hominũ:qꝛ aliis dieb^9
nõ feriatis erant hoĩes diuersis ne-
gotiis occupati.quare testes nõ po-
terãt inueniri.vel dr a calo.i.voco:qꝛ
psona : vocatio fiebãt.Aliud erat bel
licũ:qđ pcinctũ dicebat̃:eo q tpe p
lioꝝ cũ in pliũ exituri essent hoĩes :
in pcinctu faciebãt.Postea accessit
tertia s. ẽs.s.testamẽtũ p es ꝛ librã:
qđ p emãcipationem.i.imaginariaꝫ
quãdã vẽditionẽ sub quinqꝫ testib^9
agebat̃:n librip̃ẽde.i.estimatore:q li
bꝛipẽdebat.i.estimabat familiam.i.
hereditatẽ.ꝛ ẽptor:q erat loco here-
dis: ciuib^9 romanis.i.liberis hoĩb^9
ꝛ pubertb^9 pñtib^9.pria duo illoꝝ te
stamẽtoꝝ penit^9 aboleuerũt.Tertiũ
vo prĩ remãsit ĩ vsu: scꝫ q̃ ad nũeruꝫ
testiũ:vcꝫ septenariũ.Erãt em quiqꝫ
testes:libꝛipens:ꝛ ẽptor. Et pdicta
noĩa testamentorum ad ius ciuile re
ferebãtur:qꝛ ius ciuile inuenit illa.

¶Testamẽtũ iofficiosuꝫ est qđ frustra
liberis exheredatis: sine officio na-
turalis pietatis i extraneas psonas
redactũ est ʒꝫ Isi.lib.v. Itẽ testamẽ
tũ sic dr dscribit̃.Est dispositio vni-
uersalis directa i tpe mortis : solẽni
zata his q̃ ponit ꝛ reqrit lex ciuilis.
vt in.l.j.ffal vbi gl.a qs heredẽ insti
tuit vel legat sub impossibi cõditio
ne.valet dispositio:ꝛ reĩcit̃ ipossibi-
lis cõditio.l.obtinuit.ff.de cõd.ꝛdemõ.
ꝛ inst.de here.inst.ꝫ.ipossibilis.ꝛ su-
mit̃ significatũ ex vltia volũtate qua
cõcludit̃ testatorẽ voluisse deridere :
ꝛ p hoc illã cõditionẽ p obliuionẽ vel
als nõ ex aĩo apposuisse.ꝛ ex magna
solẽnitate testamẽti q' in ipo reqrit̃
ꝛ significat q testator nõ vult loqui
frustratorie. Sꝫ q impossibilis cõdi
tio vitiet institutionẽ filij.patet in.l.
fili^9.ꝛ.l.si terti^9.de cõd.inst.ꝛ.l.cũ he-
res.ꝫ.j.ff.d statu.li.hoc significatum
capit̃ aliũde q̃ cõcludit̃ vitiari. Imo
de cõi modo intelligẽdi idem est in
oĩ ipossibili testamẽto ꝛ cõtractu.qꝛ si
gnificat derisionẽ: ꝛ non esse animũ
disponẽdi.Itẽ aliqs legat vina q̃ sũt
in penu sua etiã vasa videt̃ legare.l.
nã qđ liquide.ff.de pe.leg.ꝛ sumit̃ si-
gnificatũ ex natura vini:qđ p se sub
sistere nõ põt sine dolio vl vase:etiã
testamẽto:qꝛ dispõẽs solet esse libe
ralis eo qđ pl^9 bonis suis nõ indige
bat.sec^9 ergo in cõtractu si qs donet
vina que sunt in penu sua:nõ eẽn ve
niũt vasa:lꝫ venirent sumpto signifi
cato ex cõi mõ intelligẽdi q per se
vinũ eis subsistere nõ põt:nec cõmo
de solui:dũ tñ vasa nõ sint maioris
ptij.Itẽ qualiter vltima volũtas te-
statoris est deãbulatoria:ꝛ an' vltia
tñ sit seruãda:nõ obstãte iuramẽto
de nõ mutãdo primã.c.cũ marthe.d
celebꝛatio missa.de suc.ab intest.c.
vlti.ꝛ.xiij.q.ij.c.vlti. nemo põt face-
re quin leges habeãt locuꝫ in testa-
mẽto suo.C.de test.l.testãdi.ꝛ.ff.de le.
j.nemo põt.vbi tex. op.nõ obstãte au
tẽ.de nup. ꝫ.dispositĩ.vbi dr q volũ
tas testatoris habet̃ p lege.ergo põt
derogari legi cõi:qꝛ itelligit̃ dũ volũ
tas testatoris sit vnita legib^9:ꝛ facta
sm eas:als facta cõtra eas nõ cẽset̃
vice legis.Iꝺ si dt testator:nõ suꝫ pe
rit^9:volo ergo vltima volũtatẽ meã
valere:lꝫ nõ seruet̃ solẽnitates iuris.
nõ valet dispositio vt sit testamẽtũ :
q̃uis valere possit iure codicilloꝝ :
vt in.d.l.testãdi.vbi gl.Itẽ nota q de
iure canonico in testamẽto vel reli-
cto ad pias cãs sufficiũt duo testes.
c.relatũ.de test.ʒꝫ bar.ꝛ bal.in.l j.C.
de sa.sanc.eccl.Ius ciuile secꝫ ꝛ te-
net idẽ in piis cãis in terris impij.
Sꝫ in terris ecclesie nõ in piis cãis
sufficiũt duo testes cũ pbꝛytero.c.cũ
esses.de test.nõ aũt in terris impio
subiectis sufficiũt tres:sꝫ reqrũt̃ se-
ptẽ.ꝛ sic nõ in piis cãis leges nõ ob
sequũt̃ cãonib^9 : sꝫ tenẽt ad vnguẽ.
Itẽ statutũ dispõit q testamẽta non
valeãt nisi sint insinuata pñti.vel of
ficiali ciuitatis intra.iiij.menses a
morte testatoris .certe testator non
põt hoc statutũ tollere : dicẽdo volo
q testamẽtũ meũ valeat et si nõ insi
nuet̃ itra q̃drimestre officiali.Rõ:qꝛ
talis insinuatio statuta ẽ ad euitãdũ

falsi tantum sciendum veritatem testamenti. sed testator non pot renuntiare legibus datis ad inquirendum veritatem.facit.l. iubemus.C.de testa.l.fi.C.de fidei.pot tamen testator tollere hypothecam et ne dominium transeat recta via:quia et hoc introductum est vt sua voluntas celerius finem sortiatur:et sic commodo suo priuato pot renuntiare.Item pot dare licentiam legatario intrandi possessionem et eam apprehendendi propria autoritate in legato:quia similiter hoc respicit commodum priuatum quod requiratur ordo iudiciarius cui testator renuntiare pot:vt hec omnia no.ff. de leg.j.l.nemo pot.preal.Item not.de his qui testari non possunt:et qui prohibentur a lege facere testamentum:et sunt impuberes scilicet masculus minor.xiiij.annis:et femina minor.xij.quia non habent animi iudicium.Item filiusfa.non pot testari:Et si pater consentiat:nisi.de peculio castrensi:vel quasi castrensi de quibus etiam preter patris voluntatem testari pot:vt in c.lz.de sepul.in.vj.Item furiosus et mente captus quamdiu talis est.Item prodigus cui bonorum administratio est interdicta.Item mutus et surdus naturaliter id est natiuitate:sed si accidentaliter est mutus et surdus:et scit literas: potest suum scribere testamentum et codicillos:sed si est tamen surdus bene pot facere testamentum.Item damnatus ad mortem.s.qui condenatus est vt efficiatur seruus pene vt l.j.C.de her.instit.Item qui dubitat de statu suo.s.vtrum sit liber vel seruus:pf: an filiusfa.Item qui damnatus est pro crimine famoso:sicut est crimen contra naturam:vel aliud crimen famosum.Itez monacus:seu canonicus regularis. Item qui commisit crimen lese maie.Item hereticus.Item cecus testari non potest nisi quadam adhibita solemnitate speciali quia vbi versatur maius periculum debet adhiberi maius consilium.De testo vero ceci quomodo fiat:notatur in.l.hac consultissima.C.qui testa.fa.pos.vbi hic modus receptus est.debent enim vocari septem testes:et tabellarius:et cecus coram eis exprimit se velle testari sine scriptis et debet exprimere nomina:indicia et dignitates heredum quos instituit: ne sola nominum commemoratio quicquam ambiguitatis pariat:et debet legata designare:et hec omnia sunt scribenda a tabellario:tunc coram testibus:vel si essent ante scripta coram testibus recitari debent:et ceens debet fiteri illud esse suum testamentum:et ipsum esse dispositum ex animi sui sententia:et in fine debet vnusquisque testium et etiam tabellarius se subscribere:et etiam testium et tabellarii signacula debent apponi.quod si tabellarius inueniri non poterit:octauus testis debet adhiberi:vt per eum capiat effectum quod per tabellarium fieri debuit:et hoc testamentum nuncupatiuum: licet multam similitudinem habeat cum testo in scriptis.et in quibus casibus ecclesiastica persona de bonis ab ecclesia concessis possit testari:habes not. gle.in.c.presenti.de offic.ordi.in.vbo obseruari.li.vj.vbi bona distinctio. Item an clerici possint condere testamentum xij.q.iij.c.j.de testa.et.c.quia nos.et.c.relatum.Et an clericus vel monachus possit in testamento poni tutor.xxxvj. di.peruenit.xxj.q.iiij.cyprianus.xvj. q.j.generaliter.Item testamentum rumpitur natione posthumi:quia si moritur viuo testatore testamentum recoualescit:vt in.l.posthumus. ff.de iniusto rup.test.quod est verum si testator viuit ciuiliter et naturaliter:secus si naturaliter tamen viuat et mortuus sic ciuiliter:tunc enim non conualescit. casus est singularis in.l.qui vxorem.ff. de pci.impe.offe.quod non alleg.in materia:et est mirabilis casus ille secundum Lu. de ro.Item testamentum nouissimum immobile perseuerat et testatoris obitu confirmatur.c.cum marthe.§.ceterum. de cele.missa.Et testamentum facere pot qui habet annos.xiiij.in aut.vt spon.largi.§.item alio modo.

¶ Testamentum est lex diuina scripta noua vel vetus:et sic dicimus biblia continere duo testamenta:vel testamentum vetus et nouum.Et testamentum vetus et nouum est recipiendum a nobis:quod quod in paternis canonibus nullum eorum ex toto teneatur insertum.Et inuenitur.c.inter canones sancti pape Inn.cuius autoritate hoc docetur:vt habetur in.c.si a romanorum.§.item si ideo.xix.di.vbi.subditur

Restat nimirum q decretales episto le romanorum pontificum sunt reci piende:ꝫ si non sunt canonum codi ci compaginate:per.c.beati Leonis. xx.q.j.omnia.quod etiam attribui tur Damaso pape:vbi omnia custo diri mandantur.

¶De T ante J.

¶Tibias:alias tilibias instrumētū est ad abscindēdū virilia:vel aliter:vt nota.in.l.hi quoq.ff.ad .l.cor.de sic.

¶Jmo thilibie legendum est.

¶Tign⁹ vel tignū dr esse cē genus ma terie lignee.vt in.l.xij.tabula.ꝫ Azo in sum.eo.ti.ꝫ insti.de re.diui.Vñ ti gnarij dicunt omnes qui edificant.

¶Tignus iniunctus.Require.s.actio.

¶Tiguli dñr foramina:qb⁹ exit fum⁹.

¶Tympanū est instrm ad faciēdū ole. um.l.sed addes.§.illud nobis.ff.loc.

¶Tyro est nouus miles:vt.C.de tyro libro xij.

¶Tyrus est serpens venenosissimus: quo fit tyriaca magna.

¶Theriacam scribunt alij.

¶Titubatio est cum ego hincinde duo contraria scio:nec tamen alicui eo rum(quia dubito)credulitatē meaꝫ applico.Unde titubare dicitur quis quando suspitionem habet super eo de quo contenditur:vt.c.in nostra p sentia.de precu.in gl.iij.etiā titubare est defectuose loqui vel ignoranter. vnde titubans pro ignorante haben dus est.C.de condi.inde.l.vlti.ꝫ.ff.de liber.ho.exhi.l.ij.§.is qui.arg.c.do minus.de sec.nup:vbi glo.pro ꝫ ꝯtra. ꝫ.c.proposuit.de conin.ser.in glo.

¶Titulus quandoq signum dicit:quā doq causa acquirendi dominij:qnq ipsa ecclesia:vt titulus sancti Petri: qnq clericat⁹:qnq canonicatus in aliqua eccl'ia:vnde dicit quis inti tulari.i.clericari:vel canonicari.Itē qnq capitur pro cā mobili ad dñij trāslationē:vt pro locatione:vt.c.ec clesia sancta.ff.vt lit.pendē.Itē titu lus est iusta cā possidendi qd nostrū est:ꝫ sic ergitur iustus titulus in vsu capione ꝑ prescriptione.c.si diligen ti.de prescript.ꝫ glos.summe.xviij.q. iij.Etiam titulus possessori cām tri buit prescribēdi:vt.c.j.de prescri.lib. vj.ꝫ est vnū de principalib⁹ requisi tis ad ꝑscriptionē.Dicit etiā titul⁹ quilibet ordo ecclesiastic⁹:ꝗlibet di gnitas vel ꝑlatio:ꝫ sic dicitur ꝗs in titulari i aliqua ecclesia.i.ordinari ꝑm Bar.in.c.duduꝫ.de elec.sup ver bo.intitulatam.ꝫ.ff.si cer.pet.in rub.

¶Titulus possessionis vel possidendi est initium possessionis.ꝫ causa qua re quis possideat:vt emptio:vēditio donatio:permutatio:qꝫ per emptio nem ꝫ similia incipimus possidere.

¶De T ante O.

¶Tochi secundum Azo.dicuntur sub stentatores pauperum. Ptochi scribendum est.

¶Topiarius est qui pter ium ornat:sal tuarius qui custodit.l.cum quereba tur.§.fina.ff.de leg.iij.

¶Togatos dicimus aduocatos:a toga veste nominatos:quam habebant olim aduocati diuersam a ceteris:vt per hoc cognoscerentur.

¶Tota.i.omnis.ff.de pact.l.si vnus.§. pactus.vbi idem dicimus.

¶Torneamēta dicunt quedaꝫ nūdine: vel ferie in quib⁹ milites ex edicto cōuenire solēt:ꝫ ad ostēsionē virium suaꝝ ꝫ audacie:temere ꝯgregari:vel ꝯgredi:vt.c.j.de tornea.Et cā ꝫ ꝓhibi tiōis est periculum animaꝝ:ꝫ mors hoīꝫ inde ꝓueniēs:vt ibidē nōtatur.

¶Tormētum dicit quasi torquens mē tem:a torqueo torques.Questio vero est veritatis indagatio per tormētū: seu torturam:ꝫ potest appellari que stio a querendo:qꝫ iudex per tormē tum inquirit veritatem.Pan.in.c.cū in contemplatione de regu.iur.

¶Tortura pōt qnq fieri in domo:non in iudicio.qñ tabule testamenti pa tris eorum filioꝝ quia familia inter fectus dicebat:priusq questio de ser uis haberet:aperte ꝫ recitate sunt: vt in.l.si ea questio.C.de his qui.vt indig.ꝫ ibi no.docto.circa glo.ij.

¶Tōsura in clerico vide gl.in cle.qm. de vita ꝫ ho.cle.ꝫ.xxiij.di.c.prohibet. c.clerici.c.si ꝗs ex clericis.c.si liceat

cuilibet.⁊.xij.q.j.duo sunt.
¶ Torrēs est aqua in imbre cū impetu
qui in estate torrescit.i.arescit:secū=
dum gl.in cle.dudum.de sepul.
¶ Uide.ff.de flum.l.j.§ ij.⁊ de aqua plu.
arcen.l.in summa.§.penul.

¶ De T ante R.

¶ Trabea est vestis cōsularis:vt.C.de
cōsul.l.j.lib xij.qua veste etiā vtebat
imperator:etiā se consulem vocabat
vt in auc.de consult.col.iiij.
¶ Tractatorij erāt viri qui tractabāt ⁊
ꝯtractabāt.i.manibus cōtingebāt ⁊
palpabāt aīalia publica:⁊ equos sa=
cro vsui deputatos.Uel dicūtur tra=
ctatoria litere impetrare ꝑ licētia ve
hendi animalia vel litere date licen
tie ad tractādū ⁊ puniendū crimino
sos ꝰm Accur.C.eo.ti.in rub.
¶ Tradere duplicē hꝫ significationem
vno mō est rē suā in alterū trāsferre.
Corporalis enī res tradi pōt:⁊ a dño
tradita alienatur.hoc patet ꝑ etymo
logiā dictionis. Dicit̄ enī trado q̄si
trāsfero dñium:⁊ sic bene dicitur in
instrumētis vēditionis:iure proprio
tradidit.i.transferēs tradidit seu de
dit. Alio modo tradere capit̄ ꝑ indu
cere in possessionē:siue pro ipsa cor=
porali ꝓstatione rei:vt cū dicitur:pos
sessionē tradidit:vel ipsum equū per
frenum:aut librum in manibus.
¶ Traha est instrumentum rusticū qd̄
equandis cespitibus vel freno colli=
gēdo aptatur.
¶ Traijcere est mare trāsire:vn̄ dī. Si
pōtonibꝰ mare traijciatur i.trāseat.
Inde traiectū est per mare trāsitus.
Etiā alio modo est nomē ciuitatis.
¶ Traiectitia dī pecunia que locatur
vel permittit̄ alicui per mare ad quē
cūq; locū transuehenda vel reportā
da.ff.de act.⁊ obl.l.traictitie.
¶ Trāsactio est de re dubia ⁊ lite incer
ta nondū finita dato aliquo ꝓmisso
vel retēto nō gratuita pactio:vt in.c.
super eo.de trāsac.Et est idē qd̄ com
positio inter aduersarios:⁊ litē intel
ligo p̄ntem vel futurā:qꝛ ante litem
cōtest.potest fieri transactio:vt.ff.de
cōdi.indebi.l.eleganter.§.si qs post.
Item litē subaudio instā vel iniustā:
vt.C.e.ti.l.ij.⁊ si quis qn̄ agit:credit
se habere iustā causam aīalis cōtrariā
vt.ff.de cōdi.inde.in sum. vt tn̄ inter
insistentem ⁊ resistentem:vt si actor
per calumniā insistat:nulla fit trans
actio:sed si reus per calūniā resistat
valeat trāsactio quantum ad eū.C.
eo.ti.l.sub pretextu.licet per aliā viā
hoc est per actionē de dolo vel repli=
catione doli ꝯsulatur actori:vt ibidē
dicitur qn̄ dolo reus induxit actorē
ad trāsigendum.Et dicitur in descri
ptione gratuita pactio:ideo qꝛ fieri
nō pōt gratis:imo expedit ꝙ is cui
fit trāsactio:aliquid det vel dare pro
mittat trāsigēti:vnde fieri debet ali
quo dato retēto vel ꝓmisso:alioquin
trāsactio nō procedit. Et in eo qd̄ di=
citur aliquo:intelligit̄.etiā de modi
co:qꝛ si questio erat de re valēte cētū
potest fieri trāsactio pro decē vel ꝓ
minori:nec potest dicere trāsigēs se
deceptum:qꝛ trāsigit super incerto.
Itē in eo qd̄ dicitur:re dubia:⁊ lite in
certa:intrāsitiue ponit̄:vt sit sensus:
de re q̄,dubia ⁊ incerta est lite.i.pro=
pter litem:qꝛ lis q̄diu pēdet:facit rē
dubiam ⁊ incertā.Nā euētus litis ⁊
iudicio ⁊ incertus est.l.qd̄ debetur.ff.
de pecu.vnde super eo qd̄ in questio
ne vertitur lite pēdēte pōt fieri trās=
actio.⁊ ideo dicitur.lite nōdū finita.
Nā si iudicatum esset:nec appellari
posset:nec aliquo remedio sua retra
ctari:ita qd̄ de sentētia nō dubitare=
tur:certe trāsactio non valeret: vt si
quis cōdemnatus ad decē dicat. Ue
rum est me tibi cōdemnatū esse ad.x.
⁊ verū est qd̄ debeo:sed si vis esse cō
tentus:quinq; dabo incōtinēti tunc
trāsactio nulla esset.⁊ si indicatū ne
garet adeo tn̄ liq̄da foret ꝓbatio: vt
nō sufficeret negare:adhuc est idē:vt
C.de pe.l.q̄ sniaz.Dicit̄ enī trāsactio
q̄si actiōis i amicitiā seu amicabilē
ꝯpositionē trāsitio:trāseūt enī a si ⁊
ab actione:qui ꝯponūt inter se paci=
scētes:cū tn̄ gratia nō remittit̄ actio

secus si gratis remittit: qd casu nō fit trāsactio: sed simplex per donationē pactio: qui eñi transigit: q̄si de re du bia: ꝛ lite incerta neq finita trāsigit cōponit: vt in.c sup eo.e.ti.in gl.iij.et sic is trāsit ab actione qui transigit. ꝛ is qui pprie agit: dicit trāsigere: vt C.eo.ti.l.ij.p.real.reus aūt improprie. Itē in spiritualibus nō valet transa ctio pprio nomine dicta.c.si q̄n cleri ci.de offi.deleg.ꝛ.c.super eo.pal.ꝛ est tex.in.c.cōstitutus.ꝛ.c.preterea.e.ti. Ratio: qꝛ trāsactio in spūalibus cōti net speciē simonie: verbigratia: duo litigāt sup aliquo bñficio ecclesiasti co: puta ecclesia vel pbēda: ꝛ etiā sup iure pñtādi: talis trāsactio cū sit su per re sacra: non valet q̄n alter illorū dat alteri.x.vl.xx.annuatim: vt cesset a lite: ꝛ alter obtinet ecclesiā seu pbē dā seu ius presentādi: cū sit annexū spirituali: ergo species simonie ē vbi aliquid datur vel pmittitur siue reti netur in talib⁹ vt possideatur: al's pro cederet in spūalibus, nullo dato retē to vel pmisso: sed tunc pprie non est trāsactio: sed in tpalibus valet trāsa ctio tali modo sumpta. Sumit autē aliter ꝛ largo modo trāsactio put est amicabilis cōpositio: ꝛ sic pōt fieri in spūalib⁹: vt in.c.statuimus.de trāsa ctio.ar.c.nisi essent.de pben.ꝛ.c.vlti. de re.pmu. Et hoc dū ex vtraq parte datur spirituale: autoritate tñ supe rioris: vt si aliqui litigēt super eccle siis: ꝛ eps vel archiepiscopus cōpo nat eos iure. Itē non valet trāsactio in subiectione spūali.c.pterea.ij.e.ti. Subiectio eñ ē spūale quid: et ideo aliquo dato vel promisso siue retēto remitti nō pōt: vbi gratia: iste subie ctus est primo abbatie tali: scꝫ eccle sie sancti Petri: modo vult trāsigere id ē dare.xx.solidos vel aliud in cer to sensu: vt sit exēptus ab abbatie sub iectiōe qui cēsus est: licet esset reco gnitio debite subiectionis.c.olsami ma.de censu tñ non valet talis trans actio pper subiectiōe. Sꝫ si gratis vellet quis: aliquā ecclesiā eximere subiectā bene posset ex ea annuatim aliqd accipere: nec esset simonia.c.cō stitutus.de reli.do.vel sibi cōstituere soluēdū cēsum in recognitione dñij: vt in.c.ols.pal.vel ad indiciū perce pte libertatis: vt in.c.recipimus.de puile. Itē in matrimonio cōpositio vl trāsactio nō valet.c.fi.de trāsac. Et no ta duas regulas. Pma ē affirmatiua q in omi causa criminali vel in omi crimine p quo venit imponēda pena sanguinis: licitū ē trāsigere excepto crimine adulterij. Ratio huius regu le: qꝛ vnicuiq licet redimere sangui nē suū. Sꝫ rō exceptionis est frequē tia criminis adulterij.xxxij.q.vij.q est oib⁹ grauius.ꝛ de iud.c.at si cleri ci.§.de adulterijs. Scda regula nega tiua est q in alijs criminibus in qbus nō venit pena sanguinis non est lici tū trāsigere: excepto crimine falsi in quo pōt trāsigi: ratio regule est ne delicta maneāt ipunita. Rō vo exce ceptionis: qꝛ nō potest maius crimē i nponi q̄ falsitatis: qd adimit oēm honorē. Et hec dicta pcedūt de iure ciuili. Jure nāq canonico hic non lꝫ trāsigere sic: qꝛ ibi nō venit pena san guinis imponēda. Itē trāsigi nō pōt sup alimētis: nisi autore ptore. ff. de trāsac.l.cū hi .ij.sum. Ergo nota q q ne dā sunt in qb⁹ nec cōpositio nec dis pēsatio nec trāsactio locum hꝫ. Quo eñ posset fieri per amicabilē cōposi tionē vel dispositionē vel p trāsactio nē: vt vir pmissa vxore aliā supindu ceret: vel vt monachus talis existēs pprium haberet: vo sta.mo.cū ad mona sterium: vel vt subiectus in subiectiōe perdurans dño non obediret: sꝫ ī li citis ꝛ honestis. Jn his ergo cōsimi lib⁹ trāsactio locum nō habet: vt in c.fi.eo ti. Effectus aūt transactionis est: vt oia instrumenta ad causaꝫ spe ctātia: super que trāsactū est: ꝛ quic quid aliud est qd opem partib⁹ ferre poterat hoc sit vacuū: ꝛ omni vtute cassatū: ꝛ sola trāsactio validū perpe tuumq robur obtineat: vt in.c.j.e.ti. sꝫ Gof.in sum.de transac.

¶ Transfuga dicit qui trāsit ad hostes.

¶ Translato est de sede ad [illegible] ꝫ fit a commutatio:

cōmutatio: vt cū eps de vna sede ad aliā trāffertur: vnde qđ hic appellaṫ trāslatio. a ibi đr mutatio: vt. vij. q. j. inutationes: vl' sic. Est abvna ecclia ad aliā regulariter trāsitio. Pōt etiā aliqs de minori ecclesia ad maiorez trasferri. nā qui puehitur: de minore ad minus puehiṫ. xciij. dist. legitimus. in fi. ⁊ hoc maxime de trāslatione epōꝝ. Unde trāslationū due sunt cause. Prima vtilitas: cū ī sua ecclia infructuosus est. Scđa necessitas: vt cū psecutionē patiṫ ⁊ hostilitatē. Et sunt tres cause trāsitus. Prima leuitas. Secūda cupiditas. Tertia humilitas. de hoc Goff. in sum. eo. ti.

¶ Trāsmigrare ē d loco ad locū trāsire

¶ Trapem ita. i. campsor vel mercator. xxiij. dist. in nomine domini.

¶ Treuga est securitas prestita psonis ⁊ rebus ad tēpus discordia nōdū finita: vt de treu. ⁊ pa. c. j. sed pax requi re. s. in litera P.

¶ Treuga ad tēpus facta pōt appellari pax. c. nouit. versic. postremo. ⁊ ibi ad hoc not. Panor. in pe. no. de iudi.

¶ Triclinaria vestimēta sunt illa qbus vtimur in cubiculo. l. apud aufidium ff. de opti. lega.

¶ Tribunal fm Gof. est locus maioꝝ iudicum qui habēt merū imperiū: fm Azo. in sum. C. de iur. om. iudi. vel est locus vbi iudex p tribunali sedet qꝫ als forus vocatur. extra de ver. sig. forus. ⁊ est gl. in. c. j. de re iudi. lib. vj.

¶ Tribunus plebis est plebeius magistratus sic dictus: qꝛ populus romanus olim erat diuisus in tres partes ⁊ ex singulis singuli tribum procreabantur: vel qꝛ tribuni suffragio cōstituebantur.

¶ Tribunus quiritum. i. militū erat rege exacto ante dictatores: q̄ presuit equitibus postq̄ partim ex plebe: et partim ex patribus (alias partibus) militum creati sunt tribuni cōsulari potestate.

¶ Tribuni. i. pmicerū. l. ij. ⁊ ibi gl. C. de offi. primi: ⁊ qui dicātur tribuni: vide l. officium. ff. de re mili.

¶ Tributū est cēsus qui pstaṫ rōne soliꝰ Vocab.

ppriū possidētibꝰ. Diciṫ aūt tributū ideo qꝛ militibꝰ tribuebāṫ: q expeditioni publice vacabāt: vñ ⁊ stipēdiū appellaṫ: vt. ff. de ver. si. l. ager. ⁊. ff. de pub. ⁊ vecti. l. j. §. hic titulus. sup ver. impēdāt. in gl. Et in tributis non hꝫ locū pscriptio. xv. j. q. iij. §. pōt. ij. Et adhuc. C. de pscri. xxx. anno. l. cōpetit. nec cōpensatio. C. de cōpē. l. in ca. ⁊. l. pce. ⁊. ff. de iur. fi. l. auferṫ. §. qui cōpensationē. vbi đr q̄ in aliis duobꝰ mēsibus pbato debito fit recōpēsatio cū fisco pterq̄ in: tributis ⁊ in stipēdiis.

¶ Tributarii dicūtur a tributo quod a tributione deriuatur.

¶ Tributaria actio. Require. s. de actionibus.

¶ Triens est tertia pars assis q̄tuor cōtinens vncias.

¶ Trienniū est tp̄s triū annoꝝ: vt in. c. j. de pscri. Et inde đr triēnalis pscriptio que cōiter currit in vsucapione.

¶ Tricennium est tempus. xxx. annoꝝ. inde tricennalis prescriptio: vt in. c. vigilanti. eo. titu.

¶ Triplicatio est que duplicationem infirmat ⁊ adiuuat actorem. Et sic deinceps quadruplicatio. Require. s. duplicatio.

¶ Tripondius est as triplicatus. s. xxxvj. vncie.

¶ Triumuiri capitales dūr qui carceris habebāt custodiā quoꝝ interuētu animaduertendū erat in quosq̄ homines facinorosos quos etiā dicimus stratores a stringendo: quia in carcere custodiendos ⁊ reos damnatos puniebant.

¶ Triūuiri monetales dicūtur vcꝫ eris ⁊ argēti vel auri conflatores.

¶ Trulla instrm est qđ vnaculę lingue allusiōe satis intelligiṫ. Eo enī liniēdis muris ⁊ arenato gypsatoq̄ inducendis vtuntur: ⁊ inde trullisatio ex gypso inductio ⁊ linitio. Sed apud iuris. ff. de au. ⁊ arg. leg. l. ⁊ si non sunt. §. argēto facto. accipitur vel pro vase potorio: vel pro vase in quo vētris onus excipitur: et aliter apud Papi. ff. de fun. instr. l. taberne. cum inquit. Trulle que circa cenā solent traijci.

¶ De T ante V.

¶ Tubi per diminutionē tubuli sūt canales fictiles p̄ q̄s fum⁹ vltra pariete cōducit̄: de q̄b⁹ meminit iurisc. in l. q̄dā hyberus. ff. de ser. vrb. p̄di. dū dicit nō licere tubulos habere admotos ad pariete cōmunē: ⁊ idē dīr fenestre q̄bus calor balnei euaporat.

¶ Tuguriū dr̄ esse tectū qd̄ rebus vrbanis vl̄ rusticis custodiēdis ē deputatū: vel dr̄ oē edificiū qd̄ magis cōpetit rusticis q̄ vrbanis edic⁹: ⁊ dr̄ q̄si teguriū: eo q̄ tegat. ff. de v̄. si. l. dom⁹

¶ Turpia v̄ba. i. diffamatoria: si sūt sp̄alia: vitiāt legatū vel institutionē: s; nō exheredationē. S; gn̄aliā turpia sūt apta punitioni: ideo dispositionē punientē nō vitiāt: nō aūt sūt apta honori: ideo dispositionē honorātem vitiāt: nisi vbi volūtatē disponēdi significāt: v̄bigratia testator dicit sic: Titio furi homicide vel adultero lego. x. legatū nō valet vt l. turp. ff. de leg. j. q̄ his v̄bis testator diffamat legatariū: ⁊ sic sensus est vt magis cū velit grauare diffamādo q̄ honorare: si vl̄ let valere legatū: lex ciuilis hāc volūtatē nō admittit in odiū diffamātis: vt in l. turp. p̄alī. Sed ibi: testator dicit: fili⁹ me⁹ impiissim⁹ male de me meritus heres esto: valet insti. l. his verbis. §. j. ff. de here. insti. q̄ siue sit verū: siue falsū q̄ sit impiissimus cōstat tn̄ de p̄sona: ⁊ nō diuersitatis in hoc casū ⁊ in precedēti: q̄ prim⁹ casus est in v̄bis specialibus: scd̄s aūt in gn̄alib⁹. Alij dicūt q̄ in casu p̄cedenti valet legatū: sicut in isto: q̄ cōstat de p̄sona ⁊ de legato ei facto: nisi aliud cōstet testatorē voluisse: vl̄ nisi lex ciuilis sic disponat: vt supra dictū est. Itē ibi: filiū meū latronē ⁊ gladiatorē exheredo: valet exheredatio. l. ⁊ si peperit. in pri. ff. de libe. ⁊ posthu. Ratio: quare valet exheredatio: ⁊ nō legatū vel institutio sic facta: q̄ verba diffamatoria apta sunt exheredationi: cū sint ad penā vel ad priuationem bonorum. Sed secus in legato vel in institutionē.

¶ Tunc significat extremitatē tēporis. l. si is legatū. §. sed si ita scripsit. ff. de cōdi. ⁊ demon. hoc facit ad questionē notandā. Si quis ita testat̄. Si imperator nō venerit in Italiā intra quinquenniū: heres meus tunc decē det titio Imperator morit̄ primo anno. an titi⁹ potest petere decē ⁊ Solutio certe non nisi post quinquenniū. ad hoc semper allegatur tex. p̄alī. ⁊ hoc q̄n tēpus apponit̄ in cōditione potestatiua. Si vero in cōditione casuali apponit̄: si deficiat: non expectatur. l. hoc iure. ff. de ver. obli. Fallit nisi addatur dictio tūc: ⁊ hinc excerptū est. de elec. cōmissa. lib. vj. vbi de hoc.

¶ Tutela scd̄m Azo. in sum. est vis ⁊ potestas in capite libero: ad tuēdū eū q̄ p̄pter etatē se tueri neq̄t: iure ciuili data ac p̄missa: vt inst. de tut. §. est autem. Vis aūt dico de facto: ⁊ potestas de iure: vt talis sit tutor q̄ p̄pria imbecillitate nō impediat̄: nec a iurisditione repellat̄: q̄les sunt pupillus: furiosus: ⁊ q̄ p̄petuo morbo laborāt: illi enim p̄pter imbecillitatē corporis vel animi tutores esse nō possunt Sed femine quāuis sciant res administrare pupillares ⁊ ad id expediendum vires habeant: tamen a iure institutionum non admittuntur.

¶ Tutela testamentaria est quando pater dat filio tutorem in testamento.

¶ Tutela datiua est q̄n vn⁹ dat⁹ est: tutor filio in testamēto: ⁊ vnus extantibus consanguineis idoneis ad tutelam: iudex officioso suo dat tutorem.

¶ Tutela legitima est que defertur a lege secūdum quam nullus datus est.

¶ Tutor filio in testamēto q̄ui primo loco deberet ei succedere ab intestato tenetur suscipere tutelam huius.

¶ Tutele actio directa ⁊ contraria. Require. s. actio.

¶ Tutor est q̄ pupillū vel pupillā morte patris vel emācipatione sui iuris factū vel factā tuetur. Differt autē a curatore: q̄ tutor datur impuberi: curator vero puberi vl̄ adulto. s. furioso p̄digo: surdo: muto: ⁊ filibus qui rebus suis p̄esse nō p̄nt. Itē tutor q̄nq̄ dat̄ a iudice. q̄nq̄ a testatore. Dat̄ eū

a testatore:r ɔfirmat decreto iudicis
vel p̄sidis. Etiam dat inuito. Sed cu
rator nō nisi volēti p̄ter q̄ ad litem.
Item tutor nō dat certe rei vel cau-
se:sec⁹ in curatore imo tutor p̄ncipa
liter dat p̄sone r secūdario reb⁹. Sȝ
curator p̄mo r p̄ncipalr dat reb⁹:r
secūdario p̄sone. Et no. q̄ q̄dā est tu
tor legitimus:q̄dā fiduciarius:q̄dā
testamētari⁹:q̄dā honorari⁹. Tutor
fiduciari⁹ est q̄ pupille emancipati:
cui⁹ pater qui eū emācipauit tutor
erat legitim⁹:p p̄re mortuo tutelā ac
cepit:cū mortis t̄pe erat in p̄ris ptā
te. v.g. titi⁹ duos filios habuit. s. Se-
iū r Meniū. Seius fuit maior annis.
Menius fuit pupill⁹. Seiū habuit in
ptātē:r Meniū emācipauit:r ipse tu
tor ei⁹ erat:r mortu⁹ est eo p̄re mor-
tuo. Sei⁹ frater meuij pupilli fidu-
ciari⁹ tutor est emācipatiōe eīn pe-
rit ius agnatiōis:ne f̄ris sui frater
legitim⁹ tutor esse possit tā q̄ p̄xim⁹
agnat⁹:sȝ fiduciari⁹ bn̄:r sic tutor fi-
duciarius est frater fatris sui eman
cipati:vt patuit. sed si pater emanci
pet vnum de filiis suis impuberem
eius est legitimus tutor r mortuo pa
tre fili⁹ alter maior fiduciarius tu
tor appellat:r dicunt tutore. s q̄si tui
tores defēsores insti. de tutel. §. tuto-
res. r iste tutor nō p̄t dari nisi libero
lȝ sit casus vbi suo dat tutor vt. ff. de
tu. r cu. da. ab his. l. si impuberi. j. rn̄.
tutores a q̄b⁹ iudicib⁹ dant vide
gl. insti. de curatorib⁹ ꝯ magistrati-
bus. Tutor legitim⁹ est q̄ lege p̄cipi
ente pupilli nācisciē tutelā:quales
sunt p̄ximi agnati r cognati. Recl̄r
eīn traditū est sȝ leges vt ad quē spe
ctat emolumētū hēr̄ditatis alicui⁹
pupilli:ad eūdē ptineat r on⁹ tutele
ei⁹:nisi forte sit mulier q̄ bn̄ vocat ad
hereditatē moriētis:nō tn̄ ad tutelā
superstitis:q̄ tutrix esse non potest.

Tutor honorari⁹ est qui dat pupillo
vt ip̄ȝ defendat a vexationib⁹ alior:
vel dat nouitatis gr̄a:vt alios tuto-
res instruat. c. venerabilē. de ele. i gl.
sup ṽbo aduocat⁹. Ul' honorari⁹ dr
dat⁹ cā honoris nō administratiōis.
Et tales nō hn̄t on⁹:vt reges:p̄nci-
pes:comites:barones:q̄bus comit-
tunt filij cā honoris:iō illor tutela
vacationē nō p̄stat. insti. de excu. tu
to. vel cura. §. item tria onera.

Tutor testamētari⁹ dr q̄ ex testō tu-
tor filio a patre pupilli dat. s. q̄ actu
in testamēto nominat r assignatur.

Tutor suspect⁹ sȝ Azo. in sum. C. e. ti.
dr ille q̄ morib⁹ talis est vt suspect⁹
sit. nō eīn facultas r paupt̄as:sȝ frau
dulēta vel callida cōuersatio in reb⁹
pupillarib⁹ suspectū tutorē cōmen-
dat. Itē in autoritate p̄stāda p̄ tuto-
rē:expediēs est vt loquat. facit. l. i. §.
pe. ff. de tute. r inst. qui testa. tu. da. i
pos. in gl. j. Et facit hoc ad subtilē q̄ō
nē:sȝ Bar. pone pupillo est delata he
reditas extranei:q̄ sciēte r paciente
ipso tutore habitauit in domo cuius-
dā defūcti:a quo delata est sibi hēdi
tas q̄rit an p̄ hoc p̄bet aditio here-
ditatis:r vtrū paciētia r scia tutoris
autoritatē induxisse videat:r an in
autoritate sit necesse q̄ tutor loquat:
Et appet p̄mo q̄ sic:na talis act⁹ ha-
bitādi in domo defuncti in eo q̄ p̄t p̄
se adire hēditatē iduceret p̄sumptio
nē aditiōis. p̄ hoc facit. l. gerit. ff. d ac
q̄. he. Sȝ pupillo q̄ nō pōt adire sine
autoritate tutoris talis act⁹ tutoris
autoritate aditionē nō iducit:vt in. l.
potuit. ff. de iur. del. Sol. Dy. dt q̄ scia
aut paciētia tutoris autoritatē nō in
ducit r sic ex illo act⁹ nō p̄bat adi-
tio:nisi forte tutor q̄n̄ mādasset pu
pillo vt aliq̄d faceret i illa domo. nā
talis expssio mādati aut oritatē idu-
ceret vl' nisi pupill⁹ diu stetisset i domo.
s. p̄ spaciū. x. annor:q̄ hoc p̄bat adi-
tio q̄si omnia fuiss͡et solenniter acta
autoritate tu.

Tyrannica potestas est cū quosdā fa
uoris gratia sublimat:quosdā odio
vel inualida humiliat:r leuis suspi-
tionis aura condemnat. xv. q. vij. c. j.

De U ante A.

Vacātia bōa dicūt ea q̄ dn̄iū
nō habēt:vl' q̄ fisco vl' dn̄io
alicui⁹ applicāt. Qd ɔtingit
multis modis. Qn̄q̄ si q̄s in

testat⁹ decedit:vl' q̃ testari nõ pt:vel
faciat pp̃ter qd here3 su⁹ succedere
nõ potest.Uel etiam vbi alias de cõ
suetudie bona alicui⁹ dominio ap=
plicant̃ tunc dicuntur vacare bona.

¶Uacãs possessio.Require.s.possessio.

¶Uacillare quid sit:vide extra de p̃cu.
in nr̃.z.τ de causa poss.cum eccl̃ia.Et
de testi.c.preterea.per Inno.τ alios,

¶Uacillare dr̃ qui dubitãdo τ tremen=
do loquit̃ τ q̃ varie loquit̃.Card.za=
barel.c.p̃terea.circa fi.de test.cog.

¶Uagabundus est qui nõ h3 domici=
liũ:sed hodie hic est:cras alibi.l.iiij.
§.p̃tor.ff.de dã.infec.Sed quasi va=
gabũd⁹ est qui h3 domiciliũ:sed ra=
ro morat̃ in eo;τ vagatur hincinde
Quomodo cõueniantur isti habetur
in.c.fi.de foro compe.in gl.j.τ ibi no.

¶Ualetudo dicit̃ infirmitas in vno si=
gnificato.c.qm̃ frequẽter.vt lit.nõ cõ
testa.per Inno.τ hosti.c.fi.de testi.l.
ij.§.si vero valitudine.ff.si quis cau.
τ.l.vnica.C.qui morbo excu.

¶Ualetudinarij dicunt̃ infirmi qui fre
quẽter egrotant:vel qui laborant p=
lucida interualla vt qui modo sani
sunt post horam infirmi.

¶Ualetudinarij qui dicant̃:vide pan.
in.c.qm̃ frequẽter.in.viij.col.versic,
quarto quero.vt lite non contesta.

¶Uaricosus dr̃ curuus:a varice neruo
cõtracto:qr̃ neru⁹ in senectute red=
dit hoĩem varicosum τ curuũ:vel est
qui modo huc:modo illuc vadit:vt
stultus.l.varicosus.ff.de edil.edicto.

¶Uariare dr̃ q̃ p̃imo dicit vnum:dein=
de cõtrariũ nulla assignata cã varia
tionis.Cõtradicere vero dicit̃ qui si=
mul dicit duo incõpossibilia:vt se in
terfuisse ɔtractui:τ se eadẽ die fuisse
alibi in loco incompassibili.Cardi.
zaba.in.c.preterea.circa fin.de testi.

¶Uasallagium secundum Spe.in ti.de
feu.idem est quod homagium.Quod
enim in Francia dicitur homagiu3:
in Italia dicitur vasallagium.

¶Uasall⁹ est feudatari⁹:τ s̃m vulgare
p̃uincialiũ nobiles feudatarij vasal
li dicunt̃:plebei⁹ vero homo medi⁹
nũcupat̃.s̃m Spe.τ vasallus nõ põt

vẽdere feudũ sine volũtate dñi:τ dũ
vẽdit d3 rogare dñm suũ q̃ ab eo re=
cipiat:τ alterũ emptorẽ inuestiget.τ
si dñs denegat:τ eũ exorare nõ põt
det emptori alia bona equalẽtia tali
fundo iniuste vẽdito.de hoc vide i.c.
q̃ in ecclesiarũ.de cõsti.τ in vsi.feu.p
totũ.Et hoc verũ nisi ille cui vasall⁹
feudũ alienat velit supportare oẽ gra
uamẽ:vt in.l.murileguli.C.de muril.
li.xj.facit.l.ij.in p̃n.ff.sol.mat.τ sic va
sall⁹ posset aliis in feudũ dare suũ feu
dũ etiã inuito dño:qd vr̃ nõ esse verũ:τ
cõtra casu3 in.c.j.de duo.fra.Sed q̃=
rit̃ a quo cognosci debeat cã feudie
pro quo no.q̃ s3 Ja.de bel.(cui pre
oib⁹ stat̃ i hoc)distinguit̃:aut loquit̃
de vasallis minorib⁹:aut maiorib⁹:
si maiorib⁹:vt sunt duces:comites:
marchiões:capitanei q̃ ad imediate
ab imp̃atore inuestiunt̃:tũc de ɔtro
uersia imperator cognoscit.c.j.de lege
corradi.l vsi.feu.Itẽ corã rege de im
mediate a rege infeudatis.Si de mi
noribus q̃ ab inferiore hñt feuda:vt
militib⁹ aut nobilib⁹.hoc tripl'r aut
vertit̃ qd inter duos vasallos:aut in
ter duos:quorũ alter est vasall⁹:τ al=
ter nõ est vasall⁹:aut inter dñ3 τ va=
sallũ.Si p̃imũ:aut ɔstat ambos esse
vasallos:litigãt tñ de p̃te feudi vl' fi=
nib⁹:tũc est ɔclusio q̃ corã dño cui⁹
sunt vasalli d3 cognosci.c.j.apd quẽ
vl' quos cã feu.deter.Aut ɔstat d̃ vno
tñ:nõ tñ de altero q̃ nihil h3 nisi id
de q̃ qõ vertit̃:τ tũc p pares curie d3 cã
terminari.d.c.j.apud quẽ:vel quos τc.
Aut nõ ɔstat de aliquo hoꝝ p certo:
qr̃ ambo nihil hñt in feudũ nisi illõ
de quo qõ est:τ hoc dupl'r:aut eni p̃=
tẽdũt se inuestitos ab eodẽ vel a di=
uersis dñis.Si scd̃3:iudex cõpetens
erit ordinari⁹ loci:vl' delegat⁹.c.ij.de.
l.corra.i p̃n.in vsi.feu.Si p̃imũ:hoc
dupl'r:aut vterq3 dicit feudũ suũ p=
p̃iũ.i.sibi ɔcessu3.τ sic iter ordinari⁹
erit iudex.d.c.ij.aut vterq3 dicit fuis=
se suoꝝ p̃genitoꝝ:τ sic dñs cũ curia
sua cognoscit:nõ tñ sol⁹ p̃al c.j.Aut
vn⁹ dicit feudũ nouũ.s.ipsum inue=
stitũ:alter antiquũ.s.suorum proge=

nitorum ab eodem tamen domino: et tūc olim ordinarius cōpetens erat iudex: hodie per pares curie cognoscitur: et sic similiter cōcluditur in pͥmo casu pncipali q̄ solū vno casu cognoscat dn̄s de causa feudi: scʒ q̄n cōstat ambos esse vasallos: secundo casu principali tenetur gl. in. c. certum. de iude. que dicit i causa ordinariuʒ loci in quo feudū situ͂ est cognoscere debere. Tertio casu iterū per pares curie si reperiri possunt: si nō eligantur alij: et tales erunt iudices ordinarij: quibus lex dat iurisditionē ordinariam: et ideo sedebit pro tribunali et seruabit iuris ordinē. Si nō habet tribunal eligere pōt: et eo ip̄o q̄ dn̄s iudicat: etiā sententiam propaʒ executiōi mādare pōt: q: feudum dicitur suuʒ territoriū. Itē secūduʒ gl. c. romana. de ap. li. vj. concluditur: si vltra dn̄ʒ feudi est ali⁹ p̄rimus immediatus: ad hūc appellat a sn̄ia domini feudi. Si talis nō sit: tūc ad ordinariū loci in q̄ res situat: spectat: q: dn̄s feudi est tali subiectus: vt. §. debet. preal. tn̄ in vsi. feu. tex. est q̄ in tali casu ad imperatorē appellāduʒ sit: et sic sentit bal. tacite. p̄rimū tn̄ magis placet doctorib⁹: vt. in. d. c. ceterū. Et intelligūt p̄dicta q̄n est qō de feudo. Sʒ secus est q̄n questio vertitur de cognitiōe feudi: scʒ ad quē ptineat cognitio ei⁹: talis eñ nō ptinet ad dominum feudi: siue sit ecclesiasticus siue secularis: alias esset iudex in sua cā: cōtra totū ti. C. ne quis in sua causa: q: sic cognoscēs de cognitione feudi in casu quo sibi adiudicaret cognitionē talē deberi: consequēter ppūetateʒ feudi sibi adiudicaret. Dʒ ergo superior ordinarius vl alter de hoc cognoscere vel iudicare: vel partes arbitros eligere debēt qui cognoscāt: vt no. i c. verū. in gl. iij. de fo. cōpe. et ibi glos. vtruʒ et q̄n secularis iudex possit supplere negligētiā ecclesiastici i cognitiōe: ali.

¶ Uates modo sacerdotem. modo prophetam: modo poetam significat. xxj. distin. cleros post columnam.

¶ Uasa ire sunt omnes peccatores. vt. xxiij. quest. io. iiij. nabuchodonosor. vbi dicit̄ vasis ire nunquā de⁹ redderet interitum si nō spontaneuʒ inueniretur homo habere peccatum.

¶ De U ante B.

¶ Ubaldini sunt homines certi et signāter clerici vel canonici terre vel ecclesie alteri⁹, de quib⁹ in. l. j. C. de col. i. li. vbi dr̄ q̄ collegium vbaldinorum non potest constituere syndicum.

¶ De U ante E.

¶ Uectigal est tributuʒ quod prestatur de rebus que vehuntur: vel omnib⁹ negotijs manū a vehendis mercibus dictuʒ. Idē est quod nauluʒ: vt. ff. de publi. et vecti. l. j. hic titulus. et secunduʒ Azo. in sum. C. e. tit. vide. s.

¶ Uector est portitor q̄ vehit. Et vectores sunt nō soluʒ quo vehūt sʒ etiaʒ qui vehuntur in naui: secūduʒ Azo. in sum. C. eod. tit. et ff. ad. l. rho. de iac.

¶ Uectores possunt dici. siue habeant merces siue non: duʒ tamen operas suas magistro nauis exhibeant ad nauigandū. Et sunt q̄ñ nomina que prestant actum et passionem vt hospes: zelotypus et c. Require. s. H.

¶ Uectura id est vectigal siue naulum.

¶ Uehiculuʒ secunduʒ. l. xij. tab. est via in. viij. pedes in porrectuʒ: ex transuerso anfractu in. xvj. quod nō est necessariuʒ in actu. Ius trahēdi ligna lapides ve pmittit habēri actū. sʒ nō habēti viaʒ nisi specialiter conuenisset. de hoc. s. in act⁹. et. infr. in ver via.

¶ Ue pr: ponit̄ interdū: vt in. l. si fundū sub cōditiōe. q̄ his verbis. ff. de le. j.

¶ Uel etiaʒ ponitur pro et interduʒ: vt in. l. sepe. ff. de ver. sig. et. l. cuʒ quidā. C. de verbo. signifi. etiam ponitur alternatiue: vt i. c. inter ceteras. de rescri.

¶ Uenatio q̄d sit: habes sʒ Gof. in sum: ti. de cle. vena. Et est triplex: scʒ oppressiua: arenaria et saltuosa. Oppssiua est hoim de qua dr̄. Cepit Nebroth esse robust⁹ venator corā domino. i. extinctor et oppressor. Et sic venator est hoim exactor et oppressor q̄ aliquē venatu opprimit. Arenaria est q̄ fit i arena: vt cuʒ q̄s locat operas suas et c.

pugnet in arena cū aliqua bestia dē: tata. hāc q̄ exercet peccat grauiter. nisi exerceat gr̄a viriū experiēdaȝ: vt. de postu.l.j. §. itē senat⁹. ꝛ iij.q6 vij. tria. ꝟ. infames. circa prin. ꝛ de hac loqꝛ lxxxvj. dist. q̄ venatorib⁹. cū duob⁹. c. seq. Saltuosaꝰ ē q̄ fit in siluis ꝛ saltib⁹ ad capiēdas feras: ꝛ hec est licita. Sȝ quō in clericis liceat in ꝓpijs personis venari deficiēte fami lia ꝛ vēdere: cū illud nō sit vagari: sȝ necessitati ꝛ vtilitati eceꝛe subueni re ad qđ tenēꝛ cleri. vij. q. j. pñtiū. ꝛ gl. cle. ne in agro. de sta. mo. in verbo ꝑsonale. ꝛ ibi cōcor. ꝛ ergo venatio sal tuosa est illicita ex tpe ꝛ ꝑsona. Ex tpe: vt in quadragesima ꝛ sabbati nis noctib⁹. xxxvj. dis. an putatis. Ex ꝑsona: vt in clerico. in quo tñ distin guēdū est: qm̄ ep̄o semꝑ est illicita. xxxiij. dist quorundam. Alijs vero cle ricis licita est causa necessitatis: vti litatis ꝛ recreatiōis: cū retib⁹ laq̄is ꝛ canib⁹: dū fit cū silētio ꝛ modestia: nā etiā monacho lȝ texere ligna pro piscib⁹ capiēdo: vt de conse. di. v. nun quam. vide Goff. in sum: de cle. vena.

¶ Uēdere est rē ꝑ certo pretio dare: vt sūt bona debitoris vēdēda si vigeat es alienū: ꝛ dilatio damnū sit allatu ra creditorib⁹: vt l. l. fulcini⁹. §. adeo autem. ff. qui ex cau. in possef. eatur.

¶ Uēditio est de re que habet ꝯmerciū ꝛ solet poni in instrumētis ꝙ ꝓmit tit vēditor ēptori rē vēditā legitime defēdere: autorizare: ꝛ debrigare: q̄ ꝟba debēt sic intelligi ꝙ si de re ip̄a lis fuerit facta orta siue mota ēpto ri: vēditor: teneaꝛ rē in ip̄a lite legi time. i. ꝑ leges defēdere: autorisare: i. autor litis fieri: siue ꝑ se litē agere vel debrigare. i. litem expeditam ab omni onere reddere. Itē nota qm̄ ven ditor est cert⁹ ꝙ rei vēdite pars est ei ꝓpria: ꝛ ꝑs ꝯditi[t]ia. i. alicui ꝯditio ni vel alteri dn̄o subiecta ignorat tñ q̄ ꝛ quāta: tūc ponitur in instrumen to vēditiōis sic quod ꝓpriū in ꝑpe tuū: quod conditītiū dn̄o subiectū: hoc est dicere: quod est ꝓpriū in hac re habeas vt ꝓpriū in ꝑpetuuȝ: sȝ qđ cōditītium habeas cū ea cōdi tiōe ad quā pertinet. Item ꝺm Azo. in sum. C. de peri. ꝛ ꝯmo. rei. vē. ꝛ Gof. in sum de emp. ꝛ vē. traditur talis re gula rotūda ꝛ quadrata. Cū vēditio fit pure ꝛ sine scriptis certe sȝ eciciq̄ degustationē nō recipit: oē periculū spectat ad ēptorē: excepto casu publi catiōis: nisi pactū: cl'pa: mora: calli ditas vel traditio interuenerit. ꝛ qđ libet ꝟbū hui⁹ regule habet in se pōd⁹: de quo vide Gof. in sum. vbi. s.

¶ Uendicare est coram iudice dicere vel intendere rem esse suam vel alle gare: vt quando quis dicit: hec res est mea. ꝛ est ideȝ ꝙ intētare: scȝ ad hoc soluȝ intēdere vt res sua declare tur: ꝛ sibi dominium applicetur.

¶Ueluȝ est quadruplex: scȝ ꝯsecratio nis: ordinatiōis: prelationis: ꝛ ꝓfes siōis. Professiōis suscipiꝛ a ꝟgine vꝛ corrupta cū profitetur de altari vel de manu. in. xx. anno ad min⁹. xx. q. j. c. j. ꝛ ea. cau. q6. ij. puella. ꝯsecratiōis imponiꝛ in. xxv. q6. āno. vt ea. cau. q. j. placuit. ꝛ. lxxvij. dist. placuit pōt autē cōsecratio virginum fieri in die epi phaniarū: in albis paschalib⁹. i. tota septimana paschali: in apostolorū na talib⁹: nisi sint graui languore detē te: tūc em̄ alijs tpib⁹ possunt: imo ēt alijs precipuis festiuitatibus ꝛ die bus dn̄icis: vt in. c. j. de tēp. ꝛ qua. or. Uiduas aūt nullus pōtificū velare ꝑ sumat. xx. q. j. deuotis. i. si sed in semet velū suscipiāt de altari. xxvij. q. j. vi duas. q capitibus suis imponant. c. ꝑ latū. de his q̄ vi me causa fi. episco pus corrupte velum imposuisse vide tur: tñ solū imponere simulauit. Ue lū aūt religionis vel vestē religiosaȝ de manu ꝑsbyteri sumere possūt. xx. q. j. vidua. Sec⁹ de velo ꝯsecrationis qđ solēniter a solo ep̄o soli ꝟgini so lēnibus diebus imponiꝛ. Tertiū melt velū ordinatiōis qđ olim dabaꝛ dia conissis. in. xl. āno. xx. q. j. sanctimonia les. xxvij. q. j. diaconissaȝ. Quartuȝ est velū ꝓlatiōis qđ olim dabaꝛ abbatis sis in. xl. anno. x. q. j. iuuenculas.

¶ Uēditi actio. Requ. s. Actio vēdi[ti].

¶ Venia etatis dat mulieri in.xviij.an- no.z viro.in.xx.l.z.l.oēs ad olescētes. C.d his q veni.etatis imper.z tñ ma ior etas reqrit in abbatissa q i abba te.c.indēnitatib⁹.d ele.li.vj.i fi.c.cū in cūctis.eo.ti.Nō tñ in hoc pōt esse: qz mulier auarior est viro.ar.l.ß si er go.in.fi.ff.ad vellei.vbi dr. Senatus enim obligate mulieri succurrere vo luit:nō donāti:hoc ideo:qz facili⁹ se mulier obligat alicui q donat:z ideo gubernatio pr̄imonij citi⁹ sibi potest cōmitti.d hoc per Car.in.c.indēnita tib⁹.pręalle.In.scdo casu ratio ē fra gilitas sex⁹:z qz in spūalibus guber nādis nō ē mulier ita capax z habi lus sicut vir:z minor etas requirit i muliere in eligēdo vel eligente q i viro:vt in.c.indēnitatib⁹ pręalleg.z in cle.vt hi.de etā.z quali.Et in mino ri etate pōt religionē pfiteri q vir. Ratio:qz in vtroq casu pfessus eli git:z mulier citius pfiteri pōt qa citius pubes est z capax doli:ideo ci tius etiam potest se obligare.

¶ Venire diem debiti est possessē pecū niam petere.

¶ Venire idest vēdi:vt in.l.fulcinius.§. si in diē.z.§.§.multos eiusdē.l.z.l.p alleg.ff.qui.ex cau.in pos.ea.cū si.Est eñi vbū neutro passiuū:sub voce neu trali significās passionē.vnde Exulo ec.Et differt venire a venio:z venire a veneo.vñ.Si vis venire:dbes cras mane venire.

¶ Venter requirc.s.Mittere in posses sionē noīe vētris.Et nota q vētris in gluuies ad luxuriā facile puocat:et omne bonū opus dissoluit.Unde ven ter z genitalia sibimetipsis vicina sūt vt ex vicinitate mēbroꝝ cōfederatio intelligat vitiorū:xliiij.dist.§.j.Non eñi plus q necesse est debem⁹ corpo ri seruire:sed solam eius infirmitatē reficere:vt ipsum ad vsum exercēde vtutis habeam⁹.vt.c:cōuiuia.ea di. Unde Seneca.Nō viuo vt comedā: sed comedo vt viuam.z ideo Bar.co medebat ad pōdus:vt haberet itelle ctum pariter dispositum z nūq alte ratum.Sic z nos moderate comedā

m⁹:nō nimia ciborū egestate corp⁹ affligamus:vt in.c.nō mediocriter.z c.nō dico.cum si.de conse.dist.v.

¶ Verbū in larga significatiōe ponit in iure p qualibet parte orōnis a v berādo dictū:eo q aerē vberat:vt dr i gl.sup vbo.istitutio sup vbo veloci ter.z sup vbo infra z c.Nō ergo capit hic vbū sicut i Joāne.c.j.In princi pio erat vbbū.z sicut i Donato Ver bū ē pars oratiōis put est distincta ab alijs partib⁹ orōis:sed significat dictionē cuiuscūq partis orōnis.Ad hoc autē sunt verba z eorū significa ta iposita:vt p ea significet mens vel volūtas iterior ipsius vbū pferētis. Nedū aūt verbis significat mēs ho minis:sed etiā factis signis z comi ētiis:licet inter modos significādi vba obtineāt pncipatū:eo q clari⁹ z euidētius significāt.Unvolūtas seu mēs proferētis dat significatū verbo: qz sine mēte verbū nihil significat vt in furioso:qz verbū ab eo prelatū nō hz mētē nec volūtatē:vt in.l. furios⁹. ff.de re iudi.z.vsus cōmunis iponit significatū verbo.patet per.l. labeo ff.d supel.le.q dicit.Verba accipiēda sunt ex vsu cōi.z dicit ibi.Bart.q v sus cōis est triplex:scz loquēdi:intel ligēdi:z vtēdi.vnde communia vsus loquēdi est q equus certe qlitatis vocetur calofredus.Sūdo in dictio ne heres singularis numeri signifi cat pluralis numerus de vsu intelli ligēdi:vt.l.vsū.ff.de verb.sig.Et i vsu loquēdi in vsus intelligendi.Tertia de vsu vtendi ponit exemplū de pō deribus z mēsuris:vt in l. excepto. cū ibi allega.j.C.de loca.z cōducti. De hoc vocabulo verbū vide plura i vo cabulario cuiusdā docto.legū Aure liañ.fm Joan.de matisco.z incipit. Verbū hic nō recipitur.Ex quo opus culo plures addiciones excerpsi quas his expositionibus terminoꝝ inser ui.Itē verba sunt accipiēda cum ef fectu.vt.c.cleris.de cleri.nō residen. de peni.dist.j.hec antem.cap.vlt. de spōsa.z.l.j.§.hec aūt verba.ff.qd q̄sq iuris.Et debēt verba deseruire intē

tioni nõ autẽ intẽtio verbis: cũ per verba exprimatᷣ itẽtio. xxij.q.j.humane aures.τ.j.q.j.machion.c. intelligẽtia.de ꝟbo.signi.cũ si.etiã verba sunt referẽda ad cõmunẽ intelligẽtiã: vt in.c.ex literis.de spõsa.τ.nõ aliter.ff. de le.iij.τ verba generalia sunt generaliter intelligẽda:vt i.l.j.§.generaliter.de leg.p̃stã.τ.c.q̃m.de ꝯiug.lepro τ.c.maiores.ꝟ.ad id aũt.l fi.de bapt. Nec verbis inanibus est vtendũ.l.vt ꝟboꝝ.C.q̇ admi.ad ho.pos.vbi dicit. Ut ꝟboꝝ manuũ excludimꝰ captiones.τc Uerba etiã cõmẽdatoria non obligãt:vt.l.si idẽ filiusfami §.si adolescẽs.in fine.C.ꝙ cũ eo.facit.c.cũ venissent.de iusti.ibi:nõ solũ de illo:sꝫ ð oĩbꝰ redditibꝰ suis faceret quod sibi placeret.Sũt enĩ verba dubia cõtra stipulatorẽ iterp̃tãda:vt.l.stipulatio ista § in stipulationibꝰ.ff.ð ꝟbo.obl. τ.l.quicq̇d eo.ti.vbi dicitᷣ Quod nõ ẽ expressum censetur omissum.

¶ Uerborũ est forma consideranda:nec ab ea recedẽdũ sine certa causa vt.c. ex literis.de spõsa.τ.c.ad audiẽtiã.de verb.sig.In vltimis autẽ volũtatibꝰ verbũ idifferẽs:vt cũ habuerit p̃teritũ:vel futurũ.trahi debet ad futurũ: qꝛ vltima voluntas semꝑ de futuris est:alias a ꝓprietate ꝟboꝝ nõ ẽ recedẽdũ:nisi ꝯstet loquẽtẽ aliud voluisse:vl'ẽt nisi res alter salua eẽ nõ posſit:τ sic iproꝑetates nõ sunt ad cõsequentiã trahẽde: sed excusande: ſm Bar.in.c.preterea.de verb.sig.Etiaꝫ dicit.l.§.si is qui nauem.ff.de exer. act.ꝙ verba sunt intelligẽda in proprio significato:licet possint improprïari:conueniãt materie subiecte. ff.lo.l.fi.ij.responso.

¶ Uerbis ðꝛ obligatio contrahi:vt cõdictio certi.vt.ꝫ.de.cõ.

¶ Uerna est seruus ex ancilla in domo natus:inde dicitur vernaculus:τ est paruus seruus:diminutiuũ.ff.de leg. iij.l.seruꝰ §.fi.ff.de rei vendi.l.cũ sup.

¶ Uero q̃nqꜫ stat iceptiue q̃n nõ p̃cedit materia cui iũgat sequẽtem : vt ð.el. suꝑ eo ꝟo.Q̃nqꜫ aduersatiue.de hoc in aut.de here.τ fal.in.p̃n. colla.j.

¶ Ueruex dicitᷣ ab inuersis testiculis:ẽ enĩ mas iter oues cui iuersi siue adẽpti sunt testiculi.Juue.Saty.iij. Sutor τ elix veruecis labra comedit.de quo meminit Ul'pi.in.l.j.§.j.ff.de abige.lꝫ.quidã verbicẽ legãt:τ male.

¶ Uepres dicuntᷣ spine que vi p̃hẽdũt τ lacerant carnes τ vestes:ſm Joan. and.in cle.dudum.de sepul.

¶ Uesanus dicitur qui sine sanitate est sicut vecors sine corde:vt.ff. de ꝟbo. sig.l.malum.

¶ Uestiarij sunt qui vestium exercẽt negotiationem.

¶ Uestibulũ ſm Azo.est locꝰ ante ostiũ vtriusqꜫ domꝰ:vel primꝰ aditꝰ seu introitꝰ vel porticꝰ τc.τ tectũ erat quo vt vestimẽto tegitᷣ hõ.vel ðꝛ ab aue.i. salutatione que fiebat ibidẽ stãtibꝰ.

¶ Uestimentum dicitᷣ omne illud quod induimus.

¶ Uestimẽta interpelata dicuntur veteres vestes iterum polite.

¶ Uestis virgata vel ꝑtita τ de caligis schicatis habetur in cle.ij.de vi.τ honest.clericorum.

¶ Uidetᷣ est ꝟbũ fictionis.vt.ff.de vi τ vi ar.l.i. §.deiecisse.τ ꝑ Bar.i.l.si isq̇.ff. de vsuc.τ gl.in verbo habere videtᷣ.τ. non minus de imunitate.eccle.

¶ Ueterãi sunt milites emeriti.i.extra militiã ꝓpter sua meriti positi.C.de vetera.l.rub Et l.legẽda scti matrinĩ vbi ðꝛ imꝑtor p̃cepit ꝙ veteranoꝝ filij scientijs militaribꝰ iplicarẽtur. Uetus τ veteranũ quid intelligãtur: vide extra de ele.c.gñali.li.vj.τ Albe super ver.nunc videamus quãto C. que sit longa consue.

¶ Uetus ius. Require ꝫ ius.

¶ De U ante J.

¶ Uia est ius eundi:ambulãdi:vehẽdi vehiculũ τ iumẽtũ ducẽdi:ita ꝙ ille cui cõpetit ius vie põt illa fecere:et differt ab actu:qꝛ plus cõtinet via q̃ actus.Nam via:iter actũ τ ius in se cõtinet.item eo contentꝰ est actꝰ vt iumẽtũ agat q̇s:τ si nõ vehiculũ.plꝰ enim vehiculũ occupat q̃ iumentũ;

in via necessariũ ẽ vtriũq3 posse agere. Itẽ via hʒ ius trahẽdi lapides: ligna vl' trabes: ⁊ ferẽdi erecta hastã: q nõ hʒ actus nisi de hoc spãliter cõuenissent: lʒ si tergo ducere vellet nõ i collo: qd poti' videt rigorosum q equũ Itez vie latitudo ad vehenduz vehiculũ: si latior vel angustior nõ designetur per cõtrahẽtes.l.xij. tab. diffinit. sc̃tõ pedũ p rectũ: vbi via est recta. nõ tortuosa: sed in anfractu.xvj.pedũ i. vbi reflexa ẽ: qd in actu nõ oportet vide.s. vehiculum.

¶ Viaticũ est merces itineris.l.titio.ff ad munici. Itẽ expẽse studiorũ.l.si lõgius.§.si fili'.ff.de iudi. Aliqñ sumit p corpe Christi.c.q inte.extra pe.et remis.⁊.qui recedunt xvj.q.iij.

¶ Vi bonorum raptorũ vide.s. Actio vi bonorum

¶ Vicari' fm Gof.est qui vices alicui' gerit siue i officio cõtẽtioso siue i nõ cõtẽtioso: vt.C.de of.eius q vi.al. gerit.ptorũ.⁊ de of.vica.per to.et de of. archi.c.j.de of.archi.c.j.in.fi. Et scienduʒ q vicariũ de quib' in ll.sub illa rub.positis tractat: sunt nõ delegati sed subdelegati.vl' ordinarij iudices. Nã eligebant incertũ tẽpq ordinarijs erat pfixũ: vt ipsi vices ordinariorũ presentiũ ⁊ viuẽtium supplerent. Erãt alij q gerebãt vices mortuorũ ⁊ absentiũ: q ⁊ suffragãei appellabãtur: hi oĩa poterãt agere que pertinebãt ad iurisditionẽ preter vltimũ supplicijũ ⁊ mẽbri abscisionẽ: vt.C.de offi.vic.l.ij.⁊ vicari' ecclesie ẽ pbẽyter qui vice pricipalis rectoris deseruit ecclesie. Et sunt qtuor species vicariorum. Quidã sunt ppetui ad parochiales ecclesias cõstituti.vt i.c. G. perpetu'.de.fi.inst.⁊. extirpãde.de pb. Quidã nõ perpetui: sed ad aliquos actus cõstituti: vt tẽporales.de quib' in.c.peruenit.de appel. Et isti dicuntur mercenarij.vij.q.j.nihil. Quidaʒ sunt speciales: nõ ad curã sed ad certũ locũ articulũ: vel actũ cõstituti.de quib' .c.tua.de of.vica Quidã nec ppetui: nec ad curã: nec ad certum actũ: sed generaliter dant. ad omnia vt vicari' in curĩs episcopoꝝ.de hoc glo.optima i cle.q de ecclesijs.de of. vica. Et vide in lectura Inn. Itẽ vicarij dicũtur illi q vt cuiuscũq vicem cõpleãt vel gerãt sunt cõstituti: vñ vicarius dicitur quasi vicẽ gerens.

¶ Vicecomes fm Spec.co.ti.dr ille cui dñs tẽporalis cõmittit executionẽ iurisditionis sue aliquib' castris: ⁊ sic talẽ vocãt vulgariter lõbardi: ⁊ aliq in patrimonio beati petri.

¶ Vice dominus fʒ Spec.co.ti.proprie secũdũ iura est q preest reb' episcopalibus.lxx.distinctione colonus.

¶ Victores serui sunt quos quis habet vinctos parendi gratia.

¶ Vict' noĩe intelligitur omne ille qd necesse: est homini ad viuendum.

¶ Vestis vicẽ hebet victus.ff.de verbo: signi.l.victus.

¶ Vidua est nõ solũ illa que desijt esse nupta (vt i cap.vidua.xxxiiij. dist.i. vbi respect' habet ad cõmunem vsuʒ loquẽdi) verum: ⁊ pprie est illa que nunq fuit nupta: vel que nõ habuit virum. ff. eod.l.manifestum. Et dicit vidua quasi viro priuata: vel sine dualitate.vt.l.malũ §.viduã.ff de verbo signi. Dicit etiã vidua que maritum habet inutilem: id est dannatũ ad ppetuos carceres.gl.solennis ⁊ sing. in.l.fina.i verb.orbitates.C.ad.l.fla. de pla.per quam not.ibidem Bal.qd priuilegia data viduis dantur inutiliter nuptis.quod verbuʒ dicit do.Ias. in.l.si.is q qui pro emptore.l.iij.colũ. ver.adde. Ioan.de ligna.ff.de vsuca.⁊ cõfirmari põt ex tex.c.ij.§.sed neq illud.extra de transla.episco.vbi põtifex dicit q secũdũ communẽ vsum loquẽdi ecclesia dicitur esse viduata spõso que habet episcopũ inutilem. ⁊ glo.ne.in.c.admonere.in.j.gl.vbi dicitur. Si re pruieris: nec nomẽ habere merer is xxxiij.q.ij.

¶ Ville dñr edificia rustica: ⁊ villa ponit pro ciuitate.de censi.venerabili.

¶ Villici dñr: vl' sunt q ad villã mittũt: vl' sunt q in villis morãt. Itẽ vilic' ẽ gubernator ville: vel q pest toti. rei rustice: vt hʒ.pau.l.l.si cũ villic o.ff.de

institu. act.

¶ Videt interdū esse signū viritatis non fictionis .l. seruū filiū .§. si quis re.ff. de leg. j. Et quādoq; videt significare sententiā diffinitiuā: vt ca. preterea requi sisti. de appell. & respondetur de iure p ipsum. vt. c. j. de iudi. lib. vj.

¶ Vinū absynthiatū est cū melle & absynthio confectum.

¶ Vinum picenū & tyriacum dr̄ a locis. xxiij. q. iij. plerūq;.

¶ Viuariū dr̄ idago vbi fere sunt inclusę: vel dr̄ locus i quo pisces seruātur: vt ibi viuāt: s3 Jo. an. in cle. ne i agro de sta. mona. Et differūt viuariū: saltus: foresta: garena: insula &c.

¶ Villa est loc⁹ ruralis: inde i villa nat⁹ dicitur villanus. l. is qui. ff. de verbo. signi. & differt villa a vico. l. vrbana predia. ff. eo. titu.

¶ Vinaria pprie sunt torcularia seu dolia vl' certa vasa vini: q̄ etiā ad aliū vsuz trāsferri possūt. & tādiu vinaria dicunt q̄diu vinū habēt: vt. ff. de ver. signi. l. vinaria.

¶ Vinarij dicunt ebriosi. Etiā vinari⁹ est ortus vbi crescit vinū. l. ediles .§. pedius. &. l. vinaria. ff. de edil. edic.

¶ Vinitor rustic⁹ vinearū cultor appellat: & d̄ eo loquit Ulpia. in. l. istrumēta fundi. ff. de fundo instr. licet aliqui mendose legant monitor.

¶ Vicini s3 Bar. in. l. si terti⁹. ff. de aq̄ plu. arceda. dicunt quousq; vox hois exclamātis audiri pōt. l. j. §. eodē aūt tecto. ff. ad sill' intelligit de voce cōmuni: si nimis gracilli: nec nimis tubali: sicut vox tauri. Etiā duz clamās medio modo sit: nec in tecto: nec in apice turris. nec in cellario.

¶ Vindicta dr̄ modus manumittēdi. & dicitur a vindicta p̄catoris virga q̄ ipse caput serui tagebat hec v̄ba solenia dicēs. Aio te liberū more quiritū Vñ persius. Vindicta post q̄ me⁹ a pretore recessi.

¶ Vindicta scd3 alios est ipsa libertas q̄ apud iudicem datur seruis a vindicio seruo vitellior̄: q̄ vindicauit ciuitatē romanā: coniurationē domino rum suorū cōtra rē publicam faciam detegendo: propter q̄d apud cū filiū licertatē ɔsecut⁹ est: siue libertate a pp̄lo donat⁹. & post modū obtētū ēvt ois illa libertas q̄ a pp̄lo dat vel a magistratu q̄ vicē pp̄li gerit dr̄ cat vīdicta. hec Azo in sum: C. de vid. libe. & apud consi. manumissione.

¶ Vir & vxor illi dnr̄ q̄ matrimoniū cōtraxerit p verba de p̄senti: de futuro sposalia. Require. s. sponsalia.

¶ Vir bonus dr̄ iudex. gloss. no. in. c. posuit iver. celeri. ad fi. de. loca. l. ɔtinu⁹ §. cum ita. ff. de ver. obli.

¶ Virginitas est i carne corruptibili ppetua corruptiōis eu[i]tatio. Itē v̄ginitas corrupta restitui nō pōt. C. de ra. vir. l. vnica. circa. p̄n. ibi: maxime cū &c. & xxxiij. q. v. si paul⁹. vbi dicit Hieronym⁹. Audacter dicā: cū oia possit' deus: suscitare virginem nō pōt post ruinā. Valet q̄dē liberare de pena: s3 nō coronare corruptā. Et infra subdit. Recti⁹ fuerat hoīnē (.i. virginē) subisse ɔtugiū & ambulasse p plana: q̄ ad altiora tēdētē i inferni p̄funda cadere. Et si dicat de⁹ pt exoculato restituere visū: ergo corrupte v̄ginitatē. Rñdet q̄ nō ē sile: q: de⁹ nō pt facere q̄ n illa corrupta sit: q: factū non pōt ē nō factū. Vel dr̄ q̄ nō refert ad carnis corrupte restauratiōez s3 ad v̄ginalis palme retributionē: & sic sit pt. l. nō cōgruit ei d̄ ei⁹ potētie: & ē ɔtra iustiiā corruptā coronare aureo. Itē v̄ginitatis florē nō amittit p violētiā strupatā vt. c. ita ne. & sequētib⁹ xxxij. q. v. Etiā meliorē v̄ginitas mētis q̄ carnis. c. tolerabili⁹ ea. cau. q. i. Et pena capitis punit q̄ tm̄ attentare' cū effectu tm̄ aus⁹ fuerit v̄gines sacratissimas etiā cā matrimonij iūgēdi. vt. C. d̄ ep. & cle. l. si q̄s nō dicā rapere.

¶ Viriole inter mulieꝝ ornamēta enūerant in. l. argumēto .§. muliebri. ff. de au. & ar leg. iūcta. l. fi. §. fi. eo. ti. &. ē diminutiuū a v̄iis q̄ minores annulos quos vulgus corrupto vocabulo vergetas nuncupat: sinificant.

¶ Virt⁹ s3 ph3. ij. ethico. ē q̄ habētē pficit: & op⁹ ei⁹ bonū reddit. & dr̄. q̄ si virū suēs: a vit⁹ p̄seruās. de peni. di. ij. illa

anime.z.c.se.z no.Joan.in clemen.j. de sum.tri.z fid.catho.

¶ Virtutes theologice sunt tres fides: spes: z charitas. c. quia passus. de consec.distin.ij.

¶ Visitatio quomodo z quando fiat per archiepiscopuz: z que crimina punienda sint: z in quibus procuratio fiat. vide.c.j.de censi.lib.vj.

¶ Violator ecclesie dr quicunqz i psaz ecclesiaz frangendo ostia: capiendo res suas z inuadendo: puilegia sua nō custodiendo vel corrumpendo: offendit.

¶ Vis est rei maioris impetus qui repelli nō potest: vel cui resisti non potest: supple cōmode.ff.quod vi me.ve cau. si.l.j.z.ij.z quot modis sumat: z quot actiōes interdicta introducat.no.in c.ad audientiam.eo.tit.in gl.ij. Cuius gl.e effectus infra patebit. Est generalis quandoqz. vnde sm Gof.z Azo.e. ti. Vis est quintuplex scilicet impulsiua: abbatiua: expulsiua: z turbatiua: et inquietatiua. vide infra.

¶ Vis cōpulsiua est per quaz cōpellit quis ad faciēduz illd qd nō faceret si esset liberi arbitrij: nec cōpelleret que imponit necessitatem contrariā voluntati spontanei. z ex hac vi orit actio quod me.cau.ff.eod.tit.l.j.in fi.

¶ Vis expulsiua est quando quis eijcit de possessione sua. z secunduz istam inducitur interdictum vnde vi: z est tantum rerum immobilium: vel de his que immobilibus coherent.

¶ Vis ablatiua est reruz immobiliuz: z hec inducit actiōes vi bo.rapi.in rebus mobilibus est enim circa mobilia tantuz: vt.ff.de vi.z vi ar.l.j. §.si fundus.§.ij.z inst.vi.bo.rap.§.sed ne duz per illam enim alicui bona sua vel res sue violenter rapiuntur.

¶ Vis turbatiua est quando quis turbatur in possessione sua que inducit interdictuz vti possidetis in rebus solis: sz in rebus immobilibus inducit interdictum vtrobi: cum duo se possidere contendunt eandem rem.

¶ Vis inqetatiua est q introducit interdictum quod vi aut clam. Et dicitur inqetatiua. qz nō sinit vti aliū re sua quiete: vt arare vel aliqd facere: vel qn alter vult alio inuito aliqd edificare i suo solo vel forte iā edificauit. Nec distiguit in hoc interdicto an iuste vel iniuste fecerit: vt si qs a me phibitus vel putās se phibēdū qd in meo faciat: siue ius faciēdi habuerit: siue non: vt.ff.quod vi aut clā.l.j. Et dicō sz Azo.in rub.qd metus cau.qz accipit hic vis put nllo mō pōt ei resisti sz in rub.de his q vi me.ve cau.si.accipit put pōt resisti: lz cū periculo: z est cōpulsiua.hec ibi. Itē est qdā vis publica q fit cū armis: qdā piuata sine armis.de ordine cognitionū.c.cū dilectus.in gl.vij. Itē vis maior dr impetus rei cui resisti non potest: vt supra dictuz est de his que vi metusve causa fiunt.ad audientiam.in glos.ij.

¶ Vis negatiua est quando res alicuius inquietatur.

¶ Vis publica est que fit cū armis: sed piuata q fit sine armis.insti.de pub. iud.circa.fi.in §.itē lex iulia.de vi piuata: vt. Vis piuata reū deponit ab ordine rerū.i.mīctabit in terria pte bonoruz. Sz deportatur cū vis armata probatur.vt in gl.j.c.ij.de ordi.cogni.

¶ Vis siue metus cadēs in cōstātē virum est metus pene vel cruciatus. siue amissiōis oiz bonorū: z ista excusat: nisi postea cōsenserit: vt in.c.de illis.ij. de spō. Alia est vis vel metus nō excusās q nō cadit in cōstātē virz. vt in.c.veniēs.z.c.cōsulatiōi.e.ti. Et no.qz pōt qs vim vi repellere vt.c.significasti. ij.de ho.z.c.si vo.de sent.excō.z dist. j.ius naturale.l.j §.vim vi ff.de vi z vi ar.l.sciētiā. §.qcū aliter.ff.ad.l.aql. Et hoc verz si repulsio fiat incōtinēti nō ex interuallo.vt.l.idē est. §.cū igitur.ff.de vi z vi ar. Dr autem sic fieri incōtinēti qn fit i flagrāti crimine: hoc est donec animus cōtinuus durat z nō diuertit ad alios actus.vt. §.vim vi.pal. Scdo dz fieri cā defensiōis: nō offensiōis vel vlcisc̄edi: vt. §.pe.in l. escā.pal. Tertio dz fieri cū moderamie inculpate tutele.C.vn.vi.l.j.z.c.vt fama. §.vi.d sē.exc. Et dat ibi talis cōclusio: qz ista dfēsio ē ꝯa iniusta qsit tā

dum ꝛ tunc ꝗtuz et qn̄ est opoꝛtunū: vt in gl.l.j.C.vnde vi.ꝑal.tn̄ si defendens moduz excedat nō ex pꝛoposito nō tenentur.xxiij.q.iij.non inferēda. Alanus ꝛ Jo.distinguūt: aut vis fit persone: aut rebus.de hoc vide glos. in.c. significasti.pꝛealleg.ꝛ.c.dilecto filio.de sent.excom.lib.vj.ꝛ in.c.significauit.de pe.ꝛ re. vbi consideratis circunstantijs imponitur pnīa arbitraria illi qui defendēdo modum excessit.Quarto pt fieri qn̄ habet iustum timoꝛe offense: puta per minas alicuiꝰ ꝗ minꝰ exequi solebat: aut ꝑ occursum.nō eni opꝫ expectare quousq detur.pꝛimꝰ ictus: qꝛ talis posset esse letalis.Sed an quis excedēs modū in defendēdo se: vt cū possit euadere vulnerādo occidit: puniat̄ de occiso: Solu.si voluit occidere: non tn̄ occidit: nō tenet̄: sꝫ vt culpabilis puniet̄ ex arbitrio iudicis vt.l.si adulteriū cū incestu.ff.de adul.ꝛ bal. singlr.in.c.j.de pa.te.in vsi feudoꝝ. Itē si accusatꝰ de homicidio fecit articulū ꝙ hoīez occidit: sꝫ fecit ad suam defensionē: ꝛ ꝓbauit ꝗ in articulo ꝯtinet̄: an debeat absolui ꝑ regl'aꝫ in.l.finaꝫ.§.si cū aliter.ff.ad legē aq̄l. ꝛ.l.j.C.vn̄ vi.§.vt vim.ꝛ in cle.si furiosus.de ho.bal.singlr dt ꝙ nō: sꝫ venit potius puniēdꝰ: vt.l.j.C.de cōfes. Ratio: qꝛ etiā in defendēdo debet seruari imoderamen.in culpate tutele. Debet ergo adūcere in pꝛobatione defensionem necessariam: pꝛout no. Lud.de Roma in singularibus suis.

¶ Uir nō habet potestatē sui coꝛpis: sꝫ mulier.vt in.c.quidā.de cōuer.cōiu. ꝛ.xxvij.q.ij.sunt qui dicūt.Nec pōt nisi ob causam foꝛnicatiōis vxoꝛē suā dimittere: scđꝫ interpꝛetotionē sacri eloquij.hoc veruz de his quoꝝ mřimonii carnali copula cōsummatuz est.vt.c.ex publico.in fi.de ꝯuer. ꝯiu. Nā vir ꝛ vxoꝛ ꝛ per copulā cōiugalē effecti sunt vna caro: vt.c.ad apostolicā.ꝛ.c.cū sis pꝛedictus e.ti.Etiā vir cogitare debet quomodo placere possit vxoꝛi: ergo minꝰ ꝗ dei sūt cogitare valet: cū quasi diuisus i duo ꝑle nā sui non habeat potestatem: vt.C. de diuersis fallacijs.de cleri. coniu. Et est caput mulieris.xxxiij.q.v.cuꝫ caput.xxxij q. vij.non mechaberis. ꝛ.c.duo pueri.de despon.impub.ꝛ gl. in.c.j.de clandesti.despon.

¶ Uis maioꝛ que dicēda sit: cuiꝰ meminit Casꝰ in.l.si merces.§.vis maioꝛ pulchꝛe.Budeus in.l.ex cōducto.§. sed ꝛ si habes.ff.locati ꝛ conduc.

¶ Uite hoīs tꝑs lōgissimū est spatium centū annoꝝ.l.fi.ꝛ ibi do.Jas.in.vij. no.C.de sac.sanc.eccl.Adde ꝙ homo potest viuere centum ꝛ.xx.annis: vt est tex.in.§.j.ꝛ ibi no.Ang.in auten. de mona.ponit do.Jas.imo.l.fi.in fine.

¶ Uix qn̄q denotat affirmationem nā qđ vix fit: fieri tn̄ dubiū nō existit vt. c.ij.de cogn.spiri.li. vj.ff.de iud.l.vix certis ex causis.ꝛ.xv.q.j.merito querit̄ .Qn̄q etiā significat negationē.i. nullo modo.vt ff.de leg.j.si seruus legatus. § qui qn̄q.Sic etiā dr. Uix bono peragūt exitu: que malo sunt inchoata pꝛincipio.l.xxj.distin.miramur.ꝛ.j.q.j.pꝛincipatus.ꝛ.c.cū paulꝰ.

¶ De U ante L.

¶ Uulgo concepti dicuntur qui patres demonstrare non possunt: nati ex meretrice que plures admisit.l.vulgo concepti.ff.de statu homi.

¶ Ultra aliqn̄ ponit̄ taliter.xxv.q.ij.si paulꝰ.ff.ꝑ socio.l.cū duobꝰ.§ idē respondit.Aliqn̄ notat modicū tꝑs. extra de dila.c.lite.Aliqn̄ includit.C. de non nu.pecu.l.cuꝫ vltra.de vsur.l. eos.ꝛ.l.cū allegas.de col.filiam.ꝛ de inof.testa.l.ij.Aliqn̄ taxat.C.de iudi. pꝛoperandam.circa pꝛinci.Item ad de quid vltra impoꝛtet in testamento.Bard.in.l.celsus.ff.de vsur.

¶ Ue U ante N.

¶ Unanimiter: vide extra de causa pos. cū ecclesia.de elec.cū dilectus.ꝛ.c.in causis.ꝛ de cōces.ꝑbē.post electionē ꝛ de postu.ꝑla.c.vlt.Itē adde ꝙ vnanimiter factū dici pōt qđ factū est a maioꝛi ꝑte capituli seu collegij aliqbus cōtradicentibꝰ.ita colligit dñs Ant.in.c.ad aures.extra qđ metꝰ cā. adde etiaꝫ Barth.a post alios in.c.

cũ ecclesia sutrina.de cã pos.ꝛ ppие.

¶Uncia est duodecima ps assis:vt na ti ex concubinis in domo:succedunt in duabus vncijs.i.in duabus partibus duodecim partium assis:si alij legitimi non supersunt.Cetera nomina assis require supra.As.

¶Uncia ex octo dragmis ꝯstituit:vt no. p gl.in.l.j.C.de metallis ꝛ meta.li.xj.

¶Unde agnati:ꝛ vñ vir ꝛ vxor.Require ĩ bonoꝝ possessio.Et no.Lud.de ro. ꝙ viro ducẽti duas vxores:vel mulieri nubẽti duobꝰ viris:de iure ciuili: est pena capitis.l.eũ qui duas.C.de adul.Sz de iure canonico debẽt vxori inscindi capilli ꝛ pãni anteriores: ꝛ posteriores.xxxij.q.j.de bñficio secũdũ expositionẽ verã tibi approbatã.

¶Uniones.i.margarite.l.si quid.§.j.ff. de fur.ꝛ ibi no.ꝛ.l.apud celsum.§.itẽ queritur.ff.de do.excep.

¶Uniuersitas fm Azo.in sum.ꝙ cuiusqȝ vniuer.nomi.est pluriũ corporum inter se distãtiũ vno noĩe spãliter eis deputato collatio.Est et studiũ vniuersale priuilegiatũ.Sz q̃rit si vniuersitas congregat:ꝛ aliq̃s bestialis de ridẽdo ꝛ rixando conturbat totaȝ vniuersitatẽ:qua pena talis punietẽ Rñdet ꝙ excõicatiõe tridua:ꝛ electione de collegio.tex.est sing.fȝ Lu. de Ro.v.q.iiij.in loco benedictionis: quẽ dicit nõ esse alibi.Item vniuersitas scholariũ vbi pcipue p scholares regit:disponere potest ꝙ aliquis qui non sit de vniuersitate det vocẽ: vt.c.scriptũ.de ele.ꝛ.l.xiij.di.abeuntibus.cum si.Sed nunquid si vnꝰ tm̃ in vniuersitate contradicat ne ille admittatur:valeat actus admissionis:dominus Lud.de Ro.dicit.Tu qui pauca scis sicut ego:diceres hoc indubitatum:per regulam ꝙ maior. ff.ad muni.l.plane.ff.ꝙ cuiusqȝ vniuer.no.ꝛ cle.j.de his que fiũt a ma. par.cap.Sed contrarium est verum. Nam hoc casu vnus quãtumcunqȝ minimus contradicens reddit actuȝ nullũ.hoc est dictũ singulare Cõpostella.quod refert ꝛ sequitur Jo.andre.in.c.scriptũ.preal leg.nouella ꝛc.

¶Uno cõtextu fieri aliquid est fieri nullo alieno actu ĩterposito:nisi fiat ex necessitate ꝛ actu nature:vt supflui põderis depositio:vel medicine acceptio:vel breuis lãguor:vt.C.de test. l.cũ antiquitas.Hec Azo.ꝛ Gof.e.tit.

¶Unusquisqȝ est verbuȝ vniuersale.ff. de here.institu.l.hoc articulo.ꝛ habetur hec dictio.C.de sac.san.eccl.l. j.Aliquando indistincte sumitur.C. de pat.pot.l.vnusquisqȝ.

¶De U ante O.

¶Uolũtas coacta et est volũtas.xv.q. j.merito.ff.ꝙ met.cau.l.si mulier.§.si dos.ꝛ.§.si metu.Sz hoc intelligit sic. ꝙ nõ est libera volũtas que requirit in matrimonio:vt in.c.gẽma.de spõ. cũ.l.si titia.ff.de ver.ob.Nã volũtas ꝛ ppositũ distinguũt maleficia:vt.ff. de furt.l.q̃ iniurie.§.j.ꝛ.l.diuus.ff.de v.sig.ꝛ est gl.in.l.fulciniꝰ.§.q̃d sit latitare.in verbo animꝰ.ff.qui ex cau. in pos.ea.que dat etiam quatuor modos j.bãdi animũ alicuiꝰ.ꝛ dicit lex. Uolũtates hoim varie sunt:vt.ff.ad tre.l.qr poterat.j.rñ.circa fi.vnde hoc nomẽ volũtas significat gñaliter.s. cũ rõne:vel sine rõne:vt.l.cũ quidã. ff.de leg.ij.Et in hoc differt ab arbitrio qđ significat velle cũ rõne.Ubi autẽ actꝰ ponit in volũtate:volũtas significat p modũ cõditionis:qr sensus est ꝙ actꝰ vz si velit:sicut cũ ponit in arbitrio:sensus est si arbitret. Uñ actꝰ põt poni in volũtate eiꝰ cui dz q̃ri ꝛ est cõditionalis:ꝛ purificat ꝯditio declarata sua volũtate vt l.si ita expressuȝ.ff.de cõdi.ꝛ demõ.Sed in volũtate obligãdi nõ põt poni:qr obligatio sua natura dz astringere necessario:ꝙ nõ facit actu posito in volũtate obligãdi.In volũtate alicuiꝰ tertij incerti nõ põt ꝯtractꝰ poni. Et ptes nõ vident habere animũ cõtrahẽdi sic:nec eo posito ĩ arbitrio: imo multo minꝰ.l.si merces.in pri.ff. de loca.ꝛ cõdu.In volũtate vero tertij potest cõtractus poni:ꝛ vz si velit:ꝛ nõ valet si non declarat se velle:vt.l. si.ff.de ꝯtrahẽ.emp.ꝛ vẽ.ꝛ si velit stabitur eiꝰ dicto siue volũtati.Item ꝙ

nō videt᷑ fieri iniuria disponenti:qꝛ sic dispōit.Itē qꝛ fieret differētia inter arbitriū ꝛ volūtatē.Ultima autē volūtas nō potest poni in volūtate: puta heredis institutio vel legatū: vt.l.illa īstitutio.ff.de here.insti.l.nō nūq̄.de ꝯdi.ꝛ demō.Et hoc est positiuū:qꝛ al's in simplici rōne pōt poni: sicut cōtract᷒.Ex hoc p3 ꝙ quo ad oīa idē est in ꝯtractu ꝛ volūtate vltima hoc excepto qn̄ ponit᷑ in volūtate tertiū:qꝛ cōtract᷒ v3 vt cōditionalis:vltima vō volūtas nō v3 qꝺ est positiuū.Jo.fabri dicit ꝙ hoc nomē volūtas ex cōi vsu intelligendi significat idē ꝙ arbitrium.Significat ergo finaliter volūtas vt sua impositio: ꝑsona cui iniūgitur vel lex ciuilis ꝛ significatū dat:seu qꝺ quouis modo mēs ꝓferentis dictat:nisi lex ciuilis impediat.volūtas prima derogatoria significat put vba sonāt.v.g.testator dicit.Cui bis legauero:semel dari volo.postea titio legat bis:puta primo Stichū:postea Pamphilū:legatū tn̄ semel debet᷑:vt.l.si quis.ꝑ ꝑn. de le.iij.qꝛ clausula derogatoria significat cōsensū3 de esse legato eidē in secūdo facto.Et ꝓtestatio ꝓcedēs in facto sequēti nocet vt.l.q̄ aliena. in fi.ff de acq.her.legatū ergo ſm factū qꝺ alias deberet᷑:nō debet᷑:qꝛ volūtas testatoris in eo deest ex volun tate prima derogatiua.si ergo testator idē ab eodē herede in eadē scriptura legat bis candē q̄titatē semel tn̄ debet᷑:et nō ꝓcedēte volūtate derogatoria.Si vō testator dicat:cui bis ꝛc.vt.s.ꝛ addit nō obstāte volūtate ꝓcedēte derogatoria:vl' sic adijcit ꝛ nolo clausulā derogatoriā hoc casu locū habere:tūc valet vtrūq3 legatū:qꝛ vba addita tollūt significatū clausule derogatorie ꝛ faciūt volūtatē adesse vtriq3 legato.Itē ibi testator in testō dicit sic:nolo me posse facere aliud testm̄ ꝛc.vl' sic.Nolo me posse immutare hoc testm̄.vel nolo me posse penitere si fecero aliud testm̄ v3 et nō expressa priore volūtate derogatoria.Hec Bar.si ꝓbatil3 per ꝓdicta verba testator q̄tū in ipso est aufert sibi liberā testamēti factionē: tamē hoc nō ꝑt.l.stipulatio hoc modo.ff.de ver.obli.Et sic ꝓdicta verba nihil pn̄t significare:qꝛ talis volūtas nō admittit᷑ iure.Ideo sequens dispositio v3:ac si ꝓdicta vba nō ꝓdiceret:sed si testor diceret:si fecero aliō testm̄:nolo valere:qꝛ hic nō disponit circa potestatē testādi:sed circa volūtatē suā quā dicit esse in futuro facto:tūc nō v3 scꝺ3 testm̄: nisi reuocata clausula derogatoria.Rō:qꝛ lege ciuili nō pōt dari vel adimi hereditas in codicillis.l.j.C.de codic.

Uoluntas testatoris est lex.vt in aut.de nupt.§.disponat.col.iiij.

¶ Uolo:hoc verbū significat put ei᷒ significatū:vel quodl3 adiūctū vel q̄libet circūstantia significare dictat. Nā qn̄ simpl'r ꝓfert᷑:significat motū animi ad aliquid ꝓsequēdū:ꝛ cū nihil adiungit᷑:seu non appet id ad qꝺ refert᷑ in iure null᷒ est effectus.Et nō dispōit ꝑ Bar.in apostilla.balle. ꝛ ēt.C.de sum.tri.ꝛ fi.ca.l.j.Et not.in. l.qui se patris.C.vñ liberi.ꝙ volo et nolo nō sunt opposita:qꝛ volo ad omne tp̄s refert᷑:vt dicēdo volo adire hereditatē:sed nolo ad p̄sens tp̄s tm̄ refert᷑:dicēdo: nolo adire:intelligit᷑ nūc:l3 postea velim.ꝛ ideo facit orationē ambiguā:de tua ambiguitate de verbo nolo no.do.An.de but.in.c. literis.j.de spō.S3 ibi si ille cui relicta est electio:dicit.volo eligere hāc rem:significatū illoꝝ verboꝝ est ambiguum:qꝛ pōt intelligi dupl'r.Uno modo.i.primus motus me᷒ fertur in hāc rem nō tn̄ deliberate.Secundo modo pro ipso actu acceptiōis.i.accepto hāc rē.Si ergo queris in quo istoꝝ sit retinēdum:respondet᷑ si est tradit᷒ terminus ad eligēdū seu deliberādū:ꝛ in fine termini respōdes volo eligere hāc rē:tūc significatur electio.facit.l.sed si alio.ij.rñ.ff.ad treb.cū dicit post deliberatiōis tp̄s. Et sic deliberatiōis dat significatū. facit.l.omis qui.ff.codem titu.Idem si ad interrogationē eius cui᷒ inter=

est: eodē modo rñdes: scʒ volo eligere hanc rē: significato sumpto ex verbis p certo maxime cū dicis p certo volo eligere hāc rē. Si aūt nō est aliud vñ recipiat significatuʒ nisi ex ipsis vbis: tūc nō significatur electio: imo recipit p'lo.i. primus motus finit in hāc rē. Itē ibi legatarius cui relicta ē electio: dicit volo hāc rē: significat electio: vt.l.ij.ff.de opt.le. q: motus cū significat p vbū volo: refert imediate ad rē: per qd significat acceptatio rei. Et idē si heres institut⁹ diceret: volo hāc hereditatē: q: per hoc significat aditio: sec⁹ si diceret: volo eligere: volo adire: q: tūc nō significaret acceptatio ꝛ aditio: q: mot⁹ animi nō fit immediate ad rē: sʒ actū eligendi vel adeūdi. Itē ibi: institut⁹ dicit volo ēe heres: significat aditio: vt.l.maʒ dubitari.ff.de here.insti. Et sic aliud est dicere: volo adire: ꝛ volo ēe heres q: per scd'a vba significat simplr aditio: sʒ per p'ma nō. Et idē est dicere: volo esse heres. ꝛ volo hāc hereditatē. Itē ibi volo relinquere significat. i. relinquo: vt ī.l.pāphilo. §. ppositum.ff.de le.iij. Et sumit significatuʒ ex natura vltime volūtatis: cuius est puidere in futuʒ: etiā fauor ei⁹ vt valeat dispositio. Itē dicēdo: volo per talem geri negotia mea: significat mādatū.ff.mādati.l.j. Itē si vēdere volēs dicit: volo vendere p decē: ꝛ emēs dicit volo emere pro decē: significatur emptio ꝛ vēditio: q: per vbū presentis tēporis significatur cōsensus de presenti. Secus dicendo: vellē vendere: ꝛ vellem emere.

¶ Uotū est alicui⁹ boni cū deliberatione facta pmissio vel deo facta pollicitatio.xvij.q.j.de viduis.§. Et dr boni: q: de malo nec etiā de re bona sine deliberatiōe nō pcedit obligatio. nā de malo qs nō obligat: q: in male p misso rescinde fidē: ꝛ i turpi voto mutadecretū.xx.q.iiij. In malis. Dicit cū deliberatione: q: votū qd facilitate animi potius ꝙ arbitrio discretiōis emittit: nō ē vsqꝙquaꝙ obligatoriū: vt.c.veniēs.co.ti. Et est triplex votū. Primū necessitatis: qd quis necessario in baptismate pmittit: vt abrenūtiare diabolo ꝛ pōpis eius: tenere fidē: seruare decalogū. de cōse.dist.iiij. c.j. Scdm est volūtatis qd quis voluntari emittit sup his ad q ante votum nō tenet: vt cōtinētie: abstinētie ꝛc. Tertiū ē votū mixtū ex his duob⁹. s. partim necessitatis ꝛ partim volūtatis. Sed votū voluntariū subdiuidit in votū solēne ꝛ simplex: vñ simplex ē cui nulla solēnitas adhibet. Solum autē votū continentie solemnizatur. Que aūt vota redimi ꝛ cōmutari possint. vide. Hoff. in sum.eo.ti. Itē votuʒ obligat quē deo: cū dicitur: vouete ꝛ reddite: vt.c. ꝛ si christus. ꝛ.c. debitores.de iureiur. ꝛ.c. magne. de vo. post prin. Sed querit p'mo nūquid votū ante ingressum religionis dissoluit per ingressum: de volūtate abbatis? Et videt ꝙ nō: q: abbas non videtur posse tollere obligationem deo quesitā. sed cōtrariū est verū per Gof.xx.q. iiij. monach⁹. Scdo q'rit an dissoluatur per cōtractū m̄rimonij accedēte cōsensu alterius cōiugū? Sol. sic. per gl.xxiij.q.v. voluit. Tertio filiusfami. nō obligatur ex voto nisi de volūtate p'ris: vt.l.si qs rē.§. voto.ff.de pollicita. An hoc sit verū de iure canonico? Sol. ꝙ nō per gl.xxx.q.ij. mulier. cui⁹ tres sunt rōnes. Nā filiusf. delinquēs etiā sine volūtate p'ris diabolo obligatur: vt.c.j.de deli.puero. ergo ꝛ deo obligat. Scdo vouēdo filiusf. ducit spū dei: ꝛ q spū dei agunt: nō sunt sub regula.xix.q.ij. due sūt. ꝛ.c.lʒ. de regula. Tertio q: votū est qd sp'uale ꝛ i sp'ualibus p'ria ptās nō curat: vt.c.si.de iudi.lib.vj. ꝛ glo.in.l. ait ptor.ff.de min. ꝛ in.c. ex parte.de resti.spo. Itē uō vouere sancti⁹ est ꝙ votū ꝑut melius ēt nō pficere. Graui⁹ eīn puniunt q votū fecerūt ꝛ nō pfecerūt: ꝙ si sine voto mortui sunt simplr i fide.xvij.q.j. §. q̄cūꝙ. vł describit sic. Uotū est animi cōceptū cū deliberatiōe firmatū.

¶ De V ante R.

¶ Urbs simplr plata populi romani ciuitatē significat antonomatice. insti

tu.de iur.na.§.sed quoties. Urbis aut appellatio muris aut cōtinētibus edificijs finit: vt.c.significauit.de pe. & remiss.ff.de ver.sig.l.ij. & appellatur ab vrbo.i.aratro: quia aratrū in vrbe condenda adhiberi solebat.l.pupillus §.vrbs.ff.eo.

¶ Urbana predia omnia edificia accipimus: nō solū ea que sunt in ciuitatibus vel oppidis cōstituta: sed etiā in rure: nisi forte stabula sint: q2 locus nō facit predia vrbana: sed materia. ff.de ver.sig.l.j.vide.s.predium.

¶ Uredo est morb⁹ herbaꝝ: frugū & arborū in vitibus: & alio noīe carbūculus appellari pōt.l.ex cōducto §.j.ff. loca.& de sit zore pcedit: nā & frigus vrit. Verg. Aut boree penetrabile frigus adurat. Aliqñ ponitur pro prurit: vt apud plinium de vrtica pisce. Tact' (inquit) pruriginem immittit.

¶ Urephotrophiū dictio greca est locū significās ad infantes nutriēdos paratū: vrephō eñ greci infantē dicūt. Lillud §.j.C.de sacrosan.eccl.licet in aliquibus costi.mendose legatur.

¶ Urbanorum prediorū seruitutes. Require.s.seruitutes.

¶ De U ante S.

¶ Usuarius est q alicuius rei vsum hz: vt si tu q es dñs hui⁹ serui ꝯsenseris siue ꝯcesseris mihi vti ministerio ei⁹ salua ꝓprietate & dñio: vñ vsurarij dici pñt clerici qui nō possunt vendere vl testari siue donare d bonis eccl'ie: sz victu tñ & vestitu debēt esse cōtēti.x.q.ij.eps habeat.& c.cū constet.de pig.sm Ber.sm aliquos vero clerici possunt vsufructuario cōpari: ad quē pertinet oīm fructuū perceptoꝝ ius diuidēdi: scz quantū vsufructuarij in morte & in vita sunt suoꝝ dñij: & ex eis debita ex quacūq causa soluere pñt. Tñ fallit in prelatis secularib⁹ q ex redditibus suis ꝓueniētib⁹ eis ratione prelationis soluere non pñt debita: nisi essent pro vtilitate eccl'ie cōtracta. Cōpetit ergo vsuario ius & vsus: sed nō potest vendere: locare vel alienare: sed solū ad vsuz suū & familie sue potest vti seruitute tali: vt in ortis: fundis: & similib⁹: si quis habeat in his seruitutem vsus.

¶ Usus est ius vtēdi reb⁹ alienis salua rerum substātia proprietate & dñio: & quomodo accipiatur: vide Archid. de offic.deleg.c.quāuis.lib.vj.

¶ Usufructuarius est qui fruitur & vtitur rebus alienis: vel qui res suas nemini furatur.ff.vsufruct.l.iure cōmuni.

¶ Usufructus est ius vtendi fruendi alienis rebus salua substantia rerū. vt.ff.de vsufruct.l.j.& insti.de vsufruct.in prin. Et est ius corpore: quo sublato & ipsum tolli necesse est: destructa enim domo destruitur & vsufruct.qui habetur in ea: vt.ff.eod.tit. l.ij.& not. secundū Azo. in sum. C. eo. tit.ꝙ vsufruc.formalis dicitur ius.i. seruitus. sed vsufruc. casualis scḋm quē aliqs habet causam dñij: non dr seruitus. Et ponit.hic fruēdi: & nō in diffinitiōe vsus: q2 differūt ius vtēdi & fruēdi: vt ifra patebit: vtendi dicit ad differētiā creditoris qui hz ius in pignore: non pōt eo vti: imo furtum cōmittit si eo vtit: sed scḋm ꝑponit ad differentiā vtilis dñij qḋ habet in reb⁹ alienis sicut emphitheota & feudatarius habēt. Sed fruēdi sz Accur. & Ber. dr ad differētiā nudi vsus: q2 minus est in vsu ꝙ i fructu. Dicit i reb⁹ alienis: q2 sua res nemini seruit. Salua rerꝫ substātia dr ad differētiā superficiarij & emphitheote: q nō tenēt reficere edes: sz vsufructuari⁹ tenet: & et tenet ad tributū: q2 ad eū ptinet fructus. vñ. Ber. exponit salua rerū substantia.i.ne pereat i tota substantia. Acc. exponit salua substātia: q2 tādiu durat vsufruct⁹ ꝙdiu durat substātia: & no. differētiā iter eū q hz seruitutē vs⁹: & eū q hz seruitutē vsuf. q2 is q hz solū suitutē nudi vsus: ita vtit ꝙ fruct⁹ nō ꝑcipit sicut possuz vti equa tua: ita ꝙ fruct⁹ ide nō ꝑcipiā: sic qḋ partus nō sit me⁹: sic silr qui habet vsum tñ alicuius fundi non pōt vti pomis: olerib⁹ & ceteris fructib⁹ ad vsum suū qtidianū: ille aūt cui cōpeti seruitus vsufru. pōt hec oīa facere.

Usuca

Usucapio est acquisitio dñij vtilis directa rei aliene per ptinuationē possessionis tpis lege diffinitiui.i.per spatiū tēporis a lege diffinitū.ff.e ti l.iij verbi gratia. Emi rem mobilem a nō dño bona fide putās rem esse vēdentis:& per ptinuū trienniū possideo sine interruptiōe ipo iure efficior dñs illius rei. Directū aūt dñium habet verus & principalis dñs rei Sz vtile dñiū dicitur qñ quis i veritate non est dñs:sed hz vtilitatē rei ac si esset dñs:vt feudatari⁹:vasall⁹:& similes. Et dicit vsucapio:qz vsu quodā & cōsuetudine possidēdi cepi & acquisiui dñium Scdo in rebus mobilib⁹ vel se mouētibus:nā immobilia nō dicūtur vsucapi ppriè:sz poti⁹ pscribi. In immobilib⁹ eñ pscriptio locū habet. Tēpus eñi a lege diffinitū ē triēniū in vsucapione sed in pscriptione statuitur decēniū inter pñtes:& vigēnium inter absentes:vt inst.de vsuc. Et dat vsucapio ne dñia rerū sint in incerto:p publico bono introducta: vt l i.ff eo ti.contra equitatem naturalē.ff.de neg.gest.l.j.in fi.&.de cōdi. & dem in l.nā natura.Nam locupletari nō debet quis cū alterius damno fm regulā locupletari.de re.iur. li.vj.& sic aliud est equū & aliō bonū vt.C.de pac.cōu.l.hac lege.Et ozo ponit eqtas scripta pfert rigori scripto.Sol.verū est dūmtāt qñ scripta est in specie sed in pall.l.nā natura eqtas est scripta in genere:& hic rigor in specie:ergo pferet rigori.Etiā in vsucapione vel pscriptione versat qdā eqtas naturalis que suadet qp postqʒ qs iusto titulo bona fide certo tēporis spatio rem tenuerit dñiū acqrere debeat:imputetur dño qui negligēs est tāto tpe rē suā querere custodire Et sic rem dz locupletari &c.nisi subsit cā:vt hic:ppter cōem ... sicut alie litis finite exceptiones.

Usqz:ita: qñqz inclusiue vt.ff.de sen. l.fi.& in c.j.de ord.ab epi.qui re. qñqz etiā exclusiue:vt.c.cū dilectis.de fid. instr.vbi dr qp vsqz ad diffinitiue sententie calculū pōt vtraqz pars exhibere instrumēta ē ergo dictio vsqz significatiua vltimi termini ad quē sicut dictio a vel ab primi termini a q. itē ibi:vēdo vel dono hūc fundū qui est me⁹ vsqz ad cemiteriū vel vsqz ad ecclesiā:significat exclusiue.Ratio qz materia subiecta nō patit sensum inclusionis:licet hoc etiā agerēt p disponētē.Sed ibi ab ecclesia vsqz ad cemiteriū est locus diuini iuris vł religiosus:sumitur inclusiue:qz materia subiecta importat sensū inclusiōis. Itē exclusiue:vt ambulatoria est vltima volūtas vsqz ad mortē:vt.l iij.ff.de adi.leg.Sz dicēdo vsqz ad vite exitū vba ponunt inclusiue. Itē inclusiue ibi minori datur tutor vsqz ad pubertatē.Sz exclusiue ibi:vēdo tibi agrū vsqz ad illū fundū q est vicini : qz nō disponit qs de re aliena nisi habeat in mādatis. Itē inclusiue ibi do tibi iter vsqz ad calēdas martij:sz exclusiue ibi : p mitto tibi dare. x. quolibet die vsqz ad calēdas aprilis.Ratio qz volūtas disponētis coiecturat in prima ex fauore dilatiōis & debitori fa cit.l.arrian⁹.ff.de act.& obl.Sz i scđa cōiecturat ex obligatiōe q stricte capit.Itē inclusiue ibi do tibi in penitētiā dicere septē pos singlis dieb⁹ vsqz ad cal.Julij. Sed exclusiue ibi: sñia lata a iudice de soluendo quolibet die vnū florenū vsqz a cal.Julij.

Usura sicut cōiter dr est qcquid pter vsuʒ sorti accidit vł accedit:sz Gof. xiiij.q.iij.ple:iqz.Et addit ipse itētione vł pacto pcedēte. Sola eñi spe vł expectatiōe vitiū vsurariū ptrahit: vt.c.j.&.c.cōsuluit.de vsu.&.xiiij.q.iij. si feneraris.Et hoc cū principaliter habet spem expectatio lucri. alias si ob charitatē moueatur qs ad mutuādū:& secūdario spe:et de aliq retributione:nō putat vitiosum.ar.ad hoc.xxj di in singulis.hij dist.quid pderit.fm Gof.Itē vsura est vbi pl⁹ recipitur ...

C.e.ti.sic vsura est qd̄ ꝓpter vsum rei
cōcesse datur. Concesse .i. date vel mu
tuate. vñ vsura dr̄ ab vsus es eris: q̄si
vsuera .i. vsu eri ꝫ data .s. pecunia: cuz
noīe pecunie q̄cq̄d hoīes habēt: cōti
neat̄ .j. q. iij. totū. ⁊ no. ꝙ oīs vsura pre
stat̄ sup̄ facta dilationē ad annū: vñ
quedā vsura vocat̄ cētesima illa .s. q̄
intra annū equiparat̄ sorti: quedā vo
catur sextupla (al's sescupla) a sex qd̄
est totū ⁊ plica .i. pars vl' medietas: q̄
et alio noīe dr̄ hemiolon: ab hemi ꝙ
est mediū ⁊ holō qd̄ est totū: ⁊ est illa
vsura que totū ꝯtinet ⁊ medietatē to
tius: q̄dā v̊o est triēs .s. q̄ prestat̄ vsq̄
ad tertiā p̄tē cētesime vel sortis: que
dā semis: que p̄stat̄ ad medietatē sor
tis. q̄dā bes que p̄stat̄ ad duas p̄tes
sortis. Itē quedā vsura est fenus sor-
tis: ⁊ quedā fenus fenoris. Nā vsura
dr̄ que vltra sortē recipit̄: vt .c. si .xiiij.
q. iij. sed fenus dr̄ lucrū de vsura sum
ptū: vel vsura vbi ad mutuū restituē
dū nō fuit certū t̄ps determinatū. et
fenus vbi determinatū. Est tñ distin
guēdū inter vsurā ⁊ rē illā in qua vsu
ra cōmittit̄: nā que ab vsurario exigit̄
ꝓprie ē lucrū ꝙ vltra sortē exigit̄ .s. lu
crū restituēdū. Sed res in qua vsura
ꝯmittit̄: est mutuū de q̄ lucrū p̄dictū
gignit̄. Sed vtrū de vsura cognoscat
iudex secularis vl' eccl'iastic⁹: no. ple
ne p̄ dec. in .c. cū sit. de fo. cōp. ⁊ .xi. q. i.
in sum. c. ex l'ris. de iureiu. ⁊ ē gl. no. q̄
incipit: cū repetunt̄ .i. cle. disp̄ēdiosa.
de iudi. ⁊ .xiiij. q. iiij. q̄d dicā. Sed bre
uiter: si q̄stio vsurarū est q̄stio facti iu
dex sel'aris cognoscet: si qd̄ iuris: so-
lus iudex eccl'iastic⁹ cognoscet. Et in
tra q̄ꝺtū t̄ps exceptio vsurarū debeat ꝓ
bari hostī. ⁊ Jo. an. sing. i nouel. dicūt
ꝙ intra octo dies a die ꝓposite exce
ptionis. ar. c. pia. de exce. li. vi. Et ꝓ cer
to est extranea inductio: vt dr̄ Lud. de
Rom. nā ille tex reura loquitur exce-
ptione excōicationis. Hoc etiā cōfir
mat Lapus abbas in allegationib⁹
suis alle. lv. ad fi. ⁊ subdit Lud. de ro
ego rome decidi ꝯtriū. vide pulchrā
ratiōnē ꝙ imo itra .xv. dies ꝓbari de
beat. naz qui vsurā exigit raptor est ⁊
latro ⁊ spoliator: vt .c. si q̄s vsurā. xiiij.
q. iiij. Sed exceptio spoliationis ꝓba
tur intra .xv. dies: vt .c. freq̄ns. de res.
spol. li. vj. igit̄ ⁊c. qd̄ est mēti tenēdū.

¶ Vsurarius manifestus qui dicatur. vi
de .c. j. ⁊ ij. de vsur. lib. vj. Et vltra hoc
dicit Matt. qd̄ sit ille q̄ vsurari⁹ ex li
bris suis cōuincitur. alleg. clem. j. de
vsu. ⁊ .c. since. xlv. di. c. sane. xxiiij. q. ij. ⁊
l. j. §. editiones. ff. de edendo. Scdo il
le q̄ cōfitetur coram sacerdote se esse
vsurariū: q̄ vsurarū iudex est sacer-
dos: ⁊ sic confessus coram suo iudice
erit manifestus: vt .c. quē penitet. de
peni. dist. vij. Jo. an. dicit hoc veruz si
adsint testes: vt .c. quanq̄. de vsu. li. vj.
Itē sequitur Jo. de lig. quia iudiciuz
fori penitētialis nō inducit illos effe
ctus quos iudiciū fori cōtentiosi: ꝙ
ideo sit manifestus: q̄ cōfitetur corā
iudice anime: nisi adsint testes. Ter
tio dr̄ ille vsurarius manifestus q̄ ha
bet altare paratum. Sunt ergo vsura
rij triplices. P̄rimi notorij: q̄ habēt al
tare cōtinue paratuz: semper mutuā
tes. Secundi nō notorij sed manife-
sti qui nō habent altare cōtinue pa-
ratum: sed interdum mutuātes. Ter
tij per famam tātum manifesti sunt.

¶ Vsurpare est aliquem cōtra rationez
ius vsum vel consuetudinem capere
inuadere vel presumere. vide A ber.
de rosate in dictio. suo. in verb. vsur-
patio vbi plene.

¶ Vsurpatio est interruptio vsucapio-
nis: vt in .l. ij. ⁊ in rub. ff. de vsuc. ⁊ vsu
⁊ dicit ibi tex. ꝙ oratores vsurpatio
nem frequentem vsum: vocant.

¶ De V ante T.

¶ Ut: hec dictio moduz facit sicut si cō
ditionem: ⁊ cuz causaz facit. C. de cō
di. que sub mo. l. j. ⁊ ibi no. ⁊ vide. ff. de
manumis. l. causam. §. fi. ⁊ de leg. ij. l. si
ita relictum. ⁊ de cōtrahen. emptio. l.
cum ab eo. ⁊ de man. test. l. mensa Ali
quādo facit ꝯditionem: vt. l. cuz tale.
circa fi. ff. de cōditio. ⁊ demō. Aliquā-
do: vt exponitur id est sicut. C. de se-
pul. viola. l. si quis. ⁊ ff. de acquirē. re.
domi. l. in laqueū. in fi. Aliq̄ñ vt id est
s̄m. C. de his qui parē. vel lib. occi. l. j.

Aliqñ ponit̃ causatiue ⁊ cõsecutiue
ff.de do.cau.mor.l. senat⁹.Causatiue
ponit̃.xlvij.di.sicut.ff.de leg.j.si quis:
in prin.Cõsecutiue ponit̃.C.de obse.
patr.p̃st.l.si manumissori.de epi.⁊cle.
l.in ecclesijs.ff.de serui.⁊ aqua.l.j.⁊.j.
q.i.cũ liqueat.⁊.c.vẽditio.Aliqñ po⸗
nit̃ aduersatiue p sed.C.de ap.l.cum
post.aliqñ est aduerbiũ tẽporis.vt.i.
postq̃.ff.de pig.l.j.§.idẽ quesijt.Ali⸗
qñ ponit̃ vt p in aut.de resti.§.si vo
deducens.ibi nõ tñ p longũ interual
lũ vt ⁊c.Aliqñ vt.i.tanq̃.C.de legi.l.
leges.Aliqñ est aduerbiũ qualitatis
vl' q̃titatis:vt.i.q̃tũ:vel optãdi:vt p
vtinam.Aliqñ est exemplificatiuum
vt cũ dr:nomẽ appellatiuũ.vt homo.
⁊ nota.ff.de interdic.l.i.§.interdicta.
de pac.l.iurisgentiũ.§.quinimo.Ali
quando.i.q̃uis.de nego.gest.l.sed an
vltro §.fi.C de serui.⁊ aqua.l.j.Aliqñ
vt exponitur id est qñ.ff.de arbitr.l.si
cum dies §.si arbiter:Aliquãdo abũ
dat.ff.ad.l.pompe.de par.l.j. ⁊ ibi in
glo.Aliqñ est aduerbium ordinis:vt
i.postea.Aliqñ est coniunctio adiun⸗
ctiua:vt volo vt tu legas.Aliqñ cau⸗
salis vt.i.qr.vnde versus.Qualiter ⁊
quantũ notat:discernit ⁊ optat.Or⸗
dinat:exemplat:simulat:vtrũq; req̃⸗
rit.Dat comitez:dat quoq; seqnens
sic dat duodena.Et de significato hu
ius dictionis:vt vide extra de priui⸗
le.ex ore.de cõfir.vti.vel inuti.c.exa⸗
minata.⁊ de verborum significatio.
c.ab'oate.Item de effectu huius di⸗
ctionis vt:vide extra de condi.appo.
verum.in cle.de eta.⁊ qualita.c.i.

¶ Vterq; aliqñ ponit̃ coniunctiue.ff.de
leg.ij.l.si quis duobus.⁊ de leg.iij.l.ti
tius.⁊.ff.de condi.inde.l.si nõ sortez.
§.fi.de cur.l.si duos.Aliqñ ponit̃ diui
siue:vt.ff.de rei vendi põponi⁹.cõia
pre.l.binas.⁊ de actio.emp.l.si ea res.
§.fi.Aliqñ dr de tribus s̃m vnã expo
sitionẽ glo.instit:per quas perso.no.
acquir.§.non solum.Item adde qũo
vterq; attribuit actũ ⁊ in quo verifi
cet̃.Bar.in.l.hoc articulo.ff de insti.
Item que sit eius natura vide eundẽ
Bar.i.l.querebat̃.de ip̃u.⁊ ali.subst.

¶ Vtroq; iure.i.in spiritualibus ⁊ tem
poralibus.extra de priuileg.quoniã.
Aliquando ponitur simulatiue.ff.de
pact.l.rescripta.§.si pacto.⁊ de reb.
dub.l.si is qui ducenta.§.vtrum.

¶ Vti frui differũt sic:qr vti dr ille q̃ ita
vtit̃ re qd fruct⁹ nõ pcipit:sicut pos
sum vti ad vsum quotidianũ ⁊ mini⸗
sterium equa tua.ita q fructũ nõ p⸗
cipiã q.s.partu⁹ nõ sit mens:sz is q̃
alicui⁹ fundi vsum hz pomis ⁊ oleri
bus vti põt ad vsum quotidianũ:nõ
tñ donare vel vẽdere põt.Frui vo dr
ille q̃ fruct⁹ p̃cipit:⁊ sic vsurari⁹ hz
vsuz rei:vt cui dñs nemoris ↄstituit
vsum nemoris ad necessitatem suã ⁊
familie sue:vt accipiat ligna:olera:
poma.flores ⁊c.q̃ nascunt̃ in nemore
p se ⁊ suis cõuiuis:nõ tñ vẽdere per
mittit ipsuz alias fruerct̃.quare cle⸗
rici dici possunt vsurarij:vt.s.dictũ ẽ.

¶ Vti possidetis est quoddã interdictũ
cũ possessio īquietat̃ a nõ possidẽte:
vt iudex p ipso det s̃niaz.Si vn⁹ fue
rit:tũc pnũtiare hz i singulari nume
ro:vt ita possideas vt possides.Si au
tem plures:tũc dz pnũtiare in pl'ali
numero:vt vti possidetis ita posside
atis.Hodie tñ honoris cã cũ hoĩes
vni tm̃ loquunt̃ pl'ali:s̃mõe vtunt̃ di
cẽtes:bñ veneritis transite bñ.Et ce
perũt iste honorabiles voces a Julio
cesare.vnde ⁊ illud dicitur Nos tur
bati sum⁹.hec Azo.in sum.eod.titu.⁊
vide glo.antepe.in.c.licet.de proba.

¶ Vtiq;.i.certe ff.de rei ven.l.vtiq;.Ali⸗
qñ ponitur cõtinuatiue.ff.de dã.inse.
l.vtiq;.Aliqñ.i.ita demũ.ff.de ne.ge.
l.diuortio.§.sed nec.Aliqñ.i.sicut.ff
de act.empt.l.sicut Aliquando.i.tan
tum.ff.ad muni.l.non vtiq;.Aliquan
do.i.vsq; adeo.de capi.dimi l.amissio
ne.§.j.aliquando vtiq; sunt due par
tes:scilicet vti:id est sicut:⁊ q p:o ⁊:
vt not.ff.de edil.edic.l.ediles.

¶ Vtro.i.altero.C.de agri.⁊ cen.l.diffini
mus.lib.xij.

¶ Vtrobi ↄponit̃ ex vtrũ ⁊ vbi p ad.q.d.
apud quẽ est possessio:apud illuz sit
no.p host.extra de pba.c.lz.in fi.⁊ vi
de.C.⁊.ff.in tit.de vtrobi.⁊ insti.de in

terdictis.§.vtrobi.

¶De V ante V.

¶Uulua secundum Arch.xiiii.q.iij.plerique.quandoque illud est quod extra nascitur:vel est vēter porci:vel vber: farcimen:vel ilia.s.salicia.

¶Uulgaris persona dicitur minus honesta.l.legitimos.ff.de legi.tuto.

¶Uulgaris substitutio dicitur cū quis loco instituti vel eius cui alias puta ab intest.est ius adeundi in casu hereditatis non adite apponitur seu subrogatur.vnde conditio est semp: si hereditas nō adeat.Et dr vulgaris quia in hūc casum seu euentū fieri pōt a quolz q̄ testari pōt:et cuilibet q̄ ius adeūdi hz ex testō vel ab intesta.quia volūtas talis disponētis simpliciter admittit iure ciuili:sec9 in pupillari et alijs substi.vbi nō simplr admittit: imo restringit et limitat.et quandoque penitus non admittit iure ciuili scripto. Et nota quod conditio ibi apposita si hereditas nō adeat:pōt duplr intelligi:sm qd non adire duplr contingit.s.vel ppter nolle adire.vel ppter nō posse.Et istud nō posse multis modis pōt cōtingere.vel quia euenit furor:vel deportatio:vel quia bonorum acquisitio interdicit.Uulgaris enim substitutio semper cōtinet conditionem de euentu nō adire hereditatem:licet iam vnum casum vel plures vel omnes continere possit.Cetera vide.s.de substitutionibus.

¶De V ante X.

¶Uxor sortitur forum mariti:et participat priuilegium ipsius :vt.l.femine. ff.de sen.Sed nō ideo concubina sequitur forum sui cōcubinarij:vt.l.de iure.in fi.ff.ad muni.et est rō:quia castitas mrimonialis aliqd mereri debet vltra q̄ fornicatio:sed dicta.l.de iure nō habet locū in cōcubina clerici:quia talis sequitur forum clerici.De hoc sunt due no.glo.Una.xxxij.dist.c. eos.Alias.xi.q.j.clericus.Ratio:quia non potest negari quin concubina clerici sit de familia eius:sed familia clerici sequitur ipsius forum:vt. c.iudicatum.lxxxix.dist.et in.l.ij.C.de epis.et cle.in proe.ffor.hec Lu.de ro. in singularib9 suis.Itē vxor fugitiua reuersa in breui:nō diuertisse vr:vt. ff.de reg.iur.l.quicqd.qui calore iracūdie poti9 factū vr sm Accur.ibidē. Et talē vxorē fugitiuā et psequens furtiuā licitū est inqrere i domo scholaris suspecti:autoritate iudicis:vt gl.l.l.iij.C.de epi.aud.et.l.si qs i hoc gen9.C.de epi.et cle.no.in.l.ij.C.de ser. fu.vbi plen9 p doc.de inquisitione cuiuslibet rei furtiue.Et no.q̄ vxor de iure romanorum nō est in ptāte mariti nisi q̄ ad debitū carnis:sed poti9 erat in ptāte pris:verū aliter de iure Lōgobardorum:vt isti.de sena.ter.§.j.

¶De X ante E.

Xenia dicūt munuscula q̄dam q̄ dant esculēta et poculēta q̄ vulgo dicunt appēsatiōes ceterarū.to rex q̄ vsuz edulium excedunt magis ppie dicunt munera dicitur enim fieri xeniuz de pomis cum quis habet hospites secundū Archid.xiiij.q.iij.plerique in fi.

¶Xenodochus est qui xenonem alicuius ciuitatis procurat.

¶Xenon est dom9 in qua egrotātes recipiunt:curant et alimētis sustentant:vt.C.de epis.et cleri.per totum.

¶Xenodochium est dom9 ad hospitiū peregrinātiū deputata vt qdā dicūt. Sz tū xenō et xenodochiū eadē dom9 dici pōt.s.in qua valetudinarij et senes.i.infirmi recipiunt.calunt.pdictā aūt differētiaz faciētes xenō per zliteram:et senedochiū dicūt esse scribendum per.s.vide.c.iij.de relig.do.et varia noīa taliū locorum habes.xxiiij. q.vj.sancim9.vbi de hoc.et.j.q.ij.si qs homi.ad fi.in aut.de alie.et emp.§.qn in pzinc.col.ix.et de ec.ti §.fina.et est gloss.in cle.per literas.de preben.

¶Xp̄s est rex regū:dn̄s dominantium: vt in cle.pastoralis.de re iud.c.contra morem.in fin.c:di.et.c.tua.ij.de deci.et Apocalyp.ij.c.vltra medium.j.ad Timo.vj.

¶Xp̄i actio nr̄a est istructio.demōstratur.de ele.c.significasti.de sepult.c.j. xij.q.j.exēplum dn̄i accipite.facit.ij.

q.j. deus omnipotens. et de conse. dis. j.c. solennitates. ij. Item xpi ad belial nulla est conuentio: lucis ad tenebras nulla pticipatio: iustitie et iniquitatis nulla cōmunicatio: null⁹ cōsensus tēplo dei cū idolis. de peni. di. j.c. sanctitatē. in fi. et dist. ij. si enim inquit. a prin. post mediam columnam. Item Christus venerat in virginem post digestum in fo: gl. est in. l. titia. §. scia. ff. de au. et ar. leg. vbi dr. Ab heredib⁹ meis volo iubeo qz signum dei. glos. dicit: vt crucem: secundum Hug. Itē Christus mortem elegit in cruce pp quatuor. Primū vt in illa pendens in aere se inter deū et hoiem mediatorē ostēderet. di. x. c. qm. et j. ad ti. ij. Scdo vt dāna obueniētia primis parētib⁹ p lignū vetitū restauraret p lignum crucis. Tertio vt diabolū q vicit p lignū superaret p lignū. Quarto vt euidēter ondēret p qb⁹ restaurādis patiebat: scz p supis āgelor ruinis reparādis: p iustis de libo educendis: p amicis colligēdis et amādis: p inimicis recōcilādis. gl. ē sup vbo crucis. i cle. j. de sum. tri. et fid. catho. Itez xps tres mortuos suscitauit. s. puellā in domo: p quā cogitatio intelligit. puerū in porta ciuitatis: p quē act⁹ intelligit. Et lazarū in sepulchro: p quē cōsuetudo mala notat. vñ. Mens mala mors int⁹: mal⁹ act⁹ mors foris. vsus. Tūba: puella puer lazarus ista notāt. Hac vbo: hūc motu: lachrimādo suscitat illū xps: et in medio nascitus eger hō. de penitentia di. ij. si sermo. et §. tanquam. et c. sicut tribus.

¶ Xpe eleison. vide de consecra. distin. j. hoc quoque. et distin. ij. c. re vera.

¶ Xystici athlete sunt de quib⁹ meminit iurisco. l. l. athletas. ff. de his q no. infa. l3. ibidē corrupte legat⁹ seruftici. sūt aūt illi q pugnabāt i porticu āplissima. Sueto. Nec tñ eo min⁹ xysticor certatiōes aut gladiator pugnas seuerissime sp exegit. Greci eñi xystū porticū vocāt āpla latitudie: i qua athlete p hyberna tpa exercēt. Has et paradromidas greci appellāt et a nris ambulatiōes dicūtur. Ul' secundū aliquos xystus hz originem a xystos quod hamstā seu telū spiculū ve denotat.

¶ Xpianor nomē primo ortū est apud anthiochiā: vbi Ignatius fuit eps. viij. q. j. mutatiōes. Nā pri⁹ oēs fideles dicti fuerūt discipli vel fratres. Sz postq apostoli fecerunt cōciliū anthiochenū: tūc dicti sunt xpiani: vt est glos. xxij. dist. sacrosancta. et ibi tex. Et si xpian⁹ fact⁹ est necessitate egritudinis: nō pōt eē cleric⁹ nisi in duobus casibus. Primus est si deficiant clerici in ciuitate. Scds est si sanctitas suadet cōtrariū: puta per lapsuz biēnij: vt. l v. dist. si quis in egritudine. Itē xpiani faciētes se iudeos qua pena puniatur: habes in. l. iudei. C. de iude. in titu. de aposta. et in tit. ne sac. ba. rei secundum Ludo. de ro.

¶ Xpiani mali deteriores sūt q iudei cū min⁹ peccet q viā dñi nō agnoscit: qz qui post agnitam retrocedit. c. quidam. de aposto. c. si refugientes. de penitentia. distin. vij.

¶ De Y ante A.

Yat⁹ aliqñ sumitur p pūcto mortis: seu p emissiōe spūs vltimi. de peni. dist. vij. c. nullus. Aliqñ p apertiōe terre. c. non differamus. xxiij. q. j. Imo vero hiatus scribendum est a verbo hio.

¶ Yconomus dicitur ille cui res eccl'ie gubernāda datur: scz epalis: et p hec res canonicor. Etiā qñqz est vicedominus vel ppositus. j. q. iij. sualuator. vide gl. i. c. imperatorem. de iura calū. vbi cōcor. Uñ sm Gof. differunt yconom⁹: syndic⁹: pcurator et actor. Nā yconimus administrat res ecclesie: et aliqñ defendit in causa: et qñqz in ecclesia vacāte ad perficiēdos prouētus et seruandos ad opus futuri plati. Syndicus autē in rebus et negotiis cuiuslibet corporis vel collegii. Et scdz leges nō differt a defensore et est vniuersitatis. Sz pcurator est priuate psone ad vnum negotiū vel plura. Actor aūt p vno vl' p vniuersitate ad vnā cāz et psentēr cū decreto

cōstituitur in cōstitutione yconomi non est: ita omnimodo necessarium decretum iudicis Ang. Are. ⁊ Jo. fa. insti. de cura § ꝙ si. ⁊ idem in consti tutione syndici dicendum Bar. in. l. nulli. ff. ꝙ cuiuscꝫ vniuer. nomi. non nego tamen quin tutius sit decretuꝫ adhiberi gl. ⁊ bar. i. l. actor. ff. rē ratā ha beri. Spe. ti. de syndi. ver. item ꝙ est constitutus minus solenniter.

¶ Imo vero oeconomus scribēdum est per oe diphthongum.

¶ Ydoneus quis dicatur: ⁊ in quibus consistat idoneitas: vide. c. cuꝫ in cūc tis. de elec. ⁊ hec idoneitas maxime spectatur in prouendis ad regimeꝫ animarū: qꝛ illō est ars artium mł̄to veriꝰ ꝙ garrula dialetica. c. cū sit. de elec. qꝛ tales debent custodire ⁊ pa scere ppl'ꝫ sibi commissum. c. si in ple bibus. triū. dist. c. ecce ego. xcv. distin.

¶ Ydrophilati dicuntur ad ydria quod est vas quo aqua defertur: vel ab y dor. i. aqua: ⁊ phylare custodire: qua si custodes aquarum: secundum Jo. andr. in. c. si iudex laicus. de sentent. excommunica. libro vi.

¶ Scribendum est hydrophilaces: a greco nomine hydor: quod est aqua: ⁊ phylatte in. quod est custodire. vide. C. de aqueduc. l. decernimus.

¶ Ymo: hec dictio significat qñcꝫ cor rectiue: vt testator dt̄. Titius: ymo seiꝰ heres esto. vt. l. si ita scriptū ff. de here. inst. ibi tex. dt̄ adiicientes ⁊ de trahētes ymmo ⁊ mutātes. Ponit̄ ēt copulatiue. C. de nouo. co. cpo. l. i §. d bꝰ. Et sumitur significatū ex copl'aa iūcta. ⁊ esset idē dicere ēt. Sed ibi: y conomꝰ qui hoc fecerit: imo fieri paſ sus fuerit priuetur. ponit̄ alternati ue: vt. l. iubemꝰ. §. yconomꝰ. C. de sa crosan. eccl. qꝛ hꝫ locum vel ipo alie nāte vel alienari patiēte. pōt ēt ibi accipi correctiue: qꝛ eadē vel maior est rō: in alienāte ꝙ in patiēte aliena ri: ꝙ puniat̄. Itē quo ad decisionē le gis ponit̄ ibi copulatiue: qꝛ pena hꝫ locū ⁊ i alienāte ⁊ i patiēte alienari.

¶ Cū ilatitudo scribendum est: ⁊ vt q̄ busdā placet cum simplici mimo.

¶ Ypocrisariꝰ qñcꝫ ponitur p syndico qñcꝫ p economo: vt no. Spec. in ti. de his qui aliena. poss. vel non. §. licet.

¶ Apocrisariū legitur. extra de elec. c. si. gnificasti. ⁊. i. q. vij. conuenientibus

¶ Ypocrita si quid acquirit sub noīe bo ni xpiani. dꝫ in pauperes erogare vł̄ eccl'e restituere. Panor. in. c. qꝛ pleri. q. in. xij col. in. xij. q. de inmu. eccle.

¶ Cū aspiratiōe scribēdū ē hypocrita.

¶ Ypocomꝰ dr̄ ab ypo: qd̄ est sub: ⁊ co mos villa. Inde ypocomi q̄ sunt sub villanis: secunduꝫ Placen. ⁊ Accur.

¶ Ypostasis dr̄ ab ypo qd̄ est sub ⁊ stasis statꝰ vł̄ stās: q̄si substans: ⁊ vtuntur greci sicut nos p psona: qꝛ hꝫ substa re oībꝰ acidētibꝰ: ⁊ eīa accidētia ad se recepit: a nullo informat̄: scd'ꝫ Gu. gl. est in cle. j. de sum. trini. Aspirātur ⁊ hec: hyppocomus: hypostasis.

¶ Ypotheca est res immobilis pignori obligata vt domꝰ ager fundꝰ. Dignꝰ aūt est res mobilis pprie pugno di ctū qꝛ pugno tradi pōt. Et sic hypo theca nō est aliō ꝙ obligatio vel pi gnoratio: Ius aūt hypotecarū est illō qd̄ cpetit creditori in bōis debitoris sui sibi obligatis p debito tacite vel expsse. ⁊ dr̄ ab ypo. i. sub: ⁊ theca posi tio quasi suppositio: nam debitor rē pignoratā creditori supponit: ⁊ in ip sa sibi ius cōstituit. Qñcꝫ ergo rei pignorate vel obligate nō trāsit pos sessio in creditorē. Et dr̄ ypotheca rei immobilis: sicut pignus est rei mobi lis q̄ creditori datur. Etno. ꝙ ypothe ca fundo extēditur ad domū postea in illo fundo ypothecato cōstructaꝫ per. l. domo. ff. de pig. ac. l. paulus. §. do mꝰ. ff. de pig. An aūt creditor tenea tur tūc in aliquo emptori ratiōe edi ficū qd̄ cōstruit. videbis bar. post gl. in. l. cū postulassem § dāni. ff. de dā. in fec. Aduerte tñ ꝙ si silua cedua ypo thecetur: nauis ex ea cōstructa non est ypothecata: cum res non sit redu cibilis ad primam formam Bartol. in. l. si fundus §. si res. ff. de pigno.

¶ Ypothecare est obligare: pignorare: vł̄ supponere: vt pꝫ p rub. ff. de reb. e. q̄ sub tut. ⁊ cu. dū subdit. Sine decre

to pignori nõ supponẽdis. Et legato facto sup reb⁹. ypothecatis : nõ solũ res ille intelligunt̃ hypothecate : s; oĩa bona testatoris: vt. l. j. C. cõmunia de lega. vide. s. in dictiõe sup. Aspirãt̃ ⁊ he voces: hypotheca hypothecare.

¶ Ysthomus est terra inter duo maria. l. lucius. ff. de ser. rusti. pred. Isthmũ puto intelligat.

¶ Ystriones. i. ioculatores: ab histria. c. cleric⁹ de vi. ⁊ ho cle. de cõse. dist. ij. c. scenicis atq; histriõib⁹. ⁊. c. p dilectiõe. Cũ i latino scribitur histriões.

¶ De z ante A.

Zaberella nomen est vnius iurisconsulti q̃ fecit vtilem lecturãm super clementinas ⁊ tractatum de horis canonicis. p funere suo fert̃ orasse Pogius Florentinus: Sapultus est Constantie apud minores.

¶ De Z ante E.

¶ Zelotypia ẽ suspitio vel furor ij. q. iiij. §. hoc autem sub. c. consuluisti.

¶ Zelotes idẽ est qð zelans ⁊ vlciscẽs vt in. c. nisi cum pridẽ. de renũ. §. psone ⁊ vo. vbi dicit̃. Ego sunt (inquit de⁹) zelotes. i. reqsitor ⁊ exactor castrat j. j. q. iij. §. hec vltra. xxiij. q. j. §. j. i. visitãs peccata patrũ in filios vsq; ad tertiã ⁊ quartã gñationez in his q̃ oderunt me. i. cõtra me paternũ odiũ imitãt̃. Et sũt vba dñi ad Moysẽ. Exo. xx. ca.

¶ Zel⁹ q̃nq; exponit̃. i. inuidia. vt. xxiiij. q. iiij. c. qui peccat. ⁊ ibi dici tex. Dñs flagelatos expulit de templo impro bos mercatores: vbi est conexũ testimoniũ scripture dicentis Zel⁹ dom⁹ tue comedit me. ibi gl. exponit Zel⁹. i. amor quẽ habui ad tẽplũ comedit me. i. fuit mihi causa inuide pp̃ter q̃ occiderũt me. Aliq̃ zel⁹ exponit̃. i. feruor dilectiõis. extra de re. c. ij. li. vj. p Ioã. an. In hoc significato magri nri dicunt̃ viri zelosi nõ zelotitypi. Aliq̃ sumit̃ i bona pte: aliq̃n in mala p odio. vt no. p. Bart extra de offi. cu sto. ca. ij. Aliq̃ ponit̃ p ira. xxiiij. q. legi. Aliq̃ p seueritate. xxiij. q. j. igit̃

¶ Zenotapiũ q̃d sit: vide. ff. de re. di. l. tãtũ § fi. zenotaphiũ sci ibĩ dũ ẽ qð imaginariũ sepulchrũ significat: a greca voce cenos. i. inanis: ⁊ taphos: sepul.

¶ Zeuma est figura grãmaticalis. ff. de pet. her. l. si q̃s libertatẽ. in gl. zeumã;

¶ Zeleucus ẽ pp̃iũ nomẽ cuiusdã iudicis q̃ (vt est apud Ualeriũ lib. vj. hist. xij.) lata legere d adulterijs excecãdis: filiũ in adulterio repertum exoculare parabat: sed p̃cib⁹ populi victus filiũ vno: se altero p̃uauit: ⁊ sic legi nõ cõtrauenit agẽs; tũ partẽ ⁊ seuerũ iudicẽ: q: in iudicijs (vt dicit in re. iur. li. vj.) nõ est habenda acceptio psonarũ: vt ibi p gl. ⁊ docto. ⁊ Deut. xvj. c. Nõ sis acceptor psonarũ.

¶ De Z ante I.

¶ Zizania ẽ seges vel herba puersa sc; loliũ. vj. dist. c. nasci xxiiij. q. j. c. cõmittare. ⁊ q̃nq; ponit̃ p sorde oĩz segetũ. gl. bo. [illegible] incle. dudũ. d sepul. ⁊. c. licet. d eccle. [illegible] ita. saluator dicit advolẽtes erat dicarez izaniã. xj. q. iij. c. nolite. i. post p̃n. ⁊. xxiij. q. j. §. i. Marth. xiij. Sinite vtrãq; crescere vsq; ad messez. i. ad diẽ iudicij: vbi mali eradicabũt̃: ⁊ i ignẽ p̃ijcient̃. A q̃ eradicatione nos custodiat qui sine fine viuit ⁊ regnat Amen:

¶ De Z ante O.

¶ Zona zone vocabulũ interp̃tat̃ tibi calderin⁹ in hoc Martialis apophoreto. Lõga satis nunc sunt duci si põdere vent̃ Intumeat: fiã tũc tibi zona breuis. ⁊ cleric⁹ ꝯiugat⁹ ꝯferen zonã bicolorẽ pdit p̃uilegiũ clericale. Au fre. madd. ad qð. tho. ccxxij. cũ appel latẽ vestis ꝯtineat̃ zona. al' l. vestis. d au. ⁊ ar. le. Bar. in. l. diu⁹. ff. d bo. dã.

¶ Zocõem̃ ẽ pp̃iũ nomẽ viri greci q̃ ꝯpo suit. ix. libros historie eccl'iastice. exordiensa cõsulatu Crispi ⁊ ꝯstã tini cesarũ vsq; ad tpa Theo. iniu[illegible]

¶ Finis vocabularũ vtriusq; Iuris.

Tractatus de mo=

modo studendi in v. roq; iure p decē documenta: cū nōib⁹ o:ʒ scribētiū in iure tā canōista: ꝗ̄ legistarum v ꝗ ad hec tpa: edit p famosissimū vtriusq; iuris doctorē dñm Joānē bapti stā de gazalupis de scto Seue rino: tūc cathedrā iuris ciui lis ordiarie ō mane ī alma vni uersitate Seneñ. regentē: nūc ꝟo aduocatum cōsistorialem rote ꝛ palatij aplici.

Um ex= purgaueritis ve t⁹ fermē. ū: ꝛ iā si tis noua cōsper sio: (vt ex inor) in azymis sinceritatis ꝛ vitatis ī q̄statu vos cōseruet clemētissi m⁹ de⁹: vis⁹ est mihi sitiēti vti litatē vestrā: tps esse cōuēt⁹ q̄ studiosis anxie diligētes relli gionē iuris ciuilis: rectū callē ostēdā. q̄ gressus eorū dirigā: ꝛ viā aperiā. ꝗ ambulēt: nō ī te nebris: sed ī luce: ad illā legalē sapiētiā capellendā. Dicā igiē q̄ sētio: ꝛ p vtilitate vr̄a fideli loquar: q̄ū mihi pñ ꝯsiliū dās.

Documētū pmū principale.

Alia pur= gāda ꝛ con scien tia.

Q U cūq; cupit iuri ope rā dare sit circūspect⁹ ī infra scriptis. In pri mis bñ ꝛ diligēt ppa retai ꝯsnā ꝯitēdo peccata sua itegre: ꝛ satisfaciēdo ꝓmissis vt sic spūsscti grā oēm hñs vtu tē ꝛ oēm sciaꝫ īueniat recepta culū mūdū ꝛ tribuat plenāpfe ctāq; sciētiā: nā q̄cq̄d alibi q̄ri tur. hic pfecti inueniē xxxvij. di. c. legim⁹. ✠. ꝫ ecō. ib. Istō ē potissimū ꝛ pmū ꝯsiliū qō de= dit veniēt ib⁹ ad studiū vnabi lis doctor Guil. de m ō. lau. ī cle. ſ. dem ꝫfis. subdēs ꝗ scholasti ci q̄ ad quāuis sciā approbatā traseūt ꝛ die noctuq; torq̄nē: i nanū laqorāt nisi dei grāꝫ ha= beāt secū coadiutricē: q: vt dr̄ Sap. i. In maliuolā aiaꝫ nō in troibit sap ia. Idē cēsuiū decit recolēde memorie doc. do. Si= mō. de burrāo: cardinalis me diolañ. ī pe. ni. ī Clemē. inaꝫ. di cēs ꝗ scholaris nō ꝯsidat ī in geniū ꝯspicacia ꝛ capacitate: studij assiduitate: ꝛ mēorie te nacitate: ꝫ in eo spē ponat qui sciētiaꝫ dñs est: iu q̄ sūs oēs thesauri sapie abscōditi. Mā scriptū ē. Cui ꝯfidūt ī dño ī. el li. ꝯt veritatē supbis aūt de⁹ re sist ꝛ Idē cōsiliū suū ope lauda uit in. d. cle. ſ. de magris. dñs Frācis. de zabarel. ī de padua olīꝫ cardinalis florētin⁹. Etin signis doc. do. Gof. ga. ī d. cle. i. ꝛ Marti⁹ de fano. ī nepta quā fe cit dem ō studētib in q̄nto req̄st to. Caueat etiā oī cōatu a sigu lis pc̄is: q: delinq̄ns ī vno: fa ct⁹ ē oīm re⁹. vt ī. c. defleat. ex= tra ō re. iur. ꝛ p vnū pctm̄ tota grā euacuaē. xxxij. q. ī. cū renun tiaē. totū eīn hoīeꝫ nō dimidiū saluat de⁹. ꝟ. Larga dei pie= tas totū nō dimidiabit. Aut ni hil aut totū te lachrymāte da.

Sap. iij.

Dixit ēt Guil. qō spāliē caueat idē studēs a venere: vitio ꝯsue uerū facile studiosi īq̄nari: cō p tale vitiū rō ꝛ ītellect⁹ tanq̄ sui ꝯores ptes mētis ꝯfundāē: sensualitatē (q̄ est īferior ps) at trahēte ꝛ pdomināte xxxvij. di c. turbat. i. c. ī. de sacravnct ✠. ī pectore. Sicut caule cui si ica p quā emittiē semē si pmittaē luxuri ari: cito crescit: sic est in schola ī si pinolū. i. ingeniū pe mittaē ē. ue. e vt⁹ fugne rōnis ꝛ ītellect⁹ īpediunē: ꝛ corpis paraē īfirmitas. Idē dicūt pra ti doctores in. d. cle: vbi sub dit do. Car. florē. ꝗ ipē habuit audi torē q̄ notorie obijt ex hoc: et ego cognoui pl̄es q̄ doc viti ob di i malevitā finierūt: vnoptex ti p ꝯiderūt oēm vtutē: oīn ho norē: oīꝫ substātiā ꝛ inter cete

A vene re abīi nēdū scho= laribus.

vidi quēdā scholarē diuitē z i gemosū q̄ fuerat rector cuius dā studii:captū mulieris amo re(q̄ ē rete diaboli:vt idd hie ro.)tādē ꝓpter illiꝰ meretricis amplexꝰ vagabūdū discurrisse ꝓuincias:z tādem carceratū ꝑ mule eris cōtracti ꝑ nutiēda illa diabolica fēmia iste idē ꝓ rub re z verecundia ne cogno scerēt cū ꝓ no interta vultu pe tijt a meeleemosinā.adhoc vid xxvij di.c.legimꝰ.Et.hinc ēt.et hiero.i apistola ad Damasuz.

Aluendo ab stinēdum. ❡Caueat ab alea:q̄ fames ē z in centiuz oim maloꝝ:vt pleni di xi āno supiori opusculo ꝯtra lu sores.velis z oino videre:qz ipiꝰ lectura cū adiutorio die refor mab itte:si reformatiōe eriges.

Crapula. ebrietas. ❡Caueat a crapula z ebrietate: nā nō vicina sint venē z genita lia:ex vicinitate mēbroꝝ resul tat q̄dē ꝯfederatio maloꝝ.l.vi tioꝝ.ꝑz hier.z Greg.i.mora.di cit ꝙ dñante gule vitio:oē q̄d hoiēs fortē egerint pdūt z dū venē nō restingitē:sīt cūcte v̄tu tes obruūtē.Et hic ē ꝙ pinguis vēter tenuē sensum nō gignit. Is suadeo vt mutuas comessa tiones fugiat:sicut isanā escarū vsus est isatiabilis:origo vitii zū z est q̄d petulciosum:z sanita i inimicū:z q̄ peiꝰ est:inutilis consumptio temporis:quo ni hil carius fm Theophra

Qualiter studendum viuendum. ❡Audi Au.i li ii.de ordine ꝯtra a cademicos.c.viij.Audulescētu lis studiosis sapie ita vtēdū ē vt a venereis reb ab illecebris vētris z gutturis:ab imodesto corpis cultu z ornatu:ab inani bus negotiis ludoꝝ:a corpe,somni atqꝫ pigritie:ab emulatioe obrectatiōe iuidētia:ab hōoꝝ ꝑtātiūqꝫ ābitiōibꝰ:ab ipsius ēt laudis imodica cupiditate se abstineat.Amorē ꝟ pecūie to ti sue spei certū nū venenū ē credat.Nihil seruilē faciāt: nihil audater.Inimicitias vi tēt cautissime:ferāt equissime:fi niāt citissime.In oi vbo ꝯtra ctu cōuersati:eqꝫ eū heibꝰ:sa tisē seruare hoc vnū vulgare ꝓ uerbiū.Nemini faciāt q̄ pati nolit.Rē.nolit adiuistrare:nisi ꝑfecti ꝑficiāt vl' itra senato riā etatē festinēt:vl' certe itra iuuētutē:Et q̄sqs sero ad ista se ꝯuertit.nō arbitrē nihil si bi eē ꝓceptū.Nā istā vtiqꝫ faci liꝰ decocta etate seruauit.In oi aūt vita:loco:tēpe:amicos aut hēāt aut hēre istent.Obsequāē dignis etiā nō hoc expectāti bꝰ.Superbos minꝰ curēt miime sint.Apte cōgruēter qꝫ viuāt: deū colāt:cogitēt:q̄rāt spe:fide charitate subnixi.Optent trā quillitatem atqꝫ certū cursum studiis suis oimqꝫ socioꝝ:z sibi q̄sqꝫ poscat mentez bonā:pa catamqꝫ vitam.Hec August.

Quid orandum. ❡Optimū.at salutare est reme diū ad ꝑdicta ꝯsequēda:freq̄ns ofo ad deū:de q̄ ofone plenissi me loquitē.gl.in cle.dñm.de re liq.z vene.sctoꝝ sup v̄.ofonē.z spālit hoiat ꝙ q̄libet studio sus velit singulis diebꝰ dicere officiū btē marie glīose virgi nis:q̄ ē inuētrix gr̄e:gēitrix vi te:z inr salutis:in qua qui spē ponit nunq̄ vacuus abijt.

Quid credendum. ❡Certum lꝫ oēs quicūqꝫ adulte etatis tenet credere articulos fidei:vt hꝫ i symbolo.Credo in deū.z athanasij.Quicūqꝫ vult saluꝰ eē.q̄ xxviij.di.c.j.z.ij.et lꝫ laico sumpliciter z forte oībꝰ ēt literatis sufficiat articulos fi dei credere simpliciter.i.crede ve rū eē q̄cq̄d credit ecclīa catho lica vt ēt Inn.i.c.i.de sum.tri z sequitur magr̄ Ber.ꝯpostellaꝰ ibidē:illū tñ q̄ igeniosꝰ est hortat ide ꝯpostel.vt velit ilos articulos fidei scire magis di stincte.z q̄uis hoc ex dono sciē tie z igenij sibi a deo dato:q̄ā

bito rōnis: ꝛ ingratitudinꝭ vitā
deccā scire debeat: putāt tñ ibi
dē ꝙ dicti laici ēt ingeniosi ꝛ
lrati nō peccāt mortalr si dic-
tos articulos fidei nesciāt ex-
plicite vl' nō sint solliciti ꝺ his
sciēdis: q2 eoꝝ pfessio ad hoc
nō est q̄ verba nota diligenter.

¶ Scōꝫ documentuꝫ principale.

(margin: Doc- tor el geu- dus.)

Conuenit adolescenti
studioso qui sicut diꝰ
ctuꝫ est: viuere insti-
tuerit: q̄rere docto-
rē sibi ꝛ magistruꝫ cuius auto
ritas apiat sibi ianuā sciendi
necessaria magna et occulta:
quā ianuā q̄sq3 ingressꝰ sine vl
la dubitatiōe vite optime p̄ce
pta sectat̄ q̄ cuꝫ docilis factus
fuerit: tūc ōmuꝫ discet ꝛ quāta
rōne p̄dicta sint ea ipsa q̄ secu
tꝰ est ante rōneꝫ: ꝛ q̄d sit ipa rō
ꝙ post autoritatis cunabula
firmiꝰ ꝛ idoneꝰ iā sequit̄ atq3 ꝯ
p̄hēdit. hec Aug. vbi. s. pl. scōs
ꝗ. li. eplaruꝫ epl'a. xviij. inter ce
tera cuidā mario q̄ eū cōsul-
uerat ꝺ p̄ceptore eligendo pro
fratre: dicit hec verba. Cuꝫ oēs
qui pfitent̄. audiero q̄d de quo
q3 sentiā: scribam.

¶ Nec ignoro suscipiēdas offēsas
in eligēdo p̄ceptore: sꝫ opꝫ me
nō modo offensas: verum etiā si-
multates p ſſistui liberꝭ tā eq̄
aio subire ꝙ parentes p suis.
Illustrꝭ doct. Mart. ꝺ fano I. ꝺ.
epl'a ꝙ fecit ꝺ mō studēdi: dt p̄
mo q̄renduꝫ esse ꝺ doctore si q̄
lia doceri opꝫ doceat: si libent̄
ad interrogata rñdeat si rñdē
do: dubitatiōes ꝺ pectore q̄ren
tis euellat: si patit̄ rōnabilr ꝯ
dici: si cām rōnabileꝫ suꝭ dictꝭ
adiungit. si videt̄ q̄ꝺ asserit: de
fonte vel scripture vel equitatꝭ
vbi iustitia ꝺficit puenire. Itē
q̄rēdū an sit satꝭ sufficiens: an
viꝫ habeat impssiuā: vt exēplꝭ
itelligibilibꝰ istruat q̄ꝺ ondit.
nec sic in sua lectione p̄pos-

(margin: Qua- lis de- bet eē doc.)

sꝫ potiꝰ vtilis ꝛ fidelis ꝛ plꝰ vti
tatis ꝙ truffis ꝛ ornamēto v̄-
boꝝ inherens. dicebat recolēd
memorie doc. ꝛ p̄ce. meꝰ dñs Io.
petrucꝭ ꝺ pusio ꝙ aliq̄ q̄ adul
ta i etate ab ipio ꝛ incepto p̄ce
ptore erronee sibi tradita didi- (margin: Pre- cepta erro- nea)
cerat: vix sexagenarꝰ factꝰ de
discere potuerit: vñ suadebat i
electiōe p̄ceptoris eē ppe vti
litati nō aliēo honoꝝ ꝯsulēdū.
hic Hier. in epl'a ad athletā ꝺ
instonne paule mōet ꝙ si dis-
camꝰ i teneris ānis q̄ ꝺdiscenda
forēt: q2 difficult̄ eradicat̄ q̄ꝺ (margin: mores magi- stri.)
rudes animi didicerunt. ꝛ sub
dit. Greca narrat historia Ale
xādrū potētissimū regeꝫ orbis
q3 dñatoreꝫ ꝛ in moribꝰ ꝛ ince
ssu Leōide pedagogi sui ñ po
tuisse carere vitijs q̄bꝰ adhuc p
uulꝰ fuerat isectꝰ. Hinc fūat exē
plū q̄sq3 vt illū emulet̄ ꝛ cū il-
loꝝ versēt̄ cuiꝰ mores sunt pba
ti: al's isormabit̄ coherētia. Tu
intelligꝭ q̄d dicere velꝭ q̄rsuꝫ
tēdēt hec dicta mea. Qui hꝫ au
res audiendi audiat. Adde ꝙ
Macedonuꝫ sapientissimꝰ rex
philippꝰ alexādrū filiū aristote
li i disciplinā tradidit: extat at
q3 illiꝰ epl'a ad Aul. ge. lib. ix
noc. act. hꝭ v̄bꝭ ponit. Dijs pol
habeo grāꝫ: nōtā pide. ꝙ natꝰ
ē mihi filiꝰ: ꝙ p eo ꝙ eū nasci
ꝯtigit tpibꝰ vite tue spero ei fo
re vt eruditꝰ edoctusq3 abs te
dignꝰ existat ꝛ nobꝭ: ꝛ rerū ista
ꝝ successiōe. Hec r̄fert Leonar
dꝰ Aretinꝰ i q̄dā epl'a. Itē plu.
ꝺ li. edicā. sic ait Maximū olm.
lōgeq3 p̄marijū dicturꝰ accedo
Ingrēdi sunt p̄ceptores filijs: q̄
rū vita nullꝭ obnoxia crimini-
bꝰ irrep̄hēsi mores: ꝛ optimuꝫ
sit experimentū. Hōestatꝭ eni fo
rū sit ac redicē ēe q̄t legitimaꝝ
scq̄ disciplinā. pauloq3 infra sub
dit. Illō. certe stultitie extrēe.
Sūt q̄dā q̄ lꝫ p̄ceptorē scitiā co
gnouerit: idq3 p̄senserꝫ: illꝭ tñ

suos cōmēdat pueros: nōnulli placidis ipsorum victi blāditūs sūt et q rogatū amicorum grē tribuāt. qin re sit ē qppiā facti tāt: vt si qs egroto laborās corpe doctū ac salutiferū omittēs medicū: vt amici grām in eat imperitū hoiem diligat: aq fortassis in perniciē detur. de hoc satis apud plutarchum.

Ho. 3. ¶ Certiū documētū pncipale.

non p cepto rib⁹ impē dēd⁹.

Conuenit adolescēti studioso postquam idoneū preceptorem elegerit: illum honorare: obseruare: colere: amare vt genitorem: et conari habere bēiuolū. Ipsū interroget: vt ab eo instruat: si aūt vt cauillatiō̄ne: et p aliq̄ cauillatiōnē aut fallaciā intercipiat eū. hec mar. de fa. in. d. epl'a: et car. Ned. in. d. pemio cle. Nō supat ille discipl's cui aliqn̄ ptigerit aliqd scire doctori ignotū: nā in hoc latissimo prato iuris ciuilis bos herbā: canis lepo rē: ciconia q lacertā inuenire pt: vt insili dt. Sen. in epl'a. cviij. Preterea omnia intelliger: et oiā hēre mēoriā diuinitatis ē poti⁹ q hūanitatis. vt. l. ij. §. si qd aūt. C. de ve. iu. enu. Capiat vnusqsq exēplū ab aug. dicēte. Ego epūs tot ānorum ab ānicu lo parat⁹ sum doceri. xxiiij. q. iij. si habes. Contēt pceptorum opiniones defēdere q̄tū pōtē exēplo Cassij iuriscōsulti: vt hr in. l. qlē. §. cassi⁹. ff. de arbi. cū si. Qn̄ si nō pōt ex errore māifesto veritatē pponet: et honorabit eam. nā ābob⁹ existentibus amicis sanct⁹ est honorare veritatē vt inquit philosoph⁹. j. Ethi.

4. ¶ Quartū documētū pncipale

Qūo facere stu dēte de beāt.

Conuenit vt omnem curā studium a diligētiā adhibeat: deū et facultatē cui indulget: corde gerens: vt inquit idem. Mar. de fano in. d. c. epl'a. Circa q̄ qcūq voluerit ad saturitatē videre: legat pli. li. j. epl'a. iij. v. vj. ix. x iiij. xvj. xviij. xx. et. xxj. itē in li. ij. epi. j. et. iij sz sup omnia legat et mēorie cōmēdet epl'am. v. dlli. iij. ad marit. q incipit. p gratū. in q̄ describit vitā et mores dlnūma ioris (auūculi sui: q̄ lris aureis cēt scribēda: nō omisso apice. Incitaret eni alz cuiusciq ad diligētiā: et moueret pectora et durissima et saxea: qrimo ex ip si⁹ lectiōe plerīq q se credūt diligentissimos: cognosceret māifeste se eē negligētes. Imitet exēplū pōponij iurisc. dicētis hec vba. Nā et ego discēdi cupiditate (q̄ solā viuēdi rōnē optimā in. viij. et. lxx. ānū etatis duxi) mēor sū ei⁹ snīe q̄ dixisse fūt Iulianū. Nā et si alterū pedē in sepulchro tenerē: adhuc tñ discere qdē vellē. vt hr in. l. apd iullanū. ff. de fideic. liber.

Sēp studē dum.

Subdit Mart. de fa. in. d. epl'a. Nec tñ studeatis q tristitia aut pectori dolor vos affligat. a pietatib⁹: recipite requiem: et ai z ad gaudia reuocate. Hoc fuerit supfluū mōere tpib⁹ nris. Nā libri scholariū regulr sūt plēi plnere: qti diecircūeūtplateas vt cū si neqāñ imo luxuriose induti: videt. b et vidēāt. pestis efficacissima studiosis luxuria vestiū: pp q̄ tps ociosep dit: et rote euerse sūt i scabella Scio: itelligis qd velī mōere p hec vba. Hic Io. ā. rephēdit scholares vestib⁹ doctorē cis vtētes: vt ē gl. i c. ad aplice. de p ui li. vj. Hec ñ nōsūt itelli gēda ō nobili. et potētib⁹. Uñ c. ir. me ō. i. d. pe. c. le. dt paupertatē eē vnā ex clauib⁹ p qs intram⁹ ianuā sa le: nō paupt. is luxuriā cōpescit. et. Sē. dt si vis addiceř sis paup aut silis paupi: socratis thebani recipiēs exēplū. xij. q. ij. gloria. versicul. etatis. Hoc in-

Paupertas et hūilitas.

telligēcū cuȝ temperamēto: dum
modo necessaria adsint: vt in-
quit philosophus. x. Ethicorū.
¶ Quītū documētū pncipale

An expediat hr̄e multos libros.

On curet schola
ris in vsu mltos
libros hr̄e: nā le
ctio mltoꝝ auto
rū oīs gn̄is volu
minum hȝ aliqd
vagū ꝛ istabile. Certis īgenūs
īmorari opȝ: si velis aliqd tra-
here qd aīo fideliter sedeat.
Nusq̄ ē q vbiq̄ ē. In pegrina-
tiōe existentib⁹ hoc euenit vt
mlta habeāt hospitia: nl̄las a
micitias. Idē accidit his q nl̄
li⁹ īgenio se familiarit applā
cāt: sȝ oīa cursū ꝛ pperāt trāsi-
mittūt. Nihil eq̄ sanitatē īpe-
dit q̄ remedioꝝ crebra muta-
tio. Nec pdest cib⁹ sūpt⁹ q sta
ti eūcit. Nō ꝯualescit plāta q
sepe trāsfert: distrahit libroꝝ
mltitudo. Itaq̄ cū legere nō
possis q̄tū habueris: satis est
hr̄e q̄tū legas. Sȝ mō hūc li-
brū euoluet: mō illū: raro ē fru
ctuosū. Fastidiētis stomachi
ē mlta degustare: q vbi varia
sūt ꝛ diuersa: iq̄nāt nō alunt.
Nō refert q̄ mltos: sȝ q̄ bonos
libros habeas. Lectio certa p
dest: varia dlectat ꝛc. hec Se.
i epl̄a. ij. maiori pte. vn̄ dn̄s car
fl. i. d. l. cl. j. de magr̄is. dt q ex

Doc. multos libros habeant.

pedit scholari paucis libris
vacare: vt possit ꝯmēdare me
morie q fuerit oportūa: vt puta
scholari i iure studēti ꝯuenit
mēorie ꝯmēdare text⁹ ꝛ gl. si
ne qb⁹ frustra laborat ad sub-
tilitates qs n̄ posset iure pba
re. Doctor aūt idigit mltis li-
bris: ꝛ si fieri posset oīȝ q scri
pserūt: vt ex mltis possit elice
re veriora. Tu si volueris ple-
ni⁹ videre ā expediat hr̄ mul-
tos libros: vide eūd. Sēt. li. de
bn̄ficijs. c. ij. ꝛ i li. d vita ꝛ mori
b⁹ philo. i. iij. pte. ꝛ Hie. i epl̄ā.

xl. ꝛ Ol. ꝯsil. lxxxv. Qd si oīno vo
luerit illos hr̄e: ꝛ cū pfect⁹ fu
erit illis vti: notū sibi facio q
pm⁹ q cepit glossare text⁹ ꝛ le
ges fuit Guarneri⁹ seu Irne- Guarneri⁹ lucerna iuris.
ri⁹. dū studuisset legib⁹ ex seipo
legit bon. vn̄ tūc fuit maximi
nois ꝛ merito appellat⁹ lucer
na iuris: tāq̄ pm⁹ illūinator
nr̄e scie ita dt Odof. i. l. iusciui bulgar⁹.
le. ff. de iust. ꝛ iu. Post eū secuti
sūt Bulga. marti. ꝛ placētin⁹: martin⁹.
Io. Azo. Accur. qrū glosse q au Ioā.
toritate facte fuerit n̄ memini Azo.
legisse: sȝ circū scripta licētia acc.
pncipis: an ipune licuerit glos
sare: vide gl. i. l. ij. §. hoc āt. C. dt
ve. iu. enu. Notabis tn̄ circa p
dicta aliq demulcentia aures Ruggerij summa.
auditoꝝ. Pmo notabis q pma
sūma q fuit i iure nr̄o fuit ꝯpo
sitata a Rug. vt dt Odof. i ru. ff. Rofred⁹
ad. l. iu. rep. Huius discipulus
fuit Rofre. bn̄uēt⁹: vt colligit Placētini summe.
ex dictis Io. an. i addi. spe. i ti.
de fructib⁹ ꝛ iteresset: ꝛ i ti. de
ꝯfes. Scitō ē ēt q dn̄s Placēti
n⁹ pclar⁹ ꝛ famos⁹ iurisperit⁹ Ioā: basian⁹ speculuȝ mundi.
apd mōtē pessulanū sup. C. ꝛ i-
stitutiōib⁹ sūmas laudabiles
cōposuit: vt dt Azo i pemiosue
sūme sup. C. ꝛ icipit dicta sum
ma Placētini cū essē Mātue: ꝛ
ista summa placētini erat tūc
melior aliq alia q publicata
esset vsq̄ ad illa tpa vt dt Od.
i. l. j. ff. d pactis. Post hec Ioan.
Basia. Cremonē. fecit vnā sum
mā breuissimā sup pā. de quo
Odof. i. l. j. pri. ff. d edēdo. dt q
erat ventosa: ꝛ q illā fecit vt
Placētinū rephēderet: ꝛ q a-
liqd boi nō ē illa sūma Io. Io.
fecit qdā lecturā sup. C. Iste Io.
fuit pceptor Azōis vt in sum. Bulgar⁹.
Azo. sup. C. in ti. p so. desq in gl.
fit sepe mentio floruit anno
do. M. cc. Iste fuit iuris lucer-
cerna: ꝛ speculū mūdi. vt inqt
Ang. de peru. in repeti. l. falsis.
C. de furtis. Eodē pe fuit bul-

garus vt habet in.l.bene a ze
Azo. none.C.de quadri.pscri. Sup
uenit Azo q primo fecit mino
rem apparatu sup.C.z.ff.dein
de fecit summa qua habem⁹:z
dicit Azonis z est:lz quida di=
xerint olim illa summa q attri
buit Azoni fuisse Jo.basiani
cremo.sz male dixerut:na Jo.
tm fecit summa sup pandectis
vt dixi.h.d. Odof.in.l.lege3.C.
de pac.z illius summe Azonis
Odof.fecit additioes quas in
aliqb⁹ summis incorporatas
vidi:post hac summa ide Azo
fecit magnos apparat⁹ sup.ff.
vet⁹.optim⁹ fuit:vt dt Odo.in
Lotarius. l.iulian⁹.ff.de codi.inde.Huc
Azone Bal.i.l.ptract⁹.C.de fi.i
Rofredus. stru.z.l.cu alr.C.de fideiuf.di=
xit fuisse forte legu:z vas ele=
ctiois.Lotari⁹ fuit ptepora n⁹
Azois vt p Bar.i.l.sancim⁹.C.
de iu.Rofre.bnuetan⁹ q fecit
vtilissimu op⁹ libellor in iure
ciuili zcano.fuit discipls Rog
gerij i initio:vt pdixi:postea di
Accursius. scipul⁹ dni Azois vt ipemetipse
pi⁹ attestat i dicto opusculo li
bellor.Succurrit deinde tene=
bris iuris ciuilis Accursi⁹ flo
retinus q glossauit.ff.C.insto=
nes:libru autenticor:z tres li.
C.tpe gregorij noni potificis
centesimi octagesimi quiti:z
Federici scdi vicesimi qrti in
Jacobus balduini. ordie ipatoris tpe q glossauit
libru autenticor:currebat ani
dni.M.ccxxvj.vt ipe notauit i
Innocentius quartus. aut.vt ppo.nome ipe §.si q vo.
sup vbo idictiois.z pnr a glos
satioe Accursij vsq ad pnte
annu cucurrerut ani.ccxvj.vl
circaiste Accursi⁹ fuit disci=
pls Azois:vt ipemet notauit
i.l.fi.sup vb.possuz.ff.d pdi.ob
cau.Ja.balduini fuit pceptor
Odo. floruit an.dni.M. clxx.de
isto sepe Odo.in lec.suis facit
metione.Inno.qrt⁹ q fuit Ja=
nuesis:de domo d fisco:z.de co

mitib⁹ laudie fecit apparatu
solene sup decretalib⁹:fuit ma
gn⁹ legista floruit an.dni.M. Compostellanus.
ccxliiij.vt p Jo.an.i ad.Spe.in
ti.ne sede vaca.Dns Ber.Co=
postellan⁹ scripsit sup p°lo de
cretaliu vsq ad ti.de trasla.p=
la.fuit capellan⁹ Inn.pdi.z edi
dit illo de madato Inn.Odof. Odofredus.
fecit lecturas sup.C.z.ff.flou=
it anno dni.M.cclx.colligit ex
dictis ei⁹ i.l.ipiu.ff.de iur.om.
Uiuebat et tpe.Jo.an.vt colli=
git i addi.Spe.i ti.de lo.Host.
i.dns Heric⁹ cardialis Host.q
fuit de segusta fz Jo.an.i addi.
Spe.i ti.de rescri.pnt actioe Host.
fuit pceptor speculatoris:vt
dt Jo.an.i addi.Spe.i ti.de off.
iud.fecit summa mirabile z e=
didit lecturas sup decre.Spe.
Gui.durandi fuit puicialis:vt Speculator.
colligit i pe.in ti.de feu.Tpe q
pdidit libru speculi:currebat
anni dni.M.cclxxi.pz i Spe.de
instr.edi.§.j.v.ite hodie Ja.de
bel.legit sepi⁹ libru aut.z fe=
cit optima lectura sup illo lib.
z multas disputatioes z Bar
tho.brix.q fecit addi.ad gl.de=
creti fecit et qones dnicales z
veneriales.floruit tpe Grego. Jac.d belui.
noni. Garsias hispan⁹ floruit
an.dni.M.cclxxxiij.Guido de=
baisio:archi.bono.floruit code
tpe pmetauit solenniter dcretu Bar. brix.
z sextu decretaliu.Dy.mugela
n⁹ claruit an dni.M.ccxcvij.tpe
Bonifacij.viij.ducetesimi primi
potificijs zadolfi ipatoris.scri
psit subtilissime sup.ff.z sup ti. Garsias.
instit.de act.fecit et mirabile
pmetu sup ti.de re.iu.i.vj.huic
disputado determinati aliqua
qone adesse videbat tota syno= Dyn.
dus legalis philosophie:vt dt
Cy.i.l.vnica.C.d snus q p eo qd
iterest.Reperiut et psilia eius
elegatissima.Ja.d rau.puincie Ja. de rauen.
lotorigie legu pfessor i theolo
gia magra ac Uerdunesis ciui

Petr. o.bel. tatis in d. pnicia eps scripsit sup.ff.z.C.z multa simplr tradita a maiorib⁹:reduxit ad dialecticu arguedi modu:vt p Cy.i l.qcuqz.C.de ser.fu.q.vj.Pet.de bella per.burgudus doctor illustris scripsit sup.ff.z.C.z sup instonib⁹.Edidit etia infinitas disputatioes vt audiui nu me.ctu.Floruit anno dni.M.

Ja de are. ccc.colligit ex dictis Cy.z Bar. i.l.j.C.de sentetijs q p eo qp inter.z fuit cotemporaneus Dyni Jac.de are.pmesis:cui⁹ opinioes vt plurimu sunt de mete

Mar. de silima. iuris:vt dicit Bar.in sua disputatione q incipit:statuto Luca ne ciuitatis:scripsit breuiter: sꝫvtiliter sup.C.z.ff.z fecit multas disputatioes.z Marti.de silimano fuit cotepozane⁹ Dyni:

Bart. dnea. iste fuit pceptor Joanis i.li.vt refert Jo.an.in addi.Spe.in ti. de arbitris Barth.d neap.fuit cotepozaneus Dyni:sꝫ Jo.an.

Fran. accu. in addi.Spe.i ti.de iur.cal.z in ti.de dos.Franci.Accur.fuit et cotepozane⁹ Dyni:sm doct.in l.vnica.C.de suis q p eo qp in

Albe. Odo. ter.z Cy.in.l.fi.C.de suspe tu.z Bar.in.l.j. §.suspecti.ff.ad tur. Alber.Odo.fuit cotepozaneus Dyni.vidi ꝫ filiu subscriptu ab vtroqz:de quo patebat publico

Ric.d petro. instr.in archiuo Senen.Rich. de patronibus de Senis card. vn⁹ ex ꝫpilatorib⁹ sexti decretaliuꝫ fuit de sequacib⁹ Fraci sci Accur.vt refert Cy.in.l.tuto

Guil d tyn. ri.C.de ne.ge.obijt Janue anno dni.M.ccc.xiiij.vt vidi pate re publico instr.Guil.de tyn. do.vltra motanus qui legit logo tpe in studio Aurelian.fecit

Ric. ma. breue apparatu sup C.z.ff.ve te.fuit doctor illustris.Ric.ma lu.cremone.q legebat padue tpe regis Roberti sm Cy.in.l. si viua matre.C.de bon.mater. fuit valetio doctor Italie suo tpe:vt dt Bal.in.l.qcuqz.C.de

epi.z cle.Iste Ric.fuit ꝫdenat⁹ de heresi:vt in.d.l.qcuqz.p Ja.bu z Bal.multa scripsit q rum copia rata.Floruit an.dni. M.ccc.dns La ptin⁹ de Rapo

Lap. nus d Rap. nib⁹:doctor pfundissime z fundatissime scie scripsit sup ff.z. C suoꝝ scriptoꝝ rara est copia. huc doctore extollit vsqz ad sydera Jo.an.i c.si pater.de test. in.vj.in nouel.z in addi Spe.i ti.de test.dns Bartho.de bu.extollit a Jo.and:in addi.Spec. in ti de accusatioe i iij.parte.

Bar. d bu. Jo.and.fons z tuba iuris canonici fecit nouellas sup decreta lib⁹:glossauit z sextum z clemetinas.fecit nouellam super

Joan. andr. sexto:z mercuriales opus dignissimu:z vltio loco fecit mirabile op⁹ additionu speculi: anno dni.M.ccc.xl.vij.vt colligit ex his q ipse pt in addi pdi i tit ne sede vaca.z in ti.de fi.psoꝝ.Mortu⁹ est anno domini M.ccc.xl.viij.tepore magne pestis:vt scribit Joa.calde.ci⁹ fili⁹ adop.in c.vestra de cohabi cle z mulie. De qualitate patris Jo.and.z alijs ad notitiam sui pertinetibus:vide in dictis addi.z i ti de fi.presby. z i ti.de etate z qualita.z in titu de succes ab intesta.Hic vi ru tibi ppone patre ludimagistro tenuisqz fortune hole natu:q ista molestissima vtriusqz iuris studia z ptulit z didicit pelle vrsina tect⁹ citra lecti delitias neqz postea vxori⁹ fact⁹ solita diligetia intermisit: huic ad vrbe venieti(vt refert Mic euerardi i locis suis lega lib⁹ loco ab autoritate(dixit potifex.Bn venerit q lux mudi cognoiat⁹ est.Plura alia his silia de iuris doctorib⁹ referunt i.d loco ab autoritate. Cy.de sanctibaldis de pistorio florebat ano dni.M.ccc.xiij.q anno i die facti Bernabe apli

Finiuit lecturā sup C. q̄ īchoauerat anno p̄cedēti. Ista lectura pfecit ingeniū. Bar. vt indt Bal. in c. si vasallus. inti. si de feu. fuerit ɔtrouersia inter dñz τ vasalls. Scripsit plane super p̄ma pte. ff. vete. vsq̄ ad ti. si ex noxali cā adaṫ. inclusiue: τ sup ti. de reb⁹ creditis. τ ij. par. sup reliq̄s pua additionē scripsit: fuit iste Cy. amic⁹ Jo. an. vt attestaṫ. Jo. an. in addi in ti. de locato. Fuit discipl's Dy. quē p̄ceptorē suū reuerēdissimū fuisse pfiteṫ in mille locis.

Old.

Old. d laude fuit ɔtēporaneus Jo. and. τ Cy. τ fuit discipl's Dy. fuit aduocat⁹ ɔsistorialis. Edidit sup iure ciuili plures lec. quaꝝ rara copia reperiṫ: solēne od⁹ ɔsiliōꝝ fecit. floruit an. M. cccxx. Vixit imperāte Lud. iiij. Vidi ei⁹ cōpēdiosam τ vtilē lec. sup feudis circūferṫ hodie ei⁹ tractat⁹ de legitimatione cū alijs q̄ sunt multū vtiles.

Nic. d ma tere.

Nic. d materellis doc. mutinēsis fuit cōtēporane⁹ Jo. an. vt colligiṫ in addit ad Spe in ti de ɔfessis. §. sequiṫ. Edidit pulchras lec. sup ff. τ C illaꝝ copia rata.

Joā. cald.

Jo. cald bonon adoptiuus Jo. an. doc. magne scientie τ vite sctē floruit tpe Jo. an. τ post cōmutauit decretales: et fecit pulchrū opus cōsiliōꝝ.

Gasparō cald.

Gaspar de cald. floruit paulopost

Joā. fab.

Jo. fab. doc. vltramon q̄ fuit ɔtanic⁹ scri. sup. C. τ inst. Fere p eādez tpa Jac de but. scri. sup. ff. vet. τ sup. C. fecit duas lect. veterē τ nouā Jtē ɔmentauit ti insti. de actio. Edidit etiā infinitas disputationes. Fuit vnus ex p̄ceptorib⁹ Bar. floruit an dñi. M. cccxx.

reineri⁹ de forliuio.

Reineri⁹ de forliuio alius p̄ceptor Bar. q̄ cōmentauit etiā ius nr̄m obijt an. dñi. M. cclviij. vt refert Nell⁹ de sctō Gemi in pte vlt. bānitoꝝ q xij.

Nel. l⁹ de sctō gem. Fede petr.

Fede petrucius de senis fuit cōtpaneus Jo an. Cy. Oldradi: Nicolai de materellis et alioꝝ: de q̄b⁹ paulo. s. Floruit anno do. M. cccxv. Edidit notabile opus cōsiliōꝝ.

Recupi. de sctō mini. lo pa glia.

Recuperi⁹ de sctō miniate. τ Jo. pagliarensis de senis fuere cōtēporanei Federici: τ viri singl'ares.

La p⁹ de cast.

Lap⁹ de castellione cōtēporaneus p̄dictoꝝ fecit inter cetera op⁹ notabile allegationū suaruz.

Bar. de saxoferrato.

Bar. de saxoferrato picenus speculū pf τ lucerna iuris ciuilis nat⁹ anno dñi M. cccix: incepit studere in iure ciuili an. dñi. M. cccxxiij. idez publice de iure r̄ndit anno do. M. cccxxx. obijt an. d. M. ccclx. etatis sue an. xlvj fuit discipul⁹ Cy. Ja but. τ Reinerij vt colligiṫ ex dictis ei⁹ in l. si is q̄ p emptore ff. de vsuc τ in l. q̄dā cū filiū. ff. de vb. obl. ibi cōucere potes q̄b⁹ parentib⁹ natus sit Bar. τ in l. j. C. de sum trin. τ ex repetitione dñi Nicolai

Nic. alexādri.

Alexādri ei⁹ generi in l. τ si filium. ff. de mune. τ hono. Edidit mirabilia ɔmenta in iure nr̄o: q̄ ppter eoꝝ celebritatem notoria sunt.

Frā. tiguri.

Frācīscus tiguri d pisis floruit tpe. Bar. fuit doctissimus: τ scte vite.

Frā. d Albert de rosate.

Frācisc⁹ de alberg. de aretio solid⁹ do. vt plurimū imitaṫ Bar floruit per eadem tpa Alber. de rosa. bergamensis eximius cōmentator floruit anno do. M. cccl. fuit ɔtemporaneus Bar. Bar. non vidit ipsius cōmentarios qui cōtinent super. ff. τ. C. multa volumina quorum copia frequens est in Lōbardia. Alber. tamen vidit Bar. nā allegauit eū in suo trac statutoꝝ parte. ij. q. cccxix. τ pluribus sequentibus.

Signo de homedeis.

Signorell⁹ de homedeis de mediolano: fuit cōtemporaneus Alberici: vt colligitur ex dictis Alberici.

Martaganus.

Martaganus de aroguidijs de Bononia flo

ruit tpe iuuentutis Bar. obiit etatis sue anno .xxv. fecit multas dispositiones quas vidi: et illa copia rara. de illo mentionem facit Bal. i. l. assiduis. C. qui po. in pig. ha. Petrus et Angelus magistri Francisci de vbaldis de perusio germani fratres vtriusque iuris excellentissimi doctores discipuli Bar. Francisci tigrini et dni Jo. papiliaren. in iure ciuili floruerunt longo tpe obiit Bal. anno dni M.cccc.iij in aprili. papie iacet sepultus in ecclia fratrum minorum. hinc aiunt scioli quidam et iuris eiusque scie studiosos odio vatiniano psequentes: Iscalatum fuisse: quod nescio quid in archetypo pisano imutasset. Alciatus in pado tis negat eos libros archetypos Inspicienterque agere quam ob eorum inspectionem seria omittunt. Inter alia eadem innumera ingenij sui monumenta scripsit Bal. diuinum consilium de scismate in fauorem pontificis Urbani: sentiens et pre iudicium Cleme. in .vij. pseudo pontificis a gallis creati ea spe: vt ro. curia in Gallia psisteret: et Urbaci causam defendit et Jo. ligman. Contra cedis vedasti abbas sidera consilio re .its Francie monumenti lla Urbanum dnat. Ang. decessit Florentie eodem anno. Ambo isti vel Bal. et Ange. illustrauerunt ius ciuile. Petrus illuminauit ius canonicum. De Bal. et eius doctoratu mentionem facit. Bar. in l. quidam fuo. ff. de co. insti. in fi. Ricardus de saliceto floruit tpe Bal. Bartholomeus de saliceto floruit eo tpe et ambo comentauerunt ius ciuile. Pet. de anch. Bonon. fuit discipulus Bal. floruit tpe Salice. scripsit plene super decretalibus sexto et clem. Edidit pulcherrima comenta super reg iur. in sexto et clementinis et pulchrum opus osilio rum. Scripsit etiam sup ff. veteri. et ff. nouo. hunc pontanus in suis consi

Bal.' petrus angelus de vbaldis.

ricardus de salice. Bar. petrus de ancha.

liis extollit vsque ad sydera. Anto. de but. et de bononia vir excellens et scte vite comentauit decretales et clementinas et fuit contemporaneus pet. de anch. doctor cl veneratione dign. Edidit et opus consilior et duo pulchra repertoria: vnum in iure canonico: aliud in iure ciuili. Franciscus de Zabarellis de padua Cardinalis Florentinus floruit anno do. M. cccc. comentauit de. et cle. solenniter. Xpofor de castelliono de mediolano floruit. e. tpe multa tentauit contra comez doctrinam que lz ingenia excitauerit: confusionem tn fecerit scholaribus hebetis ingenii. Ra hael fulgosius de placentia Raphael cum v. melius di cerent comensis contemporanei sub Ra tilesdo. in iure ciuili claruerit padue. M.cccc.xx imitati sunt mores dni xpofori eorum preceptoris pet. mauroceni card. Venetiis floruit an. do. M.cccc.xxiiii scripsit sup sexto decreta. solenniter. Jo. de imo. claruit. eo. tpe comentauit primum: scdz et tertium decre. sextum et clementinas pterea infor. et obiit anno do. M. cccc.xxxvi. xviij. feb. Pau. de cas. clarus et vtilis doctor scripsit sup ff. et. C. Edidit etiam pulchrum opus consilior: obiit paulo post. Jo. de imo. cui fuerat contemporaneus legit Florentie Senis et padue Dnicus de scto gem. floruit p eadez tpa. comentauit egregie sextum decre. Ludouicus pota. origine. sz incolatu Romanus doctor memorie singularis et qui stupendus: scripsit sup aliquibus ptibus ff. et. C. copiosissime Edidit consilia solennia et repetitiones aliquas fecit in quas obtinet pncipatum repetitio auf. filr. C ad. l. fal. et ibi oia spalia pie cae collegit. floru. an d. M.cccc.xxx. fuit discipulus dni Jo. petrucij de quo. i tanta fuit hui. Pontanis autoritas ob eximia doctrinam

An. de but.

Fran. de zabarellis.

Xpo. de castel.

Raphael fulgosius

Raphael cu.

petrus mau.

Jo. de imol.

Pau. deca.

Dnicus de scto gem.

Lud. pota nus.

Nic. abb. Pañ.

in cõci.Basilieñ.⁊ Eugeniũ nõ dãnauerit:dãnatũ rursus pri⸗ bꝰ recõciliauerit. Nic. quõdã moniacõsisabbaspostea archi eps.Pañ.origine de cathauia isula Sicilie iuxta mõtẽ ethnã floruit eodẽ tpe cũ Ludo.põta no ambo clarissimi facti sũt:in almo studio Señ.⁊ in ↄci.Basi lieñ.cõmẽtauit iste dñs abbas modernꝰ decre.solemnibꝰ cla ris ⁊ ordinatꝫ cõmẽtis:incepit ↄmẽtare decretũ.Edidit mul⸗ tas disputatiões:repetitiões: ⁊ cõsilia.Eiꝰ fama(vt opinor) ꝗtidie crescit.Petrꝰ de mathe filianis ꝺ boñ.floruit eodẽ tpe Jac.aluarotꝰ de padua floruit p eadẽ tpa:ↄmẽtauit egregiũ librũ feudoꝝ.Joã.de ana tãdẽ archidiaconꝰ boñ. floruit bo⸗ nonie lõgo tpe:cõmentauit de cretales.Obijt an.d.M.cccclv vel circa Thomas doctiꝰ Se neñ.doc.verꝰ ⁊ clarus iuris in terpres obijt an.do.M.ccccli. Jo.petrucij de pusio. ⁊ Angel. de perig.de perusio pceptores mei pmꝰ de manc:aliꝰ de fero florebãt an.do.M.cccclxi. quo ãno incepi studere i iure ciui⸗ li.obijt.d.ang.an.M.cccclxi.d. vo Joã.obijt anno.M.cccclxij. quoꝝ aie reqͥescãt in pace:fue rũt illustres doc.vt notũ ẽ. Mul ti alij fuerũt vi solẽnes in iure ciuili:vt Andreas de ysern.cõ mẽtator feudoꝝ ⁊ ↄstõnũ regni Alb.galeotij pmeñ.ꝗ fecit opu sculũ qd dr margarita.And.de pisis ꝗ scripsit sup.ff.Argẽ.dñi reinerij de forli.Bñdictꝰ ꝺ plõ bino:ↄmẽtauit aliqs titulos in.j parte.ff.noui incipiẽdo a tit.de manu.ff fecit ẽt solẽnes rep ⁊ dis.Bartolucíꝰ ꝺ pꝯbris de boñ.Barth de capua comi tes de purusio.Frã.de rapo.de boñ.Fede.de scalis de boñoñ. Flo.de sctõ pe.de boñ.Gand.i. Albertꝰ de gãdino.de cremo.

petrꝰ ꝺ ma the. Jac. alua. Jo.de ana⸗ nia. Tho. doct. io pe tru⸗ cij. Ang. de pe rusio. And. de y⸗ ser. Alb. gale. And. de pi sis. Argẽ Bñs ꝺ plõ bino. Bar. dioñ. Frã. de rã po. Fed. ꝺ sca lis. Flo. Gãd.

Guid.ꝺ suzaria.Ugolimꝰ de fõ tana pmẽsis.Homo bonꝰ cre⸗ monẽus.Onofr.Bartolomei de pusio.Jac.de archizono de ve rona cõmẽtato seu Jac.de yso lanis olim cardinalis.Lanfr. de luca.Marinꝰ de caramino de regno glossa cõstõnũ regni Marsiliꝰ ꝺ mãtizelis ꝺ boñ. il lustris doc cuiꝰ multe disputa tiões inueniunt.Mat de mat. the.de boñ cuiꝰ reperiunt no⸗ tabilia dicta qdã ⁊ clara opu⸗ scula Nico.cremoñ. Nicolaꝰ furiosi ꝗ glossauit librũ feudo rũ Nicolaꝰ de neap.maximus textualis.Mellꝰ de sctõ gemi. ꝗ edidit illustre opus bãnitoꝝ Hospitus ꝺ cremona ꝗ fuit pri⸗ mus doc.ꝗ incepit legere p eru sij Petrꝰ de cer.ꝗ scripsit sup libris feud.Pet de boacterijs de boñ de boemꝰ.Tãc.de cor neto:cuiꝰ reperit opusculũ qd dr compẽdiosa.Uber. de bona curse.Uber.de bobio:⁊ alij plu res.Jtẽ in iure cano.pnotatus Abbas antiquus Berñ.gloss. permensis.Bonaguid.aretinꝰ Bert hispanꝰ ꝗ scripsit super cle Basianꝰ Berẽgarius olim cardinalis:ꝗ inter cetera fecit pulchrũ repertoriũ sup specu⸗ lo.Egidi boñ.Frã vercellẽsis Gof.beneuẽtanus cuius repit vtilis sũma.Gratianꝰ Aretinꝰ Gui de mõte laud.vltramõta nus.Gui naso.Gãdul.Guil.de bonis cõsilijs de boñ.Henricꝰ boic.Jo.glossator decre:i.Joã. de deo hispanꝰ Laurẽ.antiquꝰ doc.Lauren de pinu:qui scri⸗ psit sup clemẽtinis. Laurẽ.de rodulfis:de florẽtia:cuiꝰ repit egregiũ cõsiliũ sup vsuris int cetera.Matthēꝰ roman' ꝗ scri psit sup cle.Nepos de mõte al bano.Pau.de leaz.Pet.de saro nia.Petrꝰ mãducator.Prosdo ctinus de padua.Simõ de bar siano.Cardinalis mediola qui

Guli⸗ do de suza⸗ ria. Ugo ꝺ fõ. hõbo nus. Ono⸗ frius Ja.ꝺ yso. Lãfr. de lu ca. mari nꝰ de cara. Mar. ꝺ mã tig. Mat. ꝺ ma the. Cre⸗ mo. Nic. furio si. Nic. de ne apo. Mel⸗ lus ꝺ scto gem. Hosp tꝰ.p e tr de cer. Tãc. Uber Abb. Ber.

scripsit sup clem. Steph. puin cial: q̃ sit'r scripsit sup cle. Stephan' troches z pe. de stagno q̃ sit'r scripsesit sup cle. legentes apõ mõte pessulanũ. Tãcr. glo. Lucas de pẽna doctor gallic'. Tho. de pipata. Raymũd' de pẽnatorti. Uincẽti' antiquus doc Ugusio vcellẽsis. Zẽzelin' vltramõ. Joã de blamasco burgũdus. Joãnes floretin' Jo. de sctõ ge. z de bono. Joã. de morio de florẽtia. Joãnes de fãtu sijs de boñ. Jason de mayno doctor celeberrim'. z psecto ad mirabilis ẽ su' i pmis docẽdi mod' eruditio noua oĩno atq; icredibilis politior: mandita z lacte z sõte exuberãs facũdia scripsit sup. ff. z C. Edidit i sup zcelsa solẽnia. Itẽ fecit aditiones ad Xpõfor porcũ in insti. Phi. deci' doc. memorie singularis scripsit egregie i iure ca. Jodoc' Lauuerinis vtriusq; cẽsure do. valde subtilis almevniuersi. Tho. edidit multas repetitiones sup. l. stipulationes nõ diuidũt: ff. de. vb. obl. z sup. l. rẽ maioz pctũ. õ res. vẽ. C. z alij infiniti qrũ tpa: patrias: celebritatem z opa tuipse psequaris.

Jasõ de mayno.

Phil. deci'. Jodoc' flamisgus.

¶ Duorũ solidissima ingenia in quorũ dictis rarius inuenit' error tibi ppono: vt illos eligas tãq̃ pncipatũ tenẽtes inter zmẽtatores iuris. s. Jo. an. in iur. ca. z Bar. in iure ciuil. Illi sunt tibi celeste i vitra ceros. Jo. an. in iure cañ. ceteris pferẽdus est se ordine z emolumento excla mat Car. flo. in pemio cle. ḋt ei q̃ sapientiã canonicã ad eo lo cupletauit suis cõmentis: vt a cẽtũ anni z simul oẽs cõmenta torez relicti nõ eq̃ cõmẽtauerit z merito dat' ei pñcipat' vt ei' commẽta textui sint apposita sexti z clementinaz. Recolo ẽt q̃ ipse i d̃ Jo. an. i addi. spe. i ti. de fil. pš by. ḋt sibi puero fuisse reuelatũ a q̃dã eligioso viro ipz illuminatuz ius cañ. Bar. ẽt in iure ciuili fuisse pncipez q̃s negabit: Qui' dicti sep fere inesse cã z vitat i reipa pz. vt põtan' exclamat zs. cccc. cvij. Propterea i hispania z lusitania õ cre. regio z cõi i lar pti ũ ẽ sanctũ zstõne publica (vt als audiui a q̃busdã auditorib' meis il lar ptiũ) q̃ i casib' i q̃b' repit' zdictio doctoz: opinio Bar. p̃ualeat tãq̃ pncipalior z sz illã iudicet. Si hispani tñ deferũt Bart. nos italici q̃d faciem'. In trepidi sua scripta curem' hr̃e: scire: imitari: q2 Bartolista optim' iurista cẽsẽd' ẽ.

Bar.

¶ Sextum documẽtũ principale.

Congruit vtilitati scholaris: vt doctorem z pceptorẽ sine intermissione audiat. Uñ laurẽ. antiqu' doc. i. b. cle. i. de magi. z Guil. de mõte laudu. z dñs Card. flo. z dñs Go. potretan' exclamãt z scholares capitosos nõ intrantes scholas: q̃ quadã capitositate credunt plus addiscere q̃ si a doctorib' doceant: qđ dicũt in uanũ: cũ sensus auditus aptior sit ad pcipiẽdũ z memorie tradendũ qđ verbali voce tradit' quã in scriptis: vel sit neq̃ visus vl' ali' sensus. xliij. di. sit rector. Zẽzelin' etiã ḋt ibidẽ q̃ reqrit' instructio a voce magistra. Dilo est tpstacẽdi: postea loquẽdi. Eccl'i. iij. z vitas pri' addiscit' a magr̃is: posteadocetur. xxxvi. di. § ecce. Vñ. hinc ẽt Salomõ. vñ hic. ad rusticũ monachũ dicit. Non ingrediaris absq; doctore viã quã nũq̃ ingressus es. xvi. q. i. c. si clericat'.

Audire docto.

¶ Nec sufficit scholarẽ morã trahere i studio: nisi studeat. xvi. q. i. c. gñalr. z i. c. cũ ex lr̃is. õ i ite. resti. notat. Hinc dicit Host. in c. fi. de magi. z Joã. de ligna. in

Morã trahere i studio.

Scholares habitu.

pemio cle.ꝙ scholares habitu ꝛ nõ actu nõ sũt appellandi scholares.quimo fortiꝰ dt Dñicꝰ de scto ĝe.in.pe.sexti:ꝛ dñs Ab.i.c.j.i fi.de iud.ꝙ tales scholares solo habitu pñt puniri tãꝗ mẽdaces.bñ facit gl.xxxvij.q.v.cauere.ꝛ ꝙ doc.notãt i.l.q sub ptex.C.de sac.san.ec. vide circa hec q dxi ꝛ q no.l.j.scriniarios.C.d test.mili.dñs pau.de cast ẽt exclamat ꝯtra scholares nõ itrãtes ꝯtinue.in.l.frater a fre.ff.de ꝯdi.inde.Uiua eñ vox multũ ipmit:q₂ hʒ nescio qd latẽtis energie:vt iqt Hie.i pe.bibli.ꝑli.ẽt in qdã epl'a pinũ nepotez exhortatur vt audiat vocem magistri.

¶Ab istis excipiẽdi sunt scholares pfecti ꝛ primi clx̃i:q₂ aliqñ ruminãt i studio camerario q didicerũt aut per se studẽt q nõ leguntur in scholis.

Diligẽter audire.

¶Quisqȝ sibi pficiat put sibi nouerit esse ꝯsultiꝰ.Caueat tñ ne decipiat a pigritia vel alia cã.

7\. ¶Septimũ documẽ. principale.

SCholaris diligẽs ꝛ itrãs institutꝰ vt. seruet hunc modũ:vt cũ audit doctorẽ:nõ nũeret regulas:nõ faciat castra in mari:vt dt gl.i.l.j.C.de stu.lib.vrbis rome.de iude fm Marti.de fa.in.d.epistola:hoc seruet:vt casum ad totã ꝛ ad quã lʒ partẽ litere cõcordet ꝛ nõ credat se intelligere si aliquã pticulã nõ itelligat ad plenũ:ꝛ videat si lex ptinet ad rubricã:deinde ipsiꝰ casus:ꝛ q̃re sic statuta fuerit cõsideret rõnẽ:ꝛ soluere ꝯtraria:causas solutiõis diligẽter attẽdẽs de q fonte pcedãt.

Cuncta ꝯsideret.

Curet sibi ex se inuenire sill'ia:ex gñalibꝰ non inhereat multitudini:nã vel duas leges de gñalibꝰ q meliꝰ id exprimãt memorie cõmendãdo:ꝛ illas qsi vnicas gẽmas teneat ꝛ amplectat.

Sill'a q̃ref.

Tps nõ pdat i litera ꝯtinẽdãdo memorie:sʒ itellectui ꝛ vbi ꝛ q̃re sub tali.ru.sint posite ꝯtẽplãdo studeat.Demũ i corsuo ꝯcipiat si aliquẽ casuz audiuisset vl' sensisset cui decisio iliꝰ.l.possit applicari ꝛ illũ casuz auditũ qsi pfigurationẽ illiꝰ legis habeat.Ceterũ vbi vigilat i lecto:ruminet icorde dicẽs tot leges ꝛ sic icipiẽtes habuimꝰ ex qbꝰ i effectu istõ reportauimꝰ.aduertat ẽt vtrũ legẽ:an sup illa possit formare aliꝗ qõnẽ:g ꝗ possit legẽ ad iꝯuenientes reuocare.Tãdẽ q̃rat veritatẽ ꝛ eq̃tatj ꝛ iustitie sit sp amator.hec Mar.i epl'a pa.

Monitione omnia memorie iponẽda.

Ez i pmissis aliqñ clariꝰ loq̃r cũ inoleuerit iste mos dãdi in scriptis:ꝛ multiplicati sint infiniti ꝯmẽtatores varie loquẽtes:qd fiẽdũ?Dicet intra se diligẽs auditor:si recollectj isti tero:ego ꝯfũdor:si nõ istãcũ in illis:vt qd pdimꝰ illõ tps:male domi studere cũ vno ꝯmẽtatore pcipuo:puta Bar.vl' cũ istra uero:nolo scribere·rñdeo.

Qõnes formande.

Sup oia ꝯsultiꝰ est itrare pp impssionẽ vocj magri·vt.si.dixi in serto ꝯsi.Itẽ si stas i scholis ꝯsultiꝰ ẽ scriberẽ relectos.§.6.nullꝰ eñi liber ẽ tã malꝰ qn aliqd bõi habeat:vt dt plini.lib.iij.epl'a x.epl'a.v.Ipsa etia scriptura facit te olfacere oẽ minimũ v̇bũ.pretcrea muitomagj (vt vulgo dr)viua vox afficit:nõ lʒ acriora sint q legis:altiꝰ tñ i aio sedẽt q pnũtiatio:vultꝰ:habitꝰ:gestꝰ ẽt dicẽtj affigit:vt dt pri scõs i epl'a.iij.secũdi li.Cũ aũt domũ rediercj:ꝛ volueri studere lectionẽ nũi textꝰ legas ꝛ lectites vt iprias magis eñi firmũ ꝛ stabileẽ qõ frẽqñtia pbauit lectio:vt dt tex.i ꝯst.cordi.C.de emẽ.iust.codi.Casũ·figurab; liter ꝛ itellectũ doctoꝝ ꝯgruẽtẽ:deinde iteruz

Uño studẽdã sit domi

resūma tex. ꝛ notādo singula
verba: ꝛ ptes postꝙ̄ adapta-
ueris ad rub. ꝛ q̄sieris rōnē du
bitādi ꝛ decidendi colliges te
xtualia ꝛ notabilia q̄ doctores
inde eliciūt: ꝛ coneris ēt tu sci
re euellere aliq̄d ex illa litera.
Et hoc potissimū ꝛ primariū in
nouitio. Et cū hoc feceris: sur-
gas cū intellectu: ꝛ calcules te
cū: dicēs: ex ista. l. in effectu ha
beo hoc no. dignū: ꝛ illud cōmē
da memorie nō de vbo ad vbū
sed sufficit in effectu ꝛ hoc suf
ficeret nouitio: nec vltra ne si
pgat sentiat stomachū onera-
tū: q2 fragilis hoīz memoria se
pe aliud nouū q̄rit: aliud iaz q̄
sitū amittit: vt dicere solebat
Glos qūo studē de. seneca. Qḋ si itellect⁹ tu⁹ ꝛ me
moria sit capax vlterioris inq̄si
tiōis: capias gl. illas ꝛ explica
opponēdo vel q̄rēdo s3 modū
q̄ dat Bar. i l. petēs. C. de pac.
ꝛ ibi dixi: ꝛ tādē calcula glo. si
aliq̄d habeat no. dignū ꝛ illō
assigna memorie: ꝛ semp hēas
Re- colle- ctarū vsus. āñ oculos monitiōes Senece
q̄s vidisti. s. i v. cōsilio tibi dato.
¶ Circa recollectarū tuarū vsū3
do tibi hoc cōsiliū vt recollect ꝭ
q̄ nō vsant circa legē tuā ꝛ itel
lectū ꝛ notabi ia ꝛ necessariā
declaratiōnē legis ꝛ glosse l3
ext auagant cū florib⁹ varijs
singulariū dictoꝝ aliq̄ñ recol
lectoꝝ: ꝛ pncipalr extra rē nō
inhereas dū es scholaris: q̄uis
Re- gulas scire expe- dit. m ͦ ista sint varia: q̄ l3 delectēt:
inq̄nāt. Et doctores q̄ ista tra-
dūt cōsulti⁹ facerēt si omitterēt:
vt i bel issime exclamat Salic.
i repetitiōib⁹ l. q̄s te. ff. si cert.
pe. ꝛ l. qḋ nerua. ff de pos. cōtra
illō q̄ neglīgūt regl'as scire: ꝛ i
plēt caput suum casibus singu-
laribus ꝛ peregrinis que do-
ctrina est fallax ꝛ periculosa.
¶ Qñ vo doctor tu⁹ ordinaret ti
bi recollectas claras p itelle-
ctu legis in primis illō videat

oīno nouiti⁹. ꝛ sup textuali itel
lectu vigiliā pmat: oīa ptēret:
reliquū qḋ doctor subdit addi
tiue: vl' cumulādo qōnes ꝛ di-
cta referuet aliud tps postꝙ̄
erit solidat⁹ in regulis ꝛ termi
nis iuris: ꝛ hoc mō recollecte
p sunt ꝛ non obsunt si clare tra
dunt ꝛ non impertinenter: qñ
vero impertinenter absint om
nio a te tanquam venenum.
¶ Qḋ si diceres: nōne meli⁹ esset
studere cū: Bar. tm̄: Cōfiteor
ꝙ Bar. oī tpe oī psone vtilis ꝛ
necessari⁹ ē: sed aliq̄ñ breuis:
aliq̄ñ obscur⁹: aliq̄ñ nō legit
legē: aliq̄ñ nō habet. Itaq3 im
pleas stomachū tuū bonis ci-
bis. ꝛ nutritiuis i. bōis legib⁹
ꝛ regl'is ꝛ bōis doctrinis cōi-
b⁹ s3 capacitatē ingeniū tui.
¶ Laudo ꝙ tu q̄ es iā solidat⁹ in
regl'is iur. ꝛ reali cognitione
terminoꝝ: ꝛ audisti ptes q̄ or-
dinarie legūt: videas totū cor
pus iuris cū Bar. ꝛ toties fa-
cias: vt Bartoli doctrinas p vi
rib⁹ assequi coneris: ꝛ tenere il-
lū i studiis emulaberis: l3 illi⁹
ingenij adipisci arduitatē etiā
sperare nimiū est: qḋ dari nisi
a deo nō pt. sicut in silī de Cic.
Dicit Plini⁹ li. iiij epl'a. ꝛ epl'a
viij ci⁹ tñ Bar. vesti gia semp
adorabis: vt de Vergil. dr Sta
ti⁹ in fine lib. Thebaidos ibi
Nec tu diuinā eneida tēta: s3
lōge seq̄re: ꝛ vestigia sēp adora.
¶ Dixi ꝙ emuleris Bar. nā stultis
simū ē ad imitādū nō optia q̄-
ꝙ ppōere: vt inq̄t Pli. li. j. epi-
stolaꝝ epistola. v. ꝛ li. vij. epi. ix.
¶ Cū Bartolū bn̄ videris: legat
alios dignos autor. ex his q̄s
s memoraui: ꝛ semp notes ꝛ ex
cerpas q̄ digna inueneris vt
facere: cōsueuerūt oēs illustres
viri: ꝛ tne memorie debilitatē
artificio stili ꝛ pupillaꝝ iuna- Excer pere.
bis. Ad id te inuitat epl'a Pli-
nij. v. i li. iij. q̄ icipit gratū Io.

dico ꝙ videas alios: q̄ꝛ quãto plures respicies tãto magꝭ pficies: q̄ꝛ nõ est vn⁹ q̃uis pstet imitãd⁹ pcipu⁹ ꝛ sol⁹: q̄ꝛ nũꝙ par fit imitatoꝛ autoꝛi. hec rei natura est: semp enim veritate similitudo minoꝛ est: vt dt Sene. in plogo declamationum suarum. preterea sicut terre varijs mutatisq₃ seminibus: ita ingenia nostra: nũc hac nunc illa meditatione recoluntur: vt inquit plinius. li. vij. episto. larũ epla. ꝗ incipit queris.

Regule iuris. ℭ Laudarẽ ꝙ nouiti⁹ memorie cõmẽdaret titulũ de v. sig. ꝛ ti. de re. iu. ff. ꝛ regulas iuris de qb⁹. in sexto singlis dieb⁹ aliqs nã ꝛ animũ recreãt ipaꝝ varietate ꝛ plurimũ ꝯferũt. Sũt eñ pncipales claues iuris qb⁹ ẽ in heredũ tãꝙ Bonoñ. carocio vt dt gl. in. l. ois diffinitio. ff. de re. iur. q̄nimo illas ignorare lata culpa est. Deinde puecti⁹ cum

Dyn⁹ de regulis iuris. rusticãt aut peregrinãt: põtsecũ ꝯferre Dynũ de re. iur. quod nõ puto ee vtili⁹ opusculũ ĩ magꝭ variũ cõsulat sibiq₃ illum videat autoꝛẽ ad cui⁹ cognitiõ nez ingeniũ ardẽti⁹ excitat: ꝛ p cui⁹ emulationẽ credat me li⁹ legitimos affcẽ thesauros

Uacationũ tpe. ℭ Tempoꝛe vacationum repetat que audierit: legerit: ꝛ commendet memorie ea que fuerint notatu digna.

ℭ Felix ille cui⁹ memoꝛia fuerit bone fidei: que in pmptu reddit sibi credita vt inq̄d. Sene. in plogo declamationũ suaꝝ. Q̃si memoꝛia tua fuerit infidelis custos: ꝯmittas excepta filio ꝛ pugillarib⁹: vt pdixi: ꝛ q̃cq̃d dixeris audieris: egerꝭ: in die vesperi cõmemorabꝭ: vt inq̄t Ci. i li. de senectu. ꝛ ad hoc studiũ in secessu habẽdũ videat eplam plinij nonã. li. vij. que incipit queris. que est elegãs ad hoc.

ℭ Octauũ documẽtũ principale.

Consulo neuitio doctoꝛi nec nou⁹ Justiniani. ap. et Justinian⁹ latur. i. durãte primo anno: vt nũꝙ curet ad osten. tationez arguere: curet scire potꝰ ꝙ apparere: discat nõ videri doct⁹: lʒ ee q̄rat: iuxta ꝯsiliũ moralis viri Arb. causidici burgiẽsis. ps eñ scie est scire qd nescias. Et oib⁹ sibi ignotis diligẽter interroget: q̄ꝛ ꝗ nõ sit ee capax. Mã si nõ purgauerit aliq̄d erroneũ: vt iꝭ3 faciebat musare illũ in de ꝯtinuo trãsiret in habitũ: ꝛ faceret aposteriora. t. eẽt cã mltoꝝ erroꝝ vñ Martia. Et ĩ cedi mod⁹ ẽ dũ tenescire videbꝭ: Et isce sed assidue: disce sed vt sapias. Supta paꝝ pdest q̄ moꝛ emititẽ esca. Eos qb⁹ ẽ past⁹: rũinat hec ea dẽ. Quintiliano (?) fortasse meli⁹ faceret si sedo ãno q̃ edictalis (?) o cat: ubi arg. silentatione ofitãdicã abstine. r. ĩll̃e solẽt ee instructio se ꝯtẽtiões q̄ secreto fiũt inter collegiatos i col. egijs oĩs literarum: vt in demo sap ĩe sentẽtis ꝛ filib⁹: q̄ secreto gñe dispu tãdi nihil fuerit aut i multi ci⁹ aut meli⁹. Pũli⁹ Gellius li. c. ix. q. cũ q̃s explet. t⁹ a Pythagora donec ĩ ĩ fuerat recipi i disciplinã statim iubebat certũ tps tacere h oẽs idẽ ꝭ aliũ aliẽ tps p eiusdo captu solertie: ꝭ3 nõ min⁹ q̃sq₃ tacẽũ q̃ biẽniũ. Reperiẽt ꝙ Hij ocrates (?) cũ discipulos suscipiebat: anteꝙ doceret iuramentũ ab eis extorq̄bat inter cetera vt silẽtiũ: sermonẽ: incessũ mãsuetudinẽ: habituñ moꝛisq₃ seruarẽt.

ℭ Tertio ãno q̃ papinianista vocabit: audacter incipiat dispu. tatiõis ꝯtẽ⁹ ad vtilitatẽ equẽ ter: nõ ad pꝑ̃ . . . disputatiõis eñ multiplex et mira est vtilitas: vt luculẽtissime ondit eloquẽtissim⁹ vir Leonard⁹ Aretin⁹ i opusculo quod edidit de

Margin notes: nou⁹ Justinian⁹ Edictalis. Papinianista. Cũ disputandum.

hir- cos. vtilitate disputationis.
¶Quarto anno q̄ greco vocabl'o ab āntiq̄s vocabāt hircos in pe.ff. § sed q̄ solitū.qḋ gl. ibi exponit.q̄si subtiliter vides:qḋ opinor dictū:q: hirc⁹ ē oculorū āgul⁹ ſm Seruiū grāmaticū.hinc apḋ Virgiliū. Trāsuersa tuētibus hircis.i.oculis in hircos:hoc est in āglos retortis.Uñ scholarj q̄ studuit tribus ānis:ꝛ īchoauit studere q̄rto:fortasse iō hircus dr:q: sitcōnenēs vt ocl'os habeat fixos ꝛ speculatiōi diu intētos:ꝛ eundē in locū directos:hoc enī facere solē cogitabūdi: vt.s.in domo recolēde mēorie dñi Angeli do.pig.cl.de perusio.de quo s.vel iō hirc⁹.q: sanguis hirci frangit adamātē lapidē: durissimū:sic scholaris q̄ iā tres ānos studuit:oē in durā ꝛ perdifficilēm materiā iaz tractare pōt.Est enī tps speculādi ꝛ pensitandi.Sic igitur in cōtinuatiōe ꝛ colluctatiōe legali vt cū op⁹ fuerit in corona deniq̄ hominū acri magnoq̄ iudicio ab origīe causisq̄ prīs repetat:discernat: expēdat: pōderet:colligat:concludat: ꝛ oēm hesitationē dubitationēq̄ redūdātē resoluat:ꝛ in audictiū aīmis aculeū relīqt.q̄ fiet vt in disputādo per vsum qui est magister egregi⁹ fiat incōpreheñsibilis ꝛ lubricus:ꝛ ianuā fame patefaciat p illas acti: ies.
Radices disciplīne sūt amare. fructus dl'ces: ſm phi'osophū: patiēter igr ferat oēm laborē: q: labor improb⁹ oīa vincit.

Colo rite. ¶Quinto āno colorite vocāt: vt in dicto pemio.ff. or de his nominib⁹ hr.Iā enī sciūt coloiore verba cognitis legitimis arcanis eis reseratis:sciūt vti legū inductionib⁹ ꝛ fructer: qḋ est potissimū:vt.l.nō solū.§.q̄ pilū. ff.de excusa.tuto.ibi recte adaptans omnibus similibus.ꝛ iste inducēdi modus imitatione amarū potissime habetur: ꝛ disputationis vsu coalescit.

Dis puta tiōis vtili tas. ¶Audi leonardū in proal.opusculo de vtilitate disputatiōis: dū dicit.Nā qḋ est:p deos immortales:qḋ ad res subtiles cognoscēdas atq̄ discutiendas pl⁹ valere possit q̄ disputatio? vbi rē in medio positā velut oculi plures vndiq̄ speculēt:vt in ea nihil sit qḋ subterfugere nihil qḋ latere:nihil q̄ valeat oīm frustrari intuitū.Quid est qḋ aīm fessuz atq̄ labefactatū eximia lōgitudine otij assiduitate lectiōis plerūq̄ fasti dicte magi repet atq̄ redintegret q̄ sī oēs in corona cetuq̄ agitati?Uig'lia si alios supa ueris:vel pudore'si supat⁹ fueris:ad legēdū atq̄ pdiscēdum vehemēter incēderis.Quid est qḋ ingeniū magis acuat:qḋ illō callidi⁹ ꝛ ſtinsq̄ reddat q̄ disputatio?cū ibi necesse sit vt momēto tpis ad rem se applicet:ꝛ q̄ ꝑo se reflectat: colligat ꝯcludat: vt faciliter intelligi possit hac exercitatiōe exercitatū:ad cetera discernenda fieri velociorē.paulo infra subdit.Itaq̄ ego q̄ vrē vtilitatis sū auid⁹:quiq̄ vos q̄m̄axime florētes in studijs vr̄is videre cupiā:non iniuria vobis irascor:si qḋē hūc disputandi vsuz ex quo tot emanāt vtilitates negligitis.Et enī absurdū est:intra parietes atq̄ in solitudine secū loq̄ mitaq̄ agitare:ſi in ocl'is hoīz atq̄ in cetu veluti nihil sapias obmutescis.Et q̄ vnā aliquā vtilitatē in se hēant ea magno labore p̄ seq̄:disputationē vero ex qua pmulte vtilitates pficiscunē summa cū iocūditate:nolle attingere.Naz velutis agricola improbādus est quicum licere

el fūdū vniuersum excolere sel tus quosdā steriles arat partē vero quāpiā eius fundi pīguis simā atq; vberrimā relinqt in cultā: sic rep̄hēdēd' est is q̄ cū oīa studiorū numera adim plere possit: cetera q̄uis leuio ra accuratissime obit: disputā di vo exercitationē aspernat̄ τ negligit: ex q̄ tot fruct' colligū tur vberrimi: vt p cū vbi lat'. Et hoc est qḋ dicere volui iuris cō.tn.l.numerum.§. mixta.ff.ð inu.τ ho.ibi Herēni' modesti- nus ex notādo τ disputādo bñ τ optima ratione decreuit.

¶ Nonū documētum principale.

Di sputa re de quoli bet.

Tibi ɔsulo vt si disputa- tur' i corona fueris nū- q̄ temerarie illud on' suscipias rñdendi ð sin gulis de quibus fueris inter- rogat': Licet eñ Ualeri' lib.v iij.c.ante pe. cōmēdet Gorgiā leontinū studijs literarū eta- tis sue cunctos p̄stantem: eo q̄ p̄im' in conuentu ausu sit poscere qua de re quisq; audi- re vellet. τ ideo ei (vt idē dic- cit) vniuersa grecia in tēplo delphici Apolinis solido ex au ro statuā posuit: cum ceterorū ad id tp̄s auratas collocasset: beat' tamē Hieronym' i opus- culo ɔtra Joannē ep̄m hierolo lymitanum: Origenis scʒ asser torē sic inq̄t. Gorgiā leontinū cūcti philosophi τ oratores la cerāt: q̄ ausus sit publice sella posita polliceri rñsurū se de q̄ quisq; re interrogare voluisset

Gor- gias leonti nus.

Sed ð nouissimis agam' Tpe quo illustris do. Bald. de peru sio legebat Papie: qdā domin' Philib' de regio q̄ fuerat do- ctorū oīm fere illorū doctissi Parisiensiū: τ apud eos erat ma xime autoritatis cū multis an nis postea legisset Padue re- diēs Papiā: in principio sui ad uēt' publice pollicit' est se vel

Bal- d' re p̄hen ditq̄- dā le gule-

le rñdere de quolibet in mate ria vltimorū volūtatū. Dñs Bal ibi p̄sens interrogauit eū dicēs. Ubi habem' nos subst̄i tutio vulgaris facta i legato nō cōp̄rehendat nisi casum si vo- luerit τ facta i hereditate ɔp̄ hēdit casum si noluerit vel nō potuerit vti l.cū p̄ponas. C. de re.ist. Breuiter ille dñs Philipp' obmutauit: τ Bal. tūc aperuit librū: τ legit tex. legis: pater se uerinā. ff. de cōdi. τ demō. vbi erat cas' p̄sonā lec. vñ illi ca- thedrāti resultauit magna ɔfu sio hoc. refert dñs pau. de ca. in.d.l. p̄ seuerinā: dicens. Ca- neat a talib' actib' p̄sumptuo sis: q̄ sol' Deus nouit omnia.

¶ Decimū documētū p̄ncipale.

Consulto schalarī q̄ i disputando solis tex tuū allegationibus inhereat: nō vt quidā inexperti faciunt: aut qui ar- guendo glo. allegant τ docto res absq; iuriū allegatione: τ illo eñ nihil apud doctos in- eptius. cōtra istos exclamat. gl. in. j. sʒ licet. ff. ð offi. p̄sidis si volueris apte arguere in for ma legistis ɔgruēte variis ar- gumētādi modis quos edidit subtilis doc. Jac. de but. vel il- lis q̄s edidit Albric' de rosa te vel illi quos Bal. inseruit f. l. cōuēticulā. C. ð ep̄isc. τ cl. Et si vo fueris rñsalis: tunc vt facile delinees oīa argumēta tibi fa- cta videas Odofredū i p̄emio ff. vet. i p̄inc. τ ibi Bal. q̄ mira quadā dexteritate istruit oēs argumētādi vñn altero de tri b' modis posse repelli τ decli nari: scʒ per aliter τ aliter: per aliud τ aliud: τ per secūdū q̄d nō simpliciter quod qualiter intelligat̄ τ practice adaptā- dū sit belli sime explicat ibi Bald. quem omnino videas. Hec si seruauer) optim' quoq;

Tex- allegādū

Argu metā dimo dus.

Solu tionū argu mēto rum caute la.

iudicioꝝ tã athleta ꝙ guber-
natoꝛ ieuades in oī euo locoq̄
felix. vt dt tex.in.d.pe.ff.ꝛ. §.di
scipl'i:faciliusq̄ ꝯtiget si p̄riã
ꝑpriã fueris egressus gr̃a stu-
dioꝝ.nã in ꝑpa p̄r̃a multa di-
uertũt: vt dicit dñs Simõ de
bulsiano card.mediola.in ꝓe-
miocle.ꝛ si egregi decreueris:
eligas locũ vbi sint cerebꝛes do
ctores:ꝛ vbi sit numerosa mul
titudo cholariũ:ꝑ ut erat Bo-
nonie tp̄e dñi.Azo.q̃ tp̄e ibi e-
rãt decẽ millia scholariũ:vt re
fert Odof.i auť.habita. C.ne fi
lius p ꝑr̃e.refert ꝙ semel ꝑpť
multitudinẽ magnã oꝛta ꝯtẽti
one inter scholares lõbardos
ꝛ thuscos ciuitas illa fuit ĩ ma
gno periculo: nemo eñ pote-
rat coercere illos: ꝛ vt facilı⁹
coerceri possẽ i futurũ ꝺ cõcoꝛ
dia: tũc renũciarunt ꝑuilegio
iudicũ:ꝺ qb⁹ ẽ.d. auť. ꝛ ĩ crĩali
b⁹ se submiserũt iurisd.ꝑtãtis.

Stu-
de ex
trapa
triaꝫ.

Boñ.
tp̄e
Azo-
nis e-
rãt.x.
milia
scho-
lariũ.

Facio igiť finẽ. Quo p̄misso:li-
cet p̄dicta parua sint ꝛ talia q̃
aurib⁹ ꝛ ingeniꝫs vr̃is cultissi
mꝫ tãꝙ pucrilia(nõ dubio) ꝛ
diminuta videbũť:aut foꝛtasse
nõ carẽtia ruboꝛe: ꝛ cũ ꝛ ego
ip̄e alteri⁹ cõsilio in p̄dictis ꝛ
alijs indubitãter idigeã:sꝫ tñ
sincere locut⁹ sum q̃si mecũ lo
quẽs.vos diligẽtiã vr̃aꝫ oĩm si
nisteritatẽ ꝛ ineptitudinẽ emẽ
dabitis ꝛ meli⁹ refoꝛmabitꝫ po
tissime cũ oĩa p̄dicata absq̄
diligẽti p̄meditatiõe edideriꝫ.

Compilatio iuris ciuilis.

Verum qꝛ supꝛa in ter-
tio cõsilio dicto dictũ
fuit quod discipuli de
bent amare p̄ceptoꝛes vt habetur etiã apꝺ Quin
ti.lib.ii. institutionis oratoꝛie
vbi dicit. Discipulos moneo
vt p̄ceptoꝛes suos non minus
quam ipsa studia ament:eosq̄
parentes existiment non q̃dẽ
coꝛpoꝛũ:sed mẽtium: plurimũ

Disci
puli
amẽt
p̄rece
pto-
res.

hec pietas discipulꝫ:ꝑderit:nã
ita ꝛ libẽter audiẽt.ꝛ dictis cre
dẽt ꝛ siies fieri ꝯcupiẽt.sicut le
ti ꝛ alacres i cõuẽtu alioꝝ emẽ
dati:nõ irascãtur laudati gau
dẽt.nã vt illoꝝ offi.iũ est doce
re:sic hoꝝum p̄bere se docties.
Doctrina eñ coalescere neq̃t
nisi sociata tradentꝫ atq̄ acci
pientis concoꝛdia.

Cum sim vtilitatis vestre aui-
d⁹:ꝛ optem ꝙ p vos facta sint
bona fundamẽta:ꝛ ab origine
causisq̄ p̄mis itelligatis vt dꝛ
in.l.i.ff.de inst.ꝛ iu.visum est in
signũ mei in vos animi aliqua
p̄mittere acuentia ingeniũ: q̃
nõ rep̄ie. i alibi tractata:ꝛ pau
cis sunt nota: ꝛ q̃ ignorare ẽ la
ta culpa: scire plurimũ affert
decoꝛis:ne illotis manib⁹ tem
plũ sacratissimũ iustitie opus.
C.ꝛ.ff.ingrediamini:vt in.l.i.ff.
de oꝛi.iur.iũcta.l.i.§.has itaq̄.
C.de ve. iur. enuclean. Videa-
m⁹ ergo que sit causa efficiẽs:
materialis:ꝛ finalis ꝫbꝛi.C.ꝛ.
ff.in hac scientia legali.

Quidã(vt Azo)dixere ꝙ causa
efficiẽs libꝛi.C.eũ iustinian⁹ ĩ
peratoꝛ.Alij.dixerũt ꝙ fuit ip̄se
de⁹:cui⁹ minister fuit iustinia
nus:ꝛ hoc not.in auť.debere.ꝛ
fa. i rub. hoc p̄bari vr̃ ex eo:qꝛ
lex est inuẽtio ꝛ domũ dĩ.l.ij.ff.
de legib⁹.Itẽ leges fuere p oꝛa
p̄ncipũ diuinit⁹ ꝓmulgate.vt
l.ij.C.de ve.in enucle.ꝛ.l.fi.C.ꝺ
p̄.lõgi tp̄is.ꝛ hoc tenebat anti
quus doct.Ja.de ranignei loto
ring⁹.Glossatoꝛ vester Accur.
bꝛeuiter:se expediuit:dicẽs vna
cũ Azone ꝙ cã efficiẽs fuit im
patoꝛ.Justinian⁹ vt no.in ru.ff.
de iure inr.Tertij quidã nituť
cõciliare dicẽtes ꝙ causa effi-
ciẽs põt cõsiderari tripliciter
scꝫ p̄xima remota:magis re-
nota.Causa efficiẽs p̄xima pri
mi voluminis.C.iustiniani fue
ft illi decẽ illustres ꝯpilatoꝛes

Cã ef
ficiẽs
iurꝫ.

Tri-
plex
cã ef
fici-
ens.

q numerant in pma z scda cōsti tutione Codicis:scz Joannes: Leontius. Phocas:Basilides: Thomas:Tribunian⁹:Cōstā tinus:Theophilus Dioscor⁹: z presentin⁹. Jsti cōmissiōe dñi iustiniani cōpilauerūt pmū.C. iustinianū cōmissio eis data pa tet in prima cōstitutione C.Cō firmatio vo dicti C.ab illis cō pilati patet in scda cōstitutio ne illius voluminis.

Decē cōpila tores Codi cis.

Cā vo efficiēs prima.C. emen dati.i.codicis repetite pelectio nis quē hodie habem⁹:fuerūt quinqꝫ illustres viri ab eodē iu stiniano electi.s. Tribunian⁹: Dorothe⁹:Mena:Cōstātin⁹:z Joānes:vt pz i cōstitutiōe q in cipit cordi.C.de emē.iust.codi

Justi nia- nus.

Cā efficiens remota fuit Justi nian⁹ impator:cui autoritate cōpilatio facta fuit:z q post cō pilationē cōfirmauit.vt pz i di cta pma cōst.z scda z tertia et in.l.ij cōst.ola em.C.de vete.iu. enu.Jste Justinianus impera- tor fuit.xiiij.in oriente.

Cucurrerūt ab vrbe condita vs- qꝫ ad tēpora sui imperij pz cō putationē quem potiorē mille z quadrigenti pene an- ni:vt exprimit in.l.j.§.cūqꝫ hec materia z ū in pri.vñ.erat em mirabile.C.de vete.iur.enucle. Ab vrbe vo cōdita vsqꝫ ad ad uentū Christi currerunt anni septingenti quinquaginta vt pa tet in chroni is quas veriores puto.Ab aduētu vo Xpi vsque ad tēpora imperij iustiniani p dicti cucurrerūt annos sexcē- ti quadraginta septē vel circa. assumpsit imperiū pfat⁹ Justini. die.j.Apprilis:āno dñi nri Jesu Christi.ccccccxij.indictione v. vt probat in au.vt pponat no mē impator.§.fi.que vo.z ibi notat iūcta data d q in.ij.z.iij. cōstitutione.C. z.l.ij.d vete.iur. enu.si recte inspiciant.Jmpa-

Justi nia- n⁹ im pium assū- psit.

ui autem annis.xxxix.fuit:iste Justinian⁹ posit⁹ in catalogo scōx:vt refert Bar.in.l.ru.C.z in pemio.ff.vete sup pma rub. Cetex insigis doct.dñs Joan. fabri aquitanicus sup rub.pe mū instit.utio.dicit se vidisse no mē iusti.scriptū in catalogo sā ctorū calēdis aug.Gennadin⁹ etiā qui p sequit⁹ fuit libellū Hiero.de viris illustrib⁹ eccle siasticis ponit Justiñ.inter illos Quod ad sacras.ll.attinet:no- tādū qꝫ Just.impator in pmor dio sui imperij cōmisit pfatis.x. illustrib⁹ viris:vt visis antiqs codicib⁹ Gregoriano:Hermo- geniano z Theodosiano:mul- tis cōstitutionib⁹ extrauagā- tib⁹ a theodosio imperatore z successorib⁹ factis nouū codi- cem Justinianū ederēt.z hoc patet in.j.const.C.sub rubi.d nouo co.facien.z colligit ex cō stitutione.iij.que incipit cordi ibi:pmordio nostro.Supradi- cti.x.illustres cōpilatores Co di.Justi.ediderūt illū anno.iij. imperij dñi iusti.tpe cōsulatus Decij:āno dñi nostri Jesu xpi. cccccxxix.indictiōe vij.Et eo. anno.v.idus Apprilis.i.nona die aprilis dñs Just.illū codicē cō firmauit:vt pbat in tit.C.de iu sti.co.cōfirmā.in fi.cōstitutio- nis ibi posito:iunctis his que premissa sunt.

Justi nia- nus.

Decē cōpila tores codi- cis.

Que tpe. C.cō pila- t⁹ est.

Post hec Justinianus impator ptēs animū ad enucleādā infi nita z immēsa prudētie veterū volumina:cōmisit sex illustri- bus viris:vcz Tribuniano:Cō stātino:Theophilo.Dorotheo Anatolio z cratino: vt vna cū aliis.x.doctissimis viris excel lētissimis causarū patronis apō ptes orietales vcz Stephano: Menna: Prodocio: Entalino: Timotheo:Leonide: Leōtio: platone:Jacobo:Cōstatino:et Joāne:legerēt imēsa prudētie

libri. ff.cō- pila- ti.

nola cōpila torū ff.

veteris volumina:⁊ sub cōpē-
dio redigerēt in vnū codicē di
stinguēdū in quinquaginta li
bros: coꝛ romanā sanctionē ꝯ
tinētes q̄ ab vrbe cōdita ⁊ ab
romuleis descēdit tpib⁹: iā ꝯ
fusam pꝛāti tpis lapsum:⁊ tot
ventoꝝ dispersa volumina v-
no codice indita ostēderēt: fuit
ꝙ his data a Justiniano āplis
sima autoꝛitas corrigēdi ac di
minuēdi: vt pbatur in.l.i.C.de
iu.au. Tandē iste tribunianus
magister hui⁹ opis legittimi v
na cū aliis sexdecim pnomi
natis cōpilarūt enucleaꝛt ex
imēsis patrū voluminib⁹ pāde
ctas ⁊ digesta: vcʒ q̄nquaginta
libꝛos ffoꝝ: q̄s hēm⁹: qd op⁹ ve
lut sacratissimū tēplū cōsecra
tū dn̄s Justi. approbauit⁊ cōfir
mauit anno.viii.sui impii:⁊.iii.
cōsulatus sui anno dn̄i .cccccc
liiij. idictione.xii.tertio.calē ia-
nuarii.i.penul.di decembꝛis vt
ipē Justinianus attestaꝛ in.l.p
C.de vet.iur.enu.colum.vltima
§.leges autem.

¶ Hic nōtādum ꝙ iō semp tribu
nianus pfuit vt magister legi
timo operi pdicto: tū q̄ vltra
legū peritiā: experiētia reꝝ de
corat⁹ erat: tum q̄ antiq̄ne sa-
pientie libꝛoꝛū copiā ipse ma
xime pbuit: in quib⁹ multi fue
rūt etiā ipsis eruditissimis ho
minib⁹ incogniti: vt dicit tex.
in.d.§.iii presenti autem.

¶ Estq̄ hic singulariter aduertē
dū ad vnū qd dicta antiq̄tas
cōmentatoꝛū iuris nostri igno
rauit: ꝙ cōtinebant dicta vete
ruʒ immensa volumina pene-
tricies centena milia versuū:⁊
duo milia libꝛoꝛuʒ: vt d.l.ii ⁊ in
pꝛeomio institutionū ⁊.ff.uete
ris. Digesta noua q̄ hodie ha-
bemus iuris enucleati: conti-
nēt pene.cl.milia versuum:⁊.l.li
bꝛos vt.d.l.ii ⁊ in aliis locis pre
alle. Vellēt scire q̄dā hoc di-
ctū. Accursus glossatoꝛ qui oē
ābū ffoꝝ glossauit: illud expo
nit versuū.i.legū seu paragra-
phoꝛū aut respōsoꝛū: quasi sen
serit qd hodie digesta que ha-
bemus contineant.cl.milia le
gum: vel paragraphoꝛuʒ vel re
sponsoꝛum.

¶ Aduerte q̄ Accur.nō q̄ affirma nume
uit se succurrisse tenebꝛis iuris ius le
ciuilis: vt dicit in.l.facta §.si i gum.
dāda.ff.ad tre. i hoc passu addu
xit tenebꝛas hoc tibi dn̄ ōstra
bo ad oculū: volui alias nume
rare oēs leges ffoꝝ q̄ habem⁹
vcʒ.ff.veteris: infoꝛtiati:⁊.ff.no
ui. Cōperiq̄ i.ff.veteri.ēt duo
milia noningente decē ⁊ octo.
In ifoꝛtiato sunt duo milia du
cēte triginta quatuoꝛ. In.ff.no
uo duo milia noningente octo
ginta tres Et in summa leges
ffoꝝ.videlicet omniū quinqua
gīta libꝛoꝝ sunt.viii.m.cxxxv.
Unde pꝫ māifestissime ꝙ Ac
cur.noster in hoc doꝛmitauit:
puto non aduertens:⁊ incaute
glossam super hoc faciens.

¶ Cogitabam alias ꝙ exponi de
buisset versuū.i.linearū feci peri
culū ⁊ numerū literarū.ff.vete
ris: infoꝛtiati:⁊.ff.noui repꝑi
hoc esse verissimū.nā ꝫ ꝯputū
meoꝝ textuū reperi.ff.vet⁹ cō
stare ex quinquaginta milibus
⁊ sumn.i.linearū infoꝛtiatū cō
stare ex.xxxix.milib⁹ ⁊ quingē
tis viginti lineis.ff.no nouū
ex.xliiii.milib⁹ linearū. Uñ in
sum cōs q̄nquaginta ffoꝝ lib.
cōstā scdm volumina mea ex
cxxxix.milib⁹ versuū.i.linearū
et quingentis viginti.

¶ Opinoꝛ ꝙ si quis computaret
numerū linearū pandectarū q̄
sūt floꝛētie qd facile fieri pnūe
meratione q̄ternoꝝ ⁊ numerū
chartarū:⁊ per lineas vni⁹ late
ris inueniret illa cōstaret ex
cl.pene milibus versuū.i.linea
rū ad hoc neminē repꝑiātē hac

aduertisse. Sz accuratiꝰ inesti
gādo q̄ro a te quid vult dicere
tex. dū dī q olim erāt tricies cē
tena milia versuū: hodie vero
cētū quinquaginta? Diceres
fortasse q olim erāt tercētena.
i. trecēta milia v̄suū hodie v̄o.
cl. Cogita q̄d dicas: nā cū oliz
eēt duo milia librorū: hodie
v̄o quinquaginta libri. ⁊ sic fit
quadragesima pars respecti-
ue ad cōputū librorū ergo re-
spectiue ad nūeruz v̄suuz erit
dimidia pars. et io expone tri
cies. i. trigintíes: sicut vicies.
i. vigintíes. nā sciēdū q oīa q̄
sūt supra cū cētū syncopāt: vt
vt terceni. i. tercēti. ducēi. i. du
cēti. q̄drizeni. i. q̄drigēti; intra
cētū vero non syncopantur vt
q̄nq̄es: septies: decies: cēties:
ducēties: trecenties: millies:
decies millies: vicies millies:
⁊ ita deinceps. Ceterū ita ripe
ri exposita illa v̄ba tricies ⁊
vicies a prisciano in opuscl̄o
de nūeris. Sic et exponit eloquē
tissimꝰ vir Laurentius Vallē.
Romanꝰ in li. iij. de eleg. ligue
latine: sub rub. de nūeris. Oliz
ergo erāt tricies cētena milia
v̄suuz: hodie cētū quinquagin
ta milia. ⁊ sūt ex. xx. partibus
vna est cōpēdiū. Flor. q̄ habe-
mꝰ quo ad linearum numerū
qd̄ singulariter notabis: q2 non
reperi hoc expositū ab aliquo
iurista de quo plurimū miror.

Tricies cētenamilia ver ſ.

¶ His incidenter intermixtis q̄
nō sūt extra rē sed ex re: vt no. i
l. j. sup v̄bo bū. ff. si cer. pe. Rn̄-
deo ad rē: ⁊ dico q Iustinianꝰ
cū edidisset codicē Iustinianū
⁊ deinde digesta: vt p̄dixi: ꝯpōi
fecit institutiōes q̄s habemꝰ
a tribuniano: Theophilo: ⁊ do
rotheo: ex instōribus veterū
⁊ ꝯmisit inferi in illo libro īsti
tutionū ea q̄ p ꝯstitutiōes Iu-
stiniani emēdata eēt: ⁊ ita fa-
ctū ē. Fuit aūt cōsūmata dicta

Institutiones

ordinatio Romani iuris tribꝰ
ānis. vt. d. l. ij. §. oia igr̄. Post
hec ad vnū aduertens Iusti-
nian. q āno. iij. sui imperij edi
derat codicē: ⁊ demū digesta ⁊
institutiōes: āno. viij. sui impe
rij: vt predictū est: eūdē codicē
quē fecerat primo ꝯponi a de-
cē illustribꝰ viris prenominas-
tis: fecit relegi: ⁊ iterū edidit p
pter aliquas cōstitutiones de
nouo factas sup q̄nquaginta
decisiōes quas iussit inseri. Et
hāc secūdā editionē. C. q̄ d̄r re
petita p̄lectio: ꝯmisit q̄nq illu
stribꝰ viris: vcz Tribuniano:
Dorotheo. Mēne: Cōstantino:
⁊ Ioāni: ⁊ facta fuit dicta secū
da editio. i. codex emēdatꝰ dn̄i
Iust. repetite prelectionis quē
habemꝰ: itē ꝯfirmatus a Iust.
p̄dicto imperij sui āno. x. ⁊ tp̄e
sui q̄rti cōsulatus: et etiā pau
lini: āno dn̄i. ccccclvi. idictiōe
xiiij. iiij. Cal. Ianuarij. i. xxviij.
die decembris: vt pbat. C. de
emēdādo iust. cod. in constitu-
tiōe cordi. iunctis p̄missis. Et
hūc. C. iussit appellari. C. dn̄i
Iustinia. repetite prelectiōis
vt in dicta ꝯstitutiōe cordi. Et
ita dicta est pria rubri. C. Ideo
aūt d̄r codex repetite p̄lectio
nis: nā apud veteres q̄n post
primā editionē fiebat scd̄a edi
tio: appellabat a veteribꝰ repe
tita p̄lectio: vt colligit ex libri
Ulpiani ad sabinū: ⁊ exp̄mit in
d. ꝯstitutiōe cord. v̄. in ātiquis
etenī. Et ideo dicitur repetite
p̄lectiōis. i. secunde editionis:
q2 p̄cedēs lectio: id est prima
editio fuit repetita. Protesta-
tꝰ ēt fuit Iustinianꝰ q si po-
stea nouas ꝯstitutiōes ipē fa-
cere contigeret: illas congre-
gabit in libros q̄ appellabit̄
liber nouellar cōstitutionū: vt
patet in eadē cōstitutiōe: ver.
hoc etenī. Suadēte postea va-
ria rerū natura Iustinianas

Codex emēdatꝰ.

Codex repetite p̄le.

mltas ɔstitutiōs nouas fecit: nūero cētū vel circa: q̄s hodie insertas habem⁹ in li. aut. q̄ facte fuerūt ab eo (vt opinor) anno. xi. sui īperij: āno dn̄i. ccccc lvij. ind. xv. vt colligit̄ ex tex. in aut. vt ppo. nom̄ impera. ∮. si q̄ vo iūctis aliis pn̄illis. Hoc notandū q̄ ex eo q̄ impator (vt paulo añ dicebat̄) dixerat q̄ appellaret libzū nouellaꝝ ɔst. s. quē postea ederet q̄ Irneri⁹ dicebat libzū autē. quē habem⁹: nō fuisse iust. qz n̄ appellat̄ nouellarū: sʒ aut. adducebat Irneri⁹ rōes q̄s ponit gl. in d. ɔstitutiōe cordi. sup vbo ɔgregatiōes ꝛ idē dicebat placēti n⁹: vt refert bal. in l. hūanū. c. d legi. Jo. vo antiqu⁹ glossator dicebat ɔriū p tex. in d. ɔstitutiōe cordi. s. q̄ liber autēticoꝝ fuit Justiniani: ꝛ cū hoc trāsiret vt gl. ibi: ꝛ in d. l. hūanū. C. d legi. ꝛ Bal. in d. l. cor. ꝛ Cyn⁹ ꝛ Bal. in d. l. hūanū. Et ita tenen pculdubio ptz ex supra scriptiōib⁹ cuiusq̄ tituli: ꝛ ex data in m̄ltis titulis: ꝛ nota ip̄ȝ ī titulo vt ponat̄ nomē imparatoris: ꝛ in ti. vt iudices sine quoquo suffragio. ꝛ in ti. iusiurandū q̄d pstat̄ ab his. ꝛ miror q̄ de hoc aliq̄s vnq̄ dubitauerit. Rō tñ dubitādi potuit oriri ex eo qz ferē repiri q̄ndā libzū q̄ d̄z liber nouellarū: quē dicūt ɔtinere easdē ɔstitutiōes q̄s ɔtinet lib. autē. lʒ in aliq̄b⁹ sit variās de q̄ li. nouellaꝝ mētio nē facit gl. in autē. hoc āpli⁹. C. de fideic. ꝛ doc. in autē. res q̄. C. cōia. de de leg. vñ egregi⁹ cōmētor Alberic⁹ de rosate pergamēsis quē refert dn̄s Raph. ful. in autē. hoc amplius. C. de fideicō. dicit q̄ liber autē. quē habem⁹ excerpt⁹ sit ex libro nouellaꝝ: vt cōpēdiosior fieret Unde dicit q̄ liber nouellaꝝ erat multuȝ plixus. dicit dn̄s rapha. se nūq̄ vidisse dictū libzū nouellaꝝ. dn̄s pau. de. ca. i dicta autē. hoc ampli⁹. d̄t q̄ liber nouellarū fuit extract⁹ de li. autē. p breuiora vba ꝛ magis apta. Itē dn̄s p. in d. autē. res q̄ d̄t nō eē stādū illi textui nouellaꝝ qn̄ textui autē. ɔtradicit: qz de fide illi⁹ opis dubitat̄ Bal. ēt in d. autē. hoc āpli⁹ d̄t q̄ pualet ti. autē. e. q̄ ille liber nouellarū non legitur in scholis. Sʒ ibi reliquit nos in certos: quis liber corrigat alium: vel. liber nouel. vel liber autē. Ego semp credidi ꝛ semper credam (donec constet de cōtrario) q̄ liber nouel. tanq̄ de cuius fide dubitatur: ꝛ quī p studia vniuersalia non versatur: sit respuēd⁹. ꝛ q̄ li. autē. sit liber cōstitutionū a Justiniano edit⁹: ꝛ ideo illuȝ glossauit Acc. ꝛ etiā super illo fecit sūmā Jo. basianus cremonem. ꝛ Azo. ꝛ illum studia receperunt: ꝛ plerīq̄ illustres commetatores cōmentauerūt. vt Jac. de beluisio. bar. ꝛ Ang. nec obstat. l. humanū. C. de lega nam illa l. fuit imperatoris Ualentini: nō Justiniani: vt patet ex supra scriptione: ideo gl. ibi somniauit. Nec curandum de varietate stili: q̄ nō ipse: sʒ illi quibus cōmittebat componebāt: qui erāt alij ab ip̄is premissis compositoribus codicis. Adde premissis q̄ egregi⁹ doct. Odoffr. in autē. cassa. C. de acrosan. ecc. sic ait. Unū sciatis q̄ autēticū quod fuit compositum a Justiniano: habet nouē collationes. Postea quando venit federic⁹ minor: misit has cōstitutiōes ad ciuitatem istam scʒ Boñ. vt docto. legum adaptarent eas singulis legibus sub cōgruēti b⁹ tit. Docto. conuenerunt in sctō petro: ꝛ aptauerunt. post ea q̄d fecerūt: dn̄s Ugol. post

liber autē.

nouelle constitutiones

Alberic⁹

Autē ti. adapta tead. C.

nonã collationẽ posuit librũ feudoꝝ:⁊ oẽs ꝯstitu. Federici antiqui ⁊ minoris:⁊ aliquas leges Coradi imperatoris:⁊ vocat decima collatio:sed pauci sunt q̃ habeãt ita ordinatũ in libris suis. Odo. hec refert:⁊ eũ sequit̃ Bal. in pludijs feud. in versi. porro aduertãt ignorantes:⁊ moderãt sibi labia reprehensores veritatis:q: ego vidi Odo. ita dicẽtẽ. Aduertat etiã nouiti⁹ ꝙ ante autẽticas quẽ sunt insertez. C. solet esse scriptum cõsti. no. i. cõstitutio noua. Patet ergo ex p̃dictis quo tpe fuerit fact⁹ li aut. ⁊ qualiter fuerit factus a Iustiniano. Itẽ aut. q̃ sunt in. C. fuerũt inserte de mãdato Federici secũdi qui regnabat anno dñi. M. ccxv. tpe Honorij tertij:item ⁊ temporo Gregorij noni:q̃ Gregoꝛ. decessit an. dñi M. ccxl. de mẽse Iulij. ⁊ deinde regnauit ipse Inno. iiij. q̃ fuit assumpt⁹ anno dñi. M. ccxliij. die. j. mẽsis Iulij:vt attestat̃ Rofre. in libellis iuris cano. i ti. ne sede vac. ⁊ Io. and. e. ti. in addi. Iste Inn. iiij. Federicum ecclesiam persequẽtem deposuit:et imp̃iali dignitate p̃uauit anno dñi. M. ccxliiij. i ꝯcilio Lugdunensi:de qua dispositiõe h̃r in. c. ad aplice. de re iudi. li. vj.

Deci ma col.

Cõsti. noua.

Fede. scdꝰ.

Greg non⁹.

Inno. q̃rt⁹.

¶ Est etiã notandũ ꝙ cũ multa bella fuissent inter imperiũ ⁊ quasdã ciuitates lõbardie tẽpore Hẽrici. vj. ⁊ deide Federici scdi minoris. Iste Federic⁹ secũd⁹ fecit pacẽ cũ dict̃ lõbardis i ciuitate Cõstãtie:q̃ pacis capitula habenẽ p̃ lege ⁊ allegant a doct. in l. imperiũ. ff. de iur. om. iud. ⁊ alibi Bal. sup̃ dicta pace in versi volum⁹ dicit ipsam p̃ lege allegari:⁊ cõsueuit allegari hoc modo:vt in extrauagãti de pace ꝯstãtie. quã glossauit ⁊ ꝯmẽtauit Odo. deinde Bal. Et solẽniter ꝯmẽtauit repto i archiuo bononiẽsi apꝑere dictã pacẽ registratã. ⁊ ꝯclusã an dñi. M. cclxxiij indi. j. anñ. dñi xxij. sui imperij:regni vo anno. xxiij. vij. cal'. iulij. Hec id fecit scribere:q: Bal. i fi. dicti cõmẽti dicit istã pacẽ fuisse factã post dpositionẽ Federici:⁊ tñ ꝯcludit p̃ lege debere seruari:vt ibi videdũ. Ista pax deberet esse situata i fi. lib. seu post alias ꝯstões eiusdẽ Federici scdi in illo li. isertas.

Depa ce cõ stãtie facta.

¶ Vidisti qd li. aut. est diuis⁹ magistraliter i. ix. collatiões:⁊ postea supuenit lib feud. quẽ decimã collationẽ vocam⁹ vt. s. dicebat Odofr. ⁊ Barto. ponit Bar. sup ru. extrauagãtis adreprimẽdũ. Deinde facte fuerũt ꝯstões ad reprimẽdũ:⁊ cõstitutiões:qñ nup ab imperatore Herico. vij. an. d. M. cccxiij. quas Bar. sup ru. appellat vndecimã col. ⁊ glossauit illas tẽpore Caroli iiij. seu Ludouici cũ fuisset dotat⁹ plurib⁹ isignib⁹ ⁊ p̃uilegijs a p̃fato Herico: ⁊ dcã Bar. sup dict̃ extrauagã ad reb⁹ puto maioꝝ autoritat̃ ali p̃imẽ qb⁹ alijs dict̃ eiusdẽ alibi:q: dum. magĩ digeste edidit tãꝙ gloss.

Cõsti.

¶ Sz dicet aliqs:qũo tibi cõstat de tpe approbat. õis. C. ffoꝝ institutionũ:⁊ cõpilatiõis autẽti coꝝ:⁊ alioꝝ p̃dictoꝝ:quo anno dominij:quo anno imperij dñi Iustiniani hec acta sunt. quo ꝯsulatu:⁊ qua indictiõe? Rñdeo ꝙ hec collegi ex numeratiõe annoꝝ ab vrbe cõdita ad tẽpora imperij Iustiniani. Itẽ ab vrbe cõdita ad aduentũ xp̃i. Itẽ ab aduẽtu xp̃i ad tẽpora Iustiniãi. itẽ ex data q̃ ponit in scda cõstõne:⁊ in tertia cõstõne voluminis. C. ⁊ in. l. ij. C. de ve. iur. enucle. ⁊ ex tpe ap te posito in aut. vt p̃ponat. ⁊ ex cõputatione chronicarũ.

Itē dicet aliquis. Tu notas tē pora ꝯsultatus dñi Iustiniani imperatoris. Si imperator q̃ꝫ no cōsul? Si cōsul quomodo imperator? Respōdeo ꝙ imperator aliquādo assumebat sibi cōsulatū vt quidam extraneus: ꝛ hoc erat quādo sibi placebat: vt est tex⁹ in autent. de consulib⁹. §. fina. ibi: aduenit autē cū ipse annuerit. ꝛ not. glos. in proemio ff. in fi. glo. Iterum dicet aliqs: tu dicis quod Romana sanctio fuit triēnio consummata: vt dicto. §. omni. imo videtꝰ ꝙ quinq̄ anni sunt lapsi nā codex prim⁹ fuit factus tertio anno īperij dñi Iustiniani: liber vero ff. anno. viij. vt. s. est dictū. Glos. aduertēs ad hec in secūda cōstitutione. C. §. fi. super verbo optime. dicit ꝙ aliqui opinantꝰ ꝙ duo anni fuerūt interpositi post cōpositionē primi codicis añ inchoationē ff. Alij vero opinantur qḋ immediate post ꝯpositionē C. fuerit inchoata cōpositio ff. ꝛ cū triennio consummata esset: biennio fuit supersessuꝫ añ ꝙ̄ publicaretꝰ. Huius rei nō habetur certitudo. Credo ergo ꝙ voluminis causa magis remota fuit ipse deus a quo lex ꝛ omnis sciētia vt. s. dicebatur.

Causa materialegū. ¶ Sequeretur videre que fuerit causa materialis legalis sapientie. Azo sup hoc in summa. C. in principio: multa verba dicit actiter obscure loquēs: ad cui⁹ dicta in hoc oēs refugiūt: vex quia aliqui mordēt dicta Azonis: si volueritis ista videre videte per Barto. in proemio. ff. presertiꝫ in lecturis antiquis: que dicūtur lecture paduane. Videte etiaꝫ Baldum ibideꝫ: ꝛ in l. j. ff. de iusti. ꝛ iur. ꝛ ꝑ Io. fab. in proemio institutionuꝫ.

¶ Tertio vidēdum esset que sit causa formalis librorum iuris ciuilis. Doctores cōsueuerūt dicere ꝙ duplex est causa formalis. nam ex parte tractatus est diuisio operis in libros: librorum in ti. titulorum in. ll. legū. in. §. ꝫ §. orū. ꝫ in versiculo op⁹ enim constitutionum imperialium: de quibus supra dictum est: in duodeciꝫ libros digestū est: ꝛ cōclusum: vt dicit textus in. l. ij. in. ij. colum. versi. omnia. C. de ve. iur. enu. Horum duodecim librorum nouem sunt inserti volumine codicis quem habemus. tres vero reliqui sunt inserti in libro qui appellatur volumen. Causa formal.

¶ Constat autem totum ius constitutionū ꝛ decisionum imperialiū esse distinctuꝫ in dictos duodeciꝫ li. in rub. cccxlviij. leges quatuor milia quingētas sexaginta duas. Codex vo quē habem⁹: habet rub. cccxxxj. leges vo tria milia ꝛ sexcentas. viij. Illi vo tres libri codicis de qb⁹ in volumine: habēt. ccxxvij. rub. leges vero nongentas. liiij. ff. vet⁹ habet rubri. clij. leges vero duo milia nongentas xxviij. Infortiatū habet rubri. c. j. leges vero duo milia ducētas triginta quatuor. Digestū nouū habet rubri. clxxij. leges vero duo milia nōgētas octoginta tres. Sūma rub. ff. cccc xxiiij. leges. ff. octo milia cētū triginta quinq̄. rub. insti. xcix. nō computato proemio. ru. autēti. xcix. rubri. feudorū. lxxxij. §. c. feudorum q̄ habētur. cxxxij. Leges codicis ꝛ rn. ff. versi. rub. ꝛ ll. Iſo. rub. ꝛ ll. ff. nouū. ru. ꝛ. ll. ist. autē. feud. Summa omniū ru. ꝛ. ll.

¶ Sūma legum. ff. octo milia cētū quinquaginta quinq̄: legū vero. C. xij. librorū quatuor milia quingētas sexagintaduas.

¶ Summa omniū legum. ff. C. ꝛ voluminis ponēdo quemlibet titulū institutionum ꝛ autenti. pro vna lego. xiij. milia. xxvij. ꝛ istud est mare per quod nauigas.

¶Causa formaliter parte tractādi idem est quod modus agendi q̄ multiplex est diuisionis: ordinis et exemplorum positionis: et regularū traditionis: vt per Azo. loco preallega.

Causa finalis ¶Quarto loco esset videndū que sit causa finalis: et super hoc dicas: vt per Azonem loco preal leg. et docto. in dicto proemio. ff. veteris.

Cui parti philosophie subijciatur iuris scia. ¶Quinto loco esset videndū cui parti philosophie supponatur iuris scientia: et dicendum est q̄ ethice: id est morali philosophie. Tractat enim de moribus: vt dicit tex. in. l. i. ff. de iust. et iure.

¶Reliqua considerate per vos: et studio inuigiletis: vt tandem consequamini quod communiter optamus: quod vobis cōcedat altissimus deus. Amen.

¶Lugduni exactissime reimpressum. Cui adiecte sunt etiam quam plurime non solum dictiones: verumetiā lineae: que in studiosorum gratiam suis in locis nuper apposite et hoc signo ☞ prefixe fuerunt Apud Petrum de sancta Lucia. Anno salutis nostre. M.D. xvi. die quarto Maij.

¶Registrum.

a b c d e f g h i k l m n o p q r s t v x y z A B.

¶Omnes sunt quaterniones.

